

שבוע פרשת כי תצא

(11 - 17 August 13)

ה' - י"א אלול ה'תשע"ג

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּם בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמֵעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוָּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקָשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֱלֹהִים וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹדֵךְ מִצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שְׁחִירַת כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי מִשְׁתַּחֲלֶק לִימֵי הַחוּדָשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יֵשֵׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם: וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּת לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּךָ

כראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחרו, במקום כולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרר כולו ייחפך ל"חדר ובית של צדקה".

קב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְץ יְהוָה זִרְעוּ דֹּר וְדֹר יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זֶרַח בַּחֲשָׁד אֹר לְיִשְׁרָאֵל חֲנוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמִלּוֹה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוּט לְזָכַר עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לָבוּ בַטֶּחַ בַּיהוָה: ח סָמוּךְ לָבוּ לֹא יִירָא עַד אֲשֶׁר־יֵרָאָה בְּצַרּוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד קִרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד: י רָשָׁע יִרְאָה | וְכַעַס שֹׁנֵי יַחֲרֹק וְנֶמֶס תֵּאֲנֹת רָשָׁעִים תֵּאֲבֹר:

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: ג מִמְּזֶרֶח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהִלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רֵם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: ה מִי בַיהוָה יֵאלֹהֵינוּ הַמְּגִבִּיהִי לַשָּׁבֶת: ו הַמְּשִׁפִּילִי לְרִאּוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲרַף דָּל מְאֻשְׁפֹּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרֵת הַבֵּית אִם־הַבְּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּ־יָהּ:

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' ב

25 הברייתא היא לקביעא דירקא – לענין קביעות החודש, כשיש
26 לנו ספק האם עיברו בית דין את החודש הקודם ביום נוסף,
27 שנוהגים שני ימים מספק רק ביום הכיפורים ולא בתשעה
28 באב.
29 עתה מביאה הגמרא ראייה מדברי הברייתא לעיל, שיום הכיפורים
30 ספיקו אסור ותשעה באב ספיקו מותר: מדויק, שדווקא לענין זה
31 יש הבדל ביניהם, הלא לכל שאר הדברים הנוהגים בהם מחמת
32 התענית זה וזה שוין לאיסור, ודין זה מסייע לדברי רבי אלעזר
33 ששתי התעניות שוות באיסור רחיצה, דאמר רבי אלעזר, אסור לו
34 לאדם שישוט את אצבעו במים בתשעה באב, משום שיום זה אסור
35 ברחיצה, כדרך שאסור להושיט אצבעו במים ביום הכיפורים
36 שאסור ברחיצה.
37 מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, אין הבדל בין תשעה באב
38 לתענית ציבור, הלא שנה – תענית ציבור אסור בעשיית מלאכה, וזה
39 – תשעה באב מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו בה היתר.
40 ומדויק, הלא לכל שאר דבריהם זה וזה שוין, ומשמע בין להקל ובין
41 להחמיר, ולפי זה אם מצאנו קולא באחד מהם, אף בשני יש להקל.
42 ואילו נבי תענית ציבור תניא (תענית יג), בשאמרו במשנה (שם יב):
43 שבתעניות ציבור האחרונות על עצירת גשמים אסור ברחיצה, לא
44 אמרו הלא שאסור לאדם רחיצת כל גופו, אכל רחיצת פניו ודיו
45 ורגליו לא. ואם תשעה באב שוה לתענית ציבור בשאר ההלכות,
46 אף הושטת אצבע במים מותרת בו, וקשה לרבי אלעזר שאסר
47 זאת.
48 מתרצת הגמרא: אמר רב פפא,

1 שש ברכות על השמונה עשרה שבכל תפילה, וברכות אלו אין
2 מוסיפים בתשעה באב.
3 הגמרא מביאה ביאור נוסף בדברי רבי יוחנן: רב פפא אמר, מאי –
4 מה כוונת רבי יוחנן שתשעה באב אינו תענית ציבור, לעולם היינו
5 לענין בין השמשות כפי שסברנו בתחילה, אך אין הפירוש כפי
6 שסברנו שבא להתיר בין השמשות של תשעה באב, וקשה לדבריו
7 שבין השמשות של תשעה באב אסור באכילה ובמלאכה, אלא
8 כוונת דבריו שתשעה באב אינו תענית ציבור להחמיר, שאינו
9 בפלש תעניות הציבור הראשונות שהיו מתענים אם לא הגיעו
10 גשמים עד ראש חודש כסליו (שם י), שבהם אוכלים ושותים אף
11 משחשיכה כמבואר במשנה (שם), וכל שכן בבין השמשות, הלא
12 תענית תשעה באב היא תעניות הציבור האחרונות שהיו גוזרים
13 על הציבור אם עברו התעניות הראשונות ולא נענו (שם יב), שבהם
14 היו אוכלים ושותים רק מבעוד יום כמבואר במשנה (שם), ואסורה
15 תשעה באב כמותן באכילה ושתיה מבין השמשות ואילך.
16 הגמרא מקשה על רבי יוחנן ורבא שאסרו אכילה ושתיה בבין
17 השמשות בתשעה באב: מיתבי, שנינו בברייתא, אין הבדל בין
18 תשעה באב ליום הכיפורים, שהיא מותר לכתחילה בתשעה באב
19 מה שאסור ביום הכיפורים, הלא שנה – יום הכיפורים ספיקו אסור,
20 וזה – תשעה באב ספיקו מותר. ומבאר הגמרא, מאי – מה כוונת
21 הברייתא שספיקו מותר, לא – האם אין כוונתה שבין השמשות
22 שלו, שהוא ספק יום ספק לילה, מותר באכילה ושתיה, וקשה
23 לרבא ולרבי יוחנן שאסרוהו.
24 מתרצת הגמרא: אמר רב שישא בריה דרב אידי, לא, כוונת

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ג
- (ג) מאמר ד"ה לכה דודי לקראת כלה
שבת פרשת תצא, י"ג אלול, ה'תשי"ד ה
- (ד) משיחות שבת פרשת תצא,
י"א אלול, ה'תש"נ טו
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת תצא
(בלה"ק) כרך יד כג
- (ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כח
- (ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה
ע"ה ז"ל שניאורסאהן חוברת לד, תרגום מאידיש כט
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תצא ל
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תצא לב
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצא נו
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תצא נז
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תצא סז
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ע
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תצא עג
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצא צב
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת תצא צט
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים א פרק יח-יט, תהלים פרק צ קג
- (יח) משניות – מסכת מכות
ביאור קהתי קה
- (יט) עין יעקב מסכת יומא קיג
- (כ) מסכת פסחים עם ביאורים
מדף נב עד דף נח קיד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קמה
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קמו
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קמז
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קנ
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קנא
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קנא
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קנב
- (כח) ספר המאמרים ה'תרפ"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קנג
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קנד
- (ל) יומן כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ
אדמו"ר מוהרי"צ קנה
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קנו
- (לב) ביאורים בפרקי אבות פרק ב קנח
- (לג) חומש לקריאה בציבור קנט
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת תצא קסו
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קסז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

בפיוט "לכה דודי" הנאמר בקבלת שבת:

1 לְכָה דוּדִי לְקִרְאָת כְּלָה פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה, וּמִבִּיא כ"ק מו"ח
2 אֲדַמּוּר רַבִּי הֲרִי"צ (רבי יוסף יצחק, חותנו של הרבי) בְּמֵאמְרוֹ
3 בַּמֵּאמֶר חֲסִידוֹת שְׁלוֹ דִּיבּוּר־הַמַּחֲתִיל לְכָה דוּדִי (מְדַרְוֹשֵׁי הַחֲתוּנָה)¹
4 מֵאֵמֶרֶי הַחֲסִידוֹת שֶׁהֲרִי"צ אָמַר
5 לְרַגֵּל נִשְׁוֹאֵי הָרִבִּי וְהַרְבֵּנִית בִּי"ד כִּסְלוֹ
6 תַּרְפ"ט) (מ'פֶּרְקִי דְרַבִּי
7 אֱלִיעֶזֶר²) שְׁחָתָן דּוּמָה
8 לְמֶלֶךְ וְהַפְלָה לְמֶלֶכָה. וּלְמַעַל
9 בְּרוּחָנִיּוֹת חָתָן זֶה הַקֶּבֶץ וְכָלָה
10 הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וּבִסְפִירוֹת
11 עֲנִיָּן חָתָן וְכָלָה כְּפִי שְׁהוּא בַּעֲשֵׁר
12 הַסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הוּא עֲנִין
13 זְעִיר־אֲנָפִין שֶׁשֶׁת הַמִּידוֹת
14 הָעֲלִיּוֹנוֹת (חֶסֶד, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת, נֶצַח,
15 הוֹד, יִסּוֹד) הַנִּקְרָאוֹת 'זַעֲרֵי אֲנָפִין', פְּנִים
16 זַעֲרִירוֹת' (כִּי לַעֲזוּמַת הָאוֹר הַמֵּאִיר
17 בְּמוֹחִין, הַסְפִּירוֹת חֲכָמָה בֵּינָה וְדַעַת)
18 הָאוֹר הַמֵּאִיר בְּמִידוֹת הוּא קֶטָן
19 וּמִלְכוּת סְפִירַת הַמַּלְכוּת, דִּחְתָּן
20 הוּא בְּחִינַת זְעִיר־אֲנָפִין וְכָלָה
21 הִיא בְּחִינַת מַלְכוּת וְכֵשֶׁם שֶׁבַחְתָּן
22 וְכָלָה לַמַּטָּה, הַחֲתָן הוּא בְּחִינַת מִשְׁפֵּעַ
23 וְהַכָּלָה הִיא בְּחִינַת מִקְבֵּל, כֵּן 'זַעֲרֵי
24 אֲנָפִין' (הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת) מִשְׁפֵּעַ
25 בִּסְפִירַת הַמַּלְכוּת (וּכְפִי שְׁרוּאִים
26 בְּכוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁהַמַּלְכוּת שְׁהִיא בְּחִינַת
27 הַדִּיבּוּר מִקְבֵּלֶת אֶת הַחוּכָן שֶׁלָּה
28 מֵהַמִּידוֹת שֶׁהֵרִי הָאֵדָם מְדַבֵּר אֶת מַה
29 שֶׁהוּא מְרַגֵּשׁ).
30 וְזֶהוּ לְכָה דוּדִי לְקִרְאָת כְּלָה
31 פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה, הֵינּוּ 'הַלִּיכָה'
32 וְהַתְקַרְבוּת וְהַתְחַבְּרוּת שֶׁל ה'דוד',
33 הַחֲתָן, עִם הַכָּלָה שֶׁהוּא עֲנִין הַמְּשַׁכֵּת
34 מִבְּחִינַת זְעִיר־אֲנָפִין שֶׁנִּמְשָׁלָה לַחֲתָן לְמַלְכוּת שֶׁנִּמְשָׁלָה לְכָלָה, וְסִדְר
35 הַמְּשַׁכֵּת מו"א לַמַּלְכוּת הוּא, אֲשֶׁר תַּחֲתֶיהָ בְּשֶׁלֶב רֹאשׁוֹן צָרִיכָה
36 לְהִיטֵת הַמְּשַׁכֵּת חִיצוֹנִית (מְזַעֲר־אֲנָפִין לְמַלְכוּת) שֶׁהִיא
37 רַק בְּבְּחִינַת מְקִיף שֶׁבְּחִינַת 'חִיצוֹנִית' אֵינָה נִקְלָטָה בַּעֲזָמָה וּבִפְנִימִיּוֹת
38 אֲלֵא נִשְׁאֶרֶת כְּדֹבֵר הַמְּקִיף מְלַמְּעָה, וְאַחֲרֵי־כֵן בְּשֶׁלֶב שְׁנֵי הִיא
39 הַמְּשַׁכֵּת פְּנִימִית מו"א לַמַּלְכוּת. דִּכְּן הוּא הַסִּדְר הַקְּבֹעַ בְּכָל

בס"ד. שבת פרשת תצא, י"ג אלול, ה'תשי"ד*.

1 לְכָה דוּדִי לְקִרְאָת כְּלָה פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה,
2 וּמִבִּיא כ"ק מו"ח אֲדַמּוּר בְּמֵאמְרוֹ לְכָה
3 דוּדִי (מְדַרְוֹשֵׁי הַחֲתוּנָה)¹ (מ'פֶּרְקִי דְרַבִּי
4 אֱלִיעֶזֶר²) שְׁחָתָן דּוּמָה לְמֶלֶךְ וְהַפְלָה לְמֶלֶכָה.
5 חָתָן זֶה הַקֶּבֶץ וְכָלָה הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל,
6 וּבִסְפִירוֹת הוּא עֲנִין זְעִיר־אֲנָפִין וּמִלְכוּת, דִּחְתָּן
7 הוּא בְּחִינַת זְעִיר־אֲנָפִין וְכָלָה הִיא בְּחִינַת
8 מַלְכוּת. וְזֶהוּ לְכָה דוּדִי לְקִרְאָת כְּלָה פְּנֵי שַׁבַּת
9 נִקְבְּלָה, שֶׁהוּא עֲנִין הַמְּשַׁכֵּת זְעִיר־אֲנָפִין
10 לְמַלְכוּת, וְסִדְר הַהִמְשָׁכָה הוּא, אֲשֶׁר תַּחֲתֶיהָ
11 צָרִיכָה לְהִיטֵת הַמְּשַׁכֵּת חִיצוֹנִית (מְזַעֲר־אֲנָפִין
12 לְמַלְכוּת) שֶׁהִיא רַק בְּבְּחִינַת מְקִיף, וְאַחֲרֵי־כֵן
13 הִיא הַמְּשַׁכֵּת פְּנִימִית. דִּכְּן הוּא הַסִּדְר בְּכָל
14 הַשְּׁפָעָה מִמְּשַׁפֵּיעַ לְמִקְבֵּל, דִּתְחִילָה צָרִיכָה
15 לְהִיטֵת הַמְּשַׁכֵּת הַמְּשַׁפֵּיעַ מִבְּחִינַת חִיצוֹנִית שְׁלוֹ
16 לְבְּחִינַת חִיצוֹנִית הַמִּקְבֵּל, שְׁעַל־יְדֵי־זֶה מִתְעַלָּה
17 הַמִּקְבֵּל לְהִיטֵת קְרוֹב לְמַדְרַגַּת הַמְּשַׁפֵּיעַ, וְאַחֲרֵי־כֵן
18 יוֹכֵל לְקַבֵּל הַמְּשַׁכֵּת הַפְּנִימִית מֵהַמְּשַׁפֵּיעַ.
19 וּמִבִּיא עַל־זֶה³ ב' מְשָׁלִים [מֵהַשְּׁפָעַת רַב
20 לְתַלְמִיד, וְאֵב הַמְּשַׁתְּעֵשֶׁע עִם בְּנוֹ הַקָּטָן]. וְיֵשׁ

41 הַשְּׁפָעָה מִמְּשַׁפֵּיעַ לְמִקְבֵּל, אִיזָה שִׁיחָה (לֹא דוּקָא בַּעֲנִיין הַהִשְׁפָּעָה
42 מו"א לַמַּלְכוּת) שֶׁהִיא חֲיִיבַת לְבָא בְּשְׁנֵי שְׁלִבִּים דִּתְחִילָה צָרִיכָה לְהִיטֵת
43 הַמְּשַׁכֵּת הַמְּשַׁפֵּיעַ מִבְּחִינַת חִיצוֹנִית שְׁלוֹ לְבְּחִינַת חִיצוֹנִית
44 הַמִּקְבֵּל, בְּשֶׁלֶב רֹאשׁוֹן, כֹּאשֶׁר יֵשׁ פֶּעַר גְּדוֹל בֵּין הַמְּשַׁפֵּיעַ לְמִקְבֵּל וְהַמִּקְבֵּל
45 עֲדִיין אֵינָנו כְּלִי רֹאיוֹ לְקִלְיַת הַשְּׁפָעָה
46 מֵהַמִּקְבֵּל, הַהִשְׁפָּעָה הִיא חִיצוֹנִית
47 בְּלִבָּד, מְקוּרָה הוּא מִחִיצוֹנִית הַמְּשַׁפֵּיעַ
48 וְהִיא נִקְלָטָה וּמִשְׁפִּיעָה רַק מִחִיצוֹנִית
49 הַמִּקְבֵּל שְׁעַל־יְדֵי־זֶה מִתְעַלָּה
50 הַמִּקְבֵּל לְהִיטֵת קְרוֹב לְמַדְרַגַּת
51 הַמְּשַׁפֵּיעַ וְכֵן הַפֶּעַר בֵּינֵיהֶם מוֹקֵטָן
52 וְנוֹצֶרֶת בֵּינֵיהֶם הַתְקַרְבוּת כְּלָלִית,
53 וְאַחֲרֵי־כֵן הוֹדוֹת לְקִירּוֹב הַכְּלָלִי
54 יוֹכֵל הַמִּקְבֵּל לְקַבֵּל וּלְקַלּוֹט לְחוּכָן
55 וּפְנִימִיּוֹתוֹ הַמְּשַׁכֵּת הַפְּנִימִית
56 מֵהַמְּשַׁפֵּיעַ. וְנִמְצָא שְׁלֹפִי
57 הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים "לְכָה
58 דוּדִי לְקִרְאָת כָּלָה, פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה"
59 אֵינָנו כְּפִלְיוֹת הָעֲנִיין בְּמִילִים שׁוֹנוֹת
60 אֲלֵא מְדוּבָר עַל שְׁנֵי שְׁלִבִּים בַּהִשְׁפָּעָה.
61 הָרֹאשׁוֹן – "לְכָה דוּדִי לְקִרְאָת כָּלָה",
62 הַשְּׁפָעָה חִיצוֹנִית שְׁעוֹשָׂה קִירּוֹב כְּלָלִי
63 בֵּין הַמְּשַׁפֵּיעַ לְמִקְבֵּל, וְהַשְּׁנִי – "פְּנֵי
64 שַׁבַּת נִקְבְּלָה", הַשְּׁפָעָה פְּנִימִית.
65 וּמִבִּיא עַל־זֶה³ הָרִבִּי הֲרִי"צ
66 בַּמֵּאמֶר הַנּוֹכַח לְעִיל, ב' מְשָׁלִים
67 לַעֲנִיין שְׁנֵי הַשְּׁלִבִּים הָאֵמֶרֶם –
68 הַשְּׁפָעָה חִיצוֹנִית וְאַחֲרֵיהָ הַשְּׁפָעָה
69 פְּנִימִית [מִשְׁל אֶחָד מֵהַשְּׁפָעַת רַב
70 לְתַלְמִיד, שְׁעַל זֶה אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
71 שְׁקוּדֶם לִימּוֹד הַסּוּגִיָּה אֹמֵר הָרִבִּי מִלְתָּא
72 דְּבִרְיָחוּתָא לְשִׁמְחָה אֶת הַתַּלְמִידִים וְאַחַר
73 כֵּן יֵשֶׁב בְּאִימָה וּפְתַח בְּלִימּוֹד הַסּוּגִיָּה,
74 כִּי בְּתַחֲלִילָה הַמְּשַׁפֵּיעַ עוֹשֶׂה אֶת הַמִּקְבֵּל לְהִיטֵת רֹאיוֹ לְקַבֵּל הַשְּׁפָעָה וְפְתוּחָה אֶת
75 הַחוּשִׁים וְאֵת יוֹכֵלֶת הַקְּלִיטָה שְׁלוֹ וְאַחֲרֵי כֵּן מִשְׁפִּיעַ לוֹ אֶת הַסּוּגִיָּה עֲצָמָה –
76 הַשְּׁפָעָה פְּנִימִית. וּמִשְׁל שְׁנֵי – וְאֵב הַמְּשַׁתְּעֵשֶׁע עִם בְּנוֹ הַקָּטָן וְכִיּוֹן
77 שֶׁהַתִּינוּק קָטָן, הָאֵב צָרִיךְ לְהוֹרִיד וּלְהוֹשִׁיט אֶת יְדָיו לַמַּטָּה וּלְהִרִים אֶת הַתִּינוּק
78 אֵלָיו, שׁוֹ הַשְּׁפָעָה חִיצוֹנִית וְדוֹבֵר שְׁגוֹרֶם הַתְקַרְבוּת כְּלָלִית בֵּין הָאֵב לְבֶן, וְאַחֲרֵי
79 כֵּן הָאֵב מְדוּבָר וּמִשְׁחָק עִם הַתִּינוּק פְּנִים בְּפָנִים מְקֻרָב וּבִפְנִימִיּוֹת – וְרֹאה לְהֵלֵן
80 תּוֹסַפֵּת הַסִּבָּר בְּמִשְׁלִים אֲלוֹן.

כִּי בְּתַחֲלִילָה הַמְּשַׁפֵּיעַ עוֹשֶׂה אֶת הַמִּקְבֵּל לְהִיטֵת רֹאיוֹ לְקַבֵּל הַשְּׁפָעָה וְפְתוּחָה אֶת

הַחוּשִׁים וְאֵת יוֹכֵלֶת הַקְּלִיטָה שְׁלוֹ וְאַחֲרֵי כֵּן מִשְׁפִּיעַ לוֹ אֶת הַסּוּגִיָּה עֲצָמָה –

הַשְּׁפָעָה פְּנִימִית. וּמִשְׁל שְׁנֵי – וְאֵב הַמְּשַׁתְּעֵשֶׁע עִם בְּנוֹ הַקָּטָן וְכִיּוֹן

שֶׁהַתִּינוּק קָטָן, הָאֵב צָרִיךְ לְהוֹרִיד וּלְהוֹשִׁיט אֶת יְדָיו לַמַּטָּה וּלְהִרִים אֶת הַתִּינוּק

אֵלָיו, שׁוֹ הַשְּׁפָעָה חִיצוֹנִית וְדוֹבֵר שְׁגוֹרֶם הַתְקַרְבוּת כְּלָלִית בֵּין הָאֵב לְבֶן, וְאַחֲרֵי

כֵּן הָאֵב מְדוּבָר וּמִשְׁחָק עִם הַתִּינוּק פְּנִים בְּפָנִים מְקֻרָב וּבִפְנִימִיּוֹת – וְרֹאה לְהֵלֵן

תּוֹסַפֵּת הַסִּבָּר בְּמִשְׁלִים אֲלוֹן.

תּוֹסַפֵּת הַסִּבָּר בְּמִשְׁלִים אֲלוֹן.

* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור לקראת י"ד כסלו – תשל"ט (המו"ל).

(1) נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א כ, א ואילך. וז"ע [בשנת תשל"ט] עוה"פ בקונטרס בפ"ע [סה"מ תרפ"ט ע' 81 ואילך].

(2) פט"ז. (3) שם ס"ב.

לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וגם בחינה עליונה יותר הנק' "חופה", ושתי בחינות אלו הן ההמשכה
 ה"חיצונית" ("מקיף"); ורק אחר כך בא ה"יחוד" שהיא ההמשכה ה"פנימית",
 ושתי המשכות אלו הם שתי בחינות בעניין ה"כבוד" (כי מלשון הפסוק "על
 כל כבוד חופה" מוכן שיש כמה בחינות של "כבוד", ועל כל אחת מהן יש
 "חופה" המקיפה עלי' מלמעלה (ועל ידי זה נעשה ה"יחוד"). בחינה ודרגה
 אחת בעניין ה"כבוד" היא "כבוד חתן וכבוד כלה" שהיא ההשפעה
 ה"חיצונית" הנמשכת מבחינת "זעיר אנפין" ("חתן") למדת ה"מלכות"
 ("כלה") שעל ידי זה נעשה אחר כך עניין ה"יחוד" ביניהם, כי "כבוד" הוא
 ענין חיצוני וכאשר נותנים לאדם כבוד והוא מתורמם ומתעלה, אין זה דבר
 שחורר לפנימיותו. וכדי שתהיה המשכה פנימית מ"חתן" ל"כלה",
 צריכה להיות תחילה המשכת ה"מקיף", המשכה מ"חיצונית" החתן
 ("כבוד חתן") ל"חיצונית" הכלה ("כבוד כלה"). ואולם בנוסף להמשכה
 של "כבוד", יש המשכה נעלית יותר הנקראת "חופה" שגם היא בדרך
 "מקיף", ואחרי שתי ההמשכות ה"חיצוניות" הללו יכולה להיות
 ההמשכה ה"פנימית", "יחוד חתן וכלה - זעיר אנפין ומלכות".
 ולמעלה יותר⁵ כבוד דאבא וכבוד דאימא. ועל-ידי-זה
 הוא יחוד 'אבא ואמא' ויחוד 'זעיר-אנפין ונוקבא' הדרגה
 השנייה, הנעלית יותר, ב"כבוד" היא "כבוד דאבא וכבוד דאימא". כלומר:
 כשם שיש משפיע ומקבל במידות ("ז"א ומלכות), כך יש משפיע ומקבל
 במוחין - ספירת החכמה היא בבחינת "משפיע" ונקראת "אבא", וספירת
 ה"בינה" היא בבחינת "מקבל" ונקראת "אימא" (כי החכמה היא נקודת הרעיון
 השכלי ובינה היא התפתחות של הנקודה לפרטים כשם שהאם מפתחת את
 נקודת ההשפעה מהאב לעובר עם אברים רבים). וכשם שבמידות צריכה
 להיות תחילה המשכה חיצונית מ"זעיר אנפין" ל"מלכות" ועל ידי זה יכולה
 להיות אחר כך השפעה פנימית ("יחוד"), כך גם במוחין צריכה להיות תחילה
 המשכה חיצונית מחכמה לבינה, היינו מ'כבוד דאבא' ל'כבוד דאימא' ועל ידי
 זה יכולה להיות השפעה פנימית ו"יחוד" של בחינות "אבא" - חכמה,
 ו"אימא" - בינה.
 והולך ומבאר את המעלה והיתרון שבהשפעה פנימית דווקא (אף שמצד שני
 יש מעלה ויתרון ב'מקיף' למרות שזו השפעה חיצונית, כמבואר לעיל):
 דעם היות ששניהם (כבוד ויחופה) ד'אבא ואמא', וכבוד

ויש לומר, שפונתו של הרבי הרי"צ במאמרו במשלים אלה היא
 לא רק להביא דוגמאות לסדר ההמשכה ולהביא דוגמאות
 המבארות איזו השפעה באה ראשונה ואיזו באה שנייה (שההשפעה
 חיצונית היא הקדמה להשפעה פנימית כמבואר לעיל), אלא
 גם להבאר גודל העילוי שב' השפעות אלו, ולהביא
 דוגמאות המלמדות את המעלה של שתי ההשפעות גם יחד דגם
 ההשפעה חיצונית למרות שהיא יוצרת רק התקרבות כללית של המקבל
 אל המשפיע והיא הכנה והקדמה להשפעה הפנימית, בכל זאת גם
 ההשפעה החיצונית היא דרגא נעלית ביותר, ועד שיש בה
 עילוי ויתרון אפילו לגבי ההשפעה פנימית. כי
 ההשפעה חיצונית, שהיא פנימית מקיף, היא למעלה
 מקלי המקבל ויכולת הקליטה שלו ודבר זה אמנם מלמד שההשפעה לא
 נקלטת בו בפנימיות אבל עם זאת מוכיח גם שזו השפעה בדרגה נעלית
 והסיבה שאיננה נתפסת היטב בכלי המקבל היא מפני מעלתה (מה-
 שאין-כן ההשפעה פנימית שמתקבלת בכלי המקבל כי
 היא מצומצמת ומתאמת ליכולת הקליטה של המקבל) ואף שהשפעה זו
 אינה נקלטת ונתפסת בפנימיות כלי המקבל, וגם לא נמשך בה מפנימיות
 המשפיע, מכל מקום דווקא בכוח השפעה נעלית זו נעשה שינוי גדול אצל
 המקבל והוא מתעלה להיות קרוב לדרגת המשפיע באופן שאחר כך יוכל
 לקבל את ההשפעה הפנימית. ומכל-מקום למרות גודל מעלתה של
 ההשפעה החיצונית היא רק הקדמה להשפעה פנימית, כי
 דוקא על-ידי השפעה הפנימית שחודרת בעומק הנפש של המקבל
 מגיעים לעילוי נעלה יותר (שלמעלה מבחינת המקיף כפי
 שהוא מצד עצמו), כי בנוסף לכך שתכלית הכוונה היא בהשפעה פנימית
 הנקלטת בכלי המקבל ומתאחדת עמו, הנה עוד זאת, שעל-ידה מגיעים לעילוי
 נעלה ביותר, שלמעלה מההשפעה החיצונית, היינו למעלה מבחינת המקיף.
 וזהו הפירוש הפנימי בפסוק על כל כבוד חופה⁴ שהם ב'
 בחינות כבוד, כבוד חתן וכבוד כלה, לפי פנימיות הדברים, כוונת
 הפסוק ליחוד (חיבור והתאחדות) של המידות העליונות הנקראות "זעיר
 אנפין" ("חתן") עם ספירת ה"מלכות" ("כלה"). ויש בזה שני שלבים, הראשון
 - שתחילה נמשכת לספירת המלכות בחינה נעלית באלוהות הנקראת "כבוד",

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (וחופה) ד'זעיר-אנפין ונוקבא' הם בחינת מקיף, מכל-
2 מקום ידוע⁶ שדוקא ביחוד 'זעיר-אנפין ונוקבא' (שהוא
3 יחוד פנימי) נמשך העצם. כלומר, למרות המעלה והיתרון
4 שבהמשכה החיצונית ("כבוד" ו"חופה") שרק על-ידה ניתן לפעול את
5 ה"יחוד" (בין חכמה ובין זעיר-
6 אנפין ומלכות), על ההשפעה הפנימית
7 מגיעים לעילוי נעלה יותר, כי על-ידי
8 זה "נמשך העצם" של המשפיע, היינו
9 כי סוף סוף הן ההמשכה החיצונית והן
10 ההשפעה הפנימית הם הארה והתגלות
11 מהמשפיע ולא "עצם" הכוחות שלו,
12 ואילו ב"יחוד" יש השפעה עצמית
13 מעצמיותו של המשפיע.
14 (ב) והנה המושל הראשון
15 במאמר הנזכר לעניין הקדמת השפעה
16 חיצונית לפני השפעה פנימית הוא
17 מהשפעת רב לתלמיד, וסדר
18 ההשפעה הוא כמו שאמרנו
19 רבותינו ז"ל⁷ דמקמי דפתח
20 להו לרבנן לפני שפתח את דבריו
21 לחכמים אמר האמורא רבא
22 מילתא דבדיחותא דבר בריה
23 ובדחו רבנן, והחכמים שמחו
24 ולבסוף יתיב באימתא ופתח
25 בשמעתא, ישב באימה ופחד ופתח
26 בסוגיה דהמילתא דבדיחותא
27 שקודם הלימוד [שהוא ענין
28 שיחת חולין של תלמידי
29 חכמים שצריכה לימוד]⁸
30 היא חיצונית בלבד, השפעה
31 חיצונית בלבד מהרב לתלמידיו
32 אמנם השפעה זו היא
33 הקדמה להשפעה פנימית
34 (דפתח בשמעתא של לימוד
35 הסוגיא), והסיבה לכך שההשפעה
36 החיצונית היא הכנה להשפעה הפנימית
37 היא פי דוקא על-ידיה על ידי השמחה כתוצאה מהמילתא
38 דבדיחותא נעשה פתיחת הלב והמוח של התלמיד שיהיה
- כלי לקבלה להשפעה פנימית וההשפעה הפנימית אכן תיקלט
ותחדור בו בפנימיות.
והנה מקור מושל זה שכאמור מובא דיבור-המתחיל 'לכה דודי'
של הרבי הרי"צ הוא מאדמו"ר האמצעי ב'תורת חיים'⁹
[אלא ש'תורת חיים' לא
הובא זה כמשל להענין
דלכה דודי. ובדבור-המתחיל
סמוכים לעד פר"ת¹⁰
(המאמר שאמר כ"ק
אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-
עדן ביום הולדתו (כ' מר-
חשון) האחרון בעלמא דין
בעולם הזה, לפני הסתלקותו בב' ניסן
אותה שנה) מקשר בדרך אפשר
(ו'אפשר שזה ענין כו"')
הענין דמילתא דבדיחותא
להענין דלכה דודי. ובדבור-
המתחיל לכה דודי השמיט
כ"ק מו"ח אדמו"ר תיבת
ו'אפשר' וכתב זה
בפשוטות¹¹ לא בדרך ספק אלא
כדבר פשוט וודאי], וב'תורת
חיים' שם (לאחר-זה¹²
בהמשך הדברים) מבאר, דשרש
ענין השחוק הוא מתענוג
הפשוט שבלתי מורכב כלל.
כמבואר בחסידות, כוח העונג שבנפש
מתגלה ופועל בשני אופנים: א. תענוג
הפשוט (הבלתי מורכב). ב. תענוג
המורכב. התענוג הבלתי מורכב הוא
התגלות עצם כח התענוג (לדוגמה,
כאשר האדם שמח ומתענוג בשמחה
החתונה של בנו, והתענוג לא מדור
ומוגבל בכוח מסוים אלא מקיף את כל
כוחות הנפש בשווה, עד כדי כך
שמבטא גם בריקוד ברגליו) ותענוג
מורכב הוא כאשר התענוג של הנפש "מלוכש" ו"מורכב" בדבר מסוים
שגורם את העונג (לדוגמה, תענוג והנאה מדבר רוחני כמו הכנת דבר חכמה

(6) ד"ה שמח תשמח תרנ"ז ע' 90 ואילך [סה"מ תרנ"ז ע' רסז]. ובכ"מ. וראה גם לקו"ת שם מ, רע"א. (7) פסחים קיז, א. וש"נ. (8) סוכה כא, ב. ע"ז יט, ב. (9) ד"ה ואלה תולדות ס"ו (ב, ד. 10) ס"א (נדפס בקונטרס בפ"ע — קה"ת תשי"ב [ובסה"מ פר"ת ע' קמח]). (11) וידוע ג"כ הסיפור, שבאחד המאמרים שאמר כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע ביחידות לבנו כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר ענין (משל מכת הציוור שבנפש) בדרך אפשר, ואח"כ הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר אצל חותנו הרה"ח וכו' ר' אברהם בקעשענוב, ובקשו לחזור דא"ח, באמרו: עפן נאך אויף דעם קראן וועט זיך שוין גיסן, וחזר את מאמר הנ"ל וגם ענין הנ"ל בפשטות. כשחזר לליובאוויטש סיפר לאביו את כל המאורע, ושאלהו כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, הא מנין לך? הרי אמרתי רק בדרך אפשר? וענה לו: מה שאצלך בדרך אפשר נעשה אצלי דבר ודאי. (12) סי"ב (ה, ג).

לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה

ביאור בדרך אפשר

- 1 או מדבר גשמי כמו מאכל טעים, ותענוג זה מוגבל לפי ערך הדבר שהוא
2 מלוכב בו ולכן זו רק הארה ולא עצם כוח התענוג. ולעניינו, ב'תורת חיים',
3 במאמר שהוא מקור המשל האמור מרב ותלמיד, מבאר אדמו"ר האמצעי
4 שניין הצחוק והשמחה נובע מהתענוג העצמי הבלתי מורכב (וזה לשונו:
5 "כללות עניין השחוק בא מצד
6 פתיחות הלב ביותר. . . הבא מעצמות
7 הנפש, כשתשמה בלא טעם וסיבה
8 מורכבת כלל. . . אלא רק מצד שנפשו
9 ורוחו מפולש ופותח ביותר, על כן
10 יתענוג וישמח רק מן השחוק, וזהו
11 תענוג בלתי מורכב בדבר מה כלל").
12 ומזה מוכן, דשרש המקור בנפש
13 עצמה של מילתא דבדיחותא
14 (שהוא תענוג הפשוט) הוא
15 למעלה מהשפעת השכל
16 שלאחר-יזה (שהרי התענוג
17 שבשכל הוא תענוג מורכב
18 שנובע מהבנת הרעיון השכלי והוא
19 בדרגה פחותה מתענוג עצמי לא
20 מורכב). אָמנם למרות שהמילתא
21 דבדיחותא והשמחה שמתעוררת ממנה
22 נובעת ממקור יותר נעלה ועמוק בנפש,
23 היא רק הכנה ללימוד עצמו כי מכל-
24 מקום הרי זה רק בחינה
25 חיצונית, ועל-ידי ההשפעה
26 פנימית מגיעים לעילוי נעלה
27 יותר כי אמנם בהשפעת השכל יש רק
28 הארה מעצם כוח התענוג וזהו "תענוג
29 המורכב", אבל כאשר ההשפעה
30 נקלטת בכלי המקבל בצורה פנימית,
31 מתגלה עניין נעלה עוד יותר מ"תענוג
32 הפשוט" שבצחוק ומילתא דבדיחותא,
33 כפי שהולך ומבאר.
34 והענין הוא דבתענוג הפשוט גופא יש ב' דרגות¹³, תענוג
35 הפשוט המורגש, ותענוג העצמי הבלתי מורגש. כלומר:
36 ב"תענוג הפשוט" עצמו יש שתי דרגות: א. כאשר הוא בא לידי ביטוי בכוחות
37 וברגשותיו של האדם והוא "תענוג הפשוט המורגש", היינו שכח התענוג
38 הפשוט של הנפש נרגש ומתגלה בשאר כוחות הנפש. ב. "תענוג העצמי
39 הבלתי מורגש", הוא עצם כוח התענוג שאינו בא לידי ביטוי בכוח כזה או
40 אחר וזו דרגה נעלית עוד יותר מהתענוג המורגש. ולעניינו - על ידי מילתא
41 דבדיחותא שהיא השפעה "חיצונית" מתעורר כוח "תענוג הפשוט" שבנפש,
42 אבל זהו הענוג השייך לגילוי והתעוררות ("תענוג המורגש"), שהרי הוא בא
- לידי הרגשה בנפש האדם ברגשי שמחה ופתיחת הלב. ודוקא על-ידי
ההשפעה פנימית, שהתלמיד מקבל בפנימיותו, מגיעים
לתענוג העצמי הבלתי מורגש כלל הוא שלמשפיע יש תענוג גדול
מההשפעה אל המקבל, אבל עיקר הענוג מתגלה אצל המשפיע כאשר המקבל
קולט את ההשפעה בפנימיות, וכאשר
התלמיד קולט היטב את פנימיות
חכמת רבו, הרי זה מעורר ומגלה את
ה"עצם" והפנימיות של הרב, ה"תענוג
העצמי הבלתי מורגש", וזו דרגה
נעלית יותר מ"תענוג הפשוט המורגש"
שמתגלה על ידי ההשפעה החיצונית
שעל ידי "מילתא דבדיחותא". ולכן
אָמרו רבותינו ז"ל¹⁴
ומתלמידי יותר מכולן. אמרו
חכמינו ז"ל: "הרבה למדתי מרבותי,
ומחבירי יותר מרבותי, ומתלמידי יותר
מכולם", היינו שעל ידי הלימוד עם
התלמידים, הרב מגיע להשגה נעלית
בלימודו, יותר ממה שהוא יכול להשיג
בלימוד לעצמו או עם חברים, ומוסבר
על כך בחסידות שטעם הדבר הוא כי
כאשר התלמידים קולטים היטב את
ההשפעה של הרב, מתעורר אצל הרב
ה"תענוג העצמי הבלתי מורגש"
והתענוג הזה מגלה כוחות נעלמים
חדשים בשכלו של הרב.
(ג) ומשל הב' הוא מין יניק וקטן שאָביו
רוצה להשתעשע עמו פנים אָל
פנים, והרי התינוק הוא קטן, צריך האָב
להשפיל אָת יָדיו כו' להרים בְּנו הקטן בכדי
שיוכל להשתעשע עמו בקירוב פנים אָל פנים.
דהגבהת התינוק הוא רק ענין חיצוני, והוא רק
הקדמה להקירוב פנימי שלאחר-יזה
(השעשועים כו'). והנה מקור משל זה הוא
ב'אור תורה' להרב המגיד¹⁵, ושם ישנה הוספה
(שלא נעתקה בהמאמר¹⁶), שהקטן "משתעשע
פנים, ולהתקרב אליו באופן פנימי
ועמוק והרי התינוק הוא קטן, ובגלל הפער בין התינוק הקטן לאב
הגדול שגורם לריחוק ביניהם צריך האָב להשפיל ולהוריד אָת יָדיו
כו' קעל מנת להרים בְּנו הקטן בכדי שיוכל להשתעשע עמו
בקירוב פנים אָל פנים בהשפעה פנימית. דהגבהת התינוק על
ידי האב הוא רק ענין חיצוני שיוצר רק התקרבות חיצונית בין האב
והבן, והוא רק הקדמה להקירוב פנימי שלאחר-יזה
(השעשועים כו') שהוא השפעה פנימית.
והנה מקור משל זה הוא ב'אור תורה' להרב המגיד¹⁵,
ושם ישנה הוספה (שלא נעתקה בהמאמר¹⁶ של הרבי
הריי"צ), שהקטן "משתעשע בְּזָקן שְׁלוֹ" (של האָב). ויש

(13) המשך תרס"ו ע' צט ואילך. ד"ה והי' כי תבוא תרע"ה (בהמשך תער"ב ח"ב [ע' א'כג ואילך]). (14) תענית ז, א. וראה לקמן סעיף ז' (15) פה, סע"ד [עה"פ (הושע יא, ג) אנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו]. (16) ועד"ז בלקו"ת פינחס פ, ב. ד"ה סמוכים לעד שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

40 הוא מסמל השפעה שלמעלה מ'סדר השתלשלות' אך מצד שני הוא בחינת
41 שערות שיש בהן חיות מצומצמת, הארה בלבד.
42 וכל זה אמור לגבי ההשפעה החיצונית, המשכת ה'מקיף' אָמָנָם על-ידי
43 ההשפעה פְּנִימִית שְׁלֹא־חֲרִי-זָה (אף שְׁהִיא לְמִטָּה מִבְּחִינַת
44 מְקִיף כמבואר לעיל) נִמְשָׁךְ
45 מהמשפיע אל המקבל הַעֲצָם של
46 המשפיע שְׁלֹמְעֵלָה מִהִמְקִיף
47 ואמנם יש מעלה במקיף על הפנימי,
48 אבל העצם נעלה עוד יותר מהמקיף
49 (על-דֶּרֶךְ הַנִּלְסֵי סְעִיף א'
50 בְּמַעֲלַת יְחִוּד יְזַעֲרִי-אֲנָפִין
51 וְנוֹקְבָא' (שהוא יְחִוּד פְּנִימִי)
52 על יְחִוּד 'אָבָא וְאָמָא' שדווקא
53 בו נמשך העצם כְּבִיאֹר אֲדָמוֹר
54 ה'צִמְחָה צִדְק' בְּכֻמָּה
55 מְקוֹמוֹת²⁰ בְּזָה).

56 ד) וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא בְּעִבּוּדָה
57 (כְּמוֹ שְׁמִבְּאָר בְּהַמְאָמֵר²¹ של
58 שנת תרפ"ט), שגם בעבודת ה' יש שני
59 שלבים מקבילים לענין ההשפעה
60 החיצונית וההשפעה הפנימית באופן
61 כזה שהראשון הוא הכנה והקדמה
62 לשני, כיוון שְׁהִתְחַלַּת עֲבֹדַת
63 הָאָדָם בְּכָל יוֹם הִיא עֲבֹדַת
64 הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שְׁנִמְאָמֵר²² בנבואת
65 ישעיהו חָדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם
66 אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפּוֹ כִּי בָמָה
67 נִחְשָׁב הוּא, לִפִּי פְּשׁוּטוֹ הַכְּתוּב
68 מְדַבֵּר בְּשִׁפְלוֹת הָאָדָם שֶׁאֵין לוֹ חֲשִׁיבוֹת
69 וְחַכְמֵינּוּ ז"ל דְּרָשׁוּ אֶל תְּהָרִי בָמָה
70 אֲלֵא בָמָה²³ וְלִמְדוּ מִכָּאן ש"כ
71 הַנּוֹתָן שְׁלוֹם לַחֲבֵרוֹ קוֹדֵם שִׁתְּפִלָּה
72 כֹּאֲלוֹ עֲשָׂאוֹ בָמָה" (של עבודת זרה),
73 וּבִיאָרוֹ אֲדָמוֹר הַזָּקֵן
74 וְאֲדָמוֹר מְהֵרָה²⁴ לִפִּי פְּנִימִיּוֹת
75 הַעֲנִינִים דְּקוֹדֵם הַתְּפִלָּה נִחְשָׁב הָאָדָם כְּמוֹ בָמָה בְּמוֹכֵן שֶׁל יִשׁוּת
76 וּמִצִּיאוֹת עֲצֻמַּת וְהַתְּפִלָּה הִיא הַפּוֹעֶלֶת בּוֹ בִּטּוֹל. וְהַתְּפִלָּה הוּא לְשׁוֹן
77 הַתְּחַבְּרוּת²⁵, שְׁעַל-יְדֵי הַתְּפִלָּה מִתְקַשֵּׁר הָאָדָם בְּאַלְקוּת וְעַל
78 יְדֵי זֶה הֵיִשּׁוּת הַעֲצֻמַּת שְׁלוֹ מִתְּחַבְּלוֹת.

1 לומר שְׁבִזָּה בתוספת פרט זה ששעשועי האב והבן הם באופן שהבן
2 משתעשע בזקנו של האב מְרוֹמָז, שְׁהִמְשַׁכַּת הַמְקִיף הִיא הַהֲשָׁפָה
3 הַחִיצוֹנִית (שְׁקוֹדֵם הַהֲשָׁפָה פְּנִימִית¹⁷) הִיא לְמַעַלָּה
4 מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, סֹדֵר יְרִידַת וְהַמְשַׁכַּת הָאוֹר הָאֱלוּקִי הָעֲלִיּוֹן לְמַעַלָּה לְמִטָּה
5 עַד לְנִבְרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים בִּירִידָה
6 מְסוּדֶרֶת וְהִדְרָגָתִּית מְדֻרָּה לְדֻרָּה נִקְרָא
7 'סֹדֵר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת' (על שם שכל דרגה
8 אחת נוגעת בחברתה כמו חוליות
9 של שרשרת) וְהַשְׁפַּעַת הַמְקִיף הִיא
10 מִמְקוֹר עֲלִיּוֹן לְמַעַלָּה מ'סֹדֵר
11 הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת' וְלִכֵּן יֵשׁ לָהּ קֶשֶׁר מִיּוֹחַד
12 לְעִנִּין הֶזְקֵן בְּמִשְׁמַעוֹתוֹ הָרוּחָנִית
13 הַפְּנִימִית דְּזָקֵן הוּא י"ג תִּיקוּנֵי
14 דִּיקְנָא, מוֹבָא בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת
15 שְׁעִנִּין הֶזְקֵן עַל פִּי סֹדֵר הוּא י"ג
16 'תִּיקוּנִים' (על דרך המובא בפתח
17 אֱלֹהֵי הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת נִקְרָאוֹת
18 'תִּיקוּנִים') שֶׁהֵם י"ג מִדּוֹת
19 הַרְחֵמִים שֶׁהַקּוֹדֵשׁ-בְּרוּךְ-הוּא גִּילָה
20 לְמִשְׁה רַבּוֹ ("אֵל רַחוּם וְחַנּוּן, אֲרֵךְ
21 אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְאֵמֶת נוֹצֵר חֶסֶד
22 לְאֵלִים נִשְׂא עוֹנֵן וּפְשַׁע וְחַטָּא
23 וְנֹקֵחַ") שְׁלֹמְעֵלָה
24 מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת. אֲלֵא מִכָּל-
25 מְקוֹם יֵשׁ לָהֶם ל"ג מִדּוֹת
26 הַרְחֵמִים אִיזוֹ שְׁיִכּוֹת
27 לְהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, כְּמוֹ שְׁנִמְאָמֵר¹⁸
28 זְכוֹר רַחֲמֵיךָ גו' כִּי מַעֲוֵלָם
29 הָמָּה הִרִי שֶׁגַם ל"רחֲמֵיךָ", מִדּוֹת
30 הַרְחֵמִים, יֵשׁ שְׁיִכּוֹת ל"עוֹלָם"
31 [שְׁלֹכֵן נִקְרָאוֹת גַּם י"ג מִדּוֹת
32 הַרְחֵמִים לְמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת
33 בְּשֵׁם "מִדּוֹת" מְלִשׁוֹן
34 מְדִידָה¹⁹ אֵף שֶׁהֵן לְמַעַלָּה מְסוּדֶר
35 הַהֲשַׁתְּלָשָׁלוֹת].
36 גַּם יְדוּעַ בְּעִנִּין הַשְּׁעָרוֹת שֶׁהוּא הָאָרֶה בְּלִבָּד בְּחִסְדוֹת
37 שְׁבַחֲנִית 'שְׁעָרוֹת' הִיא הַשְּׁפָעָה אֱלוּקִית מֵאֵד מְצוּמָצֵמַת (כְּשֵׁם שְׁבַשְׁעוֹת רֹאשׁוֹ
38 שֶׁל הָאָדָם יֵשׁ חִיּוֹת מוֹעֲטָה מֵאֵד בִּיחַס לְשֹׁאֵר אֲבֵרֵי הַגּוּף עַד כִּדִּי כֶּךָ שֶׁהָאָדָם
39 לֹא חָשׁ כֹּאֵב כֹּאשֶׁר מְסַפְּרִים אֶת שְׁעָרוֹתָיו) וְכֵן גַּם לְעִנִּין הֶזְקֵן שֶׁמִּצַּד אַחַד

17 בכללות השעשועים הו"ע הקירוב פנימי (כנ"ל. מד"ה לכה דודי תרפ"ט). אבל בערך הלימוד והשפעות פנימיות דהבן מאביו וכיו"ב, גם זה קירוב חיצוני. 18) תהלים כה, ו. וראה ד"ה אשר ברא תרפ"ט פ"ג (בדרושי חתונה שם – כג, א [סה"מ תרפ"ט ע' 89]). 19) אוה"ת וירא צג, ב. המשך תרס"ו ע' רפה. 20) ראה במפתחות ל'ס' ה'צ"צ. 21) ס"ג. 22) ישע"י ב, כב. 23) ברכות יד, א. 24) לקו"ת פנחס עט, ד. הקדמה ללקו"ת לג"פ לאדמו"ר מהר"ש [נדפס באוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכ, א ואילך]. 25) תו"א תרומה עט, סע"ד. ובכ"מ.

לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְסֵדֶר הַתְּפִלָּה הוּא, שְׁמִקּוּדֵם צְרִיף לְהִיט הַקִּירֹב כָּלְלִי שֶׁל
2 הָאָדָם לְאֻלּוּקוֹת (הַמְשָׁכָה חִיצוֹנִית) [כְּמוֹ שְׁמִבְאָר עֲנִינֹו
3 בְּהִמְאָמְרִי²¹ שֶׁם נִתְבָּאָר, שֶׁ"קִירֹב כָּלְלִי" בַּתְּפִלָּה הוּא כְּמֵאמַר רז"ל "אִין
4 עוֹמְדִין לְהַתְּפַלֵּל אִלָּא מִתּוֹךְ כּוֹבֵד רֹאשׁ", שְׁעִנִּינוּ הַכְנַעָה וּשְׁפִלוּת, הֵינֵנו שֶׁנִּכְנַע
5 לְפָנֵי ה' וּמִתְפַּנֵּה מִכָּל עֲנִינֵינוּ וּמִתְבַּטֵּל
6 מִמִּצְיָאוֹתָיו, וְלִבּוֹ מִתְעוֹרֵר בְּרִצּוֹן
7 לְהִתְקַרֵּב לְאֻלּוּקוֹת], וְאַחֲרֵי-כֵן
8 נַעֲשֶׂה הַקִּירֹב פְּנִימִי,
9 שֶׁהָאָדָם מִתְקַשֵּׁר לְאֻלּוּקוֹת
10 בְּאֹפֶן כְּזֶה שְׁמִמְשִׁיף אֶלְקוֹת
11 בְּכָל עֲנִינָיו הַגְּשָׁמִיִּים וְכֵמוֹ
12 שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל עֲנִינֵין סֹדֵר הַהִשְׁפָּעָה כִּךְ
13 גַּם לְעִנִּיין הַתְּפִלָּה שֶׁהַקִּירֹב הַחִיצוֹנִי
14 הוּא אֲמֵנָה הַכְנַעָה וּבִטּוֹל בְּאֹפֶן כָּלְלִי
15 שְׁאִינוֹ חוֹדֵר בְּעוֹמֵק הַנֶּפֶשׁ, אֲבָל הוּא
16 הַהִכְנָה הָרְאוּיָה וְהַנִּתְיֵת כּוּחַ לְקִירֹב
17 הַפְּנִימִי, וְלֵאחֹר שֶׁהָאָדָם מִגִּיעַ
18 לְהִתְקַשְּׁרוֹת וְהַתְּחַבְּרוֹת בְּאֻלּוּקוֹת
19 בִּ"קִירֹב פְּנִימִי" וְנִפְשׁוֹ הָאֻלּוּקִית
20 פּוֹעֶלֶת בּוֹ בְּגִלּוֹי, אִזִּי גַם כְּשֶׁעוֹסֵק
21 בְּעִנִּינֵי הָעוֹלָם הוּא חֹדֵר בְּכוֹנֵה
22 הָאֻלּוּקִית שֶׁל הַבְּרִיאָה וְלִכֵּן הוּא
23 מִמְּשִׁיךְ וּמְגַלֵּה אֻלּוּקוֹת בְּכָל עֲנִינָיו
24 הַגְּשָׁמִיִּים.
25 וְיִוָּכֵן זֶה [מֵה שְׁעַל-יְדֵי
26 הַתְּפִלָּה בַּתְּחִילַת הַיּוֹם
27 בִּיכְלָתוֹ לְקַשֵּׁר כָּל הָעֲנִינִים
28 הַגְּשָׁמִיִּים וְלַעֲשׂוֹתָם פְּלִים
29 [לְאֻלּוּקוֹת] עַל-פִּי מֵה שְׁבִיבָר
30 הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב²⁶ עֲנִין אִיסוֹר
31 שְׁאִילַת שְׁלוֹם קוֹדֶם
32 הַתְּפִלָּה²⁷, שְׁכֻמוֹבָא לְעֵיל נִלְמַד
33 מִהַפְּסוֹק "חֲדָלוּ לָכֵם מִן הָאָדָם..."
34 שְׁאִינוֹ רַק מִפְּנֵי שְׁלֹא רָאוּ לְעוֹסֵק
35 בְּכַבּוּדוֹ שֶׁל בִּשְׂרֹדֶם לְפָנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל
36 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אִלָּא שֶׁהוּא עַל-
37 דֶּרֶךְ מֵה שְׁכָתוֹב בְּכַתְּבִי
38 הָאֲרִיזִ"ל²⁸ בְּעִנִּין כִּיבוֹד אֶחָ
39 הַגְּדוֹל²⁹, שֶׁהוּא מְפָנִי דְּרוּחָא
40 הוּא דְּשִׁבְק בְּגִיּוּהָ, רוּחַ הָיָה
41 שֶׁהַשָּׂרִיר – הָאֵב – בְּתוֹכוֹ, כְּלוֹמֵר שְׁבִיבָר הָאֵב יֵשׁ רוּחַ
42 הָאֵב יוֹתֵר מִשְׁאָר הַבְּנִים, וְכָל שְׂאָר הַבְּנִים נוֹטְלִים מְרוּחָא
- דָּאָב עַל-יְדֵי בֵן הָרֹאשׁוֹן. וּמִצַּד רוּחַ הָאֵב שְׁבִיבָר הַגְּדוֹל
מְחוּיָבִים הֵם לְכַבְּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁהֵם מְחוּיָבִים בְּכַבּוֹד
הָאֵב [שְׁלֹכֵן לְמִדִּין²⁹ דִּין זֶה שֶׁל כִּיבוֹד הָאֵחַ הַגְּדוֹל מִהַפְּסוֹק³⁰
כִּבְדוֹ אֶת אֲבִיךָ דְּיוֹקָא, מִיִּתּוֹר הַלְשׁוֹן "אֵת" כִּי כִבְדוֹ אֶחָ הַגְּדוֹל
נִכְלָל בְּכִיבוֹד אֲבִי].
וְכֵמוֹ כֵּן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמִחְשָׁבָה דְּבִיבּוֹר
דְּבִיבּוֹר וּמִעֲשֵׂה שֶׁל הָאָדָם בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם, שְׁכּוֹלֵם
מִסְתַּעֲפִין וְנִמְשָׁכִין אַחֲרֵי הַדְּבִיבּוֹר הָרֹאשׁוֹן, וְלִכֵּן
דְּבִיבּוֹר [נִכְן מִחְשָׁבָה וּמִעֲשֵׂה] הָרֹאשׁוֹן שֶׁל הָאָדָם
בְּקוֹמוֹ מִשְׁיָנָתוֹ צְרִיכִים לְהִיט בְּעִבּוּדָתָהּ,
שְׁעַל-יְדֵי-זֶה מִמְּשִׁיף קְדוּשָׁה בְּכָל הַמִּחְשָׁבָה-
דְּבִיבּוֹר-וּמִעֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם כּוֹלּוֹ. וְהִנֵּה
דְּיוֹקָא עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁהַקִּירֹב פְּנִימִי שְׁלוֹ לְאֻלּוּקוֹת
אֶלְקִי בְּעִנִּינָיו הַגְּשָׁמִיִּים עַד שְׁעוֹשָׂה אוֹתָם פְּלִים
מְגִיעִים לְמַעְלָה יוֹתֵר, כִּפִּי
שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל, בְּמִשְׁלֵם מְרִב וְתִלְמִיד
וּמֵאֵב הַמִּשְׁתַּעֲשֵׂע עִם בְּנוֹ הַקֵּטָן, עַל יְדֵי
הַשְׁפָּעָה פְּנִימִית "מְגִיעִים לְעֵילֹי נַעֲלָה
יוֹתֵר" מִהַהִשְׁפָּעָה הַחִיצוֹנִית" (בַּחֲנִית
מִקִּיף), וְכֵן גַּם בְּעִבּוּדָתָהּ – כֹּאשֶׁר
הַקִּירֹב הַפְּנִימִי לְאֻלּוּקוֹת בַּעַת הַתְּפִלָּה
הוּא בְּאֹפֶן כּוֹזֵה שֶׁגַּם הַדְּבִיבּוֹר הַגְּשָׁמִיִּים
שֶׁל הָאָדָם נַעֲשִׂים "כְּלִים" לְאֻלּוּקוֹת עַל
יְדֵי שְׁמִמְשִׁיךְ בָּהֶם קְדוּשָׁה, הָאָדָם מִגִּיעַ
לְמַעֲלָה גְּדוּלָה יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר הַקִּירֹב
הַ"כָּלְלִי" שְׁקוֹדֵם הַתְּפִלָּה שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ
מִקִּיף. בְּדִידּוּעִי³¹ בְּעִנִּין וְרִב³²
תְּבוּאוֹת בְּכַת שׁוֹר לְפִי פְּשׁוּטוֹ הַפְּסוֹק אוֹמֵר שְׁכִירֵי הַלְצִמִּיָּה תְּבוּאָה רִבָּה
יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּכּוֹחַ הַשּׁוֹר, וְאִילוֹ בְּכּוֹחַ הָאָדָם לְכַדּוֹ אִפְשָׁר לְהַצְמִיחַ רַק מַעֲט

(26) כְּתֵר שֶׁם טוֹב (הוֹצֵאת קֹה"ת) סרי"ב. (27) בְּרִכּוֹת שֶׁם. טושו"ע (וּאֲדָה"ז) או"ח ספ"ט ס"ב (ס"ג). (28) שְׁעַהמ"צ פ' יִתְרוֹ.
ל"ת פ' וִירָא. וְרָאָה זח"ג פג, א. (29) כְּתוּבֹת קג, א. (30) יִתְרוֹ כ, יב. (31) רָאָה לְקו"ת הָאֲזִינוּ עָה, ב. וּבכ"מ. (32) מִשְׁלֵי יד,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מפל-מקום, המשכה זו היא בחינה חיצונית, שהיא רק
הארה בלבד ביחס לעצם המהות של האלוהות. מה-שאין-כן
על-ידי ההמשכה פנימית מפנימיות המידות, שמתקבלת
במלכות בפנימיותה, מגיעים למעלה יותר (מבחינת
המקור) אל העצם ממש.
והענין הוא, וטעם הדבר, מדוע על
ידי שהשפעה נקלטת במלכות
בפנימיות יש המשכה יותר נעלית
דשרש המלכות אף שהיא
המקבל' הוא למעלה משרש
זעיר-אנפין אף שהוא המשפיע³³.
דשרש הזעיר אנפין הוא
מחיצוניות הפתר, ושרש
המלכות הוא מפנימיות
הפתר מעל עשר הספירות יש את
בחינת 'כתר עליון' והמלכות מושרשת
בפנימיות ועצמיות הכתר ולכן היחוד
של ז"א עם מלכות ממשיך אור נעלה
עוד יותר מאשר האור המקיף.
והגם שגם בזעיר אנפין
איתמר³⁴ נאמר זעיר-אנפין
בעתיקא אחיד ותלוא, אחוז
ותלוי בבחינת 'עתיק יומין' (שנעתק
ונבדל מ'יום' וגילוי והוא אור פנימי
נעלם) שהיא בחינה פנימית ב'כתר'
ואם כן מדוע מבואר כאן ששורש ז"א
הוא בחיצוניות הכתר? הרי ידוע
שאין הפונה בזה על עתיק
ממש ב'עתיק עצמו אין הכוונה
לפנימיות עתיק (רק חיצוניות
עתיק) ולכן שורש המלכות אכן גבוה
משורש הז"א, כי המלכות מושרשת
בפנימיות הכתר, והז"א מושרש אמנם
ב'עתיק' שהיא בחינה פנימית ונעלית,
אך רק בחיצוניות שלה. מה-שאין-כן שרש המלכות היא
בפנימיות עתיק, הנקראת רישא-דלא-אתידע ראש שלא נודע,
היינו למעלה מגילוי לגמרי. אבל מפל-מקום, למרות שהיא נובעת
ממקור נעלה ביותר מצד ירידתה של המלכות למטה הרי שרשה
הוא בהעלם ואינו ניכר ונרגש בה בגלוי, ולמעשה ספירת המלכות היא
הספירה הכי אחרונה והכי תחתונה, וגילוי שרש המלכות הוא
על-ידי זעיר-אנפין דוקא³⁵, ועל-ידי-זה גופא בכוח עצם

1 תבואה, אלא שכמובן בכוח השור בלבד אי אפשר לגדל תבואה, ורק על ידי
2 שהאדם עובד עם השור יכולה לצמוח תבואה רבה. ולפי פנימיות הדברים
3 הכוונה לנפש האלוהית ("אדם") ונפש הבהמית ("שור") והכתוב מלמד שעל
4 ידי הנפש הבהמית, נמשך לנפש האלוהית תוספת כוח, כי בתוך הנפש
5 הבהמית יש בהעלם כוח אלוהי נעלה
6 יותר מהכוח של הנפש האלוהית (ולכן)
7 הרצונות והתאוות שלה הם בתוקף
8 גדול, ועל ידי שהנפש האלוהית
9 פועלת על הנפש הבהמית שגם היא
10 תתעורר באהבה להקב"ה, הנפש
11 האלוהית עצמה מתעלית ומקבלת
12 תוספת כוח – "ורב תבואות" מהנפש
13 הבהמית – "בכוח שור". וגם בעניינינו
14 - על ידי שהאדם ממשיך אלוהות
15 בעניינים גשמיים ועושה אותם כלים
16 לאלוהות, הוא מתעלה יותר מאשר על
17 ידי עבודתו בעניינים רוחניים, וזו
18 מעלת הקירוב הפנימי בתפילה על
19 הקירוב החיצוני שקודם התפילה,
20 כמבואר לעיל.
21 (ה) וכמו כן יובן גם בענין
22 המשכת האור האלוהי הזעיר-
23 אנפין' המידות העליונות במלכות
24 בספירת המלכות (יחוד זעיר-
25 אנפין ונוקבא), שהסדר בזה
26 הוא (פנ"ל סעיף א) אשר
27 מקודם צריכה להיות
28 ההמשכה חיצונית שפועלת
29 קירוב כללי בין המשפיע (ז"א)
30 והמקבל (מלכות) ואחר-כך יכולה
31 להיות ההמשכה פנימית היחוד'
32 בין ז"א ומלכות. דגם ההמשכה
33 חיצונית שפועלת רק קירוב כללי
34 ולא יחוד פנימי היא המשכה
35 נעלית ביותר (על-דרך הפנ"ל סעיפים ב-ג לענין ההשפעה מרב
36 ותלמיד ולענין עבודת התפילה), שהיא בחינת מקיף שלמעלה
37 מהשתלשלות וכלים שמקורה למעלה מ'סדר השתלשלות' והיא נעלית
38 מכרי להיות מצומצמת ומותאמת כדי להתלבש בכלים (ולכן אינה
39 נקלטת בספירת המלכות בפנימיותה לפי שהיא למעלה
40 מהגבלת הכלים שלה) וכמבואר לעיל שהכוונה להרגיש שאין זו
41 חיצוניות במובן השלילי אלא 'מקיף' שלמעלה מהתלבשות בפנימיות. אבל

לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הייחוד עם זעיר אנפין ספירת המלכות מתעלית למעלה מזעיר-
2 אנפין כמבואר לעיל שאף כי המקף נעלה מהפנימיות, לאחר שיש השפעה
3 פנימית יכולה להיות התעלות שלמעלה מהמקף.
- 4 וזהו ענין סדר ההמשכה מז"א למלכות, דתחילה צריכה
5 להיות המשכת ה'זעיר
6 אנפין' במלכות באופן
7 שיורגש ענין ה'זעיר אנפין'
8 שלמעלה ממלכות (שדוקא
9 על-ידו הוא גילוי שרש
10 המלכות) והגילוי הזה הוא בחינת
11 מקיף. אבל מכל-מקום, מפנין
12 שההמשכה היא מצד
13 (מעלת) זעיר-אנפין, יש לה
14 שיכות להשתלשלות נעל-
15 דרך הנ"ל (סעיף ג) בענין
16 י"ג תקוני דיקנא שהם אור
17 שלמעלה מהשתלשלות אבל אור
18 מצומצם כענין השערות שיש בהם
19 חיות מועטת בלבד]. ודוקא על-
20 ידי ההמשכה פנימית
21 שמתקבלת במלכות
22 בפנימיותה, הרי מפנין
23 שהמשכה זו היא מצד
24 (מעלת) המלכות, שכאמור
25 בשורשה היא נעלית מז"א הרי
26 מגיעים על-ידי-זה לשרש
27 המלכות שלמעלה משרש
28 זעיר-אנפין, ועד שהמלכות
29 משפיע בזעיר-אנפין, אשת
30 חיל עטרת בעלה³⁶ שזהו חידוש
31 ושינוי גדול שתמורת המצב הרגיל שבו
32 ז"א הוא המשפיע ומלכות היא
33 המקבל, המצב יתהפך כך שמלכות
34 תהי' המשפיע בז"א.
- 35 (ו) ויש לומר שזהו הביאור
36 האמור לעיל בענין המלכות שמצד
37 אחד היא למטה מהמידות, בחינת זעיר
38 אנפין, ומקבלת מהם, ומצד שני
39 בשורשה היא למעלה מהמידות
40 וגורמת בהם עילוי, ענין זה הוא גם
41 פן הביאור בזה שמביא
42 (בתחילת המאמר) ב' קצוות
- 43 בענין השבת, דהשבת נקראת מלכה שהיא ספירת המלכות
44 שלמטה מכל הספירות ומקבלת מהן, כמאמר³⁷ סיהרא
45 לית לה מגרמה כלום לירח אין מעצמו כלום (ומקבל את כל אורו
46 מהשמש) [וכמאמר רבותינו ז"ל³⁸ (גבי שבת) דדוקא מי
47 שטרח בערב שבת יאכל
48 בשבת הרי שהשבת מקבלת את כל
49 השפעתה מימות החול], ולאידך
50 הרי כולו יומין מתברכין כל
51 ימי השבוע מתברכים מהשבת³⁹,
52 הינו דלא זו בלבד ששבת
53 מקודש מכל הימים ונעלית
54 מהם, אלא עוד זאת, שהיא
55 משפיע בהם ולכאורה זו סתירה כי
56 מצד אחד מדגישים שהשבת היא
57 'מקבל' משאר הימים, ומצד שני
58 מדגישים שהיא 'משפיע' בהם.
- 59 אף הענין הוא, דז' ימי
60 השבוע הם שבעת ימי הבנין,
61 שבע המידות שבהם הקדוש ברוך הוא
62 ברא ובנה את העולם, כך שביום
63 הראשון האירה מידת החדר, ביום
64 השני מידת הגבורה וכן הלאה
65 דששת ימי החול שכנגד ששת
66 המידות (חסד, גבורה, תפארת, נצח,
67 הוד, יסוד) הם בזעיר אנפין'
68 כמו שכתוב⁴⁰ ששת ימים
69 עשה הו' את השמים ואת
70 הארץ, ואיתא בזהר⁴¹ כל
71 יומא ויומא עביד עבדיה, ו
72 כל יום ויום פעל את פעולתו בהתאם
73 למידה המסויימת שהאירה באותו יום.
74 והכתוב אומר, לפי המשמעות
75 הפנימית, שהעולם נברא על ידי ששת
76 המידות ושבת היא מלכות
77 (פנ"ל). וכיוון שהמלכות היא
78 "מקבל" מששת המידות, השבת היא
79 "מקבל" מששת ימי החול.
- 80 ולכן, מצד זה שהמלכות
81 ירדה למטה, ובפטר מצד
82 ירידתה לבריאה יצירה-
83 עשיה דרגליה יורדות כו',
84 השבת (מלכות) מקבלת

(36 משלי יב, ד. 37 זח"א רמט, ב. ובכ"מ. 38 ע"ז ג, א. 39 ראה זח"ב סג, ב. פח, א. 40 יתרו שם, יא. 41 ח"ג צד, ריש ע"ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 שלבים, כמבואר לעיל באריכות. דְּתַחֲלִילַת השלב הראשון של הַמְשָׁכָה
45 היא לָכָה דוֹדֵי לְקִרְאָת פֶּלָה, הִלִּיכָה בַלְבָד, שהיא הפועלת את
46 הקירוב הכללי החיצוני המבואר לעיל וְעַל-יְדֵי-זֶה פָּנִי שֶׁבֶת נִקְבְּלָה,
47 שְׁהוּא הַהֲמָשְׁכָה פְּנִימִית, פָּנִי שֶׁבֶת⁴², שְׁמַתְגָּלָה בַּחֲנִינָה
48 פְּנִימִיּוֹת הַמְּלָכוֹת, שִׁיש לָהּ
49 שורש נעלה מאד וְעַד כְּמוֹ שֶׁהִיא
50 מוֹשְׁרֶשֶׁת בְּעֵתִיק. וְלִכֵּן
51 נִקְבְּלָה לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁגָם
52 זְעִיר-אַנְפִּין מְקַבֵּל (מִשְׁרָשׁ
53 הַ)מְּלָכוֹת⁴³, הַטַּעַם לְדִיּוֹק הַלְשׁוֹן
54 "פָּנִי שֶׁבֶת" נִקְבְּלָה, לְשׁוֹן רַבִּים הוּא
55 מִפְּנֵי שְׁגָם זְעִיר-אַנְפִּין וְגַם מְלָכוֹת
56 מְקַבְּלִים מִהַמְּדֻרָגָה שֶׁלֹּמְעֵלָה מֵהֶם, כִּי
57 לֵאחֹר שֶׁמִּתְגַּלֶּה בְּמִלְכוֹת שְׂרָשָׁה הַנִּעְלָה
58 (בִּ"עֵתִיק") נִמְשָׁךְ מִדְּרָגָה נְעִילִית זֶה גַם
59 לִ"זְעִיר אַנְפִּין", וְלִכֵּן נִאֲמַר "נִקְבְּלָה"
60 לְשׁוֹן רַבִּים כִּי שׁוֹרֵשׁ הַמְּלָכוֹת מִתְגַּלֶּה
61 וּ"מִתְקַבְּלָת" הֵן בְּמִלְכוֹת וְהֵן בּוֹעִיר
62 אַנְפִּין. אֲשֶׁת חֵיל עֲטָרַת בְּעֵלָה
63 בְּגִלָּל תּוֹסֶפֶת הָאוֹר הַנִּמְשָׁךְ לִ"זְעִיר
64 אַנְפִּין" (הַ"חֲתָן") עַל יְדֵי עֲלִיָּה
65 הַמְּלָכוֹת (הַ"כֹּהֵל") לְשׁוֹרֵשׁ מִדַּת
66 הַמְּלָכוֹת ("נוֹקְבָא"), נִעֲשִׂית "עֲטָרָה"
67 לִ"זְעִיר אַנְפִּין" ("בְּעֵלָה") כְּמוֹ עֲטָרָה,
68 כְּתוּב, עַל רֹאשׁ הָאָדָם שְׁמוֹסִיף לוֹ יוֹפִי
69 וְהָדָר.
70 וְכְמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה בְּזְעִיר-
71 אַנְפִּין וּמְלָכוֹת, עַל-דֶּרֶךְ-זֶה
72 הוּא בְּכָל מִשְׁפָּעִי וּמְקַבֵּל,
73 שְׁעַל-יְדֵי הַמְּקַבֵּל נִתְּוֹסֵף
74 בְּהַמְּשָׁפָעִי, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְּוֹסֵף לְעִיל
75 לַעֲנִיִּין הַהִשְׁפָּעָה מֵרַב וְתַלְמִיד כְּמֵאמָר
76 חֲכָמֵינוּ ז"ל וּמִתְלַמְּדֵי יוֹתֵר
77 מְפֻלָּם שֶׁהָרַב לומד מִתְלַמְּדֵיו יוֹתֵר
78 מִמָּה שֶׁהוּא לומד מִרְבוּתוֹ וּמִחֲבָרָיו כִּי
79 כֹּאשֶׁר הַהִשְׁפָּעָה שֶׁלוֹ נִקְלָטָה בְּתַלְמִידוֹ, הָדָר מוֹסִיף בּוֹ תוֹסֶפֶת שֶׁכָּל חֵדֶשׁ.
80 וְעַנִּיִּין זֶה שֶׁעַל יְדֵי הַמְּקַבֵּל נִפְעֵלֶת תּוֹסֶפֶת בְּמִשְׁפָּעִי הוּא בְּמִיּוּחַד בַּחֲתָן וְכֹלָה:
81 וּבִפְרָט בַּחֲתָן וְכֹלָה לְמִטָּה, שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי הַהֲמָשְׁכָה
82 פְּנִימִית, שֶׁבִּתְחִילָה הִיא הַשְׁפָּעָה מִהַחֲתָן אֶל הַכֹּהֵל הַגָּה בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר
83 הַכֹּהֵל מִשְׁפָּעִי תוֹסֶפֶת עֵילִי בַּחֲתָן אֲשֶׁת חֵיל עֲטָרַת בְּעֵלָה, וְהַפֶּל
84 הָיָה מִן הָעֶפְרָ⁴⁴ עַל פֶּסוּק זֶה מְבוּאָר בַּחֲסִידוּת שֶׁהַתְּהוּוֹת הַנִּבְרָאִים
85 בִּשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית הִיָּתָה מִעֶפְרָר, בַּחֲנִינָה דוֹמֵם שֶׁלֹּמְטָה מִצּוּמָה חֵי
86 וּמְדָבָר, אֲבָל דוּקָא בְּעֶפְרָר מִתְגַּלֶּה כִּחַ הָאֵין-סוֹף שֶׁבָּא לְיַד בִּיטוּי בְּכוֹחַ הַצּוּמָה

1 מְשֻׁשֶׁת יָמֵי הַחוּל (זְעִיר-אַנְפִּין), כְּמֵבִיאָר לְעִיל, הַמְּלָכוֹת (מְלָכוֹת
2 דְּאִצִּילוֹת) מַעֲבִירָה אֶת הַשְׁפָּע מִהַמִּידוֹת לְעוֹלָמוֹת שֶׁלֹּמְטָה מִאֲצִילוֹת - בְּרִיאָה
3 יַצִּירָה עֲשִׂי וְעַל כֵּךְ נִאֲמַר "רַגְלִי יוֹרֶדֶת מוֹת", כִּי סְפִירַת הַמְּלָכוֹת הִיא בַּחֲנִינָה
4 "רַגְלִי" - הַסּוֹף וְהַחֲלָק הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסְפִירוֹת הִיא יוֹרֶדֶת לַהֲחִיּוֹת עוֹלָמוֹת
5 וְנִבְרָאִים שֶׁהָאֲלוּקוֹת אֵינָנָה מֵאִירָה בָּהֶם
6 בְּגִלּוּי וּמְרִיגִשִׁים עֲצָמִים לִ"יֵשׁ" וְדָבָר
7 נִפְרָד מֵאֲלוּקוֹת וְלִכֵּן נִקְרָאִים "מוֹת",
8 וְהִיּוֹת שֶׁהִשְׁבֵּת הִיא כְּנֶגֶד סְפִירַת
9 הַמְּלָכוֹת, לִכֵּן הִיא בְּבַחֲנִינָה מְקַבֵּל לִגְבִי
10 שֶׁשֶׁת יָמֵי הַחוּל (בַּחֲנִינָה "זְעִיר אַנְפִּין")
11 שֶׁהוּא עֲנִין עֲבוֹדַת הַבִּירוֹרִים
12 (בִּירוֹר הַנְּפֶשׁ הַפְּנִימִית וְכָל
13 הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים) דְּשֻׁשֶׁת
14 יָמֵי הַחוּל. "רִירוֹת" הַמְּלָכוֹת
15 מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה
16 יַצִּירָה עֲשִׂי בִּשְׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה, כִּפִּי
17 שֶׁבָּא לְיַד בִּיטוּי בְּעִבוֹדַת ה', הוּא
18 הַעֲבוּדָה לְהַמְשִׁיךְ אֲלוּקוֹת בְּעִנְיָנִים
19 הַגְּשָׁמִיִּים שֶׁהָאָדָם בָּא אִתָּם בְּמַגֵּעַ,
20 וְהִיא "עֲבוֹדַת הַבִּירוֹרִים", לְבָר
21 וְלִהְיוֹת אֶת הַטוֹב מֵהָרַע וְלִהְיוֹתוֹ
22 לְקִירוּשָׁה, וּבְכוּאָ יוֹם הַשְּׁבֵת אִזִּי
23 הַקְּדוּשָׁה שְׁנוּצָרָה עַל יְדֵי "עֲבוֹדַת
24 הַבִּירוֹרִים" בְּמִשְׁךְ שֶׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה
25 מֵאִירָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם וּבְעוֹלָם, וְנִמְצָא
26 שֶׁהִשְׁבֵּת "מְקַבְּלָת" מִיָּמֵי הַחוּל.
27 אֲמָנָם לֹאֲחָרִי (וְעַל-יְדֵי)
28 עֲבוֹדָה זֹו, נִעֲשֶׂה (בְּשֻׁשֶׁת)
29 עֲלִיָּה הַמְּלָכוֹת מִבְּרִיאָה-
30 יַצִּירָה עֲשִׂי עַד עֲלִיָּה
31 לְשִׁרְשָׁה וּמִקְוָה, וְאִזִּי תְּמוּרָה
32 זֶה שְׁקוּרָה לִכֵּן הַשְּׁבֵת הִיָּתָה "מְקַבֵּל"
33 מִיָּמֵי הַחוּל, כְּעַת הַשְּׁבֵת מִתְּעַלִּית
34 לְמַעְלָה מִזְעִיר-אַנְפִּין עַד
35 שְׁמִשְׁפָּעָה גַם לְכָל שֻׁשֶׁת יָמֵי
36 הַחוּל (זְעִיר-אַנְפִּין), דְּמִיָּנָה מִיּוֹם הַשְּׁבֵת מִתְּבַרְכִּין כּוֹלְהוֹ
37 יוֹמִין כָּל יְמֵי הַשְּׁבוּעָה. כְּלוּמָר, לֵאחֹר שְׁבוּיִם הַשְּׁבֵת מִתְגַּלֶּה שְׂרָשָׁה שֶׁל סְפִירַת
38 הַמְּלָכוֹת שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִשְׁוֹרֵשׁ "זְעִיר אַנְפִּין", הִיא מִשְׁפָּעִי מִקְדוּשָׁה זֶה גַם
39 בִּשְׁשֶׁת יָמֵי הַחוּל שֶׁאֲחָרִי (שֶׁהֵם כְּנֶגֶד שֶׁשֶׁת הַמִּידוֹת דִּ"זְעִיר אַנְפִּין"), וְלִכֵּן כָּל
40 יְמֵי הַשְּׁבוּעָה מִתְּבַרְכִּים מִיּוֹם הַשְּׁבֵת.
41 זֶהוּ הָעִנִּין הַפְּנִימִי שֶׁל הָאֵמִירָה לָכָה דוֹדֵי לְקִרְאָת פֶּלָה פָּנִי
42 שֶׁבֶת נִקְבְּלָה, שֶׁהוּא בְּקֶשֶׁת נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
43 שֶׁתְּהִיָּה הַמְּשָׁכָה הַזְעִיר אַנְפִּין, בְּמִלְכוֹת שֶׁהִיא הַמְּשָׁכָה בְּכֵמָה

(42) ראה ד"ה סמוכים לעד הנ"ל (ע' 6 [ע' קנא-ב]). (43) ראה שם רפ"ב. (44) קהלת ג, כ. וראה לקו"ת שה"ש מ, א. אגה"ק סוס"כ.

לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שבארץ שמצמיח תדיר מאין ליש, כי שורש העפר הוא מספירת המלכות סוף על ידי יחוד חתן וכלה שהוא השפעה פנימית, הכלה, המקבל, היא זו
2 שמצד אחד היא 'מקבל' מהספירות שמיאנה לידי גילוי את כוח המוליד
3 שלמטה ממנה, ומצד שני דווקא בה 1 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁךְ כַּח הָאֵין-סוֹף בְּדוֹר יְשָׁרִים שבחתן, המשפיע, בְּדוֹר יְשָׁרִים
4 מתגלה כוח האין-סוף לברוא יש מאין. 2 יְבוֹרֵךְ, בְּכָנִים וּבְנֵי עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת. יְבוֹרֵךְ, בְּכָנִים וּבְנֵי עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת.
5 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁךְ כַּח הָאֵין- עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז מנ"א, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה שלמה זלמן שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך קבלתי מכתבו מעש"ק.

ומ"ש בענין הנוגע לחיזוק עניני חב"ד בשיקאגא, לפלא הספק בזה והשאלה בזה, בה בשעה שידועה שיטתי בכל המקומות ובכל הזמנים, שמוכרח לא רק חיזוק אלא גם באופן דופרצת, וכמובן ג"כ ממה ששמענו מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, "שבתקופתנו איש הישראלי הוא בדוגמת המטפס על הר משופע ביותר, שאין מציאות לעמידה במקום, כי אם או שהוא מטפס ועולה או שבו"מ וכו'". ואם בזמן ההוא הי' ככה, עאכ"כ בתקופה זו ובמדינה זו, ושנרגשת התעוררות בכו"כ חוגים ובאופן דאתעדל"ת ממטה למעלה, ודוקא אלו שצריכים היו לעמוד בראש, הנה לצערנו הכי גדול, עמא דבר שטופען זיי און קוועטשין זיי וכו' והם שקועין בהחששות שהי' בעת תקופת המשכילים "אפשר וועט מען אריבערכאפען די מאס, לאמר האמת בלי פשרות בהנוגע לתורתנו ומצותי", ואם מהעולמות'שע דורשים את האמור, עאכ"כ מאלו המחונכים ע"י רבותינו נשיאנו ועד נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

מובן שלא פעם אמרתי הנ"ל להעומדים בראש של ארגונים שונים של רבנים, והרגשתי בעת מעשה שנראה להם דער ווארט, לבנות על יסוד זה דרשה ואפשר - לחלק לכמה חלקים וישמש יותר מלדרשה אחת, ולא יצטרך לדאגה ולכובד ראש מה ידרוש בשבת הבא. און דערביי האלט דאס.

ויהי רצון שתיכף לערב זה - יבוא בוקר, בוקרו של יחידו של עולם כדרשת חז"ל עה"כ ויהי וגוי יום אחד, כבריתו של עולם, שגם בזה העולם יתגלה - כפירוש רז"ל פסחים (נ, א).

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש בכל האמור ולבשו"ט גם בעניניו הפרטים.

בס"ד. משיחות ש"פ תצא, י"א אלול ה'תש"נ.

תרגום מאידית

28 ההבדל בין שתי העבודות – מתבטא באופן
29 שבו עושים את העבודה: העבודה בקדושה – היא
30 בכלל בדרכי שלום, כי בענין זה לא מתעסקים עם
31 "אויבך", מנגד. משא"כ העבודה דבירור העולם –
32 היא באופן של מלחמה, "כי תצא למלחמה על
33 אויבך": "תחתונים" נבראו באופן שבגלוי ה"ה
34 "אויבך" המעלים ומנגד לאלקות⁹, ומצד עצמם
35 ה"ה שלא בערך והיפך מ(להיות) "דירה לו
36 יתברך"¹⁰, ולכן צריך להלחם עם העולם כדי לכבוש
37 אותו ולעשותו דירה להקב"ה, שבה נמצא הקב"ה
38 בגלוי בכל עצמותו (כמו האדם, כביכול, שנמצא
39 בדירתו הפרטית¹¹).

40 יתירה מזה: היות שהמציאות ד"אויבך" –
41 העולם והסתר של התחתונים – נבראה על-ידי
42 הקב"ה עצמו¹², הוא ברא שבהגשמיות (דעולם הזה)
43 תהי' תכונה של "תחתון" (כשם שברא הרוחניות
44 עם תכונה של "עליון"), מובן עד כמה גדול התוקף
45 דמציאות המנגד (לא בכח עצמו ח"ו, אלא בכחו
46 של הקב"ה שברא את המנגד באופן כזה) – וכיון
47 שכן, ה"ז מחזק עוד יותר את המלחמה שזקוק לה
48 כל יהודי בכדי לעשות את העולם דירה להקב"ה.

49 ועפ"ז מובן הלשון "כי תצא למלחמה", ו"על
50 אויבך": כיון שמקומו הקבוע של יהודי הוא
51 בתחום (הד' אמות) דקדושה (עליון), צ"ל אצלו

1 א. תורה היא מלשון הוראה¹. כל ענין בתורה,
2 ובודאי התחלתה ושמה של פרשה בתורה, מהווה
3 הוראה והוראה נצחית² בחיי היום-יום של יהודי,
4 כל יהודי, אנשים נשים וטף.

5 וצריך להבין: מהי ההוראה-נצחית לכל יהודי
6 מפרשת השבוע בתורה – "כי תצא למלחמה על
7 אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שביו"³?

8 ובפרט ש"כי תצא למלחמה" קאי במלחמת
9 הרשות ("במלחמת הרשות הכתוב מדבר")⁴,
10 שאינה שייכת, אינה בזמן הזה⁴ – מהי איפוא
11 ההוראה-נצחית מזה לעבודת בני" בכל הזמנים (גם
12 בזמן הזה) ובכל המקומות, עד באופן של "בכל
13 יום יהיו (דברי התורה) בעיניך חדשים"⁵?

14 גם צריך להבין כמה דיוקים בפסוק זה⁶: א)
15 הלשון "כי תצא למלחמה", ולא "כי תלחם"
16 וכיו"ב. ב) "כי תצא למלחמה על אויבך" – ביטוי
17 בלתי-רגיל – ולא "עם אויבך", "נגד אויבך", או
18 "באויבך". ג) מה הם ב' הענינים של "ונתנו ה"א
19 בידך" ו"ושבת שביו". ד) הדיוק "בידך" דוקא.
20 ה) מדוע כתוב "ושבת שביו", ולא "ושבת שביו"⁷
21 סתם.

22 ב. ויובן בהקדים:
23 בעבודת בני" ישנם בכללות שני חלקים:
24 עבודתו בקדושה – לימוד התורה וקיום המצוות,
25 ועבודתו בחלקו בעולם – לברר ולזכך את גשמיות
26 העולם, ולעשותה כלי לקדושה ואלקות. ובלשון
27 הידוע⁸ – דירה לו יתברך בתחתונים.

1) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. וראה
זח"ג נג, ב.

2) התורה היא נצחית (תניא רפ"ז. ובכ"מ). וראה (בנדר"ד)
מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' תפא.

3) פרש"י עה"פ.

4) כשאין מלך בישראל וכו' (ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה –
פרטי הדינים והתנאים דמלחמת הרשות). משא"כ מלחמת מצוה
(עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם) שייך גם בזמן הזה (ראה
טושו"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סשכ"ט ס"ו).

5) ראה פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

6) ראה מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע' תצג. אוה"ת שם ע'
תת. ד"ה כי תצא תשמ"ה. ועוד.

7) ע"ד מ"ש (חוקת כא, א) "וישב ממנו שביו".

8) ראה תנחומא נשא טז. שם בחקותי ג. במדבר פ"ג, ו.
תניא פל"ו.

9) ראה תניא שם: והוא התחתון שאין תחתון למטה ממנו
בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות
וס"א שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד.

10) כמו שהוא גם במלכותא דארעא (שכעין מלכותא דרקיע
– ברכות נח, א): תכונה ה"תחתון" הפכית היא מתכונת המלך,
שעליו נאמר (ש"א ט, ב. נת' באוה"ת בראשית ח"ד תשסד, ב.
ועוד) "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (אפילו משרי המלוכה,
עאכו"כ מאנשי העם), ואנשי העם הם זרים דוקא (שאינם קרובים
אל המלך – ראה שעהיוה"א פ"ז). וכן הוא – ובמכ"ש וק"ו –
בנוגע למלך מלכי המלכים הקב"ה (הנקרא "אויבערשטער",
עליון), ובמיוחד בערך למציאות התחתונים.

11) ראה אוה"ת בלק ע' תתקצז. המשך תרס"ו ס"ע ג. שם ע'
תמה. ובכ"מ (נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' כז).

12) דוקא בכח העצמות, שהוא "נמנע הנמנעות" (ראה שו"ת
הרשב"א סתי"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב. סה"מ
תרע"ח ע' תכ. ועוד) – ראה בארוכה שיחת ש"פ תצא אשתקד
(ס' השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 678).

מצוה היא המלחמה עם עניני העולם ע"פ ציווי
 התורה – ההוראות שבתורה איך להפוך גשמיות
 העולם (החל מגופו הגשמי) לקדושה. ובכלל זה –
 העבודה כפי המוכרח (ע"פ הוראות התורה) לעסוק
 בדברי הרשות שבעולם לשם שמים – "כל מעשיך
 יהיו לשם שמים"¹⁹ ובכל דרכיך דעהו"²⁰. ע"ד
 כיבוש ארץ ישראל – שכובשים החלק בעולם של
 שבעת העממים (כאשר וכפי שמצווה התורה)
 ועושים ממנו ארץ ישראל, ארץ הקודש.

והמשמעות דמלחמת הרשות היא המלחמה
 בעניני העולם "להרחיב גבול ישראל ולהרבות
 בגדולתו ושמעו" – יותר מן המוכרח ע"פ דיני
 התורה, כלומר, איננו מסתפק בבירור עניני הרשות
 שנצטוו עליהם בתורה, כי אם מרחיב ומרבה
 בעבודה לברר גם החלקים הנוספים (בעניני
 הרשות) שבעולם, והופך אותם לקדושה. לדוגמא:
 העבודה דנהמא אפום חרבא ליכול²¹ (המלחמה
 בבירור האכילה) – היא לא רק באכילת לחם צר
 ושתיית מים לחץ, אלא גם כאשר אוכל בשר שמן
 ושותה יין ישן – הוא עושה זאת לשם שמים.
 ועד"ז בבירור העולם: איננו מסתפק בבירור חלקו
 בעולם בלבד והחלק הכי מועט ע"פ ציווי התורה,
 אלא הוא מחפש אחר מקומות חדשים בעולם
 שבאפשרותו לבררם, באמצעות יסוד בית-הכנסת,
 בית-המדרש, בית מעשה מצוות.

ד. עפ"ז מובן החידוש ב"כי תצא למלחמה כו" –
 שקאי במלחמת הרשות:
 ההוספה במלחמת רשות מתבטאת לא רק
 בכמות העבודה, שמרחיב את גבול ישראל יותר
 מכפי שהוא ע"פ החיוב (במלחמת מצוה) – אלא
 גם חידוש בעצם העבודה והמלחמה.
 ויובן בהקדים תמי' בענין מלחמת הרשות
 (בעבודת ה'):

יציאת בני' למלחמת מצוה בכיבוש ארץ
 ישראל (מלחמת שבעת עממים) – ה"ז בגלל שכך
 ציווה הקב"ה בתורתו, ונתן את ארץ ישראל לבני',
 במילא הם הולכים לכבוש את הארץ ששייכת להם.
 וזהו גם המענה על הטענה שיכולים אוה"ע לטעון

1 יציאה ממקומו לצאת למלחמה עם "תחתונים"¹³.
 2 וכדי שיהי' מודע לכך שניתן לו הכח לנצח
 3 במלחמה, מלחמה כנגד מציאות של תחתון,
 4 ותחתון כזה שנברא ע"י הקב"ה – אומר הפסוק
 5 שזוהי יציאה למלחמה "על אויבך", למעלה
 6 מאויבך¹⁴, היהודי (היוצא למלחמה) עומד מעל
 7 (על) אויבך, וכדלקמן.

8 ובפרטיות יותר – העבודה ד"כי תצא למלחמה
 9 על אויבך" ישנה גם באדם עצמו¹⁵: הגוף ונפש
 10 הבהמית שלו הם בבחי' תחתון ביחס לנשמתו
 11 (נפש האלקית), ועליו לצאת למלחמה – מלחמת
 12 היצר – להתגבר על הנטיות הטבעיות של גופו
 13 ונה"ב, לכבוש אותם ובאופן שלא יפריעו לעבודת
 14 ה' שלו, ועד יתירה מזו – שיעבוד את ה' גם
 15 בכחות אלו, "בכל לבבך – בשני יצריך"¹⁶. וניתן
 16 לו הכח ע"ז – להיותו (נשמתו) "על אויבך".

17 ג. במלחמה זו עצמה (בעבודת ה') ישנם שני
 18 אופנים – מלחמת מצוה ומלחמת הרשות:
 19 ההבדל בין שני אופני מלחמה אלו מובן
 20 מפשטות החילוק ביניהם: מלחמת מצוה היא –
 21 "מלחמת¹⁷ שבעת עממים ומלחמת עמלק ועזרת
 22 ישראל מיד צר שבא עליהם"; מלחמת הרשות היא
 23 – "המלחמה שנלחם (המלך) עם שאר העמים כדי
 24 להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו".

25 מלחמת שבעה עממים [ועד"ז – כיבוש עשר
 26 עממים לע"ל] היא מצוה, ציווי ע"פ תורה –
 27 לכבוש את ארץ כנען ולעשות ממנה ארץ-ישראל,
 28 ארץ-הקודש, להיותה הארץ ששייכת לבני';
 29 משא"כ המלחמה "עם שאר העמים" איננה מצוה,
 30 כי אם מלחמת הרשות, "כדי להרחיב גבול ישראל
 31 כו", להרחיב את גבול הקדושה גם במקום כזה
 32 בעולם ששייך לגויים.

33 ועד"ז בעבודת ה'¹⁸: המשמעות של מלחמת

(13) ראה אוה"ת ריש פרשתנו: "ברבות . . ע"פ וצא הלחם
 בעמלק . . אין אומרים צא אלא למי שהוא מבפנים, וכך צ"ל כאן
 בענין כי תצא, באצ"י לא יגורך רע, כי אם בבי"ע, והמלחמה לא
 שייך רק במקום שיש טו"ר, היינו בבי"ע, וזהו כי תצא".
 (14) ראה לקו"ת פרשתנו לו, רע"א. ובכ"מ.
 (15) בהבא לקמן – ראה בארוכה ד"ה כי תצא בסה"מ תרמ"ו
 (ע' כו ואילך). ובכ"מ.

(16) ברכות נד, א – במשנה. וראה מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו
 ע' תצד.

(17) רמב"ם הל' מלכים רפ"ה.

(18) ראה גם לקו"ש ח"י וח"ע כ' 2 ואילך. חיד"ע' 34.

(19) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טושו"ע
 אר"ח סרל"א.

(20) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

(21) זח"ג קפת, ב. וראה לקו"ת נשא כו, ב. ועוד.

ועד שכך גם נקבע בבריאה (מלכתחילה) – הכח
שבנ"י יוכלו לכבוש את ארץ ישראל (בכדי שיובן
ויונח אצלם כיצד אפשר לדרוש מהם גם מצד גדרי
העולם), עם ההסברה בשכל (לאוה"ע שטוענים
"לסטים אתם") – ש"כח מעשיו הגיד לעמו לתת
להם נחלת גוים, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא
בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם
וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו":

אין זה הסבר רק מצד קבלת עול, שהקב"ה יכול
לעשות כל שברצונו (מי יאמר לו מה תעשה), אלא
הסבר שמוכן גם בשכל האדם – שהקב"ה, תיכף
כשברא את ארץ-ישראל – "בראה ונתנה" – הוא
נתן אותה (במחשבה) "לאשר ישר בעיניו" (לבנ"י),
ומה ש"נתנה להם" הוא – כי "ברצונו" של הקב"ה
מלכתחילה הי' שהאופן שבו יקבלו בנ"י את א"י
יהי' (לא במתנה מלמעלה, אלא) ע"י שתהי' קודם
ברשות, נחלת הגויים, ואח"כ בנ"י יקחנה במלחמה
עם הגויים – כי נתאווה הקב"ה להיות לו דירה
בתחתונים, שדוקא מארץ גויים, יעשו בנ"י (ע"י
עבודתם) ארץ-ישראל, כנ"ל²⁵.

במה דברים אמורים, בנוגע למלחמת מצוה,
שיש לבנ"י ציווי התורה ללחום ולכבוש את החלק
בעולם ולעשותו קדושה – שזה גופא מגלה
שהחלק בעולם שייך לבנ"י, ומה שמלכתחילה ניתן
לגויים, ה"ז בכדי שבנ"י יכבשו זאת מהם;

אבל כשמדובר אודות מלחמת רשות, לכבוש
חלק בעולם שעליו אין שום ציווי בתורה – יש
לכאורה מקום לומר, שאין לכך שום נתינת-מקום
ע"פ תורה, כי חלק זה ניתן לרשות העולם (גויים),
ואסור לבנ"י לכבוש את זה, ולכן אין שום ציווי
בתורה לכבוש את זה.

ואדרבה – אם כובשים אותו, ה"ז לכאורה
בגדר של "לסטים אתם", כי החלק הזה לא ניתן
לבנ"י, היינו שגוזלים את גשמיות העולם מהענינים
שהקב"ה מסר ברשות העולם.

ו. על כך באה ההוראה והחידוש מפרשה
שלימה בתורה – "כי תצא למלחמה", "במלחמת
הרשות הכתוב מדבר": "אע"פ שזוהי מלחמת
הרשות – הרי זו גם מלחמה ע"פ תורה – "הכתוב
מדבר" (ונותן כח) בנוגע למלחמת הרשות,

לבנ"י²² "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה
גוים" – "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת
גוים"²³, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה
ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם
וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

אמנם את שאר הארצות שבעולם – לא נתן
הקב"ה לבנ"י, אלא להגויים – היתכן שבנ"י יצאו
במלחמת רשות לכבוש ארצות נוספות, על כך
לכאורה שייכת וחלה טענת "לסטים אתם"?

ה. ועד"ז היא התמי' בנוגע למלחמת הרשות
בעבודת האדם:

הכח שניתן ליהודי להלחם ולכבוש את חלקו
בעולם (שבראו הקב"ה באופן של "תחתונים"
שמצ"ע אין להם שום שייכות עם קדושה) – ה"ז
בכח ציווי התורה לעשות כן, והחלק בעולם נברא
מלכתחילה בכדי ובכוונה שיעשו ממנו קדושה.

ואף שלהשגת מטרה זו יש צורך במלחמה –
ה"ז בגלל שכך הוא רצון הקב"ה – נתאווה הקב"ה
להיות לו דירה בתחתונים – שדירתו תהי' דוקא
בתחתונים, שהם מצ"ע בבחי' "אויבך", וצריך
להלחם בהם כדי לעשותם כלים לאלקות, כנ"ל.

וכמו שמצינו בנוגע למלחמת מצוה דכיבוש
ארץ ישראל (מלחמת שבעה עממים): אע"פ
שהקב"ה הבטיח ונתן את ארץ-ישראל לאברהם
אבינו ("לזרעך נתתי – כבר נתתי"²⁴), באופן שמאז
(אפילו לפני שבנ"י כבשו את א"י בפועל) שייכת
ארץ ישראל לבנ"י לנצח – אעפ"כ רצה הקב"ה
שבנ"י יקבלו את ארץ-ישראל בפועל ובגילוי
באמצעות מלחמה (כמו שהי' בפועל ע"י כיבוש
יהושע), שארץ-ישראל תהי' קודם ברשות גויים
[עד שהתורה קוראת לארץ ישראל "נחלת גויים",
והתורה מביאה את הטענה שישנה (יכולה להיות)
לאוה"ע ש"לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה
גוים" – כיון ש"ברצונו נתנה להם"], וע"י
המלחמה יכבשו בנ"י את ארץ הגויים, ויעשו ממנה
ארץ ישראל, ארץ הקודש.

(22) פרש"י ר"פ בראשית. וראה גם ב"ר פ"א, ב. תנחומא
ע"פ (ראה לקו"ש חט"ו ע' 104 הע' 41).

(23) תהלים קיא, ו.

(24) לך לך טו, יח. ירושלמי חלה פ"ב ה"א. וראה גם ב"ר
פמ"ד, כב. פרש"י ע"פ.

(25) בכל הנ"ל – ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 10 ואילך. ח"י
וח"כ שם. וש"נ.

37 הדבר להזיק לו (ע"ד המתאבק עם כו"29), גם
38 בנוגע לשאר עניני העבודה שלו (כולל במלחמת
39 מצוה) –

40 בשלמא בנוגע למלחמת מצוה, המלחמה בעניני
41 העולם שעליהם ציוותה התורה – הרי אין ברירה
42 אחרת, ועוד ועיקר – ישנה נתינת כח מהתורה
43 לנצח במלחמה ולא להינזק ר"ל כלל; משא"כ
44 במלחמת רשות – אין ע"ז שום ציווי מפורש
45 בתורה, וא"כ היתכן שיעמיד עצמו בסכנה, היפך
46 הציווי בתורה³⁰ "ונשמרתם מאד לנפשותיכם",
47 מתוך ספק – אולי יצליח?!

48 אמנם יש עילוי וחידוש בעבודה דמלחמת
49 רשות לגבי מלחמת מצוה (כנ"ל), אבל אם זה
50 מביא לידי סכנה, לכאורה עדיף שינצל את הזמן
51 לפעול עבודתו רק בעניני קדושה, ובכירור העולם
52 ע"י מלחמת מצוה, שעלי' ישנה הנתינת כח
53 וההבטחה כי ודאי יצליח?!

54 ויתירה מזו: עי"ז (הסכנה במלחמת רשות) הוא
55 מעמיד בסכנה את המשך עבודתו (בתור נשמה
56 בגוף) בקיום ציווי התורה (כולל – מלחמת מצוה,
57 כמו מלחמת עמלק בסיום פרשתנו וכיו"ב) – וכל
58 זה למה? בשביל מלחמת רשות! יותר טוב שיתעסק
59 בקיום ציווי התורה (שבהם יש לו כח התורה
60 להצליח), מאשר להתעסק בדבר שהצלחתו מוטלת
61 בספק, ויתכן שזה יפריע ח"ו לשאר עניני עבודתו
62 בעתיד.

63 [מובן ופשוט שאין לתרץ, שכיון ש"אדם לעמל
64 יולד"³¹ ו"אין לו מה לעשות" – לכן יוצא
65 למלחמת רשות – כי ליהודי יש תמיד מה לעשות
66 בלימוד התורה וקיום המצוות, ולא לצאת במלחמה
67 ולהעמיד א"ע בסכנה על דבר שלא נצטווה
68 בתורה].

69 ח. ויש לומר שגם זה נכלל בחידוש דפרשתנו
70 – "כי תצא למלחמה על אויבך":
71 כיון שישנה פרשה שלימה בתורה בנוגע
72 למלחמת הרשות – מובן שע"פ התורה ("הכתוב
73 מדבר") צ"ל אצל יהודי (גם) עבודה זו, לא
74 להתייחס לכך שהיא כרוכה בסכנה [ונוסף לזה –

1 העבודה להלחם ולכבוש עוד חלקים מהעולם (לא
2 רק ארץ ישראל) ולעשות מהם קדושה – כיון
3 שכוונת הבריהא היא, שכל העולם יהי' דירה לו
4 יתברך בתחתונים.

5 ומה שרק בנוגע לארץ-ישראל נאמר התנאי
6 ש"נטלה מהם ונתנה לנו", ועד"ז בעבודה, שישנם
7 ענינים מסויימים בעולם אשר עליהם התורה
8 אומרת שיש לעשותם קדושה, משא"כ בשאר חלקי
9 העולם לא כתוב בגלוי התנאי שזהו על-מנת שבנ"י
10 יעשו מהם קדושה (הגם שצריכים לעשות את כל
11 העולם כולו לדירה לו יתברך) – הטעם לכך הוא,
12 שאת העבודה הזו נתנה התורה לרשותו של
13 היהודי; אי"ז ע"פ ציווי התורה, אלא דוקא
14 באמצעות חידוש עבודה בכח עצמו של היהודי
15 – מלחמת הרשות.

16 אשר עי"ז (מלחמת הרשות) ניתוסף שלימות
17 (לגבי מלחמת מצוה) בהעבודה דלעשות לו יתברך
18 דירה בתחתונים שנפעל בדרך התחדשות²⁶, שגם
19 בתחתונים שמצ"ע נרגש בהם איך שהם ברשות
20 העולם (ולא כפי ש"נתנה להם" על מנת שיהי'
21 "נטלה מהם ונתנה לנו", שבזה ישנה הנתינת כח
22 מלמעלה לעשות ממנה ארץ-הקודש), יעשו דירה
23 לו יתברך²⁷.

24 ז. אמנם צריך להבין:
25 מכיון שסוף-סוף מלחמת רשות אינה חיוב מן
26 התורה, אלא דבר של רשות – איך יכול יהודי
27 להעמיד א"ע בסכנה ע"י יציאה למלחמה, אשר
28 מלחמה קשורה עם סכנה [וכמ"ש (בפרשה
29 שלפנ"ז)²⁸ – "ודברו השוטרים אל העם לאמר מי
30 האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישוב
31 לביתו פן ימות במלחמה גו'" (והפסוק חוזר ע"כ
32 פעמיים בנוגע ל"האיש אשר נטע כרם ולא חללו"
33 ו"האיש אשר ארש אשה ולא לקחה")].

34 ועד"ז במלחמה בכירור העולם: עי"ז שיהודי
35 יורד למטה לברר את עניני העולם (דברי רשות),
36 שלשם כך צריך להתלבש בלבושי המתברר, יכול

(26 ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 22 ואילך. חי"ב ע' 74 ואילך.
וש"נ. שיחת ש"פ תצא אשתקד (סה"ש תשמ"ט ע' 678 ואילך).
ועוד.

(27 ראה עד"ז לקו"ש ח"ב ע' 3 (ושם), ע"ד העילוי שבעבודת
כיבוש ארץ ז' אומות לגבי העבודה דתומ"צ שלמעלה מכירור
העולם). ובכ"מ.

(28 שופטים כ, ה ואילך.

(29 ראה תניא פכ"ח. וראה משלי כו, ד.

(30 ואתחנן ד, טו.

(31 איוב ה, ז.

29 וכובש ומנצח את כל חלקי העולם ועושה מהם
30 דירה לו יתברך, כמו שממשיך הפסוק – "ונתנו
31 ה"א בידך ושבת שביו": כאשר יהי "תצא
32 למלחמה", ה"ז גופא יביא כבר ל"ונתנו ה' אלקיך
33 בידך"³⁴, בידך דוקא – שבנ"י נעשים ע"ז בעה"ב,
34 ויתירה מזו – "ושבת שביו", גם הדברים שנפלו
35 בשבי ביד "אויבך", נמסרים ונהפכים לקדושה³⁵.
36 והטעם לכך הוא – כיון שיהודי בעצם מציאותו
37 הוא (מלכתחילה) "על אויבך", למעלה מאויבך;
38 יהודי כפי שהוא מציאות אחת כביכול עם הקב"ה
39 ה"ה לכתחילה מעל כל מציאות העולם, ולכן יש
40 לו הכח לצאת למלחמה ולכבוש את כל העולם
41 (ששייך כולו להקב"ה) לעשותו דירה לו יתברך
42 [משא"כ זה שהעולם נחלק לארץ ישראל ושאר
43 הארצות – ה"ז כפי שבנ"י קשורים ובערך לעולם,
44 רק שבעולם עצמו – החלק שלהם הוא ארץ
45 הקודש, המקודשת משאר הארצות³⁶].

46 זאת אומרת, שבמלחמת בני" (ע"פ תורה)
47 בבירור העולם ישנם שני אופנים:

48 (א) מלחמת מצוה – מלחמה הקשורה עם חלק
49 מיוחד בעולם (ארץ ישראל, ובעבודה – דברים
50 גשמיים שאיתם הוא מקיים מצוה ועניני קדושה),
51 שזה שייך בעיקר להדרגה בעבודה ע"פ ציווי
52 התורה, כפי שדיני התורה קשורים עם חילוקי
53 המקומות שבעולם בהתאם להחילוקים שבין בני"י
54 והגויים (ארץ ישראל ושאר הארצות), קדושה
55 וחול, (ב) מלחמת רשות – ששייכת לכל עניני
56 העולם, כפי שבנ"י באים מדרגתם במצב של "על
57 אויבך", עד חד ממש כביכול עם עצמותו ית',
58 שלמעלה מכל חילוקי דרגות שבעולם בין חול
59 וקודש וכו'.

60 ט. וכשם שזה במלחמה בבירור העולם, כך זה,
61 בפרטיות יותר, גם במלחמת היצר של יהודי
62 בעבודתו הפרטית בבירור הגוף ונה"ב (כנ"ל
63 סוס"ב), שגם לאחר שיהודי סיים את ה"מלחמת
64 מצוה" (עד כמה שהוא מחוייב ע"פ הציווי), צ"ל
65 אצלו "מלחמת הרשות", "כדי להרחיב גבול
66 ישראל כו".

1 יש על כך גם נתינת כח מלמעלה – "ונתנו ה'
2 אלקיך בידך ושבת שביו"³²].

3 והגם שאלו הם הפכים: אומרים שיהודי צריך
4 לבחור בעצמו לצאת למלחמה שהיא מלחמת
5 הרשות, אף שהיא כרוכה בסכנה, וביחד עם זה
6 התורה מצווה עליו "ונשמרתם מאד לנפשותיכם"
7 – הרי ידוע, שהיות ובנ"י קשורים עם הקב"ה
8 שהוא נושא הפכים, לכן הוא תובע הפכים
9 בעבודתו של יהודי, כולל בנדוד"ה הפכים הנ"ל.

10 ועפ"ז יש לומר בעומק יותר – בביאור ענין
11 מלחמת הרשות:

12 מכיון שיהודי קשור עם הקב"ה, שהוא נושא
13 הפכים – יש לו כח התחדשות אמיתי לפעול את
14 חיבור ההפכים הנ"ל³³ בהעבודה דמלחמת הרשות:

15 מציאות העולם ("אויבך") יש לה תוקף (שבא
16 מהקב"ה שברא את "אויבך"), ועד לתוקף בתור
17 מציאות בפ"ע שאין לו שייכות לרשות הקדושה
18 [בניגוד לארץ ישראל, שכבר בתחלת הבריאה נקבע
19 בה מלכתחילה ששייכת לבנ"י], וע"פ שכל יש
20 מקום לסכנה וספק איך אפשר לנצחו (ולכן יתכן
21 ש"אויבך" יקחו שבי ובאופן שזה נעשה "שביו"),
22 וצריכים למלחמה בכדי לנצח את ה"אויבך";

23 וביחד עם זה יש להיהודי (להיותו קשור עם
24 הקב"ה) הכח מ("הכתוב מדבר" –) "כי תצא
25 למלחמה", במלחמת הרשות – לפעול חידוש
26 בבריאה, שמבלי הבט על כך שהיא מציאות
27 ברתוקף של עולם (ולכן נראה לעיני בשר כי
28 המלחמה קשורה עם סכנה) – הוא בודאי מצליח

(32) אבל מ"מ העבודה עצמה היא באה בכח עצמו (מלחמת הרשות), ורק שלאחרי האתעדל"ת "כי תצא למלחמה" נמשך הכח מלמעלה "ונתנו ה"א בידך גו"; משא"כ במלחמת מצוה – יש בזה ציווי ונתינת כח של התורה עוד קודם העבודה, ואדרבה: הציווי הוא הסיבה להעבודה.

(33) ובפרטיות: ההפכים דעבודה באופן חיובי (עשה טוב) ועבודה באופן שלילי (סור מרע). וראה הדרן על הרמב"ם (תשל"ה) שהעבודה דמצות עשה (בירור מציאות העולם) היא מבחי' "מצוי ראשון" (רמב"ם ריש הל' יסוה"ת), והעבודה דמצות לא תעשה (שלילת מציאות העולם) היא מבחינת "אינו מצוי" (שם ה"ב), עיי"ש.

ולהעיר ממחז"ל (שבת קה, ב) "היום אומר לו (היצה"ר) עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך". וי"ל, שכל ענין הרי "זה לעומת זה עשה אלקים", ואדרבה ההתחלה היא בקדושה – ש"עשה כך" ו"עשה כך" הם הענינים דסור מרע ועשה טוב (מ"ע ומל"ת) – ב' קיום בעבודה, וגם היצה"ר יודע ההפכים בעבודתם של ישראל, ומנגד לשניהם ולכלולתם.

(34) ראה גם מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע' תפב.

(35) ראה ס' השיחות תשמ"ט ע' 679 ואילך.

(36) ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז הי"ב.

40 אלא יוצא ל"מלחמת הרשות" (כ"י תצא
41 למלחמה)⁴¹ לשנות גם את טבע הקדושה שלו,
42 שע"ז נפעל חידוש גדול יותר (מע"י המלחמה עם
43 היצר הרע [ע"ד האמור לעיל (סוס"ז)], ששלימות
44 ההחדשות בעולם נפעלת ע"י מלחמת הרשות יותר
45 מאשר ע"י מלחמת מצוה)).

46 ויתירה מזו: אפילו אם נלחם כבר "מלחמת
47 הרשות" ושינה את טבע רגילותו בעבר – היתה
48 לכאורה הו"א לחשוב, שזה כבר די ומספיק, ולשם
49 מה – טוען היצר – עליו להמשיך להסתכן
50 ולהלחם (האם במצבו הוא כדאי כל הסיכון
51 והמלחמה בכדי שיקבל תואר נוסף של "עובד
52 אלקים"?...) – אומרים לו, ששלימות היא דוקא
53 כשהוא "עובד אלקים" לשון הוה, אפילו כאשר
54 שנה פרקו מאה פעמים ואחד וזה נעשה טבע
55 רגילותו – עליו ללמוד מאה פעמים ושתים, וכן
56 הלאה.

57 י. ומזה ישנה גם הוראה בנוגע לזמן זה –
58 חודש אלול:

59 היצר יכול לבוא ולטעון ליהודי: מכיון שכל
60 ישראל בחזקת כשרות⁴², בודאי קיים כל יהודי את
61 כל עניני העבודה דחודש אלול, ולא רק במשך יום
62 אחד, אלא עברו כבר למעלה מעשרה ימים בחודש
63 זה, עשרה ימים רצופים בעבודה של "אני לדודי
64 ודודי לי"⁴³, והוספה בלימוד התורה וקיום המצוות
65 בהידור, עם כל הענינים שבנ"י מוסיפים בחודש
66 אלול (כמדובר בהתועדויות שלפנ"א⁴⁴) – במילא,
67 אפשר עכשיו "לנוח", או עכ"פ – להמשיך לעשות
68 את העבודה, אבל בסדר והדרגה, ובפרט שישנה
69 כבר הרגילות בזה במשך עשרה ימים רצופים וכו'
70 וכו'. ואפילו אם רוצים להוסיף בעבודה – אפשר
71 להוסיף בזה, אבל אין כל הכרח להגיע לכך
72 באמצעות "מלחמה", עם רעש ו'שטרעם' – שכן
73 כבר אין לכאורה עם מי להלחם. ואפילו אם יש

1 ויש לומר שזהו ע"ד המבואר בתניא³⁷ בביאור
2 מאחז"ל³⁸ עה"פ³⁹ "ושבתם וראיתם בין צדיק
3 לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", "עבדו
4 ולא עבדו תרומיהו צדיקי גמורי נינהו ואינו דומה
5 שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים
6 ואחד" – ש"ההפרש בין עובד אלקים לצדיק,
7 שעובד הוא לשון הוה שהוא באמצע העבודה
8 שהיא המלחמה עם היצה"ר להתגבר עליו כו'
9 שהוא באמת עבודה ועמל גדול להלחם בו תמיד,
10 והיינו הבינוני, אבל הצדיק נקרא עבד ה' בשם
11 התואר כו', כבר עבר וגמר לגמרי עבודת המלחמה
12 עם הרע כו'".

13 וממשיך ומבאר, שעד"ז הוא ההבדל (בבינוני
14 עצמו) בין העבודה ע"פ טבע דקדושה ("שהוא
15 מתמיד בלימוד בטבעו", או "הרגיל עצמו ללמוד
16 בהתמדה גדולה ונעשה ההרגל לו טבע שני"),
17 שנקרא "לא עבדו", כיון שבזה אין שום מלחמה,
18 ו"עובד אלקים" הוא מי שלוחם ומשנה טבע
19 רגילותו – כמבואר שם בביאור הענין ד"עובד
20 אלקים מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד" – כי
21 "בימיהם ה' הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים
22 כו', ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתירה על
23 הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד כולן ועולה
24 על גביהן ביתר שאת וביתר עז להיות נקרא עובד
25 אלקים כו'".

26 זאת אומרת: גם כאשר קיים עם גופו ונה"ב
27 "מלחמת מצוה" – הוא עבד על עצמו ופעל
28 שההרגל שלו בעניני קדושה נעשה אצלו טבע שני,
29 ועד ליתירה מזה – הוא סיים את ה"מלחמת מצוה"
30 (כפי שזה ע"פ ציווי התורה) עם הגוף ונה"ב, עד
31 שנעשה צדיק גמור (עבודתו כתומ"צ היא בתכלית
32 השלימות) – הווא אמינא, שכעת איננו צריך יותר
33 להלחם, כי טבעו נעשה טבע דקדושה והוא כבר
34 צדיק גמור, במילא יכול להתעסק רק ב"ילכו מחיל
35 אל חיל"⁴⁰ בעניני קדושה, במקום לחפש עוד
36 מלחמה.

37 על זה אומרים לו, שתכלית השלימות בעבודה
38 היא – שהי' "עובד אלקים", וזה נעשה ע"ז
39 שאיננו מסתפק במלחמה שהיא ע"פ ציווי התורה,

(41) ראה ל"ת להאריז"ל פרשתנו, שכל היוצאים למלחמה
(ב"כ"י תצא למלחמה") היו צדיקים גמורים. וראה שיחת כל היוצא
למלחמת בית דוד (סה"ש תש"ב ע' 141 ואילך).

(42) רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ב ה"ב.

(43) ר"ת אלול (אבודרהם סדר תפלת ר"ה. סדר היום (בסדר
ר"ח אלול). פנ"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים שה"ש עה"פ.
מט"מ שתשע"ח. ב"ח לטווא"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו)).

(44) ראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ ראה וש"פ שופטים

שנה זו.

(37) פרק טו.

(38) חגיגה ט, ב.

(39) מלאכי ג, יח.

(40) ל' הכתוב – תהלים פד, ח.

עם הקב"ה (אשר "הכניס" את עצמו בתורתו, "אנא נפשי כתבית יהבית"⁴⁹), ב"יחוד נפלא כו"⁵⁰, להוסיף בעצמו בלימוד התורה, וכמו"כ להשפיע על יהודים נוספים – אנשים ונשים, ובהדגשה מיוחדת – טף, תינוקות של בית רבן⁵¹ – שיוסיפו בלימוד התורה, ובפרט – בשיעורי תורה ברבים. וכמו"כ – ע"י נתינת הצדקה, שהיא מאחדת בני"י ביחד, שזה נעשה כלי לאהבת ה' ואהבת ישראל ע"י הקב"ה ("אני לדודי ודודי לי"). וגם בשאר קוי העבודה דחודש אלול – עבודת התפלה, עבודת התשובה, והשלימות בכל זה – באופן של גאולה⁵². יב. ומענין לענין: חודש אלול הוא גם הכנה לקראת ראש השנה והמועדים דחודש תשרי בכלל (החל מר"ח אלול, שלשים יום קודם ראש ראש השנה, ובפרט מט"ו אלול – שבועיים קודם ר"ה, ושלשים יום קודם חג הסוכות). ולכן ה"ז זמן המתאים לספק את צרכי החג לכל אלו שזקוקים לכך, מתחיל מראש השנה – כשישנו החיוב של "אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו"⁵³ (כמדובר כמ"פ בארוכה⁵⁴), ועד"ז צרכי החג דערב יוהכ"פ ומוצאי יוהכ"פ, ולאח"ז – חג הסוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה. ובהדגשה מיוחדת בקביעות שנה זו – כששני ימי ראש השנה (גם בארץ ישראל) חלים בימי חמישי וששי, ובמילא נכנסים מהם תיכף ליום השבת, ועד"ז (בחוץ לארץ) גם בנוגע לחג הסוכות ושמני עצרת ושמחת תורה – צריכים לספק את הצרכים דג' ימים רצופים.

במה להלחם – הרי עדיף לפעול בקדושה, מאשר להתעסק במלחמה שדורשת תצא למלחמה. ושאלה זו מתחזקת בדורנו זה במיוחד: להיותו דור האחרון של הגלות (ולאחרי ריבוי הענינים של עבודת המלחמה שפעלו בנ"י במשך הדורות עד וכולל דור זה), שיהי' גם דור הראשון דהגאולה – הי' לכאורה מתאים יותר שיתכוננו לפעול בהעבודה דלע"ל באופן של עליות (ילכו מחיל אל חיל) בקדושה עצמה, מאשר להתעסק עם עניני מלחמה. על כך ישנה ההוראה מפרשת "כי תצא למלחמה על אויבך" (שקורין אותה תמיד בחודש אלול⁴⁵), שצריך לעשות העבודה דחודש אלול באופן של מלחמה, הן בנוגע לעצמו – להילחם ולשנות טבע רגילותו, גם טבע הקדושה, והן בנוגע להעבודה בעולם – ללחום ולכבוש חלקים בעולם שעדיין לא חדורים לגמרי בקדושה, ולעשותם דירה לו יתברך. ובנוגע לדורנו זה – אדרבה: להיותו הדור האחרון בגלות ודור הראשון דהגאולה – מוטלת עלינו אחריות יתירה לסיים את המלחמה, ולהכין את הדרך ל"לחם מלחמות ה'" של משיח צדקנו⁴⁶ [ועד"ז ע"י הניצוץ משיח שבכל א' מ ישראל⁴⁷]. יא. ובנוגע לפועל: כל יהודי צריך להוסיף – באופן של מלחמה ושינוי הטבע – בכל הענינים דחודש אלול, ובכללות – העבודה ד"אני לדודי ודודי לי", ההתקרבות דבנ"י עם הקב"ה מתוך אהבה⁴⁸ (ושמחה), ע"י קיום התורה ומצוות⁴⁹. ובמיוחד – ע"י ההוספה בלימוד התורה (ובפרט – מתוך אהבה), שע"ז מתאחדים במיוחד

(49) שבת קה, א (כגירסת העין יעקב).
(50) תניא פ"ה. וראה משיחות ש"פ שופטים ס"ט (לעיל ע' 199).
(51) ראה השיחה בקשר לסיום השלשים של הרה"ח וכו' ר' יעקב יהודה העכט ע"ה (נדפסה לקמן ע' 232).
(52) כידוע החמשה ראשי תיבות של "אלול" שכוללים כל הקיום בעבודה: "אנה לידו ושמתי לך" (תורה), "אני לדודי ודודי לי" (תפלה), "איש לרעהו ומתנות לאביונים" (גמ"ח), "את לבבך ואת לבב" (תשובה), "אשירה לה' ויאמרו לאמר" (גאולה) – ראה לקו"ש ח"ט ע' 297 ואילך. חכ"ד ע' 177. שם ע' 313 ואילך. ס' השיחות תשמ"ח ע' 599 ואילך. ועוד.
(53) נחמ"ח, ה, יו"ד. הובא בב"י ושו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ג ס"ד.
(54) לקו"ש ח"ד ע' 369 ואילך. ועוד.

(45) ראה ל"ת להאריז"ל שם, ש"ובכתה את אבי' ואת אמה ירח ימים" (פרשתנו כא, יג) קאי על חודש אלול.
(46) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד.
(47) ראה מאור עינים ס"פ פינחס. וראה גם סה"מ תרמ"ג ע' ע.
(48) דאף שכל השנה זמנו הוא* – יש בזה הדגשה מיוחדת בחודש אלול שר"ת שלו הוא "אני לדודי ודודי לי", ודוקא בחודש זה הקב"ה הוא "מלך בשדה" (לקו"ת ראה לב, ב).
(*) ולהעיר שיש נוהגין לומר ולקרות שיר השירים (שתוכנו נ"ד האהבה בין הקב"ה וכנס"י) בזמנים מסויימים במשך השנה. ולפי מנהג חב"ד – שאין אומרים זה (אפילו בלי ברכה) [מלבד יוצא מן הכלל שיש נוהגין לומר שו"ש בלי הסדר, ובפרט בלי שני – כפי שנהג אאמור"ד ז"ל, י"ל כי כל השנה זמנו הוא ע"י הלימוד בשיר השירים.

- 1 ויהי רצון, שזה יוסיף עוד יותר בברכת כתיבה
- 2 וחתימה טובה לכל יהודי ולכל בנ"י, לשנה טובה
- 3 ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה, בגשמיות
- 4 וברוחניות גם יחד,
- 5 עדי הברכה הכי עיקרית – הגאולה האמיתית
- 6 והשלימה ע"י משיח צדקנו, אשר ילחם מלחמת ה'
- 7 וינצח, "ונתנו ה' אלקיך בידך", ו"ושבית שביו" –
- 8 עיקר השב"י (שאוה"ע רדפו אחרי') – בית
- 9 המקדש, עי"ז שחוזרים למקומם המשכונות דבית
- 10 ראשון ובית שני⁵⁵, ביחד עם המשכן שעשה משה,
- ועוד ועיקר – בנין בית המקדש השלישי, מקדש
- אד' כוננו ידיך⁵⁶,
- ואזי יקויים בפשטות "והי' ⁵⁷כי) תבוא אל
- הארץ גו' ולקחת מראשית כל פרי האדמה גו'"
- ומביאים הביכורים בביהמ"ק השלישי,
- ואז ישנה גם שלימות ענין המלחמה, "כי תצא
- למלחמה" – מלחמה מלשון לחם – "לחמי
- לאשי"⁵⁸, עבודת הקרבנות בביהמ"ק,
- וכל זה – תיכף ומיד ממש.

(56) בשלח טו, יז ובפרש"י.

(57) תבוא כו, א-ב.

(58) פינחס כח, ב.

(55) ראה פרש"י ר"פ פקודי.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אלול, תשי"ט

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה אברהם משה שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מה' אלול.

במ"ש בשער היחוד והאמונה פרק ז' בענין אופן ידיעת הבורא ב"ה שהוא בידיעת עצמו וכו' ושואל ביאור נוסף בזה, אבל אינו מפרט הפרט בו נתקשה.

וימצא ביאור נוסף בכ"מ בדא"ח, ומהם בספר תורה אור לבעל התניא יד, ד עה"כ ארדה גו' הכצעקתה גו' בו מדבר ג"כ הראב"ע שהביא במכתבו, ובספר המצות לאדמו"ר הצמח צדק מצות האמנת אלקות ומצות דין עבד עברי ועוד.

תקותי שנוסף על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים יש לו קביעות עתים בלימוד תורת החסידות, וכציווי התורה שצ"ל תלמוד שמביא לידי מעשה, וק"ל.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

לקוטי שיחות פרשת תצא כרך יד

20 להעתיק בתחלת פירושו רק תיבת "למלחמה" (ולא
21 גם התיבות "כי תצא"?)⁶

22 ב. והנה בפרשה הקודמת נמצא ג"פ "כי" בנוגע
23 למלחמה, ע"ד שבפרשתנו – ובכל פעם פרש"י
24 הוא באופן שונה מהשאר ומדפרשתנו!

25 עה"פ⁷ "כי תצא למלחמה גו' וראית גו' לא
26 תירא גו'" לא פירש רש"י באיזו מלחמה הכתוב
27 מדבר, אם של רשות או של חובה – אף שבספרי⁸
28 מפרש שם: "במלחמת הרשות הכתוב מדבר".

29 על הפסוק⁹ "כי תקרב אל עיר להלחם גו'"
30 מעתיק רש"י את התיבות "כי תקרב אל עיר"
31 ומפרש¹⁰: "במלחמת הרשות הכתוב מדבר כמו
32 שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות
33 וגו'".

34 ועה"פ¹¹ "כי תצור אל עיר ימים רבים גו'" לא
35 הביא רש"י בתחלת הענין (על התיבות "כי תצור
36 אל עיר") ד"במלחמת הרשות הכתוב מדבר"¹²;
37 ורק לאחר שמפרש (על תיבת "רבים") "שלשה
38 מכאן אמרו אין צריך על עיירות וכו' ולמד שפותח
39 בשלום ב' או ג' ימים וכו'", ממשיך רש"י (באותו
40 ד"ה) "ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר".

41 וצלה"ב:

42 (א) מדוע רש"י עה"פ "כי תקרב אל עיר גו'"
43 ועד"ו עה"פ "כי תצור אל עיר" אינו מסתייע לפי
44 ד"במלחמת הרשות הכתוב מדבר" מהלשון "כי
45 תצא" ("כי תצור") כנ"ל ס"א¹³.

46 (ב) מזה שרש"י מפרש על התיבות "כי תקרב
47 אל עיר – במלחמת הרשות" וממשיך "כמו
48 שמפורש בענין כן תעשה גו'" שז"נ כמה פסוקים
49 לאחר זה¹⁴, משמע שגם מתיבות "כי תקרב אל

1 א. בתחלת פרשתנו מעתיק רש"י את התיבות
2 "כי תצא למלחמה" ומפרש: "במלחמת הרשות
3 הכתוב מדבר (ומביא הוכחה לזה) שבמלחמת א"י
4 אין לומר ושבת שבי שיהי כבר נאמר לא תחי'
5 כל נשמה".
6 והנה לעיל בפ' וירא¹ פרש"י: "כי משמש בד'
7 לשונות אי דילמא אלא דהא". שמהסדר מובן²
8 דפירוש הכי פשוט של "כי" הוא "אי" (אם), היינו
9 שספק הוא אם יבוא הדבר³ שזהו פירושו הפשוט
10 של "אם"⁴.

11 ועפ"ז הו"ל לרש"י להביא עכ"פ סניף (כיון
12 שיש יוצאים מן הכלל) רא"י לפי – מזה שבכתוב
13 נאמר "כי תצא למלחמה" (ולא "כאשר תצא
14 למלחמה", או: "והי' בצאתך למלחמה" וכיו"ב)
15 ש"כי תצא" עצמו משמע ש"במלחמת הרשות
16 הכתוב מדבר"⁵.

17 ולאידך, כיון שבפירושו בא רש"י לבאר באיזו
18 מלחמה הכתוב מדבר וההוכחה שלו היא ממ"ש
19 "ושבת שבי", ולא מתיבת "כי (תצא)" – הי' עליו

(1) יח, טו.

(2) ובפרט שעל אתר בכתוב שרש"י מפרשו – "כי" הראשון
פי' "דהא" והשני "אלא". ובפי' "אי דלמא" אין בכתוב זה.

(3) מצינו בכ"מ "כי" משמש בלשון "כאשר" * ובענין שהוא
ודאי, וכמפרשה שלפני זו (יט, א): כי יכרית ה"א. ועכצ"ל שנכלל
בא' מד' לשונות הנ"ל, היינו – "אי" (אם) **, אבל מפרש"י
ד"כל אם ואם שבתורה רשות חוץ מגו'" (יתרו כ, כב) משמע
דפירושו הפשוט של "כי" בל' "אם" הוא דבר שבספק – חוץ
במקום יוצא מן הכלל שאי אפשר לפרשו אחרת (כבמקומות
הנ"ל) אז משמש "כי" בלשון "כאשר" ודאי.

אף שבודותק י"ל שכלל הנ"ל הוא שבכתוב מפורש אם,
משא"כ – "כי" בלשון "אם", וכנ"ל ב"כי יכרית ה"א", בכ"מ
שנאמר "כי תבואו" אל הארץ וכיו"ב.

(4) ואף לפי מה שנת' בלקו"ש חי"א (ע' 100 ואילך) שכלל
זה (הערה 3) דכל אם רשות הוא רק במקומות שבגדד רשות או
חובה, אבל בשאר מקומות (כמו "הלא אם תטיב שאת" (בראשית
ד, ז)) יכול להיות ענין של חובה (עיי"ש ס"גד) – הרי"ז בנוגע
הנידון שבהפסוק, אם הוא רשות או חובה; אבל בנוגע השמוע
דתיבת אם, הרי בכ"מ (חוץ מהג' מקומות (ועוד ב' מקומות –
ראה לקו"ש שם ס"ו)) הו"ע שבספק ותנאי.

(5) ראה פרש"י סוטה לה, ב (ד"ה ה"ג): "דכי תצא משמע
כשתעלה על דעתך לצאת". וראה מלבי"ם ותו"ת כאן.

* גם בל' "אשר" – ובזה גופא בפי' שהוא מוכרח רק במקומות ספורים
שלכן מביא רש"י (חוקת כ, כט) הדוגמא מקרא דאיוב.

** ראה פרש"י ר"ה (ג, א ד"ה כדר"ז) ותוס' (שם ד"ה אלא. גיטין צ.
א ד"ה כי משמע).

(6) אבל ראה לקמן הערה 14.

(7) כ, א.

(8) וכ"ה במשנה סוטה (מד, ב) בנוגע ההכרזות ד"מי האיש
אשר בנה בית גו' נטע כרם גו' ארש אשה". וראה לקמן הערה
18.

(9) שם, י.

(10) וכ"ה בספרי (בלי הסיום "כמפורש בענין כו").

(11) שם, יט.

(12) כבספרי עה"פ.

(13) וראה גם במלבי"ם על פסוקים אלו.

(14) משא"כ בפרשתנו שההוכחה ד"במלחמת הרשות כו" היא
מפסוק זה עצמו ("ושבת שבי") אין להוכיח כ"כ ממה שרש"י

עד"ז בתיבת "תצא":
 35
 36 באם ה' המדובר במלחמת א"י (לכובשה), לא
 37 ה' אפשר לפרש "תצא" במובן גשמי – יציאה
 38 ממקום מושבם למקום המלחמה, שהרי¹⁵ לא ה'
 39 אז עדיין לבני ישראל מקום קבוע, ואדרבא זאת
 40 היא מטרת המלחמה – לכבוש את א"י ולעשותה
 41 מקום קבוע לבני¹⁶. ובהכרח לפרש "כי תצא"
 42 במובן הרוחני¹⁷ – יציאה ממצב של מנוחה –
 43 להכנה למלחמה; אבל עכשיו ש(ב)פרש"י
 44 ד"במלחמת הרשות הכתוב מדבר" – הפירוש
 45 "תצא" כפשוטו – יציאה¹⁵ מא"י למקום האויב.
 46 ד. עפ"ז מובן גם מה שלא פירש רש"י
 47 "במלחמת הרשות כו" על הפסוק (בפ' שופטים)
 48 "כי תצא למלחמה גו' וראית גו' עם רב ממך" –
 49 כי שם יש לפרש שבמלחמת חובה הכתוב מדבר,
 50 ותיבת "כי" (-) "אם" (תנאי) מוסבת על "וראית
 51 גו' עם רב ממך" – שהרי ספק אם יראו "עם רב
 52 ממך" בעת המלחמה ויצטרכו להזהיר את בני
 53 "לא תירא מהם";
 54 וכיון שגם מהמשך הפרשה אין הכרח
 55 שהמדובר במלחמת רשות, סתם רש"י ולא פירש
 56 באיזו מלחמה מדובר כאן¹⁸.

(15) לבוש האורה כאן.

(16) ראה פרש"י סוטה (שבעה עה"ס): "דקרא בחו"ל כתיב כי תצא למלחמה מארץ לחוצה לארץ". הובא במשכיל לדוד כאן, ומפרש כן בפרש"י כאן [ובלבוש האורה מוסיף, שלכן לא פרש"י כלום עה"פ "כי תצא" שבפ' שופטים (ראה לקמן ס"ד והערה 18) כי הכרח זה מל' תצא "הוא פשוט בעיניו ואין צריך לפרש, ואין כוונת רש"י בכאן לפרש אלא לסיים דבריו בפ' דושבית שביו וכו'"]. אבל ראה הערה הבאה שמצינו כמ"פ יציאה במובן הרוחני.

(17) כמו "כל יוצא צבא ישראל" (במדבר א, ג. ועוד), "יצאו אנשים בני בליעל" (ראה יג, יד), "ויצא בן אשה ישראלית" (אמור כד, י ופרש"י שם). וראה פרש"י לך (טו, טז ועוד) "יצא לתרבות רעה". ועד"ז מצינו ל' יציאה לענין יציאת חפץ מבעלותו של אדם (בהר כה, כח-לג). ועוד.

(18) והיינו, שע"ד הפשט, מכיון שהתורה לא פירשה אם הפרשה איירי במלחמת רשות או חובה, משמע מזה דקאי על כל סוגי מלחמה (גם חובה – דלא כבספרי וגמ' כו' שההכרזות ד"מי האיש גו'" היו רק במלחמת הרשות, ראה לעיל הערה 8).

[במשכיל לדוד (ר"פ תצא. וראה גם בדברי דוד שם) ומה פרש"י אינו מפרש כלום בפ' שופטים – אף שההכרזות הן דוקא במלחמת הרשות – כי תחלת הפרשה, "וראית סוס גו' וניגש הכהן גו'", איירי בין במלחמת הרשות ובין במלחמת חובה, "וכיון דלא מצי לפרושי כולי' ענינא בסגנון א' סתם ולא פ' מידי".

אבל (נוסף שאין נזכר בפרש"י שההכרזות היו במלחמת הרשות דוקא, הרי) את"ל ש(גם) רש"י ס"ל הכי בפשט"מ – אדרבא צריך רש"י לפרש דמשנתה הפשט ותחלת הענין הוא בכל המלחמות וסופו – רק במלחמת הרשות].

1 עיר" יש להוכיח שב"במלחמת הרשות הכתוב
 2 מדבר" ולכן פ' זה כאן, אלא שהוכחה דכאן אינה
 3 מספקת, ולכן מביא הוכחה חזקה "כמו שמפורש
 4 בענין וכו'". ואינו מובן:

5 (א) מהי ההוכחה מ"כי תקרב אל עיר" יותר
 6 מ"כי תצא", מ"כי תצור"?

7 (ב) לאידך גיסא: מה קשה בהוכחה זו שמשום
 8 כך מוכרח רש"י לומר "כמו שמפורש בענין וכו'"?

9 (ג) מדוע פירש רש"י על תיבת "רבים" –
 10 "ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר", מבלי לפרש מהי
 11 הראי' על זה (כמו שמפרש בפסוק "כי תקרב אל
 12 עיר", ובתחלת פרשתנו)?

13 ג. והביאור בכ"ז:

14 בהמשך ל"כי תצא למלחמה" כתוב תיכף
 15 בתיאור המאורע – "ושבית שביו". עפ"ז אף את"ל
 16 שהמדובר הוא במלחמת חובה, מ"מ שייך (וצריך)
 17 לומר ע"ז "כי תצא" כי ספק הוא אם יהי' "ושבית
 18 שביו",

19 ומכיון שכן, אין הכרח מתיבת "כי"
 20 ש"במלחמת הרשות הכתוב מדבר". ולכן מביא
 21 רש"י הוכחה "שבמלחמת א"י אין לומר ושבית
 22 שביו כו'".

23 עפ"ז יש לבאר מה שרש"י מעתיק בתחלת
 24 פירושו גם תיבות "כי תצא" – כי ע"י פירושו
 25 "במלחמת הרשות הכתוב מדבר" משתנה פירושו
 26 של תיבות אלו:

27 אילו ה' הכתוב מדבר במלחמת א"י שהיא
 28 חובה, ה' מוכרח לומר, שתיבת "כי" (-) "אם"
 29 (תנאי) מוסבת על תיבות "ושבית שביו" [א]:
 30 שהיא מוסבת על "תצא למלחמה" אבל פ' "כי"
 31 – מלשון "כאשר"; אולם לאחר שפירש"י
 32 "במלחמת הרשות כו'", הרי תיבת "כי" מוסבת על
 33 תיבות "תצא למלחמה" (בפירושו הפשוט של כי
 34 – ל' "אם").

מבאר זה על תיבות "כי תצא" כיון שהם התחלת פירושו
 "במלחמת הרשות כו'", ועוד אפ"ל (כדלקמן בפנים) שמצד הפי'
 ד"במלחמת הרשות כו'", מתפרשים התיבות "כי תצא" באופן
 אחר.

[ואת"ל שמהם הוכחה לפירושו (ראה הערה 5, 16) יוקשה
 גם כאן (ע"ד כפסוק "כי תקרב") דהול"ל "ובמלחמת כו'" (ראי'
 על נוספות) ולא "שבמלחמת כו'" (ראי' על הקודם)].

25 תקרב (אל עיר), ומפרש "במלחמת הרשות הכתוב
26 מדבר".

27 ואעפ"כ אין רש"י מסתפק בהוכחה זו, משום
28 שלכאורה מוכח מהמסופר בתורה לפנ"ז, כי קריאת
29 שלום שייכת גם במלחמת א"י:

30 בפ' חוקת²¹ (ובפ' דברים²²) מסופר שמשה
31 שלח לסיחון מלך האמורי (מז' אומות) (דברי
32 שלום) לאמר אעברה בארצך גו'; אשר מזה מוכח,
33 דאף במלחמת חובה ע"ד מלחמת א"י יש לפתוח
34 בדברי שלום, ולא הי' משה עובר, ח"ו, על אזהרת
35 התורה "לא תחי' כל נשמה"²³. ועפ"ז הרי צ"ל
36 ד"כ תקרב גו' הוא גם (ועיקר – שזהו חידוש
37 גדול יותר -) במלחמת חובה, ו"כ"י – בלשון
38 "כאשר".

39 ולכן ממשיך רש"י: "כמו שמפורש בענין כן
40 תעשה לכל הערים הרחוקות גו'". היינו שאי אפשר
41 שידבר הכתוב במלחמת א"י, שהרי מפורש בפרשה
42 להיפך.

43 ובכדי שלא יקשה: איך פתח משה רבינו בדברי
44 שלום לסיחון מלך האמורי, מעתיק רש"י בתחלת
45 פירושו גם תיבות ("כי" תקרב אל עיר", ובזה מרמז
46 דמה שפתיחה בדברי שלום היא דוקא "במלחמת
47 הרשות", הוא רק כש"תקרב אל עיר" – היינו בעת
48 שקרב אל העיר (להלחם), אבל שלא בעת קריבה
49 לעיר (או שלא בעת להלחם) מותר²⁴ לפתוח
50 בשלום גם עם ז' האומות²⁵; ועד"ז בנדו"ד: מה

1 וכן עד"ז בפסוק "כי תצור אל עיר", מובן שיש
2 לפרש תיבת "כי" כפשוטה (- "אם" (תנאי)), אף
3 אם המדובר הוא במלחמת חובה, שהרי אין חיוב
4 לצור על עיר, ומלחמה באופן זה הו"ע שבספק (גם
5 אם עצם המלחמה היא חובה).

6 ולכן לא פירש רש"י "במלחמת הרשות כו'" על
7 תיבות "כי תצור"; וגם אינו מעתיק תיבות אלו
8 בתחלת פירושו, כבפרשתנו (אף שמוכרח
9 ד"במלחמת הרשות הכתוב מדבר" מתיבת "רבים",
10 כדלקמן) – כי פי' של תיבת "כי" לא ישתנה ע"י
11 פירושו "במלחמת הרשות כו'", וגם אילו הי'
12 המדובר במלחמת חובה, הרי יתפרש "כי תצור"
13 "אם" – ספק – "תצור".

14 אמנם, לאחר שפרש (בתיבת "רבים"), "למד
15 שפותח בשלום וכו'" – שפסוק זה מלמדנו¹⁹ שקריאת
16 שלום היא ב' או ג' ימים, מוכרח הוא ש"במלחמת
17 הרשות הכתוב מדבר", שהרי כבר פרש"י לעיל עה"פ
18 "כי תקרב אל עיר גו' וקראת אלי' לשלום" –
19 "במלחמת הרשות הכתוב מדבר"²⁰.

20 ה. אבל בהפסוק "כי תקרב אל עיר להלחם עלי'
21 וקראת גו'", שאין עוד פרט בתיאור המאורע אחרי
22 "כי תקרב וגו'" שיהא אפשר לומר שתיבת "כי" (-
23 "אם" ספק) מוסבת עליו, הרי בהכרח שתסוב על
24 המלחמה עצמה. ולכן מעתיק רש"י תיבות "כי

(19) וההכרח לזה בפשטות הכתובים י"ל: תיבות "להלחם עלי'" מיותרות, שהרי מובן מעצמו דכוותה "כי תצור אל עיר" היא בשביל מלחמה. ועוד: מדוע הפסיק בתיבות "ימים רבים" בין "כי תצור" ל"להלחם עלי'", והול"ל "כי תצור אל עיר להלחם עלי' ימים רבים"?

ולכן פרש"י דתיבות "ימים רבים" קאי בין אלפנוי ("כי תצור") ובין אלאחריו ("להלחם עלי'"). ובזה מלמדנו* הכתוב ב' דינים: א) אלפנוי "כי תצור" – "מכאן אמרו אין צריך כו' פחות מג' ימים כו'"; ב) אלאחריו "להלחם עלי'" – שצריך להיות שהיית זמן ד"ימים רבים" קודם מלחמה (ולכן) "למד שפותח בשלום ב' או ג' ימים".

(20) כ"פ בגר"א כאן.

אבל אין לומר כברא"ם דהוכחת רש"י היא ממ"ש "לתפשה" וא"י בספרי "לתפשה ולא לשובתה" – וואם במלחמה של מצוה לשובתה ולא לתפשה – שהרי (נוסף לזה שלא הובאה בפרש"י דרשת הספרי) עדיין יקשה (כנ"ל ס"ב) מדוע אין רש"י מפרש הוכחה זו?

* והשינוי בל' רש"י – "מכאן אמרו אין צריך כו'", ו"למד שפותח בשלום כו'" – י"ל, כי הדין דאין צריך כו' הוא רק מד"ס (ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סרמ"ח ס"ה). ולכן כ' רש"י "מכאן אמרו", כי הוא רק אסמכתא לאמרו דדו"ל, משא"כ הדין שפותח בשלום כו' שהוא מד"ת, ולכן כ' רש"י "למד שפותח בשלום כו'".

(21) כא, כא-ב.

(22) ב, כרז.

(23) כמו שהקשה הרמב"ן שופטים (כ, י) על רש"י.

(24) אבל אין מצוה לפתוח בדברי שלום (כבמלחמת הרשות בעת מלחמה), כדמוכח מפרש"י בנוגע לסיחון (בפ' חוקת (ועד"ז בפ' דברים) שם) ד"אע"פ שלא נצטוו לפתוח להם בשלום בקשו מהם שלום – דמזה מוכח דלפרש"י הי' מותר להם לפתוח בשלום, אבל לא נצטוו על זה.

(25) ברמב"ן שם מקשה מהא דאי' בירושלמי שביעית (פ"ו ה"א), ויק"ר (פי"ז, ו. ובשינוי לשון דב"ר ה, יד) ד"ג, פרסטיגיות (פרוידגמאות) שלח יהושע כו' להשלים ישלים", וכמפורש ביהושע (יא, יט) "לא היתה עיר אשר השלימה אל בני" בלתי החוי יושבי גבעון" – דמוכח מזה שמותר להשלים עמם, ובמפרשי רש"י (ראה בהמצויין בהערה הבא) מתרצים שדעת רש"י היא כדעת הראב"ד (בהשגות הל' מלכים פ"ו ה"ה) ותוס' (גיטין מו, א ד"ה כיון) דס"ל דקודם שעברו את הירדן הי' מותר לפתוח בשלום, ורק לאחר שעברו את הירדן נצטוו "לא תחי' כל נשמה" [ודלא כדעת הרמב"ם (הל' מלכים שם) והרמב"ן (שם) דאף במלחמת א"י עם הז' אומות מצוה גם בא"י לפתוח להם בשלום].

20 גו' עד אשר תפרה ונחלת את הארץ". ומזה מובן
21 (ע"ד הפשט³⁰) שהמצוה והחובה להוריש את הארץ
22 מיושבי³¹ היא באופן שלא יביא עי"ז ש"תהי'
23 הארץ שממה³². ועפ"ז מובן דאם כובשים את
24 הארץ באופן שא"א ליישבה – אין מלחמה זו
25 "מלחמת חובה".

26 ועפ"ז יתורץ – ע"ד הפשט – התמי': איך דחו
27 בני' כיבוש הארץ והאריכו בו שבע שנים! ואף
28 שפרש³³ דזהו גנותו של יהושע – עדיין יקשה –
29 שלא מיחו ע"ז הזקנים וכו'. ועוד ועיקר: בודאי³⁴
30 שליחושע הי' איזו הוראת היתר לדחות כיבוש א"י
31 ע"י בני' לז' שנים (שלא תהי' הארץ שממה).
32 ועפ"ז יובן ג"כ דיוק ל' רש"י שם "הי' מתכוון³⁵
33 לדחות" – ולא "דחה" – כי הכוונה מנעה
34 ההשתדלות שלא תהי' הארץ שממה – ובמילא
35 נדחה.

36 וזהו דיוק רש"י "שבמלחמת א"י אין לומר
37 ושבית שביו" – במלחמת א"י איזו שתהי', גם
38 כאשר אינה מלחמת חובה, נצטוו "לא תחי' כל
39 נשמה".

40 והטעם: "לא תחי' כל נשמה" היא מצוה בפני
41 עצמה ואינה קשורה עם מצות כיבוש א"י, ותוכנה
42 – שלא יהיו מז' אומות בא"י "למען אשר לא
43 ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם"³⁶. ולכן אף
44 במלחמת א"י שאינה חובה מוזהרים ב"לא תחי' כל
45 נשמה".

46 וממשיך רש"י בד"ה שלאחריו: "ושבית שביו
47 – לרבות כנענים שבתוכה אע"פ שהם מז' אומות".
48 כי עפ"י האמור שמצות "לא תחי' כל נשמה" אינה
49 קשורה עם מצות כיבוש א"י, הי' מקום לומר, דגם
50 במלחמת רשות עם האומות שבחו"ל, אסור ליקח

1 ששלח משה דברי שלום לסיחון הי' זה בשעה
2 שרצה לעבור דרך ארצו, כמש"נ "אעברה בארצך",
3 ולא קרב לעיר (ולא בא להלחם בו), והי' מותר לו
4 לפתוח בשלום²⁶.

5 ו. מה"ענינים מופלאים" ע"ד ההלכה שבפרש"י
6 דידן:

7 רש"י מתחיל פירושו "במלחמת הרשות הכתוב
8 מדבר", ומסיים – "שבמלחמת א"י אין לומר
9 ושבית שביו". ולכא' הו"ל לסיים מעין הפתיחה
10 "שבמלחמת חובה וכו'" [ועוד: מלחמת חובה
11 כוללת גם מלחמת עמלק, שגם בה אין לומר
12 "ושבית שביו" שהרי נצטוו²⁷ "תמחה את זכר
13 עמלק – מאיש ועד אשה וגו'"]²⁸?

14 אלא שבזה מרמז רש"י ד"מלחמת א"י" אף
15 באופן שאינו חובה – אין לומר "ושבית שביו", כי
16 במלחמת א"י גם שאינה חובה "כבר נאמר לא תחי'
17 כל נשמה", כדלקמן.

18 בפ' משפטים²⁹ כתיב "לא אגרשם מפניך בשנה
19 אחת פן תהי' הארץ שממה גו' מעט מעט אגרשנו

אבל עפ"י פשוטו של מקרא לא מצינו חילוק בזה בין קודם
שעברו הירדן לאח"כ, ומפשטות הכתובים דפ' שופטים (כ, י"ח)
משמע דאף קודם שעברו הירדן אסור לפתוח בשלום עם הז'
אומות (באם הוא בקירוב שיכול לשלוח מרגלים עכ"פ –
כביריחו). אלא ש(ע"ד הפשט) האיסור לפתוח להם בשלום הוא
רק כאשר "תקרב אל עיר להלחם עליה", כפנים. משא"כ בכיבוש
א"י בכלל – שו' שנים כבשו (ולכן י"ל (ובפרט להגירסא "חזר
ושלח" – דאגרת הג' או גם הב' שלח בא"י לאחר שקבל המענה
על אגרת הקודם), ולא היתה קריבה להלחם לשום מקום (לבד
יריחו שהי' קריבה למלחמה – ששלח מרגלים משפטים (שהי'
מעבר לירדן)).

26 רא"ם וגו'א שופטים שם. גו'א, דברי דוד ושפ"ח חוקת
שם. לח"מ הלי' מלכים פ"ו ה"א בסופו.
וראה בבאור פערלא לשהמ"צ לרס"ג בל"ת יג"ד (כא, א"ב)
מתוס' ע"ז (כ, א ד"ה אמר) דלא תחי' כל נשמה הוא רק בשעת
כיבוש. ומוסיף דכ"ה משמעות הכתובים שמסיים "החרם
תחרימם" דמשמע ד"בשעת מלחמה וכיבוש איירי".
27 סוף פרשתנו ופרש"י שם.

28 מלחמת חובה ד"עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם"
(רמב"ם הלי' מלכים פ"ה ה"א) – הנה המקור ע"ז הוא (כנראה)
ממש"נ וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצור אתכם
(בהעלתך י, ט). וראה רמב"ם הלי' תעניות פ"א ה"א, פ"ב ה"ג.
וראה שו"ע אדה"ו ששכ"ט ס"ו) ולכן אאפ"ל דבזה מדבר במש"נ
כי תצא למלחמה (אף שיש ללמוד זמ"ז).

בנוגע לדינא כיון שבאים להלחם בישראל הרי בכיו"ב
"למדך תורה (הבא להרגך) השכם להרגך" (פרש"י משפטים כב,
א) ולא "ושבית שביו" – עכ"פ ע"פ פש"מ (אף שאפשרי הוא
בנוגע לנשים וטף שלהם שלא "באו להרגך"). וגם ע"ד ההלכה
– י"ל כן עפ"מז"ל (סוטה רפ"ח. הובא בפרש"י שופטים כ, ג)
"על אויביכם כו' אין מרחמים עליכם", אבל ברש"י מסיים:
לפיכך התחזקו למלחמה.

(29) כג, כט"ל.

(30) וצ"ע וחיפוש הדין ע"ד ההלכה.

(31) ראה לקו"ש ח"ג ע' 122 הערה 4.

(32) כי אף שישב א"י אינו מצוה לדעת רש"י (ראה לקו"ש
שם), אבל פשוט שזהו התכלית של כיבוש א"י. וכדמוכח גם
(33) יהושע יא, יח.

(34) ראה פרש"י שמות ד, כד.

(35) וכן לי' רש"י "גנותו" ותו לא. וראה פרש"י במדבר ט, א.
שם טו, לב.

(36) שופטים שם, יח. וראה גם אחרי יח, כד"ח. קדושים כ,
כב"ד. ועוד.

- 17 והביאור בזה⁴³ :
- 18 מבואר בכ"מ⁴⁴ שיש ב' אופנים בבירור
- 19 היצה"ר: (א) בדרך מלחמה, (ב) בדרך מנוחה.
- 20 שבכללות⁴⁵ זהו החילוק⁴⁶ בין עבודת התפלה –
- 21 "שעת קרבא", לעבודת התורה – "דרכי דרכי נועם
- 22 גו' שלום"⁴⁷: עבודת התפלה הוא בירור היצה"ר
- 23 מלמטלמ"ע, ע"י התלבשות המברר (נה"א)
- 24 בהמתברר (נה"ב), ולכן בא ע"י מלחמה ויגיעה;
- 25 אבל הבירור שע"י תורה הוא מלמעלמ"ט, בדרך
- 26 ממילא, שע"י לימוד התורה ממשיך ומגלה אלקות
- 27 בנפשו, ועי"ז מתבטל (ומתברר) היצה"ר מאליו.
- 28 עפ"ז מובן מה שבירור היצה"ר ע"י מלחמה נק'
- 29 "מלחמת הרשות" – כי ישנו בירור באופן של
- 30 מנוחה – ע"י עבודה של תורה.

(משיחת ש"פ תצא ותשכ"ה)

- 1 שבי מהכנעניים שבתוכם ומוזהרים ב"לא תחי" כל
- 2 נשמה³⁷;
- 3 ולכן מדגיש רש"י דמהריבוי "ושבית שביו" על
- 4 כרחק מרבינן גם "כנעניים שבתוכם אע"פ שהם מז'
- 5 אומות³⁸, והחיוב "לא תחי" כל נשמה" הוא רק על
- 6 ז' האומות היושבים בא"י³⁹.
- 7 ז. והנה ידוע פתגם אדה"ז⁴⁰ שפרש"י עה"ת
- 8 הוא "יינה של תורה", שמזה מובן דפרש"י מתאים
- 9 עם המבואר בפנימיות התורה:
- 10 ולכאו' אינו מובן בנדוד"ד:
- 11 בדרושי חסידות⁴¹ על התחלת פרשתנו, מבואר
- 12 בארוכה ש"כי תצא למלחמה גו'" קאי על מלחמת
- 13 הנה"א עם הנה"ב (יצה"ר) בעת התפלה, ד"שעת
- 14 צלותא שעת קרבא" – ואיך מתאים פירוש זה עם
- 15 פירושו של רש"י ד"במלחמת הרשות הכתוב
- 16 מדבר"ז⁴²?

(37) עפ"י המבואר בפנים ד"לא תחי" אינו קשור עם מצות כיבוש א"י אלא הו"ע בפני עצמו – "למען אשר לא ילמדו גו'", יומתק מה שפירש בדברי דוד (שופטים כ, יא. ועד"ז בלבוש האורה ריש פרשתנו) דהחידוש בפסוק זה על מש"נ בפ' שופטים (שם) "והי' כל העם הנמצא בה" ופרש"י: "אפי' אתה מוצא בה מז' אומות שנצטויות להחרימם אתה רשאי לקיימם" – דהו"א ד"ליקח לביתו בשבי לא קמ"ל שביו".

(38) ובזה יובן אריכות לשון רש"י "אע"פ שהם מז' אומות" (ראה קושיית משכיל לדוד).

(39) והטעם י"ל, כי דוקא כשיושבים ביחד בא"י, ה"ה אומה שצריכים להזהיר "למען אשר לא ילמדו", משא"כ בחו"ל שהם בטלים לשאר אומות. וראה שפ"ח ריש פרשתנו.

(40) היום יום ע' כד.

(41) לקו"ת ואוה"ת כו'.

(42) כמו שהקשה באוה"ת שופטים (ע' תתסד) על מלחמה (דשופטים כ, א) ומציין לד"ה "כי תצא למלחמה".

- (43) ראה שם באוה"ת. וי"ל הבי': בכאו"א עבודת התפלה מלחמת חובה היא בתחלת עבודתו, אלא שלאח"ז אפשרים שני אופני עבודה תורה או תפלה.
- (44) תו"א ה, ד ואילך. לקו"ת במדבר ג, ד ואילך. ועוד.
- (45) בפרטות גם בתורה יש עה"ח ואילנא דטו"ר (ראה אגה"ק סכ"ו), או ש"ס ירוש' וש"ס בבלי (שערי אורה כד, א) וראה טעהמ"צ להאריז"ל ואתחנן וש' המצות שם שהאריז"ל הי' מקשה בכח כו' עסק ההלכה כדי לשכר הקליפה; ובתפלה – תפלה דחול ודשבת וקראת לשבת עונג (תו"א סה, ג).
- (46) ראה בארוכה ד"ה ת"ר נ"ח תרנ"ט. ויאמר משה תש"ד.
- (47) משלי ג, יז.

אגרות קודש

[מי הסליחות תשי"ט]

... להערתו בשו"ע אדה"ז הסתירה לכאורה - בין מש"כ בסקצ"ב ס"ב למש"כ בסקצ"ח סוס"א בחצע"ג - מש"כ בסקצ"ב "ולא... של המברך" קאי אדלעיל מיני' זה השומע מן המסובין. ועפ"ז מובן: (א) אריכות הלי' שם. דעי"פ פי' כת"ר הול"ל "שלא אמר כו' אלא של המסובין". ועי"פ הני"ל מובן דקמ"ל דינשם ב' טעמים דלא יענו המסובין אמן (1) שלא אמרו אלא בנכנס מן השוק (כי המסובין צריכין לכוון. ונפק"מ דא' המסובין שסיים קודם לחבריו אינו עונה אמן אחריהם). (2) דעיקר בר' הזימון הוא דהמסובין. ולכן העונה (היינו - הנכנס מן השוק) שברירה בידו - צ"ל אחרי המסובין ולא אחרי המברך.

(ב) המ"מ בסקצ"ב "לבוש" - שהוא מארי' דהפס"ד בסקצ"ח. - ויל"ע בלבוש ואינו תחי".

מוסג"פ מש"כ לא' בנוגע לנוסח אדה"ז בואנחנו - כיון שראיתי מש"כ בזה כת"ר.

זכות אבות, חד מיכאל בזכות אברהם, ותניינא גבריאל בזכות יצחק, ותליתאה דנחית עמי' נוראל בזכות דיעקב, ורביעאה רפאל בזכותא דאדם קדמאה, ויצר הטוב לעילא מני'.

ואי' לית לי' זכות, אזלי עמי' ארבע, עון משחית אף וחימה, ויצר הרע לעילא מנייהו, למידן לי' לעלמא דאתי, ובגין דא אוקמוה, *רשע יצר הרע שופטו, צדיק יצר הטוב שופטו, בינוני זה וזה שופטו, ובגין דא אי איהו בינוני, גבריאל דאיהו יצר הטוב, וסמא"ל דאיהו יצר הרע, זה וזה שופטו.

ספר זוהר חלק ב' דף מ"א ע"ב

*דוק בלישנא, כאן נקט חייבא זכאה, ולקמן נקט רשע צדיק.

הוא, כי כאן מיירי בהאי עלמא כמו שאמר מקודם בהאי עלמא אדון כו', שהאי עלמא הוא בחי' אחוריים חיצוניות לכן נקט בלשון תרגום, חייבא זכאה.

ולקמן מיירי בעלמא דאתי כמו שאמר התם למידן לי' לעלמא דאתי, ומקודם נקט וקדם כל דא כו' היינו עוד טרם בואו לעולם הזה, לכן נקט בלשון הקדש שהוא פנים פנימיות. ושם יש מלאכים דסטרא דקדושה מיכאל כו' רפאל, ודסטרא דקליפה ענן כו' וחימה, שמלאכים אין נזקקין ללשון ארמי, לכן נקט בלשון הקודש.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר זוהר שמות-דברים עמוד 8

(4) [תרגום ללה"ק] ואם אין לו זכות אבות, אז הולכים עמו ללוותו ד' מלאכים רעים שהם "עון משחית אף וחימה", (ה"ג) ויצר הרע עומד עליו להשכימו לדרך הרעה כדי לדון אותו לעולם הבא, ובשביל זה פירשו חז"ל במסכת ברכות דף סא עמוד ב', "רשע יצר הרע שופטו", "צדיק יצר הטוב שופטו", "בינוני זה וזה שופטו", ובשביל זה אם הוא בינוני גבריאל שהוא יצר הטוב וסמא"ל שהוא יצר הרע שניהם שופטים אותו.

בראשית ב, ז - וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה

ביאור דיוק בלשון זוהר "חייבא יצה"ר שופטו, זכאה יצ"ט שופטו", בלשון ארמי, ואח"כ כתיב "רשע צדיק" בלה"ק

בהאי' עלמא אדון מצד חובין דנפישין על גופא, כמה דאוקמוה חייבא יצר הרע שופטו, זכאה יצר הטוב שופטו, בינוני זה וזה שופטו וכו'.

וייצר² יהו"ה אלקים את האדם עפר מן האדמה, ואוליף לי' שבעים לשון, ובגין דא וייצר, חד יצר הטוב דאוליף לי' שבעים לשון, וחד יצר הרע דאביק עמי' וכו', ואשכח מני' שבעין לשון דאוליף לי' יצר הטוב.

וקדם³ כל דא נחתין עמי' ארבעה מלאכין, דאתמר בהון (תהלים צא, יא) כי מלאכיו יצוה לך, אי אית לי'

(1) [תרגום ללה"ק] בעולם הזה היצר הרע הוא אדון על האדם מצד העונות המתרחים על הגוף, כמו שפירשו חז"ל במסכת ברכות סא ע"ב, רשע יצר הרע שופטו, צדיק יצר הטוב שופטו, "בינוני זה וזה שופטו".

(2) [תרגום ללה"ק] "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה" והיינו שהיצר טוב נכנס ומתלבש בחומר של כל אדם ששורשו בא מהעפר שממנו נעשה אדם הראשון, ומלמד אותו שבעים לשון (שהם שבעים פנים לתורה...) ולכן כתוב, "וייצר" בלשון רבים המורה על שני יצירות שעשה הקדוש ברוך הוא באדם, "חד יצר הטוב" שהוא מלאך גבריאל שמלמד אותו שבעים לשון שהוא כל התורה כולה כמבואר במסכת נדה דף ל' ע"ב, "וחד יצר הרע דאביק עמיה" שמתאבק ולוחם עמו אז, ומשכיח ממנו את השבעים לשון שלמד אותו יצר הטוב.

(3) [תרגום ללה"ק] וקודם כל זה (בשעה שהנפש יורדת אל הגוף), יורדים עמו ארבעה מלאכים ללוותו "דאתמר בהון כי מלאכיו יצוה לך" לשמרך בכל דרכיך, אם יש לו זכות אבותיו, אז באים עמו, ד' מלאכים קדושים, שהם מלאך אחד מיכאל יורד עמו בזכות אברהם, הב' גבריאל בזכות יצחק, הג' נוראל בזכות יעקב, הד' רפאל בזכותו של אדם הראשון, ויצר הטוב עומד עליו (להמשיכו לדרך הטובה כדי לזכות לחיי העולם הבא).

אגרות קודש

[תשי"ח-ט?]

... במה ששאלוהו, שלפעמים כתוב אשר מחדו"מ הם לבושי הנפש, ולפעמים שהם בדוגמת

חב"ד חג"ת ונהי"ם או חב"ד ז"א ומלכות.

אין בזה סתירה, כי המחשבה היא לבוש השכל, דבור לבוש המדות (ז"א), ומעשה גילוי לבוש המלכות. או במלות אחרות, השכל מתגלה במחשבה, המדות (בעיקרם) בדבור, וכח הגילוי בנפש בעיקרו מתגלה במעשה והרי הלבוש והמלוּבש מתאחדים, וק"ל.

ביקוריו היומיים של הרבי

זה עתה יצא מאת פניי בני שליט"א, שעליו כתבתי כאן לעיל. הוא נוהג לבקרני – אל נא יופרע הדבר בהזכירי זאת (כפי שנוהגות הנשים לומר) – מדי יום ביומו¹⁵⁶, וביום שישי בשבוע – פעמיים. הוא עושה את חיי טובים הרבה יותר, וגורם לי – כפי שנהוג לומר כאן – להרגיש טוב יותר. החדר שבו אני מתגוררת עתה¹⁵⁷ אינו גדול כלל; אך, משום-מה, בזמן שהוא נמצא כאן – נראה לי החדר גדול יותר. דברים רבים הגורמים לי אי-נעימות – אני מרגישה אותם כלל באותה שעה. אני חיה בכוח ביקוריו – בכוח מסירותו האצילית ורוממותו הרוחנית – עד לביקור הבא, המתנה הנמשכת כמעט-לעת.

מצער אותי רק כשאני מבחינה בכך שהוא אינו חש בטוב, כשאני רואה על פניו לאות כבדה – אם-כי הוא מתאמץ מאוד להראות לי כאילו אין זה המצב. לכל-לראש – הוא עובד הרבה מאוד; ובנוסף לכך, הוא נאלץ לחוות דברים שמדת האמת הטהורה שבו – אי-יכולת ואי-רצון לפעול בדרך של תחבולות ותכסיסים – אינה יכולה לסבול, ומובן שהדבר משפיע עליו מאוד ומפריע את מנוחת-נפשו. הוא גובר על כך רק בזכות דעתו הרחבה. אני תפילה לה' שיחזק בריאותו באריכות ימים.

"שר החינוך" של אדמו"ר מוהריי"צ

אני נזכרת בבני, בתקופה שלפני נסיעתו מאתנו¹⁵⁸. קרוב לעשרים שנה לא ראיתיו¹⁵⁹. באותה תקופה, הרבי¹⁶⁰ (לימים חותנו) זצ"ל – שהכיר מיד במעלותיו – כמעט שלא הניחו ללכת מעל פניו, ובכל פעם קרא לו אליו לצורך עניין אחר. הוא אמר שהוא ממנה אותו ל"שר החינוך", ובמקרים רבים שהיה צורך ב"לומדות" ובידע כללי למטרה כלשהי – מסר הרבי לידיהו את הוצאת העניין אל הפועל.

"חתן שכזה – לא אמצא שם!"

כשמסר הרבי את רשימת האנשים שעבורם ביקש היתר יציאה מרוסיה, נכלל בחשבון גם בני מ.מ. שליט"א. עבור כל אחד מהרשומים מסר הרבי טעם נפרד לבקשתו לצרף אותו אליו – טעם שהשביע את רצונם של פקידיו הממשל. אולם כשהגיעו לשמו של בני, שאלו הפקידים: "לשם מה אתה זקוק לו?" הרבי השיב להם, שהוא רוצה בו כחתן לבתו¹⁶¹. על שאלתם "וכי גם חתן צריך אתה לקחת מכאן?!" – השיב להם הרבי בתוקף: "חתן שכזה – לא אמצא שם!"

(156) מדי יום ביומו, בשעות אחר הצהריים, היה הרבי מבקר את אמו בביתה, מגיש לה כוס תה ומשוחח אתה.

(157) בתקופה זו התגוררה הרבנית בדירה בשדרת קינגסטון, פינת רחוב לינקולן.

(158) הרבי עזב את רוסיה בשלהי תשרי תרפ"ח.

(159) ראה סוכה כא, ב. ע"ז יט, ב.

(160) כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ.

(161) הרבנית הצדקנית מרת ח' מושקא נ"ע זי"ע.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תצא

כה, יט – והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויבך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח

א

ביאור הגמ' שביקש אסתר "קבעוני לדורות" דהכוונה לע"ל עפ"י מ"ש הרמב"ם (ספ"ב דמגילה) כל הכתובים עתידין להבטל חוץ מחמשה חומשי תורה, תורה שבע"פ ומגילת אסתר וכו'. – וכן מבאר המדרש כל המועדים יהיו בטלים לעתיד ימי הפורים לא נבטלים וכו'

במסכת מגילה (ז' ע"א), שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות, שלחו לה הלא כתבתי שלישים ולא רבעים, עד שמצאו לה מקרא כתוב בתורה, כתוב זאת זכרון בספר, כתוב זאת מה שח' כאן ובמשנה תורה, זכרון מ"ש בנביאים, בספר מה שכתוב במגילה. יל"ד לשון לדורות.

ונראה עפ"י רמב"ם ספ"ב מה' מגילה, שכל הכתובים עתידין לבטל חוץ מחמשה חומשי תורה, תורה שבע"פ, ומגילת אסתר, ע"ש. ורש"י ד"ה שלישים כ', בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק, בפ' בשלח, ובמשנה תורה, ובשמואל במלחמת שאול, ואמר שלמה דבר ששילשתו אי אתה רשאי לרבעו, וכיון שלעתיד לבא יתבטל ספר נביאים, ולא יזכר מלחמת עמלק אלא ב' פעמים בתורה, וצריך לכתוב במגילה כדי שיהי' שלישים, וזהו קבעוני לדורות.

ומיושב קושיית מהרש"א, לר' יהושע דס"ל כתוב זאת מ"ש כאן זכרון מ"ש במשנה תורה בספר מ"ש בנביאים, א"כ איך כותבים המגילה, הלא שלישים כתיב ולא רבעים, והשתא א"ש דלדורות קיימים, והוה שילשים דוקא ע"י

המגילה שלא תתבטל.

ובזה יתפרש מדרש משלי, בפסוק טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה, שכל המועדים יהיו בטלים וימי הפורים לא נבטלים, שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו וכו' וזכרם לא יסוף מזרעם, ותמה בתש"ו הרשב"א (סימן צ"ג) איך יתבטל אות אחת מתורת משה ח"ו.

ונ"ל עפ"י ד"ר ריש מסכת מגילה, מגילה נקראת ב"א ב"ב י"ג י"ד ט"ו, ואמר' שם בברייתא, א"ר יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרוין על אדמתן, אבל בזמן הזה הואיל והכל מסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, פירש"י שהשנים כתיקנן, שהשנים מתעברות עפ"י ב"ד, ושלושים יוצאין להודיע אימתי הוקדש ניסן, ועושים מועדים עפ"י ב"ד, דשלוחין מגיעים עד קצה ישראל, אבל בזה"ז שישראל נפזרים בין הגליות, ולא גיעו שלוחי ב"ד אצלם, צופין למקרא מגילה וכו', ויבואו לאכול חמץ בימים אחרונים של פסח.

והנה בזמן הזה עושין יו"ט שני של גליות משום ספק קבועא דירחא, נמצא בזמן שהשנים כתיקנן עושים כל המועדים רק יום אחד, ופורים חמשה ימים י"א י"ב י"ג י"ד וט"ו, ובזמן הגלות מועדים שני ימים, ופורים רק בזמנו יום י"ד לפרזים, וט"ו למוקפים, ולעת"ל ב"ב שהשנים כתיקנן שוב יהיו מועדים רק יום א', ופורים חמשה ימים.

וידוע בש"ס דכ"מ שנאמר כל לרבות אתא, א"כ כל המועדים אתא לרבות יו"ט שני של גליות, מעתה לעתיד לבא כל המועדים "כל" דייקא יו"ט שני של גליות, וימי "הפורים" זמנים טובא דחמשה ימים, לא יהיו נבטלים דהשנים כתיקנן וישראל על מכונם בב"א.

חתם טפ

ראה לקוטי שיחות חלק כו, שיחת פרשת זכור-פורים

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אלול, תשי"ט

ברוקלין.

ברכה ושלום!

מאשר הנני קבלת מכתבה - בלי זמן הכתיבה - בו כותבת אודות מצב רוחה וכו'.

וכמדומה כבר כתבתי זה כמה פעמים, שלפי דעתי וכן ראיתי גם במוחש, כל אדם, מבלי יוצא מן הכלל, מדיני הוא בטבע, אף שכמובן לא כל אחד במדה שוה, וכשמשתדלים להתנהג היפך טבע זה מובן שזה מביא לידי תסבוכת "קאמפליקאציעס" וכיו"ב, ובאלה שמאזיה סיבה שתהי' קשה עליהם ההתערבות עם בני אדם, הרי אין עצה, כי אם ע"ד לימוד השחי' במים, שזהו א"א לפני הכניסה במים אפילו כשעומד בסמיכות לשפת הנהר, ועליו לקפוץ במים ואז בד"מ יתחיל לימוד ענין השחי' וסו"ס ילמדנו, וכל אריכות המחשבה בעת עמידתו על שפת הנהר, איך ומה ובאיזה אופן ילמוד לשחות, אין בזה תועלת, כי אי אפשר לימוד הנ"ל אלא במים.

אגרות קודש

ולאחרי בקשת סליחתה, כן הוא בדיוק בהנוגע אלי אשר במכתבי מביאה טענות לחיוב ולשלילה בעסק שיהי הכרוך במסיבות בני אדם ובחברתם, אלא שהשקו"ט בזה בשיבתה בחדרה או בד' אמות שלה.

מובן וגם פשוט שאין כוונתי להטיף מוסר, אלא לנסות עוד הפעם אולי יועילו דברי עכ"פ בפעם הזאת, אשר תקפוץ לתוך איזה ענין שבעל כרחי (עכ"פ בימים הראשונים) תהי בין בני אדם מחוץ לביתה, ותקוטי חזקה אשר במשך זמן לא ארוך, לא תצטרך עוד להבעל כרחי ותראה רוב הענין ורוב התועלת גם בשביל זולתה של חברת בני אדם, שהרי לא לחנם נברא האדם בטבע להיות מדיני.

ונפלאים דברי רז"ל, אשר הוראה הם להלכה למעשה בחיי היום יומים, אשר כל דבר שבקדושה הוא דוקא בי עשרה, לא רק רבים סתם אלא רבים בשלימות, וידוע ג"כ פתגם החסידות, הנאמר בשם כמה מגדולי תורת החסידות, אשר גרוע יותר להיות יחידי בגן עדן מאשר להיות וכו' מיט נאך אידן צוזאמען.

ובהמצאנו בשילייה חדש אלול הוא חדש הרחמים רחמיו של הקב"ה שהן בלי גבול, יהי רצון שתתחיל הזזה מוחלטת לטוב ותבשר טוב בזה.

בברכה לבשו"ט ולכתיבה וחתימה טובה.

ב"ה, כ"א אלול, ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

לכבוד חברי ועד הפועל של הוועד הזמני, בוגוטה, יצ"ו

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעתו נתקבל מכתבם ע"ד ההתוועדות עם שלוחינו שי' ובקשתם לשלוח למחנם מדריך להקמת ישיבה קטנה וביסוס החינוך בקהלתם על טהרת הקדש.

ואתם הסליחה על העיכוב במענה שלי, כיון שרציתי לברר האפשרויות למלא בקשתם. לצערי עדיין לא נמצא המדריך הדרוש להם, מפני סיבות שונות, והחלטתי שלא לעכב מכתבי יותר, אולי יש להם דרך אחרת למצוא מדריך מתאים.

לאידך גיסא מחובתי להעיר על גודל האחריות המוטלת על חברי הקהלה, ובפרט על עסקני הציבור וכל אשר לבו ער לצרכים החיוניים של אחב"י במחנם, ולכל לראש - החינוך על טהרת הקדש, למצוא בינתיים בין בני הקהלה אנשים שיטפלו בפתרון הבעי' החיונית הזאת בפועל, כוונתי לסידור לימודי קודש, בין בשביל הילדים והנוער ובין בשביל המבוגרים, עד שיימצא המדריך המתאים לקחת עליו את אחריות החינוך.

ועל פי מרז"ל אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וכיון שדורש חינוך הכשר על טהרת הקדש, הרי בודאי שיש אפשרויות למלא את הדרוש בהשתדלות והתאמצות המתאימה.

תקוטי אשר בימי סגולה אלה, עת שאנו אומרים פעמים בכל יום מזמור כ"ז דתהלים, בקשו פני את פניך ה' אבקש, הנה המבקש קרבת ה' בפנימיות מובטח לו שמצליח, ויהי רצון שיבשרו בשורות טובות בזה.

בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה לכל או"א ובני ביתו ולכל בני קהלתם בתוככי כלל ישראל - שליט"א, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

♦ יום ראשון ה' אלול ♦

כא (י) כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּידֶיךָ וּשְׁבִית שְׁבִיו:
 יֹאֲרִי תִפּוֹק לֶאֱגָחָא קֶרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבָבָךְ
 וּמִסְרִנּוּן יִי אֱלֹהֶיךָ בִּידֶיךָ וְתִשְׁבִּי שְׁבִיָּהוֹן:

כ"י – כי-תצא למלחמה • במלחמת הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר: "ושבית שבי", שהרי כבר נאמר: "לא תחיה כל נשמה". ושבית שבי • לרבות כנענים שבתוכה, ואף על פי שהן מז' אמות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 159)

כי תצא למלחמה על אויבך . . . ושבית שבי (כא, י) מלחמה זו הינו מלחמת היצר, האויב של האדם, ובכללות יותר – המלחמה נגד כל אויבי ה'. יש לדעת, תכף בעת היציאה למלחמה זו, שבפעם עומדים על אויבך, למעלה ממנו, כי רק לישראל, הדבוקים בה', יש מציאות אמתית, מה שאין כן אויבך, המנגדים לקדשה. **ושבית שבי** – לוקחים מן האויב דבר שהיה בשביה אצלו, שכן לקלפה אין תקף ומציאות מצד עצמה, רק מה שנפל אצלה בשביה מגבול הקדשה. **אבן עזרא**

(יא) וראית בשביה אשת ופתתאר וחסקת בה ולקחת לך לאשה:
 יא ותחזי בשביה אתמא שפירת חזו ותתריעי
 בה ותסבה לך לאנתו:

כ"י – אשת • אפלו אשת איש. ולקחת לך לאשה • לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש-ברוך-הוא מתירה, ישאנה באסור. אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו: "כי תהיין לאיש וגו'", וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכה נסמכו פרשיות הללו. **אבן עזרא**

(יב) והבאתה אליתוך ביתך וגלחל את-ראשה ועשתה את-צפרניה:
 יב ותעלמה לגו ביתך ותגלח ית רישה ותרכי
 ית טופרנהא:

כ"י – ועשתה את-צפרניה • תגדלם כדי שתתנול. **אבן עזרא**

(יג) והסירה את-שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את-אביה ואת-אמה ירח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה:
 יג ותעדי ית כסות שביה מנה ותימב בביתך
 ותככי ית אבויא וית אמה ירח יומין ובתר
 כן תעול לותה ותבעלנה ותהי לך לאנתו:

כ"י – והסירה את-שמלת שביה • לפי שהם נאים, שהעובדי כוכבים בנותיחם מתקשטות במלחמה, בשביל להזנות אחרים עמם. וישבה בביתך • בבית שמשמש בו, נכנס ונתקל בה, יוצא ונתקל בה, רואה בבכייתה, רואה בנוולה, כדי שתתגנה עליו. ובכתה את-אביה • כל כך למה? כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו עצבה, בת ישראל מתקשטת וזו מתנולת. **אבן עזרא**

— אבן עזרא על התורה —

יג והסירה את שמלת שביה. שמה בעבור יופי מלבושה, חשק בה: ובכתה. כדי להסיר שמחתו בה: ירח ימים. אולי יקל חשקו. ויש אומר, וגלחה בעבור היותה טמאה. וכן משפט המצורע: ועשתה. תיקון. ותקונה, לכרות העורף. וכן לא עשה

לאשה, כי אחר כן יאמר ובעלתה. וכמוהו, ואקח אותה לי לאשה:
 יב והבאתה אל תוך ביתך וגלחה. יש אומר, בעבור שעה חשק בה, על כן תגלח: ועשתה. תגדל, כדי להייתה מאוסה בעיניו:

י כי תצא. זו הפרשה, דבקה עם כי תצור אל עיר. ונכנסה ביניהם פרשת עגלה צרופה, בעבור החלל הנמצא בארץ ישראל. ולא כן חוצה לארץ, ואף כי במלחמה: יא אשת. כבר דרשוהו חז"ל: יפת תאר. בעיניו: וחשקת בה. שמתשקנה לקחתה

יִדְּוִיָּה אִם לֹא תִתְּרָעִי בַּהּ וּתִפְסְדִנָּה לְנַפְשָׁהּ
וְזָבָנָא לֹא תִזְבְּנָה בְּכִסְפָּא לֹא תִתְּגַר בַּהּ
חֲלָף דִּי עֲנִיתָהּ:

(יד) וְהָיָה אִם־לֹא חֲפָצָתָ בָּהּ וְשַׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ
וּמָכַר לֹא־תִמְכְּרָנָה בַּכֶּסֶף לֹא־תִתְּעַמְרָ בָּהּ תַּחַת
אֲשֶׁר עֲנִיתָהּ: ם

רש"י וְהָיָה אִם־לֹא חֲפָצָתָ בָּהּ • הַפְּתוּב מִבְּשׂוּרָךְ שְׂסוּפָךְ לְשִׁנְאוֹתָהּ. לֹא־תִתְּעַמְרָ בָּהּ • לֹא תִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ.
בְּלִשׁוֹן פְּרָסִי קוֹרִין לְעִבְדוֹת וְשִׁמוּשׁ: עֵימָרְאָה. מִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשֵׁן לְמַדְתִּי בֵּן. אבן עזרא

טו אַרִי תִהְיוּן לְגִבֹּר תִּרְמִין נָשִׁין חֲדָא
רְחֻמָּתָא וְחֲדָא שְׁנִיאָתָא וִילִידִין לָהּ בְּנִין
רְחֻמָּתָא וְשְׁנִיאָתָא וִיהִי בְּרָא בּוֹכְרָא
לְשִׁנְיָתָא:

(טו) בִּי־תִהְיוּן לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֶהוּבָה
וְהָאֶחָת שְׁנוּאָה וִילִידוּלוֹ בָּנִים הָאֶהוּבָה וְהַשְּׁנוּאָה
וְהִיא הֵפֶן הַכֹּהֵן לְשִׁנְיָתָהּ: אבן עזרא

טז וִיהִי בְיוֹמָא דִּיחֲסֹן לְכַנּוּחֵי יָת דִּי יְהִי לָהּ
לִית לָהּ רְשׁוֹ לְבַכְרָא יָת בֵּר רְחֻמָּתָא עַל אִפִּי
בֵּר שְׁנִיאָתָא בּוֹכְרָא:

(טז) וְהָיָה בְיוֹם הַנִּחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֶת אֲשֶׁר־יְהִי לּוֹ
לֹא יוֹכֵל לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֶהוּבָה עַל־פְּנֵי בֶן־
הַשְּׁנוּאָה הַכֹּהֵן: אבן עזרא

יז אַרִי יָת בּוֹכְרָא בֵּר שְׁנִיאָתָא יַפְרֵשׁ לְמַתָּן
לָהּ תִּרְמִין חֲלָקִין בָּכֵל דִּי יִשְׁתַּבַּח לָהּ אַרִי
הוּא רִישׁ תְּקֵפָה לָהּ חֲזִיא בְּכֻרְתָּא:

(יז) כִּי אֶת־הַכֹּהֵן בֶּן־הַשְּׁנוּאָה יַפִּיר לָתֵת לוֹ פִּי
שָׁנִים בָּכֵל אֲשֶׁר־יִמְצֵא לוֹ בִּי־הוּא רִאשִׁית אָזּוֹ לוֹ
מִשְׁפַּט הַכֹּהֵן: ם

רש"י פִּי שָׁנִים • (ב"ב קכג) כְּנָגֵד שְׁנֵי אֲחִים. בָּכֵל אֲשֶׁר־יִמְצֵא לוֹ • מִכָּאן שָׁאִין הַכֹּהֵן נוֹטֵל פִּי שָׁנִים בְּרָאוּי
לְבֹא לְאַחֵר מִיתַת הָאֵב כְּבִמְחֻזָּק. אבן עזרא

יח אַרִי יְהִי לְגִבֹּר בֵּר סִטִּי וּמְרִי לִיתוּהִי
מְקַבֵּל לְמִימַר אַבּוּהִי וּלְמִימַר אִמּוּהִי וּמְלַפֵּן
יָתָהּ וְלֹא יִקְבַּל מִנְּהוּן:

(יח) בִּי־יְהִיָּה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָנו שִׁמְעַ
בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּפְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע
אֲלֵיהֶם:

רש"י סוֹרֵר • סֵר מִן הַדֶּרֶךְ. וּמוֹרֶה • מְסַרְב בְּדַבְרֵי אָבִיו, לְשׁוֹן מְמָרִים. וַיִּפְרוּ אֹתוֹ • (סנהדרין עא) מִתְּרִין בּוֹ

אבן עזרא על התורה

טו אֶהוּבָה. בְּעִינֵי, וְלֹא לְשֵׁם: לְשִׁנְיָתָהּ.
תֹּאֵר הַשֵּׁם. וְנִסְמָכָה זֹאת הַפָּרָשָׁה, בְּעִבּוּר
וְחִשְׁקָתָ בַּהּ לֹא חֲפָצָתָ בַּהּ:
טז בְּיוֹם הַנִּחִילוֹ אֶת בָּנָיו. בְּכֻרְיָאוֹת גּוֹפּוֹ,
אוּ בְיוֹם מוֹתוֹ וְהוּא שָׂכִיב מְרֵעַ, אוּ בֵּית־דִּין
יִנְחִילוֹ: לְבַכֵּר. בְּדַבּוּר וּבְמַעֲלָה: וְטַעַם לֹא
יִוָּכֵל. בְּחֻבְרֵי:
יז יַפִּיר. יַעֲשֶׂה לוֹ הַכֹּהֵן, אוּ שְׂיֹדֶה לְפָנָי
אַחֵרִים מִי שֶׁהוּא בָּכוֹר, אִם הָיָה בְּמִקּוֹם
שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ. אוּ הוּא חֲזִיב מִבְּתַחֲלָה שֶׁיַּפִּיר
מִי שֶׁהוּא הַכֹּהֵן מִבְּנָיו אִם הָיָה תְּאוֹמִים:
לָתֵת לוֹ פִּי שָׁנִים. שֶׁיִּקַּח שְׁנֵי חֲלָקִים, אִם
הָיָה שְׁלִישֶׁה שֶׁיִּקְשְׁבוּ שֶׁהֵם אֲרָבָעָה, וַיִּקַּח
שְׁנֵי חֲלָקִים. וְאִם שְׁנֵי בָנִים יִקְשְׁבוּ שְׁלִישֶׁה,

שְׁלִישֶׁה חֲדָשִׁים. וְאֶף־עַל־פִּי שָׁאִין צוּרָךְ
לְחֻזֹּק, הִנֵּה הַעֵד, וִיהִי כְּמִשְׁלֵשׁ חֲדָשִׁים.
וְהוּא הַזְּמַן שֶׁיִּחַל הַדֵּלֶד לְהַתְּנוּעָע. וְאִסּוּר
לְשַׁכַּב עִם אִשָּׁה בְּסִפָּק אִם הִיא הָרָה, בְּעִבּוּר
הַדֵּלֶד. כִּי יֵשׁ מִי שֶׁיִּזְלַד בְּחֶסֶד שָׁנִים
חֲדָשִׁים כְּמִנְהַג, גַּם בֶּן בִּיתְרוֹן, רַק הוּא
הַמַּעֲט: יֵרַח זְמַיִם. כְּמוֹ חֲדָשׁ יָמִים. וְכָבֵר
פִּירְשֵׁתוֹ. וְנִקְרָא הַחֲדָשׁ יֵרַח, כִּי עָקְרוּ הַיָּרֵחַ:
יִד וְשַׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ. תַּעֲשֶׂה רְצוֹנָהּ:
וּמָכּוֹר לֹא תִמְכְּרָנָה בַּכֶּסֶף. דְּבַר הַפְּתוּב
בְּמִנְהַג הַרֹב. וְהַטַּעַם בְּשׁוּם דְּבָר: לֹא
תִתְּעַמְרָ בַּהּ. כְּמוֹ וְהִתְעַמְרָ בּוֹ וּמָכְרוֹ. וְאִין
לָהֶם שְׁלִישִׁי. וּפִירוּשׁוֹ לְפִי מְקוֹמוֹ בְּטַעַם
רְמָאוֹת:

שְׁפָמוֹ. וְתַחַת מַעֲשֶׂה מַקְשָׁה. וְהַתִּיקוֹן, עֵימָר
כָּל מַעֲשֶׂה בְּמִקְרָא, חוּץ אִם בָּא אַחֲרָיו דְּבַר
מְגוּנָה, גַּם יְהִי רַע שְׁלֵם: וְהַסִּירָה אֶת
שְׁמִלָּתָהּ. כִּי הִיא מְטוּנָפֶת: וְיִשְׁכַּב בְּבִיתָךְ
וּבְכֹתָהּ. וְהַטַּעַם, תִּשְׁכַּב בְּבִיתָךְ יֵרַח יָמִים
לְכָבוֹת: אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ. אִם (*)
קְרוּב. יֵשׁ אוֹמֵר, כִּי זֶה הַכִּי עַל אֲבִיהָ וְעַל
אִמָּה שֶׁלֹּא הִתְיַדְּדוּ. וּלְפִי דַעֲתִי, שְׁחִיב כָּל
אָדָם בְּשָׂקוֹל הַדַּעַת לְכַבֵּד אֶת אָבִיו וְאֶת
אִמּוֹ בְּחַיִּים וּבְמָוֶת: וְטַעַם וּבְכֹתָהּ. שֶׁתִּתְּחַבֵּל
עָלֶיהָ כְּמִשְׁפַּט יִשְׂרָאֵלִית, כִּי הִיא מִתְיַדְּדֶת,
אִם נִתְּרָגוּ כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּת. וְאִין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר
תַּרְחֻם, כִּי הִיא צָרִיכָה לְמִי נָדָה, כִּי כָּבֵר
נִקְרָא אִתָּם וּשְׂבִיכָם. וְחַז"ל אָמְרוּ, עַד

בפני שלשה ומלקין אותו. בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין, שנאמר: "זולל וסובא", ונאמר (משלי כג): "אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו" (סנהדרין עב). ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו: סוף שמכלה ממון אביו ומבקש למודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה: ימות זכאי ואל ימות חייב. **אבן עזרא**

(ט) וּתְפִשׁוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְמוֹ:

(כ) וְאִמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנוּ שֹׁמֵעַ בְּקִלְנוּ זֹלָל וְסוֹבָא:

(כא) וְרִגְמֻהוּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בָּאֲבָנִים וְמָת וּבִעֲרֵת הָרַע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ: ׀

ה"א וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ • מפאן שצריך הכרזה בבית דין: פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה.

♦ יום שני ו' אלול ♦

(כב) וְכִי־יְהִי בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפַּט־מוֹת וְהוֹמַת וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל־עֵץ:

ה"א וְכִי־יְהִי בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפַּט־מוֹת • סמיכות הפרשיות, מגיד שאם חסים עליו אביו או אמו, סוף שיצא לתרבות רעה, ויעבר עברות ויתחייב מיתה בבית דין. וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל־עֵץ • (סנהדרין מה) רבובתינו אָמְרוּ: כל הנסקלין נתלין, שנאמר: "כי קללת אלהים תלוי", והמכרה ה' בסקילה. **אבן עזרא**

(כג) לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֵנוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־קָלַת אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמָא אֶת־אֲדָמְתוֹ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נִחְלָה: ׀

ה"א כִּי־קָלַת אֱלֹהִים תִּלְוִי • זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי בדמות דיוקנו, וישאאל הם בננו, משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה שר ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הוזהא אותו אומר: 'השר תלוי'. כל קללה שבמקרא, לשון הקל וזלזול, כמו: (מ"א ב) "והוא קללני קללה נמרצת". **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

וכן הכל. ולפי דעתי, שכן פירוש ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, באשר פירשתי במקומו: כי הוא ראשית אונו. הנודע, עם השר ידבר. וכל ישראל בחזקת ישרים: יח סורר ומורה. כנגד השם ונגד האבות, אם היו יראי השם: סורר. כמו כפרה סוררה, שלא ישמור מצות עשה. ומורה. במצות לא־תעשה: וישרו אותו. בפני עדים, מצוה שהם יתפשוהו ויוציאוהו. ודברי הקבלה אמת: זולל. מפורש. והוא

זולל בשר. רק הוא שם קלל לנותן בכל מה שיתאנה כל מה שיבוקש ממנו: וסובא. מרבה לשנות, והוא המשפכר. והנה זה כמו אפיקורוס, כי לא יבקש חיי העולם הזה כי אם להתענג בכל מיני מאכל ומשתה. ונסמכה זו הפרשה, בעבור אשת יפת תאר. וקעד, ושם אמו. והרמז שרמזתי בבני אהרן:

כב ותלית אותו. כבר קבלנו מחכמינו ו'ל ענן הנחלים:

כג כי קללת אלהים תלוי. בעבור שברך השם. ועל דרך הפשט, כי אלהים פועל, והקללה תבוא לכל מקום קרוב מהתלוי. ויש לו סוד דבק בנפש, על בן ולא תטמא את אדמתך. ונסמכה זו הפרשה, בעבור המלחמה. כי בתחלה כי תצא והנה גבעון יוכיח, כי משפט לא תלין, איננו לכבוד המת רק לכבוד הארץ, כי משפט הערלים והישראלים [איננו] (בס' מ"ח מ"ז) שוה:

א לא תחזי ית תורא דאחור או ית אמרה
דטען ותתפכש מנהון אתבא תתיכנון
לאחור:

כב (א) לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אֲחִיךָ או אֶת־שׁוֹר
נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הֲשִׁב תְּשִׁיבָם לְאֲחִיךָ:

כס"י: וְהִתְעַלְמָתָּ • כּוֹבֵשׁ עֵין כָּאלוֹ אֵינוֹ רוֹאֶהוּ. לֹא־תִרְאֶה וְהִתְעַלְמָתָּ • לֹא תִרְאֶה אוֹתוֹ שֶׁתִּתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ,
זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. (ב"מ ל) וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: פְּעָמִים שְׁאַתָּה מִתְעַלֵּם וְכו'. אבן עזרא

ב ואם לא קרב אחור לותך ולא ידעת לה
ותכנשנה לגו ביתך ויהי עמך עד דיתבע
אחור יתה ותתיכנה לה:

(ב) וְאִם־לֹא קָרֹב אֲחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יָדַעְתָּ וְאִם־פָּתוּ
אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרֹשׁ אֲחִיךָ אוֹתוֹ
וְהִשְׁבֵּתוֹ לוֹ:

כס"י: עַד דְּרֹשׁ אֲחִיךָ • (ב"מ כז) וְכִי תַעֲלֶה בְּלִבְךָ שִׁיתְנַהוּ לוֹ קָדָם שִׁיִּדְרֶשְׁהוּ? אֵלֹא דְרִשְׁהוּ שְׁלֵא יְהֵא רַמַּאי.
וְהִשְׁבֵּתוֹ לוֹ • שְׁתֵּהא בּוֹ הַשְׁבָּה, שְׁלֵא יֹאכַל בְּבֵיתְךָ כְּדִי דְמִי וְתִתְפַּעֵם מִמֶּנּוּ. מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל דְּבַר שֶׁעוֹשֶׂה
וְאוֹכַל, יַעֲשֶׂה וְיֹאכַל, וְשֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה וְאוֹכַל, יִמְכֹּר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 284)

וְאִם לֹא קָרֹב אֲחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יָדַעְתָּ (כב, ב) מִי שְׂרוּאָה שְׁנֹאבֵד לִיהוּדֵי אַבְדָּה רִוּחִינִית, שֶׁאֵינוֹ מִתְנַהֵג כְּדַבְעִי, הֵנָּה
אֶפִּילוֹ אִם יְהוּדִי זֶה רְחוּק מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ מִפִּירוֹ - אֲסוּר לְהִתְעַלֵּם מֵאַבְדָּה זוֹ, אֵלֹא יֵשׁ לַעֲזוֹר לוֹ עַד שִׁיבּוֹא וְיִדְרֹשׁ אֶת אַבְדָּתוֹ,
כְּלוּמֹר, שִׁיתֵּקֶן אֶת הַנִּהְגָּתוֹ. וְעַל־דִּרְךָ תוֹרַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, שֶׁיֵּשׁ לְמִסֹּר אֶת הַנֶּפֶשׁ עַל אֲהַבַת יִשְׂרָאֵל, אֶפִּילוֹ לִיהוּדִי שְׁלֵא
רָאוּ מַעֲוִלָם.

ג וכן תעבד לחמור וכן תעבד לקסותה וכן
תעבד לכל אבדת אחור די תיבד מנה
ותשפחנה לית לך רשו לאתפסאה:

(ג) וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמוֹר וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן
תַּעֲשֶׂה לְכָל־אַבְדַּת אֲחִיךָ אֲשֶׁר־תֵּאבֵד מִמֶּנּוּ
וּמִצָּאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: ׀

כס"י: לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם • לְכַבֵּשׁ עֵינְךָ כָּאלוֹ אֵינְךָ רוֹאֶה אוֹתוֹ. אבן עזרא

ד לא תחזי ית חמורא דאחור או תורה רמן
בארחא ותתפכש מנהון אקמא תקים עמה:

(ד) לֹא־תִרְאֶה אֶת־חֲמוֹר אֲחִיךָ או שׁוֹר נִפְלִים
בְּדִרְךָ וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הֲקָם תִּקִּים עִמּוֹ: ׀

כס"י: הֲקָם תִּקִּים • (ב"מ לב) זֶה טְעִינָה, לְהַטְעִין מַשְׂאוֹ שֶׁנִּפְל מַעְלִיו. עִמּוֹ • עִם בְּעָלָיו, אֲכַל אִם הָלַךְ וְיָשַׁב
לוֹ וְאָמַר: 'הוֹאִיל וְעָלֶיךָ מִצּוּה, אִם רָצִיתָ לְטַעוֹן טַעֲנוֹ', פְּטוּר. אבן עזרא

ה לא יהיה כלי־גבר על־אשה ולא־ילבש גבר
שמלת אשה כי תועבת יהוה אלהיך כל־עשה
אלה: פ

(ה) לֹא־יִהְיֶה כְּלִי־גִבּוֹר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבֹּשׁ גִּבּוֹר
שִׁמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה
אֵלֶּה: פ

כס"י: לֹא־יִהְיֶה כְּלִי־גִבּוֹר עַל־אִשָּׁה • (ספרי, נדיר פ"א) שְׁתֵּהא דוּמָה לְאִישׁ, כְּדִי שֶׁתִּלָּךְ בֵּין הָאֲנָשִׁים, שֶׁאֵין זֶה אֵלֹא
לְשֵׁם נֹאמֶר. וְלֹא־יִלְבֹּשׁ גִּבּוֹר שִׁמְלַת אִשָּׁה • לִילָךְ לִישָׁב בֵּין הַנָּשִׁים. דְּבַר אַחֵר: שְׁלֵא יִשִּׁיר שְׁעַר הָעֲרוּהָ
וְשֶׁעַר שֶׁל בֵּית הַשְּׁחִי. כִּי תוֹעֵבַת • לֹא אֲסָרָה תוֹרָה אֵלֹא לְבוּשׁ הַמְּבִיא לִידֵי תוֹעֵבָה. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

הקם תקים עמו. ולא לכדך. כמו, עזוב
תעזוב עמו:

שור ושה, וכבר הזכיר החמור. וכן משפט
כל בהמה:

ה לא יהיה כלי גבר. נסמכה, בעבור
צאת למלחמה. כי האשה לא נבראת כי

ג לא תוכל. פתבריו:
ד נופלים. כמו רובץ. ומלת נופלים, כלל:

א לא תראה את שור. אפילו אתה יוצא
למלחמה. וזה דרך דרש: ואספתו. אם
היית שוב. או בצווי, שתפקדנו ביד נאמן:
והתעלמת. דבק עם לא תראה. והזכיר

וְאִי יַעֲרֵעַ קִנְיָא דְּצִפְרָא קְדָמָךְ בְּאַרְחָא בְּכַל אִילָן אוֹ עַל אֲרֻעָא אֲפֻרְחִין אוֹ בְּעֵין וְאִמָּא רַבְעָא עַל אֲפֻרְחִין אוֹ עַל בְּעֵין לֹא תִסַּב אִמָּא עַל בְּנֵיהּ:

(ו) כִּי יִקְרָא קוֹנ־צִפּוֹר לַפָּנִיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל־עֵץ אוֹ עַל־הָאָרֶץ אֲפֻרְחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאֵם רִבְעָתָ עַל־הָאֲפֻרְחִים אוֹ עַל־הַבִּיצִים לֹא־תִקַּח הָאֵם עַל־הַבָּנִים:

כ"ז • כִּי יִקְרָא • פָּרַט לְמִזְמֶן. לֹא־תִקַּח הָאֵם • (חולין קמ) בְּעוֹדָה עַל בְּנֵיהּ. אבן עזרא

ז שְׁלַחַת תְּשַׁלַּח יֵת אִמָּא וְיֵת בְּנֵיהּ תִּסַּב לָךְ בְּדִיל דְּיִיטֵב לָךְ וְתוֹרִידֵךְ יוֹמִין:

(ו) שְׁלַחַת תְּשַׁלַּח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבָּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהָאֲרֻכָּת יָמִים: ט

כ"ז • לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְגו' • (שם קמב) אִם מִצּוּה קִלָּה שְׁאִין בַּה חֶסְרוֹן פִּיס, אִמָּרָה תוֹרָה: "לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהָאֲרֻכָּת יָמִים", קל־וְחֶמֶר לְמַתָּן שְׁכָרְךָ שֶׁל מִצּוֹת חֲמוּרוֹת. אבן עזרא

♦ יום שלישי ז' אלול ♦

ח אֲרִי תִבְנֶה בֵּיתָא חֲדָשׁ וְתַעֲבֹד תִּיקָא לֹא־גֵרָף וְלֹא תִשּׁוּי חוֹבֵת דִּין דְּקִטּוּל בְּבִיתָךְ אֲרִי יִפֹּל דְּנָפַל מִנָּה:

(ח) כִּי תִבְנֶה בֵּית חֲדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגֶּךָ וְלֹא־תִשּׁוּי דָּמִים בְּבִיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנּוֹפֵל מִמֶּנּוּ:

כ"ז • כִּי תִבְנֶה בֵּית חֲדָשׁ • אִם קִימַתָּ מִצּוֹת שְׁלוּחַ חֶקֶן, סוּפֶךְ לִבְנוֹת בֵּית חֲדָשׁ וְתִקַּח מִצּוֹת מַעֲקָה, שְׂמִצּוּה גוֹרֶרֶת מִצּוּה, וְתִגִּיעַ לְכָרֶם וְשָׂדֶה וְלִבְגָדִים נָאִים, לְכָךְ נִסְמְכוּ פְּרָשִׁיּוֹת הַלְלוּ. מַעֲקָה • גֵּדֶר סָבִיב לַגֹּג, וְאִנּוּקָלוּס תִּרְגֵּם: 'תִּיקָא', כְּגוֹן תִּיק שְׂמִשְׁמֵר מִה שֶׁבִּתְכוּ. כִּי־יִפֹּל הַנּוֹפֵל • רְאוּי זֶה לִיפֹל, וְאִף עַל פִּי כֵן לֹא תִתְגַּלְגַּל מִיתָתוֹ עַל יָדְךָ, שְׂמִגְלָגְלִין זְכוֹת עַל יְדֵי זָכַאי, וְחוֹב עַל יְדֵי חֵיב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 210. כא עמ' 37)

כִּי תִבְנֶה בֵּית חֲדָשׁ (כב, ח) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרִי חֵיב מַעֲקָה הוּא גַם בְּמִי שֶׁקֵּנָה בֵּית וְשָׁן בְּלִי מַעֲקָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּהְיָה בֵּיתוֹ – ז' אֲשֶׁתּוֹ, וּבְנֵית בֵּית חֲדָשׁ מִשְׁמְעוּתָהּ, אִפּוֹא, הִתְחַלַּת חַיֵּי נִשְׁאוֹיִן, כְּאֲשֶׁר אָדָם לוֹקַח רֵחִים עַל צִנּוּרָו וּמִתְחִיל לְהִתְעַסֵּק בְּמִצִּיאוֹת פְּרָנֶסָה. בְּמַצֵּב זֶה יֵשׁ צִרְף בְּמַעֲקָה, הֵינּוּ בְּהַגְבָּלוֹת וּבִסְיִיגִים חֲדָשִׁים, הֵן בְּמַחֲשָׁבָה הֵן בְּדַבּוּר וְהֵן בְּמַעֲשֵׂה. לְכֹן נִקְטָה הַכְּתוּב בֵּית חֲדָשׁ, שֶׁכֵּן מַעֲקָה בְּעוֹדָה רוּחָנִית שִׁינּוּי בְּעֵקֶר בַּעַת בְּנֵית בֵּית חֲדָשׁ. וְהִרִי לָנוּ דְּגָמָא לְמַה שֶׁמִּצִּינוּ בְּכִמָּה מִקּוּמוֹת, שֶׁ"אִין הַעֲנִין בְּנִגְלָה אוֹמֵר אֵלָא דְּרָשְׁנִי בְּפִנְיִמִיּוֹת הַתּוֹרָה" (נִגְלָה דְּתוֹרָה גּוֹפֵא מְכָרִים שֶׁיֵּשׁ פְּרוּשׁ פְּנִימִי).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק כ"ד עמוד 141 ואילך)

עשית מעקה – למדת הגאון

כִּי תִבְנֶה בֵּית חֲדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגֶּךָ

בֵּית לְרִבּוֹת הֵיכָל (כב, ח. ובספרי)

וְיֵשׁ לְבָאֵר עֲנִין הַמַּעֲקָה בְּהֵיכָל, בְּעֻבּוֹדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:

"גִּגֶּךָ" (מָקוֹם גְּבוּהָ) מוֹרָה עַל גְּאוּנָה וְהַגְבָּהָ (ש"ה הקדוש סוף פרשתנו) וְעַל זֶה אוֹמֵר הַכְּתוּב "וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגֶּךָ" – צִרְיֹן לְהַגְבִּיל אֶת הַגְּאוּנָה, "כִּי יִפֹּל הַנּוֹפֵל מִמֶּנּוּ" – כִּי מִדַּת הַגְּאוּנָה הִיא שְׂרָשׁ כָּל הַנְּפִילוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, כִּידוּעַ שְׂמִקּוּר הַמַּדּוֹת הָרְעוּת, הוּא הַיְשׁוּת וְהַגְּאוּנָה שֶׁבָּאָדָם.

אבן עזרא על התורה

נוסף, כְּמוֹ אֶלְיָ וּבְאַזְרוּעָךְ. וְהַטַּעַם, כִּי אֲכַזְרִיּוּת הוּא בָּלֵב, לְהִיּוֹת אִם עַל בְּנִים רִוּטָשָׁה. וְכֵן שׁוּר אוֹ שָׁה: ז' יִיטֵב לָךְ. שְׂהַשֵּׁם יִחְמוֹל עֲלֶיךָ וְיִיטִיב לָךְ: וְהָאֲרֻכָּת יָמִים. כְּאֲשֶׁר לֹא תִכְרַת כָּל חֶקֶן שְׂעוּבָתָה דְּעִיקָר:

אִינְנוּ מְמַלְבוֹשׁ הַנָּשִׁים רַק הַפָּרֶשׁ בִּינִיהֶם. וְיֵשׁ אוֹמֵר, עַל חוּץ לְדֶרֶךְ. וְאִין צוּרָךְ. רַק הַשֵּׁם יִתְעַב מִי שֶׁיִּשְׁנֶה מַעֲשֵׂה הַשֵּׁם: ו כִּי יִקְרָא. נִסְמְכָה זֹאת הַפָּרָשָׁה, בְּעֻבּוּר בְּדֶרֶךְ. יִקְרָא. כְּמוֹ, נִקְרָא וְקִרְאָתִי. וְהֵם מִגְזֵרֵת מִקְרָה, וְקִרְוֵב מִפְּגַע. אֶלְיָ אֲפֻרְחִים

אִם לְהִקִּים הַצֵּרַע, וְאִם הִיא תִצָּא עִם אֲנָשִׁים לְמַלְחָמָה, תִּבְאֵר בְּדֶרֶךְ לִידֵי זְנוּת. וְכֵן, לֹא יִלְבַּשׁ גָּבֵר. וְהַטַּעַם, זָכָר שְׁלֹא נִתְמַלֵּא זְקֵנוֹ, יִתְעַרֵּב עִם הַנָּשִׁים, וְיִנְאַף הוּא וְהֵן, וְאִינוּ יוֹדְעִים. וְזֶה יוֹרָה, כִּי מִנְהַג יִשְׂרָאֵל הִיא. וְכֵן כְּרִיבִי הַמְּלִכִּיּוֹת, לְהִיּוֹת מְלָבוּשׁ הָאֲנָשִׁים

אָמַנְם יָכוֹל אָדָם לַחֲשֹׁב, שָׁרָק בְּמִילִי דַעֲלָמָא וּבְדַבְרֵי הָרְשׁוּת, הוּא שְׁצָרִיף אָדָם לַעֲשׂוֹת "מַעֲקָה" וּלְשִׁמּוֹר עַל מִדַּת הַגָּאֻה, אָבֵל בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ הָרִי מִקְרָא מְלֵא דְבַר הַפְּתוּב (דברי הימים ב יז, ו) "וַיִּגְבֶּה לְבֹו בְּדַרְכֵי ה'", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (סוטה ה, א): "תַּלְמִיד־חֶכֶם צָרִיף שִׁיחָא בּוֹ שְׁמִינִית שְׁבַשְׁמִינִית", וְנִמְצָא שְׁלֻשְׁתָּא קִדְשָׁה - מִדַּת הַהִגָּבָה וְהַגָּאֻה, דְּבַר טוֹב הִיא. וְעַל־זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל "בֵּית לְרֵבוֹת הֵיכָל" שְׁאֵפִילוּ גַּג הֵיכָל וְקִדְשׁ הַקִּדְשִׁים, בְּעֵי מַעֲקָה וּשְׁמִירָה. כִּי אֵפִילוּ כְּשֶׁנִּמְצָאִים בְּדַרְגּוֹת הַכִּי עַל־יוֹנוֹת וּבִתְכֵלִית הַקִּדְשָׁה, צָרִיף לִהְיוֹת בְּבִטּוֹל לְגַבִּי קִדְשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממכתב א' דראשיתחדש סבת תשס"ו. לקוטרשיחות חלק כ"ט עמוד 444)

ברכת מעקה

כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעִשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגְרָךְ וְלֹא־תֵשִׂים דָּמִים בְּבִיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּחֱל מִמֶּנּוּ: (כב, ח)

...בְּמָה שֶׁהָעִיר בִּיָּד' הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת פֶּרֶק יא הִלְכָה ח: "עֲשֵׂה מַעֲקָה מִזֶּבֶר כו", שְׁסוֹתֵר דַּעַת עֲצָמוֹ שֶׁם הִלְכָה ד: "דְּבָרִים שֶׁהֵם מְשׁוּם סִפְּנָה אֵין מִבְּרָכִים עֲלֵיהֶם" – וְהָרִי הַחַיִּיב מַעֲקָה הוּא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְעִשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגְרָךְ וְלֹא תֵשִׂים דָּמִים גו'. וְלִדְעוֹתִי פְּשׁוּט, אֲשֶׁר לְהִרְמֵב"ם וְלֹא תֵשִׂים דָּמִים גו' אֵינוֹ נִתְּיֵנָה טַעַם עַל חַיִּיב עֲשִׂיתָ מַעֲקָה, אֲלֵא צוּי בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. כִּי הָרִי טַעַמִּי הַמְּצוֹת לֹא מִנְאֵם בְּחֻשְׁבוֹן תִּרְג"ג, וְכֵמוֹ שֶׁפֶתַב בַּשְּׁרָשׁ הַחֲמֻשִּׁי בְּסִפְר הַמְּצוֹת, אָבֵל וְלֹא תֵשִׂים דָּמִים, הַכְּנִיסוּ בְּמִנְיֵן מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה.

וְהִכְרִיחוּ לְהִרְמֵב"ם לומר פנ"ל – הַסְפָּרִי (דברים כב, ח): "וְעִשִׂיתָ מַעֲקָה כו' מְצוֹת־עֲשֶׂה. לֹא תֵשִׂים כו' מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה". וְלִפִּי הָאֱמוּרָה, נִפְקָא־מִינָה (ש)אֵם בְּמִקּוֹם עֲשִׂיתָ מַעֲקָה, עֲשֵׂה כְּבֵשׁ לִגַּג וְכִיצָא בְּזָה – קִים מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה וּבִטּוֹל מְצוֹת־עֲשֶׂה. וְהָעִיר מִיּוֹמָא ע"ב, א. נושאי־פְּלִים עַל סִפְר הַמְּצוֹת שֶׁם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטרשיחות חלק כ"ד עמוד 137 ואילך)

גדר חייב המעקה בהיכל

כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעִשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגְרָךְ

בֵּית לְרֵבוֹת הֵיכָל (כב, ח. ובספרי)

וְלִכְאוּרָה צָרִיף־עֵינֵינוּ בְּזָה, דְּהָרִי כְּתַב הִרְמֵב"ם (הַלְכוֹת רוּצַח וּשְׁמִירַת נֶפֶשׁ רִישׁ פֶּרֶק יא. וְכֵן הוּא בְּשׁוּלְחַן־עֵרוֹךְ חוּשֵׁן־מִשְׁפָּט רִישׁ סִימָן תכז) דְּחַיִּיב מַעֲקָה הוּא רַק בְּ"בֵית דִּינָה", וּבְבֵתִים שְׁאֵינֶן לְדִינָה "אֵינוֹ זָקוּק לוֹ", וְלִכְאוּרָה הֵיכָל אֵינוֹ "בֵּית דִּינָה", וְאֵמָא נִתְחַיֵּב בְּמַעֲקָה?

וְיֵשׁ לומר בְּזָה, דְּהִנֵּה מְצִינוּ דַּעֲקָר עֵינֵינוּ הַדִּינָה הוּא הָאֲכִילָה בְּמִקּוֹם הַהוּא. וְכֵמוֹ בְּמְצוֹת סִכָּה דְּגִדְרָה "תִּשְׁבּוּ כַּעֲיֵן תְּדוּרוֹ" (סוכה כח, ב) דַּעֲקָר מְצוֹת הִשְׁיִיבָה בְּסִכָּה הִיא הָאֲכִילָה בְּסִכָּה (עֵינֵינוּ שׁוּלְחַן־עֵרוֹךְ אֲדָמוֹר"ר הֲזָקֵן אוֹרַח־חַיִּים סִימָן תרלט סעיף יב. וְרַאה טוֹר שֶׁם. נושאי־כִּלִּי ה'שׁוּלְחָן עֵרוֹךְ' בְּסוּף הַסִּמָּן).

וְהִנֵּה אֵיתָא בְּזִבְחִים (סג, א) "מִנְיֵן שְׁאֵם הַקִּיפּוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים־וּמִנְזֻלוֹת אֶת כָּל הָעֲזָרָה, שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין לָשֵׁם וְאוֹכְלִין שֶׁם קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, תַּלְמוּד לומר בְּקִדְשׁ הַקִּדְשִׁים תִּאֲכָלְנוּ" (וכן פסק הרמב"ם בַּהֲלָכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרִבּוֹת פֶּרֶק י הִלְכָה ג). וְנִמְצָא דִּישׁ זְמָנִים שֶׁמְצוֹת אֲכִילַת קִדְשִׁים הִיא דּוֹקָא בְּהֵיכָל.

וְעַל־פִּי־זֶה גַּם הֵיכָל בְּגִדְרָךְ "בֵּית דִּינָה" הוּא, וּמְחַיֵּב בְּמַעֲקָה. **אֲבָן עוֹרָא**

(ט) **לֹא־תִזְרַע בְּרִמְדָּה בְּלֵאִים פֶּן־תִּקְדָּשׁ הַמִּלְאָה**

ט לֹא תִזְרַע בְּרִמְדָּה עֲרוּבִין דִּילְמָא תִּסְתָּאֵב

דְּמַעַת זִרְעָא דִּי תִזְרַע וְעַלְלַת בְּרִמָּא:

הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם: ם

רש"י • בְּלֵאִים • (קִדְוִשִׁין לט. חולין פב) חֲטָה וּשְׁעוֹרָה וְחִרְצָן בְּמַפְלַת יָד. פֶּן־תִּקְדָּשׁ • כְּתִירוֹמוֹ: 'תִּסְתָּאֵב', כָּל דְּבַר הַנִּתְעַב עַל הָאָדָם, בֵּין לְשִׁבַּח כְּגוֹן הַקִּדְשׁ, בֵּין לְגִנְאִי כְּגוֹן אֲסוּר, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן קִדְשׁ, כְּמוֹ: (ישעיה סח) "אַל תִּגַּע בִּי כִּי קִדְשְׁתִּיד". הַמִּלְאָה • זֶה מַלּוּי וְתוֹסַפַּת שֶׁהַזֶּרַע מוֹסִיף. **אֲבָן עוֹרָא**

— אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה —

וְהַנֶּטֶע, כִּי אַחֵר שֶׁהוּא בְּאֶרֶץ וּכְנָה בֵּית זִרְעָה:

ט לֹא תִזְרַע בְּלֵאִים. פִּירוּשׁ פֶּן תִּקְדָּשׁ, כְּכֹר פִּירוּשׁ מִנְחָם כֵּן סְרוּק הַסְפָּרִי בְּמִקְבָּרָתוֹ, וְהוּא מְגוֹרֵת קִדְשׁ, בְּעֵבֹר שִׁתְעָרֵב זֶה עִם זֶה:

הַמַּת. וְכֵן, וּבְגִדֵי עֲרוּמִים תִּפְשִׁיט. וְיִתְרוֹצְצוּ הַבְּנִים. וּמִלּוֹת רַבּוֹת לֹאֵין מִסְפָּר, נִקְרָאוּ עַל שֵׁם סוּפָם, וְלֹא נִדַּע אִם כֵּן דִּרְךְ הַלְשׁוֹן. אוֹ הוּא דְבַרִּי נְבוּאָה, כְּמוֹ וְיִרְדּוּף עַד דָּן. עַד נַחַל אֲשָׁפּוּל. עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אִבּוֹ וְאֶת אִמּוֹ. וְאַחֵר מְצוֹת הַבֵּית, מְצוֹת הַזֶּרַע

ח כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ. נִדְבָקָה זֹאת הַפְּרָשָׁה, אַחֵר שֶׁנִּלְחַמּוּ וְהֵם בְּאֶרֶץ. הַחֵל מְצוֹת הַבֵּית: מַעֲקָה. טַעַמּוֹ דְּרוּעַ, מִהֻמָּה (ס"א מִהֻמָּה), וְאֵין רִיעַ לוֹ. וּמִדְּבָרֵינוּ, הוֹצִיאוּ מְגוֹרֵת עֶקֶת רָשָׁע, וְהִבִּיא עֲצָמוֹ בְּעֵקָה: הַנוֹפֵל. נִקְרָא עַל שֵׁם סוּפּוֹ. וְכֵן, יוֹמַת

(י) לֹא־תִחַרֶשׁ בְּשׁוּר־וּבְחֶמֶר יַחֲדוֹ: ׀

י לא תרדי בתורא ובחמרא פחדא:

כ"י א לֹא־תִחַרֶשׁ בְּשׁוּר וּבְחֶמֶר • (ב"ק נד) הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, והוא הדין להנהיגם יחד קשורים זוגים בהולכת שום משא. אבן עזרא

(יא) לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צֶמֶר וּפְשָׁתִים יַחֲדוֹ:

יא לא תלבש שעטנא צמר וכתן מחבר פחדא:

כ"י א שְׁעִטָּנוֹ • לשון צרוב, ורבותינו פִּרְשׁוּ: שוע, טווי ונוז.

~ נקודות משיחות קורש ~ (על"פ לקוטר־שיחות חלק כ"ט עמוד 122 ואילך)

ג' גדרים בכלאים

לא תלבש שְׁעִטָּנוֹ . . גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ (כב, יא"ב)

גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לך, אף מן הכלאים (יבמות ד, ריש עמוד א).

בתערוכות אסורות ישנם ג' אופנים: א. כלאי בגדים – תפירת שני מינים בבגד אחד. ב. כלאי בהמה וכלאי קרקע – הלדת וצמיחת דבר חדש מתערבת שני מינים. ג. בשול בשר בחלב – שטעמם נתערב. והנה מצינו חלוק ביניהם אם תערבתן מתרת לעניני מצוה, וכלאי בגדים מתרים בציצית (פנ"ל מיבמות) ובבגדי קהנה (רמב"ם הלכות כלאים סוף פרק י. הלכות כלי המקדש פרק ח הלכה יא"ב), כלאי בהמה וקרקע לא מצינו שיתרו לקדש או לגבוה. ובבשר בחלב, קסלקא־דעתא במקילתא (סוף פרשת משפטים) שיהיה מתר במקדשין, ודרשו מהכתובים דאסור גם במקדשים. ויש לעין בטעם החלוק.

ויש לומר על־פי מה שכתב הרמב"ן (קדושים יט, יט) בטעם אסור כלאי בהמה וקרקע, שפשמערב שני מיני בהמה או שני מיני זרעים, הרי הוא "משנה ומכחיש כו' ומערבב סדרי בראשית", כי השם־יתברך קבע שיזיאו הבהמות והצמחים, למיניהם דוקא, וכשמערבבם יחד הרי הם מוציאים מין אחר. ועל־פי־זה יש לבאר את החלוק בין ג' האופנים הנ"ל:

בכלאי בהמה וקרקע, מפני שנוצר מהם מין חדש, הרי הם אסורים גם בעניני קדשה. ומאידך, כלאי בגדים מתרים גבי עניני קדשה, שהרי לא נוצר מצורף שני המינים מין חדש, ואדרבה גם לאחריו צורפן בבגד, נתן להסיר את התפרים ולהפריד את המינים.

אך בבשר בחלב, קסלקא־דעתא דדומה לכלאי בגדים, שהרי בבשר בחלב רק נתערבו טעמי בשר וחלב, אבל לא נולד ונצמח מזה מין חדש. אך המסקנא היא דדמי לכלאי בהמה, כי מפני שנתערבו טעמי הבשר והחלב עד שא־אפשר להפרידן, נמצא שמצורופן נוצר דבר חדש, ולכן אסורין גם במקדשין.

(יב) גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע בְּנִפּוֹת בְּסוּתָךְ

יב כרספדין תעבד לך על ארבע בנפי כסותך די תכסי בה:

אשר תכסה־בה: ׀

כ"י א גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ • (יבמות ד. ספרי) אף מן הכלאים, לך סמכן הכתוב. אבן עזרא

(יג) כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה:

יג ארי יסב גבר אתתא ויעול לותה ויסננה:

כ"י א וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה • סופו. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

על ארבע בנפות. ונסמך לשעטנו, בעבור הציצית שהוא מותר: יג כי יקח איש אשה. נסמכה הפרשה לדעת המכחישים, בעבור תכסה בה. והאמת על דרך דרש, שנסמכה בעבור הפית. ואחר כן הפגד, ואחר כן בעלת הפית:

שהוא מצוה בפני עצמה בלילה כמו הציצית ביום. על כן כתוב אשר תכסה. והמעתיקים העתיקו כי זאת מצות הציצית ביום. ופרוש גדלים, כמו בכנינה גדלים מעשה שרשרות. והמכחישים הוציאוה מגזרת גדולה. ואנחנו מאמינים בדברי קדמונינו לבדם. והזכיר זה הכתוב, לבאר

י לא תחורש בשור ובחמור. דבק עם הזריעה. והשם חמל על כל מעשיו, כי אין פח החמור כפח השור. ובעבור הזריעה, אמר שעטנו. ויכר הזכירו על דרך קלל. ויבאן פרט שהוא הצמר והפשתים, לא אחרים: יב גדלים תעשה לך. אמרו המכחישים,

(יד) וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוּצָא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מִצָּאתִי לָהּ בְּתוּלִים:

יד וישוי לה תסקופי מלין ויפק עליה שום ביש וימיר ית אתמא קרא נסבית ועלית לותה ולא אשכחית לה בתולין:

כ"י א וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים • עֲבָרָה גּוֹרֶרֶת עֲבָרָה: עֶבֶר עַל (ויקרא ט) "לֹא תִשָּׁנָא", סוּפוּ לָבֹא לְיַדִּי לְשׁוֹן הָרָע. אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת • מִכָּאן שָׁאִין אֹמֵר דְּבַר, אֲלֹא בִּפְנֵי בַעַל דִּין. אבן עזרא

(טו) וְלָקַח אָבִי הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלִי הַנַּעֲרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׂעֵרָה:

טו ויטב אבוקא (נ"א אבוקה) דעולממא ואמה ויפקין ית בתולי עולממא לקדם סבי קרמא לתרע בית דין אתרא:

כ"י א אָבִי הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ • (שם) מִי שֶׁגָּדְלוּ גְדוּלִּים הָרָעִים, יִתְבּוֹז עָלֶיהָ: אבן עזרא

(טז) וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָה אֶל־הַזִּקְנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:

טז וימיר אבוקא דעולממא לסביא ית ברתא יהבית לגברא הדין לאנתו וסנפא:

כ"י א וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָה • (שם) מִלְמַד שָׁאִין רְשׁוּת לָאִשָּׁה לְדַבֵּר בִּפְנֵי הָאִישׁ.

(יז) וְהִנֵּה־הוּא שֵׁם עֲלִילַת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא־מִצָּאתִי לְבִתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּתִי וּפְרִשׁוּ הַשְּׂמֵלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:

יז ויהא הוא שוי תסקופי מלין למימר לא אשכחית לברתך בתולין ואלין בתולי ברתא ויפרסון שוישא קדם סבי קרמא:

כ"י א וּפְרִשׁוּ הַשְּׂמֵלָה • (שם) הָרִי זֶה מִשָּׁל: מִתּוֹרִין הַדְּבָרִים כְּשֶׁמָּלָה.

(יח) וְלָקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהִוא אֶת־הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ: כ"י א וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ • מִלְּקוֹת (כתובות מו) •

יח ויידברון סבי קרמא יהיא ית גברא וילקון יתה:

(יט) וַעֲנִשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־תִהְיֶה לָאִשָּׁה לֹא־יֻכַּל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמֶיהָ: ס אבן עזרא

יט ויגבון מנא מאה כסף ונתנו לאבי הנערה כי הוציא שם רע על בתולת ישראל ולותתיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיה:

(כ) וְאִם־אָמַת הָיָה הַדְּבַר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לַנַּעֲרָה:

כ ואם קשטא היה פתגמא הדין לא אשתכחו בתולין לעולממא:

כ"י א וְאִם־אָמַת הָיָה הַדְּבַר • (שם) בְּעָדִים וְהִתְרָאָה, שְׁזַנְתָּה לְאַחַר אַרוּסִין.

(כא) וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנְּעָרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ
וּמִסְקְלוֹהָ אֲנָשִׁי עִירָה בְּאֲבָנִים וּמָתָה בִּיַּעֲשֵׂתָהּ
נָבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרָע
מִקֶּרְבָּהּ: ׀

(כב) כִּרְיָמָא אִישׁ שָׁכַב ׀ עִם־אַשָׁה בְּעֶלְת־פֶּעַל
וּמֵתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשָּׂכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה
וּבְעֶרְת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ׀

(כג) כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוּלָה מֵאֲרָשָׁה לְאִישׁ וּמִצְאָהּ
אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה:

(כד) וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שִׁנֵּיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא
וּמִסְקֻלָּתָם אַתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוֹ אֶת־הַנֶּעֱרָה עַל־דִּבְרִי
אֲשֶׁר לֹא־צִעְקָה בְּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דִּבְרֵי אֲשֶׁר־
עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְיוֹ וּבִעֲרֹתָ הָרַע

(כח) וְאִם־בִּשְׁלָה יִמָּצָא הָאִישׁ אֶת־הַנְּעִרָה הַמֵּאֲרִשָּׁה וְהַחֲזִיקָבָה הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּה וְיָמָת הָאִישׁ אִשְׁר־שָׁכַב עִמָּה לְבָדוּ:

כא וסָקְלִיהָ. שִׁיתְכֵן שְׂאֹחַר שְׂאֹרְסָה שְׂכַב
אִישׁ אוֹתָהּ, כִּי הַמָּאָרֶס לֹא אָרֶס אוֹתָהּ, וְכִ
הָיָה אוֹמֶרֶת שֶׁהִיא בְּתוֹלָה. וּמַעֲתִיקִי הָדָת,
בְּאֵרוֹ הַדָּבָר בְּאֵר הַיִּטֵּב. וְאֵלֶּה הַבְּתוּלִים

(כו) וְלִנְעֲרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לִנְעֲרָה חֵטָא
מוֹת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רַעְתּוֹ וְרָצְחוֹ נָפֶשׁ
בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה:

כו וְלִנְעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה חֵטָא
לִנְעֲרָה חֵטָא חֵטָא חֵטָא חֵטָא
דִּיקוּם גְּבֵרָא עַל חֲבֵרָה וְיִקְטְלֶנָּה נָפֶשׁ כֶּן
פְּתִיגָמָא הָדִין:

כז"א כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם יָגוֹ' • לְפִי פִשּׁוּטוֹ זֶהוּ מִשְׁמַעוֹ: כִּי אָנוּסָה הִיא, וּבְחֻזְקָה עֲמֵד עָלֶיהָ, כְּאֵדָם הָעוֹמֵד
עַל חֲבֵרוֹ לְהַרְגּוֹ. (פסחים כז. סנהדרין עג) וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ בּוֹ: הָרִי זֶה בָּא לְלַמֵּד וּנְמַצָּא לְמַד וְכוּ'. אבן עזרא

(כו) כִּי בַשָּׂדֶה מִצָּאָה צִעָקָה הַנַּעֲרָה הַמְאֻרְשָׁה וְאֵין
מוֹשִׁיעַ לָהּ: ס אבן עזרא

כו אֲרִי בַחֲקָלָא אֲשַׁכְחָה צִוְחָת עוֹלָמָתָא
דְּמִאֲרָסָא וְלִית דְּפָרִיק לָהּ:

(כח) כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוֹלָה אֲשֶׁר לֹא־אֻרְשָׁה
וּתְפָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה וְנִמְצְאוּ: אבן עזרא

כח אֲרִי לְשַׁכַּח גְּבֵר עוֹלָמָתָא בְּתוֹלָתָא דִּי לֹא
מִאֲרָסָא וְיַחֲדָנָה וְיִשְׁכַּב עִמָּה וְיִשְׁתַּכְּחוּן:

(כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאָבִי הַנַּעֲרָה חַמֻּשִׁים
כֶּסֶף וְלוֹ־תְהִיָּה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יֻכַּל
שְׁלַחָה כְּלִימִיו: ס

כט וְנָתַן גְּבֵרָא דִּישְׁכַּב עִמָּה לְאָבִיהָ
דְּעוֹלָמָתָא חַמֻּשִׁין סְלַעִין דְּכֶסֶף וְלָהּ תְּהִי
לְאִנְתּוֹ חֻלְף דִּי עָנָה לִית לָהּ רֶשׁוּ לְמַפְטָרָה
כָּל יוֹמוֹהִי:

כג (א) לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה בְּנָף
אָבִיו: ס

א לֹא יִסַּב גְּבֵר יָת אִתּוֹ אֲבִיהִי וְלֹא יִגְלִי
בְּנָפָא דְּאָבִיהִי:

כז"א לֹא־יִקַּח • (קידושין סז) אֵין לוֹ בָּהּ לְקוּחִין, וְאֵין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ. וְלֹא יִגְלֶה בְּנָף אָבִיו • (יבמות לג)
שׁוֹמֵרֶת יָבָם שֶׁל אָבִיו, הָרְאוּיָה לְאָבִיו, וְהָרִי כָּבֵד הַנִּזְהָר עָלֶיהָ מִשּׁוּם: (ויקרא יח) "עֲרוֹת אָחִי אָבִיד"? אֵלָּא לְעֵבֶר
עַל זֶה בִּשְׁנֵי לְאוּיִן, וְלִסְמֹךְ לָהּ: "לֹא יָבֵא מִמֶּזֶר", לְלַמֵּד שֶׁאֵין מִמֶּזֶר אֵלָּא מִחִיבֵי פְּרִיטוֹת, וְקַל־וַחֲמֹר מִחִיבֵי
מִיתוֹת בֵּית דִּין, שֶׁאֵין בְּעֲרִיּוֹת מִיתַת בֵּית דִּין שֶׁאֵין בָּהּ כֶּרֶת. אבן עזרא

(ב) לֹא־יָבֵא פְּצוּע־דָּבָא וּכְרוֹת שְׁפָכָה בְּקָהֶל
יְהוָה: ס

ב לֹא יִדְפִי דְּפָסִיק וְדִמְחַבֵּל לְמַעַל בְּקָהֶלֶא
דִּי:

כז"א פְּצוּע־דָּבָא • (יבמות עז) שְׁנַפְצָעוּ אוֹ שְׁנַדְכָּאוּ בִּיעִצִּים שָׁלוֹ. וּכְרוֹת שְׁפָכָה • שְׁנִכְרַת הַגִּיד וְשׁוּב אֵינוֹ יוֹרֶה
קְלוּת זָרַע, אֵלָּא שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹתֵת וְאֵינוֹ מוֹלִיד. אבן עזרא

(ג) לֹא־יָבֵא מִמֶּזֶר בְּקָהֶל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי
לֹא־יָבֵא לוֹ בְּקָהֶל יְהוָה: ס

ג לֹא יִדְפִי מִמֶּזֶרָא לְמַעַל בְּקָהֶלֶא דִּי אָף
דְּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְפִי לָהּ לְמַעַל בְּקָהֶלֶא
דִּי:

כז"א לֹא־יָבֵא מִמֶּזֶר בְּקָהֶל ה' • לֹא יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

שְׁאֵמֵר לֹא תִבְאוּ בָהֶם, עַל נָשִׁי שְׂבַעַת
הַגּוֹיִם. גַּם הַכּוֹתֵב בְּעֶזְרָא, וּבִדְלִילוֹ כָּל עָרֵב,
הֵם (הַנּוֹכְרִים) הַזְּכָרִים. וְשֵׁם פִּירֶשְׁתִּיו:
ג מִמֶּזֶר. אֲמָרוּ חַז"ל, הִבָּא מִן הָעֲרִיּוֹת.
וְהַשְׁנִי מִמִּי"ן נִסְפִין, כְּמִמִּי"ן נִהְרִסוּ
מִמִּגְדּוֹרוֹת. וְאַחֲרֵים אָמְרוּ, כִּי הוּא שֵׁם גּוֹי.
וְלִשְׁב מִמֶּזֶר כְּאִשְׁדּוּד, כִּי רַחוּק הוּא שְׁיִקְרָא

ב פְּצוּעַ דָּבָהּ. בִּיעִצִּים בְּלֹא אָבִר [ס"א
חֲסַר]. וְאֲמָרוּ הַמְדַּקְדָּקִים, כִּי הִשְׁעַם בְּשֶׁרֶם
שֶׁהוּא דָּבָא. וְזֶה רַחוּק: שְׁפָכָה. זֶה הָאָבִיר
שֶׁמִּמֶּנּוּ יִשְׁפֹּךְ מִימּוֹ וְהַזָּרַע: בְּקָהֶל ה'.
הִשְׁעַם, שֶׁלֹּא יִחְשַׁב כְּאֵדָה מִקָּהֶל ה' שִׁיקַח
בֶּת יִשְׂרָאֵל. וְכֵן עֲמוּנִי וְלֹא עֲמוּנִית. מוֹאֲבִי
וְלֹא מוֹאֲבִית. וְהַעֲד הַנֶּאֱמָן, רוּת. וְהַכּוֹתֵב

כו כִּי. יִתְּכֵן שֶׁלֹּא הִסְכִּימָה הִיא וְלֹא יִדְעָה,
עַד שֶׁבָּא וְאָנוּסָה. עַל כֵּן מִשַּׁל הָרוּצִחַ:
כו צִעָקָה. יִתְּכֵן שֶׁצִּעָקָה:
כח אֲשֶׁר לֹא אוֹרְשָׁה. זֹאת אָנוּסָה, לֹא
מִפְּתָה:
א לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אָבִיו. הָאָנוּסָה.
עַל כֵּן נִסְמְכָה זֹאת הַפְּרָשָׁה:

ד לא יִדְבֹן עֲמוֹנָי וּמוֹאָבָי לְמַעַל בְּקַהֲלָא
וְיִי אִף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְבִי לְהוֹן לְמַעַל
בְּקַהֲלָא דִּי עַד עָלָם:

(ד) לֹא־יָבֹא עֲמוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקַהֲלֵי יְהוָה גַּם דְּוֹר
עֲשִׂירֵי לֹא־יָבֹא לָהֶם בְּקַהֲלֵי יְהוָה עַד־עוֹלָם:

כס"י • לֹא־יָבֹא עֲמוֹנִי • לֹא יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית.

ה על עֶסֶק דִּי לֹא עָרְעוּ יִתְכוּן בְּלִחְמָא
וּבְמִיָּא בְּאַרְחָא בְּמִפְקֹכֹן מִמְצָרִים וְדִי אַגְר
עֲלֵךְ יֵת בְּלָעָם בְּרַעוּר מִפְתּוֹר אַרְם דִּי עַל
פֶּרֶת לְלִשְׁוִיתָךְ:

(ה) עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלַחֲם וּבְמִיָּם
בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת־
בְּלָעָם בְּוִפְעוֹר מִפְתּוֹר אַרְם נְהַרִים לְקַלְלָךְ:

כס"י • עַל־דָּבָר • (ספרי) עַל הַעֲצָה שֶׁיַּעֲצוּ אֶתְכֶם לְהַחֲטִיֵּאֲכֶם. בְּדֶרֶךְ • כְּשֶׁהֵייתֶם בְּטְרוּף.

ו וְלֹא אָבִי יִי אֱלֹהֶיךָ לְקַבְּלָא מִן בְּלָעָם וְהַפֶּךְ
יִי אֱלֹהֶיךָ לָךְ יֵת לְוִטִּין לְבִרְכָּן אַרִי רַחֲמֶיךָ יִי
אֱלֹהֶיךָ:

(ו) וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַע אֶל־בְּלָעָם וַיַּהֲפֹךְ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַקַּלְלָה לְבִרְכָּה כִּי אֶהְיֶה
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אבן עזרא

ז לֹא תִתְּבַע שְׁלֵמָהוֹן וְטַבְתָּהוֹן כָּל יוֹמֶיךָ
לְעָלָם:

(ז) לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְטַבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ לְעוֹלָם: ם

כס"י • לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם • (ספרי) מִכָּלֵל שְׁנֵאמַר: "עֲמֹךְ יָשֵׁב בְּקִרְבְּךָ", יָכֹל אִף זֶה כֵּן? תִּלְמוּד לומר: "לֹא
תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם".

• יום רביעי ח' אלול •

ח לֹא תִרְחַק אֲדוֹמָאָה אַרִי אַחֲוֶיךָ הוּא לֹא
תִרְחַק מִצְרָאָה אַרִי דִּיר הוּיָתָא בְּאַרְעָה:

(ח) לֹא־תִתְּעַב אֲדָמִי כִּי אַחֲוֶיךָ הוּא לֹא־תִתְּעַב
מִצְרִי בִּיגֵר הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ:

כס"י • לֹא־תִתְּעַב אֲדָמִי • לְגַמְרִי, וְאִף־עַל־פִּי שְׂרָאוֹי לָךְ לְתַעֲבוּ, שֶׁיֵּצֵא בְּחֶרֶב לְקִרְאָתְךָ. לֹא־תִתְּעַב מִצְרִי •
מִכָּל וְכָל, אִף־עַל־פִּי שְׂזַרְקוּ וְזוּרִיכֶם לִיאֹר. מַה טַּעַם? שֶׁהֵי לָכֶם אֲכַסְנִיָּא בְּשַׁעַת הַדָּחֵק. לְפִיכָךְ.

ט בְּנִין דִּי יִתְלִידוּ לְהוֹן דָּרָא תְּלִיתָאָה יִדְבִי
לְהוֹן לְמַעַל בְּקַהֲלָא דִּי:

(ט) בְּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דְּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם
בְּקַהֲלֵי יְהוָה: ם

כס"י • בְּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דְּוֹר שְׁלִישִׁי וְגו' • וּשְׂאָר הָאָמוֹת מִתְרִין מִיָּד, הָא לְמִדָּת שְׁמִיחָא לְאָדָם,
קָשָׁה לוֹ מִן הַהוּרָגוֹ, שְׁהַהוּרָגוֹ, הוּרָגוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַמִּחְטִיאֹ, מוֹצִיאֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא.
לְפִיכָךְ אָדָם שְׂקִדָּמָם בְּחֶרֶב לֹא נִתְּעַב, וְכֵן מִצְרַיִם שְׁטַבְּעוּם. וְאֵלּוּ שְׁהַחֲטִיאֹם, נִתְּעַבוּ.

(י) כִּי־תֵצֵא מִחֲנֶה עַל־אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע: יַאֲרִי תִפּוֹק מִשְׁרִיתָא עַל בְּעָלִי דְבִכְךָ
וְתִסְתַּמֵּר מִכָּל מַדְעָם בִּישׁ:

כס"י • כִּי־תֵצֵא וְגו' וְנִשְׁמַרְתָּ • שֶׁשֶּׁשְׁטֵן מְקַטְרֵג בְּשַׁעַת הַסַּכָּנָה. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

שם יִשְׂרָאֵל. וְאִף כִּי בַּעַת הִישׁוּעָה בְּשֵׁם גָּאֵי. וְהַמְתָּגָם, תִּפְשֵׁךְ דְּרָךְ קִצְרָה וְדִרְשׁ: 1 וַיַּהֲפֹךְ. שֶׁהִיָּה בָּלֵב בְּלָעָם לְקַלֵּל, וְלֹא עֲזָבוּ הַשָּׁם:
י כִּי תֵצֵא מִחֲנֶה. זֶה הַמְתָּנָה שֶׁיֵּצֵא אֶל הָאוֹיֵב, וְשֵׁם הָאֶרֶץ. וְהוּא מְתָנָה קֶשֶׁן, וְאֵינְנוּ מְתָנָה הַגָּדוֹל. כִּי שֵׁם מְחִיצוֹת עֲשׂוּיֹת, וּבְצֵאתָם

יֹאֲרִי יְהִי בְךָ גִּבּוֹר דִּי לֹא יְהִי דְכִי מִקְרָה
לִילִיָּא וְיִפּוֹק לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לֹא יַעוּל
לְגוּ מִשְׁרִיתָא :

(יא) כִּי־יְהִי־בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יְהִי־הָטָהוּר מִקְרָה
לִילָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ
הַמַּחֲנֶה:

הש"י • מִקְרָה־לִילָה • דְּבַר הַפְּתוּב בַּהֲנֹה. וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה • זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה. לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ
הַמַּחֲנֶה • זֶה מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. וְאֲסוּר לִכְנֹס לַמַּחֲנֶה לְוִיָּה, וְכָל שָׂכָן לַמַּחֲנֶה שְׂכִינָה (פסחים סח) • אבן עזרא

(יב) וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יֶרֶחַן בַּמַּיִם וּבָבֶא הַשְּׁמֶשׁ
יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:

הש"י • וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב • סְמוּךְ לַהֲעֶרֶב שְׁמִשׁוֹ יִטְבֹּל, שְׂאִינוֹ טָהוּר בְּלֹא הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ. אבן עזרא

(יג) וַיֵּד תִּהְיֶה לָךְ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:
יגוֹאֲמֵר מִתְקֵן יְהִי לָךְ מִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא
וְתַפּוּק תַּמָּן לְבָרָא :

הש"י • וַיֵּד תִּהְיֶה לָךְ • פְּתִירוֹמּוֹ, כְּמוֹ: (במדבר ב) "אִישׁ עַל יָדוֹ". מַחוּץ לַמַּחֲנֶה • חוּץ לְעֵנָן. אבן עזרא

(יד) וַיִּתֵּד תִּהְיֶה לָךְ עַל־אֲזָנֶיךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ
וְחִפְרִיתָהּ כֹּה וְשִׁבְתָּ וּבִסִּיתָ אֶת־צִאתָךְ:

הש"י • עַל־אֲזָנֶיךָ • לְבַד מִשְׁאֵר כְּלֵי תְּשֻׁמִּישְׁךָ. אֲזָנֶיךָ • כְּמוֹ כְּלֵי זִינָה. אבן עזרא

טו אֲרִי יִי אֱלֹהֶיךָ שְׁכֻנָּתָה מְהֻלָּכָא בְּגוּ
מִשְׁרִיתָךְ לְשִׁבּוּתָךְ וּלְמַמְסָר בְּעָלֵי דְבִכּוּךָ
קְדֻמָּךְ וְתִהְיֶה מִשְׁרִיתָךְ קְדִישָׁא וְלֹא יִתְחַזִּי בְּךָ
עֲבֵרַת פְּתִיגָם וְיִתּוּב מִיִּמְרָה מְלֹאֻטְבָּא לָךְ:

(טו) כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלְּךָ בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ לְהַצִּילְךָ
וּלְתֵת אִיבֶיךָ לַפְּנִיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה
בְּךָ עֲרוֹת דְּבָר וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ: ׀

הש"י • וְלֹא־יִרְאֶה בְּךָ • הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא, עֲרוֹת דְּבָר. אבן עזרא

(טז) לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנְצֹל אֹלֶיךָ
מֵעַם אֲדֹנָיו:

הש"י • לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד • פְּתִירוֹמּוֹ. דְּבַר אַחֵר: אֲפֹלוּ עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁבֶרַח מְחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ. וְהִטְעַם,
כָּל טָמֵא מִטָּמֵא וְלֹא טָמֵא יוֹם:
יֵד אֶל־יָף אֲזָנֶיךָ. נוֹסֵף, מְגֻזֶּרֶת וְהַזְנוּת
רְחֻצוֹ: וְכִסִּיתָ. כִּי כָּל דְּבַר נִרְאָה לְעֵינֵינוּ
וְהוּא מְגֻנָּה, יוֹלִיד דְּמוּת גְּנָאִי בְּנֶפֶשׁ:
טו עֲרוֹת דְּבָר. כְּמַעֲשֵׂה אוֹ דְּבוּר: וְשֵׁב
מֵאַחֲרֶיךָ. הִטְעַם, שְׁלֹא לֵלֵךְ לַפְּנִיךָ. כִּי כֵן
כְּתוּב:

טז לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד. בְּלִכְתָּם לְמַלְחָמָה,
יִתְּכֵן שִׁיבְרָח לְמַחְנֵיהֶם עֶבֶד וְאֵינֶנּוּ יִשְׂרָאֵלִי:

וְהַמְכִּיּוֹשִׁים אֲמָרוּ, כִּי לִפְנוֹת, כְּמוֹ לִפְנֵי.
וְלֹא אֲמָרוּ כֵּלָם. וַיֵּשׁ אוֹמֵר, כִּי טַעֲמוֹ
כַּאֲשֶׁר יִחַל הָעֶרֶב לִפְנוֹת. וְהִנֵּה אַחֵר שְׁאֵמֵר
הַפְּתוּב לִפְנוֹת עֶרֶב, אֲמָר וּבָבֶא הַשְּׁמֶשׁ,
הִנֵּה קוֹדֵם הָעֶרֶב. וְכֵן לִפְנוֹת בִּקְרָה, קוֹדֵם
זְרוּחַ הַשְּׁמֶשׁ:

יג וַיֵּד. מְקוֹם. כְּמוֹ, יֵד הִיכָדָן. גַּם זֶה רָאִיָּה,
כִּי מִמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, לֹא יֵצֵא בְּעַל קָרִי וְלֹא
כָּל אָדָם בְּשַׁעַת הַצּוּרָה. וְאֵף כִּי הִתְיַנּוּקוּת.
וְהַעֲדָה, שְׁאֵמֵר הַפְּתוּב וְיִשְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה

אֶל הַמַּלְחָמָה הֵם קְרוֹבִים סְבִיבוֹת הָאֶרֶץ.
וּבְרוּר כִּי טָמֵא מִקְרָה מִשְׁחִית. וְנִסְמְכָה זֶה
הַפְּרָשָׁה, בְּעִבּוּר מַלְחָמָה מְדִינָה, שֶׁהַזְכִּיר דְּבַר
בְּלָעָם, כִּי צוּרִים הֵם בְּעִבּוּר אַחֲוָתָם. וְהָאֶרֶץ
הִנֵּה עִם הַמַּחֲנֶה שֶׁיֵּצֵא עַל מְדִינָה: מִכָּל דְּבַר
רָע. לְנֶפֶשׁ וְלַגּוּף, כְּמוֹ הַקָּרִי:

יא מִקְרָה. הַמִּיִּם מִשְׁבֵּת. וּמִשְׁקֵלוֹ, מִשְׁדָּה
אֲחוּזָתוֹ:

יב לִפְנוֹת עֶרֶב. כְּטַעַם, כִּי פְנֵה הַיּוֹם. גַּם
חֲזוּקָה הוּא זֶה לְדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל.

(יז) עֲמֹךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ: ׀

יז עמך יתב בינך באתרא די תרעי בחדא מן קריתך בדייטב לה לא תוננה:

(יח) לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

יח לא תהי אתתא מבנת ישראל לגבר עבד ולא יסב גברא מבני ישראל אתתא אמא:

כ"ז א לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁה • מִמְּקַרְתָּ, מִקִּדְשֵׁת וּמִזְמִנֶת לְזִנוּת. וְלֹא־יִהְיֶה קֹדֶשׁ • (סנהדרין נד) מִזְמֵן לְמִשְׁכַּב זָכוֹר, וְאוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם: 'לֹא תִהְיֶה אֶתְתָּא מִבְּנֵת יִשְׂרָאֵל לְגִבְרָ עֲבָדָא', שָׁאף זֶה מִמְּקַרְתָּ לְבָעִילַת זָנוּת הִיא, מֵאַחֵר שָׁאִין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ, שְׁהָרִי הִקְשׁוּ לְחִמּוֹר, שְׁנֶאמַר: (בראשית כב) "שָׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחִמּוֹר", עִם הַדּוֹמָה לְחִמּוֹר, 'וְלֹא יִסָּב גִּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְתָּא אִמָּתָא', שָׁאף הוּא נַעֲשֶׂה קֹדֶשׁ עַל יָדָהּ, שְׁכָל בְּעִילוֹתֶיהָ בְּעִילוֹת זָנוּת, שָׁאִין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ. אבן עזרא

(יט) לֹא־תִבְיֹא אֶתְנֵן זִוְנָה וּמִחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־גֵּדֵר כִּי תוֹעֵבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם: ׀

יט לא תעל אגר ונייתא וחולפן כלפא לבית מקדשא דיי אלהך לכל גדרא ארי מרחק קדם יי אלהך אף תהיהוין:

כ"ח א אֶתְנֵן זִוְנָה • נָתַן לָהּ טָלָה בְּאַתְנָנָה, פָּסוּל לְהַקְרִיבָהּ. וּמִחִיר כָּלֵב • הִחְלִיף שָׁה בְּכָלֵב. גַּם־שְׁנֵיהֶם • (ב"ק סה) לְרִבּוֹת שְׁנוּיֵיהֶם, כְּגוֹן חֲטִים וְעֶשְׂאֵן סֵלֶת. אבן עזרא

(כ) לֹא־תִשְׂיֹךְ לְאַחֶיךָ גִּישׁוֹךְ בֶּסֶף גִּישׁוֹךְ אֹכֵל גִּישׁוֹךְ בַּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשְׁךְ:

כ לא תרבי לאחורף רבית כסף רבית עבדור רבית כל מדעם דמתרבי:

כ"ט א לֹא־תִשְׂיֹךְ • אִזְהָרָה לַלֵּוֹה, שֶׁלֹּא יִתֵּן רִבִּית לַמְּלוּנָה, וְאַחֵר כֵּן אִזְהָרָה לַמְּלוּנָה: "אֵת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגִישׁוֹךְ" (ב"מ ט).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 1011)

לא תשיך (כג, כ) **המלוה ברבית אינו קם לתחית המתים** (שו"ע אדמו"ר הזקן הלכות ריבית ס"ב) המלוה ברבית מריוח מן כסף שבעבר היה שלו, והוא נתן אפשרות ללווה לסחר בו. ובמדה זו מודדים לו מלמעלה: נותנים לו כח לעבד עבודתו, "לסחר", אבל לא משתתפים, כביכול, בעבודה עצמה. והנה, בקיום מצוה יש משום "תחית המתים", שכן דבר גשמי, שהוא הונו ונפסד (מיתה), נעשה כלי לקדשה, שהיא חיות ונצחיות. ועבודה זו מביאה לתחית המתים כפשוטה. אף נצחיות זו אינה באה מעבודת האדם, המוגבלת, אלא מהתחברות באלקים חיים (מצוה מלשון צוּתָא). ואלו המלוה ברבית, שלא משתתפים מלמעלה בעבודתו, כאמור, אינו קם בתחית המתים. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

הוא דרך ביזון. על כן אמר, כי תועבת ה': **כ לא תשיך לאחריך**. בעבור שהזכיר העבד הנכרי, אף על־פי שכתוב בו לא תוננו, יש לך רשות שמשכנו: **לא תשיך לאחריך**. יש הפרש בין תשך לתשיך. והטעם, שלא תקבל מאחריך שיתן לך רבית, גם הוא עובר על מצות רבית. והנה המלה יוצאה לשנים פעולים. ורבים אמרו, כי תשיך כמו תשך, אין הפרש ביניהם. ויכמו כן, פעולים רבים במקרא:

הנשים אורגות שם. ואני לא אבין טעם קדשה. וכאשר נחפשה היטב טעם המלה, אז היא ידועה שהיא מזמנת לכל עובר ושכ. והעד, איה הקדשה. אם כן, יהיה קדש כמעשה המצרים. והמבין יבין. ובעבור קדשה, נסמכה פרשת אתנן זונה: **יט אתנן**. כמו מתן. והאל"ף נוסף, והננין כפול, כפ"א נאפופיה, וברי"ש סגריה. והטעם, מה שלקחה הזונה שנתנו הזונים אחריה, כי הוא אסור: **ומחיר כלב**. כי

מעם אדוניו. גם הוא איננו ישראל, כי הוא בא לכבוד השם הנקרא על ישראל. ואם העבד יסגרנו ישראל אל אדוניו, הנה זה חלול השם. על כן לא תוננו: **יח ונסמכה** פרשת קדשה, בעבור העבד. ומעתיקי הדת אמרו, כי הקדש הוא הנשכב. והעד, מבני ישראל. ואמר אליהוא, ותיתם בקדשים, כי נפשם כנגד חיתם. והנה קדשים כנגדם נועד. וכתוב וגם קדש היה בארץ. בתי הקדשים. ושם כתיב, אשר

(כא) לַנֶּכְרִי תִשָּׂיךְ וּלְאֶחִיךָ לֹא תִשָּׂיךְ לְמַעַן יְבָרְכְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ׀

הש"י ◀ לַנֶּכְרִי תִשָּׂיךְ • ולא לְאֶחִיךָ, (שם) לֹא הָבָא מִכָּלֵל עֲשֵׂה – עֲשֵׂה, לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוֹיֵן וְעֲשֵׂה.

(כב) כִּי־תֵדֹר גֵּדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ כִּי־דָרַשׁ יִדְרְשֻׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמּוּךָ וְהָיָה בְּךָ חֲטָא:

הש"י ◀ לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ • (ספרי) שְׁלֹשָׁה רְגָלִים, וּלְמַדְוָהוּ רַבּוּתֵינוּ מִן הַמִּקְרָא. אבן עזרא

(כג) וְכִי תַחֲדֹל לַגֵּדֶר לֹא־יְהִיָּה בְּךָ חֲטָא:

(כד) מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ כְּאִשֶּׁר נִדְרָתָ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ גִּדְּוָהּ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: ׀

הש"י ◀ מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמֹר • (ר"ה ו) לִיתֵּן עֲשֵׂה עַל לֹא־תַעֲשֵׂה. אבן עזרא

◀ יום חמישי ט' אלול ▶

(כה) כִּי תֵבֵא בְּכֶרֶם רִעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנִפְשֶׁךָ שִׁבְעָךָ וְאֶל־פְּלִיךָ לֹא תִתֵּן: ׀

הש"י ◀ כִּי תֵבֵא בְּכֶרֶם רִעֶךָ • (ב"מ פו) בְּפוֹעֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר. בְּנִפְשֶׁךָ • כִּמְהָ שֶׁתִּרְצֶה. שִׁבְעָךָ • וְלֹא אָכִילָה גִסָּה. וְאֶל־פְּלִיךָ לֹא תִתֵּן • מִכָּאֵן שֶׁלֹּא דִבְרָה תוֹרָה אֵלָּא בְּשַׁעַת הַבְּצִיר, בְּזִמְנָן שֶׁאַתָּה נּוֹתֵן לְכָלִּיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אָכֵל אִם בֹּא לַעֲדֹר וּלְקַשְׁקֵשׁ, אֵינּוּ אוֹכֵל. אבן עזרא

(כו) כִּי תֵבֵא בְּקִמַּת רִעֶךָ וְקִטַּפְתָּ מְלִילָת בִּידְךָ וְחִרְמַשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמַּת רִעֶךָ: ׀

הש"י ◀ כִּי תֵבֵא בְּקִמַּת רִעֶךָ • (ב"מ פ"ז) אֵף זֶה בְּפוֹעֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

תַּחַח לָךְ: פְּלִיךָ. כִּמּוֹ עֲדוּךָ: כּוֹ בְּקִמַּת רִעֶךָ. לַקְצוֹר: וְקִטַּפְתָּ. כִּמּוֹ הַקּוֹטְפִים מְלוּחַ: מְלִילוֹת. יְדוּעוֹת מִהֶמְקוֹם: חִרְמַשׁ. מִלֵּה מְרֻבַּעַת. וּבַעֲבוּר תִּנִּיף, אֲמָרוֹ הַמְּכַחֲשִׁים, כִּי כֵן לַעֲבוּרֵי דְרָכִים:

גִּדְּוָהּ, גֵּדֶר. וְזֶה הַדָּבָר בְּרוּר: אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ. אַחֵר שֶׁצֵּא הַדָּבָר, לֹא תוֹכֵל לְהִשְׁבִּיב: כֹּה כִּי תֵבֵא בְּכֶרֶם רִעֶךָ. לְבָצוֹר, מוֹתָר שֶׁתֹּאכֵל. וְנִסְמָכָה זֹאת הַפֶּרֶשָׁה, כִּי מִשְׁלָךְ אַתָּה חַיֵּב לָתֵת בְּגִדְּךָ. וְשֶׁל אַחֲרִים, לֹא

כֹּה כִּי תֵדֹר גֵּדֶר. בַּעֲבוּר שֶׁהַזִּפּוֹר בְּאֶתְנָן זִנְיָה, לְכָל גֵּדֶר: כִּי דָרַשׁ יִדְרְשֻׁנּוּ. מִשְׁלַח בְּכִנִּי אָדָם, שִׁבְכָשׁ מִה שֶׁנִּדְרַתָּ: וְהָיָה בְּךָ חֲטָא. עוֹנֵשׁ: כֹּד מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ. בְּכָל דָּבָר שֶׁשׁ בּוֹ זָכָר לַשֵּׁם: גִּדְּוָהּ. כִּי כָל גֵּדֶר, גִּדְּוָהּ. וְאֵין כָּל

א ארי יסב גבר אתמא ויבצלנה ויהי אם לא
תשכח רחמין בעינוהי ארי אשכח בה
עברת פתגם ויכתוב לה גט פטורין ויהב
בידה ויפטרה מביתה:

כד (א) פייקח איש אשה ובעלה ותהא אם-לא
תמצא-חן בעיניו פיימצא בה ערות דבר וכתב לה
ספר בריתת ונתן בידה ושלחה מביתה:

כז"א פיימצא בה ערות דבר • מצוה עליו לגרשה, שלא תמצא חן בעיניו (ספרים אחרים: מצוה שלא תמצא חן בעיניו) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 217 ואילך)

פרישות פתנאי לדבקות בהקב"ה

פייקח איש אשה (כד, א)

איתא ב'קתר שם טוב' להבעל-שם-טוב (בתחלתו סימן י"ד): "הקב"ה נקרא איש . . וישקאל נקראין אשה, וזהו שכתוב
האשה נקנית לבעלה, שיהיו נקראין אשתו כבכול".
והנה ידוע מה שכתוב בספרי ה'אחרונים' (צפנת פענח על הרמב"ם הלכות אישות פרק ג הלכה טו, ובכמה מקומות) ד"קדושין עושה
שתי פעולות. א' מה שקנויה לו, וב' מה שנקארה על אחרים.
ויש לומר דכן הוא גם בקדושי הקב"ה וכנסת ישראל, שיש גם בקדושין אלו שתי פעולות. א. הדבקות דישקאל
וקודש-א-ב-ר-ה. ב. הפרישות וההבדלה מתאוות עולם הזה המעלימים ומסתירים על יחוד זה.
וכשם שבקדושי איש ואשה, אי-אפשר שתהיה קנויה לבעלה בלי שתאסר על אחרים, כמו כן בקדושי הקב"ה וכנסת
ישראל, אי-אפשר שתהיה כדבעי הדבקות בהקב"ה בלי הפרישות וההבדלה מתאוות עולם הזה, וכמו שכתוב ב'חובת
הלבבות' (פתח השער לשער אהבת ה') "מן הנמנע ממנו שתתישב אהבת הבורא בלבנו עם התנישב אהבת העולם
בנו". אבן עזרא

(ב) ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש-אחר:

כז"א פיימצא בה ערות דבר • אין זה בן זוגו של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו, וזה הכניסה. אבן עזרא

ג וישנאה האיש האחרון וכתב לה ספר בריתת
ונתן בידה ושלחה מביתו או כי ימות האיש
האחרון אשר לקחה לו לאשה:

כז"א וישנאה האיש האחרון • הכתוב מבשרו שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוברתו, שנאמר: "או כי
ימות". אבן עזרא

ד לא-יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב
לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה
ביתועבה הוא לפני יהוה ולא תחטיא את-הארץ
אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה: ס

כז"א אחרי אשר הטמאה • (יבמות יא) לרבות סוטה שנסתרה. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

טמאה היא לו, בעבור שידעה איש אחר.
ובגשות הש"ת, בקסורן תי"ו התפעל. וכן
הפכס את הנגע: ולא תחטיא. צווי
לישראל:

ב ויצאה. שלא תשוב שם. ונדע הדבר,
שיצאה מהייתה בביתו: והיתה. בעולה
לאיש: אחר. גם אחרון, שמות התאר:
ג בריתות. משונקרת בעילתם לעולם:
ד הטמאה. כנגד בעל ראשון. והנה טעמו

א פי יקח איש אשה. גם היא תשובה
בשורה. [ס"א פשה]: חן בעיניו. שהיא
הפך תולדתו: ומצא בה. ולא יוכל לגלות,
פי אין לו צדים. והטעם או מצא בה, כמו
ומכה אביו ואמו:

♦ יום שישי י' אלול ♦

הָאָרִי יִסֵּב גִּבּוֹר אֶתְמָא חֲדָתָא לֹא יִפּוֹק
בְּחִילָא וְלֹא יַעֲבֹר עֲלוּהִי לְכָל מַדְעָם פְּנִי
יְהִי לְבִיתָהּ שְׂמָא חֲדָא וְיַחְדֵּי יֵת אֶתְמָה דִּי
נִסְבִּי:

(ה) כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֹּבָא
וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דְּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה
אַחַת וְשִׁמְחָה אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח:

ה"י אִשָּׁה חֲדָשָׁה • שהיא חדשה לו, ואפלו אלמנה, פֶּרֶט לַמַּחְזִיר גְּרוּשָׁתוֹ. וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו • דְּבָר
הַצֹּבָא. לְכָל־דְּבָר • (ספרי. סוטה מז) שֶׁהוּא צֶרֶף הַצֹּבָא, לֹא לְסַפֵּק מִים וּמִזֹּן, וְלֹא לְתַקֵּן דְּרָכִים. אֲבָל הַחֲזוּרִים
מַעֲוָרֵי הַמִּלְחָמָה עַל פִּי כֹהֵן, כְּגוֹן: בְּנָה בֵּית וְלֹא חֲנֻכוֹ, אֲרֵס אִשָּׁה וְלֹא לְקַחָהּ, מְסַפִּיקִין מִים וּמִזֹּן וּמִתְקַנִּין
אֶת הַדְּרָכִים. יִהְיֶה לְבֵיתוֹ • (שם) וְאִף בְּשִׁבְלֵי בֵּיתוֹ, אִם בְּנָה בֵּית וְחֲנֻכוֹ וְאִם נָטַע כֶּרֶם וְחָלְלוֹ, אֵינוֹ זֶה
מִבֵּיתוֹ בְּשִׁבְלֵי צִרְכֵי הַמִּלְחָמָה. לְבֵיתוֹ • זֶה בֵּיתוֹ. יִהְיֶה • לְרִבּוֹת אֶת כְּרָמוֹ. וְשִׁמְחָה • יִשְׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ,
וְתַרְגָּמוֹ: 'וְיַחְדֵּי יֵת אֶתְמָה', וְהַמַּתְרָגִם: 'וְיַחְדֵּי עִם אֶתְמָה', טוֹעָה הוּא, שְׂאִין זֶה תַּרְגוּם שֶׁל 'וְשִׂמְחָה', אֲלֵא
שֶׁל 'וְשִׂמְחָה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 167)

לְכָל דְּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ (כד, ה) שֶׁהוּשָׂא אִשָּׁה מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו (בעל הטורים) תְּכֵלֶת הַנִּשְׁוֹאִין הִיא קִיּוֹם
מִצְוֹת פָּרוּ וְרָבוּ, הוֹלֶדֶת בָּנִים. וְהִנֵּה, קְרוֹב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַתּוֹרָה הוּא פְּרִיָּה וְרִבְיָה רֹחֲנִית, כְּמֵאמַר רז"ל כָּל הַמְּלֻמָּד בֶּן חִבְרוֹ
תּוֹרָה . . כְּאֵלוֹ יֵלְדוּ. נִמְצְיָנוּ לְמַדִּים אֶפּוֹא, עֲדוּד וְחִזּוֹק מִיָּחֵד לְמִי שְׂבוּחַר לְהַתְעַסֵּק בַּהֲפָצַת הַתּוֹרָה וּבְחִזּוֹק הַיְּהוּדוּת: מְבֻטָּח
לוֹ שְׂמוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו! אֲבָן עוֹרָא

(ו) לֹא־יִחְבֹּל רַחִים וְרָכַב כִּי־נִפֵּשׁ הוּא חֲבֹל: ס
ו לֹא יִסֵּב מִשְׁכּוֹנָא רַחֲמָא וְרָכַב אָרִי בְּהוֹן
מַתְעַבֵּד מִזֹּן לְכָל נִפֵּשׁ:

ה"י רַחִים • הִיא הַתַּחֲתוֹנָה. וְרָכַב • הִיא הַעֲלִיוֹנָה. לֹא־יִחְבֹּל • אִם בָּא לְמִשְׁכְּנוֹ עַל חוּבוֹ בְּבֵית דִּין,
לֹא יִמְשְׁכְּנֵנוּ בְּדָכְרִים שְׁעוֹשִׂים בָּהֶן אֲכָל נִפֵּשׁ (ב"מ ק"ג). אֲבָן עוֹרָא

(ז) כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהִתְעַמְרֵבוּ וּמָכְרוּ וּמָת הַגִּנֵּב הֵהוּא וּבָעֵרָתָּ הָרַע
מִקִּרְבְּךָ: ס
ז אָרִי יִשְׁתַּכַּח גִּבּוֹר גִּנֵּב נֶפֶשׁא מֵאֲחֻהִי מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְיִתְגַּר בֵּיהּ וְיִזְבְּנָהּ וְיִתְקַטֵּל גִּנֵּבָא
הֵהוּא וְיִתְפַּלֵּי עֲבֵד דְּכִישׁ מִבְּיָנָהּ:

~ אבן עזרא על התורה ~

בה, לא יִהְיֶה עֲשׂוֹק שֶׁיֵּצֵא בַּצֹּבָא, וְחִבְלִית
הַרְחִים, עוֹשֵׂק וְגַם גּוֹנֵב נֶפֶשׁ. וְכֵן גִּנֵּב
הַצֹּרֶעַת, שֶׁלֹּא יִשְׁמְרוּ מִשְׁפָּטָהּ, תִּזְיֵק
הַקְּרוֹבִים. וְכֵן לֹא תַעֲשׂוֹק הָעֵנִי בַּעֲבוּרוֹ,
וְהַשְׂכִּיר וְהַבָּנִים הַקְּטָנִים שֶׁלֹּא יָמוּתוּ בַּעֲזוֹן
אֲבִיהֶם. וְהַשְׂטִיט מִשְׁפַּט גֹּר יָתוֹם, וְחִבּוֹל
כְּגַד אֶלְמָנָה, וְשִׁכְחָה בַּשָּׂדֶה כִּי הִיא לְעָנִי.
וְכֵן לֹא תַעֲזוֹלֵל. וְכֵן פֶּן יוֹסִיף. וְנִקְלָה,
וְחִסְמִית הַשּׁוֹר, עוֹשֵׂק כִּי יִגַּע וְלֹא יֵאָכֵל,
וְחִסְמִית לִיבִם, כְּדָמוֹת עוֹשֵׂק. וְהַמְחַזְקָה
בְּמִבְּוֹשִׁים, עוֹשֵׂקָתָה. אֲבָן וְאָבָה, אִפְּהָ
וְאִפְּהָ, עוֹשֵׂק מִשְׁשׁ גַּם עֲמֻלָּה, עוֹשֵׂק
לְיִשְׂרָאֵל:

ויאמר ליוסף. אשר ילדה אותה ללוי. ורבים
בן. כי טעמם, ויאמר לו האומר. ילדה לו
היולדת: רחמים. שם שנים. ולא יתכן
להיותם נפרדים: ורכב. היא ההנה במים.
ויש אומר, העץ שהוא על הרחמים. ויש
אומר, כי רחמים התחתונה, ורכב העליונה:
כי נפש הוא חובל. כי בו מחנית נפשות.
והסומכים על הסמך הפרשיות, איננה
טענה. כי כל מצוה עומדת בפני עצמה.
והסמיכות, בדרך דרש. וזאת הפרשה דבקה,
כי הנזכר שלא יגזול ענבים לתת אל בלוי,
וחרמש בקמה. ולקחת אשה, והיתה לו גם
לאחר ויצא מרשותו. והלוקח אשה שישמח

ה אִשָּׁה חֲדָשָׁה. יש אומר, בתולה. וילדת
רבים, חדשה כנגדו. כי יוכל להשיב אשה
גרופה, אם לא נטמאה. ועל כן, חדשה:
נקי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ. שלא יִהְיֶה עָלָיו עוֹל
מִלְכּוּת. נָקִי, כְּמוֹ אִי נָקִי: לְמַד לְכָל דְּבָר.
נוסף. כְּמוֹ, וְהַשְׁלִישִׁי לְאַבְשָׁלוֹם:
ו לֹא יִחְבֹּל רַחִים וְרָכַב. אֲמָרוּ
הַמְּכַחֲשִׁים, כִּי נִדְבָקָה זֹאת הַפֶּרֶשָׁה עִם
וְשִׁמְחָה אֶת אִשְׁתּוֹ, כִּי רָמַז לְמִשְׁכָּב, כִּי אִסּוּר
שִׁמְיָנָה מִן הַמִּשְׁכָּב. וְזֶה הֶכָל וְרִיק. וְהִבִּיאוּ
רְאִיָּה, תַּסְמִין לְאַחַר אִשְׁתּוֹ. וְכָבֵד פִּירִשְׁתּוֹ.
וְהָאֵמָתָה שֶׁהוּא כְּמִשְׁמַעוֹ, שְׂאִסּוּר לְאָדָם
שִׁיחְבֹּל רַחִים. וְתַסְמִין מִלֵּת חוֹבֵל, כְּמוֹ

כס"י • כִּי־יִמָּצָא • (ספרי) בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה, וְכֵן כָּל 'יִמָּצָא' שֶׁבְּתוֹרָה. וְהִתְעַמְרְבוּ • אֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. אבן עזרא

(ח) הַשֹּׁמֵר בִּנְגַע־הַצֹּרֶעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כָּכָל אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:

כס"י • הַשֹּׁמֵר בִּנְגַע־הַצֹּרֶעַת • שְׁלֹא תִתְלַשׁ סִמְנֵי טְמֵאָה וְלֹא תִקְוֶן אֶת הַכֹּהֲנִית. כָּכָל אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֶתְכֶם • אִם לְהַסְגִּיר, אִם לְהַחֲלִיט, אִם לְטַהֵר. אבן עזרא

(ט) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

כס"י • זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם • (ספרי) אִם בָּאתָ לְהַזְהִיר שְׁלֹא תִלְקַח בְּצֹרֶעַת, אֶל תִּסְפֹּר לְשׁוֹן הָרֶעַ. זָכוֹר הָעֲשׂוֹי לְמִרְיָם, שֶׁדִּבְרָה בְּאַחִיהָ וְלִקְחָהּ בִּנְגַעִים. אבן עזרא

(י) כִּי־תִשָּׂה בִרְעֶךָ מִשְׁאֵת מְאוּמָה לֹא־תִבָּא אֵלֶיךָ בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבְטוֹ:

כס"י • כִּי־תִשָּׂה בִרְעֶךָ • תְּחֹב בַּחֲבֶרְךָ. מִשְׁאֵת מְאוּמָה • (שם) חֹב שֶׁל כְּלוּם. אבן עזרא

(יא) בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־הָעֹבֹט הַחוּצָה:

(יב) וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטוֹ:

כס"י • לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטוֹ • (ב"מ קיד) לֹא תִשָּׁכַב וְעִבְטוֹ אֶצְלֶךָ.

(יג) הַשֹּׁבֵת תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הָעֹבֹט כִּבּוֹא הַשֹּׁמֵשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכֶּךָ וְלֹךְ תִּהְיֶה צִדְקָה לְפָנֶי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀

כס"י • כִּבּוֹא הַשֹּׁמֵשׁ • (שם) אִם כָּסוּת לִילָה הוּא, וְאִם כָּסוּת יוֹם הַחֲזִירָהּ בַּבֹּקֶר, וְכִבְרָ כְּתוּב בִּ"וֹאֲלָהּ הַמִּשְׁפָּטִים": "עַד בֹּא הַשֹּׁמֵשׁ תִּשְׁיָכְנוּ לוֹ", כָּל הַיּוֹם תִּשְׁיָכְנוּ לוֹ, וְכִבּוֹא הַשֹּׁמֵשׁ תִּקְחֶנּוּ. וּבִרְכֶּךָ • וְאִם אֵינוֹ מִבְּרַכְּךָ, מִכָּל־מְקוֹם: "וְלֹךְ תִּהְיֶה צִדְקָה". אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

ז מֵאֲחִיו. וְהוֹסִיף מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי אָדָם נִקְרָא אִח: וְהִתְעַמְרְבוּ. כְּחֹבְרוֹ: ח הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם. שֶׁהֵם מִבְּנֵי לֵוִי: ט לְמִרְיָם. הִנֵּה רָאִיָּה עַל דָּרֶשׁ, אֶל תִּקְרִי מְצוּרַע אֶלֹא מוֹצִיא שֵׁם רֶעַ: י תִּשָּׂה. מְגֻזֶּרֶת נִשֶּׂה: ה"א מְאוּמָה. נֹסֶף, כְּה"א לִילָה: לַעֲבֹט. לְקַחַת מִשְׁכּוֹנוֹ: יג תִּהְיֶה צִדְקָה. פִּירוּשׁ, שֶׁתִּשְׁקוּל חֲבִירָךְ כְּמֵאֲנִי צִדְקָה עִמָּךְ, שֶׁיִּשָּׁכַב בְּעִבְטוֹ. וְעַל דַּעַת הַמַּעֲשִׂימִים, כִּי יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בְּמִקְוֹמוֹת, בֵּין צִדְקָה לְצִדְקָה. וְטַעַם הָעֹבֹט, כִּבְר פִּירוּשְׁתּוֹ בְּפֶרֶשׁת וְאֶלֹה הַמִּשְׁפָּטִים. וְשֵׁם פִּירוּשְׁתּוֹ, כְּשִׁמְלָתוֹ:

♦ שבת-קודש י"א אלול ♦

(יד) לֹא־תַעֲשֶׂק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאֲחִיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ יָד לֹא תַעֲשׂוּק אֲגִידָא עֲנִיָא וּמִסְכְּנָא מֵאֲחִיךָ אוֹ מִגֵּיּוֹרְךָ דִּי בְּאַרְעֶךָ בְּקִרְוֶיךָ :
אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בְּשַׁעְרֶיךָ :

כ"ט • לֹא־תַעֲשֶׂק שָׂכִיר • וְהָלֹא כָּכָר כְּתוּב? אֲלֹא לַעֲבֹר עַל הָאֶבְיוֹן כְּב' לְאִוִּין: "לֹא תַעֲשֶׂק שָׂכִיר", שְׁהוּא עָנִי וְאֶבְיוֹן, וְעַל הַעֲשִׂיר כָּכָר הִזְהֵר: (ויקרא יט) "לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רֵעֶךָ" • אֶבְיוֹן • (ויקרא רבה) הַתֵּאֵב לְכָל דְּבָר. מִגֵּרְךָ • זֶה גֵר צָדֵק. בְּשַׁעְרֶיךָ • זֶה גֵר תּוֹשֵׁב הָאוֹכֵל גְּבֻלוֹת. אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ • לְרִבּוֹת שָׂכִיר בְּהִמָּה וְכָלִים.

(טו) בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֹּׁמֵשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חַטָּא: ם
טו בְּיוֹמָהּ תִּתֵּן אַגְרָהּ וְלֹא תַעֲוֹל עָלֶיהָ שֹׁמֵשׁ אָרִי עֲנִיָא הוּא וְלֵהּ הוּא מִסֵּר יָת נַפְשָׁהּ וְלֹא יִקְרִי עָלֶיהָ קָדָם יי וְהָיָה בְּךָ חוֹבָא:

כ"ט • וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת־נַפְשׁוֹ • אֶל הַשָּׂכִיר הִזָּה הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ לָמוּת: עֲלֶה בִּפְכֶשׁ וְנִתְּלָה בְּאֵילָן. וְהָיָה בְּךָ חַטָּא • (ספרי) מְכַל־מְקוֹם, אֲלֹא שְׂמֻמָּה־רִין לִיפְרַע עַל יְדֵי הַקּוֹרָא.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק כ"ט עמוד 138)

אַחֲרֵי שְׂכָרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל – לִימּוֹת הַמּוֹשִׁיחַ

בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ (כד, טו)

הַגֵּה מְצִינּוֹ (ראה אבות פרק ב, יד-טז, תורת כהנים ורש"י בחוקותי כו, ט) שֶׁהָשׂוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל אֶת עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לְמִלְאכַת הַפּוֹעַל, וְאֶת שְׂכָר הַמִּצְוֹת לְתַשְׁלוּם עַל הָעֲבוֹדָה.

וְכֵתֵב הַרְמַב"ן (שער הגמול בסופו) וְכֵן הִכְרִיעוּ בַּקֶּבֶל וּבַחֲסִידוּת, שֶׁזְמַן מִתֵּן הַשָּׂכִיר הוּא לַעֲתִיד־לְבֹא כְּאֲשֶׁר "הַקֶּבֶל" מְחִיָּה בַתְּחִיַּת הַמֵּתִים וְאֵינוֹ עוֹלָם הַנִּשְׁמוֹת שֶׁקִּרְנוֹ גֵּן עֵדֶן.

וְיֵשׁ לְתוֹמָה, הֵיאֵךְ מֵאַחֵר הַקֶּבֶל"ה שְׂכָרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ, וְהָרִי הַקֶּבֶל"ה מְקַיֵּם אֶת כָּל הַתּוֹרָה, דְּ"מָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הוּא אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת וְלִשְׁמֹר" (שמות רבה פרשה ל, ט)?

וְיִתְבָּאֲרוּ הַדְּבָרִים עַל־פִּי הַמְּבַאֵר בְּאֵרוֹכָה בְּסֵפֶר תִּנְיָא קַדִּישָׁא (פרק ל"ו) דְּתַכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא שֶׁ"נִּתְאַוָּה הַקֶּבֶל"ה לִהְיוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים.

כְּלוּמֹר, הָעוֹלָם הַזֶּה מִצַּד־עֲצָמוֹ "אֵין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה הֵימָנוּ בְּעֵנֵן הַסֵּתֶר אוֹרֵי יִתְבָּרָךְ", וְעַל כָּל אֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוֹטֵל לְבַרֵּר חֵלֶק מִיָּחָד בְּעוֹלָם, עַל־יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, שֶׁבְּזֶה מְזַכֵּךְ הוּא אֶת גּוֹפּוֹ הַגִּשְׁמִי וְאֶת חִלְקוֹ בְּעוֹלָם.

וְתַכְלִית הָעֲלִיָּה תִּהְיֶה לַעֲתִיד כְּאֲשֶׁר יִשְׁלַם זְכוּךְ כָּל־לִוְיֹת הָעוֹלָם, וְיִהְיֶה רָאוּי לְדִירָה לוֹ יִתְבָּרָךְ, וְ"יֹפִיעַ עֲלֵיהֶם בְּהִדּוּר גָּאוֹן עֲזָז, וְיִמְלֹא כְּבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ".

וְנִמְצָא שֶׁעֲבוֹדָתָם שֶׁל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁפַּח הַדּוֹרוֹת הִיא בְּגֵדֶר שְׂכִירוֹת אַחַת, וּמֵאַחֵר שֶׁהִדִּין הוּא דְּ"שְׂכִירוֹת אֵינָה מְשַׁתְּלָמוֹת אֲלֵא לְבִסּוּף" (בבא מציעא קי, ב) וְלָכֵן שְׂכָרָה מְשַׁתְּלָם רַק לְבִסּוּף מִיָּד בְּגִמּוּר הָעֲבוֹדָה, בְּזִכּוּךְ הָעוֹלָם כְּלוֹ שִׁיְהִיָּה דִּירָה לְהִשָּׁם־יִתְבָּרָךְ, לַעֲתִת תַּחְתִּית הַמֵּתִים. אֲבָן עוֹרָא

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

טו בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ. שְׂלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֹּׁמֵשׁ. מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, לְחֻזּוֹק: וְאֵלָיו. אֶל שְׂכָרוֹ: הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ. לְהַתְּפָרֵס מִמֶּנּוּ. עַל כֵּן הַשָּׂכִיר אֶת עֲצָמוֹ:

(טז) לֹא־יִוָּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יִוָּמְתוּ
טז לא ימותו אבות על בנים על פנים בנים ובנים לא ימותו על פנים אבות אֲנִשׁ בְּחוּבָהּ יָמוּתוּן:
עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחֵטְאוֹ יוֹמָתוֹ: ם

כ"י א לֹא־יִוָּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים • בְּעֵדוֹת בָּנִים, וְאִם תֹּאמַר בְּעוֹן בָּנִים, כָּכָר נֹאמַר: "אִישׁ בְּחֵטְאוֹ יוֹמָתוֹ",
אָבֵל מִי שֶׁאִינוּ אִישׁ, מֵת בְּעוֹן אָבִיו, וְהַקְטִנִּים מֵתִים בְּעוֹן אָבוֹתָם בִּידֵי שָׁמַיִם. אבן עזרא

(יז) לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֵר
יז לא תצלי דין גיורא ויתמא ולא תסב
מִשְׁכּוֹנָא לְבוֹשׁ אֲרָמְלָא:
אֲלֻמָּנָה:

כ"י א לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם • וְעַל הָעֲשִׂיר כָּכָר הִזְהִיר: (דברים טז) "לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט", וְשָׁנָה בְּעֵנִי לַעֲבֹר
עָלָיו בְּשָׁנִי לְאוֹיֵן, לְפִי שֶׁנִּקַּל לְהַטּוֹת מִשְׁפַּט עֲנִי יוֹתֵר מִשָּׁל עֲשִׂיר, לְכַף הַזֵּהִיר וְשָׁנָה עָלָיו. וְלֹא תִחַבֵּל •
שֶׁלֹּא בִשְׁעַת הַלְוָאָה.

(יח) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיַּפְדֶּךָ יְהוָה
יח ותדבר ארי עבדא הוימא במצרים ופרקו
יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתַּמָּן עַל כֵּן אֵנָּה מִפְקָדֶךָ לְמַעַבְד
יְת פתגמא הדיון:
אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־
הַדָּבָר הַזֶּה: ם

כ"י א וְזָכַרְתָּ • עַל מִנַּת כֵּן פְּדִיתִיךָ: לְשֹׁמֵר חֻקּוֹתַי, אֶפְלוּ יֵשׁ חֶסֶד כִּי־סָרֹן פִּיס בְּדָבָר. אבן עזרא

(יט) כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בְּשָׂדֶךָ וְשִׁכַּחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה
יט כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה
לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לִיתְוֹם וְלֹא־לְמָנָה יִהְיֶה
לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ: ם

כ"י א וְשִׁכַּחְתָּ עֹמֶר • וְלֹא גָדִישׁ, מִכָּאֵן אָמְרוּ: עֹמֶר שֵׁשׁ בּוֹ סָאֲתִים וְשִׁכְחוּ, אִינוּ שִׁכַּחְתָּ. בַּשָּׂדֶה • לְרִבּוֹת
שִׁכַּחְתָּ קָמָה, שֶׁשִּׁכַּח מִקְצֹתָהּ מִלְקָצֶר. לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ • (פאה פ"י מ"ד) מִכָּאֵן אָמְרוּ: שְׁלֹא־חֲרִיו, שִׁכַּחְתָּ.
שְׁלֹפְנִי, אִינוּ שִׁכַּחְתָּ, שֶׁאִינוּ בִּ"ב לְתָשׁוּב". לְמַעַן יִבְרַכְךָ • (ספרי) וְאֶף־עַל־פִּי שִׁבָּאת לִידּוֹ שֶׁלֹּא בְּמִתְפָּנֶן,
קַל־וְחֹמֶר לַעֲוֹשָׂה בְּמִתְפָּנֶן. אָמַר מַעֲתָה: נִפְלָה סֵלַע מִדָּו וּמִצָּאָה עֲנִי וְנִתְפָּרַגְס בָּהּ, הָרִי הוּא מִתְפָּרֵךְ
עָלֶיהָ. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

טז ותועי רוח שאלו, איך אמר הכתוב לא ימותו אבות, ובמקום אחר אומר, פוקד עון אבות. ושאלתם תהו. כי לא יומתו אבות על בנים, מצוה על ישראל. ופוקד
טז ותועי רוח שאלו, איך אמר הכתוב לא ימותו אבות, ובמקום אחר אומר, פוקד עון אבות. ושאלתם תהו. כי לא יומתו אבות על בנים, מצוה על ישראל. ופוקד
עון אבות על בנים, הוא הפוקד. וכבר פירשתי במקומו:
יח וזכרת כי עבד היית. בעבור כן, זכר הגר שלא תטה משפטו. ויש מאלה
המשפטים שכבר הזכירם לאבות, גם יזכירם שנית לבנים:
יט למען יברכך. כי נתת משלך, במחשבה. והשם יתן לך משלו באמת:

כִּאֲרֵי תַחֲבוֹט זֵיתֶךָ לֹא תִפְּלֵי בַתְּרֶךְ לְגִיּוֹרָא
לִיתְמָא וּלְאַרְמָלָא יְהִי :

כִּי לֹא תִפְאֶר • (חולין קלא) לֹא תִטַּל תִּפְאֶרְתּוֹ מִמֶּנּוּ, מִכָּאן שְׁמִנִיחִין פְּאָה לְאִילָן • אֶחָרִיד • (שם) זֶה שְׂכָחָה • אֲבָן עֲזָרָא

כאֲרִי תִקְטֹף בְּרָמָךְ לֹא תַעֲלֵל בְּתֶרֶךְ
לְגִיּוֹרָא לִיתְמָא וּלְאַרְמְלָא יְהִי :

וְכֵן יֵשׁ לָהּ אֶחָד מֵהֶם, הָרִי הִיא לְבַעַל הַבֵּית. וְרֵאִיתִי בְּתַלְמוּד יְרוּשָׁלַּיִם: אִיזוֹ הִיא כְּתָף? פְּסִיגִין זֶה עַל גֹּב זֶה. נֹטָף, אֵלּוּ הַתְּלוּיֹת בְּשֹׁדְרָה וְיֹדְרוֹת.

כב וְתִדְבֶּר אֲרִי עֲבָדָא הוֹיָתָא בְּאַרְעָא
דְּמַצְרִים עַל כֵּן אֲנָא מְפַקְדִּי לְמַעֲבֵד יָת
פְּתִגְמָא הַדִּין :

אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גְּבֵרִיא וּבִתְקַרְבוֹן לְדִינָא
וּדְוִנְנִין וּזְנוּנִין יַת זַפָּאָה וּיְחִיבוֹן יַת חֵיבָא :

רש"י • פִּי־יְהוָה רִיב • (ספר) סוּפֹם לִהְיוֹת נִגָּשִׁים אֶל הַמִּשְׁפָּט. אָמַר מֵעַתָּה: אֵין שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ מְרִיבָה, מִי גֵרִם לָלוּט לְפָרֶשׁ מִן הַצִּדִּיק? הֲגוֹי אוֹמֵר זֶה מְרִיבָה. וְהַרְשִׁיעוּ אֶת־הַרְשָׁע • יָכַל כָּל הַמִּתְחַיְבִּין בְּדִין לִזְקִין? תִּלְמוּד לומר. אבן עזרא

בִּוְיָהִי אִם פֶּר חֵיבָא לְאַלְקָאָה חֵיבָא וְיִרְמָנָה
דֵּינָא וְיִלְקָנָה קִדְמוּהִי כְּמִסֵּת חוֹבָתָהּ בְּמִנִּין :

רש"י: **וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע** • פְּעָמִים לוֹקָה, וּפְעָמִים אֵינוֹ לוֹקָה, וּמִי הוּא הַלּוֹקָה? לָמַד מִן הָעֲנָן.
"לֹא תַחֲסֹם שׂוֹר בְּדִישׁוֹ", לֹא שְׂלֹא נִתַּק לַעֲשֵׂה (מכות יג). **וְהַפִּילּוֹ הַשֹּׁפֵט** • מְלַמֵּד שָׁאֵין מַלְקִין אוֹתוֹ לֹא
עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב, אֲלֵא מֵטָה. **לִפְנֵינוּ כְּדִי רִשְׁעָתוֹ** • וְלֹאֲחֲרָיו כְּדִי שְׂתִים, מִכָּאן אָמְרוּ: מַלְקִין אוֹתוֹ שְׂתִי
יָדוֹת מְלֹאֲחֲרָיו וְשְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו (מכות כב). **בְּמִסְפָּר** • (שם) וְאֵינוֹ נִקּוֹד בְּמִסְפָּר, לָמַד שֶׁהוּא דְּבוּק, לֹמֵר בְּמִסְפָּר
אַרְבַּעִים וְלֹא אַרְבַּעִים שְׁלָמִים, אֵלֵא מִנֵּן שֶׁהוּא סוֹכֵם וּמִשְׁלִים לְאַרְבַּעִים וְהֵם אַרְבַּעִים חֹסֵר אַחַת. **אֲבָן עוֹרֵא**

אבן עזרא על התורה

רשעתו במספר. המכות. היה נראה לנו
 שיש עון שבה עליו עשר, גם עשרים
 ויפחות ויותר. והעד, כדי רשעתו. רק לא
 יוסיף על ארבעים. להלי דברי הקבלה,
 והוא לבדו האמת. ויש אומר, כי טעם
 רשעתו במכות גדולות או קטנות. וכלם
 במספר ארבעים:

כב וזכרת. דבק עם לגר:
א ושפטם. השופטים. כמו, לא יחבול
רמים:
ב בן הכות. בחיר"ק. כמו בן גון (ס"א
בון) יאה. והטעם, כמו בן בליעל. וכן,
שכן לילה היה. והוא חוב להכותו לפי
דעתו שהכה חברו: והפילו השופט.
בצווי. וכן, והכה. והעד, לפניו: פדי

[illegible]

(ג) אֲרַבְעִים יָפְנוּ לֹא יִסִּיף פְּנִיָּסִיף לְהַפְתּוֹ עַל־
לְאֵלָה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעִינֶיךָ:
גאָרבעצין זלקנא לא יוסף דילמא יוסף
לאלקיותה על אלין מחא רבא ונקל אחיד
לעיניך:

כ"א לֹא יִסִּיף • מִכָּאן אֲזַהֲרָה לַמִּכָּה אֶת חֲבֵרוֹ. וְנִקְלָה אַחִיד • כָּל הַיּוֹם קוֹרְאוֹ רָשָׁע, וּמִשְׁלָקָה, קָרָאוּ
אַחִיד. אבן עזרא

(ד) לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: ׀

כ"ב לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ • (ב"ק נד) דָּבָר הַפְּתוּב בַּהֲנֶה, וְהוּא הַדִּין לְכָל בְּהֵמָה, חַיָּה וְעוֹף, הַעוֹשִׂים
בְּמִלְאָכָה שֶׁהֵיא בְּדָבָר מְאֻכָּל, אִם בֵּן לְמָה נֶאֱמַר 'שׁוֹר'? לְהוֹצִיא אֶת הָאָדָם. בְּדִישׁוֹ • (שם פט) יָכַל יַחֲסֹמְנוּ
מִבְּחוּץ? תִּלְמוּד לומר: "לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר", מִכָּל־מְקוֹם. וְלָמָּה נֶאֱמַר דִּישׁ? לומר לך מַה דִּישׁ מִיָּחִיד, דָּבָר
שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלְאָכָתוֹ (למעשה ולחלה) וְגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, אֵף כָּל פִּיּוּצָא בּוֹ. יָצָא הַחֹלֵב וְהַמְּגַבֵּן וְהַמְּחַבֵּץ, שֶׁאֵין
גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ. יָצָא הֶלֶשׁ וְהַמְּקַטֵּף, שֶׁנִּגְמְרָה מִלְאָכָתוֹ לְחֵלָה. יָצָא הַבּוֹדֵל בְּתַמָּרִים וּבַגְּרוּגְרוֹת, שֶׁנִּגְמְרָה
מִלְאָכָתָן לְמַעֲשֵׂר. אבן עזרא

(ה) פִּי־יִשְׁבּוּ אַחִים יַחֲדוֹ וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן
אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אֶשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר
יְבָמָה יָבֵא עָלֶיהָ וְלִקְחָהּ לֹא־לְאִשָּׁה וְיִבְמָה:
הארי יתבונן אחין פחדא וימות חד מניהון
ובר לית ליה לא תהי אמת מתנא לברא
לגבר חלוני יבמה יעול עלה ויסבה ליה
לאנתו ויבמה:

כ"ג פִּי־יִשְׁבּוּ אַחִים יַחֲדוֹ • (יבמות יז) שֶׁהִיָּתָה לָהֶם יְשִׁיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, פָּרֹט לְאִשְׁת׃ אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה
בְּעוֹלָמוֹ. יַחֲדוֹ • הַמִּיָּחִידִים בַּנִּחְלָה, פָּרֹט לְאָחִיו מִן הָאֵם. וּבֵן אֵין־לּוֹ • (שם כב) עֵין עָלָיו: בֵּן אוֹ בֵּת, אוֹ
בֵּן הַבֵּן, אוֹ בֵּת הַבֵּן אוֹ בֵּת הַבֵּת. אבן עזרא

(ו) וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוֹם עַל־שֵׁם אָחִיו
הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחַה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:
ויהי בכורא די תלד יקום על שמה
דאחיה מתנא ולא יתמחי שמה מישראל:

כ"ד וְהָיָה הַבְּכוֹר • גְּדוֹל הָאֲחִים הוּא מֵיָּבֶם אוֹתָהּ. אֲשֶׁר תֵּלֵד • פָּרֹט לְאֵילֻנִּית, שֶׁאֵינָה יוֹלֶדֶת. יָקוֹם
עַל־שֵׁם אָחִיו • זֶה שְׂיָבֶם אֶת אִשְׁתּוֹ, יִטַּל נִחְלַת הַמֵּת בְּנִכְסֵי אָבִיו. וְלֹא־יִמָּחַה שְׁמוֹ • (שם כד) פָּרֹט לְאִשְׁת׃
סָרִיס, שֶׁשְּׁמוֹ מְחוּי. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

שֶׁהִזְהִירָם. וְהָיָה הַפְּתוּב אָמַר עַל אוֹנָן שֶׁלֹּא
נָתַן זֶרַע לְאָחִיו, וַיֵּרַע בְּעֵינֵי ה'. עַל בֵּן
אֲנַחְנוּ נִסְמָךְ עַל הַקְּבִלָה, שֶׁהֵם אַחִים מִמֶּשׁ:
וּבֵן אֵין לוֹ. כִּי אִם יֵשׁ לוֹ בֵּן, אֵין צוּרָה,
כִּי הִיא אֲסוּרָה: וּפִירוּשׁ יַחֲדוֹ. בְּדָבָר
הַמַּעֲתִיקִים: לְאִישׁ זָר. פִּירוּשׁ, הַחוּצָה אִם
יָצָא הַיָּבֶם:

ו הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד. קָרָא בְּשֵׁם אָחִיו:
וְלֹא יִמָּחַה שְׁמוֹ. עַל הַנִּחְלָה וְדָבָר.
וּבְכָר פִּירִשְׁתִּי אֲשֶׁר תֵּלֵד, בְּפָסוּק לְעַם
נָכְרִי:

כִּי הָיָה הַפְּתוּב אָמַר וְיָבֵמָה, וְזֶה אוֹת כִּי
אֵינָנָה יָבֵמָה כִּי אִם בְּשֵׁם. כְּמוֹ שֶׁכָּה יְבָמָתָה.
וְהָיָה נוֹאָלוֹ וְנִסְכָּלוֹ. כִּי הָיָה מְפֹרָשׁ בְּבִנֵּי
יְהוּדָה, וַיָּבֶם אוֹתָהּ. וְהוּא יָבֵמָה. גַּם יְבָמָתָה.
בְּעִבְרוֹ הָיִתָּן לְשֵׁנֵי אַחִים. וְכָל אִישׁ דַּעַת
יָדַע כִּי הַמִּצְוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לְמִשָּׁה שֶׁהֵם מִצְוֹת
לֹא תַעֲשֶׂה, לֹא הָיוּ אֲסוּרוֹת קוֹדֶם לָכֵן.
וְאִילוּ הָיָה אָדָם מוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִקֵּד וּקְדָם
מִשָּׁה, לֹא הָיָה הַדָּבָר רַע בְּעֵינֵי הַשָּׁם. אֵף
כִּי שָׁכַח כִּי אֵת כָּל הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵל, עָשׂוֹ
אֲנִשִּׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיהֶם, וְלֹא מִצְאָנוּ נָבִיא

ג וְשֵׁם וְנִקְלָה אַחִיד. שֶׁהוּא דָּבָר יָדוּעַ
וְגִזְרָה מִהַשָּׁם לְהִיּוֹת אֲרַבְעִים לְסִבּוּל
הַסּוּבָל בְּדִין שְׁמִים. וְלֹא בְּחֶפְזֵי הַשּׁוּפֹט:
ד בִּי"ת בְּדִישׁוֹ. אָמְרוּ הַמְּכַשִּׁשִּׁים, שֶׁהוּא
קוֹדֶם דִּישָׁה. וְאֵין צוּרָה:
ה כִּי יִשְׁבּוּ אַחִים יַחֲדוֹ. גַּם הֵם אָמְרוּ,
כִּי אֵינֶם אַחִים מִמֶּשׁ כִּי אִם קְרוֹבִים. וְהִבִּיאוּ
רְאִיָּה מְבוֹעֵז. וְלֹא אָמְרוּ כְּלוּם, כִּי אֵין שֵׁם
זָכָר יָבוֹם, כִּי אִם גְּאוּלָּה. וְמָה טַעַם לְהַזְכִּיר
יַחֲדוֹ. וְאִם הָיוּ בְּמִדְיָנָה אַחַת אוֹ בְּחָצֵר
אֶחָד אוֹ שְׁהִי אוֹתֵהֶם זֶה אֵת זֶה. וְאָמְרוּ,

(י) וְאִם־לֹא יִחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת־יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשְּׁעָרָה אֶל־הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יָבְמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יָבְמִי:

כ"י • השְׁעָרָה • כְּתִיב־גּוֹמֵז: 'לְתִרְעַ בֵּית דִּינָא'. אבן עזרא

(ח) וְקָרְאוּ־לּוֹ וְקִנְיֵ־עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לְקַחְתָּהּ:

כ"י • וְעָמַד • בְּעִמְדָּה. וְאָמַר • (סוטה לב) בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְאֵף הִיא דְּבָרֶיהָ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. אבן עזרא

(ט) וְנִגְשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעִנּוֹ הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלָו מֵעַל רִגְלָו וִירָקָה בִּפְנֵיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו:

כ"י • וִירָקָה בִּפְנֵיו • (יבמות קו) עַל גְּבִי קֶרֶקַע. אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה • מִכָּאן לְמִי שֶׁחָלַץ, שֶׁלֹּא יִחְזֹר וַיִּבְנֶה, דִּלָּא כְּתִיב: 'אֲשֶׁר לֹא בָנָה', אֲלֵא: "אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה", וּפְיוֹן שֶׁלֹּא בָנָה, שׁוֹב לֹא יִבְנֶה. אבן עזרא

(י) וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנַּעֲלָ: ם

כ"י • וְנִקְרָא שְׁמוֹ וְגו' • (שם) מִצְוָה עַל כָּל הַעוֹמְדִים שֵׁם לוֹמַר: 'חֲלוּץ הַנַּעֲלָ'.

(יא) פִּי־יִנְצוּ אֲנָשִׁים יַחְדּוֹ אִישׁ וְאָחִיו וְקִרְבָּה אִשָּׁתְּ הָאָחִיד לְהַצִּיל אֶת־אִשְׁתּוֹ מִיַּד מִכָּהוּ וְשִׁלְחָה יָדָהּ וְהַחֲזִיקָה בְּמִבְשָׁיו:

כ"י • פִּי־יִנְצוּ אֲנָשִׁים • (ספרי) סוֹפֵן לְבֹא לְיַדִּי מִכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "מִיַּד מִכָּהוּ", אֵין שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ יָדֵי מִצּוֹת. אבן עזרא

(יב) וְקִצְצָתָהּ אֶת־כַּפָּהּ לֹא תַחֹם עֵינֶיהָ: ם

כ"י • וְקִצְצָתָהּ אֶת־כַּפָּה • מָמוֹן, דְּמִי בְּשִׁתּוֹ, הַכֹּל לְפִי הַמִּבְיֵשׁ וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ, אוֹ אֵינוֹ אֲלֵא יָדָהּ מִמֶּשׁ? נֶאֱמַר כָּאן "לֹא תַחֹם", וְנֶאֱמַר לְהִלֵּךְ בְּעֵדִים זֹמָמִין "לֹא תַחֹם", מִה לְהִלֵּךְ מָמוֹן, אֵף כָּאן מָמוֹן. אבן עזרא

(יג) לֹא־יִהְיֶה לָּהּ בְּכִיסָךְ אָבֶן וְאָבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְמָנָה:

— אבן עזרא על התורה —

ז יָבְמִי. הָאֵמֶת כִּי הִיוּ ד' סִימָן הַפְּעוּל:
ח וְעָמַד וְאָמַר. עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּהוּ הַזְּקֵנִים:
ט וְחָלְצָה. כְּמוֹ, חָלְצוּ שָׂדֶה וְהַשְׁעָם, תְּסִיר:
כ בִּפְנֵיו. מִפּוֹרָשׁ בְּדִבְרֵי הַקְּבִלָה, שֶׁהוּא כְּמוֹ
בִּיצִיו. מִגִּזְרֵת בּוֹשָׁה. וְהוּא עֲזוֹת מִצַּח,
לְגִלּוֹת דְּבַר הַנִּסְתָּר שֶׁהוּא עָרְוָה. גַּם הוּא
מְקוֹם מְסוּכָּן:
יב וְקִצְצָתָהּ אֶת כַּפָּה. כְּמוֹ עֵין תַּחַת עֵין.

לְפָנָיו. וְדִרְךְ הַפֶּשֶׁט, לְפָנָיו הַנַּעֲלָ. כְּמוֹ, וְהִיא
כְּתוּבָה פָּנִים וְאָחִיד:
י"א כִּי יִנְצוּ. הַפֶּךְ כִּי יִשְׁבּוּ אַחִים יַחְדּוֹ.
וְאֵלֶּה הָאֲנָשִׁים, זָרִים אוֹ אַחִים: בְּמִבְשָׁיו.

כ"י אָבֵן וְאָבֵן • מִשְׁקָלוֹת. גְּדוּלָּה וְקִטְנָה • (ספר) גְּדוּלָּה כְּשֶׁמֶכְחֶשֶׁת אֶת הַקִּטְנָה, שְׁלֹא יְהֵא נֹטֵל בְּגְדוּלָּה וּמִחֲזִיר בְּקִטְנָה. אבן עזרא

(יד) לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּבִיתְךָ אִיפֹה וְאִיפֹה גְּדוּלָּה
וְקִטְנָה:
י' לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּבִיתְךָ מְכִילָא וּמְכִילָא רַבְתָּא
וְנִעְרָתָא:

כ"י אָבֵן לֹא־יִהְיֶה לָךְ • אִם עֲשִׂיתָ כֵּן, לֹא יִהְיֶה לָךְ כְּלוּם.

(טו) אָבֵן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ אִיפֹה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק
יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יֹאמְרוּ יְמִיד עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

כ"י אָבֵן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ • אִם עֲשִׂיתָ כֵּן, יִהְיֶה לָךְ הַרְבֵּה. אבן עזרא

(טז) כִּי תִוָּעֶבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּלִעְשָׁה אֱלֹהַ כָּל
עֲשֵׂה עוֹל: פ אבן עזרא

(יז) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂה לָּךְ עֲמָלְךָ בְּדֶרֶךְ
בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:

כ"י זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂה לָּךְ • אִם שָׁקַרְתָּ בְּמַדּוֹת וּבְמִשְׁקָלוֹת, הִנֵּי דוֹאֵג מִגְּרוֹי הָאוֹיֵב, שְׁנֹאֲמַר: (משלי יא)
"מֵאֲזִנִּי מִרְמָה תִּוָּעֶבֶת ה'", וּכְתִיב בְּתַרְיָה: "כָּא וְדוֹן וְיָבֵא קְלוֹן".

(יח) אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֵב בְּךָ כָּל־הַנְּחָשִׁים
אֲחֵרֶיךָ וְאֶתָּה עֵינְךָ וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

כ"י אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ • לְשׁוֹן מִקְרָה. דָּבָר אַחֵר: לְשׁוֹן קָרִי וְטִמְאָה. שֶׁהִיא מְטַמְּאֵן בְּמִשְׁכָּב זָכוֹר. דָּבָר
אַחֵר: לְשׁוֹן קָר וְחַם, צָנָנָה וְהַפְשִׁירָה מִרְתִּיחָתָהּ, שֶׁהִיא כָּל הָאוֹמוֹת וְיָרְאִים לְהִלָּחֵם בָּכֶם, וְכֹא זֶה וְהַתְחִיל
וְהִרְאָה מְקוֹם לְאַחֲרִים. מִשָּׁל לְאַמְבִּטִי רוֹתַחַת, שָׁאִין כָּל בְּרִיָּה יְכוּלָּה לִירֹד בְּתוֹכָהּ, כֹּא בֶן בְּלִיעֵל אֶחָד,
קָפֵץ וְיִרֹד לְתוֹכָהּ, אֶף־עַל־פִּי שְׁנִכּוּהָ, הִקְרָה אוֹתָהּ בְּפָנֶי אַחֲרִים. וַיִּזְנֵב בְּךָ • מִכַּת וָנֵב: חוֹתָךְ מִלּוֹת וּזְרָק
כָּל־פִּי מַעֲלָה. כָּל־הַנְּחָשִׁים אֲחֵרֶיךָ • חֲסָרֵי כֹחַ מִחֲמַת חֲטָאִם, שֶׁהִיא הָעֵנָן פּוֹלְטֵן. וְאֶתָּה עֵינְךָ וַיִּגַּע •
עֵינְךָ בְּצִמָּא, דְּכְתִיב: (שמות יז) "וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לִמַּיִם", וּכְתִיב אַחֲרָיו: "וַיָּבֵא עֲמָלֶךְ". וַיִּגַּע • בְּדֶרֶךְ. וְלֹא
יָרָא • עֲמָלֶךְ. אֱלֹהִים • מְלַהֲרֵע לָךְ. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

אם לא תפדה כפה תקוץ: לא תחוס עינך.
אם תהיה עניה:
יג בכיסוף. מקום למאננים. או יוציא מן
הכיס, בדרך ומאות. והראשון הוא נכון.
והעד, כפי אחד והיה לכלנו משקל אחד.
ומגזרת, תכסו על השנה. ואם הוא משורש
אחר. ורבים פירשו כמו חריט. ואין צורך:
טו שלמה. שלא יהיה מקום חסר. ואיפת

צדק, להיוותה כמדת השוק: למען יאריכו
ימיה. כי זה דוּע, כי כל מלכות צדק,
תעמוד. כי הצדק כבגן, והעויות כהריסות,
כרגע ופול הקיר:
טז כל עושה אלה. איפה ואיפה, אבן
ואבן. והכלל, כל עושה עול, כפה וכמעשה,
בסתר או בגלוי:
יח אשר קרך. מגזרת, כל הקורות אותם:

ויזנב בך. פרת וזנב, והם הנחשלים
אחריו, שלא היה בם כח ללקח. ויתכן
להיות מלת נחשלים, כמו נחלשים. וכן
כבש פשב: ואתה עינך. כי ברפידים בא,
והעם צמא למים. כי כן כתוב: ויגע. מן
הדרך: ולא ירא. שב אל עמלק. והוא
פעל עבר, כמו כי עבד ממך. כי זקן
יצחק. כאשר אהב:

שיעור יומי לשבת־קודש י"א אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת כי־תצא נה

יְהוָה בְּהַנִּיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל־אֵיבֶיךָ
מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה
לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵךְ (זִכָּר) עֲמָלֶךָ מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

יְהוָה בְּהַנִּיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל־אֵיבֶיךָ
מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה
לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵךְ (זִכָּר) עֲמָלֶךָ מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

נְזָכָר אֶת־זִכְרֵךְ עֲמָלֶךָ • מְאִישׁ וְעַד אִשָּׁה, מְעוֹלָל וְעַד יוֹנָק, מְשׁוֹר וְעַד שָׂה, שָׁלָא יְהֵא שֵׁם עֲמָלֶךָ
נְזָכָר אֶפְלוּ עַל הַבְּהֻמָּה, לֹמֵר: בְּהֻמָּה זֶה מְשָׁל עֲמָלֶךָ הִיָּתָה: אֲבָן עֲזָרָא

ק"י פסוקים, על"י סימן. חסלת פרשת תצא

הפטרה לפרשת כי תצא לקריאה בציבור ולשמו"ת נרפסה לקמן עמ' קסד

אֲבָן עֲזָרָא עַל הַתּוֹרָה

יֵט בְּהַנִּיחַ ה' אֱלֹהֶיךָ. הַשָּׁעַם, כִּי זֹאת
הַמַּצְנָה תְּלוּיָה אַחֵר שְׁיִרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ,
וְשִׁקְטָה הָאָרֶץ מִמִּלְחָמָה מִכָּל סְבִיבוֹתֶיהָ,
כִּי כָּל זֶמֶן שִׁתְּעַסְקוּ עִם מִלְחָמוֹת הַקְּרוֹבִים
עֲמָלֶךָ. וְדַבְּרִי הַתּוֹרָה כָּלֵל, וְדַבְּרִי שְׁמוּאֵל
הַנָּבִיא פָּרָט: לֹא תִשְׁכַּח. אַחֵר זִכָּר, לְחֻזּוֹק.
וְכֵן מְשַׁפֵּט מִצּוֹת רַבּוֹת בַּתּוֹרָה:

אֲלֵיהֶם, אֵינֶם חַיִּבִּים לְהִלָּחֵם בְּעֲמָלֶךָ:
תִּמְחָה אֶת זִכְרֵךְ עֲמָלֶךָ. זֶהוּ וְהַמַּתָּה מְאִישׁ
וְעַד אִשָּׁה, מְעוֹלָל וְעַד יוֹנָק, מְשׁוֹר וְעַד
שָׂה. שָׁלָא יֵאָמֵר, זֶה הַשּׁוֹר הִיָּה מְשָׁלָל

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מייג אלול, בו כותב אודות עבודתו ברשת אהלי יוסף יצחק
ליובאוויטש אשר באה"ק ת"ו.

ובעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים
לתוכן כתבו.

ובודאי שיוסיף אומץ וחיל בעבודתו בבתי ספר הרשת אשר על שם בעל הציון הק', ויהי זה
צנור וכלי להוספה בברכות השי"ת בהמצטרך לו ולביתו, ובודאי יעשה זה מתוך שמחה וטוב לבב
שעי"ז הרי מתרחבים הצנורות בכל המובנים, וכידוע אשר שמחה פורץ גדר.

ובמ"ש אודות העיפות וכי' - עיין שו"ע לרבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשו"ע
(פוסק בנגלה דתורה) בסי' מ"ו סעיף ו', בכל יום מתחדש כחו של אדם, וראו הגאונים לתקן ברכה
על החסד הגדול הזה, ומבואר באגרת התשובה פרק י"א, ודאיות והחלטיות כל ענין שמברכים עליו,
ועאכ"כ כשהברכה היא בתמידיות, שאין בזה שום ספק וסי"ס בעולם.

בברכה לבשו"ט בקרוב ממש מהרחבת פעולותיו בהנ"ל בבי"ס הוא וכללות הרשת, ואין לך
דבר העומד בפני הרצון.

ובברכת כתיבה וחימה טובה.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ה' אלול מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים יג-טו	יום רביעי - ח' אלול מפרק מד עד סוף פרק מח ופרקים כב-כד
יום שני - ו' אלול מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים טז-יח	יום חמישי - ט' אלול מפרק מט עד סוף פרק נד ופרקים כה-כז
יום שלישי - ז' אלול מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים יט-כא	יום שישי - י' אלול מפרק נה עד סוף פרק נט ופרקים כח-ל
שבת קודש - י"א אלול פרק כ מפרק ס עד סוף פרק סה ופרקים לא-לג	

יום ראשון ה' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, והנה מדרת חסד... עד עמ' קטז, בא כו':

הפסוק "חסדי ה'", חסד בלי גבול ומדה, "כי לא תמנו" – שכן, 33
אין אנו תמימים ושלמים, ועלינו להודק להמשכה מהאור 34
העליון שבלי גבול כדי לתקן את החטאים והפגמים (שכן, כדי 35
שאלה יתוקנו כראוי על ידי תעניות וסיגופים, אין מצב הבריאות 36
של דורותינו החלושים⁴¹ 37
מרשים זאת, אלא הדרך 38
היא רק על ידי צדקה) – 39
ולכן צריכים להתנהג 40
ב"חסדי ה'", חסד בלי 41
הגבלה. וזהו שאמרנו 42
רבותינו זכרונם 43
לברכה⁴²: "אין ישראל 44
נגאלין אלא בצדקה", 45
שיעשו – הצדקה, גם אם 46
יהיו פטורים מדינא, – 47
גם אם מצד הדין הם 48
פטורים מלתת צדקה, כי 49
– כפי שרבותינו ז"ל 50
אומרים⁴³: "אין פן דוד 51
פא כו'": – עד שתכלה 52
פרוטה מן הכיס, שלא 53
תהיה, רחמנא ליצלן, 54
אפילו פרוטה בכיס, ובכל זאת יתנו צדקה, כלומר, שנתנת 55
הצדקה תהיה באופן בלתי מוגבל, הרי צדקה כזו מביאה את 56
הכפרה המוחלטת של העוונות וכן היא מביאה את ה"מיד הן 57
נגאלין"⁴⁴. מה שאין רבנו הזקן מביא את המאמר "עד שתכלה 58
פרוטה מן הכיס", אלא מרמז זאת ב"וכו" – מסביר הרבי 59
שליט"א, שאפשר לומר שזה מפני שאין רבנו הזקן רוצה לבטא 60
מילים אלו, ומאמר חז"ל זה יכול להתבצע על ידי שיהודים 61
יחשבו עצמם ברוחניות כרשים וכדלים. ויש לומר שזה גם מה 62
שאין רבנו הזקן אומר "בשיהיו פטורים" מצד הדין, אלא "אם" – 63
שכן, ענין זה יכול להתבצע ברוחניות. 64

והנה, מדרת חסד זו בלי גבול ומדה נקראת על שמו של 1
תקדוש-ברוך-הוא – שזה אופן החסד של הקב"ה, "תפדי ה'", 2
– חסדיו של הקדוש ברוך הוא, בְּדִבְתֵּיב: – כמו שכתוב⁴⁵: 3
וְחֶסֶד ה' מְעוֹלָם וְעַד עוֹלָם כו'. בִּי הִנֵּם שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵם 4
רַחֲמִינִים וְגוֹמְלֵי חֲסִידִים, 5
בְּרַם יֵשׁ גָּבּוּל וּמְדָה 6
לְרַחֲמֵי הָאָדָם, אֲבָל 7
תְּקֻדַּשְׁ-בְּרוּךְ-הוא נִקְרָא 8
9 "אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוא",⁴⁶ 2
וּלְמִדּוּתוֹ אֵין סוּף, 3 – 10
כשם שהוא יתברך אין 4
12 סוף, כך גם מדותיו הן אין 5
13 סופיות, בְּדִבְתֵּיב: – כמו 6
14 שכתוב⁴⁸: "בִּי לֹא כָלוּ 7
15 רַחֲמָיו וְכו'". – רחמיו הם 8
16 בלי סוף, הרי, כשם 9
17 שחסדו של הקדוש-ברוך- 10
18 הוא הוא אין סופי, כך גם 11
19 האדם שעושה צדקה 12
20 וחסד בלי הגבלה, זה גם 13
21 כן נקרא "חסדי ה'", אופן 14
22 החסד של הקב"ה. וזהו
23 שאמר הנביא⁴⁹ אַחֲרֵי הַחֲרָפָה וְהַגְלָוָה: "חֲסִדֵּי ה' בִּי לֹא תִמְנוּ 23
24 וְגו'", פָּרוּשׁ לְפִי שְׁלֹא תִמְנוּ, – מפני שאין אנו תמימים⁴⁰, 24
25 שְׁאֵין אֲנוּ תְּמִימִים וְשְׁלָמִים בְּלִי שׁוּם חֲטָא וּפָגָם בְּנַפְשׁ 25
26 וּבְעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים, – אלא יש בנו עדיין ענינים של חטאים 26
27 ופגמים, עַל כֵּן צָרִיכִין אֲנוּ לְהִתְנַחֵם בְּחֲסִדֵּי ה' שֶׁהֵם – חסדים 27
28 בְּלִי גָבּוּל וְתִכְלִית, כְּדִי לְעוֹרֵר עֲלֵינוּ רַחֲמִים וְחֶסֶד עֲלֵאָה, 28
29 – חסד עליון, שְׁהוּא – בחינת רַב חֶסֶד וְרַחֲמִים בְּלִי גָבּוּל 29
30 וְתִכְלִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: – בסופו של אותו פסוק: "בִּי לֹא כָלוּ 30
31 רַחֲמָיו וְגו'". – רחמיו הם בלי גבול, הרי כיוון שיש להמשיך 31
32 רחמים אלה – צריכה הצדקה להיות "חסדי ה'". זה פירוש 32

יום שני ו' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, יא להשכיל בינה... עד עמ' 232, כל היום.

הגשמיים המוכרחים לאדם – בל יצטרע מכך, אלא יהיה בשמחה 72
מצד האמונה שלאמיתו של דבר זה טוב (כפי שיסביר באגרת זו) – 73
אופן עבודה כזה, שייך, לכאורה, רק ליחיד סגולה. 74
לכן, מתחיל רבנו הזקן אגרתו הקדושה זו בלשון יחיד, "להשכיל בינה", 75
להורות, שלאמיתו של דבר שייך הדבר לכל אחד מישראל. שכן, זה בא 76
בעיקר מצד האמונה האמיתית, ואמונה הרי יש לכל יהודי, עליו רק 77
לגלות לחיות באמונה זו. 78

יא. אגרת הקדוש זו מתחיל רבנו הזקן בלשון יחיד, "להשכיל בינה" 65
66 (בלשון הפסוק: שנאמר לדניאל, למרות שהיא נשלחה ל"כלל",
67 שכן, באגרת זו תובע רבנו הזקן אופן עבודה שלכאורה שייך רק
68 ליחיד סגולה, שלא יהיה רצון כלל בענינים גשמיים, גם לא לאלה
69 שמוכרחים לבריאות וברי-שימוש לעבודת ה'. כלומר, שהרצון לא
70 יהיה ב"גשמיים" הענינים, אלא לרצות "ברוחניות" ובחיות האלקית
71 שבענינים הגשמיים; ועד כדי כך, שאף אם חסידו של חסר בענינים

37. תהלים קג, יז. 38. איכה ג, כב. 39. ראה לעיל הערה 1. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והראי" – החורבן וגלות". 41. כמשנ"ת לעיל באגה"ת פ"ג. 42. ראה לעיל ס"ט הערה 9. 43. סנהדרין צז, א. 44. רמב"ם הל' תשובה שם הלכה ה. 1. דניאל ט, כב.

39 לו שום רצון ותענוג בענינים הגשמיים, אלא גם כשחסרים לו
40 ענינים אלה והוא סובל מכך חסר-שלום, אין זה גורם לו צער,
41 דבר שיש בו משום ראייה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג
42 בענינים אלה כאשר יש לו אותם. שכן, יש לפעמים שאדם אינו
43 חש בתענוג בדברים
44 מסויימים⁷, אך אין זו
45 הוכחה שבהעלם
46 ובפנימיות אכן אין לו
47 תענוג בהם; אפשרי הדבר
48 שעמוק בפנימיותו יש לו
49 תענוג בהם. ראייה לכך –
50 שכאשר חסרים לו אותם
51 דברים, הוא מצטער מכך.
52 וצער הוא ההיפך מתענוג
53 – הרי מה שהוא מצטער
54 כשחסרים לו דברים אלה,

55 מוכיח שכאשר יש לו אותם דברים – הוא מתענג מכך (למרות
56 שאין הוא חש באותו תענוג); ואילו, אם אין הוא מצטער
57 כשחסרים לו אותם דברים – הרי זו הוכחה אמיתית שאכן אין לו
58 שום תענוג כאשר יש לו אותם דברים. ובלשון רבנו הזקן:
59 **ובאור הענין**, – כיצד יכול אדם לפעול שלא יהיו לו חפץ ורצון
60 בעניני העולם הזה, גם לא במוכרחים לו ביותר – **הוא רק**
61 **אמונה אמיתית ב'יוצר בראשית'**, – בהקדוש-ברוך-הוא
62 שיוצר הכל "בראשית" (בבחינה של "ראשית"), **דחינו**
63 **ש'הפריאה ייש' מ'אין'**, **הנקראת** – ה"אין" נקרא "ראשית
64 **חכמה"**, – פירוש המלה "אין" כאן איננו שהדבר אינו קיים,
65 אלא "אין" – אינו מושג, שכן אי אפשר הרי לומר שהבריאה
66 היא מ"אין", מאפס, שהרי "ממך הכל"⁸, הכל בא מאלקות,
67 שהוא ה"יש" האמיתי, אלא פירוש "אין" הוא – לא מובן ולא
68 מושג. שכן, דבר שהנברא מבין אותו הוא קורא לו "יש", ואילו
69 לדבר שהוא למעלה מהשגתו והבנתו לגמרי, הוא קורא "אין",
70 שכן בעולם ההבנה שלו אין הדבר קיים. זה פירוש "יש מאין",
71 "יש" הבא מה"אין" של חכמה. ו"חכמה" נקראת "ראשית", כמו
72 שכתוב: "ראשית חכמה", היא הספירה הראשונה של
73 השתלשלות, שכן, למעלה מ"חכמה" הוא למעלה
74 מהשתלשלות ולמעלה לגמרי מלהיות מקור ל"יש" – אלא
75 "חכמה" היא ראשית ההשתלשלות להיות מקור ל"יש". **והיא**
76 **חכמתו** – בחינת ומדריגת ספירת החכמה, **שאינה משגת** –

1 **"להשכילך בינה"**, כי לא זו הדרך² ישכן אור ה'³, – ביהודי,
2 **להיות חפץ** – לרצות, **בחי' פשרים** – ב"חפץ" שהוא רצון של
3 תענוג, לא רצון שרוצים את הדבר מפני שמוכרחים בו (בגלל
4 תכלית), אלא רוצים את הדבר עצמו מפני שיש לו תענוג בו, הרי
5 לא זו הדרך, שענין ה"חיי"
6 ירצו בחיים הבשריים
7 גופניים, ושירצו ב"חפץ"¹
8 את הגשמיות והגופניות
9 של **וכני ומזוני**, –
10 שהרצון לילדים ולפרנסה
11 יהיה ב"חפץ" ותענוג מצד
12 ה"גשמיות" של הענינים,
13 **כי על זה אמרו רבותינו**
14 **זכרונם לברכה**⁴: **"כחל"**
15 **רצונך בו**⁵, – מפני
16 רצונו, **דחינו** – "בטל"

17 רצונך" אין משמעותו שיש לו רצון אלא שהוא מבטלו מפני שאין
18 הוא הרצון העליון, אלא, כפי שהוא מפרש להלן, שמלכתחילה
19 לא יהיה לו שום רצון במה שאינו רצון העליון, **ש'יהיה רצונו**
20 **כחל במציאות**, ולא יהיה לו שום רצון **כלל בעניני עולם**
21 **זה כלם, הנכללים** – בשלשת הענינים: **בחי' ומזוני**, –
22 למרות שאלה הם דברים שהאדם מוכרח בהם, והם נוגעים
23 לעבודתו את הקב"ה, בכל זאת לא יהיה לו שום רצון בדברים
24 **אלה עצמם**, אלא **בעבודת ה'** שבאה על ידי דברים אלה. זה
25 פירוש "בטל רצונך" – שהרצון יהיה באופן של ביטול (בטל
26 במציאות), לא כמו למשל התבטלותו של חכם קטן כלפי חכם
27 גדול, שחן אמנם, הוא אכן בטל כלפיו, אך בכל זאת גם הוא
28 בבחינת מציאות, אלא "ביטול במציאות" פירושו, שאין הוא
29 נמצא כלל. כך גם ב"ביטול הרצון" אין הכוונה שיש לו רצון
30 לדברים אלה, אלא הוא מבטל רצונו אם אין זה רצון הקב"ה –
31 אלא הכוונה היא שאין לו שום רצון לכתחילה. **וכמאמר**
32 **רבותינו זכרונם לברכה**⁶, – שאצל האדם צריך להיות האופן
33 **ש'על פרחו אתה חי**: – שגם ענין של "חיי", חיים, הוא כ"על
34 כרחו" (בניגוד לרצונו), שכן, בחיים עצמם בתור חיים גשמיים –
35 אין לו חיים כלל, וכל-שכן שכך הדבר בנוגע ל"בני" ול"מזוני".
36 אלא, כיצד אפשרי הדבר, שיהודי יפעול בתוכו שלא יהיה לו
37 שום רצון כלל בענינים הגשמיים, אפילו לא במוכרחים ביותר?
38 יסביר זאת רבנו הזקן להלן. ומביאורו יצא, שלא זו בלבד שאין

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל: איך אפ"ל שזו הדרך ישכון כו' להיות חפץ בחיי בשרים? ! וצ"ל השכלה בבחינה לשלול זה! ויל"פ (בקיצור) דקס"ד דאדרבה ע"י אתכפיה דוקא ישכון אור ה' (עייני פט"ו, פכ"ז – דע"י) אסתלק יקרא כו' ונמשכת קדושה עליונה על האדם (כו'), ומפורש אחז"ל (ספרא ס"פ קדושים. פרש"י עה"ת שם. וראה מ"ו מח"פ להרמב"ם. לקו"ת ואתחנן (ט, ד) בשם הה"מ), שלא יאמר אדם א"א כו' אבל יאמר אפשרי ומה אעשה כו' (היינו רק בנוגע למעשה), ולהשכילך כו' דאין הכי נמי (כמבואר שם) אבל לא זו הדרך ישכון כו'. וכדלקמן (הע' 3). 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מל' זה משמע שזהו (בטל רצונך וכו') נוגע לדרגת העבודה ד"ישכון אור ה'" דוקא ומהו הדרגא דישכון אור ה' ל' אינו רגיל בתניא וכו'. ואואפ"ל: ישכון ה' – אפשרי רק בדבר הבטל עכ"פ בכח (פ"ו); ש"ישכון אור (גילוי) ה'" – צ"ל גם הביטוי בגילוי (בפועל); ושזה יהי' באופן ד"ישכון" – ששוכנת ומתלבשת ובקביעות – צ"ל גם הביטול הגלוי בקביעות, שלא יהי' לו שום רצון כו". 4. אבות פ"ב מ"ד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע דפשוט שיש לו הרצון הזה – והיינו בתומ"צ, דקשור בהן בטבעו כו' (פמ"ט)". 6. אבות פ"ד מ"ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועד תענוג תמידי אינו תענוג". 8. דה"א כט, יד. 9. תהלים קיט, ו.

44 שְׂאִינוּ מִשָּׁנָה, – ה"טוב" שבו, לְגַדְלוֹ וְרַב טוֹבוֹ. – ומפני היותו
45 טוב גדול ביותר – הוא למעלה מהשגת האדם ומיכולתו להבין
46 את הטוב הזה. כלומר, חיות כל דבר למעלה בשורשו, גם
47 השורש של מה שיוּרָד למטה בענין של רע ויסורים רחמנא

48 ליצלן – הרי בשורש הוא

49 דבר טוב באמת, אך

50 בירידתו למטה, ישנו טוב

51 שיכול לרדת למטה

52 ושיראה שהוא טוב, וישנו

53 טוב הנשאר במדרגה

54 עליונה ביותר כפי שזה

55 בתחילת ההתגלות, ששם

56 זה למעלה מהשגה ולכן

57 זה יורד למטה בלבד של

58 רע ויסורים. שכן, ה"טוב"

59 שבו עדיין לא התגלה, כפי

60 שרבנו הזקן מביא בפרק

61 כ"ו שבחלק הראשון של

62 ספר ה"תניא" (כשהוא דן

63 באותו ענין) את הפסוק:

64 "אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה, שיסורים באים מ"י"ה של שם

65 הוי', שזה ראשית ההתגלות של שם הוי', לפני שזה יורד ב"ה"ה

66 (ש"התגלות – ו"ה נגלות", ו' וה' של שם הוי' הן "נגלות", מה

67 שיוּרָד בהתגלות, ואילו י"ה הן "נסתרות", הרי "תיסרנו", יסורים,

68 באים מ"י"ה), הרי לאמיתותו של דבר מה שנראה לאדם כרע

69 ויסורים, הוא טוב מצד שורשו, וכפי שמביא רבנו הזקן ב"לקוטי

70 תורה"¹⁵, מ"נחום איש גמזו" שעל כל דבר אמר "גם זו לטובה"¹⁶,

71 שמשמעו, לא רק שבמאור יצא מכך ענין של טובה, אלא שגם

72 כעת הדבר טוב מצד השורש (ולאחר מכן יתגלה ה"טוב"). וְהוּא

73 עֲקָרָה¹⁷ הַאֲמוּנָה שֶׁבְּשִׁכְלָה נִבְרָא הָאָדָם¹⁸, לְהֵאֱמִין דְּ"לִית

74 אֲתֵּר פְּנוּי מִיֵּינָה", – שאין מקום פנוי ממנו, אלא בכל מקום

75 נמצא הקדוש ברוך הוא, ו"באור פני מלך חיים", – כשהמלך

76 נמצא עם אחד פנים אל פנים – הדבר מביא חיים לשני, כפי

77 שמוסבר בענין המלכות למטה, שגם כשמישהו נשפט רחמנא

78 ליצלן להיפך החיים, הרי אם הוא פוגש במלך, ממירים את

79 משפטו והוא נשאר בחיים, שכן "באור פני מלך חיים", כך גם

80 בענין ה"מלכות" שלמעלה, שהימצאו של הקדוש-ברוך-הוא,

81 מלכו של עולם, בכל מקום – מביא חיים. וְעַל כֵּן – ולכן, "עוֹ

82 וְחִדּוּת בְּמִקּוּמוֹ"¹⁹, – הימצאו של הקדוש-ברוך-הוא בכל

83 מקום, צריכה לתת לאדם חוֹק (של בטחון) וחדוה, בכל מצב

84 שהוא נמצא, שהרי היכן שהוא נמצא, הוא "מקומו" של

85 הקדוש-ברוך-הוא, וב"מקומו" הרי "עוז וחדוה", הוֹאֵל וְהוּא

86 רק טוב כָּל הַיּוֹם.

1 בהבנה, לְשׁוֹם נִבְרָא – זהו "יוצר בראשית", הוא יוצר הכל

2 ב"ראשית" של "חכמה", וְהַכְרִיָּאָה הַזֹּאת הִיא כָּכָל עֵת²⁰

3 וְרַגַע, שְׁמֵתֵהוּם כָּל הַכְּרוֹאִים – תמיד, "יש" מ"אין"

4 מִחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ הַמְּחִיָּה אֵת הַכָּל²¹. – הוא מחיה את הכל

5 לא רק באופן של חיות, כי

6 אם גם באופן של

7 התהוות, שהדבר נוצר, ²²

8 וכיוון שזה "יש מאין", מן ²³

9 ההכרח שההתהוות תהיה ²⁴

10 תמידית. כפי שמוסבר ²⁵

11 בתורת החסידות, שבענין ²⁶

12 "עילה ועלול", כשהדבר ²⁷

13 הראשון משמש כסיבה ²⁸

14 בלבד לדבר השני, יכול ²⁹

15 ה"עלול" (המסובב) להיות ³⁰

16 קיים גם אחרי שה"עילה" ³¹

17 (הסיבה) כבר לא נמצאת ³²

18 בו. ואילו ב"יש מאין", ³³

19 שזה התחדשות שלא ³⁴

20 היתה קיימת לפני זה

21 לגמרי, שהרי ב"אין" לא קיים הענין של "יש" (אחרת – זה לא

22 היה "אין", כי אם "יש"), מן ההכרח שהכוח המחדש יהיה תמיד

23 בדבר שנתחדש, לפעול בו את החידוש ואת ההתהוות (וכפי

24 שהוסבר ב"שער היחוד והאמונה"³⁵ "במכל שכן" מקריעת ים

25 סוף), כך – שבריאית והתהוות כל דבר היא תמידית, "ובטובו

26 מחדש בכל יום תמיד"³⁶, לא רק "בכל יום", כשהתחדשות

27 ניכרת, אלא "תמיד", בכל רגע, ישנה הבריאה והתחדשות

28 מ"אין" ל"יש", ומהו "אין"? – בחינת חכמתו יתברך שלמעלה

29 מהשגה. וְכִשְׁתִּבּוֹנֵן הָאָדָם כְּעֵמֶךְ הַכֶּנֶתוֹ, וְיִצְיָר בְּדַעְתּוֹ –

30 אחרי שיבין את הדבר, יצייר את הדבר לפניו, שיהיה כאילו

31 מצוייר הדבר לפניו, כמי שמתבונן בתמונה מצויירת, הוֹיָתוֹ –

32 ובריאיתו, "יש" מ"אין" כָּכָל רַגַע וְרַגַע מִמֶּשׁ – כלומר, שבכל

33 רגע פועלת בו בחינת ה"אין" של חכמתו יתברך, – ואם כך,

34 הָאֵיךְ יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ כִּי רַע לוֹ, אוֹ – שִׁיש לוֹ, שׁוֹם יִסּוּרִים

35 מ"בְּנֵי חַיִּי וּמִזּוּנֵי", אוֹ שְׂאֵרֵי יִסּוּרֵינִי בְּעוֹלָם, – כיצד יכול

36 לעלות בדעתו שרע לו ושהוא סובל יסורים? – הֲרִי – בשעה

37 שֶׁ"ה"אֵין", שֶׁהִיא חֻכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא מְקוֹר הַחַיִּים וְהַטּוֹב

38 וְהַעֲנֵג, וְהוּא – בחינת הַעֲדָן שֶׁלְמַעַל מְעוֹלָם הַבָּא, – עולם

39 הבא, גן עדן, שהוא מדת התענוגים הגבוה ביותר של הנשמה

40 המתענגת מהבנת והשגת אלקות – זה גן בלבד הנמשך מ"עדן"

41 שהוא מקורו, ובחינה זו מחיה ומהווה אותו תמיד, רק מִפְּנֵי שֶׁ

42 – דבר זה אֵינוּ מִשָּׁנָה – לִכֵּן נִדְמָה לוֹ – שִׁיש לוֹ, רַע אוֹ

43 יִסּוּרִים, אֲבָל כְּאֵמֶת אֵין רַע יוֹרֵד מִלְמַעְלָה, וְהַכָּל טוֹב, רק

10. ראה לקמן הערה 21. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדלעיל שהיחוד"א פ"ב". 12. שם. 13. נוסח ברכות ק"ש של שחרית.

14. תהלים צד, יב. 15. במדבר סב, א. 16. תענית כא, א. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מרע"מ זח"ב כה, א. רמב"ם

בתחלתו. לעיל פג, ב [שער היחוד והאמונה פ"ז]. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יל"פ שמכאן ואילך מוסיף ענין עיקרי שמסקנת

התבוננות הנ"ל צ"ל: (1) בכל עת ושעה, (2) שיחי' בה ממש". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקומו – מתאים לשלפני זה

באור פני. ועפ"ז יל"פ שהובא דוקא הכתוב עוז וחדוה במקומו, ואיך שמוכרח להביאו. דלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת דאין

יום שלישי ז' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 232, וע"כ ראשית הכל... עד עמ' קיז, הגנוז:

- 1 ועל כן, – ולכן, ראשית²⁰ הכל, שישמח האדם ויגל בכל
2 עת²¹ ושעה, ויחיה ממש באמונתו²² בה, המהיה ומימי
3 עמו בכל רגע²³, ומי שמתעצב – בלבו, ומתאונן – בדיבור,
4 מראה בעצמו²⁴ שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה
5 טובה, והרי זה ככופר
6 חס-ושלום. – הכופר חס
7 ושלום בהמצאות
8 הקדוש-ברוך-הוא בכל
9 מקום. שכן, אם היה
10 מאמין בכך באמת, הרי
11 (באמור) "באור פני מלך
12 חיים" ו"עוז וחדוד
13 במקומו" לא חסר לו הרי
14 שום דבר. ועל כן – ולכן,
15 הרחיקו מדת העצבות
16 במאד חכמי האמת. –
17 חכמי האמת (המקובלים)
18 הרחיקו במאד מדת
19 העצבות, שעל האדם
20 להתרחק התרחקות
21 מקסימאלית ממדת
22 העצבות. שכן, יש
23 בעצבות משום סתירה
24 לאמונתו האמיתית של
25 יהודי, ש"לית אתר פניו
26 מיני" – שאין מקום פניו
27 ממנו יתברך. אבל
28 המאמין – באמת, לא
29 יחוש²⁵ משום ויסורין בעולם, ובכל עניני העולם "הן"
30 ו"לאו" שוין אצלו בהשוואה אמיתית. ומי שאין שוין לו –
31 מראה בעצמו²⁶ שהוא מ"ערכ רב" – שהצטרפו לבני ישראל
32 ביציאתם ממצרים, דלגרימיהו עבדי²⁷, – שעושים רק לצורך
33 ולאהבת עצמם, ואזקב את עצמו – עד כדי כך – הוספת כ"ק
34 אדמו"ר שליט"א, לצאת מתחת יד – ורשות ה' ולחיות בתי
35 חגים בשביל אהבתו את עצמו, ועל כן – ולכן, הוא חפץ
- ברצון של תענוג, בתי פשרים²⁸ ובני ומוזני, – רצונו וחפצו
בענינים אלה הוא רצון הבא מאהבת עצמו, בלי כוונה לשם
שמים, כי זה טוב לו. – בשעה שהנהגת האדם היא באופן כזה
– אזי נזנח לו שלא נברא, כי עיקר בריאת האדם בעולם
הזה הוא בשביל לנפוטו
בנפיונות אלו, – נסיונות
של קשיים בענינים
גשמיים, ולדעת את אשר
בלבבו, אם יפנה לכו
אחרי "אלהים אחרים",
שהם תאוות הגוף
המשתלשלים – ובאות,
מ"ספרא אחרא", –
מקליפות הנקראות
"אלקים אחרים", שכן גם
תאוות הגוף הבאות
ומקבלות חיותם
מהקליפות נקראות גם כן
"אלקים אחרים", ובזה
הוא חפץ, – ומתענג, אז
אם חפצו – תענוגו,
ורצונו לחיות חיים
אמיתיים המשתלשלים
מ"אלקים חיים", אף
שאין יכול – לחיות חיים
כאלה, שכל חייו יהיו
ענינים רוחניים ואלקות –
עד שלא יהא איכפת לו
כלל היסורים מהענינים הגשמיים. (צריך עיון. ובאיה בתי יד
ליתא תבות אלו אף שאינו יכול). ובנסחא אחרת מצאנו כך:
"או אם חפצו ורצונו – אף שאינו יכול – לחיות חיי
אמיתיים כו". ולפי נסחא זו נראה שתבות [אף שאינו יכול]
הוא מאמר מסנר) וימין שבאמת הוא חי בהם, – בחיים
האמיתיים הבאים מ"אלקים חיים", וכל צרכיו וכל עניניו
משתלשלים באמת – ומקבלים חיותם, בפרטי

רע יורד כו' – דא"כ מאין נמצא רע בעיני בשר עכ"פ. והתירוץ שזהו למע, במקומו וכו', שגם בנוגע להקב"ה, כביכול, כן החילוק. וכדרז"ל עה"פ עוז וחדוד ג' (חגיגה ה, ב) גואי בראי. ועיין רשימות הצ"צ לאיכה, ובאה"ת שלו לתנ"ך עה"פ ובפרט ע' תשי בסופו.
20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו שנת"ל שהנדון ביוצר בראשית". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל דמרזו אף שיש כח עתים שונים והפכים זמ"ז (קהלת ג, ב ואילך) וכן לעיל בריש האגה"ק 'בכל עת'. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון דבשבילה נברא – והרי בכל עת ושעה הוא חי". 23. עוד טעם שצ"ל "בכל עת ושעה". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר וגם לא רגיל. ויל"פ: היפך עצם ענין בריאתו ומציאותו (כנ"ל שבשבילה נברא)". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד ישע"י כח, טז. וראה תרגום שם. ואולי גם כאן צ"ל יחיש – ב' יודין. וראה תרגום קהלת ב, כה". 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל" [הערה 24]. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תק"ז ת"ו – כב, סע"א. ולהעיר מאגה"ק רס"א. ח"א ספ"א (באו"ה)". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל לא הודגש זה – כי מובן הוא וזהו פ' בכ"מ שהובא בדברי חז"ל. משא"כ כאן – לאחר שהדגיש הענין דחיים באור פני מלך, ובוה פשיטא שצ"ל חפץ".

17 מִזֶּכֶּר גַּם בְּגִלּוֹי, – שִׁירָאוּ בְּגִלּוֹי שׁוּחַ טוֹב, שְׂכָאמוֹנָה זֶה שְׂמַמְמִין
18 שְׁהָרַע הַנְּדִמָּה בְּגִלּוֹי, – שְׁמָה שְׁנִדְמָה בְּגִלּוֹי כִּי־רַע, כָּל חֵיותוֹ
19 הוּא מִ"טוֹב" הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהִיא חֲכָמְתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁאִינָה מְשֻׁנָּה,
20 וְהִיא הִ"עֲדוֹן" שְׁלִמְעֵלָה
21 מְעֻלָּם הָבָא – כְּנוֹזֵר
22 לַעֲלִי, שֶׁעוֹלָם הָבָא (גֵּן)
23 עֲדוֹן) הוּא רַק כִּי־גֵן
24 וְהַמְשַׁכָּה מִ"עֲדוֹן", וְהִ"טוֹב"
25 שֶׁמִּן־עֲדוֹן הוּא "טוֹב"
26 שְׁלִמְעֵלָה מִעֲלֵה³⁴ מִהַטּוֹב
27 שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְגֵן עֲדוֹן,
28 הָרִי בְּאִמּוֹנָה זֶה נִכְלָל
29 וּמִתְעַלָּה בְּאִמְתָּה הָרַע
30 הַמְדָּמָה בִּ"טוֹב" הָעֲלִיּוֹן
31 הַנִּנּוּז: – וְנַעֲשֶׂה בְּמִילָא טוֹב גַּם בְּגִלּוֹי, שִׁירָאוּ אֶת הַטּוֹב בְּעֵינֵי
32 בִּשְׂרָ.

1 פְּרִטְיוֹתֵיהֶם שְׁלֵא מִ"סְטְרָא אֲחֵרָא", – שְׁלֵא מִן הַקְּלִיפּוֹת, כִּי
2 "מִה" מִצְעָדִי נִבְרָ בּוֹנֵנוּ"³⁰, – צַעֲדִיו שֶׁל אָדָם הֵם מִה", וְ"אִין"³¹
3 מְלָה כּוֹ"³², – שֶׁהָאָדָם יִדְבֵּר וְהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לֹא יִדַּע מִכֶּךָ
4 מְקוֹדֵם, כִּפִּי שֶׁהַפְּסוּקִים³³
5 מְסִיִּים: "הֵן ה' יִדְעַת
6 כּוֹלָה", שְׁלֵא רַק מַעֲשִׂים,
7 אֲלֵא גַם דִּבּוּרִים שֶׁל
8 הָאָדָם, יוֹדַע הַקְּדוֹשׁ־
9 בְּרוּךְ־הוּא, עוֹד לִפְנֵי
10 שֶׁהָאָדָם מִבְּטָא אוֹתָם,
11 וּמִמֶּנּוּ הוּא מִקְבֵּל אֶת
12 הַחֵיות לְדַבֵּר אוֹתוֹ דִּבּוּר.
13 וְאֵם בֵּן – שֶׁהוּא מִקְבֵּל
14 כָּל חֵיותוֹ מִהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
15 הוּא, הַכָּל טוֹב בְּתַכְלִית רַק שְׁאִינוֹ מְשֻׁנָּה, – לְאָדָם הִ"טוֹב"
16 שְׁבוּחָ. וּבְאִמּוֹנָה זֶה – שֶׁהוּא מֵאִמֵּן בְּכֶךָ בְּאִמְתָּה נַעֲשֶׂה הַכָּל

יום רביעי ח' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיז, יב והי' מעשה... עד עמ' 234, הקדושות יתברך.

57 אֶת הָאֵשׁ, וְ – אֵילוּ מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל אֵין מְכַבִּין זֶה אֶת זֶה.
58 בְּלוֹמַר, – לֹא שֶׁהַחֹמֶר שֶׁל מִיכָאֵל הוּא מִיִּסּוּד הַמִּים הָרוּחִי
59 וְהַחֹמֶר שֶׁל גַּבְרִיאֵל הוּא מִיִּסּוּד הָאֵשׁ הָרוּחִי, אֲלֵא הַכוּוֹנָה
60 הִיא: שְׁמִיכָאֵל – הוּא, שֶׁר שֶׁל חֶסֶד, הַנִּקְרָא – חֶסֶד נִקְרָא
61 בְּשֵׁם "מִים", חֵיוֹרִים –
62 כְּטַבַּע הַמִּים, מְמָקוֹם
63 גְּבוּהָ לְמָקוֹם גְּבוּהָ,
64 וְהוּא – הִירִידָה מִמָּקוֹם
65 גְּבוּהָ לְמָקוֹם נִמוּךְ
66 בְּרוּחָנוּת, הִיא בְּחִינַת
67 הַהִשְׁפָּעָה וְהַתְּפַשְׁטוּת –
68 הַמְשַׁכָּת, תְּחִיּוֹת
69 מְעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים
70 לְתַחְתּוֹנִים, וּבְחִינַת אֵשׁ
71 שְׂמִיכָאֵל לְעֵלּוֹת לְמַעְלָה,
72 הִיא – בְּרוּחָנוּת, בְּחִינַת
73 הַגְּבוּרָה וְהַסְתַּלְקוֹת
74 הַשְּׁפָעַת תְּחִיּוֹת מִמֶּנָּה
75 לְמַעְלָה, שְׁלֵא לְהַשְׁפִּיעַ,
76 רַק בְּצִמְצוּם עֲצוּם וְרֵב, – שֶׁהַשְּׁפָעָה תִּהְיֶה רַק בְּאוֹפֶן שֶׁל
77 צִמְצוּם עֲצוּם שֶׁל הַמַּעֲטָה הַחֵיות בְּאִיכוֹת, וְשֶׁל צִמְצוּם רֵב שֶׁל
78 הַקְּטָנָה הַחֵיות בְּכִמּוּת, וְהֵן – חֶסֶד וְגְבוּרָה, מְדוּת נִגְדִיּוֹת
79 וְהַסְתַּלְקוֹת זֶה לָזֶה, – חֶסֶד הוּא עֵנִין שֶׁל הַשְּׁפָעָה בְּלִתי מְגוּבֵלָת
80 וְאֵילוּ גְבוּרָה הִיא עֵנִין שֶׁל הַגְּבֻלָּה וְצִמְצוּם, וְהֵינּוּ – מִתִּי חֶסֶד

33 יב. "וְהָיָה – הַשֹּׁכֵר לִי־מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה שְׁלוֹם, וְהַשֹּׁכֵר
34 לִי־עֲבֹדַת הַצְּדָקָה הַשְּׁקֵט וְנִבְטַח עַד עוֹלָם". – זֶה פְּסוּק
35 בִישַׁעִי¹, וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים הָאוֹמְרִים, שֶׁ"מַּעֲשֶׂה" וְ"עֲבוּדָה" הֵם עֵנִין
36 אֶחָד, הַפְּסוּק חוֹזֵר עַל אוֹתוֹ עֵנִין בְּמִלִּים שׁוֹנוֹת. וְאֵילוּ תִּרְגּוּם
37 יוֹנָתָן מְפָרֵשׁ שֶׁהֵם שְׁנֵי
38 עֲנִינִים, שְׁנֵי אוֹפְנִים שׁוֹנִים
39 בְּעֵנִין הַצְּדָקָה, וְאֵשֶׁר עֹבֵר
40 מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה מִגִּיעַ
41 הַשֹּׁכֵר שֶׁל שְׁלוֹם, וְעֹבֵר
42 הָעֲבוּדָה שֶׁל צְדָקָה מִגִּיעַ
43 הַשֹּׁכֵר שֶׁל הַשְּׁקֵט וְנִבְטַח
44 עַד עוֹלָם. לְהַבִּין הַהִפְרָשׁ
45 שְׁבִין "מַעֲשֶׂה"
46 לְ"עֲבוּדָה" – אִיזָה אוֹפֶן
47 שֶׁל צְדָקָה נִקְרָא "מַעֲשֶׂה"
48 וְאִיזָה נִקְרָא "עֲבוּדָה"? –
49 הַהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין "שְׁלוֹם"
50 לְ"הַשְּׁקֵט וְנִבְטַח" כּוֹי. –
51 שֶׁהַשֹּׁכֵר עֹבֵר אוֹפֶן
52 הַצְּדָקָה הַנִּקְרָא מַעֲשֶׂה הוּא שְׁלוֹם, וְהַשֹּׁכֵר עֹבֵר אוֹפֶן הַצְּדָקָה
53 הַנִּקְרָא עֲבוּדָה הוּא הַשְּׁקֵט וְנִבְטַח, נִבֵּן זֹאת עַל פִּי מִה שְׁאִמְרוּ
54 רַבּוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹנֵם לְבִרְכָּה² עַל פְּסוּקִים: "עֲשֵׂה שְׁלוֹם
55 בְּמִרְמוֹי" – אוֹמְרִים עַל כֶּךָ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: כִּי מִיכָאֵל שֶׁר שֶׁל
56 מִים וְגַבְרִיאֵל שֶׁר שֶׁל אֵשׁ, – טַבַּע הַמִּים וְהָאֵשׁ שֶׁהֵמָּה מְכַבִּים

29. תהלים לז, כג. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צע"ק השייכות דפסוק זה דוקא לכאן, שבתנ"ך כ"כ ע"ד השגח"פ קודם לזה. ומובן ע"פ פ"י חז"ל בו דוקא (חולין ז, סע"ב) נוקף כ"י. וגם בזה נר' גודל הדיוק דאדמו"ר אפילו "במליצות" לכאורה".
31. תהלים קלט, ד. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ל"ע גו' לאחר "כווננו" - וי"ל לרמז אסיפא שנוגע כאן (ע"פ פ"י התרגום "מחשבת") ד"כל עניניו" - גם "מחשבת". 33. תהלים שם. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמחז"ל ברכות לד, ב". 1. לב, יז. 2. ראה דברים רבה ה, יב. תנחומא ויגש ו. 3. איוב כה, ב.

36 ומטָה כְּלָפִי חֶסֶד, הִיא מֵדַת הַרְחָמִים, – בשעה שמדת
37 החסד אומרת להשפיע בלי הגבלה, ומדת הגבורה אומרת
38 למנוע את ההשפעה ממי שאינו ראוי לקבלת השפע – באה
39 מדת הרחמים ומכריעה ביניהן ומטָה את הקו כלפי מדת

40 החסד, שגם אם אין הוא

41 ראוי לקבלת שפע, ראוי,

42 אבל, שירחמו עליו, ומצד

43 הרחמנות להשפיע לו,

44 הַנִּקְרָא – מדת

45 הרחמים, נקראת בְּשֵׁם

46 "תַּפְאֶרֶת" בְּדַבְרֵי חֲכָמֵי

47 הָאֱמָת, – חכמי הקבלה,

48 לְפִי שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִבְּ

49 גִּיּוּנֵי: לָכֵן וְאֵלֶּם,

50 הַמְרֻזִּים לְחֶסֶד

51 וְגִבּוּרָה. – לכן מרמו

52 לחסד, ואדום – לגבורה.

53 ולכן זה נקרא בשם

54 "תפארת" – יופי – שכן

55 דבר המורכב מכמה

56 צבעים יש בו יופי. הרי,

57 מפני שיש ב"רחמים" גם

58 חסד וגם גבורה – לכן נקראת מדה זו בשם "תפארת". וְלָכֵן

59 סֵתֵם שֵׁם הַיּוֹ"ה בְּרוּךְ-הוּא שֶׁכָּבֵל תְּהוּרָה מוֹרָה עַל מֵדַת

60 הַתַּפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֶהר הַקְדוּשָׁה, – השמות הקדושים

61 מורים הרי על המדות העליונות, כמו שם א"ל על בחינת

62 החסד, שם אלקים – על מדת הגבורה וכדומה. ואילו שם הוי'

63 – כפי שהוא מופיע בתורה באופן סתמי – מורה על מדת

64 ה"תפארת". שם הוי' הוא הרי "שם העצם" ולמעלה משאר

65 השמות הקדושים, וזוהי מדת ה"תפארת", לְפִי שֶׁכָּאֵן – במדת

66 ה"תפארת", הוּא חֲכִינָה גִּילּוֹי אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ-הוּא,

67 הָאֶרֶה רַבָּה, בִּיתֵר שְׂאֵת מִשְׁאֵר מֵדוּתֵי תְּקוּדוֹשׁוֹת וְיִתְבָּרָה.

68 – זהו הענין של "עושה שלום במרומיו", שהוא יתברך

69 בהתגלותו מ"אור אין סוף", עושה שלום בין מיכאל וגבריאל,

70 בין חסד וגבורה.

1 וגבורה נוגדים והפכיים אחד מהשני, בְּשֶׁהֵן בְּחִינַת מֵדוּת

2 לְבָרָה, – מדה היא הרי ענין של שיעור והגבלה, וכל מדה

3 מוגבלת באופנה היא, אם באופן של חסד או באופן של גבורה,

4 אֶף תְּקוּדוֹשׁ־בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, – שלא תהיה

5 התנגדות בין מדה אחת

6 לשניה, דְּהֵינּוּ עַל יְדֵי

7 גִּילּוֹי שְׂמִתְגַּלָּה בְּחֵן

8 הָאֶרֶה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה

9 עֲצוּמָה מְאֹד מְאֹד אֵין

10 סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, אֲשֶׁר

11 בְּשֵׁמוֹ – שהוא "אור אין

12 סוף", בלי סוף ובלי גבול,

13 בֵּן הוּא, שְׁאִינוּ בְּחִינַת

14 מֵדָה חֲסִידוֹשְׁלוֹם, אֵלֶּם

15 – הוּא, לְמַעַל מַעַל

16 עַד אֵין קֵץ, אֲפִלּוּ –

17 לְמַעַל, מְבַחֲנִית

18 חֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת –

19 שהיא מְקוֹר הַמֵּדוּת, –

20 ומכל־שכן שהוא למעלה

21 לגמרי מבחינת המדות,

22 וְאֵין – כשמאירה בהן

23 הארה מאור אין סוף, הַמֵּדוּת נִגְדִיּוֹת שֶׁל מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל

24 – של חסד וגבורה, נִכְלָלוֹת בְּמִקְוֵן וְשִׁשָּׁן, וְהָיוּ לְאֲחֵדִים

25 מִמֶּשׁ, וְכִטְלִים בְּאֹרֵי יִתְבָּרָה הַמֵּאִיר לָהֶם בְּחִינַת גִּילּוֹי.

26 – שכן, מצד גודל התבטלותם לאור אין סוף, נאבד הניגוד

27 שביניהם, כפי המשל בשני שרים המנגדים אחד לשני, הרי

28 בשעה שהם עומדים בפני המלך, נאבדת התנגדותם והם

29 מדברים ביניהם כידידים טובים, דבר הבא מצד ההתבטלות

30 הגדולה של שניהם בפני המלך, כך גם בנמשל זה במדה נעלה

31 ביותר, שכן, מפני שביטולם הוא הרי ל"אור אין סוף", ענין

32 שהוא "אין סוף" ו"בלי גבול" – נאבדת לגמרי ההגבלה של

33 המדות. וְאֵין מְתַמְזָּגִים וּמְתַמְזָּקִים הַגִּבּוּרִים בְּחֶסֶדִים, –

34 הן נהפכות לטוב ולחסד המשולים למתיקות, עַל יְדֵי בְּחִינָה

35 מְכַצֶּת – המתווכת את ה־קוֹ הַמְּכַרֵּעַ – בין חסד וגבורה,

אגרת הקדש

הקב"ה עושה שלום ביניהם דהיינו ע"י גילוי שמתגלה בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור א"ס ב"ה אשר כשמו כן הוא שאינו בבחי' מדה ח"ו אלא למעלה מעלה עד אין קץ אפילו מבחי' חב"ד מקור המדות ואזי המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל נכללות במקורן ושרשן והיו לאחדים ממש ובטלים באורו יתברך המאיר להם בבחי' גילוי ואזי מתמזגים ומתמתקים הגבורות בחסדים ע"י בחי' ממוצעת קו המכריע ומטָה כלפי חסד היא מדת הרחמים הנק' בשם תפארת בדברי חכמי האמת לפי שהיא כלולה מב' גוונים לובן ואודם המרמזים לחו"ג ולכן סתם שם הוי' ב"ה שבכל התורה מורה על מדת התפארת כמ"ש בזה"ק לפי שכאן הוא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה הארה רבה ביתר שאת משאר מדותיו הקדושות יתברך.

23 הארה מאור אין סוף, הַמֵּדוּת נִגְדִיּוֹת שֶׁל מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל
24 – של חסד וגבורה, נִכְלָלוֹת בְּמִקְוֵן וְשִׁשָּׁן, וְהָיוּ לְאֲחֵדִים
25 מִמֶּשׁ, וְכִטְלִים בְּאֹרֵי יִתְבָּרָה הַמֵּאִיר לָהֶם בְּחִינַת גִּילּוֹי.
26 – שכן, מצד גודל התבטלותם לאור אין סוף, נאבד הניגוד
27 שביניהם, כפי המשל בשני שרים המנגדים אחד לשני, הרי
28 בשעה שהם עומדים בפני המלך, נאבדת התנגדותם והם
29 מדברים ביניהם כידידים טובים, דבר הבא מצד ההתבטלות
30 הגדולה של שניהם בפני המלך, כך גם בנמשל זה במדה נעלה
31 ביותר, שכן, מפני שביטולם הוא הרי ל"אור אין סוף", ענין
32 שהוא "אין סוף" ו"בלי גבול" – נאבדת לגמרי ההגבלה של
33 המדות. וְאֵין מְתַמְזָּגִים וּמְתַמְזָּקִים הַגִּבּוּרִים בְּחֶסֶדִים, –
34 הן נהפכות לטוב ולחסד המשולים למתיקות, עַל יְדֵי בְּחִינָה
35 מְכַצֶּת – המתווכת את ה־קוֹ הַמְּכַרֵּעַ – בין חסד וגבורה,

יום חמישי ט' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 234, והנה אתערותא דלעילא... עד עמ' קיח, במצרף וכו'.

אגרת הקדש

והנה אתערותא דלעילא לעורר גילוי הארה רבה והשפעה עצומה הנ"ל מאור א"ס ב"ה לעשות שלום הנ"ל היא באתערותא דלתתא במעשה הצדקה והשפעת חיים חן וחסד ורחמים למאן דלית ליה מגרמי' כלום ולהחיות רוח שפלים כו'. ומודעת זאת בלום, – למי שאין לו מעצמו כלום, ולהחיות רוח שפלים

71 וְהֵנָּה, אֲתַעְרוּתָא

72 דְּלַעֲלִיא, – ההתעוררות

73 מלמעלה, לְעוֹרֵר גִּילּוֹי

74 הָאֶרֶה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה

75 עֲצוּמָה הַנּוֹכֵר לְעִיל,

76 מְאֹד מְאֹד בְּרוּךְ

77 הוּא, – כדי, לַעֲשׂוֹת

78 שְׁלוֹם – בין המדות שלמעלה, הַנּוֹכֵר לְעִיל, הִיא בְּאֲתַעְרוּתָא

79 דְּלַתְתָּא, – על ידי

80 ההתעוררות של העבודה

81 שלמטה, בְּמַעֲשֵׂה

82 הַצִּדְקָה וְהַשְׁפָּעַת חַיִּים

83 – ענינים הנותנים חיים, חָן

84 וְחֶסֶד וְרַחֲמִים לְמָאן

85 דְּלִית לִיה מְגֻרְמִיָּה

86 בְּלוֹם, – למי שאין לו מעצמו כלום, וְלַחַיּוֹת רוּחַ שְׁפִלִים

השרים והמדות הנזכרות לעיל, שהן ההיכלות עליונים
בעולם הבריאה שבתוך הקדוש, — שם השלום בין המדות
של חסד וגבורה כששתיהן הן בטוב וקדושה, והשלום מתבטא
בכך שתהיה התכללות של חסד וגבורה והגבורה תומתק בחסד,

ו"פמליא של מטה" — הן

ההיכלות התחתונים,

ובפרט עולם הזה השפל

המערב טוב ורע מ — אז

חטא אדם הראשון, —

חטא שהביא לתערובת

הטוב והרע, שאין טוב בלי

רע ואין רע בלי טוב, והרע

שולט על הטוב, כמו

שכתוב: "אשר שלט

האדם באדם כו", —

ה"אדם בליעל" של

קליפה, מושל על האדם

של קדושה, וכפי שמסיים

באותו פסוק "לרע לו",

"ולאם מלאם יאמץ",¹⁰

— לפעמים מתגבר צד

הקדושה ולפעמים מתגבר

הצד שלעומת זה,

וכנראה כחוש באדם

התחתון, הנקרא בשם

"עולם קטן",¹¹

שלפעמים הטוב גובר ולפעמים להפך — שהרע מתגבר הם

ושלום. ואין שלום בעולם עד "עת קץ", — כשיהיה סוף לרע,

שיתברר הטוב מהרע לדבק — להתדבק בשרשו ומקורו,

מקור החיים ברוח-הוא, ואין להתפרדו כל פעלי און, ורוח

הטמאה יעבר מן הארץ,¹² כשיתברר מתוכו בחינת הטוב

המחיה. — שאז, כשהטוב יתברר מהרע, לא יהיה במילא קיום

לרע, שהרי כל קיומו וחיותו של הרע בא רק מהטוב.

וכבר זה — שהטוב יתברר מהרע, יהיה גם כן על ידי גלוי

אלקותו למטה — כלומר, כשם שהבירור בכלל נעשה הרי על

ידי מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות,¹³ כך גם יהיה הבירור

על ידי ההתגלות האלקית שתהיה אז למטה, בהארה רבה

והשפעה עצומה, כמו שכתוב:¹⁴ "כי מלאה הארץ דעה את

ה'", "ונגלה כבוד ה' כו".¹⁵ וזהו בכללות העולם לעתיד, —

שאו יהיה הטוב שיתברר מהרע — על ידי ההתגלות האלקית

שתתגלה אז, אך באדם התחתון — בכל "עת מצא", — בכל

שעת הימצאו של הקדוש ברוך הוא,¹⁶ זו תפלה, — שזה ענין

התפילה,¹⁷ או שאר עתים מומנים להתבודד עם קונו — שאז,

בשעת התפלה או בשאר זמנים שיהודי "עובד" עם עצמו — כל

כו'. — על ידי שמשפיעים צדקה המחזיקה את העני בחיים,

ועושים זאת באופן שיש בו גם חן, חסד ורחמים, שהצדקה ניתנת

ברגש ובאופן של "המפייסו",¹⁸ שבעת ובעונה אחת עם נתינת

הצדקה משווים לו הרגשה טובה, מרוממים ומעודדים את רוחו,

שלא יהיה נפול ברוחו —

הרי על ידי התעוררות זו

מלמטה

התעוררות

מההארה

וההשפעה

מ"אור אין סוף" ברוך הוא

אל המדות העליונות,

לעשות שלום ביניהן

ושהגבורות

לחסדים. להלן יסביר רבנו

הזקן מה ש"מעשה

הצדקה" פועלת בנפש

האדם, בעבודתו

ובמלחמתו עם הרע

שבנפשו הבהמית. ואשר

בבירור הנפש הבהמית,

שהטוב שבה יתברר

מהרע — ישנם שני אופנים:

אופן אחד בדרך מלמטה

למעלה, על ידי עבודת

ומלחמת כל מדה שבנפש

האלקית לברר את המדה שכנגדה בנפש הבהמית, כמו למשל

לברר על ידי האהבה של הנפש האלקית את מדת החסד

והתאוה של הנפש הבהמית; על ידי יראה של הנפש האלקית

לברר את מדת היראה הרעה של הנפש הבהמית, וכדומה; אופן

שני, בירור בדרך מלמעלה למטה, על ידי שהאדם ממשיך על

עצמו אור אלקי — מתבררות המדות של הנפש הבהמית. על

דרך וכמו שלעתיד-לבוא יהיה בעולם בכלל הבירור שהטוב

יתברר מהרע על ידי ההתגלות האלקית שתהיה אז בעולם,

התגלות שתפעל שיהיה "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ",¹⁹

על דרך זה גם בעבודתו של יהודי לברר את הטוב מהרע של

נפשו הבהמית, ישנו הבירור בדרך מלמעלה למטה (על ידי

לימוד תורה לשמה הממשיך אור אלקי) העוזר שהטוב שלו

יתגבר ויתברר מהרע. כך גם על ידי ענין הצדקה, "מעשה

הצדקה", ממשיך יהודי התגלות אלקית המתגלית לו בשעת

תפלתו, שיהיה אצלו בירור הטוב מרע. ובלשון רבנו הזקן:

ומודעת זאת, — ידוע, מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה²⁰

על העוסק בתורה לשמה: "משים שלום בפמליא של

מעלה ובפמליא של מטה", "פמליא של מעלה" — הם

6. ב"ב ט, ב. זכרי יג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סנהדרין צט, ב. לקו"ת מטות ד"ה החלצו". 9. קהלת ח, טו. וראה לקמן סכ"ה. ועוד. 10. תולדות כה, כג. 11. תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). 12. כנ"ל ח"א רפ"ז. 13. ישע"י יא, ט. 14. שם מ, ה. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרשים תהלים לב, ו". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סכ"ה בארוכה".

- 1 אַחַד לְפִי מַעֲשֵׂיו זֹכֵחַ לְמַעַן פִּירוֹד זֶה, עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה
2 לְשִׁמּוּחַ, – שַׁעַל יְדֵי הַהֲתַגְלוֹת הָאֱלֹקִית שֶׁבִּנְפֶּשׁוֹ שִׁמְתַּגְלָה
3 מִלִּמּוֹד הַתּוֹרָה שְׁלֹ – נַעֲשֶׂה הַבִּירוֹר, שֶׁהַטּוֹב שְׁלֹ מִתַּעֲלָה
4 מִהֲרַע, וְכֵן עַל יְדֵי
5 הַצִּדְקָה, – שֶׁהוּא נוֹתֵן, גַּם
6 כֵּן מִתְבָּרַר הַטּוֹב מִהֲרַע, 1
7 כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ¹⁷: – רַבּוּתֵנוּ
8 ז': "רַבִּי אֶלְעָזָר יְהִיב
9 פְּרוּשָׁה לְעֵינֵי וְהָדָר מַצְלִי, 4
10 – ר' אֶלְעָזָר נֵתַן פְּרוּשָׁה
11 לְעֵינֵי וְאֶחָד כֵּךְ הַתַּפְּלָל, 6
12 דְּכַתִּיב: – שֶׁהִי כְּתוּב¹⁸:
13 אֲנִי בְּצִדְקָה – בְּצִדְקָה, 8
14 אֶחָד פְּנִיךָ, – כִּדִּי
15 לְרֹאוֹת הַהֲתַגְלוֹת שֶׁל
16 פְּנִימִיּוֹת הָאֱלֹקוֹת בְּתַפְלָה, הִרִי זֶה עַל יְדֵי הַקְּדָמָה שֶׁל "צִדְקָה",
17 צִדְקָה, הִיא – "אֶחָד פְּנִיךָ" הִיא בְּחִינַת גְּלוֹי הָאָרֶץ וְהַשְׁפָּעָת
- 18 הַדַּעַת וְהַתְּבֻנָּה, לְהַתְּבֻנָּה בְּגִדְלַת ה', וְלַהּוֹלִיד מִזֶּה דְּחִילוֹ
19 וְרַחֲמֵימוּ – יִרְאָה וְאֶהְבָּה, שְׂכָלִיִּים – שְׂבָאוֹת מִהַשְׁכָּל וְהַהֲבֵנָה
20 בְּגִדְלַת ה', בְּנִדְרָע, – שְׂוֹדֵי הַהֲתַגְלוֹת הָאֱלֹקִית שֶׁבְּתַפְלָה, וְעַל
21 יְדֵי זֶה נִבְרָר הַטּוֹב –
22 וְעוֹלָה לֵה' וְנִפְרָד הָרַע,
23 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁹: "מִצָּרָף
24 לְכֶסֶף וְכוֹר לְזָהָב, וְאִישׁ
25 לְפִי מַחֲלָלוֹ", פְּרוּשׁ – מִהַ
26 הַפִּירוּשׁ שֶׁצִּירוּפוֹ (מִירוּקוֹ)
27 שֶׁל אָדָם הוּא לְפִי מִהַ
28 שֶׁהוּא מַחֲלָל – לְפִי
29 הַלּוֹל אֶת ה' – בְּשַׁעַת
30 הַתַּפְּלָה, בְּעֶמֶק הַדַּעַת
31 לַהּוֹלִיד דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵימוֹ²⁰
32 – יִרְאֵת ה' וְאֶהְבָּת ה', כְּכָה
33 נִבְרָר הַטּוֹב וְנִפְרָד הָרַע, – וְהוּא נִצְרָף וְנִמְרָק, בְּכִירוֹר וּפְרוּד
34 הַפְּנִינִים מִכֶּסֶף וְזָהָב בְּמִצָּרָף וְכוֹר.

יום שישי י' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיה, והנה מודעת זאת... עד עמ' 236, פעמים וכו'.

- 35 וְהֵנָּה מוֹדַעַת זֹאת, – יְדוּעַ הִרִי, שִׁישְׂרָאֵל בְּמִכְעָם הֵם
36 רַחֲמִינִים וְגוֹמְלֵי חֲסִידִים²¹, מִפְּנֵי הֵיכָן נִפְשׁוּתֵיהֶם נִמְשָׁכוֹת
37 מִמְּדוּתָיו וְיִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר הַחֶסֶד גּוֹבֵר בָּהֵן – בְּמִדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת,
38 עַל מִדַּת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוּם, וְכְּמוֹ שֶׁכָּתוּב²²: "נִבְרָר
39 חֲסִדוֹ עַל יִרְאָיו", –
40 הַמְרַמֵּז עַל הַתְּגַבְרוֹת
41 הַחֶסֶד עַל מִדַּת הִירָאָה 10
42 וְהַגְּבוּרָה שֶׁבּוֹ יִתְבָּרַךְ, 11
43 שְׁלֹכֵן נִקְרָאת הַנְּשָׁמָה 12
44 "בַּת בָּהֵן" – שֶׁהִיא בָּאָה 13
45 מִבְּחִינַת כְּהֵן, שֶׁהִיא מִדַּת 14
46 הַחֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב 15
47 בְּיִתְרֵי הַקְּדוּשָׁה²³, – וְכִיוּן 16
48 שֶׁהַנְּשָׁמָה בָּאָה מִמְּדוּת 17
49 הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁבָּהֵן הַחֶסֶד 18
50 מִתְגַּבֵּר – לִכֵּן גַּם בְּנִשְׁמָה 19
51 מִדַּת הַחֶסֶד וְהַרְחֵמֶת 20
52 הִיא בְּהַתְּגַבְרוֹת, שִׁיחֻדִּים 21
53 בְּטַבְעֵם הֵם בְּעֵלֵי רַחֲמִינִים 22
54 וְגוֹמְלֵי חֲסִידִים, וְהֵנָּה,
55 הַצִּדְקָה הַנִּמְשָׁכָת מִבְּחִינָה זוֹ – מִטַּבְעֵי הַרְחֵמֶת שֶׁבִּנְשָׁמָה,
56 נִקְרָאת בְּשֵׁם "מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה", כִּי שֵׁם "מַעֲשֵׂה" נֹפֵל עַל
57 דְּכָר שֶׁכָּבֵר נַעֲשָׂה, אוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה תְּמִיד מִמִּילָא וְהִיא דְּכָר
58 תְּהִיָּה וְרִגְלִי תְּמִיד, וְאֵף כָּאֵן – בְּעֵנִי הַצִּדְקָה הַבָּא
- 59 מִהַרְחֵמֶת הַטַּבְעִית שֶׁבִּנְשָׁמָה, הִרִי מִדַּת הַחֶסֶד וְהַרְחֵמֶת
60 הַטַּבְעִית בְּנִפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל מִכְּבָר – הִרִי זֶה דָּבָר
61 שֶׁכָּבֵר נַעֲשָׂה, מַעַת בְּרִיאוֹתָיו וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹתָיו מִמְּדוּתָיו
62 וְיִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב²⁴: "וַיַּפֵּחַ בְּאַפּוֹ כו'", – בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם
63 הַרְאִשׁוֹן נִשְׁמָה שֶׁל חַיִּים,
64 וְאֵנִי אֹמְרִים²⁵ עַל הַכִּנְסָת
65 הַנְּשָׁמָה בִּיהוּדִי: "וַיֵּאָתָה
66 נִפְחָת בִּי", וְיִמָּאן דְּנִפְחָת
67 כו"²⁶, – מִתּוֹכוֹ נִפְחָת,
68 מִתּוֹכֵיחוֹ וּמִפְּנִימִיּוֹתָיו,
69 וּבִנְמִשְׁל הַכּוֹוֹנָה שֶׁהַנְּשָׁמָה
70 בָּאָה מִפְּנִימִיּוֹת הָאֱלֹקוֹת,
71 הִרִי, כִּיוּן שֶׁהִיא בָּאָה
72 מִפְּנִימִיּוֹת מְדוּתָיו יִתְבָּרַךְ –
73 יֵשׁ בָּהּ, בְּנִשְׁמָה, עֵנִין
74 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל מְדוּתָיו
75 יִתְבָּרַךְ, יַחַד עִם הַתְּגַבְרוֹת
76 מִדַּת הַחֶסֶד, מֵאֵז יִרְיֵדָה
77 וְכִנְסִתָּהּ בְּגוּף, וְגַם כָּכָל
78 יוֹם יוֹם – הַקְּבָה בְּטוֹבוֹ
79 מְחַדֵּשׁ מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, – כּוֹלֵל הַתְּחַדְּשׁוֹת שֶׁל הַמְּדוּת
80 שֶׁלְמַעֲלָה, וּבִאֲשֶׁר לְנִשְׁמָה לְמַטָּה, הִרִי וְ"חֲדָשִׁים לְבָקָרִים
81 כו"²⁷, – זֶה פִירוּשׁ "מַעֲשֵׂה", שֶׁנַּעֲשָׂה תְּמִיד, שֶׁהִרִי תְּמִיד יִשְׁנָה
82 הַתְּחַדְּשׁוֹת בְּנִשְׁמָה וּמִדַּת הַרְחֵמֶת שֶׁלָּהּ, הִרִי זֶה עֵנִין "מַעֲשֵׂה"

17. ב"ב י, א. 18. תהלים יז, טו. 19. משלי יז, ג. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהם כסף וזהב ברוחניות - תו"א ר"פ וישב ובכ"מ". 21. ראה תניא ח"א ספ"א. 22. תהלים קג, יא. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ח"ב צה, א". 24. בראשית ב, ז. 25. בכרכות השחר (ברכת "אלקי נשמה"), מברכות ס, ב. 26. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזהר. 27. איכה ג, כג.

- 1 הצדקה, הצדקה נעשית מצד מדת הרחמנות שבטבע בני
2 ישראל. אך לשון "עבודה" אינו נופל אלא על דבר שהאדם
3 עושה בניגוד עצומה
4 נגד טבע נפשו, - שעליו
5 להתייגע עם עצמו לעשות
6 נגד טבע נפשו, שכן הטבע
7 של נפשו אינו רוצה
8 להרשות זאת, רק
9 שמכחל טבעו ורצונו
10 מפני רצון העליון ברוך
11 הוא, כגון ליגע עצמו
- בתורה ובתפלה "עד מצוי הנפש" כו'. - דבר שאין טבע
הנפש רוצה להרשותו, אלא הוא מתייגע עם עצמו כנגד טבע
נפשו. ואף כאן במצות
הצדקה, - העבודה היא
לתן - לתת הרבה יותר
מ - אשר טבע רחמנותו
ורצונו - לתת, וכמו
שאמר רבותינו זכרונם
לברכה²⁹ על פסוק:
"נתן תתן" - "אפילו מאה
פעמים וכו'".

יום שבת קודש י"א אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 236, ו"ש והי' מעשה הצדקה... עד עמ' קיט, כל חמאתם:

- 23 וזהו שכתוב: "והיה מעשה הצדקה - שלום", שגם הצדקה
24 הנקראת בשם "מעשה" ולא בשם "עבודה" - אף-על-פי
25 כן ב"אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא", - על ידי
26 עבודת הצדקה שלמטה נעשית התעוררות למעלה, מעורר -
27 על ידי ההתעוררות
28 מלמטה, גלוי אור איך
29 סוף פרודיה הוא בהארה
30 רבה והשפעה עצומה,
31 ונעשה שלום במרומו -
32 בשרים ובמדות שלמעלה,
33 שתהיה התכלות מיכאל
34 וגבריאל, שר של חסד
35 ושר של גבורה, ואשר
36 גבורה תומתק בחסד, וגם
37 בפמליא של מטה. -
38 בעולמות שלמטה, רק
39 שבעולם הזה השפיל -
40 לא יתגלה השלום
41 והברור - של הטוב
42 מהרע, ופרוד הרע
43 מהטוב עד "עת קץ" -
44 של הרע, ולא בזמן
45 הגלות, כנזכר לעיל. רק
46 ב"עולם קטן" הוא
47 האדם - בכל "עת
48 מצא", זו תפלה, -
49 הנקראת "שלום", שהי'
50 גם בתפלה נעשה ענין השלום והברור של הטוב מהרע, כמו
51 שכתוב: "בצדק - בהארה פניך", כנזכר לעיל. -
52 ההתגלות הפנימית של אלקות שמתגלה בשעת התפלה שאז
53 ישנו ענין השלום. אך אחר התפלה יוכל להיות הרע -
- שבנפש, חוזר ונעור בקל ולהתערב בטוב, באשר יתחלף ב
- ענינים של חשבת עולם הזה. אך הצדקה בבחינת
"עבודה" - שהוא מתייגע עם עצמו לתת צדקה יותר מטבעו,
הנה מאשר - כיוון שיקרה וגדלה מעלתה במאד מאד, -
מאשר הצדקה שמצד
הטבע, בהיותו מכחל
טבעו ורצונו הגופני
מפני רצון העליון ברוך
הוא, ואתכפיא סמרא
אחרא, - וה"צד האחר",
קליפה, מתכופפת
לקדושה, ואזי אסתלק
יקרא דקדשא ברוך
הוא כו', - ואז מתרומם
כבודו של הקדוש-ברוך
הוא בכל העולמות,
וכיתרון האור מן החשך
דוקא - כשמהפכים את
החושך ועושים ממנו אור
- יש לאור זה דוקא יתרון,
מעלה עליונה, כנודע, אי
לזאת - לכן, אין הרע
יכול להיות עוד חוזר
ונעור בקלות כל כך
מאליו, רק אם האדם
יעוררנו וימשיכנו על
עצמו חסד-שלום. -
ואילו מעצמו לא יתעורר הרע כל כך בקלות. וזהו שכתוב
"השקט ובטח עד עולם", - שהשכר עבור "עבודת הצדקה"
הוא "השקט ובטח עד עולם", "השקט" - הוא מלשון "שקט על
שמרינו"³⁰, דהיינו שהשקט נפרדים לגמרי מן הניז ונפלין

28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק ס"א". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ספרי דברים טו, יו"ד. פרש"י שם". 30. דברים שם.

9	נְכַרְדּוּ וְנִפְרַדּוּ מֵעַם מֵעַם	1	לְמַטָּה לְגַמְרִי, וְהֵינִי
10	עַד שְׁנוּפֵל לְמַטָּה	2	לְמַעְלָה זֶךְ וְצִלּוֹל
11	לְמִקְוֵהוּ וְשִׁרְשׁוֹ, —	3	פְּתִיכִית. וְעַל־דִּרְדֵּי־זֶה
12	מִקּוֹר וְשׁוֹרֵשׁ הָרַע —	4	הוּא פְּ"עֲבִידָה
13	שִׁמְתַּחַת לְכָל הָעוֹלָמוֹת,	5	הַצִּדְקָה", — בַּצִּדָּקָה
14	וְכַמוֹ שִׁפְתוֹב ³² :	6	שִׁבְחִינָת עֲבוּדָה
15	"וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצָּלוֹת יָם	7	הַ"שְּׁמַרִים" הֵן בְּחִינַת
16	כָּל הַמַּאֲתָם ³³ :	8	תַּעֲרֶכֶת רַע שֶׁנִּפְנָשׁוּ,
			חֲטָאֵתָם:

32. מיכה ז, יט. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באוה"ת להצ"צ עה"פ (מיכה ז, יט) מציין לשל"ה וישלח (רצה ב). ויובן משם לכאן."

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מה' אלול, בו כותב אודות סדר הלימוד ולפלא קצת, כיון שהצעתי שיהי לימוד הגמרא באותן המסכתות שנוגע בפועל, ומה טוב בחיי היום יומים, שעיי"ז נפתרת מאל"י השאלה אודותה כותב, ובמכתבו מזכיר מסכת אחרת.

קרוב לומר שהביאור בזה, שאין הוא הבוחר מקום הלימוד אבל הרי גם אינו מזכיר אודות השתדלותו בזה, והרי השתדלות כהאמורה יש לתומכה גם בטעמים פדגוגים שתוכנם ג"כ כהנ"ל, שמש' דסדר מועד וכיו"ב הם בהלכות הצריכות וכו' ועיי' ג"כ הלכות תלמוד תורה לרבנו הזקן בהנוגע לסדר לימוד, למי שאין זמן רב לרשותו, וכן בההקדמה מבני רבנו הזקן להשו"ע של סדר לימוד וכמה הוראות מגדולי ישראל בכגון זה בכל האמור, וכדאי שיתיעץ עם זקני אנ"ש בהנ"ל לאחר שישבירם שאין המדובר בהנוגע לישיבה ששעות הלימוד רבות הן וכו'.

במ"ש אודות הלימוד מתוך כפי', - תקותי שעל ידי שיוסיף בלימודו הסדר של שו"ת דהתי' וכיו"ב, במשך זמן לא ארוך יבוטל ענין של הבעל כרחו ויתוסף בהענינים הנ"ל הלוך והוסיף ובפרט באם יוכל לממש את הלימודים ע"י דוגמאות מסיפורים הנמצאים בלקוטי דבורים ושיחות וכו'.

ויהי רצון שיבשר טוב בכל הנ"ל ויראה פרי טוב בעמלו, ויזכה ויצליח להיות טופח ע"מ להטפח בעניני תורה ומצות והרי זכות הרבים מסייעתו להצלחת השתדלותו ויגיעתו בזה.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ה'תש"ג

ה אלול

יום ראשון

יום
ראשון

שיעורים. חומש: תצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כט"ד. יג"טו.
תניא: יב. והי' . . . מדות לבדן.

מִגְהֶגְגוּ בְּלִבִּישָׁת טָלִית גְּרוּל: מְנִיחִים הַטָּלִית גָּדוֹל מִקָּפֶל עַל כֶּתֶף יָמִין וּבּוֹדְקִים הַצִּיצִית.
בְּשַׁעַת הַבְּדִיקָה אוֹמְרִים "בְּרָכִי נַפְשִׁי גו'". אַחֵר כֶּךָ לּוֹקְחִים הַטָּלִית מִן הַכֶּתֶף, פּוֹשְׁטִים אוֹתוֹ,
מְנַשְּׁקִים שְׁפַת הַטָּלִית, מַחְזִיר אוֹתוֹ מִכְּנָגֶד פָּנָיו לְאַחֲרָיו, וּמִתְחִיל בְּרַכַּת לְהַתְעַטֵּף בְּצִיצִית. סוּיִם
הַבְּרָכָה סָמוּךְ לְכָרִיכַת ב' כְּנָפוֹת יָמִין סָבִיב צְנֹארוֹ לְאַחֲרָיו בְּצַד שְׁמָאל.
(עֵין שְׁאָרֵית יְהוּדָא אֶרֶח תִּיִּם סִימָן א, דְּבָרֵי גִחְמִיָּה אֶרֶח תִּיִּם סִימָן ט).

ה'תש"ג

ו אלול

יום שני

יום
שני

שיעורים. חומש: תצא, שני עם פירש"י.
תהלים: לה"ח. טז"ח.
תניא: אך . . . 234 הקדושות ית'.

הצ"צ סיפר: דער בעש"ט האָט זייער האַלט געהאַט ליכטיקייט, ואמר: אור בגימט'
רו, דער וואָס ווייס דעם סוד וואָס אין יעדער זאך, קאָן ליכטיג מאכען.

ה"צמח צדק" ספר: הבעל-שם-טוב מאד אָהב אור, ואמר: 'אור' בגימטריא 'רו' – הינדע אַת
הסוד שְׂבָכָל דְּבָר, מִסְּגָל לְהָאִיר.

ה'תש"ג

ז אלול

יום שלישי

יום
שלישי

שיעורים. חומש: תצא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג. יט"כא.
תניא: הנה אתערותא . . . קיח המחיהו.

אָדמו"ר הֶזְקֵן הוֹרָה לְכַתֵּב "פְּצוּע דְּכָא" בְּאַלֶּף לְבִסוּף, וְלֹא בִּה"א.
בְּפֶרֶאג יֵשׁ סֵפֶר תּוֹרָה שְׂקִבְלָה בִּידֵם שְׁהִגִּיהוּ עֲזָרָא הַסּוּפֶר, אֵין קוֹרִין בּוֹ אֶלָּא בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה,
וְגוֹלְלִין אוֹתוֹ תָּמִיד בְּפֶרֶשֶׁת שְׁמַע. כְּשֶׁהִיִּיתִי בְּפֶרֶאג בְּשִׁנַּת תַּרס"ח רָאִיתִיו, וְכָתוּב בּוֹ "דְּכָא"
בְּאַלֶּף. כֵּן כְּשֶׁהִיִּיתִי בּוֹאֲרָמָס בְּשִׁנַּת תַּרס"ז, רָאִיתִי שֶׁם סֵפֶר תּוֹרָה אֲשֶׁר מִקְּבֵל בִּידֵם שְׂכָתְבוּ
מִהַר"ם מְרוֹטֶנְבוּרְג, וְגַם בּוֹ כָּתוּב דְּכָא בְּאַלֶּף. וְעֵין בְּשְׁאָרֵית יְהוּדָא (יּוֹרָה דְּעָה סִימָן ט"ז) וְדְבָרֵי
נַחֲמִיָּה (יּוֹרָה דְּעָה סִימָן כ"ב). וּבִסְפֶּר מְשִׁנַּת אֲבִרָהֶם (סִימָן לב) מְצִין כְּמָה סְפָרִים הַדְּנִים בְּזָה.

ה'תש"ג

ח אלול

יום רביעי

יום
רביעי

שיעורים. חומש: תצא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: מד"ח. כב"כד.
תניא: ובירור . . . קיח במצרף וכו'.

ה"צמח צדק" מִנָּה שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים שְׂבִיכּוֹתָם הַצִּלִּית בְּשִׁנַּת תר"ג בְּפֶטְרְבוּרְג בְּאִסְיַפַּת הָרַבָּנִים.
וְאַחַד מֵהֶם הוּא זְכוּת שְׁלֵשִׁים וּשְׁתֵּים אֶלֶף הַשְּׁעוֹת, אֲשֶׁר טָרַח וְיָגַע בְּדְרוּשֵׁי רַבְּנוּ הֶזְקֵן בְּמִשְׁךְ

היום יום . . .

שְׁלִישִׁים הַשָּׁנִים תַּקס"ד-תַּקצ"ד (בִּשְׁנַת תַּקס"ד קָבַע לוֹ שְׁעוֹר מִיַּחַד לְלַמֵּד דְּרוּשֵׁי רַבְנֵי הַזֶּקֶן, בִּשְׁנַת תַּקצ"ד הִתְחִילוּ לְהַתְעַסֵּק בְּהַדְפָּסָתָם).

יום
חמישי

יום חמישי

ט אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: מט"נד. כה"כו.

תניא: הנה מודעת . . . 236 פעמים וכו'.

אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מִהֶר"ש] אָמַר – בִּיחֹס לְהִתְבּוֹנְנוֹת בְּהַעֲמַקַּת הַדַּעַת בְּעֵינֵי קֶשֶׁה הַהֲשָׁגָה: אִם הָעֵינַיִן נוֹגַעַ, אֲזִי מְבִינִים וּמְשִׁיגִים בְּכִי טוֹב, וְרֹאֶיָּה מִן הַתּוֹרָה בְּדִינֵי נָשִׁים וְכוּ' וְטַעֲנוּתֵיהֶן שִׁיכוּלוֹת לְטַעַן, וּמְדַבְּרִים בְּזֶה תִּנָּאִים וְאִמּוֹרָאִים וְהִגָּאוֹנִים שֶׁכֵּלָם הֵם בְּעֲלֵי הַשְׂפָלָה מִפְּלָגָה, וְהַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת אֱמֶת, וְהֵלֵא הָאִשָּׁה אֵינָה בְּעֶרְךָ לְטַעַן טַעֲנוֹת אֵלּוּ. אֲכָל הָאֱמֶת הוּא, דְּכֹאֶשֶׁר הָעֵינַיִן נוֹגַעַ, הִנֵּה גַם חֲלוּשֵׁי הַדַּעַת מְמַצִּיאִים שְׂכָלִיִּים עֲמוּקִים.

יום
שישי

יום שישי

י אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, ששי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט. כח"ל.

תניא: וז"ש והי' . . . כל חטאתם.

גְּדוּלֵי זְקֵנֵי חֲסִידֵי רַבֵּינוּ הַזֶּקֶן הָיוּ אוֹמְרִים, אֲשֶׁר "יְחִידוֹת" פִּירוּשׁוֹ: קִלְאָר, אֶפְגַּע־שְׁטַע־לֵט, פֶּאֶרֶא־יִנְצִיגֵט. – מְקוֹר ג' פִּירוּשִׁים אֵלּוּ הוּא בִּדְרוֹז"ל: שְׁקִלִים פ"ו מ"ב, יְבִמּוֹת ס"ב. א, בְּרֵאשִׁית רַבָּה פ"ך –

זֹאת אוֹמֶרֶת כִּי עֵינֵי הַיְחִידוֹת הוּא לְבַרֵּר אֶת מַצְבּוֹ, וּלְקַבּוֹעַ אוֹפֵן עֲבוּדָתוֹ בְּסוּר מֵרַע וּלְקַרֵּב אֶת הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת, וּלְהַתְקַשֵּׁר בְּהַתְאָחֳדוֹת גְּמוּרָה וּלְמַסּוֹר עֲצָמוֹ, אִיבַעֲרָגַעֲבֵעַן זִיךְ מִיֵּט אֵלַע רַצּוֹנוֹת.

גְּדוּלֵי זְקֵנֵי חֲסִידֵי רַבְנֵי הַזֶּקֶן הָיוּ אוֹמְרִים, אֲשֶׁר "יְחִידוֹת" פִּירוּשׁוֹ: בִּירוֹר, קְבִיעָה, אֲחוּד. – מְקוֹר ג' פִּירוּשִׁים אֵלּוּ הוּא בְּדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּה: שְׁקִלִים פֶּרֶק ו' מִשְׁנָה ב', יְבִמּוֹת ס"ב. א, בְּרֵאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשָׁה כ' –

זֹאת אוֹמֶרֶת, כִּי עֵינֵי הַיְחִידוֹת הוּא לְבַרֵּר אֶת מַצְבּוֹ, וּלְקַבּוֹעַ אֶפְן עֲבוּדָתוֹ בְּ"סוּר מֵרַע" וּלְקַרֵּב אֶת הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת, וּלְהַתְקַשֵּׁר בְּהַתְאָחֳדוֹת גְּמוּרָה וּלְמַסּוֹר עֲצָמוֹ, לְהַתְמַסֵּר עִם כָּל הָרַצּוֹנוֹת.

שבת
קודש

שבת

יא אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה. לא"ג.

תניא: יג. מה רב . . . בסוכה וגו'.

ש"פ תַּצֵּא תַּר"ג בְּשׁוּלְחַן קָדוֹשׁ הַיּוֹם הוֹאִיל הַצ"צ לֵאמֹר: עוּה"ז הוּא עֲלֵמָא דְשִׁיקְרָא, לִכְּן הִנֵּה גַם בַּהֲטוֹב מַעֲוֵרָב פְּסוּלָת, וְצָרִיךְ בִּירוֹר בְּדֶרֶךְ מַלְמֻטָּה לְמַעְלָה וּבְדֶרֶךְ מַלְמַעְלָה לְמַטָּה. הַעוּה"ב הוּא עֲלֵמָא דְקִשּׁוּט – הִנֵּה גַם הַדְּבָרִים בְּדַבְּרֵי תּוֹרָה הַמְדַּבְּרִים בְּעֵינֵינִים הִנֵּרְאִים לְחִסְרוֹן, הָרִי כְּמוֹ שְׁלוּמִדִּים אוֹתָם בְּגַן עֵדֶן הֵם מַעְלָה. – וְהִתְחִיל לִנְגֵן, וְהִרְאָה בִּידּוֹ הַקְּדוּשָׁה לְאוֹת כִּי יִגְגֵנוּ אֹתוֹ. בְּנֵי הַצ"צ הִתְחִילוּ לִנְגֵן וְאַחֲרֵיהֶם עָנוּ כָּל הַחֲסִידִים בְּקוֹל שִׁיר שֶׁהִלְהִיב הַלְּבָבוֹת. – כַּשֶּׁגְּמַר לִנְגֵן אָמַר הַצ"צ: בַּעֲלָמָא דִּין אִיזֵי דְעַר טִיטִישׁ פֹּון דַּעַם מַאֲמַר (סִנְהֶדְרִין צַט. ב) הַלּוּמֵד תּוֹרָה לְפִרְקִים אוֹ עַר לְעִרְעֻנְט תּוֹרָה

צייטענווייז. אין ג"ע טייטשט מען דעם מאמר אז ער לערענט תורה און די תורה נעהמט איהם פאנאדער, די דברי תורה דערנעמען איהם.

שבת פרשת תצא תר"ג, בשלחן קדוש היום הואיל ה"צמח צדק" לאמר: עולם הזה הוא עלמא דשקרא [=עולם השקר], לכן הנה גם בהטוב מערב פסלת, וצריך ברור בדרך מלמטה למעלה ובדרך מלמעלה למטה. העולם הפא הוא עלמא דקשוט [=עולם האמת] - הנה גם הדברים בדברי תורה המדברים בענינים הנראים לחסרון, הרי כמו שלומדים אותם בגן עדן הם מעלה. - והתחיל לנגן, והראה בידו הקדושה לאות כי ינגנו אתו. בני ה"צמח צדק" התחילו לנגן, ואחריהם ענו כל החסידים בקול שיר שהלהיב הלבבות. - פשגמר לנגן אמר ה"צמח צדק": בעלמא דין [=בעולם הזה] פרושו של המאמר (סנהדרין צט, ב) "הלומד תורה לפרקים" - שהוא לומד תורה לעתים; בגן עדן מפרשים את המאמר - שהוא לומד תורה והתורה "מפרקת" אותו לפרקים, דברי התורה "תופסים" אותו.

אגרות קודש

בי"ה, י"ד אלול, תשי"ט

ברוקלין.

האברך בעל מרץ ורב פעלים יצחק צבי שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מז' אלול, בו כותב ר"פ מפעולותיו במשך שבועות שעברו.

ויהי רצון שבכל הענינים אודותם כותב, יהי לא רק ביסוס, כי אם גם התפתחות והתרחבות, הן בכמות והן באיכות. ומובן וגם פשוט שהדבר תלוי בהשתדלות והתעסקות בזה, שהרי ידוע פסק דין בית דין של מעלה, אשר בגלל המסירות הנפש הלזו (של רבנו הזקן) על תורת החסידות, פסקו בבי"ד של מעלה, אשר בכל ענין של תורה יראת שמים ומדות טובות, תהי יד מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה. ובפרט שרואים במוחש באה"ק ת"ו הצלחת מפעלי חב"ד בכל מקום שמתעסקים בהם כדבעי, ז.א. במסירה ונתינה ובדרכי נועם ובדרכי שלום, אף כי בתוקף המתאים. ומובן שהכתוב מופנה לכל חבריו שי' בביה"ס אודותו כותב, בתוככי כללות המתעסקים ומשתדלים בבתי ספר הרשת ומוסדות חב"ד בכלל. ויהי רצון שבהמשך למכתבו זה, תתקבלנה בקרוב ממש ידיעות מפורטות ומשמחות בכל כיוונים האמורים.

בהנוגע למקום עבודתו, בטח יתייעצו ביניהם יחד, וכבר נאמר ותשועה ברוב יועץ.

ומובן שטוב במאד שכותב שנוסע למקום שנתמנה, כי הרי אין אתנו יודע עד מה, וכהוראת כ"ק רבותינו נשיאינו, צריך להתעסק במסירה ונתינה ובדאי שהשי"ת יצליח.

ומובטח רבנו הזקן על הבטחתו, שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, ומובן מהגהות אדמו"ר הצ"צ שהוא אלף פעמים ממש כמבואר בלקו"ת לגי' פרשיות, ובזה מענה על סיומו במכתבו שאין לו פנאי וכו'.

בבכחה לבשו"ט ולכוח"ט,

מ. שניאורסאהן

'כדי אכילת פרס'

יום ראשון ה' אלול ה'תשע"ג

באכילה פחותה מזו (לעיל הל' שביתת עשור פ"ב ה"ד). ואם שהה באכילת הכותבת יותר מכדי אכילת 'פרס', אינו חייב כרת (יומא פ, א).

ברכה אחרונה: אם אכל או שתה כמות החייבת בברכה אחרונה אבל הדבר נמשך יותר מ'אכילת פרס', אינו מברך ברכה אחרונה (מג"א אור"ח סי' רי סק"א).

מהו משך הזמן של 'אכילת פרס' נאמרו על כך דעות שונות: 9 דקות (שו"ת חת"ס ח"ו סי' טז); 6-7 דקות לענין אכילה בשיעורים ביום הכיפורים (שו"ת צ"צ אור"ח סי' קח); והדעה הרווחת בנוגע לאכילת מצה וברכה אחרונה הינה 4 דקות (ראה ס' המנהגים חב"ד עמ' 45).

הלכות שגגות פרק ו, הלכה א: אָבֵל בְּחָצִי זֵית חֶלֶב וְחֹרֵר וְאָבֵל בְּחָצִי זֵית חֶלֶב... הָרִי אֵלֹו מִצְטָרְפִין... וְהוּא שְׁלֵא יִשְׁתָּה בִּינֵיהֶן יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת שְׁלֹשׁ בִּיצִים.

הלכה למשה מסיני שכל מי ששהה באכילת כזית איסור יותר ממשך זמן של אכילת 'פרס', אינו מתחייב באכילה זו (שו"ע אדה"ז אור"ח סי' תמב ס"א).

דין זה מוזכר בקשר להלכות שונות:

מצה בפסח: יש לאכול כזית בתוך שיעור אכילת 'פרס', ואם האכילה התפרסה על זמן ארוך יותר – לא יצא (שם סי' תעה ס"ו).

יום כיפור: איסור האכילה ביום כיפור שיעורו 'כותבת' (=תמר), שהוא יותר מכזית, כי דעת האדם אינה מתיישבת

איזו חטאת העוף באה על הספק?

יום שני ו' אלול ה'תשע"ג

כפורים' (שהרי יכול לאכול בקדשים אף לפני הבאת הקרבן). אינו מביא חטאת העוף מספק, שמא עובר על האיסור להביא חולין בעזרה (הל' שחיטה פ"ב ה"א).

והקשו אחרונים (שער המלך שחיטה פ"ב ה"ב. דברי נחמיה י"ד סי' כא אות ג):

נזיר שנשטא מביא חטאת העוף לטהרתו, ונפסקה הלכה שמביא את חטאתו אף בספק טומאה (הל' נזירות פ"ט ה"ו), אף שאינו 'מחוסר כפרה' ויכול לאכול קדשים לפני הבאת הקרבן. ואם כן, איך כתב הרמב"ם כאן "מי שאינו מחוסר כפורים אינו מביא קרבן מספק"?

ומבאר ה'דברי נחמיה':

טעמו של הרמב"ם ש'מחוסר כפורים' יכול להביא קרבן מספק כדי שיוכל לאכול בקדשים, הוא: כיון שהקרבן מתקן חסרון באדם זה, יש להביאו גם מספק, ואלא ש'מחוסרי כפרה' ה'תיקון' הוא בהתרת אכילת קדשים, ואילו בנזיר ה'תיקון' הוא בכך שאחר הבאת הקרבן יוכל להתחיל למנות נזירות בטהרה, ולולא זאת יצטרך להיות נזיר עולם.

הלכות שגגות פרק יא, הלכה ב: וְרָאָה לִי, שְׁאֵלֹו הַחֲכִים קֶרְבֵּן מִסֶּפֶק – אֵינֶן מְבִיאִין קֶרְבֵּן, שְׁמָא יִכְנִסוּ חֲלִין לְעֹזְרָה. וְאִם תֹּאמְרוּ: וְהָלֹא חֲטָאת הָעוֹף בָּאָה עַל הַסֶּפֶק וְאֵינָה נִאֲכָלֶת? מַפְנֵי שֶׁהַמְּבִיא אוֹתָהּ מְחַסֵּר כְּפוּרִים וְאִסּוּר לֵאבֹל בְּקֶדְשִׁים עַד שֶׁיָּבִיא בְּפֶרֶתוֹ; אָבֵל מִי שְׁאֵינֹו מְחַסֵּר כְּפוּרִים – אֵינֹו מְבִיא קֶרְבֵּן מִסֶּפֶק.

יולדת, שהיא אחת מ'מחוסרי כפרה', מביאה קרבן עולה וחטאת העוף (לעיל פ"י ה"ב). ואם היא 'ספק יולדת' (שהפילה ולא ידוע אם הנפל הוא וולד גמור) – מביאה עולה, ומתנה עליה: אם חייבת, תהא לחובתה ואם לאו הריהי נדבה, אבל על החטאת אי אפשר להתנות, כי אין חטאת באה בנדבה (רש"י כריתות ז, ב. ד"ה מביאה). והגמרא (נזיר כט, א) לומדת מלימוד מיוחד שחטאת העוף כן באה על הספק.

ומבאר כאן הרמב"ם שחטאת העוף באה על הספק רק ב'מחוסרי כפרה', האסורים באכילת קדשים קודם הבאת הקרבן, והקרבן מתיר את אכילתם (ראה הל' מחוסרי כפרה פ"א ה"א). אבל בספק טומאת מקדש וקדשיו שאינו 'מחוסר

ימין שהוא שמאל

יום שלישי ז' אלול ה'תשע"ג

וכתב הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות, שורש א) שעל החכם הסובר שבית דין טעו לבוא לפניו ולומר את טענותיו, ואם בכל זאת לא יקבלו את דבריו עליו לשמוע לדבריהם אף שלדעתו טעו, אך אם לא בא לפניו ועשה כהוראתם שלפי דעתו היא מוטעית, עבר איסור ויביא קרבן, כי הוראה הנובעת מחוסר ידיעה אינה נחשבת הוראה, וכל עוד לא שמעו את טענותיו חסרה להם ידיעה ויתכן שאילו היו שומעים אותו היו פוסקים כמותו, ובמקרה זה אסור לנהוג על פיהם, אך אם הציג את טענותיו בפניהם אין כאן חסרון ידיעה, ואם הם טועים הטעות היא בשיקול הדעת והוראה כזו מחייבת אפילו אם היא מוטעית (קונטרס דברי סופרים ד, ט).

הלכות שגגות פרק יג, הלכה ה: הוֹרֵוּ בֵּית דִּין לֵאבֹל חֶלֶב הַקֶּבֶה בְּלֹו, וְיָדַע אֶחָד מִן הַקֶּהֱל שֶׁפָּעוּ וְשִׁחֲלָב הַקֶּבֶה אִסּוּר, וְאָבֵלֹו מִפְּנֵי הוֹרָאתוֹ, שֶׁהָיָה עוֹלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמִּצְוָה לְשַׁמֵּעַ מִבֵּית דִּין אֲף עַל פִּי שֶׁהֵם טוֹעִים – הָרִי זֶה הָאוֹבֵל חָיִב חֲטָאת קְבוּעָה עַל אֲבִילָתוֹ.

בהלכה זו מבואר שאין לשמוע לפסיקת בית דין כאשר ברור שהם טועים והעושה כן חייב חטאת. ולכאורה הדברים סותרים לאמור ב'ספרי' (דברים יז, יא) על הכתוב "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימים ושמאל" – "אפילו מראים בעיניך על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל – שמע להם"!

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עא

ויש מתרצים: הספרי מדבר כאשר בית דין קובעים שחובה לעשות דבר מסוים, ועל אף שלדעת האדם הם טועים חייב לקיים את דבריהם, אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל, אך הרמב"ם מדבר באופן שהתירו את האסור, ובזה אין הם מטילים חובה על האדם לאכול אלא מתירים לו, ואם לא יאכל אין כאן מרידה כנגדם וכיון שלדעתו הדבר אסור, אם אכל חייב חטאת (חפץ ה' הוריות ב, ב).

תירוצ נוסף: "אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל" נאמר במי שלא הגיע להוראה ועליו לבטל דעתו בפני בית הדין ולשמוע בקולם על אף שלדעתו טעו, ואם נודע שאכן היתה זו טעות פטור מקרבן, כמבואר בהמשך ההלכה. אך "חכם או תלמיד שהגיע להוראה", אין לו לשמוע להוראתם אם לדעתו הם מתירים את האסור (חפץ ה' שם).

מתי מביא הכהן המשיח פר לעצמו? יום רביעי ח' אלול ה'תשע"ג

– האם כיון שמביאים אותו קרבן הרי הוא מתכפר עם הציבור? והדבר נשאר בספק.

ושואל ה'כסף משנה': כיון שבמקרה זה, בו הכהן שגג בחלב ובית דין בדם, לא פשטה הגמרא את הספק, מדוע פסק הרמב"ם שהכהן מביא פר לעצמו והרי זה ספק שמא מביא חולין לעזרה? ועונה: אכן כשהוא מביא את הקרבן צריך הכהן להתנות ולומר - "אם אני חייב הרי הוא לחובתי, ואם אני פטור הרי הוא נדבה".

וה'משנה למלך' תמה: הרי חטאת אינה באה בנדבה ואיך יכול הכהן להתנות תנאי זה?

ומבאר ה'קרן אורה' (הוריות ז, א, ד"ה הורה בפ"ע):

לדעת הרמב"ם, הכהן המשיח מתכפר עם הציבור כשהורו בדבר אחד רק אם סמך על הוראת בית דין ולא על הוראתו (לעיל ה"ד ולחם משנה שם) ואם כן, כאשר הוראתו והוראת בית דין הן באיסורים שונים ולא יתכן שסמך על הוראתם, אינו מתכפר עימהם אלא מביא פר לעצמו.

הלכות שגגות פרק טו, הלכה ה: הוֹרָה עִם בֵּית דִּין בְּשִׁגְגָה, וְשִׁנְגוּהֶם בְּדָם וְהוּא בְּחֵלֶב – אֵינוֹ מְתַכֵּפֶר לוֹ עִם הַצִּיבּוֹר, אֲלָא מְבִיא פֶר לְעַצְמוֹ.

כהן המשיח שהורה היתר יחד עם בית דין הגדול, באותו איסור, ועשה עם הציבור על פי הוראה זו, אינו צריך להביא פר כהן משיח לעצמו אלא מתכפר עם הציבור בפר העלם דבר שהם מביאים (לעיל ה"ד). אך אם הוראות בית הדין והכהן המשיח היו בשני איסורים שונים, אינו מתכפר עם הציבור ומביא פר לעצמו (הוריות ז, א).

והגמרא (שם) דנה האם בשני איסורים הנלמדים משני פסוקים שונים (הכהן המשיח הורה היתר ב'חלב המכסה על הקרב' ובית דין הורו היתר ב'חלב שעל הדקין') הרי זה כ'הורה בפני עצמו', או שמא כיון שלשתי ההוראות אותו 'שם' של אסור ('חלב') הרי הוא מתכפר עם הציבור.

וממשיכה: "אם תמצא לומר שם חלב אחד הוא" ולכן מתכפר עם הציבור, עדיין יש להסתפק אם כאשר הוא הורה היתר בחלב והם הורו היתר בדם – אף שהם שני איסורים

האם הפרטים מעכבים? יום חמישי ט' אלול ה'תשע"ג

נוספת, ולכן אף כאשר לא ניתן לקיים את הדין השני, אין הראשון מתבטל אבל במצוה אחת הכלולה מכמה פרטים, הרי בחיסרון אחד הפרטים בטלה המצוה כולה. ומחלוקת התנאים היא רק בדינים שיש להסתפק אם הם בגדר מצוה אחת או שתיים, כגון בטהרת המצורע שיש לדון אם הצורך להזות על בוהן ימין הוא מעיקר מצות ההזאה או דין בפני עצמו ולכן כשאי אפשר לקיימו אין זה מעכב את ההזאה. ובחליצה דנו במי שנקטעה רגלו הימנית אם אפשר לחלוץ בשמאלו, והנודע ביהודה (אבהע"ז תנינא קנה) הביא את דברי התוספות (סנהדרין שם), שהוכיחו מסוגיית הגמרא שמצורע שאין לו בוהן ימין אין לו טהרה רק כאשר היתה לו ימין ונקטעה, אך אם לא היתה לו ימין עוד לפני שנצטרע, אפשר להזות על שמאלו, ואם כן גם מי שלא היתה לו רגל ימין עוד לפני שנצטרע, יכול לחלוץ בשמאלו.

אך יש שחלקו על כך כי עצם החליצה הוא בוודאי חלק מהמצוה ולא פרט נוסף ולכן כל שינוי בה מעכב, וכשם שאי אפשר לחלוץ מהיד במקום מהרגל כך חליצה מרגל שמאל אינה חליצה (שרידי אש (מהדורה חדשה) אהע"ז קכא, מג"מ).

הלכות מחוסרי כפרה פרק ה, הלכה א: אֵין לוֹ בְּתָן יָד יְמִינִית אוֹ בְּתָן רֶגֶל יְמִינִית... אֵין לוֹ מַחֲרָה עוֹלָמִית.

לדעת רבי שמעון, כאשר אין למצורע בוהן ימנית מזים על הבוהן השמאלית ונטהר, אך הרמב"ם פסק כתנא קמא שאין לו טהרה.

ויסוד המחלוקת היא האם 'בעינן קרא כדכתיב', כלומר האם תנאי הדין מעכבים בדיעבד אף כאשר לא ניתן לקיימם (סנהדרין מה, ב). וכן לגבי חייבי מיתות בית דין שנאמר בהם 'יד העדים תהיה בו בראשונה', אם נקטעה יד העדים, לדעת הסוברים שהתנאי אינו מעכב כאשר לא ניתן לקיימו, ייהרג הנידון ללא הקדמת יד העדים, אך להדעה שהתנאי מעכב אף כשאין ניתן לקיימו, הרי הוא פטור ממיתה.

אמנם, בדינים אחרים מצאנו שקיום התנאי אינו מעכב בדיעבד לכל הדעות, כגון בנערה המאורסה שזינתה שיש לסוקלה על "פתח בית אביה", אך כאשר אין לה פתח בית אב סוקלים אותה על שער העיר (כתובות מד, א). ומדוע בדין זה לא נחלקו?

מבאר הראב"י"ה (סי' תתקצא): בנערה המאורסה הסקילה היא מצוה אחת וקיומה על פתח בית האב היא מצוה

יום שישי י' אלול ה'תשע"ג

מתי דיבור נחשב כמעשה?

מעשה.

וזה ההבדל בין המקרים: החוסם בהמתו בקולו לוקה, כי גרם בכך למעשה – שהבהמה תסגור את פיה ותימנע מאכילה. לעומת זאת בממיר קרבן, בהמת החולין התקדשה כתוצאה שנגרמה מאליה מהדיבור, ואין כאן כל 'מעשה' (נ"ב תינא, יו"ד קסח).

וה'שפת אמת' (תמורה ג, א) מיישב כך את הסתירה: כאשר על ידי הדיבור מתבצעת בסופו של דבר הפעולה אותה רצה האדם לבצע – דיבורו אכן ייחשב כמעשה. לכן חסימת הבהמה בקולו מוגדרת מעשה, שהרי דיבורו הביא את התוצאה המבוקשת ומנע מהבהמה לאכול. אבל המרת בהמת קרבן בבהמת חולין נעשתה כדי שבהמת הקרבן תיהפך לחולין. רצון זה לא מתבצע, שהרי בהמת הקרבן נשאת בקדושתה. אי לכך, דיבור כזה אינו נחשב מעשה.

הלכות תמורה פרק א, הלכה א: מפי השמועה למדו, שכל מצות לא תעשה שאין בה מעשה – אין לוקח עליה, חוץ מנשבע וממיר.

האם ניתן להעניש על אמירה גרידא?

בהלכה כאן מדובר על מקרה כזה. האדם הממיר אינו עושה כלום מלבד אמירה שבהמת חולין תהא תמורת הקרבן, ודיבורו מוגדר כ'לאו שאין בו מעשה' שבדרך כלל אינו מחייב מלקות.

לכאורה, דברים אלו סותרים את הנאמר בהלכות שכירות (פי"ג, ה"ב. ומ"מ שם), שהחוסם בהמתו כדי למנוע ממנה את האכילה בשעת מלאכה לוקה משום 'לא תחסום', אף אם לא עשה מעשה אלא חסם אותה בקולו בלבד, היינו שדיבור כן מוגדר כמעשה!

אלא שיש להבחין בין סוגי הדיבור: יש דיבור שכתוצאה ממנו היה מעשה, ובהתאם לכך הוא מוגדר כמעשה; ויש דיבור שאינו מביא למעשה ממשי, והלכך אינו חשוב

האם מותר לכהנים ללכת על קברי גויים? שבת קודש י"א אלול ה'תשע"ג

אם אליהו יאמר דבריו בדרך נבואה, אכן אין מקבלים את דבריו כי 'לא בשמים היא', אך אם יפרש את דבריו "מכח חכמתו הרמה וידיעתו השלמה" ודאי יש לסמוך עליו.

להלכה כתבו הטור וה'שלחן ערוך' (יו"ד סי' שעב ס"ב) שיש לחשוש לדעת התוספות, והכהנים צריכים להיזהר שלא ללכת על קברי עכו"ם. ואף ה'דגול מרבבה' (יו"ד שם) שהיה סבור להתיר טומאת אוהל בקברי עכו"ם, בצירוף שיטת הראב"ד (הל' נזירות פ"ה הט"ו) שבזמן הזה שכולנו טמאי מתים אין על הכהן איסור להטמא - חזר בו וכתב, שיתכן וגם הראב"ד סובר שיש איסור מן התורה להיטמא, ורק עונש מלקות אין בזמן הזה.

וה'אור שמח' (כאן) הוסיף:

גם לשיטת הרמב"ם שעכו"ם אינו מטמא באוהל אסור לגעת בקבר מלמעלה, כי כאשר הטומאה בוקעת ועולה (כשאין פותח טפח) הרי זה אסור מדין מגע ולא מדין אוהל, ולכן "צריך כהן בזמן הזה ליזהר גם ממתי עו"ג... ובעל נפש יחוש לזה".

הלכות טומאת מת פרק א, הלכה יג: ואין העובד פוֹכְחִים מִטְּמֵא בְּאֹהֶל. וְדָבָר זֶה קִבְּלָהּ הוּא.

הרמב"ם פוסק כרבי שמעון בר יוחאי שקברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באוהל (יבמות סא, א), אך התוספות (שם ד"ה ממגע) כתבו שדברי רשב"י אינם להלכה כי שנינו (אהלות פי"ח מ"ד ט) שמדורות הגויים טמאים מפני שקוברים נפליהם בבתיהם, ומכאן שקברי עכו"ם מטמאים באוהל.

וה'משנה למלך' (פי"א ה"ז) ביאר שלדעת הרמב"ם מדורות הגויים טמאים לא משום טומאת אוהל אלא חכמים גזרו עליהם שיטמאו כארץ העמים (להלן פי"ג הי"א).

וה'כסף משנה' כתב שהרמב"ם מסתמך על המסופר בגמרא (בבא מציעא קיד, א) שכאשר פגש רבה בר אבוא את אליהו הנביא בבית הקברות שאלו: הרי כהן אתה ומדוע הנך עומד בבית הקברות? והשיבו בדברי רשב"י "קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין".

אמנם, העיר על כך החיד"א ב'שם הגדולים' (מע' גדולים, י, אות רכז) מדברי הרמב"ם עצמו (בהקדמתו לפי' המשנה) שאין לסמוך על דברי הנביא כי 'לא בשמים היא'.

וביאר:

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ה' - י"א אלול ה'תשע"ג

יום ראשון ה' אלול ה'תשע"ג

הלכות שגגות

פרק ו

א. דין שגגת המאכלות, פדין שגגת הבצילות; לפיכך, אם אכל אכילות הרבה משם [של איסור] אחד בעלם אחד - הכל בשגגה אחת - אף על פי שיש ביניהן זמנים רבים, אינו חייב אלא חטאת אחת. כיצד? אכל חלב היום, ואכל חלב למחר, וחלב למחר, בעלם אחד - אף על פי שהן בשלשה תמחויין [קערות], אינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם אכל פזית חלב, ונודע לו, וחרור ואכל פזית חלב, ונודע לו - חייב על כל אכילה ואכילה; שהדיעות, מחלקות השגגות [כל שכחה שאחר ידיעה מחייבת]. אבל פחצי זית חלב, וחרור ואכל פחצי זית חלב בעלם אחד - אף על פי שהם שני תמחויין, ואף על פי שהפסיק ביניהן - הרי אלו מצטרפין, ומביא חטאת; שאין התמחויין מחלקין. והוא, שלא ישקה ביניהן יותר מכדי [שיעור זמן של] אכילת שלש ביצים, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות; ששם שמצטרף השעור למזיד למלקות, כך מצטרף השעור לשוגג בקרבן.

ב. אבל נותר - [בשר קרבן לאחר זמן אכילתו] ממנשה וזבחים, פזית מכל זבח, בעלם אחד - אף על פי שאכלן בתמנשה תמחויין, אינו חייב אלא חטאת אחת; שכל שם [איסור] אחד הו, והתמחויין אינן מחלקין. וגופי הזבחים אינן מחלקין - שאחד האוכל בשר מזבחים רבים, או מזבח אחד. וכן השוחט ממנשה וזבחים בחוץ - [חזק למקדש] בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת; הא למה זה דומה? למשתתף להמשיך צורות [של עבודה זרה] בעלם אחד.

ג. הקיז דם לבהמתו, וקבלו בשני כוסות, ושתן בעלם אחד - אינו מביא אלא חטאת אחת.

ד. האוכל מאכלות הרבה, משמות הרבה [מאיסורים שונים], בעלם אחד - חייב על כל שם ושם. כיצד? כגון שאכל חלב ודם ונותר ופגול [קרבן שנפסל], פזית מכל אחד ואחד, בעלם אחד - מביא ארבע חטאות; וכן כל פיצא באלו. וכן האוכל פזית אחד שנתקבצו בו שמות הרבה, בעלם אחד - אם נתקבצו באסור מוסיף [שהאיסור הנוסף הרחיב במשהו את תחומי האיסור], או באסור כולל [כגון חלב ביום כיפור], או באסור [שחלו כולם ב]בת אחת - חייב על כל שם ושם. לפיכך, הטמא שאכל פזית חלב, נותר, ביום הפורים - מביא ארבע חטאות, ואשם: חטאת אחת משום טמא שאכל קדש, ואחת משום אוכל

חלב, ואחת משום אוכל נותר; ואחת משום יום הפורים - והוא שיצטרף אכל אחד עם פזית זה, עד שישלימו לכבותה [כתמר - שיעור האיסור ביום כיפור]. ומביא אשם ודאי למעילה, שהרי נהנה מן הקדש בשגגה. ה. האוכל ושותה ביום הפורים בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת; אכילה ושתיה, אחת היא.

ו. העושה מלאכה ביום הפורים שחל להיות בשבת - חייב שתי חטאות, מפני שהן שני אסורין הבאין כאחד. ז. אכל פחצי זית חלב, וכחצי זית דם, בעלם אחד - אינו חייב קרבן; כשם שאין האסורין מצטרפין למלקות, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות - כך אין מצטרפין לקרבן.

ח. אבל פחצי זית [מאיסור בשוגג], ונודע לו [שאכל], וחרור ושכח [שזה אסור], ואכל פחצי זית אחד בעלם שני - פטור; שהרי נודע לו בינתים, ויש ידיעה לחצי שעור - [שהוא מחלקת בין שתי האכילות]. וכן אם כתב אות אחת בשבת בשגגה, ונודע לו, וחרור ושכח, וכתב אות שניה סמוכה לה בעלם שני - פטור מקרבן חטאת. וכן כל פיצא בזה. וכן המעביר [ברשות הרבים] שתי אמות בשוגג, ושתי אמות במזיד, ושתי אמות בשוגג - אם בזריקה, חייב; לא מפני שאין ידיעה לחצי שעור, אלא מפני שאין בידו להחזירה, ולפיכך לא הועילה לו הידיעה שבינתים. ואם בהעברה, פטור - שיש ידיעה לחצי שעור, כמו שבארנו.

ט. האוכל פזית חלב ופזית חלב בעלם אחד, ונודע לו על הראשון, וחרור ונודע לו על השני - מביא שתי חטאות; שהדיעות מחלקות [אפילו שאינם בין האכילות], ואף על פי שצדין לא הפריש הקרבן. אבל אם נודע לו על שניהן כאחת, מביא חטאת אחת. וכן יראה לי שהוא הדין בבצילות.

י. אבל פזית ומחצה בעלם אחד, ונודע לו על פזית, וחרור ואכל חצי זית בהעלמו של שני - אינו חייב אלא חטאת אחת; שאין חצי זית האחרון מצטרף לראשון, אף על פי שהוא בהעלמו - שהרי נודע לו על מקצת העלמה ראשונה.

יא. אבל שני זיתי חלב בעלם אחד, ונודע לו על אחד מהן, וחרור ואכל פזית אחד בהעלמו של שני, והביא חטאת על הראשון - ראשון ושני מתפריין, אבל שלישי לא נתפטר; אלא שצידע לו עליו, יביא חטאת אחרת. הביא חטאת על השלישי - שלישי ושני מתפריין, ששניהן בעלם אחד; וראשון לא נתפטר בחטאת זו. הביא חטאת על האמצעי - שלשתן מתפריין, מפני שהראשון והשלישי בהעלמו של האמצעי; וכשצידע לו על הראשון ועל השלישי, אינו צריך להביא חטאת אחרת.

מתוך מהדורת חזק

ז. עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, כגון שזרע
ונטע והכריף [כפף ענף המחובר לעץ והשחילו בקרקע
והוציא ראשו לחוץ] והרכיב [חיבר ענף עץ בעץ אחר],
בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת. וכבר נתבאר
בהלכות שבת, האבות והתולדות והמלאכות שהן מעין
האבות.

ח. עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, בשבתות
הרבה - בין בודון שבת ושגגת מלאכות, בין בשגגת שבת
וודון מלאכות - חייב על כל מלאכה ומלאכה. כיצד? ידע
שהיום שבת, וזרע בו מפני שלא ידע שהזריעה מלאכה,
וכן בשבת שניה ידע שהוא שבת, ונטע בה מפני שלא
ידע שהנטיעה אסורה משום מלאכה, וכן בשבת שלישית
הכריף מפני שלא ידע שההכרעה מלאכה - חייב על כל
אחת ואחת, אף על פי שהיא מעין מלאכה אחת; מפני
שהשבתות, כגופין מחלקין [כדין הבא על כמה עריות
בשגגה אחת].

ט. שגג שהיום שבת, וזרע בו, והוא יודע שהזריעה
מלאכה, וכן בשבת שניה שכח שהוא שבת, ונטע בו,
והוא יודע שהנטיעה מלאכה, וכן בשלישית שכח שהוא
שבת, והכריף, אף על פי שידע שההכרעה מלאכה - הרי
זה חייב על כל אחת ואחת; שהימים שבין שבת לשבת,
הרי הם כידיעה לחלק [בין השגגות ולחייב עליהם
בנפרד].

י. מי שקצר וטחן כגורגרת [שיעור כתאנה] בשגגת שבת
וודון מלאכות, שאינו חייב אלא חטאת אחת, וחזר וקצר
וטחן כגורגרת בודון שבת ושגגת מלאכות, שהוא חייב על
כל מלאכה ומלאכה, ונודע לו על קצירה של שגגת שבת
וודון מלאכות - קצירה [של שגגת שבת וודון מלאכות]
גורגרת קצירה [של שגגת מלאכות וודון שבת], וטחינה
גורגרת טחינה, וכאלו עשה ארבעתן בשגגת שבת וודון
מלאכות, שאינו חייב אלא חטאת אחת, וכיון שהקריב
חטאת זו - נתכפר לו על הכל; וכשידעם אחר כן, אינו
צריך להביא חטאת אחרת. אבל אם נודע לו תחלה על
קצירה של ודון שבת ושגגת מלאכות, והקריב חטאת -
נתכפר לו על זו הקצירה שנודע לו עליה, ועל הקצירה
והטחינה של שגגת שבת וודון מלאכות, מפני ששתייהן
במלאכה אחת, ונגררה קצירה וטחינה עם הקצירה.
ותשאר הטחינה של ודון שבת עד שיודע לו עליה, ויביא
חטאת שניה. קצר כחצי גורגרת בשגגת שבת וודון
מלאכות, וחזר וקצר כחצי גורגרת בודון שבת ושגגת
מלאכות - הרי אלו מצטרפין; קצירה גורגרת קצירה. וכן
כל פיוצא כזה בשאר מלאכות.

יא. המתכנן לחתוף את התלוש [מן הקרקע], וחתף את
המחבר - אף על פי שנתכנן לחתיקה - הואיל ולא עשה
מחשבתו, פטור מן החטאת; שהיה כמתעסק [כאילו לא
נתכוון לעשות כלל], ולא אסרה תורה אלא מלאכת
מחשבת, כמו שבארנו כמה פעמים.

יב. מי שאכל חתיכה משתי חתיכות, ונסתפק לו אם חלב
אכל או שמן, וחזר ואכל חתיכה אחת משתי חתיכות,
ונסתפק לו אם חלב אכל או שמן, ואחר כך נודע לו
בדאי שחלב אכל בראשונה ובשניה - אינו חייב אלא
חטאת אחת; שידיעת ספק היתה לו ביניהם - אף על פי
שמחלקת לאשמות [ומתחייב בשתי אשם תלוין], אינה
מחלקת לחטאות.

פרק ז

א. המשתתה לעבודה זרה ונסף וקטר וזבח, בעלם אחד
[כולם בשגגה אחת] - חייב ארבע חטאות; וכן אם פער
עצמו [עשה צרכיו] לפעור [שכן עבודתה] וזרק אבן
למרקוליס [נע"ז שכן עבודתה], בעלם אחד - חייב שתיים.
וכן כל פיוצא כזה, יהא חייב על כל עבודה ועבודה. כמה
דברים אמורים? בשהזיד בעבודה זרה, ושגג בעבודות
אלו [שלא ידע שהן אסורות]; אבל אם הזיד בעבודות אלו,
ושגג בעבודה זרה - אינו חייב אלא חטאת אחת. כיצד?
ידע שזו עבודה זרה, ושאסור לעבדה, אבל לא ידע
שהשתתה ונספף עבודה, והשתתה ונספף - חייב
שתיים; ידע שאלו עבודות הן, ואסור לעבד בהן לאל
אחר, ולא ידע שזו עבודה זרה, לפי שלא היתה של כסף
וזהב, ועלה על דעתו שאין קרינה עבודה זרה אלא של
כסף וזהב, ועבדה בכל העבודות - אינו חייב אלא חטאת
אחת.

ב. כלל גדול אמרו בשבת: כל השוכח עקר [את המושג]
שבת, ושכח שנוצטו ישראל על השבת, או שנשבעה והוא
קטן לבין הגוים, או נתגזר קטן והוא בין הגוים - אף על
פי שעשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אינו חייב אלא
חטאת אחת, שהכל שגגה אחת היא. וכן חייב חטאת אחת
על כל חלב שאכל, וחייב חטאת אחת על כל דם שאכל;
וכן כל פיוצא בעבודות אלו. וכל הידע עקר שבת, אבל
שכח שהיום שבת, ודמה שהוא חל - אף על פי שעשה
בו מלאכות הרבה, חייב חטאת אחת על כל היום בלוי;
וכן חטאת, על כל שבת ושבת ששגג בו.

ג. וכל הידע שהיום שבת, ושגג במלאכות ולא ידע
שמלאכות אלו אסורות, או שידע שהן אסורות ולא ידע
שחייבין עליהן כרת, ועשה מלאכות הרבה - חייב חטאת
על כל אב מלאכה ומלאכה; אפלו עשה הארבעים חסר
אחת בעלם אחד, מביא תשע ושלשים חטאות.
ד. שכח שהיום שבת, ושגג אף במלאכות ולא ידע
שמלאכות אלו אסורות - אינו חייב אלא חטאת אחת.
ה. העושה אב [מלאכה] ותולדותיו [מלאכה שדומה לה]
בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת; ואין צריך
לומר, העושה תולדות הרבה של אב אחד, שאינו חייב
אלא חטאת אחת.

ו. עשה תולדה של אב זה, ותולדה של אב זה, בעלם
אחד - יראה לי שהוא חייב שתי חטאות.

שמן, ואכל אחת מהן, וכא גוי או כלב ואכל את השנייה, 45
או שאכל גוי או כלב את הראשונה, וכא ישראל ואכל 46
את השנייה, או שאכל ראשונה בנדון ושניה בשגגה, או 47
שאכל ראשונה בשגגה ושניה בנדון - הרי זה חייב באשם 48
תלוי, הואיל והיה שם אסור קבוע. אבל שתייה בנדון, 49
פטור מקרבן; אבל שתייה בשגגה, מביא חטאת; אבל את 50
הראשונה בשגגה, וכא אחר ואכל את השנייה בשגגה - 51
שניהם חייבין באשם תלוי. וכן כל פיוצא בזה. 52

ה. חלב ונוותר - [בשר קרבן לאחר זמן אכילתו] לפניו, אבל 53
אחת מהן ואין ידוע איזו מהן אכל, אשתו נדה ואחותו 54
עמו בבית, ושגג באחת מהן ואין ידוע איזו מהן בעל, 55
שבת ויום הכפורים, ועשה מלאכה בין השמשות שביניהן 56
- הרי זה פטור מקרבן, ואינו מביא חטאת, שהרי אינו 57
ידוע עצמו של [- מין ה:] חטא כמו שבארנו, ואינו מביא 58
אשם תלוי, שהרי ידע בודאי שחטא. 59

ו. כל דבר שחייבין על ודאו חטאת קבועה אחת, חייבין 60
על לא הודע שלו אשם תלוי אחד; וכל דבר שחייבין על 61
ודאו חטאות הרבה, חייבין על לא הודע שלו אשמות 62
תלויות הרבה, כמנן החטאות. ביצד? כשם שאם אכל 63
חלב ודם ונוותר ופגול [קרבן פסול] בעלם אחד [בשגגה 64
אחת], חייב ארבע חטאות - כך אם נסתפק לו אם אכל, 65
או לא אכל אלא חתיכות של הטר שהיו עמה - מביא 66
ארבעה אשמות תלויות. וכן אם נסתפק לו אם האשה שבא 67
עליה אשתו, או פלוגית הערוה שהיתה עמה שחייב עליה 68
שמונה חטאות - הרי זה מביא שמונה אשמות תלויות. 69
ז. האוכל חתיכה משתי חתיכות, ונסתפק לו אם של חלב 70
אכל או של שמן אכל, ואחר שגולד לו הספק, אכל 71
חתיכה משתי חתיכות אחרות, ונסתפק לו אם של חלב 72
אכל או של שמן - הרי זה מביא שני אשמות תלויות. 73

ח. כשם שידיעת ודאי בינתיים [כגון שאכל שתי חתיכות 74
חלב ונדע לו על כל אחת בנפרד] מחלקת לחטאות [וחייב 75
שתיים], כך ידיעת ספק בינתיים מחלקת לאשמות. לפיכך, 76
אם אכל חמשה זיתי חלב בעלם אחד, ונדע לו ידיעת 77
ספק על אחד מהן, וחזר ונדע לו ידיעת ספק אחרת על 78
השני, וכן על כל אחד ואחד - חייב אשם תלוי על כל 79
אחד ואחד. 80

ט. חתיכה של שמן וחתיכה של חלב, אכל אחת מהן 81
ואין ידוע איזו היא, והביא אשם תלוי, וחזר ואכל את 82
השנייה - מביא חטאת. וכן אם אכל אחר את השנייה - 83
מביא האחר אשם תלוי, כמו שבארנו. 84

י. חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר - [שבה שני 85
איסורים], אבל את אחת מהן ואין ידוע איזו היא - מביא 86
חטאת על החלב, ואשם תלוי משום נותר. אבל את השנייה 87
בעלם שני - מביא שלש חטאות; ואם היה בה שוה פרוטה, 88
מביא אשם ודאי משום מעילה. אבל אחד את אחת 89

יב. החותה גחלים בשבת, שהוא מכבה את העליונות 1
ומדליק את התחתונות - אם נתפזל לכבות ולהבעיר, חייב 2
שתיים. חתה גחלים להתחמם מהן, והבעירו מאליהן - חייב 3
שתיים; מפני שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, 4
כמו שבארנו בהלכות שבת. וכשם שחייב על ודונה ברת, 5
כך חייב על שגגתה קרבן חטאת. 6

פרק ח

א. כל חטא שחייבין על שגגתו חטאת קבועה [ורגילה], 8
חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי. ומה הוא לא הודע? 9
אם נסתפק לו אם שגג בדבר זה או לא שגג - הרי זה 10
מזה להקריב אשם, שנאמר: "ולא ידע ואשם, ונשא 11
עונו. והביא איל תמים מן הצאן, בערקה לאשם". וזה הוא 12
הנקרא 'אשם תלוי' - מפני שהוא מכפר על הספק, ותולה 13
לו, עד שיודע לו בודאי שחטא בשגגה, ויקריב חטאתו. 14

ב. אינו חייב באשם תלוי, עד שיהיה שם אסור קבוע 15
[ברור מוכר ומזוהה, והספק הוא בפעולה]. ביצד? אבל 16
חלב, וספק אם היה בזית או פחות מבזית, או שהיתה 17
לפניו חתיכת חלב וחתיכת שמן, ואכל אחת מהן ואין 18
ידוע איזה מהן אכל, אשתו ואחותו עמו בבית, בעל אחת 19
מהן ואין ידוע איזו מהן בעל, שבת ויום חל, ועשה 20
מלאכה באחד מהן ואין ידוע באיזה מהן עשה, או שעשה 21
מעשה בשבת, ולא ידע מעין איזו מלאכה עשה - הרי זה 22
מביא אשם תלוי. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם היתה לפניו 23
חתיכה אחת, ספק שהיא חלב ספק שהיא אלה, ואכלה 24
- פטור, שהרי אין כאן אסור קבוע. וכן האוכל חלב הפוי 25
[- שהוא ספק חיה או בהמה, וחיה חלבה מותר] - פטור 26
מאשם תלוי, שאין כאן אסור קבוע. וכן הבא על אשה 27
שהיא ספק נדה, או ספק ערוה של קרוב בשר [קירבה 28
משפחתית] - פטור מאשם תלוי. לפיכך, האשה שנמצא 29
דם על עד [מטלית] שללה לאחר זמן, והנושא יבמתו בתוך 30
שלשה חדשים [מפסירת בעלה], וילדה, ואין ידוע [מיהו 31
אביו:] אם בן תשעה [חודשי עיבור -] לראשון [וא"כ לא 32
היתה צריכה יבום - ואסורה עליו] או בן שבועה לאחרון 33
- הרי אלו פטורין מן הקרבן. וכן כל פיוצא באלו, שהרי 34
אין שם אסור קבוע. 35

ג. האוכל חתיכה, ועד אחד אומר לו: 'זה שאכלת, חלב 36
היה', ועד אחד אומר: 'לא אכלת חלב', אשה אומרת 37
'אכל', ואשה אומרת 'לא אכל' - הואיל ונקבע האסור, 38
והוא אינו ידוע אם חטא או לא חטא - הרי זה מביא 39
אשם תלוי. וכן כל הבא על אשת איש, שעד אחד אומר 40
'מת בעלה', ואחד אומר 'לא מת' - חייבין באשם תלוי. 41
והוא הדין לספק מגרשת, שהרי נקבע האסור; אבל ספק 42
מקדשת, לא נקבע האסור. 43

ד. מי שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של 44

מתוך מהדורת חזק

46 הרי זה מביא אֶשֶׁם על חטאתו; וזה הוא הנקרא 'אֶשֶׁם
47 גְּזוּלוֹת'. ומפרש בתורה, שאין מתכפר לו באֶשֶׁם זה, עד
48 שישביב המזון שבידו לבעליו; אכל החמש [מהקדש,
49 שבנוסף לקדש], אינו מעבב הפפרה. כִּכָּר באֶרְנוּ בהלכות
50 שבועות, אימתי יהיה חֵיב בשבועה זו שמקריב עליה אֶשֶׁם
51 זה, ואימתי יהיה פטור ממנה, ועל איזו דָּרָךְ יתחייב אֶשְׁמוֹת
52 רבות כמנן חיוב השבועות, ועל איזו דָּרָךְ לא יהיה חֵיב
53 אלא אֶשֶׁם אחד.

54 ח. על המעילה ביצר? כל הנִהְנֶה בשנה פְּרוּטָה מן
55 ההקדש בשגגה - מחזיר מה שנהנה, ויוסיף חמש; ונקריב
56 אֶשֶׁם, ויתכפר לו. וכבר באֶרְנוּ בהלכות מעילה, שהקרבן
57 והקָרָן מעבבין הפפרה, ואין החמש מעבב.

58 ט. האוכל מדבר שמועלין בו, בתמשה תמחויין
59 [תבשילים] בעלם אחד - אף על פי שהוא מזבח אחד -
60 אם יש בכל אכילה ואכילה שנה פְּרוּטָה, חֵיב אֶשֶׁם על כל
61 אחד ואחד; שהתמחויין מחלקין במעילה, והרי הם כמינין
62 הרבה - אף על פי שאין מחלקין בחיוב הפירות. חמרה
63 יתרה יש במעילה - שהרי עשה בה המנהג כנהנה [נתן
64 לחבירו - הנותן מעל], ומצטרפת לזמן מרבה [חצי שיעור
65 לעוד חצי לאחר זמן רב], ושליח שעשה שליחותו [ובכך
66 מעל] חֵיב המשלח; מה שאין דברים אלו בשאר האסורין.
67 י. כל המחייב אֶשֶׁם ודאי - צריך שיוודע לו חטאו תחלה,
68 ואחר כך יקריב אֶשְׁמוֹ; אכל אם הקריבו קדם שיוודע לו,
69 ונודע לו אחר שהקריב - אינו עולה לו. וכל חטא שחייבין
70 עליו אֶשֶׁם ודאי - אחד המלך, או כהן מִשִּׁים [כחן גדול
71 שנמשח בשמן], או שאר עם האֶרֶץ - שוין בו.

72 יא. כל חטא שחייבין עליו אֶשֶׁם ודאי - אם נסתפק לו אם
73 עשהו או לא עשהו, פטור מכלום; לפיכך, הבא על ידו
74 ספק מעילה - אינו חֵיב כלום, כמו שבאֶרְנוּ במעילה.
75 יב. היתה לפניו חתיכה של חלין וחתיכה של הקדש, אכל
76 אחת מהן, ואין ידוע איזו היא - פטור. חזר ואכל את
77 השניה, מביא אֶשֶׁם על מעילתו; אכל אחר את השניה,
78 שניהן פטורין.

79 יג. חתיכה של חלב וחתיכה של הקדש, אכל אחת מהן -
80 מביא אֶשֶׁם תלוי משום חלב. אכל את השניה - מביא
81 חטאת על החלב, ואֶשֶׁם ודאי של מעילה על ההקדש; בא
82 אחר ואכל את השניה, אף השני מביא אֶשֶׁם תלוי. חתיכה
83 של חלב וחתיכה של חלב הקדש, אכל אחת מהן - מביא
84 חטאת. אכל את השניה אחר שנודע לו על הראשונה -
85 מביא שתי חטאות, ואֶשֶׁם ודאי על מעילתו; בא אחר ואכל
86 את השניה - זה מביא חטאת וזה מביא חטאת, בלבד. כבר
87 באֶרְנוּ בהלכות מאכלות אסורות, מאיזה טעם נוסף אסור
88 הקדש על אסור חלב; וכן כל כיוצא באלו האסורין.

פרק י

89
90 א. ששה, מזותן שיקריבו קרבן עולה ויורד; ואלו הן:
91 המצרע, והיולדת, והנשבע שבועת העדות וידע עדות

1 משתיהן, ובא אחר ואכל את השניה - זה מביא חטאת
2 ואֶשֶׁם תלוי, וזה מביא חטאת ואֶשֶׁם תלוי; וכן כל כיוצא
3 בזה.

יום שני ו' אלול ה'תשע"ג

פרק ט

6 א. על חמש עבירות מביאין קרבן אֶשֶׁם, והוא הנקרא
7 'אֶשֶׁם ודאי', שהרי אינו בא משום ספק; ואלו הן: על
8 שפחה חרופה [נחציה שפחה וחציה בת חורין], ועל הגזל,
9 ועל המעילה, ועל טמאת נזיר, ועל הצרעת כשיטהר ממנה.
10 על שפחה חרופה ביצר? הבא על שפחה חרופה, בין בודון
11 בין בשגגה - מביא אֶשֶׁם. והוא שתהיה השפחה גדולה,
12 ומזידה, ובכרונה, ותהיה בעולה - כדי שתלקה, שנאמר:
13 "בקרית תהיה... והביא את אֶשְׁמוֹ", היא לוקה והוא מביא
14 קרבן.

15 ב. ומפי השמועה [מסורת ממושה רבינו] למדו, שבזמן
16 שהיא חֵיבת מלקות, הוא חֵיב בקרבן; ובזמן שהיא פטורה
17 מן המלקות, הוא פטור מן הקרבן.

18 ג. בן תשע ויום אחד שבא על שפחה חרופה - {היא}
19 {הוא} לוקה, והוא מביא קרבן; ויראה לי, שאינו מביא, עד
20 שיגדיל ויהיה בן דעת.

21 ד. כבר באֶרְנוּ בהלכות ביאות אסורות, מה היא השפחה
22 החרופה האמורה בתורה, ושאין חֵיבין עד שיבעל בדרך
23 ויגמור. לפיכך, אם אמרו לו שנים: 'בעלת שפחה חרופה',
24 והוא אומר: 'לא בעלתי' - נאמן, ואינו מביא קרבן על
25 פיהם; שהרי הוא יודע אם גמר ביאתו, או לא גמר; וזה
26 שאמר 'לא בעלתי', כלומר: 'לא גמרתי'.

27 ה. הבא על השפחה ביאות הרבה, אינו חֵיב אלא אֶשֶׁם
28 אחד. ביצר? הבא על השפחה ביאות הרבה בודון, או
29 שבא עליה בשגגה, ונודע לו, וחזר ובא עליה בשגגה,
30 ונודע לו, אפלו מאה פעמים במאה העלמות - מקריב
31 אֶשֶׁם אחד, ומתכפר לו על הכל: על הזדונות שבה, ועל
32 השגגות. במה דברים אמורים? בשפחה אחת; אכל הבא
33 על שפחות הרבה, אפלו בעלם אחד - חֵיב אֶשֶׁם על כל
34 שפחה ושפחה. בעל שפחה והפריש אֶשְׁמוֹ, וחזר ובעלה
35 אחר שהפריש אֶשְׁמוֹ - חֵיב על כל אחת ואחת; שההפרישה
36 מחלקת, ונמצא כמי שהקריב ואחר כך בעל.

37 ו. וכן אם בעל חמש בעילות בעלם אחד בשפחה אחת,
38 ונודע לו על אחת מהן, והפריש אֶשְׁמוֹ, ואחר כך נודע על
39 השניה - מפריש אֶשֶׁם אחר; אף על פי שבעלם אחד היו
40 בלן, הואיל ולא נודע לו אלא אחר שהפריש, נמצא כבועל
41 אחר שהפריש, שדין השוגג והמזיד בשפחה - אחד הוא.
42 ז. על הגזל ביצר? כל מי שיש בידו משנה פְּרוּטָה ומעלה
43 ממזון ישראל, בין שגזלו, בין שגנבו, בין שהפקידו אצלו,
44 או הלנהו, או משום שתפוח, או משאר דרכים, וכפר בו
45 [הכחיש שקיבל] ונשבע על שקר, בין בודון בין בשגגה -

48 יהיה חייב קרבנות הרבה כמנן השבועות, ועל איזה דרך
49 לא יהיה חייב אלא קרבן אחד. ובהלכות מחסרי פפרה
50 אבאר באיזה דרך תתחייב הילולות והמצרע קרבנות הרבה,
51 ובאיזה דרך יתחייב כל אחד מהם קרבן אחד.

ח. כל המביא קרבן על הזדון כשגגה - אם היה אנוס,
52 פטור מן הקרבן; ואין צריך לומר שאר עבירות שאינו חייב
53 חטאת אלא על שגגתו - שאם היה אנוס, פטור.
54

ט. מי שהפריש מעות לכבשה של חטאתו, וצריך [נזקק
55 לה, כגון ששעירה זולה יותר] - הרי זה מביא שעירה,
56 ויחלל אותן המעות על השעירה, ויהנה בהן. וכן אם
57 הפריש לשעירה, ולקח כשבה - יהנה בהן.
58

י. הפריש מעות לבהמה, והעני - יקח שתי תורים או שני
59 בני יונה, ויחלל עליהן אותן המעות, ויהנה בהן. הפריש
60 מעות לבני יונה או לתורים, והעני - יביא [מנחה] עשירית
61 האיפה, ויחלל עליהן אותן המעות, ויהנה בהן. וכן אם
62 היה עני, והפריש מעות לעשירית האיפה, והעשיר - יוסיף
63 עליהן, ויביא עוף; הפריש לעוף, והעשיר - יוסיף עליהן,
64 ויביא כשבה או שעירה. אפלו היה מורישו גוסס - הרי
65 זה עני, עד שזמית מורישו ויירשנו.
66

יא. עשיר שהפריש כשבה או שעירה, ונפל בה מום -
67 אם רצה, יביא בדמיה עוף; אבל אם הפריש עוף, ונפסל
68 - לא יביא בדמיו עשירית האיפה, שאין לעוף פדיון.
69

יב. הפריש עשירית האיפה, והעשיר - אם עד שלא
70 קדשה בכלי [שרת] - הרי היא ככל המנחות, ותפדה
71 ותאכל; ומשקדשה בכלי - תעבר צורתה [תפסל], ותצא
72 לבית השרפה.
73

יג. עשיר שהפריש קן [עופות] למכר אותה, ולקח בדמיה
74 כשבה או שעירה, והעני - יביא קן זה, אף על פי שהיא
75 קדשת דמים שהיא נדחית [כיון שעני לא ראוי להביא
76 קרבן עשיר]. ולמה לא נדחית [בפועל]? מפני שדחוי
77 מעקרו [מלכתחילה] אינו דחוי, והרי נראה קן זה לו עתה.
78 עני שהקריב קרבן עשיר, יצא; ועשיר שהקריב קרבן עני,
79 לא יצא.
80

פרק יא

א. שני יושבי שגגת טמאת מקדש וקדשיו [טמא שנכנס
82 למקדש או אכל קודש], מה שאין בן בשאר פרתות: שכל
83 הפרתות - פיון ששגג ונודע לו בסוף שחטא - אף על פי
84 שלא היתה לו ידיעה בתחלה, הרי זה חייב חטאת; אבל
85 בטמאת מקדש וקדשיו - אינו מביא קרבן עולה ויורד, עד
86 שתהיה לו ידיעה לטמא וידיעה לקדש או למקדש
87 בתחלה, וידיעה לטמא וידיעה לקדש או למקדש בסוף,
88 והעלם בינתים. כיצד? נטמא ונכנס למקדש או אכל קדש,
89 ואחר כך נודע לו שנטמא ושהיה טמא בשעה שאכל או
90 ששגג, ושקדש היה זה שאכלו, או מקדש היה זה ששגג
91 לו - הרי זה פטור מקרבן; עד שיודע שנטמא ושהיה קדש
92 ושהיה מקדש, קדם ששגג או קדם שיאכל. כיצד? נטמא,
93

1 ממון ומיאן להעיד ונשבע שאינו יודע מהמעשה [בין בידון
2 בין בשגגה, והנשבע שבועת בטוי לשקר בשגגה ועל דבר
3 שעשה או שיעשה, ולא עשה], והטמא שאכל קדש
4 בשגגה, והטמא ששגג למקדש בשגגה.

ב. קרבן הילולת - אם היתה עשירה - מביאה כבש בן
5 שנתו לעולה, וכן יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה
6 משגת - הרי קרבנה יורד, ומביאה שתי תורים או שני בני
7 יונה, אחד עולה ואחד חטאת; אפלו היתה ידה משגת
8 לשה, ואינה משגת לנסכו - מביאה קרבן עני.
9

ג. המצרע כשיטהר - מביא שלש בהמות, מהן שני
10 כבשים, אחד עולה ואחד אשם, וכבשה לחטאת; אם אין
11 ידו משגת - מביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה
12 ואחד חטאת, וכבש לאשם.
13

ד. על שבועת העדות, ועל שגגת שבועת בטוי, ועל שגגת
14 טמאת מקדש וטמאת קדשיו [טמא שנכנס למקדש או
15 שאכל קודש] - מביא כשבה או שעירה, כשאר החטאות
16 הקבועות; ואם אין ידו משגת - מביא שתי תורים או שני
17 בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת; ואם אין ידו משגת
18 לעוף - מביא עשירית האיפה סלת, והיא הקרויה 'מנחת
19 חוטא', שכתב נתפרשו מצשיה בהלכות מצשה הקרבנות.
20

ה. כל הקרבנות האלו מפרשין בתורה, ומפרש זה שחייב
21 להביאן, חוץ מטמא ששגג למקדש או אכל קדש - שכתב
22 כתוב שם: "ונפש כי תחטא, ושמעה קול אלה וגו' או
23 נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' או נפש כי תשבע
24 לבטא בשפתים וגו' והיה כי יאשם לאחת מאלה וגו'";
25

מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שהיה שחייב כאן
26 קרבן לטמא - כשנטמא ונכנס למקדש או אכל קדש, והוא
27 לא ידע. אף על פי שהדבר מפי הקבלה, הרי הוא כמפרש,
28 שהרי בפרוש חייבה תורה פרת לטמא שאכל קדש, ולטמא
29 ששגג למקדש; באוכל נאמר: "והנפש אשר תאכל בשר
30 מזבח השלמים אשר לה, וטמאתו עליו - ונכרתה",
31 ובכנס למקדש נאמר: "ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל,
32 כי את מקדש ה' טמא". וכיון שחייבה תורה פרת על
33 טמאת מקדש וקדשיו, פרשה הקרבן שמביאין על שגגתו.
34

ו. כל קרבנות שהאשה חייבת, בעלה מביא על ידיה
35 [עבורה]. אם היה עני, מביא קרבן עני; ואם היה עשיר,
36 מקריב על ידיה קרבן עשיר. ומביא אדם על ידי בנו ועל
37 ידי בתו ועל ידי עבדו ושפחתו קרבן עני, ומאכילן
38 בנבחים.
39

ז. המלך וכהן משיח [כהן גדול שנמשח בשמן] - מביאין
40 קרבן על שבועת העדות, או על שבועת בטוי, או על
41 טמאת מקדש וקדשיו, כשאר ההדיוטות; שלא חלק
42 הכתוב קרבן מלך מקרבן הדיוט ומקרבן כהן משיח, אלא
43 במצוות שחייבין על שגגתן חטאת קבועה, כמו שבארנו;
44 אבל בקרבן עולה ויורד, כלם שוין. כבר בארנו בהלכות
45 שבועות, אימתי יהיה חייב על שבועת העדות ועל שגגת
46 שבועת בטוי, ואימתי יהיה פטור עליהן, ועל איזו דרך
47

מתוך מהדורת חזק

48 ה. מי שנסתפק לו אם נכנס למקדש או אכל קדש בטמא
49 או לאו, אינו מביא אשם תלוי - שאין מביאין קרבן על
50 לא הודע, אלא בכרת שחייבין על שגגתו חטאת קבועה.
51 ו. מי שהיה לפניו שני שבילים, אחד טמא ואחד טהור -
52 הלך בראשון וחזר והלך בשני, ובעת שהלך בשני שכח
53 שהלך בראשון, ונעלמה ממנו טמא זה, ונכנס למקדש או
54 אכל קדש - חייב, ואף על פי שלא הייתה לו בתחלה ידיעה
55 גמורה לטמא, אלא מקצת ידיעה - שהרי לא ידע שהלך
56 בשני שבילין, שבהלך שניהן זה טמא בודאי; ואף על
57 פי כן חייב חטאת - שמקצת ידיעה, ככל ידיעה. הלך
58 בראשון, ונכנס למקדש או אכל קדש - פטור, מפני שהוא
59 ספק טמא.

60 ז. הזה שלישי ושביעי [כטמא מת] וטבל אחר שנכנס
61 למקדש, והלך בשני, וחזר ונכנס למקדש - חייב; שהרי
62 נכנס כשהוא טמא למקדש בודאי, או בפעם ראשונה או
63 בשניה; ואף על פי שכל ידיעה מהן ספק ידיעה היא,
64 שהרי כל שביל מהן ספק הוא - כאן בטמאת מקדש
65 וקדשיו, עשו ספק ידיעה בידיעה.

66 ח. היה טמא, ואמר לו שנים: 'נכנסת למקדש', והוא
67 אומר להן: 'לא נכנסתי' - נאמן, ואינו מביא קרבן; שאם
68 ירצה, יאמר: 'מזיד הייתי' [כלומר: כוונתי היתה 'לא'
69 נכנסתי בשוגג]. אמרו לו שנים: 'טמא היית כשנכנסת
70 למקדש, ובפנינו נטמאת, וידעת שאתה טמא' - אף על פי
71 שהיה בין טמא זה שמעידין בה ובין כניסתו למקדש
72 ימים רבים, שאפשר לו שיאמר: 'כבר טבלתי', הואיל
73 והכחיש את העדים ואמר: 'לא נטמאתי מעולם', הרי אלו
74 נאמנין, ומביא קרבן על פיהן; אם הביאווה שנים לידי
75 מיתה חמורה, קל וחמר שיביאווה לידי קרבן הקל - שהרי
76 הכחישן.

77 ט. טמאת מקדש או קדשיו - שהיה לה ידיעה בתחלה,
78 ולא היה לה ידיעה בסוף - שעיר של יום הכפורים הנעשה
79 בפנים ויום הכפורים תולין [מגינים מן היסודים], עד
80 שידע לו וביא קרבן עולה ויורד. ושאין בה ידיעה
81 בתחלה, אבל יש בה ידיעה בסוף - שעיר הנעשה בחוץ
82 ביום הכפורים ויום הכפורים מכפרין. ועל שאין בה
83 ידיעה, לא בתחלה ולא בסוף - שעירי הרגלים ושעירי
84 ראשי חדשים מכפרין. ועל זדון טמאת מקדש וקדשיו -
85 פר בהן גדול של יום הכפורים מכפר, אם היה המזיד מן
86 הכהנים; ואם היה מישראל, דם שעיר הנעשה בפנים ויום
87 הכפורים מכפר - שנאמר: "וכפר על הקדש מטמאת כגו
88 שראל".

יום שלישי ז' אלול ה'תשע"ג

פרק יב

90 א. כל דבר שחייבין על שגגתו חטאת קבועה [ורגילה] -
91 אם שגגו בית דין הגדול בהוראה, והורו להחירו, ושגגו
92

1 וידע שנטמא, וידע שזה מקדש וזה קדש, ואחר כך
2 נעלמה ממנו הטמא ושכח שנטמא, ונכנס למקדש או
3 אכל קדש, והוא יודע שזה מקדש וזה קדש, או ששגג
4 ושכח שזה מקדש או שזה בשר קדש, והוא יודע שהוא
5 טמא, ונכנס או אכל, או ששגג או שכח שנטמא, ושכח
6 שזה בשר קדש וזה מקדש ונכנס או אכל, ואחר כך נודע
7 לו דברים אלו שנתעלמו ממנו - הרי זה מביא קרבן עולה
8 ויורד, בכל צד וצד ממש מחלקות אלו. ומנין שדין שגגת
9 טמאת מקדש וקדשיו כך הוא? שהרי בשאר שגגות נאמר:
10 "בעשיתה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה, ואשם. או
11 הודע אליו חטאתו אשר חטא" - כיון שידע בסוף, אף על
12 פי שלא ידע בתחלה; ובטמאת מקדש וקדשיו נאמר:
13 "ונעלם ממנו, והוא ידע ואשם". מאחר שנאמר: "ונעלם
14 ממנו", מכלל שהיתה שם ידיעה בתחלה, ונאמר: "והוא
15 ידע" - ה' למדת, שהוא צריך ידיעה בתחלה וידיעה
16 בסוף, והעלם בינתיים.

17 ב. נטמא, וידע שנטמא, אבל לא ידע באיזה אב [סוג
18 טומאה] נטמא, ושכח שנטמא, ואחר כך נכנס למקדש או
19 אכל קדש, ונודע לו אחר שנכנס או אחר שאכל באיזה אב
20 נטמא - הרי זה חייב בקרבן, ואף על פי שלא ידע בתחלה
21 באיזה אב נטמא; הואיל ידע שהוא טמא, הרי היתה שם
22 ידיעת טמא בתחלה. אבל אם נעלמו ממנו הלכות טמא
23 - כגון שנטמא בכעדשה מן השרץ, וידע שהשרץ מטמא
24 ולא ידע בשעור, ושכח שנגע בשרץ כלל ונכנס או אכל,
25 ואחר כך נודע לו שנגע בכעדשה מן השרץ - הרי זה ספק
26 אם חייב קרבן, או פטור. וכן מי שלא ראה המקדש מימיו,
27 ולא הבין מקומו - אם נטמא וידע שנטמא, ושכח שנטמא,
28 ונכנס למקדש ולא ידע בתחלה שזה הוא מקומו, שהרי
29 לא ראהו מעולם, ואחר כך זכר הטמא, וידע שזה מקדש
30 - הרי זה ספק אם ידיעה שיש מקדש בעולם ידיעה, או
31 עד שידע מקומו תחלה. יראה לי, שאלו החייבין בקרבן
32 מספק - אינן מביאין קרבן, שמה יכניסו חלין לעזרה. ואם
33 תאמר: 'והלא חטאת העוף באה על הספק, ואינה
34 נאכלת'? מפני שהמביא אותה [כגון ספק זבה] מחסר
35 כפורים, ואסור לאכל בקדשים עד שיביא כפרתו; אבל מי
36 שאינו מחסר כפורים, אינו מביא קרבן מספק.

37 ג. מי שנטמא בעזרה - צריך שידע תחלה שנטמא וזה
38 מקדש, ואם נעלם ממנו אחריו כן שנטמא והרי הוא זכור
39 שזה מקדש, או שנעלם ממנו שזה מקדש ולא שכח
40 שנטמא, או שנתעלמו ממנו זה וזה - כשיודע לו, יביא
41 קרבן עולה ויורד; והוא שישקח בשעור, כמו שבארנו
42 בהלכות ביאת המקדש.

43 ד. מי שטמא עצמו במזיד, ולא שהה בשעור - הרי זה
44 ספק אם שעור השתתתה [- שיעור השהיה] לאנוס בלבד,
45 או אף למזיד; ולפיכך, אם נעלם ממנו, ויצא ולא שהה -
46 אינו מביא קרבן. וכן אם תלה עצמו באויר עזרה - הדבר
47 ספק אם אויר עזרה כעזרה, או אינו כעזרה.

הדרכים - הרי בית דין פטורין מן הקרבן, וכל מי ששגג
ועשה מעשה - מביא חטאת קבועה על שגגתו.

פרק יג

א. כיצד אם חסר אחד מכל אלו הדרכים שבאננו, ופטרו
בית דין ויתחייבו העושים? הרי שהורו בית דין של אחד
מן השבטים להם שחלב הקבה מתר, ואכלו אותו אנשי
מקומן על פיהן - אותו בית דין פטורין, וכל מי שאכל
מביא חטאת קבועה על שגגתו. וכן אם הורו בית דין
הגדול שדם הלב מתר, ולא היה ראש ישיבה [מופלא
שבסנהדרין] עמהן, או שהיה אחד מהן אינו ראוי להיות
ממנה בסנהדרין, כגון שהיה גר או ממזר או זקן שלא
ראה בנים [עירי] וכיוצא בהן, ועשו העם על פיהם,
ואכלו דם הלב - הרי בית דין פטורין, וכל מי שאכל מביא
חטאת קבועה על שגגתו. ומנין שאין הפתוב מדבר אלא
בבית דין הגדול? שנאמר: "ואם כל עדת ישראל ישגו
וגו". ומנין שעד שיהיו כלן ראויין להוריה? שנאמר:
"ואם מעיני העדה", עד שיהיו להם כעצנים; ויהלן הוא
אומר: "ושפטו העדה" - מה העדה האמורה בדיני
נפשות, כלן ראויין להוריה, אף עדת האמורה בשגגה זו,
עד שיהיו כלן ראויין להוריה. וכן אם הורו, וידע אחד
מהן שטעו, ואמר להן: 'טועים אתם', ורבו עליו
המתירים, והתירו - הרי בית דין פטורין, וכל מי שעשה
על פיהם חייב להביא חטאת קבועה על שגגתו, שנאמר:
"ואם כל עדת ישראל ישגו", עד שישגו כל הסנהדרין.
ידע אחד מן הסנהדרין או מעוטן שטעו המתירין, ושתקו
- הואיל והורו ולא היה שם חולק, ופשטה ההוריה ברב
הקהל - הרי בית דין חייבין קרבן, וכל שעשה על פיהם
פטור; ואילו ששתקו - אם עשו על פי אלו שהורו - הרי
אלו חייבין, מפני שלא תלו בבית דין. וכן אם נשאו ונתנו
בדבר, ואמרו: 'דבר זה מתר הוא', ולא הורו לעם, ולא
אמרו להם: 'מתרין אתם לעשות', ושמע השומע מהם
בצט שנאמר שהדבר מתר, והלך ועשה כפי מה ששמע -
הרי כל העושה חייב חטאת קבועה, ובית דין פטורין;
שהרי לא הורו להם בפרוש לעשות. וכן אם הורו, ועשו
מעוט הקהל על פיהם, ונודעה השגגה - הרי בית דין
פטורין; ואילו המעוט שעשו חייבין, וכל אחד ואחד מביא
חטאתו.

ב. והסנהדרין עצמן שעשו בהוריתן, אינן מצטרפין לרב
הקהל; עד שיהיו הרב שעשו, חוץ מן הסנהדרין. עשו רב
אנשי ארץ ישראל על פיהם, אף על פי שאלו העושים
שכט אחד, וכן אם עשו רב השבטים, אף על פי שהם
מעוט הקהל - בית דין חייבין, והעושים פטורין. כיצד? היו
יושבי ארץ ישראל שש מאות אלה ואחד, והיו העושים
בהורית בית דין שלש מאות אלה ואחד, ויהי כלם כגו
ההנהגה בלבד, או שהיו העושים כגו שבט ששכט כלם,
אף על פי שיש בהם מאה אלה - הרי בית דין חייבין, וכל

העם בהוראתן, ועשו העם והם סומכין על הוראתן, ואחר
כך נודע לבית דין שטעו - הרי בית דין חייבין להביא
קרבן חטאת על שגגתן בהוראה, ואף על פי שלא עשו
הן בעצמן מעשה; שאין משגיחין על עשיית בית דין כלל,
בין עשו בין לא עשו - אלא הוריתן בלבד. ושאר העם
פטורין מן הקרבן, אף על פי שהם העושים - מפני שתלו
בבית דין. ומה הוא הקרבן שמביאין על שגגה זו? אם
בעבודה זרה שגגו והורו - מביאין פר לעולה ושעיר
לחטאת, מכל שכט ושכט; וקרבן זה הוא האמור בפרשת
שלח לך: "והיה, אם מעיני העדה נעשתה לשגגה" - מפי
השמועה [מסורת ממש רבנן] למדו, שבשגגת עבודה
זרה הוא מדבר. ואם בשאר כרתות שחייבין על שגגתן
חטאת קבועה שגגו והורו - מביא כל שכט ושכט פר
חטאת; וזה הוא האמור בפרשת ויקרא: "ואם כל עדת
ישראל ישגו", נמצאת למד, שאם שגגו בית דין הגדול
בהוריה בעבודה זרה - מביאין כל הקהל שנים עשר פרים
עולות, ושנים עשר שעירים חטאות; והן נשרפות, שהרי
דמן נכנס לפנים [להזות על הפרוכת ומזבח הזהב]; והן
הנקראין 'שעירי עבודה זרה'. ואם בשאר המצוות שגגו,
מביאין שנים עשר פרים חטאות; והן נשרפות, מפני
שדמן נכנס לפנים. וכל פר מהן נקרא 'פר העלם דבר' של
צבור, שנאמר: "והקריבו הקהל" - כל קהל וקהל; וכל
שכט ושכט קרוי "קהל", שנאמר: "ויצמד יהושפט בקהל
ההנהגה". בין שעשו כל ישראל שבארץ ישראל על פי בית
דין שהורו, בין שעשו רב ישראל, אף על פי שהם מעוט
מנין השבטים, בין שעשו רב השבטים, אף על פי שהם
מעוט כל ישראל - מביאין כמנין כל השבטים פר לכל
שכט ושכט, ובעבודה זרה פר ושעיר לכל שכט ושכט;
שאף אלו שלא חטאו, מביאין על ידי החוטאים. אפלו
עשה שכט אחד בלבד, והוא רב הקהל - הרי כל הצבור
מביאין שנים עשר פרים, ובעבודה זרה שנים עשר פרים
ושנים עשר שעירים.

ב. בית דין שנסתפק להן אם שגגו בהוראה, או לא שגגו
- אינן חייבין באשם תלוי, שנאמר: "ונודעה החטאת";
עד שתודע ואחר כך יתחייבו בקרבן, כמו שיתבאר. במה
דברים אמורים, שבית דין חייבין, ואלו העושים על פיהם
פטורין מן הקרבן? בשהיו המורים בית דין הגדול של
שבטים ואחד; ויהיה ראש ישיבה [מופלא שבסנהדרין]
עמהן בהוריה; ויהיו כלן ראויין להוריה; ויטעו כלם או
רבים בדבר זה שהורו בו; ויורו בפרוש ויאמרו לעם:
'מתרין אתם לעשות', וכן אלו ששמעו מפי בית דין, אם
אמרו לאחרים: 'מתרין אתם לעשות'; ויעשו כל הקהל
או רבו על פיהם; ומדמים שהדבר שהורו בו פדת הורו;
ויורו לבטל מקצת, לא שיעקרו כל הגוף [כל המצוח];
וכשנודע להם, ידעו גופו של דבר שהורו בו בשגגה. בכל
אלו המקצעים - הוא שיהיו בית דין חייבין בקרבן,
והעושה על פיהם פטור. אבל אם חסר אחד מכל אלו

פרק יד

47

א. בית דין ששגגו והורו לעקר גוף [מצוה] מגופי תורה, ועשו כל העם על פיהם - בית דין פטורין, וכל אחד ואחד מן העושים חייב חטאת קבועה [דגילה], שנאמר: "ונעלם דבר" [- פרט], ולא כל הגוף.

ב. לעולם אין בית דין חביבין, [אלא] עד שיוורו לבטל מקצת ולקדם מקצת, בדברים שאינם מפרשין ומבאירין בתורה; ואחר כך יהיו בית דין חביבין בקרבן, והעושים על פיהם פטורין. כיצד? שגגו והורו שמתר להשתחוות לעבודה זרה, או שמתר להוציא מרשות [היחיד] לרשות [הרבים, וכן להפך] בשבת, או שמתר לבוא על שומרת יום כנגד יום [- הזהב] - הרי אלו פמי שאמרו 'אין שבת בתורה', או 'אין עבודה זרה בתורה', או 'אין נדה בתורה', שעקרו כל הגוף, ואין זו וכיוצא בזה שגגת הוראה, אלא שכתה. לפיכך, פטורין מן הקרבן, וכל העושה על פיהם חייב חטאת בפני עצמו. אבל אם טעו והורו ואמרו: 'המוציא מרשות לרשות הוא שחייב, שנאמר: "אל יצא איש ממקומו", אבל הזרק או המושיט, מתר', או שעקרו אב מאבות מלאכות, והורו שאינו מלאכה - הרי אלו חביבין. וכן אם טעו ואמרו: 'המשתחוה לעבודה זרה בפשוט ידים ורגלים הוא החייב, שנאמר: "כי לא תשתחוה לאל אחר", אבל הפורע על הארץ ולא פשט ידיו ורגליו, הרי הוא מתר' - הרי אלו חביבין. וכן אם טעו ואמרו: 'הבא על שומרת יום כנגד יום שראתה דם ביום הוא חייב, שנאמר: "כל ימי זוכה", אבל ראת בליילה, מתר לבוא עליה', וכן אם הורו ואמרו שמי שפרשה אשתו נדה בשעת תשמיש, מתר לפרש ממנה לשעתו כשהוא מתקשה - הרי אלו חביבין. וכן אם טעו ואמרו שהאוכל דם שצא בשעת שחיטה, הוא החייב, אבל האוכל דם הלב, מתר - הרי אלו חביבין. וכן כל כיוצא בטעויות אלו, אם הורו בהן ועשו רב הקהל על פיהן - בית דין מביאין קרבן על שגגתן, וכל העושים על פיהן פטורין.

ג. הורו בית דין שצא השבת לפי שנכסית החמה, ודמו ששקעה, ולבסוף זרחה החמה - אין זו הוראה, אלא טעות; וכל שעשה מלאכה חייב, אבל בית דין פטורין. וכן אם התירו אשת איש להנשא לפי שהעידו בפניהם שמת בעלה, ואחר כך בא בעלה - אין זו הוראה, אלא טעות; והאשה ובעלה האחרון, חביבין חטאת על שגגתן. וכן כל כיוצא בזה.

ד. בית דין שהורו בשגגה, ושכחו עצמו של חטא שהורו בו - אף על פי שהם יודעים בודאי שחטאו בשגגה, ואף על פי שהעם מודיעין אותם ואומרים להם: 'בכך וכך הוריתם לנו' - פטורין, והעושים על פיהם חביבין בפני עצמם, שנאמר: "ונודעה חטאת אשר חטאו עליה", לא שידעו אותו החוטאים. כיצד? שגגו והתירו חלב הקבה, ואכלו אותו רב העם, ואחר שידעו ששגגו בהוראה,

העושים על פיהם פטורין. ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ, שאין קהל אלא בגי ארץ ישראל; ושבת מנשה ואפרים אינם חשוכים פשני שבטים לענין הזה, אלא שניהם שבת אחד.

ה. היו העושים מרבין בשעת החטא, ומעטין בשעת הידיעה, או מעטין בשעת החטא, ומרבין בשעת הידיעה - הכל הולך אחר שעת המעשה.

ו. הורו בית דין בחלב מן החלבים שהוא מתר, ואכל מעוט הקהל על פיהם, ונודע להם שחטאו וחרו בהם [בית דין], ואחר כך הורו שעבודה זרה פלונית מתרת, ועבד אותה עבודה זרה מעוט אחר על פיהם, וכשיצטרפו האוכלים לעובדים יהיו רב - הרי אלו מצטרפין, אף על פי שהיתה להם ידיעה בינתיים. במה דברים אמורים? בשניה המורה בית דין אחד; אבל אם מת בית דין שהורה תחלה, ועמד אחר והורה - אין אלו מצטרפין לאלו.

ז. אפלו הורו שני בתי דינים בדבר אחד, כגון חלב וחלב או דם ודם. וכן אם לא היו העושים שוגגין על פי ההוראה - הרי בית דין פטורין, וכל העושים חביבין. כיצד? הורו בית דין לאכל חלב הקבה בלו, וידע אחד מן הקהל שטעו ושחלב הקבה אסור, ואכלו מפני הוראתם, שהיה עולה על דעתן שמצוה לשמע מבית דין, אף על פי שהם טועים - הרי זה האוכל חייב חטאת קבועה על אכילתו, ואינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם. במה דברים אמורים? בשניה זה שידע שטעו חכם או תלמיד שהגיע להוראה; אבל אם היה עם הארץ, הרי זה פטור - שאין ידיעתו באסור ידיעה ודאית, ומצטרף לכלל השוגגים על פיהם. וכן אם לא ידע שטעו, ונתפנן לאכל שמן, ואכל חלב הקבה שהתירוהו, והוא לא ידע שהוא חלב הקבה - הרי זה חייב; מפני שאכילתו מפני שגגתו, לא מפני ההוראה; ואינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם - שנאמר: "וכל העם בשגגה", עד שתהיה שגגה אחת לכל. וכן אם תלה בעצמו, ואכל חלב הקבה שהורו להתירו, לא מפני הוראתם, אלא מפני שהוא מתר בדעתו - הרי זה חייב חטאת קבועה בפני עצמו. זה הכלל: כל התולה בבית דין, פטור - והוא, שהיה שם כל הדרכים שמנינו; וכל החייב בפני עצמו, אינו מצטרף לרב השוגגים.

ו. הורו בית דין להתיר דבר האסור בזרז, ועשו הקהל על פיהם בשגגה - בית דין פטורין מן הקרבן, מפני שהם מזידין; וכל אחד ואחד מן העושים על פיהם, חייב קרבן בפני עצמו, מפני שהוא שוגג. הורו בית דין בשגגה, וידעו הקהל שטעו, ואין ראוי לקבל מהם, ואף על פי כן עשו הקהל על פיהם - אלו ואלו פטורין מן הקרבן: בית דין פטורין, שהרי לא עשו הקהל מפני הוראתם שהטעת אותן; וכל העושים פטורין מן הקרבן, מפני שהם מזידין - שהרי ידעו שטעו, ואין ראוי לעשות.

46

46 כצבור; אבל אם שגג במעשה בלבד בלא הוראה - בין
47 בעבודה זרה, בין בשאר מצוות - אינו מביא קרבן כלל.
48 ד. הורה הלהן המשיח עם בית דין, ושגג הוא והם
49 בהוראה - אף על פי שעשו [הוא והציבור] על פי ההוראה
50 הזאת שטעו בה, הואיל ולא סמך בשעת מעשה על
51 הוראתו לבדה, אלא על הוראתו עם הוראת בית דין -
52 הרי זה פטור. ואין צריך כפרה בפני עצמו; אלא אם היו
53 בית דין מביאין קרבן, מתכפר לו בכלל הצבור. ואם היו
54 העושים הם המביאים קרבן - אינו מביא קרבן, שהרי אין
55 צריך כפרה בפני עצמו.
56 ה. הורה עם בית דין בשגגה, ושגגו הם בדם והוא בחלב
57 - אינו מתכפר לו עם הצבור, אלא מביא פר לעצמו.
58 ו. כהן משיח שנסתפק לו אם שגג שגגה זו שהיא שגגת
59 הוראה עם המעשה, או לא שגג אותה - אינו מביא אשם
60 תלוי [מספיק]. מפני שהוא בה צבור, שאינם מביאין אשם
61 תלוי על לא הודע [-פסוק] של שגגת הוראה. אבל הנשיא
62 - אם נסתפק לו אם חטא או לא חטא - מביא אשם תלוי
63 כשאר ההדיוטות, מפני שאין שגגתו תלויה בהוראתו. אי
64 זה הוא נשיא האמור בתורה? זה מלך שאין עליו רשות
65 מאדם מישאל, ואין למעלה ממנו במלכותו אלא ה'
66 אלהיו - בין שהיה מביא דוד, או משאר שבטי ישראל.
67 ואם היו מלכים רבים, ואין אחד מהם עובד את חברו -
68 כל אחד ואחד מהם מביא שיעיר עזים על שגגתו. ואי זה
69 הוא כהן משיח? זה כהן גדול שנמשח בשמן המשחה,
70 לא המרבה בבגדים [- שהתמנה ע"י לבישת ח' בגדים].
71 ז. כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, ועבר מעבודתו מפני
72 מום או זקנה וכיוצא בהן, וחטא בשגגה זו - מביא פר
73 על שגגתו; לפי שאין בין כהן משיח המשמש לכהן
74 משיח שעבר, אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה של
75 כל יום - שאין מקריב אותם, אלא כהן המשמש בכהנה
76 גדולה; אבל פר הבא על כל המצוות, שוים הם בו.
77 ח. נשיא שעשה עם הצבור בהוראת בית דין, הרי זה
78 מתכפר לו בכלל העם - שאם היו בית דין הם שהקריבו
79 על שגגתם, כל העם והמלך פטורין מן הקרבן כמו
80 שבארנו; ואם היו העושים על פי בית דין הם שחייבין
81 בקרבן, והיה המלך מן העושים - הרי זה מביא שיעיר,
82 ששיעיר נשיא במקום כשבה או שיעיר של הדיוט הוא
83 עומד.
84 ט. נשיא שנוצטע, עבר מנשיאותו; ונשיא שעבר
85 מנשיאותו, הרי הוא כהדיוט. חטא כשהיה נשיא, ועבר
86 מגדלותו - הרי זה מביא שיעיר, שנאמר: "על חטאתו אשר
87 חטא", בשעת חטאתו הוא מביא.
88 י. כהן משיח או מלך שחטאו עד שלא נתמנו - אף על
89 פי שלא נודע להם אלא אחר שנתמנו, הרי אלו כהדיוט,
90 שנאמר: "אשר נשיא יחטא", "אם הכהן המשיח יחטא"
91 - עד שיחטא כשהוא נשיא וכשהוא משיח. לפיכך, אם
92 אכל ספק חלב כשהוא הדיוט, ונודע לו על ספקו אחר

1 ושהתירו דבר שחייבים על זדונו ברת ועל שגגתו חטאת
2 קבועה, ונסתפק להם אם מקצת החלבים התירו, או מקצת
3 הדמים התירו - הרי אלו פטורין, וכל מי שאכל מביא
4 חטאת קבועה.
5 ה. בית דין שהורו בשגגה, ונודעה להם שגגתם - בין
6 שהביאו כפרתן, בין שלא הביאו כפרתן - כל העושה כפי
7 הוראתו שפשטה ברב הצבור מאחר שיזעו, הרי זה מביא
8 אשם תלוי; הואיל והיה לו לשאל בכל עת על דברים
9 שנתחדשו בבית דין, ולא שאל - הרי זה כמי שנסתפק לו
10 אם חטא או לא חטא. כמה דברים אמורים? כמי שהוא
11 עם בית דין במדינה. אבל מי שראה ההוראה, והלך
12 למדינה אחרת - אף על פי שעשה אחר שיזעו, פטור;
13 מפני שתלה בהן, והרי אי אפשר לו לשאל. ולא עוד, אלא
14 הנבקה [ממחר] לצאת - אף על פי שעדין לא יצא לדבר,
15 ועשה על פיהן מאחר שיזעו - הרי זה פטור.

יום רביעי ח' אלול ה'תשע"ג

פרק טו

17
18 א. כבר בארנו, שכל שגגה שההדיוט מביא עליה חטאת
19 הקבועה, כשבה או שיעיר - אם שגג בה הנשיא, מביא
20 שיעיר; ואם שגג בה כהן [גדול] משיח [- שנמשח בשמן
21 הממחה], מביא פר. כמה דברים אמורים שכהן משיח
22 מביא קרבן על שגגתו? בשטעה בהוראת עצמו, ועשה
23 מעשה בשגגת הוראתו לבדה - והוא, שיהיה חכם מפלא,
24 שנאמר: "אם הכהן המשיח יחטא, לאשמת העם", הרי
25 משיח כצבור: מה הצבור שהם בית דין, אינם חייבין
26 בקרבן עד שיהיו חכמים ואיין להוראה, ויטעו בהוראה,
27 ויעשו העושים על פיהם, ויורו לבטל מקצת ולקיים מקצת
28 - כף המשיח, בכל הדרכים האלו.
29 ב. כיצד? כהן משיח שטעה בהוראה לעצמו, ודמה
30 שהזרק מרשות [היחיד] לרשות [הרבים, וכן להפך]
31 בשבת מחר, וזרק מרשות לרשות, והוא תולה בהוראתו
32 לעצמו - כשיודע לו חטאו, יביא פר לחטאת. אבל אם
33 לא תלה בהוראתו, אלא שגג וזרק בשגגה, או שתלה
34 בהוראתו, ולא היה חכם מפלא, או שעקר כל הגוף
35 [המצוח] בהוראתו לעצמו, או ששגג בהוראתו לבטל
36 מקצת [מפוטרי המצוח], ולא עשה והוא סומך על הוראתו,
37 אלא עשה בשגגה אחרת, או שהיה מזיד בהוראה ושגג
38 במעשה - הרי זה פטור מקרבן כלל; שדינו להוראת
39 עצמו, כדין הקהל להוראת בית דין לכל דבר. הורה
40 לעצמו, ושכח מאיזה טעם הורה, ובשעת מעשה אמר:
41 'הריני עושה על דעת הוראתי' - הרי זה מביא פר חטאת.
42 ג. הורה לעצמו לבטל מקצת ולקיים מקצת בעבודה זרה,
43 ועשה כפי הוראתו - הרי זה מביא שיעיר כהדיוט; והוא,
44 שישגג בהוראה כמו שבארנו - שאין הכהן המשיח חייב
45 קרבן, אלא בהעלם דבר בהוראה, עם שגגת המעשה

ה. היולדת - אינה מביאה קרבנה ביום ארבעים לזכר, או
ביום שמונים לנקבה; אלא מערכת שמשה, ומביאה
קרבנה למחר, שהוא יום אחד וארבעים לזכר ויום אחד
ושמונים לנקבה, והוא היום שנאמר בו: "ובמלאת ימי
טהרה, לבן או לבת, תביא וגו'". ואם הביאה קרבנה
בתוך ימי מלאת [בתוך הארבעים], לא יצאת. אפלו
הביאה על ולדות הראשונים [שנולדו לפני זמן רב] בתוך
ימי מלאת של ולד זה, לא יצאת. עברו ימים אלו, ולא
הביאו פורתן - הרי אלו מקריבין פורתן לאחר זמן. וכל
זמן שלא הקריבו חטאתם, אסורים לאכל בקדשים; אבל
העולה והאשם, אינן מעכבין. כבר בארנו במעשה
הקרבנות, שכל מחיבי קרבן, אין מקריבין על דם אלא
מדעתם - חוץ ממחוסרי כפרה, שאין צריכין דעת בעלים;
שהרי אדם מביא קרבן על בנזיו ובנזותיו הקטנים, אם היו
מחוסרי כפרה, ומאכילם בזבחים.
ו. איזו היא זבה? זו שזב דמה שלשה ימים זה אחר זה,
בלא עת נדתה [שלא בימים המוגדרים כ'ימי נידה']; וזו
היא זבה גדולה, שצריכה ספירת שבועה [ימים נקיים]
וחיבת קרבן. וכבר בארנו בענין הנדה, אימתי תהיה
האשה זבה בדמים שמתראה, ואימתי לא תהיה זבה אלא
נדה או טהורה, ומתי תהיה ספק זבה. כל מקום שאמרנו
שהיא זבה וסופרת שבועה - הרי היא חייבת להביא קרבן,
וחטאתה נאכלת. וכל מקום שאמרנו שהיא ספק זבה -
הרי זו מביאה קרבן, ואין חטאתה נאכלת; שדבר בארנו,
שחטאת העוף הבאה על הספק, תשרף. ושם בארנו מה
תלד האשה או תפיל, ותהיה טמאה לדה, ומה תלד או
תפיל, ולא תהיה טמאה לדה. וכל מקום שאמרנו שהיא
טמאה לדה - הרי זו מביאה קרבן, וחטאתה נאכלת; וכל
מקום שאמרנו שאינה טמאה לדה, הרי זו פטורה מן
הקרבן.
ז. האשה שלא החזקה עברה, והפילה ולא ידעה מה
הפילה, אם נפל שחבת עליה קרבן [כגון שיש לו צורת
אדם], או דבר שאינה חבת עליה - הרי זו ספק יולדת,
ומביאה קרבן; ואין חטאתה נאכלת. וכן שתי נשים
שהפילו שני נפלים, נפל אחד ראוי להקריב עליו, והנפל
האחר פטורה עליו, ואין אחת מהן מפירה נפלה - כל
אחת משתיהן מביאה קרבן מספק; ואין חטאת אחת
משתיהן נאכלת - שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת,
שמה אינה חבת, ונמצאת חטאת זו חלין שנשחטו
בעצרה, שהן אסורין בהניה כמו שבארנו בהלכות שחיטה.
ח. אחת היולדת ואחת המפלת, ולד אחד או ולדות הרבה
- הרי היא מביאה קרבן אחד לכלן. והוא, שתלד פלן
בתוך ימי מלאת; אבל אם הפילה אחר ימי מלאת, מביאה
אף על השני. כיצד? לדה נקבה - כל נפלים שתפיל מיום
הלדה עד סוף יום שמונים - הרי הן נחשבים עם הנולד
הראשון, וכאלו ילדה תאומים זה אחר זה; ואינה מביאה
אלא קרבן אחד. הפילה נפל בליל אחד ושמונים, ומיום

שנתמנה כהן גדול - הרי זה מביא אשם תלוי. אכל חצי
זית חלב כשהוא הדיט וחצי זית כשהוא נשיא, בעלים
אחד, או שאכל חצי זית כשהוא נשיא וחצי זית אחר
שעבר - אינו מצטרף, ופטור. אכל חצי זית כשהוא
הדיט, ונתמנה ועבר, ואכל חצי זית כשהוא הדיט - הרי
זה ספק אם מצטרף, או כבר הפסיקה הנשיאות.
ברוך רחמנא דסייען

הלכות מחסרי כפרה

יש בכללן ארבע מצוות עשה; וזה הוא פירוש:
(א) שתקריב הזבה כשתטהר קרבן; (ב) שתקריב
היולדת כשתטהר קרבן; (ג) שיקריב הזב כשיטהר
קרבן; (ד) שיקריב המצרע כשיטהר קרבן. ואחר
שיקריבו קרבנותיהן, תגמר טהרתן. ובאור מצוות אלו
- בפרקים אלו.

פרק א

א. ארבעה הם הנקראין 'מחוסרי כפרה' - הזבה, והיולדת,
והזב, והמצרע. ולמה נקראו 'מחוסרי כפרה'? שכל אחד
מהן - אף על פי שטהר מטמאתו, וטבל, והעריב שמשו
[שקעה השמש] - צדין הוא חסר, ולא גמר טהרתו כדי
לאכל בקדשים עד שיביא קרבנו; וקדם שיביא פורתו,
אסור הוא לאכל בקדשים, כמו שבארנו בפסולי המקדשין.
ב. גר שמל וטבל, וצדין לא הביא קרבנו - אף על פי
שהוא אסור לאכל בקדשים עד שיביא קרבנו, אינו
ממחוסרי כפרה; שקרבנו עכבו להיות גר גמור, ולהיות
ככל כשרי ישראל, ומפני זה אינו אוכל בקדשים, שצדין
לא נעשה ככשרי ישראל. וכיון שיביא קרבנו, ויעשה
ישראל פשר - אוכל בקדשים. הביא פרידה אחת [תור או
בן יונה] בשחרית, אוכל בקדשים [אע"פ שחייב להביא
שניים]; ולערב [לקראת ערב, בין הערביים] - בביא פרידה
שניה - שקרבנו של גר עולת בהמה, או שני בני יונה או
שתי תורים, ושניהן עולה, כמו שבארנו במעשה
הקרבנות.
ג. הזב והזבה - קרבן כל אחד מהן שתי תורים או שני
בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת. והיולדת - קרבנה כבש
עולה, וכן יונה או תור חטאת; ואם אין ידה משגת -
מביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד
חטאת. והמצרע, קרבנו שלשה כבשים - אחד עולה ואחד
אשם, וכשבה לחטאת; ואם אין דו משגת - מביא קן -
שתי תורים או בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, וכבש
לאשם.
ד. הזב, והזבה, והמצרע - מביא כל אחד משלשתן
פורתו ביום השמיני לטהרתו; שכל אחד מהן סופר
שבועת ימי טהרה, וטובל ביום השביעי, ומעריב שמשו
[נטהר בשקיעת השמש], ומקריב קרבנותיו ביום השמיני.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום רביעי ח' אלול - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה פג

מתוך מהדורת חזק

שעורים, דיהה כלבן ביצה המוותרת [שלא נולדה מזכר].
 אכל שכבת זרע - לבנה, קשורה כלבן ביצה שאינה מוותרת.
 ב. הרוצה ראיות הזוב הגורמות לו להיות זב - ראה שניה, מחמת חלי [הגור] או אנס וכיוצא בהן - אינו זב, שגאמר: "זב מבשרו" - מחמת בשרו [מפני חולשת אברי הזרע] היא שיהיה טמא, לא מחמת דבר אחר. מכאן אמרו, בשבועה דרכים בודקין את הזב - במאכל, ובמשקה, במשא, ובקפיצה, בחלי, ובמראה, ובהרהור. כיצד? אכל אכילה גסה [מדובה], או שתה הרבה, או שאכל או שתה אוכלין או משיקין המביאין לידי שכבת זרע, או שנשא משוי כבד, או שקפץ ממקום למקום, ובכלל דבר זה אם הפה על גבו, או שהיה חולה, או שראה אשה והתאנה שכיבתה, או שהרהר בעסקי בעילה, אף על פי שלא הרהר בבטילת אשה שהוא מכירה - אם קדם אחד מכל אלו, וראה ראיה של זב - תולין בו, ואינו טמא.
 ג. הרוצה קרי - אינו מטמא בזוב מצת לעת, שראיה זו של זב מחמת שכבת זרע - [הקרי] היא; וכן למראה ולהרהור, תולין בהן מצת לעת. אכל למאכל ולמשקה ולמשא ולקפיצה, תולין בהן כל זמן שמצטער [נשחש עדיין חולשה מהן].
 ד. מי שמל, ואחר כך ראה זוב, בין גוי בין ישראל - תולין לו במילה כל זמן שמצטער. גוי שראה קרי, ונתגיר - מטמא בזיבה מיד, ואין תולין לו מצת לעת. קטן - אין תולין לו לא במראה ולא בהרהור, שאין לקטן מראה ורהור המביא לידי זב; לפיכך, בודקין אותו בחמשה דרכים בלבד. וכשם שתולין לקטן בחליו, כך תולין לו בחלי אמו - אם היה יונק ממנה, או צריך לאמו.
 ה. במה דברים אמורים, שבודקין את הזב בדרכים אלו? בראיה שניה של זוב, שבה יעשה זב, כמו שיתבאר; אבל ראיה ראשונה, אפלו ראה אותה באנס, וראיה השניה מחמת בשרו [מחולשת אברי הזרע] - הרי זה טמא טמאת זיבות. ואף על פי כן בודקין אותו בראשונה, כדי למנות בה שלש ראיות לחיבו קרבן. ראיה שלישית - אין בודקין אותו בה, אלא אפלו ראה אותה מחמת אנס, הואיל ונזקק לטמאה, שהרי ראיות שנעשה בהן זב מחמת בשרו היה; ולפיכך יתחייב בקרבן.
 ו. הרוצה ראיה אחת של זוב, הרי הוא כבעל קרי. ראה שמים - הרי זה זב, צריך ספירת שבועה, וביאת מים חיים [טבילה במעין דווקא]; ואינו חייב בקרבן. ראה שלש ראיות - הרי זה זב גמור, וחייב בקרבן. ואין בין זב שראה שתי ראיות לרוצה שלש, אלא קרבן בלבד. ודברים אלו, כלן דברי קבלה מפי משה רבנו מסיני.
 ז. אחד הרוצה שתי הראיות או שלש, בשבועה אחת זו אחר זו, או שראה ראיה בכל יום, זה אחר זה - הרי זה זב; לפי שתלה הכתוב את הזבה בימים, שגאמר: "כי יזוב זוב דמה ימים רבים"; והזב, לא תלה אותו בימים.

אחד ושמונים והלאה - אם היה ראוי [הנפל שתתחייב] לקרבן, הרי זו מביאה עליו בפני עצמו. ילדה נקבה, ולאחר ששים יום או שבועים יום הפילה נקבה שניה - כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה זו השניה, פטורה עליו. וכן אם הפילה נקבה שלישית אחר ששים או שבועים של נקבה שניה - הרי כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה שלישית, פטורה עליו; מפני שהוא חשוב עם הנפל השלישי, והנפל השלישי חשוב עם השני, מפני שהוא בתוך ימי מלאת שלו, והשני חשוב עם הראשונה; ואינה מביאה אלא קרבן אחד על הכל.
 ט. הילדת טמטום [סתום ואין מינו ניכר] או אנדרוגינס [יש בו סימני זכר ונקבה], והפילה נפל אחר ארבעים מיום לדתו - הרי זו מביאה קרבן על נפל זה, שמא זכר הוא הראשון, והרי הפילה אחר מלאת; ואין חשאתה נאכלת, שמא נקבה היא הראשונה, ובתוך מלאת הפילה, שהיא פטורה מקרבן שני.
 י. האשה שיש עליה ספק חמש לדות, או ספק חמש זיבות - מביאה קרבן אחד, ואוכלת בזבחים; ואין השאר עליה חובה. היו עליה חמש לדות ודאיות, וחמש זיבות ודאיות - מביאה קרבן אחד, ואוכלת בזבחים; והשאר עליה חובה. וכן הדין בזב. היו עליה חמש לדות ודאיות, וחמש לדות ספק, או חמש לדות ודאיות, וחמש זיבות ספק - מביאה שני קרבנות: אחד על הודאי ונאכל, ושאר הודאיות עליה חובה; ואחד על הספק ואינו נאכל, ואין השאר עליה חובה. ואוכלת בזבחים.
 יא. האשה שנתגירה, ואין ידוע אם עד שלא נתגירה ילדה, או משנתגירה ילדה - הרי זו מביאה קרבן מספק, ואין חשאתה נאכלת. כבר בארנו בהלכות שגגות, שכל מחסרי כפרה מספק שבער עליהם יום הפורים - חייבין להביא אחר יום הפורים; שקרבן זה, מכשירן לאכל בקדשים.
 יב. האשה שיש עליה לדה או זיבה - מביאה מעות הקנים [שתי תורים], ונותנת בשופר [קופה], ואוכלת בקדשים לערב; חזקה - שאין בית דין של כהנים עומדין משם [יורדים מהמבחן], עד שיכלו כל המעות שבשופר, ויקריבו כנגדן קנים, כמו שבארנו בשקלים ובהלכות קלי המקדש והעובדין בו.
 יג. האשה שהביאה חטאתה, ומתה - וביאו היתרשים עולתה; אף על פי שלא הפרישא אותה מתים, כבר נשתעבדו נכסיה לקרבן, והשעבוד - דין תורה הוא.

פרק ב

הזב האמור בתורה, היא שכבת זרע הנפאה מחלי החללים [המקומות החלולים בגוף] שהיא מתקבצת בהם. וכשיוצא הזוב, אינו יוצא בקשוי בשכבת זרע, ואין ביציאתו תאנה ולא הנאה; אלא נגרר ויורד כמו בצק של

46 רָאָה רֹאֵיָה שֶׁל זֹב, אֶפְלוּ בְסוּף יוֹם שְׁבִיעִי אַחֵר שֶׁטָּבַל -
47 סוֹתֵר הַכֹּל, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת שְׁבַעַת יְמֵי נְקִיִּים מֵאֵחֶר יוֹם
48 רֹאֵיָה הָאֲחֵרוֹנָה.
49 ב. זָב שֶׁרָאָה קָרִי בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת יְמֵי הַסְּפִירָה - אֵינּוּ סוֹתֵר
50 אֶלָּא יוֹמוֹ בְּלִבָּד, וּמִשְׁלִים שְׁבַעַת יָמִים וּמִבִּיא קֶרְבָּנוֹ.
51 פִּיּוֹד? רָאָה קָרִי בְיוֹם הַחֲמִישִׁי - סוֹפֵר אֶתְרֵי שְׁלֹשָׁה
52 יָמִים, וְטוֹבֵל בְּשִׁלְשִׁי, וּמִבִּיא קֶרְבָּנוֹ בְּרִבְעִי.
53 ג. זָב שֶׁבָּדַק בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִיְמֵי הַסְּפִירָה, וּמִצָּא טְהוֹר, וְלֹא
54 בָּדַק כָּל שְׁבַעַת, וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי בָּדַק וּמִצָּא טְהוֹר - הָרִי זֶה
55 בְּחֻזְקַת טְהוֹר. אֶפְלוּ בָּדַק בְּיוֹם הַטְּמֵאָה עֲצֻמוֹ [לְאַחַד
56 שְׁנֵימֵי, וּמִצָּא טְהוֹר, וּפֶסֶק הַזֹּב, וְלֹא בָּדַק לְמִחְרָת בְּתַחֲלַת
57 יְמֵי הַסְּפִירָה, וּבָדַק בְּשְׁבִיעִי אוֹ בְּשִׁמְיָנִי, וּמִצָּא טְהוֹר - עָלוּ
58 לוֹ יְמֵי הַסְּפִירָה, וְהָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה.
59 ד. כָּל רֹאֵיָה שֶׁהִיא סוֹתֵרָת, אֵינָה מְבִיאָה לִידֵי קֶרְבָּן.
60 פִּיּוֹד? רָאָה שְׁתֵּי רֹאִיּוֹת בְּלִבָּד, וְהִפְסִיק יוֹם אוֹ יוֹמִים,
61 וְהָרִי הוּא מוֹנֶה שְׁבַעַת יְמֵי נְקִיִּים, וּבְתוֹךְ הַשְּׁבַעָה רָאָה
62 רֹאֵיָה שֶׁל זֹב - אֵינָה מְצַטְרֶפֶת לְשִׁתִּים, אֶלָּא סוֹתֵרָת;
63 וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנוּ. אֶפְלוּ רָאָה בְּתוֹךְ יְמֵי
64 הַסְּפִירָה שְׁלֹשׁ רֹאִיּוֹת זוֹ אַחֵר זוֹ, אֶפְלוּ רָאָה אוֹתָן בְּיוֹם
65 אֶחָד, אֶפְלוּ רָאָה שְׁלֹשׁ רֹאִיּוֹת בְּסוּף יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל שְׁבַעַת
66 יְמֵי נְקִיִּים - אֵינּוּ מְבִיא קֶרְבָּן; שְׁרֹאִיּוֹת אֵלוּ, לְסִתְרָה הֵן.
67 רָאָה שְׁלֹשׁ רֹאִיּוֹת בְּלִיל שְׁמִינִי - מְבִיא קֶרְבָּן, שְׁאִין רֹאִיּוֹת
68 אֵלוּ סוֹתֵרִין. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּזָב בַּעַל שְׁתֵּי רֹאִיּוֹת.
69 אֲבָל זָב בַּעַל שְׁלֹשׁ שְׁרֹאֵה שְׁלֹשׁ רֹאִיּוֹת בְּלִיל שְׁמִינִי שְׁאֵחֶר
70 שְׁבַעַת יְמֵי נְקִיִּים - אֵינּוּ מְבִיא קֶרְבָּן שְׁנֵי עַל שְׁלֹשׁ רֹאִיּוֹת
71 אֵלוּ, אֶלָּא קֶרְבָּן אֶחָד עַל הַשְּׁלֹשׁ הָרֹאשׁוֹנוֹת; שְׁאֵף עַל פִּי
72 שְׁאִין שְׁלֹשׁ אֲחֵרוֹנוֹת סוֹתֵרֹת, הָרִי לֹא יֵצֵא לְזִמְן שְׁרֹאִי
73 לְקֶרְבָּן; וְהַלֵּלָה מְחַסֵּר זִמְן הוּא לְכָל - חוּץ מִיִּלְדֵּת
74 שֶׁהִפִּילָה בְּלִיל אֶחָד וּשְׁמוֹנִים, שֶׁהִיא מְבִיאָה קֶרְבָּן שְׁנֵי,
75 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנוּ. וְדָבָר זֶה, מִפִּי הַקְּבֵלָה [מִסּוּרֵת בִּיד
76 הַחֲכָמִים].
77 ה. רָאָה רֹאֵיָה אַחַת בְּלִיל שְׁמִינִי, וּשְׁתֵּי רֹאִיּוֹת בְּיוֹם שְׁמִינִי
78 - הָרִי אֵלוּ מְצַטְרֶפִין, וּמִבִּיא קֶרְבָּן שְׁנֵי עַל זִיבוֹת זוֹ
79 הָאֲחֵרוֹנָה; שֶׁהָרִי רֹאֵיָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל כָּל זָב, כְּשֶׁכָּבַת זֶרַע
80 הִיא חֲשׂוּבָה, וְאִם רָאָה אַחֲרֶיהָ שְׁתֵּים, מְצַטְרֶפֶת עִמָּהֶן
81 לְקֶרְבָּן. אֲבָל אִם רָאָה שְׁתֵּים בְּלִיל שְׁמִינִי, וְאַחַת בְּיוֹם
82 שְׁמִינִי - אֵין מְצַטְרֶפּוֹת, וְאֵינּוּ מְבִיא קֶרְבָּן עַל זִיבוֹת זוֹ
83 הָאֲחֵרוֹנָה.
84 ו. הַכֹּל מִתְטַמְּאִין בְּזִיבָה - אֶפְלוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ, וְחֲגָרִים,
85 וְהַעֲבָדִים, וְחֹרֵשׁ וְשׁוֹטֵה. וְרָאָה לִי שְׁמִינִי עֲלִיהֶן כְּפָרָה
86 כְּדִי לְהַצִּילָן בְּקֹדֶשִׁים; וְחֲטָאתָן נִצָּלָתָה, שֶׁהָרִי הֵן כְּקָטָן
87 שְׁאִינוּ בֶּן דַּעַת. וְסָרִיס [שְׁנִיתֵי ע"י] אֲדָם וְסָרִיס חֲמָה
88 [מִלִּידָה], מִתְטַמְּאִין בְּזִיבָה כְּכֹל הָאֲנָשִׁים.
89 ז. הַטְּמֵטוֹס [נִתְּנוֹת וְאֵין מִינוֹ יִכְרֹךְ] וְהָאֲנָדְרוּגִינוֹס [יֵשׁ בּוֹ
90 סִימָנִי זָכָר וְנִקְבָּה] - נּוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חֲמֵרִי הָאִישׁ וְחֲמֵרִי
91 הָאִשָּׁה: מִתְטַמְּאִין בְּדָם בְּנָשִׁים, וּבִלְבָּן בְּאֲנָשִׁים; וְשִׁמְטָתָן
92 בְּסָפֶק. לְפִיכָף, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן זָב בַּעַל שְׁלֹשׁ רֹאִיּוֹת,

1 ח. וְאִם הִפְסִיק הַזָּב בֵּין רֹאֵיָה לְרֹאֵיָה יוֹם גָּמוּר - אֵין
2 מְצַטְרֶפּוֹת. פִּיּוֹד? רָאָה רֹאֵיָה בְּשַׁבָּת, וְרֹאֵיָה שְׁנִיָּה בְּשַׁנִּי
3 בְּשַׁבָּת - אֵין מְצַטְרֶפּוֹת, וְאֵינּוּ זָב. וְכֵן אִם רָאָה רֹאֵיָה שְׁנִיָּה
4 בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, וְרָאָה רֹאֵיָה שְׁלִישִׁית בְּשַׁבָּת - אֵינּוּ
5 חִיָּב בְּקֶרְבָּן; שְׁאִין זֶה מְצַטְרֶפֶת לְשִׁתִּים, שֶׁהָרִי הִפְסִיק
6 בְּיִגְיָהֶן יוֹם אֶחָד. אֲבָל אִם רָאָה אַחַת הַיּוֹם, וְאַחַת בְּלִילָה
7 שְׁלֹאֲחֶרֶי - הָרִי אֵלוּ מְצַטְרֶפּוֹת; וְאֵין צָרִיךְ לומר, שְׁאִם
8 רָאָה אַחַת בְּלִילָה, וּשְׁנִיָּה בְּיוֹם - שֶׁהֵן מְצַטְרֶפּוֹת. וְכֵן אִם
9 רָאָה שְׁלֹשׁ רֹאִיּוֹת בְּשִׁלְשׁ לַיְלוֹת, זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי אֵלוּ
10 מְצַטְרֶפּוֹת.
11 ט. רֹאֵיָה הַזֹּב - אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֶלָּא הָרוּאָה כָּל שֶׁהוּא
12 טָמֵא, שְׁנֵימֵי: "הַחֲתִים בְּשׁוֹר" - כָּל שֶׁהוּא נִפְרָ בְּכִשְׁרוֹ,
13 מְטָמֵא.
14 י. הָיָה הַזֹּב נִגְרָר וְיוֹצֵא, וְלֹא פֶסֶק - אִם יָשׁ מִתְחַלֵּת
15 הָרֹאֵיָה עַד סוֹפָה, כְּדִי טְבִילָה וְסִפּוּג [וְנִיגוּב] אוֹ יָתֵר - הָרִי
16 זֶה נִחְשָׁבֶת כְּשִׁתִּי רֹאִיּוֹת, הוּאִיל וְהִיא אֶרְכָּה כְּשִׁתִּים; וְאִם
17 לֹא הָאֶרְכָּה כְּשִׁתִּי הַזֶּה - אֶפְלוּ פֶסֶק הַזֹּב בֵּינֵתִים, הָרִי זֶה
18 רֹאֵיָה אַחַת. וְכֵן אִם הָיָה רֹאֵיָה אַחַת אֶרְכָּה כְּשִׁתִּי רֹאִיּוֹת,
19 שֶׁנִּמְצָא מִתְחַלֵּתָה וְעַד סוֹפָה כְּשִׁתִּי טְבִילוֹת וּשְׁנֵי סִפּוּגִין -
20 הָרִי זֶה נִחְשָׁבֶת כְּשִׁתִּי רֹאִיּוֹת, וְיִבִּיא קֶרְבָּן.
21 יא. רָאָה רֹאֵיָה אַחַת, וְהִפְסִיק כְּדִי טְבִילָה וְסִפּוּג, וְאַחֵר כָּף
22 רָאָה שְׁתֵּים, אוֹ אַחַת אֶרְכָּה כְּשִׁתִּים; אוֹ שְׁרֹאָה שְׁתֵּים אוֹ
23 אַחַת מְרֻבָּה כְּשִׁתִּים, וְהִפְסִיק כְּדִי טְבִילָה וְסִפּוּג, וְאַחֵר כָּף
24 רָאָה אַחַת - הָרִי זֶה זָב גָּמוּר.
25 יב. רָאָה רֹאֵיָה אַחַת, מִקְצָתָה בְּסוּף הַיּוֹם וּמִקְצָתָה בְּתַחֲלַת
26 הַלֵּילָה - אֵף עַל פִּי שְׁאֵינָה אֶרְכָּה כְּשִׁתִּים - הָרִי אֵלוּ שְׁתֵּי
27 רֹאִיּוֹת, שֶׁהֵימִים מְחַלְקִין הָרֹאֵיָה. לְפִיכָף, הָרוּאָה רֹאֵיָה
28 אַחַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, שֶׁהוּא סָפֶק מִן הַיּוֹם וּמִן הַלֵּילָה - הָרִי
29 זֶה סָפֶק לְטַמְּאָה.
30 יג. רָאָה רֹאֵיָה אַחַת בְּיוֹם, וְאַחַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת - הָרִי זֶה
31 זָב וְדֹאִי לְטַמְּאָה, וְסָפֶק לְקֶרְבָּן; וּמִבִּיא קֶרְבָּן, וְאֵינּוּ נִצָּכָל.
32 יד. רָאָה רֹאֵיָה אַחַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל שַׁבָּת, וְרֹאֵיָה שְׁנִיָּה
33 בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת - הָרִי זֶה סָפֶק לְטַמְּאָה,
34 וְסָפֶק לְקֶרְבָּן: סָפֶק לְטַמְּאָה - שְׁמָא רֹאֵיָה רִאשׁוֹנָה הָיָה
35 בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְהַשְּׁנִיָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהָרִי הִפְסִיק שַׁבָּת
36 בְּיִגְיָהֶן, וְאֵין בָּאֵן זִיבוֹת כָּלָל. וְהָרִי הוּא סָפֶק לְקֶרְבָּן - שְׁמָא
37 אַחַת מֵהֶן הִיָּה מִקְצָתָה בְּיוֹם וּמִקְצָתָה בְּלִילָה, שֶׁהִיא
38 חֲשׂוּבָה כְּשִׁתִּים, וְהָרִי רָאָה שְׁלֹשׁ רֹאִיּוֹת, שֶׁהוּא חִיָּב
39 בְּקֶרְבָּן; וְלְפִיכָף, מְבִיא קֶרְבָּן, וְאֵינּוּ נִצָּכָל.

יום חמישי ט' אלול ה'תשע"ג

פרק ג

42 א. כָּל הַיָּמִים שֶׁהַזָּב רוּאָה בָּהֶם זִיבוֹת, הָרִי הוּא טָמֵא.
43 וְכִשְׁפֶּסֶק הַזִּיבוֹת, מוֹנֶה שְׁבַעַת יְמֵי נְקִיִּים כְּזָבָה, וְטוֹבֵל
44 בְּשִׁבְעִי, וּמַעְרִיב שְׁמֻשׁוֹ [נִסְתַּח כְּשֶׁתִּשְׁקַע הַשֶּׁמֶשׁ];
45 וּבְשִׁמְיָנִי מְבִיא קֶרְבָּנוֹ, אִם הָיָה בַּעַל שְׁלֹשׁ רֹאִיּוֹת. וְאִם

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום חמישי ט' אלול - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה פה

מתוך מהדורת חזק

מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבִּכְפוֹ, יִתְּנוּ עַל רֹאשׁ הַמִּטְהָר. וְאִם לֹא נָתַן, 46
לֹא כָפַר. וְשֹׁאֵר הַלֵּג, מִתְחַלֵּק לִכְהֻנִּים. 47
ג. שְׁנֵי הַלֵּג - אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בַעֲזָרָה לְזִכְרֵי כְהֻנָּה, 48
כְּשֹׁאֵר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים; שְׁנֵי הַקֶּשֶׁל לְאִשָּׁם. וְאִסּוּר לֶאֱכֹל 49
מִלֵּג הַשֶּׁמֶן, עַד שִׁיתֵּן מִמֶּנּוּ מִתֵּן שִׁבְעָה וּמִתֵּן בַּהֲנוּת; וְאִם 50
אֶכַל - לֹאֲכָה, כְּאוֹכֵל קִדְשִׁים קֹדֶם זְרִיקָה. 51

פֶּרֶק ה'

א. אֵיזָה הוּא תְּנוּפָה אֲזַן? זֶה גֵּדֵר הָאֲמָצְעִי (הַבֶּשֶׂר הַקֶּשֶׁה 53
שֶׁבִּפְנֵים הָאֲחֻזִּין). נָתַן עַל צִדֵּי הַבְּהֻנוֹת (בְּצִדֵּי הַצִּיפּוֹרוֹן), 54
כְּשֹׁר; נָתַן עַל צִדֵּי צִדֵּיהֶן (בְּצִד שֶׁכִּנְגַד הַצִּיפּוֹרוֹן), פֶּסוּל. בֵּין 55
שְׁנֵתֵי הַשֶּׁמֶן עַל דָּם הָאִשָּׁם עֲצָמוֹ מִלְּמַעְלָה (כֹּשֶׁר, וְאִין 56
הַדָּם חוּצָא), בֵּין שְׁנֵתֵי בָצֵר הַדָּם - אֶפְלוּ נִתְקַנְּהוּ הַדָּם קֹדֶם 57
שִׁיתֵּן הַשֶּׁמֶן - נוֹתֵן הַשֶּׁמֶן עַל הַבְּהֻנוֹת, שְׁנֵאֲמַר: "עַל 58
מְקוֹם דָּם הָאִשָּׁם". אִין לֹא בִּהְיוֹת יָד יְמִנִית, אוֹ בִּהְיוֹת רִגְלָה 59
יְמִנִית, אוֹ שְׂאִין לֹא אֲזַן יְמִנִית - אִין לֹא טְהָרָה עוֹלָמִית. 60
ב. אִשָּׁם מִצֶּרַע שֶׁשִּׁחֲטוֹ שָׁלָא לְשִׁמּוֹ (כִּגְלוֹ לְשֵׁם עוֹלָה), אוֹ 61
שָׁלָא נָתַן מִדְּמוֹ עַל גְּבִי בַּהֲנוּת - הָרִי זֶה עוֹלָה לְמוֹזֶבֶת, 62
וְטֵעוֹן נִסְכִּים כְּנִסְכֵּי אִשָּׁם מִצֶּרַע; וְצִרִיף הַמִּצֶּרַע אִשָּׁם אַחֵר 63
לְהַכְשִׁירוֹ. 64
ג. הַקֳּדִים [שְׁחִיטָה] חֲטָאתוֹ לְאִשָּׁמוֹ - לֹא יִהְיֶה אֶחָד מִמֶּרֶס 65
[מַעֲרַב] בְּדָמָה [שֶׁלֹּא יִיקְרֶשׁ, וּבִינִייתִים יִשְׁחֲטוּ הָאִשָּׁם], 66
אֶלָּא תַעֲבֹר צִוְרָתָהּ [תִּתְעַפֵּשׂ אוֹ תִפְסֹל בְּלִינָה], וְתִצָּא לְבֵית 67
הַשֶּׁרֶפָה. 68
ד. יֵשׁ לְאִדָּם לְהִבְיָא אִשָּׁמוֹ הַיּוֹם, וְלָגוֹ [לְגוֹ הַשְּׁמוֹן] אַחֵר 69
עֲשֶׂהָ יָמִים; וְאִם רָצָה לְשַׁנּוֹת הַלֵּג לְאִשָּׁם מִצֶּרַע אַחֵר - 70
מִשְׁנָה, אִף עַל פִּי שֶׁקִּדַּשׁ בְּכָלִי. חֲסֵר הַלֵּג עַד שֶׁלֹּא יִצָּק 71
[לְכַף הַכֹּהֵן], יִמְלָאָנוּ; חֲסֵר מֵאַחֵר שֶׁיִּצָּק, יִבְיָא אַחֵר 72
בְּתַחֲלָה. 73
ה. יִצָּק מִן הַשֶּׁמֶן לְכַפּוֹ, וְהִתְחִיל לְהוֹת, וְנִשְׁפָּף הַלֵּג - 74
אִם עַד שֶׁלֹּא גָמַר מִתֵּן שִׁבְעָה [וְהִיוֹת] נִשְׁפָּף הַלֵּג - יִבְיָא 75
אַחֵר, וְיִתְחִיל בְּמִתֵּן שִׁבְעָה; גָּמַר מִתֵּן שִׁבְעָה וְנִשְׁפָּף הַלֵּג - 76
יִבְיָא אַחֵר, וְיִתְחִיל לְכַתְּחֻלָּה בַּהֲנוּת; הִתְחִיל בַּהֲנוּת, 77
וְנִשְׁפָּף הַלֵּג קֹדֶם שִׁיגְמֹר - יִבְיָא אַחֵר, וְיִתְחִיל לְכַתְּחֻלָּה 78
בַּהֲנוּת. גָּמַר בַּהֲנוּת, וְאַחֵר כֹּף נִשְׁפָּף הַלֵּג, קֹדֶם שִׁיתֵּן 79
שֹׁאֵר הַשֶּׁמֶן שֶׁבִּכְפוֹ עַל רֹאשׁ הַמִּטְהָר - אֵינוֹ צָרִיף לְהִבְיָא 80
לֹא אַחֵר; שֶׁמִּתְּנָה הָרֹאשׁ אֵינָה מַעֲכָבֶת - שְׁנֵאֲמַר: "וְהִנּוֹתָ 81
בְּשִׁמּוֹן", "וּמִיָּתֵר הַשֶּׁמֶן". 82
ו. הַקֳּדִים מִתֵּן הַשֶּׁמֶן לְמִתֵּן הַדָּם - יִמְלָא הַלֵּג שֶׁמֶן, וְיִחְזֹר 83
וְיִתֵּן הַשֶּׁמֶן אַחֵר הַדָּם; הַקֳּדִים מִתֵּן הַשֶּׁמֶן עַל הַבְּהֻנוֹת 84
לְמִתֵּן שִׁבְעָה [וְהִיוֹת כִּנְגַד קוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים] - יִמְלָא הַלֵּג, 85
וְיִחְזֹר וְיִתֵּן עַל הַבְּהֻנוֹת אַחֵר מִתֵּן שִׁבְעָה, שְׁנֵאֲמַר: "זֹאת 86
תִּהְיֶה תוֹרַת הַמִּצֶּרַע", שֶׁתִּהְיֶה כָּל תּוֹרָתוֹ עַל הַסֵּדֶר. 87
ז. נָתַן שִׁבְעָה הַמִּתְּנוֹת שָׁלָא לְשִׁמּוֹ [לֹא לְשֵׁם מִצְוֶה זֶה] - 88
לֹא הִרְצָה, וְהִכְשֵׁר הַמִּצֶּרַע. 89
ח. מִצֶּרַע שֶׁנִּתְּנָה אַחֵר שֶׁהִבְיָא אִשָּׁמוֹ, צִרִיף קֶרְבֵּן אַחֵר 90

אוֹ זָכָה שֶׁרָאָה דָּם שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה - מְבִיאִין 1
קֶרְבֵּן, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל. הִזָּה מוֹנֶה שִׁבְעָה יָמִים נִקְיִים לְלִבָּן, 2
וְרָאָה אִדָּם, אוֹ לְאִדָּם, וְרָאָה לִבָּן - הָרִי זֶה אֵינוֹ סוֹתֵר. 3

פֶּרֶק ז'

א. כְּשִׁיתְרַפָּא הַצִּרוּעַ מִצֶּרַעְתּוֹ, אַחֵר שֶׁמִּטְהָרִין אוֹתוֹ בְּצֵץ 5
אֲזַר וְאוֹזֹב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת וְשִׁתֵּי צִפְרִים, וּמְגַלְחִין אֶת כָּל 6
בְּשָׂרוֹ, וּמְטְבִילִין אוֹתוֹ - אַחֵר כָּל זֹאת, יִכְנֹס לִירוּשָׁלַם, 7
וּמוֹנֶה שִׁבְעָה יָמִים, וּכְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְגַלַּח תְּגַלַּחַת שְׁנִיָּה 8
בְּתַגְלַחַת הָרֵאשׁוֹנָה, וְטוֹבֵל; וְהָרִי הוּא טְבוּל יוֹם, וּמַצְרִיב 9
שִׁמְשׁוֹ [נִסְתַּהַר כְּשֶׁתִּשְׁקַע הַשֶּׁמֶשׁ]. וְלִמְחֹר בְּשִׁמְיָנִי טוֹבֵל פַּעַם 10
שְׁנִיָּה, וְאַחֵר כֹּף מְקַרִּיבִין קֶרְבָּנוֹתָיו. וּמִפְּנֵי מָה טוֹבֵל 11
בְּשִׁמְיָנִי, אַחֵר שֶׁטְבַל מֵאֲמָשׁ? מִפְּנֵי שֶׁהָיָה רְגִיל [לְגַעַת] 12
בְּטִמְאָה בְּיָמֵי חֵלְטוֹ [בִּידוּדוֹ כְּמִצְוֹרַע], וְאֵינוֹ נִזְהָר מִשּׁוּם 13
טְמֵאָה, וְשִׁמְאָה נִטְמָא אַחֵר שֶׁטְבַל, לְפִיכָף טוֹבֵל בְּשִׁמְיָנִי 14
בַּעֲזָרַת הַנְּשִׁים בְּלִשְׁפַת הַמִּצְרָעִים שִׁשָּׁם, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא 15
הִסִּית דַּעְתּוֹ [וְנִזְהָר מִטוֹמְאָה]. 16
ב. נִתְאַחֵר וְלֹא גָלַח בְּשִׁבְעִי, וְגָלַח בְּשִׁמְיָנִי אוֹ אַחֵר בְּמָה 17
יָמִים - בְּיוֹם שִׁיגְלַח יִטְבַּל וְיַצְרִיב שִׁמְשׁוֹ, וְלִמְחֹר יִבְיָא 18
קֶרְבָּנוֹתָיו אַחֵר שִׁיטְבַל פַּעַם שְׁנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. בִּיצֵד 19
עוֹשִׂין לוֹ? הַמִּצֶּרַע עוֹמֵד חוּץ לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל כִּנְגַד פֶּתַח 20
מִזְרָחִי, וּפְנֵי לְמַצְרֵב; וְשֵׁם עוֹמְדִין כָּל מִחְסְרֵי בִּפְרָה בַּעַת 21
שֶׁמִּטְהָרִין אוֹתָם, וְשֵׁם מִשְׁקִין אֶת הַשּׁוֹטוֹת. וְהִכְהֵן לֹקַח 22
הָאִשָּׁם שֶׁל מִצֶּרַע כְּשֶׁהוּא חַי, וּמִנִּיף אוֹתוֹ עִם לֵג הַשֶּׁמֶן 23
בְּמוֹזֶבֶת, כְּדֶרֶךְ כָּל הַתְּנוּפוֹת; וְאִם הִנִּיף זֶה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְזֶה 24
בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ - יָצָא. וְאַחֵר כֹּף מְבִיא אֶת הָאִשָּׁם לְמִצֶּרַע עַד 25
הַפֶּתַח, וּמִכְנִים [הַמִּצְוֹרַע] שְׁתֵּי יָדָיו לְעִזְרָה, וְסוּמָף עָלָיו, 26
וְשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִיָּד. וּמְקַבְּלִין שְׁנֵי כְהֻנִּים אֶת דְּמוֹ - אֶחָד 27
מִקְבֵּל בְּכָלִי, לְזִרְקוֹ עַל גְּבִי הַמּוֹזֶבֶת, וְאַחֵר בְּיָדוֹ הַיְמָנִית, 28
וּמַעֲרָה לְיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית, וּמִנָּה [עַל הַמִּצְוֹרַע] בְּאֶצְבָּעוֹ 29
הַיְמָנִית; וְאִם שָׁנָה וְקָבֵל בְּשִׂמְאָל תַּחֲלָה, פֶּסֶל. הִכְהֵן 30
שֶׁקָּבֵל מִקְצַת הַדָּם בְּכָלִי - מוֹלִיכוֹ, וְזוֹרְקוֹ עַל הַמּוֹזֶבֶת 31
תַּחֲלָה. וְאַחֵר כֹּף יָבוֹא הִכְהֵן שֶׁקָּבֵל הַדָּם בְּכַפּוֹ אֶצֶל 32
הַמִּצְרָע, הִכְהֵן מִבְּפָנִים וְהַמִּצְרָע מִבְּחוּץ; וּמִכְנִים הַמִּצְרָע 33
רִאשׁוֹ [לְתוֹךְ הַחֲלָל הַפְּנִימִי], וְנוֹתֵן הִכְהֵן מִן הַדָּם שֶׁבִּכְפוֹ 34
עַל תְּנוּפָה אֲזַנּוֹ הַיְמָנִית [הַבֶּשֶׂר הַקֶּשֶׁה שֶׁבְּתוֹךְ הָאֲחֻזִּין], וְאַחֵר 35
כֹּף יִכְנִים יָדוֹ הַיְמָנִית, וְיִתֵּן עַל בִּהְיוֹת יָדוֹ, וְאַחֵר כֹּף יִכְנִים 36
וְגָלוֹ הַיְמָנִית, וְיִתֵּן עַל בִּהְיוֹת רִגְלוֹ. וְאִם נָתַן עַל הַשְּׂמָאל, 37
לֹא יָצָא. וְאַחֵר כֹּף מְקַרִּיב חֲטָאתוֹ וְעוֹלָתוֹ. וְאַחֵר שִׁיתֵּן 38
הַדָּם עַל הַבְּהֻנוֹת, נוֹטֵל הִכְהֵן מִלֵּג הַשֶּׁמֶן, וְיִוצֵק לְתוֹךְ 39
כַּפּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ הַשְּׂמָאלִית; וְאִם יִצָּק לְתוֹךְ כַּף עֲצָמוֹ, יָצָא. 40
וְטוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית בְּשִׁמּוֹן שֶׁבִּכְפוֹ, וּמִנָּה שִׁבְעָה פְּעָמִים 41
כִּנְגַד בֵּית קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים - עַל כָּל הַזֵּה, טְבִילַת אֶצְבָּע 42
בְּשִׁמּוֹן; וְאִם הִזָּה, וְלֹא כֹן כִּנְגַד בֵּית קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים - 43
כְּשִׁרוֹת. וְאַחֵר כֹּף יָבוֹא אֶצֶל הַמִּצְרָע, וְיִתֵּן מִן הַשֶּׁמֶן עַל 44
מְקוֹם דָּם הָאִשָּׁם, בְּתִנּוּף אֲזַן וּבִהְיוֹת יָד וּבִהְיוֹת רִגְלָה; וְהִנּוֹתָ 45

מתוך מהדורת חזק

45 ולוקה ארבעים. ואחד מן השתפין שהמיר, או מי שהמיר
46 בקרבן מקרבנות הצבור - הואיל ויש לו בהם שתפות,
47 הרי זה לוקה; ואין התמורה קדש.
48 ב. אחד הממיר בזדון או שהמיר בשגגה - הרי זה עושה
49 תמורה [- שגם החולין נהיה קדוש], ולוקה. כיצד? המתבון
50 לומר: 'הרי זו תמורת עולה שיש לי', ואמר: 'הרי זו
51 תמורת שלמים שיש לי' - הרי זו תמורה, ולוקה. אבל אם
52 דמה שמתר להמיר, והמיר, או שאמר: 'אכנס לבית זה
53 ואמיר מדעתי' [במזיד], ונכנס ושכח והמיר שלא מדעתו
54 - הרי זו תמורה, ואינו לוקה עליה.
55 ג. אין אדם ממיר בהמתו [- לא חלים דיני תמורה] בקרבן
56 שאינו שלו; ואם אמר בעל הקרבן: 'כל הרוצה להמיר
57 בבהמתי יבוא וימיר' - הרי זה ממיר בה. המיר קרבנו
58 בבהמה שאינה שלו - אינה תמורה; שאין אדם מקדיש
59 דבר שאינו שלו.
60 ד. המתכפר - הוא שעושה תמורה, אבל לא המקדיש.
61 כיצד? הקדיש בהמה שיתכפר בה חבור, כגון שהקדיש
62 קרבנות נזיר שיתכפר בהם פלוני הנזיר - אותו הנזיר, הוא
63 שעושה בהן תמורה; אבל לא זה שהקדיש, לפי שאינן
64 שלו.
65 ה. הירוש ממיר. הניח בהמה לשני בנים, ונת - הרי זו
66 קרבה; ואין ממירין בה, שהרי הן בה שתפין, והשתפין
67 אין עושין תמורה, כמו שבארנו.
68 ו. אין קדשי גוים עושין תמורה, מן התורה; אבל מדברי
69 סופרים, שהגוי שהמיר, הרי זו תמורה. הקדיש הגוי
70 בהמה שיתכפר בה ישראל, והמיר בה הגוי - הרי זו ספק
71 תמורה.
72 ז. אחד אנשים ואחד נשים - אם המירו, עושין תמורה.
73 ח. קטן שהגיע לעונת נדרים [בן י"ב] שהמיר - אף על
74 פי שאינו לוקה, יש בו ספק אם עושה תמורה או אינו
75 עושה.
76 ט. אין הפהגים ממירין בחטאת ובאשם [שקיבלו
77 להקריב] - שאף על פי שהן שלקח [- לאכילה], אין זוכין
78 בהן מחיים; שאין להן בפשר, עד שיזרק הדם. ואין
79 הפהגים ממירין בבכור - שאף על פי שהוא זוכה בו
80 מחיים, אינו זוכה בו מתחלה; שהרי תחלתו, בבית
81 ישראל הוא. אבל הפעלים שהמירו בבכור כל זמן שהוא
82 בביתם - עושין תמורה; וכן כהן שהמיר בבכור שנולד
83 לו, לא בבכור שלקח מישראל - הרי זו תמורה.
84 י. אילו של כהן גדול [שמקריבו ביום כיפור] עושה
85 תמורה; אבל פרו אינו עושה תמורה, אף על פי שהוא
86 משלו - הואיל ואחיו הפהגים מתכפרין בו, הרי הן
87 בשתפין בו.
88 יא. העופות והמנחות - אינן עושין תמורה, שלא נאמר
89
90 יב. קרבנות בדיק הבית [שנתרמו על מנת שיימכרו ודמיהם
91 יהיו להחזקת המקדש] - אינן עושין תמורה, שנאמר

1 לַצֹּרֶעַת שְׁנִיָּה; וכן אם הביא אשמו, ונתנגע, והביא אשמו,
2 ונתנגע - צריך קרבן על כל אחת ואחת. אבל אם נתנגע,
3 ונתרפא, והביא צפרים, וחזר ונתנגע, ונתרפא, והביא
4 צפרים - קרבן אחד לכלן.
5 ט. מצרע שהביא קרבן עני, והעשיר, או עשיר והעני,
6 קדם שיזריב קרבנותיו - הכל הולך אחר האשם: אם היה
7 בשעת שחיטת האשם עשיר, ישלים קרבן עשיר; ואם
8 היה עני, ישלים קרבן עני.
9 י. שני מצרעין שנתערבו קרבנותיהן, ונזרק דם אחת
10 משתי חטאות שלקח, ואחר כך מת אחד מן המצרעים -
11 כיצד עושה זה המצרע חטי? להביא חטאת בהמה, אינו
12 יכול - שאם זה שזנרק דמה חטאתו היא, ואין מביאין
13 חטאת בהמה על הספק; ולהביא חטאת העוף, אינו יכול
14 - שעשיר שהביא קרבן עני, לא יצא. וכיצד יעשה? יכתב
15 כל נכסיו לאחר, ונמצא עני, ויביא חטאת העוף מספק,
16 ולא תאכל, כמו שבארנו; ונמצא אוכל בקדשים.
17 יא. עשיר שאמר: 'קרבנו של מצרע זה עלי', והיה
18 המצרע עני - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי
19 יד הנזדר משגת. ועני שאמר: 'קרבנו של מצרע זה עלי',
20 והיה המצרע עשיר - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר,
21 שהרי זה {הנזדר} {הנזדר} חייב בקרבנות עשיר.
22 בריך רחמנא דסייען

יום שישי י' אלול ה'תשע"ג

הלכות תמורה

25 יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים
26 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא ימיר;
27 (ב) שתהיה התמורה קדש, אם המיר; (ג) שלא ישגה
28 הקדשים מקדשה לקדשה. ובאור מצוות אלו - בפרקים
29 אלו.

פרק א

31 א. כל הממיר [החליף בהמת חולין בבהמת קודש] - לוקה
32 על כל בהמה ובהמה שימיר, שנאמר: "לא יחליפנו, ולא
33 ימיר אתו"; ואף על פי שלא עשה מעשה. מפי השמועה
34 [מסורת ממש רבינו] למדו, שכל מצות לא תעשה שאין
35 בה מעשה, אין לוקין עליה - חוץ מנשבע, וימיר, ומקלל
36 את חברו בשם [ח]; שלשה לאוין אלו - אי אפשר שיהיה
37 בהן מעשה כלל, ולוקין עליהן. ולמה לוקין על התמורה,
38 והרי לאו שבה נתק [סמוך] לעשה [ואין לוקין עליו],
39 שהרי נאמר: "ואם המיר ימיר". והיה הוא ותמורתו יהיה
40 קדש"? מפני שיש בה עשה, ושני לאוין; ועוד, שאין לאו
41 שבה שוה לעשה [בכל המקרים], שהצבור והשתפין אין
42 עושין תמורה, אם המירו - אף על פי שהן מזהרין שלא
43 ימירו. נמצאת אומר, שהיחיד שהמיר - הרי התמורה
44 קדש, ואפלו המיר בשבת [למרות שאין מקדישים בשבת];

עושה תמורה, ואף על פי שאין ראויין לקרב; הואיל
וירדו לקדשת דמים, ויהי הן תמימין - ירדו לקדשת
הגוף. אבל המפריש שעיר לחטאתו, ונשיא שהפריש
שעירה לחטאתו, וכהן גדול שהפריש פרה לחטאתו [שכל
אלו לא הפרישו קרבן הראוי להם] - אין עושין תמורה;
שכל המשנה בחטאת - לא נתקדשה כלל, ואפלו קדשת
דמים, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

פרק ב

א. התמורה - היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חלין
שיש לו: 'הרי זו תחת זו', או 'הרי זו חליפת זו'; ואין
צריך לומר, אם אמר: 'הרי זו תחת חטאת זו', או 'תחת
עולה זו' - שהיא תמורה. וכן אם אמר: 'הרי זו תחת
חטאת שיש לי בתוך הבית', או 'תחת עולה שיש לי
במקום פלוני' - הרי זו תמורה; והוא שיש לו. אבל אם
אמר על בהמת חלין: 'הרי זו תחת עולה', או 'הרי זו
תחת חטאת' - לא אמר כלום; וכן אם אמר: 'הרי זו
מחללת על זו', אינה תמורה.

ב. היו לפניו שתי בהמות, אחת חלין ואחת הקדש שנפל
בה מום, הניח ידו על בהמת חלין ואמר: 'הרי זו תחת
זו' - הרי זו תמורה, ולוקה; הניח ידו על בהמת הקדש
ואמר: 'הרי זו תחת זו' - הרי זו חללה על בהמת החלין,
ואין זו תמורה אלא כפודה בעלת מום בזה בהמה.

ג. היו לפניו שלש בהמות קדשי מזבח, ואחת מהן בעלת
מום שהרי היא עומדת לפדיון, ושלש בהמות תמימות
חלין, ואמר: 'הרי אלו תחת אלו' - הרי שפטים מן החלין
תחת שפטים התמימות, ותמורתן תמורה, ולוקה עליהן
שפטים. והבהמה השלישית - היא תחת בעלת מום
שנתחללה עליה, ולחללה נתפסן ולא להמיר בה; שפיון
שיש לפניו דרך אסור, והיא התמורה, ודרך התר, והוא
החלול - חזקה היא, שאין אדם מניח התר ועושה
האסור; ולפיכך אינו לוקה שלש מלקיות. וכן אם אמר:
'עשר בהמות אלו תחת עשר בהמות אלו', ואחת מהן
בעלת מום - אינו לוקה אלא תשע מלקיות; שהבהמה
העשירית - לחללה נתפסן, ולא להמיר בה; שאף על פי
שהחזק זה במלקיות הרבה, הואיל וגש שם דרך התר, אינו
מניח דבר התר, ועושה האסור. שתי בהמות של
הקדש, ואחת מהן בעלת מום, ושתי בהמות של חלין,
ואחת מהן בעלת מום, ואמר: 'הרי אלו תחת אלו' - הרי
התמימה תמורת התמימה, ולוקה אחת, ובעלת המום
מחללת על בעלת המום; שאינו מניח התר, ועושה
האסור.

ד. האומר: 'הרי זו תמורת עולה ושלמים' - דבריו קמיין,
ותמכר, ויביא בתצי דמיה תמורת עולה, ובתצי דמיה
תמורת שלמים. אמר: 'הרי זו תמורת עולה ותמורת
שלמים' - אם לכך נתפסן מתחלה, דבריו קמיין; ואם לא
נתפסן מתחלה אלא לתמורת עולה, וחזר ואמר: 'ותמורת

במעשר: "לא יבקר בין טוב לרע, ולא ימירנו". ובהלא
המעשר בכלל כל הקדשים היה, ולמה יצא? ללמד על
הכלל [לשאר הקרבנות]: מה מעשר קרבן יחיד - יצאו
קרבנות צבור, וכן השתפין. מה מעשר קרבן מזבח - יצאו
קדשי בדרק הבית. מה מעשר בהמה הקש למעשר דגן,
שאין חביבין בו אלא ישאל ולא גוים - יצאו קרבנות
גוים, שאין עושין תמורה, כמו שבארנו.

יג. המקדיש בעלת מום קבוע, אינה עושה תמורה - מפני
שלא נתקדש גופה קדוש גמור, ואינה אלא קדשת דמים;
אבל המקדיש בעלת מום עובר, או שהקדיש תמימה
ואחר כך נולד [נחיה] לה מום קבוע - הרי זו עושה
תמורה.

יד. אחד הממיר תמים בבעל מום, או בעל מום בתמים,
או שהמיר בקר בצאן, או צאן בכקר, או כבשים בעזים,
או עזים בכבשים, או נקבות בזכרים, או זכרים בנקבות,
או שהמיר אחד במאה, או מאה באחד, בין בבת אחת,
בין בזה אחר זה - הרי אלו תמורה, ולוקה כמנין הבהמות
שהמיר.

טו. אין התמורה עושה תמורה, ולא ליד בהמת ההקדש
עושה תמורה, שנאמר: "והיה הוא ותמורתו" - "הוא",
ולא לידו; "ותמורתו", ולא תמורת תמורתו. אבל הממיר
בבהמה, וחזר והמיר בה, וחזר והמיר - אפלו אלה, כלן
תמורה; ולוקה על כל אחד ואחד, כמו שבארנו.

טז. אין ממירין אברים או עפרים בשלמים, ולא שלמים
בהן. ביצד? האומר: 'רגלה של בהמה זו', או 'ידה, תחת
עולה זו', או שאמר: 'עבר בהמה זו תחת עולה זו' - אינה
תמורה. וכן האומר: 'בהמה זו תחת ידה' או 'רגלה של
עולה זו', או שאמר: 'בהמה זו תחת עברה של חטאת זו'
- אינה תמורה.

יז. הממיר בכלאים [נולד מגדי וכבשה], או בטרפה [חולה
בחולי הממית], ויוצא דפן [נולד בניתוח קיסרי], או
בטמטום [סתום ואין מינו ניכר] ואנדרגנס [יש בו סימני
זכר ונקבה] - אין הקדשה חלה עליהן, ויהי זה כמו
שהמיר בגמל או בתמור, לפי שאין במינן קרבן; ולפיכך
אינו לוקה. מה בין אלו לבעל מום? בעל מום, יש במינו
קרבן; אלו, אין במינן קרבן.

יח. הרובע [שור שבא על אשה] והנרבע [בהמה שבא
עליה אדם] - הרי הן כבעל מום, ועושין תמורה; וכן כל
פיוצא בהן.

יט. בהמה שהציה קדש וחציה חל [כגון של שותפים
ואחד הקדיש חלקו] - לא עושה תמורה, ולא נעשית
תמורה.

כ. כל החטאות שדינן שימותו [כגון שמתו בעלי הקרבן],
אין עושין תמורה; וכל חטאת שדינה שתתעב עד שפיל
בה מום ותמכר, עושה תמורה.

כא. המפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו -

47 שֶׁהָיָא עִם הַתְּמוּרָה, כְּעוֹלָה וְשִׁלְמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה
48 [וירעו עד שיפול בהם מום]. חזר והמיר באחת משתיקן,
49 ואין ידוע באיזה מהן המיר - מביא זבח [בהמת חולין]
50 אחר מתוך ביתו, ואומר על התמורה השנייה: 'אם תמורת
51 תמורה היא זו, הרי זה שהביא חלין; ואם תמורת עולה
52 או שלמים היא, הרי זה שהביא עולה או שלמים'; והרי
53 זה שהביא עם התמורה השנייה, כזבח ותמורה שנתערבו
54 זה בזה. ויכרך בארנו דין התערבות בהלכות פסולי
55 המקדשין.
56 ז. שלמים שנתערבו בכזב או במעשר, והמיר באחד מהן
57 - הרי זה לא יקרב; אלא ירעה עד שיפול בו מום, ויאכל
58 ככזב או כמעשר, כמו שבארנו.

יום שבת קודש י"א אלול ה'תשע"ג

פרק ד

61 א. כיצד דין ולדות הקדשים? ולד שלמים, וולד תמורת
62 שלמים - הרי אלו פסולים, והן עצמן פסולות לכל דבר.
63 וכן ולד התודה, וולד תמורתה - הרי אלו יקרבו כתודה,
64 אלא שאין טענין להם; שאין מביאין להם אלא עם
65 התודה עצמה, שנאמר: 'על זבח התודה' - עליו, ולא על
66 ולדה ולא על תמורתה, כמו שבארנו. במה דברים
67 אמורים? בולדות עצמן; אבל ולדי ולדות, אינם קרבים -
68 שמתוך מעשיו נכר שהוא משהא אותן לגדל מהן עדרים
69 עדרים, ולפיכך קונסין אותן ולא יקריבם.
70 ב. ולד החטאת - ימות, ואין צריך לומר ולד תמורתה.
71 ג. השוחט את החטאת, ומצא בה [בבטנה] בן ארבעה חי
72 - הרי זה נאכל כבשר החטאת; שולדי הקדשים, במקצת
73 אמן הם קדושים.
74 ד. ולד תמורת העולה, וולד ולדה עד סוף העולם - הרי
75 אלו כעולה, והן עצמן יקרבו עולה. הפריש נקבה לעולתו
76 [ולא זכר, כדיו עולה], וולדה - אף על פי שולדה זכר -
77 ירעה עד שיפול בו מום, ויביא בדמיו עולה.
78 ה. ולד תמורת האשם, וולד ולדה עד סוף העולם - ירעו
79 עד שיפול בהם מום, וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה; ואם
80 ולדה זכר אחר שהקריב אשמו, הולד עצמו יקרב עולה.
81 הפריש נקבה לאשמו [ולא זכר, כדיו אשם], וולדה -
82 תרעה היא ובה עד שיפול בהן מום, וימכרו ויביא בדמי
83 שניהם אשמו; ואם כבר הקריב אשמו, יפלו דמיהן
84 לנדבה. כבר בארנו במעשה הקרבנות, שכל מקום שאנו
85 אומרים: 'יפלו לנדבה' - הוא שיתן המעות לשופרות
86 [קופות] שהיו במקדש, שבארנו כמה הן בשקלים; ובית
87 דין מקריבין באותן המעות עולות נדבה, ונספיקה משל
88 צבור, ואינן טענין סמיכה [סמיכת ידים]. אבל מקום
89 שנאמר: 'הוא עצמו יקרב עולה', או 'ביא בדמיו עולה'
90 - הרי זה טעונה סמיכה, ונספיקה משלו.
91 ו. ולד המעשר, וולד תמורת המעשר, וולד תמורת

1 שלמים - אף על פי שחזר בתוך כדי דבור - אין תופשין
2 אלא לשון ראשון, והרי היא תמורת עולה בלבד.

פרק ג

3
4 א. כיצד דין התמורה לקרב? תמורת העולה, תקרב
5 עולה; ואם הייתה תמורתה נקבה, או בעלת מום - תרעה
6 הנקבה עד שיפול בה מום, ותמכר, ויביא בדמיה עולה.
7 תמורת החטאת, תמות כמו שבארנו בפסולי המקדשין.
8 תמורת האשם - תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו דמיה
9 לנדבה. תמורת השלמים, פשלים לכל דבר - טעונה
10 סמיכה [סמיכת ידים לפני השחיטה], ונסכים, ותנופת חזה
11 ושוך. תמורת התודה, כתודה, אלא שאינה טעונה לחם
12 [שמביאים עם התודה], כמו שבארנו בהלכות פסולי
13 המקדשין. תמורת הפסח - אם המיר בו קדם חצות יום
14 ארבעה עשר, אין תמורתו קרבה, אלא תרעה עד שיפול
15 בה מום, ויביא בדמיה שלמים; ואם המיר בו אחר חצות,
16 הרי התמורה עצמה תקרב שלמים. תמורת הכזב
17 והמעשר - אינן קרבין לעולם, שנאמר בפסוק: 'לה'
18 הוא'; מפי השמועה [מסורת מנשה רבין] למדו, הוא
19 קרב, ואין תמורתו קרבה; ודין המעשר, ככזב. תמורתן
20 תרעה עד שיפול בה מום, ותאכל.
21 ב. תמורת הכזב, לפניהם; ותמורת המעשר, לבצלים.
22 וכשם שאין פודין כזב ומעשר שנפל בהן מום, כמו
23 שבארנו בהלכות אסורי מזבח - כך אין פודין תמורתן.
24 ג. בהמה שהקדישה חציה עולה וחציה שלמים, תמורתה
25 כמות; וכן כל בהמת הקדש שאינה קרבה מפני תחלת
26 הקדשה, הרי תמורתה כמות. אמר: 'חצי בהמה זו תמורה
27 וחציה עולה', הרי זו תקרב עולה; 'חציה עולה וחציה
28 מעשר', תקרב עולה; 'חציה תמורה וחציה מעשר' - הרי
29 זו ספק, ואינה קרבה.
30 ד. המקדיש בעלת מום עובר, ואין צריך לומר תמימה,
31 ואחר כך נולד בה מום קבוע ונפדית, והמיר בה אחר
32 שנפדית [בבהמת חולין] - הרי זו [החולין] תמורה. ואינה
33 קרבה ואינה נפדית, אלא מניחה עד שתמות; אינה קרבה,
34 מפני שבאה מלח קדשה דחוייה [שהראשונה נפדתה כבר];
35 ואינה נפדית, שאין בלח קדשה לתפוש פדיונה [לקדש
36 את המעות].
37 ה. כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין מתחלתן - הרי
38 אלו יפדו; ואינן יוצאין לחלין לכל דבר, כדי שיהיו מותרין
39 בגנה ועבודה אחר פדיון - שהקדשה חלה בתמורה על
40 בעלת מום קבוע, שנאמר: 'או רע בטוב' - ו"רע" האמור
41 כאן, הוא בעל מום וכיצא בו שאינו ראוי לקרבן, ואף
42 על פי כן כתוב בו: "היה קדש".
43 ו. עולה שנתערבה בזבחים [שלמים], והמיר באחד מן
44 התערבות - הרי זה מביא בהמה אחרת, ואומר: 'אם
45 תמורת עולה היא זו, הרי בהמה זו שלמים; ואם תמורת
46 שלמים היא זו, הרי בהמה זו עולה'; ונמצאת בהמה

עליו. ירדה תורה לסוף מחשבת האדם, וקצת יצרו הרע
- שטבעו של אדם נוטה להרבות קנינו ולחוס על ממונו,
ואף על פי שגדר והקדיש, אפשר שחזר בו ונחם, ויפדה
בפחות משווי; אמרה תורה: אם פדה לעצמו, יוסיף
חמש. וכן אם הקדיש בהמה קדשת הגוף, שמא יחזר בו;
וכיון שאינו יכול לפדותה, יחליפנה בפחותה ממנה, ואם
תתן לו רשות להחליף הרע בפה, יחליף היפה ברע,
ויאמר: 'טוב הוא'. לפיכך, סתם הפתוב בפניו שלא
יחליף, וקנסו אם החליף, ואמר: 'והיה הוא ותמורתו
יהיה קדש'. וכל אלו הדברים - כדי לכף את יצרו ולתקן
דעותיו. ורב דיני התורה, אינם אלא עצות מרחוק מגדול
העצה, לתקן הדעות ולגשר כל המעשים; וכן הוא אומר:
"הלא כתבתי לך שלשים במצוות ודעת, להודיעך קשט
אמרי אמת, להשיב אמרים אמת לשלחיד".
ברוך רחמנא דסייען. נגמר ספר תשיעי, בעצרת שדי.
ומנן פרקים של ספר זה, חמשה וארבעים: הלכות
קרן פסח, עשרה פרקים; הלכות חגיגה, שלשה
פרקים; הלכות בכורות, שמונה פרקים; הלכות שגגות,
חמשה עשר פרקים; הלכות מוסרי פרה, חמשה
פרקים; הלכות תמורה, ארבעה פרקים.

בשם ה' אל עולם.

לב טהור ברא לי אלהים, ורוח נכון חדש בקרבי.

ספר עשירי והוא ספר טהרה

הלכותיו שמונה, וזה הוא סדורן: הלכות טמאת מת,
הלכות פרה אדמה, הלכות טמאת צרעת, הלכות
מטמאי משבב ומושב, הלכות שאר אבות הטמאות,
הלכות טמאת אכלין, הלכות פלים, הלכות מקוות.

הלכות טמאת מת

מצות עשה אחת, והיא דין טמאת מת. ובאור מצנה זו
- בפרקים אלו.

פרק א

א. המת מטמא במגע ובמשא ובאהל, טמאת שבעה;
וטמאת מגע ואהל, מפרשין בתורה - שגאמר: "הנגע במת,
לכל נפש אדם - וטמא שבעת ימים", ונגאמר: "כל הבא אל
האהל וכל אשר באהל, וטמא שבעת ימים".
ב. טמאת משא, מפי השמועה [מסורת ממש רבינו]; וקל
וחמר הדברים: אם נבלה שהיא טמאת ערב [- עד הערב]
ואינה מטמאה באהל מטמאה במשא, שגאמר: "והנשא
את נבלתם" - המת, לא כל שכן?! ומה נבלה שמגעה
טמאת ערב, משאה טמאת ערב - אף המת שמגעו טמאת
שבעה, משאו טמאת שבעה. אין טמאת משא במת מדברי
סופרים, אלא דין תורה. ויראה לי, ששחק ממנה הפתוב [-

הבכור, וולדי ולדותיהן עד סוף העולם - הרי אלו לא
יקרבו; אלא ירעו עד שיפול בהן מום, ויאכלו בבכור
וימנעו שפול בהן מום. ולדות תמורת הבכור, לפנה;
ולדות מעשר ותמורתו, לבעליו.

ז. ולד תמורת הפסח, בתמורת הפסח: אם היתה אמו
קרבא שלמים, ולדה יקרב שלמים; ואם היתה דינה
שתמכר, ויביא בדמיה שלמים - אף ולדה נמכר, ויביא
בדמיו שלמים. הפריש נקבה לפסחו וולדה, או שהפרישה
מעברת - היא וולדה ירעו עד שיפול בהן מום, ויביא
בדמיהן פסח; ואם נשארה נקבה זו עד אחר הפסח, או
שילדה אחר הפסח - תרעה היא וולדה עד שיפול בהן
מום, ויביא בדמיהן שלמים.

ח. ולדות הקדשים שיצאו דרך דפן [בניתוח], או שילדו
טמטום [סתום ואין ניכר מינו] ואנדרגינס [יש בו סימני זכר
ונקבה], וכלאים [נולד מעו וכבשה], וטרפה [חולה בחולי
שממית] - הרי אלו יפדו, ויביא בדמיהן קרבן הראוי
להביא בדמי ולד של זו.

ט. ולד בעלת מום - הרי הוא כולד התמימה לכל דבר,
ויקרב כראוי לו.

י. קדשים שהפילו גפלו או שליה [כיס שהעובר מונח בו]
- יקברו, והרי הן אסורין בהגיה.

יא. המשנה את הקדשים מקדשה לקדשה, עובר בלא
תעשה, שגאמר בבכור: "לא יקדיש איש אתו", שלא
יעשנו עולה או שלמים; והוא הדין לשאר הקדשים, שאין
משנין אותם מקדשה לקדשה אחרת - אחד קדשי מזבח,
ואחד קדשי בדין הבית. כיצד? אם הקדיש לבדק [החזקת]
ההיכל, לא ישנה לבדק המזבח; וכן כל פיוצא בזה. ואין
לוקין על לאו זה.

יב. כיצד מערימין על הבכור, להקדישו למזבח הקדש
אחר? מקדישו בבטן קדם שילד, שגאמר: "אשר יבכר
לה' בבהמה לא יקדיש איש אתו" - משבכר, אי אתה
מקדישו; אבל אתה מקדישו בבטן. לפיכך יש לו לומר:
מה שבמעה של מבפרת זו, אם הוא זכר, הרי זו עולה;
אבל אינו יכול לומר: 'זבחי שלמים' - שאינו מפקיע אותו
מקדשתו, כדי להנות בו. ואם אמר עם יציאת רב ראשו:
'היה עולה' - הרי זה בכור, ואינו עולה.

יג. ואין מערימין על בהמת הקדש להקדיש עברה קדשה
אחרת, אלא הרי הוא קדשת אמו - שולדות הקדשים,
ממעי אמן הם קדושים, כמו שבארנו; והרי כל עבר מהם
בקדשת אמו, ואינו יכול לשנותו בבטן כדרך שעושה
בבכור - שהבכור, ביציאתו הוא שמתקדש. אף על פי
שכל חקי התורה גזרות הן, כמו שבארנו בסוף מעילה,
ראוי להתבונן בהן; וכל שאמה יכול לתן לו טעם, תן לו
טעם. הרי אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין
רב הטעמים של כל חקי התורה. וראה לי, שזה שאמר
הפתוב: 'והיה הוא ותמורתו יהיה קדש', כענין שאמר:
'ואם המקדיש יגאל את ביתו, ויסף תמישית כסף ערפך

48 ח. הנושא בתוך בית הסתרים [מקומות מוסתרים בגוף] -
 49 נטמא. שאף על פי שאין הנגיעה שם נגיעה, הנושא שם
 50 נושא הוא, אלא אם כן נבלעה הטמאה בתוך מעיו;
 51 שמאחר שהגיעה לתוך בטנו, אינו לא נוגע ולא נושא. ואם
 52 טבל - טהר, ואף על פי שהטמאה בתוך מעיו.
 53 ט. אין מתטמא במשא אלא האדם בלבד, לא הכלים.
 54 כיצד? הרי שהיה מנח על ידו עשרה פלים, זה על גבי זה,
 55 והנבלה וכיוצא בה בכלי העליון - האדם טמא משום נושא
 56 נבלה, והכלים שעל ידיו כלם טהורים, חוץ מכלי העליון,
 57 שנגעו בו הטמאה. וכן כל כיוצא בזה.
 58 י. טמאת אהל - אינה בשאר טמאות, אלא במת בלבד.
 59 ובין שהאחיל האדם או הכלי, אפלו מחט שהאחילה על
 60 המת, או שהאחיל המת על האדם או על הכלי, או שהיה
 61 המת עם האדם או עם הכלים תחת אהל אחד - הרי אלו
 62 טמאים.
 63 יא. וטמאת אהל האמורה בכל מקום - הוא שתטמא
 64 אותה טמאה את האדם או את הכלים, באחת משלושה
 65 דרכים. אחד הבא בלו לאהל המת, או הבא מקצתו - הרי
 66 זה נטמא באהל; אפלו הכניס ידו, או ראשי אצבעותיו, או
 67 חטמו לאהל המת - הרי זה נטמא בלו. נגע במשקוף, וצורף
 68 [- חיבר] ידו עם המשקוף - נטמא, וכאלו בא מקצתו. נגע
 69 באסקפה [מפתח] - מטפח ולמטן קרוב לארץ, טהור;
 70 ומטפח ולמעלן, טמא. ויראה לי, שדבר זה מדבריהם [-
 71 מדרבנן].
 72 יב. אחד המת מישראל או מן הגוים - מטמא במגע
 73 ובמשא.
 74 יג. ואין הגוי מטמא באהל. ודבר זה - קבלה הוא [ממשה
 75 רבינו]; והרי הוא אומר במלחמת מדן: "[ו]כל נגע
 76 בחלל", ולא הזכיר שם אהל. וכן הגוי, אינו נעשה טמא
 77 מת; אלא גוי שנגע במת, או נשאו, או האחיל עליו - הרי
 78 הוא כמי שלא נגע. הא למה זה דומה? לבהמה שנגעה
 79 במת או האחילה על המת. ולא בטמאת המת בלבד, אלא
 80 בכל הטמאות כלן - אין הגוים ולא הבהמה מתטמאין
 81 בהן.
 82 יד. ומדברי סופרים, שיהיו הגוים כזבים לכל דבריהם.
 83 ואין לה בכל מיני נפש חיה מה שמתטמא והוא חי, או
 84 מטמא והוא חי - חוץ מן האדם בלבד; והוא, שיהיה
 85 ישראל. אחד גדול ואחד קטן - מתטמאין בכל הטמאות.
 86 אפלו בטמאת המת, שנגמר בה: "ואיש אשר יטמא" -
 87 אחד האיש בה, ואחד הקטן; שהרי הוא אומר שם: "ועל
 88 (כל) הנפשות אשר היו שם". אפלו קטן בן יומו שנגע, או
 89 נשא, או האחיל המת עליו - נטמא, והרי הוא טמא מת;
 90 והוא, שנולד לתשעה [חודשי הריון]; אבל בן שמונה - הרי
 91 הוא כצב, ואינו מקבל טמאה.
 92 טו. המת אינו מטמא, עד שתצא נפשו; אפלו מגיד [- 191
 93 חתוך], או גוסס, אפלו נשחט בו שני הסימנים - אינו
 94 מטמא, עד שתצא נפשו, שנגמר: "בנפש האדם אשר

1 מלכותה בפירוש], כדרך ששתק מאסור [לבוא על -] הבת,
 2 לפי שאסור בפרוש אפלו בת הבת, ושתק מאסור אכילת
 3 בשר בחלב, לפי שאסור בפרוש אפלו בשולו - כך שתק
 4 מטמאת משא במת, לפי שטמא בפרוש אפלו טמאת אהל,
 5 וכל שכן משאו.
 6 ג. טמאת מגע האמורה בכל מקום, בין במת בין בשאר
 7 המטמאים - הוא שיגע האדם בכשרו בטמאה עצמה; בין
 8 בידו, בין ברגלו, או בשאר גופו, אפלו בלשונו - הרי זה
 9 טמא. וכן יראה לי, שאם נגע בצפרנו או בשנו - נטמא;
 10 כיון שהם מחברים לגוף, הרי הם כגוף. אבל אם תחב אדם
 11 טמאה בכוש [- מקל], והכניסה לתוך גרונו של אדם טהור,
 12 ולא נגעה בלשונו, או שהכניסה לתוך מעי האשה מלמטה,
 13 ולא נגעה בכשרה - לא נטמא הבולע משום נוגע, שהרי
 14 לא נגע; שנגיעת פנים, אינה נגיעה.
 15 ד. קרום שעל המפה, הרי הוא כעור הבשר לענין מגע
 16 טמאות. וכשות [- שער דק] של קטן, אינן כעור הבשר.
 17 כיצד? מי שנגעה טמאה בקרום מכתו - נטמא, כאלו נגעה
 18 בעורו; ונגעה בשער הדק שעל בשר הקטן, לא נטמא. וכן
 19 אדם טמא שהיתה בו מפה, ונגע הטהור בקרום מפת
 20 הטמא - נטמא; אם היה קטן טמא, ונגע הטהור בכשות
 21 שלו - לא נטמא; בין בטמאת מת, בין בשאר הטמאות. וכן
 22 לכלוכי צואה וטיט, וכיוצא בהן מדברים שחוצצין על
 23 הגוף - אינם כעור הבשר, לא לטמא ולא להתטמא.
 24 ה. בשם שאדם מתטמא בנגיעתו בטמאה, כך הכלים;
 25 שכלן מתטמאין בנגיעת הטמאה בהן, חוץ מפלי חרש -
 26 שאינו מתטמא אלא מאורו בלבד, כמו שיתבאר בהלכות
 27 כלים. וזה כלל גדול בטמאות: כל המטמא אדם במגע,
 28 מטמא פלים; וכל שאינו מטמא אדם במגע, אינו מטמא
 29 פלים (ואין אדם וכלים מקבלים טמאה אלא מאב
 30 הטמאה).
 31 ו. טמאת משא האמורה בכל מקום, בין במת בין בשאר
 32 כל המטמאים במשא - הוא שישא האדם הטמאה, אף על
 33 פי שלא נגע בה; אפלו היה בינו לביתה אבן - ונשאה,
 34 נטמא. ואחד הנושא על ראשו, או על ידו, או על שאר
 35 גופו, ואחד הנושא הוא בעצמו, או שנשאה אחר והניחה
 36 למעלה מזה [- על גבו] - הואיל ונשאת עליו מכל מקום,
 37 נטמא. ואפלו היתה הטמאה תלויה בחוט, או בשערה,
 38 ותלה החוט בידו, והגביה הטמאה כל שהוא - הרי זה
 39 נושא, ונטמא.
 40 ז. מסיט [- מצי], בכלל נושא הוא; וכל דבר שמתטמא
 41 במשא, מטמא בהסוט. כיצד? קורה שהיא מנחת על הכתל,
 42 ועל צדה מת או נבלה וכיוצא בהן, ובא הטהור לקצה
 43 הקורה השני, והנידו - כיון שהניד את הטמאה שבקצה
 44 השני, טמא משום נושא; ואין צריך לומר, אם משך את
 45 הקצה השני כנגד הארץ, עד שהגביה הטמאה או שגבר
 46 הטמאה על הארץ - שזה נושא ודאי. וזו וכל כיוצא בה,
 47 היא טמאת הסוט האמורה בכל מקום.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שבת קודש י"א אלול - ספר טהרה - הלכות טומאת מת צא

מתוך מהדורת חזק

47 בַּה מַחֲמֵתְנָדָד [אִינוּ מַחוּבֵּר לַעֲצָם] - אִם יֵשׁ בּוֹ כְּזֵית,
48 הָרִי זֶה מְטַמֵּא בְּאֵהָל. אֵף עַל פִּי שֶׁהָעֵצִים סְתוּם מִכָּל
49 צִדְדָיו, טְמֵאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה בּוֹקֵעַת וְיִוְרֶדֶת כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר;
50 שֶׁהַמַּחֲמֵת, כְּבֶשֶׂר לְכָל דָּבָר.

51 וְהָאֵבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְדָּלִין בְּאֶדָם - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין
52 יְכוּלִין לַחֲזוֹר וְלַחֲיוֹת, טְהוּרִים. מֵת הָאֶדָם, הָרִי הַבֶּשֶׂר
53 טְהוֹר; וְהָאֵבֶר מְטַמֵּא מְשֻׁם אֵבֶר מִן הַחִי, וְאִינוּ מְטַמֵּא
54 מְשֻׁם אֵבֶר מִן הַמֵּת. מֵה בֵּין אֵבֶר מִן הַחִי, לְאֵבֶר מִן
55 הַמֵּת? אֵבֶר מִן הַחִי - בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְעֵצִים הַפּוֹרֵשׁ
56 מִמֶּנּוּ, טְהוּרִים. אֵבֶר מִן הַמֵּת - בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְעֵצִים
57 הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, כְּפּוֹרֶשֶׁין מִן הַמֵּת הַשָּׁלֵם; וּמְטַמְּאִין
58 בְּשַׁעֲוִירָן.

59 ז. וּבֵין אֵבֶר מִן הַחִי, בֵּין אֵבֶר מִן הַמֵּת - אֵין לָהֶם שַׁעֲוִיר
60 [לְטַמֵּא]. אֲמָרוּ חֲכָמִים: מֵאֲתִים וְאֶרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה אֲבָרִים
61 יֵשׁ בְּאִישׁ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעֵצִים; וְאֵין
62 הַשְּׂנִיִּים מִן הַמִּנְיָן. וּבִאֲשֵׁה, מֵאֲתִים וְאֶחָד וְחֲמִשִּׁים. כָּל
63 אֵבֶר מִהֶם שֶׁפָּרַשׁ בְּכַרְיָתוֹ, בֵּין מִן הַחִי בֵּין מִן הַמֵּת -
64 מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא וּבִאֵהָל; חוּץ מִשְׁלֹשָׁה אֲבָרִים יְתֵרוֹת
65 שֶׁבִּאֲשֵׁה, שֶׁאֵין מְטַמְּאִין בְּאֵהָל. וְכֵן אֲצַבֵּעַ יְתֵרָה [שִׁישִׁית]
66 שִׁישׁ בֶּה עֵצִים, וְאֵין בֶּה צִפְרָן - אִם נִסְפָּרָת - נִמְצְאָת
67 בַּשּׁוֹרֵת הַאֲצַבָּעוֹת עַל גִּב הַיָּד, עוֹלָה לְמִנְיָן רַב הָאֲבָרִים.
68 וְאִם אֵינָה נִסְפָּרָת - מְטַמְּאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, וְאֵינָה מְטַמְּאָה
69 בְּאֵהָל; וְטַמְּאָתָה מִדְּבָרֵיהֶם. וְאִם הִיא בֶּה צִפְרָן, הָרִי הִיא
70 כְּשֶׁאֵר הָאֲבָרִים. וּמִפְּנֵי מֵה גִזְרוּ טְמֵאָה עַל אֲצַבֵּעַ שֶׁאֵינָה
71 נִסְפָּרָת? גִּזְרָה מְשֻׁם הַנִּסְפָּרָת. וְלָמָּה לֹא טְמֵאוּהָ בְּאֵהָל?
72 עֲשׂוּ לָהּ הֶכֶר, כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁטַּמְּאָתָה מִדְּבָרֵיהֶם מְשֻׁם
73 גִּזְרָה - כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ עַל טַמְּאָתָה תְּרוּמָה וְקֹדֶשִׁים.

74 ח. עֲצָמוֹת הַמֵּת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן בֶּשֶׂר - אִם נִפְרָת בֶּהֶן צוּרָת
75 עֲצָמוֹת הָאֶדָם, הָרִי אֵלוֹ מְטַמְּאִין בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא וּבִאֵהָל
76 כְּמֵת שָׁלֵם; שֶׁאֵין קוֹרָא בָּהֶם "עֵצִים אֲדָם". וְאֵלוֹ הֵן
77 הָעֲצָמוֹת שֶׁהֵן מְטַמְּאִין כְּמֵת: הַשְּׁדָרָה, וְהַגְּלִגְלָת, וְרַב
78 בִּנְיָנוֹ, וְרַב מִנְיָנוֹ. הַשְּׁדָרָה כִּיצַד? שְׁדָרָה הַשְּׁלֵמָה, הָרִי הִיא
79 כְּמֵת שָׁלֵם; וְאִם חֲסֵרָה אֲפִלּוּ חֲלִיָּה אַחַת מִשְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה
80 חֲלִיּוֹת, הָרִי הִיא כְּשֶׁאֵר הָעֲצָמוֹת. הַגְּלִגְלָת כִּיצַד? גְּלִגְלָת
81 שֶׁהִיא שְׁלֵמָה, הָרִי הִיא כְּמֵת; וְאִם חֲסֵרָה כְּסֻלַּע, הָרִי הִיא
82 כְּשֶׁאֵר הָעֲצָמוֹת. הֵיוּ בֶּה נִקְבִּים קִטְנִים, כֵּלָן מְצַטְרִפִּין
83 לְכֻסְלָע. כָּל בִּנְיָנוֹ שֶׁל אֶדָם - הוּא שְׁתֵּי הַשּׁוֹקִיִּים, וְהַיָּרְכִּים,
84 וְהַצְּלָעוֹת, וְהַשְּׁדָרָה. וְרַב בִּנְיָנוֹ שֶׁל מֵת, הָרִי הוּא כְּמֵת
85 שָׁלֵם; כִּיצַד? כְּגוֹן שְׁתֵּי שׁוֹקֵי וְיָרֵךְ אַחַת. אִם חֲסֵר רַב
86 בִּנְיָנוֹ כָּל שֶׁהוּא, הָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר הָעֲצָמוֹת. רַב מִנְיָנוֹ כִּיצַד?
87 רַב מִנְיָן עֲצָמוֹת הַמֵּת, כְּגוֹן שֶׁהִיוּ מֵאָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
88 עֵצִים - הָרִי אֵלוֹ כְּמֵת שָׁלֵם; הֵיוּ מֵאָה אֶרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים,
89 הָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר הָעֲצָמוֹת. אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא אֶדָם זֶה יְתֵר
90 בְּאֲבָרָיו, אוֹ חֲסֵר בְּאֲבָרָיו - אֵין מְשַׁבְּחִין אֶלָּא עַל מִנְיָן
91 רַב כָּל אֶדָם; אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּתָה אֲצַבֵּעַ שִׁישׁ בֶּה צִפְרָן, אוֹ
92 שֶׁהִיָּתָה נִסְפָּרָת עַל גִּב הַיָּד - שֶׁהִיא עוֹלָה לְמִנְיָן, כְּמוֹ
93 שֶׁבִּאֲרָנוּ.

1 יְמוֹת". נִשְׁבְּרָה מִפְּרָקָתוֹ וְרַב בֶּשֶׂר עֲמָה, אוֹ שֶׁנִּקְרַע כְּדָג
2 מִגִּבּוֹ, אוֹ שֶׁהִתּוֹ רֹאשׁוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְחַמֵּךְ לְשָׁנֵי חִלְקִים בְּבִטְנוֹ -
3 הָרִי זֶה מְטַמֵּא, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין הוּא מְרַפָּר [מִרְפָּר]
4 בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו.

פָּרָק ב

6 א. הַנֶּפֶל [- נוֹלֵד מֵת בְּאִמְצַע הַרְיוֹנוֹ] - אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין
7 לֹא נִתְקַשְּׁרוּ אֲבָרָיו בְּגִידִין - מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא וּבִאֵהָל,
8 כְּאֶדָם גָּדוֹל שְׁמֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַנֶּגֶעַ בְּמֵת, לְכָל נֶפֶשׁ אֲדָם".
9 וְכֵן כְּזֵית מִבֶּשֶׂר הַמֵּת, בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ כְּחֶרֶשׁ - מְטַמֵּא
10 כְּמֵת שָׁלֵם. וְהַנֶּפֶל - כְּבֶשֶׂר, וּמְטַמֵּא בְּכִזִּית. אֵיזָה הוּא
11 נֶפֶל? זֶה הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּמְצָח וְנִנְעָשָׂה לַחַה סְרוּחָה; וְהוּא,
12 שֶׁתִּקְרַשׁ אוֹתָהּ הַלַּחֶה הַנִּמְצָאָת מִן הַמֵּת - שֶׁאִם קָרְשָׁה,
13 בִּידוּעַ שֶׁהִיא מִבֶּשֶׂר; וְאִם לֹא קָרְשָׁה, אֵינָה מְטַמְּאָה -
14 שֶׁמֶא בִּיחוּ וְנִינְעוּ הוּא.

15 ב. אֵף עַל פִּי שֶׁשֶׁשְׁעוֹרִין כֵּלָן, הִלְכָה לְמַשָּׁה מִסִּינֵי הַם,
16 אֲמָרוּ חֲכָמִים: 'תַּחֲלֵת בְּרִיתוֹ שֶׁל אֶדָם כְּזֵית, וְלִפְיָךְ שַׁעֲוִיר
17 טְמֵאָת בֶּשֶׂר כְּזֵית'.

18 ג. אֵבֶר שֶׁנִּתְחַמֵּךְ מִן הָאֶדָם הַחִי - הָרִי הוּא כְּמֵת שָׁלֵם,
19 מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא וּבִאֵהָל, אֲפִלּוּ אֵבֶר קָטָן שֶׁל קָטָן בֵּן
20 יוֹמוֹ; שֶׁהָאֲבָרִים - אֵין לָהֶן שַׁעֲוִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל אִשָּׁר יָגַע
21 עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה, בַּחֲלָל חֶרֶב אוֹ בְּמֵת וְכוּ'", וְהַדָּבָר יָדוּעַ
22 שֶׁדִּין חֲלָל חֶרֶב, כְּדִין חֲלָל אֶבֶן אוֹ חֲלָל שְׁאֵר דְּבָרִים; וּמִפִּי
23 הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ, שֶׁלֹּא בָּא זֶה, אֶלָּא לְטַמֵּא נֹגֵעַ בְּאֵבֶר
24 שֶׁפִּלְטָתוֹ [- כְּרֵתָה אוֹתוֹ] הַחֶרֶב. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
25 בְּשִׁהְיָה הָאֵבֶר שָׁלֵם כְּבָרְיָתוֹ, בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעֵצָמוֹת -
26 שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ עֵצִים אֲדָם", עֵצִים שֶׁהוּא כְּאֶדָם: מֵה אֶדָם,
27 בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעֵצָמוֹת - אֵף אֵבֶר מִן הַחִי, עַד שִׁהְיָה
28 כְּבָרְיָתוֹ, בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעֵצָמוֹת. אֲבָל הַכִּלְיָה וְהַלְשׁוֹן וְכוּ' צֵא
29 בֶּהֶן - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵבֶר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - הוּאִיל וְאֵין בֶּהֶן
30 עֵצִים, הָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר הַבֶּשֶׂר. חֲסֵר מִן הָעֵצִים שֶׁל אֵבֶר כָּל
31 שֶׁהוּא - הָרִי הָאֵבֶר כָּלוּ טְהוֹר. חֲסֵר מִבֶּשֶׂר - אִם נִשְׁאָר
32 עָלָיו בֶּשֶׂר שֶׁרְאוּי לְעִלּוֹת בּוֹ אֲרוּכָה [לְהַתְרַפָּא] בְּחִי,
33 וְיִתְרַפָּא וְיִשְׁלֵם [יִתְמַלֵּא בִשָּׂר] - הָרִי זֶה מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ
34 וּבְמִשָּׁא וּבִאֵהָל; וְאִם לֹא - מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, וְאִינוּ
35 מְטַמֵּא בְּאֵהָל. וּבֶשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחִי, טְהוֹר; וְכֵן עֵצִים בְּלֹא
36 בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחִי, טְהוֹר.

37 ד. אֵבֶר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמֵּת, מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא וּבִאֵהָל
38 כְּמֵת; וְהוּא, שִׁהְיָה שָׁלֵם כְּבָרְיָתוֹ, בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעֵצָמוֹת.
39 חֲסֵר עֲצָמוֹ [- עֲצָם שְׁלֹם] - אִם נִשְׁאָר עָלָיו בֶּשֶׂר כְּזֵית,
40 מְטַמֵּא כְּמֵת שָׁלֵם. חֲסֵר הַבֶּשֶׂר - אִם נִשְׁאָר עָלָיו כְּדִי
41 לְעִלּוֹת אֲרוּכָה בְּחִי, מְטַמֵּא כְּמֵת שָׁלֵם; וְאִם לֹא, הָרִי הוּא
42 כְּשֶׁאֵר עֲצָמוֹת הַמֵּתִים שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן בֶּשֶׂר.

43 ה. מֵחַ שֶׁבְּתוֹךְ הָעֵצִים, הָרִי הוּא מַעֲלָה אֲרוּכָה מִבְּחוּץ
44 [גֹּרֵם רְפוּאָה לְבִשָּׂר שֶׁעַל הָעֵצִים]. לְפִיכָךְ, קוּלִית [- עֲצָם
45 הַיָּרֵךְ] הַמֵּת, וְהוּא הָעֵצִים הַסְּתוּם מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו - אִם יֵשׁ
46 בְּתוֹכָהּ מֵחַ כְּדִי לְעִלּוֹת אֲרוּכָה, הָרִי זֶה כְּמֵת שָׁלֵם; הִיא

צב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ה' אלול – ספר עבודה – הלכות עבודת יום הכפורים

מתוך מהדורת חזק

- 1 ט. שאר עצמות המת שאין בהן רב מנין, ולא רב בניהן,
2 ולא שדרה שלמה, ולא גלגלת שלמה – אם היה בהן רבע
3 הקב, הרי אלו מטמאין כמת במגע ובמשא ובאהל; היו
4 פחות מרבע הקב, אפלו עצם כשעורה – מטמא במגע
5 ובמשא, ואינו מטמא באהל.
6 י. היה עצם אחד – אפלו יש בו רבע – הרי זה מטמא
7 במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל. טמאת עצם אחד,
8 הלכה מפי הקבלה; לפי שנגמר: "[ועל] (כל) הנגע
9 בעצם" – למדו מפי השמיעה, אפלו עצם כשעורה,
10 מטמא במגע ובמשא; ולפי שטמאתו הלכה [נמשה
11 רבינו] – הרי הוא דין תורה, ולא מדברי סופרים.
12 יא. מת שהרקיבו עצמותיו בקבר, ונעשה רקב – מלא
13 חפנים מאותו רקב, מטמא במשא ובאהל כמת. ואינו
14 מטמא במגע – לפי שאי אפשר לגע בכולו, שיהיה אינו
15 גוף אחד; ואפלו גבולו [עברו] במים, אינו חבור.
16 יב. דם המת, מטמא כמת במגע ובמשא ובאהל –
17 שנגמר: "בגוש האדם", ונגמר: "כי הדם הוא הנפש".
18 וכמה שעורו? רביעית. ואפלו תמצית הדם [– טבעת
19 שסביב הדם הקרוש] – כל זמן שיש בו אדמומית, מטמא
20 באהל כמת.
21 יג. דם החי, אפלו דם נחירה [– הריגה] – הרי זה טהור,
22 כל זמן שהוא חי. נחערב הדם שיצא ממנו באחרונה
23 סמוך למיתה, עם הדם שיצא ממנו אחר שמת, וכל
24 התערבת רביעית, ואין ידוע כמה יצא מחיים וכמה יצא
25 מאחר מיתה – אפלו חצי רביעית מחיים, וחצייה אחר
26 מיתה – הרי זה נקרא 'דם תבוסה', ומטמא במשא ובמגע
27 ובאהל; אלא שטמאתו מדברי סופרים.
28 יד. הרוג שהיה משל על המטה, ודמו מנטף כשהוא חי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – א'ז' אלול ה'תשע"ב

- 57 יום ראשון ה' אלול ה'תשע"ג
58 הלכות עבודת יום
59 הכפורים
60 פרק ה
61 א. כל עבודות שעובד בבגדי לכן בפנים בהיכל, צריך
62 לעשותן על הסדר שבארנו; ואם הקדים בהן מעשה
63 לחברו – לא עשה כלום.
64 ב. קטרת שחפנה [לחן] קדם שחיטת הפר – לא עשה
65 כלום; אף על פי שהחפנה בעזרה – צריך פנים בעבודת
66 פנים היא. וכן שעיר ששחטו קדם מתן דמו של פר – לא
- 67 עשה כלום; אף על פי שהשחיטה בעזרה, הרי דמו נכנס
68 לפנים.
69 ג. איל ושעיר המוספין שעשה אותן קדם עבודת היום,
70 אינן כלום.
71 ד. הקדים דם השעיר לדם הפר בקדש הקדשים – יזה
72 מדם הפר כמצותו; ואחר כך יביא שעיר אחר, וישחט
73 אותו, ויזה מדמו בקדש הקדשים כמצותו, ויפסל הראשון.
74 הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות [– הזיות הדם]
75 שבהיכל על הפרכתו, יחזור ויזה מדם השעיר פעם שניה
76 לאחר דם הפר.
77 ה. נשפך הדם עד שלא גמר מתנות שבקדש הקדשים –
78 יביא דם אחר, ויחזור ויזה בפתלה בקדש הקדשים;
79 ו. גמר מתנות שבקדש הקדשים, והתחיל במתנות

48 יתקנים תחתיו. והשני מן השנים שהגריל עליהן בסוף -
 49 ירעה עד שיפלו בו מום, וימכרו, ויפלו דמיו לנדבה; שאין
 50 חטאת הצבור מטה.
 51 טז. פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו, והפריש אחרים
 52 תחתיהם וקרבו, ונמצאו הראשונים - ירעו עד שיתאבדו
 53 [יפסלו במום], וימכרו, ויפלו דמיהם לנדבה; וכן אם
 54 נמצאו הראשונים קדם שיקרבו אלו - יקרבו הראשונים,
 55 וירעו השניים עד שיפלו בהן מום, ויפלו דמיהם לנדבה;
 56 שאין חטאת הצבור מטה.
 57 יז. המום פוסל בשעיר המשתלח, אפלו מום עובר; וכן
 58 אם נעשה מחסר זמן, נפסל - כגון שנשחטה אמו לחולה
 59 ביום הכפורים [ומפני זה אסור לשוחטו היום]; שדחיתו
 60 לעזאזל היא שחיתו.
 61 יח. היה טרפה - פסול, שנאמר: "עמד חי".
 62 יט. חלה השעיר, ואינו יכול להלך - מרביבו על כתפו,
 63 ואפלו בשבת;
 64 כ. חלה המשלח - הרי זה משלחו ביד אחר.
 65 כא. נטמא המשלח - הרי זה נכנס למקדש, ונטלו ויוצא,
 66 שנאמר: "ביד איש עתי" - ביד זה שהוכן, אפלו נטמא.
 67 כב. דחפו, ונפל השעיר ולא מת - ירד אחריו וימיתנו
 68 בכל דבר שממיתו. ואברי שעיר זה מתרין בהגיה.
 69 כג. נפחתה [נפלה] חקרה של היכל - לא היה מזה,
 70 שנאמר: "באהל מועד".
 71 כד. מזבח שלא נתחנף [- נחנך] בקטרת - לא יזה עליו,
 72 שנאמר: "מזבח קטרת הסמים".
 73 כה. חסר מן הקטרת אחד מסמניה או מעלה עשן [- מין
 74 עשב לעשן] - חייב מיתה עליה, שנאמר: "ולא ימות, כי
 75 בענן ארצה". וכן חייב מיתה על ביאתו [לקודש הקדשים]
 76 בלא מצוה. לפיכך, אם שגג בביאה [- שלא ידע שאסור
 77 להיכנס סתם לקדש הקדשים] והזיר בקטרת, או שנכנס
 78 בקטרת שלמה עם החסרה - חייב מיתה.
 79 כו. הקטיר מן הקטרת של קדש הקדשים בנית בהיכל -
 80 חייב מיתה.
 81 כז. תפינת הקטרת - עבודה, והמחשבה [הפסולה]
 82 פוסלת בה; וכן תפית הגחלים לקטרת נפסלת במחשבה;
 83 שמכשירי קרבן קרבן.
 84 כח. חפן בראשי אצבעותיו, או מן הצדדין, או ממטה
 85 למעלה, או שחפן בידו זו ובידו זו וקרן זו לזו, או
 86 שנתפורה קטרת מידו על הארץ ואספה, או שחפן חברו
 87 ונתן לחפניו, או שחפן ומת ונכנס שני במה שחפן ראשון
 88 - כל אלו ספק, ולא יקטיר; ואם הקטיר, הרפה.
 89 בריך רחמנא דסייען

יום שני ו' אלול ה'תשע"ג

הלכות מעילה

91 יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים
 92

1 שבהיכל, ונשפך הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר,
 2 ומתחיל מתחלת היות שבהיכל;
 3 ז. גמר מתנות שבהיכל, והתחיל לתן על מזבח הזהב,
 4 ונשפך הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר, ומתחיל
 5 מתחלת מתנות המזבח; שכלן כפרה בפני עצמן הן.
 6 ח. גמר מתנות המזבח ואחר כך נשפך הדם - אינו צריך
 7 להביא דם אחר; ששפיכת השירים על מזבח החיצון אינה
 8 מעכבת. ואם דם הפר הוא שנשפך קדם שיגמר כל
 9 המתנות - הרי זה מביא פר אחר, ויחפן הקטרת פעם
 10 שניה קדם שחיתת הפר, ויקטיר הקטרת, ואחר כך יביא
 11 דמו ויזה ממנו.
 12 ט. ואין מטמא בגדים ואין נשךר בבית הדשן - אלא הפר
 13 הזה האחרון, שבו נגמרה הכפרה.
 14 י. נתערב לו דם הפר בדם השעיר קדם שיגמר ההיות -
 15 נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר, וחוזר ונותן
 16 אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר. נתערבו במתנה
 17 אחרונה - נותן אחת למטה לשם פר, וחוזר ונותן אחת
 18 למעלה ושבע למטה לשם שעיר.
 19 יא. נתחלפו הכוסות, ולא ידע איזה הוא כוס דם הפר
 20 ואיזה הוא כוס דם השעיר - נותן מאחד מהן אחת למעלה
 21 ושבע למטה, ונותן מן השני אחת למעלה ושבע למטה,
 22 וחוזר ונותן מן הראשון אחת למעלה ושבע למטה; נמצא
 23 מכל מקום, שנתן מדם הפר, ואחריו מדם השעיר.
 24 יב. קבל מדם הפר בשתי כוסות, וקבל דם השעיר בשתי
 25 כוסות, ונתערבו מקצת הכוסות, ולא נודע כוס דם הפר
 26 מכוס דם השעיר - הרי זה מזה כל ההיות כמצותן מן
 27 הכוסות שלא נתערבו, ושופך שגרי אלו שהזה מהן על
 28 היסוד כמצוה; ואותן הכוסות שנתערבו, ישפכו לאמה [-
 29 תעלת העזרה].
 30 יג. פר יום הכפורים - אף על פי שכהן גדול קונה אותו
 31 משלו, שנאמר: "פר חטאת אשר לו" - המקום הפקיר
 32 ממונו בו לכל אחיו הפהנים; שאלו לא היה להן בו
 33 שתפות, לא היו מתפריין בו. לפיכך, אם מת כהן גדול
 34 קדם שישחט הפר - הפנה שעומד תחתיו אינו מביא פר
 35 אחר, אלא שוחט את של ראשון; ואינו חטאת שמתו
 36 בעליה שתמות, שאין חטאת הרבים מטה. שחט את הפר,
 37 ומת קדם שיכפר בדמו - הפנה האחר נכנס בדם זה
 38 ומכפר בו.
 39 יד. שני שעירי יום הכפורים - מצותן שיהיו שוין במראה
 40 ובקומה ובדמים [- במחירים], וליקחתן כאחת; אף על פי
 41 שאינן שוין, כשרים; לקח אחד מהן היום ואחד למחר -
 42 כשרים.
 43 טו. מת אחד מהן - אם עד שלא הגריל מת, יקח זוג
 44 לשני. ואם משהגריל מת - יביא שנים ויגריל עליהן
 45 בתחלה, ורואה איזה הוא שמת: אם היה של שם, אומר:
 46 'זה שעלה עליו הגורל לשם יתקנים תחתיו'; ואם היה
 47 המת של עזאזל, יאמר: 'זה שעלה עליו הגורל לעזאזל'

מתוך מהדורת חזק

47 ח. ספק קדשים, כגון בהמה שהיא ספק בכור וכיוצא בה
48 - הרי הן אסורין בגזזה ועבודה; והגוזז או העובד בהן,
49 אינו לוקה.

50 ט. בהמת הקדש שנפל בה מום ונפדת כמו שבארנו -
51 אינה מתרת בגזזה ועבודה, והרי היא באסורה עד
52 שתשחט; נשחטה אחר פדיונה - התרה באכילה. במה
53 דברים אמורים? בשקדם הקדשן את מומן, או קדם מום
54 עובר להקדשן; אבל המקדיש בעלת מום קבוע למזבח -
55 אינה אסורה בגזזה ועבודה אלא מדבריהם [של חכמים].
56 נפדת - הרי זו פחלין לכל דבר, ומצא לחלין להגזוז ולהעבד;
57 חוץ מן הבכור והמעשר, שהקדשה חלה על גופן אף על פי
58 שהן בעלי מומין קבועין מתחלתן, ואינן יוצאין לחלין להגזוז
59 ולהעבד לעולם. ואסור להרביע [ולזווג] בבכור ובפסולי
60 המקדשין.

61 י. מתר לתלש השער לפתחלה מן הקדשים כדי להראות
62 המום לממחה; ואותו השער שפילש או שנשר מן הבהמה
63 או מן הבכור והמעשר - הרי זה אסור בהנזה אפילו לאחר
64 שישחטו מפני מומן; גזזה שמא ישהה אותן [בחיים,
65 שינשור צמרם], הואיל ואינן באין לכפרה [אינו מזדח
66 לשוחטן]. אבל צמר הנשור מן החטאת והאשם - מתר
67 בהנזה לאחר שחיטתן מפני מומן; הואיל ולכפרה הן
68 באין, אינו משהה אותן. ואם נתלש מן העולה - הרי זה
69 ספק. וכל שיתלש מן הקדשים אחר שנפל בהן מום - הרי
70 הוא מתר בהנזה, שהרי לא תלש בידו; חוץ מן הבכור
71 והמעשר - שאף הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום, אסור
72 בהנזה.

73 יא. השוחט בכור או שאר מקדשין, תולש השער מכאן
74 ומכאן לעשות מקום לספין - ובלבד שלא יזיזנו [- השער]
75 ממקומו.

76 יב. קדשי בדיק הבית אסורין בגזזה ועבודה מדברי
77 סופרים [- חכמים]; אבל מן התורה אינן אסורין. לפיכך,
78 הגוזז אותן או העובד בהן - אינו לוקה, אבל מכין אותו
79 מפת מרדות.

80 יג. המקדיש עבר למזבח - אמו אסורה בעבודה מדברי
81 סופרים; מפני שעבודתה מכחשת את העבר, גזרו בה.
82 והרי היא מתרת בגזזה, שאין בה הפסד לולד. הקדיש
83 אבר אחד מן הבהמה, בין לבדק הבית בין למזבח - הרי
84 הדבר ספק אם אסורה בלה בגזזה ועבודה או אינה
85 אסורה; לפיכך אין לוקין עליה.

יום שלישי ז' אלול ה'תשע"ג

פרק ב

87 א. קדשים קלים - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. נזרק
88 הדם - מועלין באמורייהן [אברים וחלקים חשובים
89 המוקטרים] עד שיצאו לבית הדשן [- עד פינוי אפרם];
90 שהרי הן לאשים, ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו

1 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשלם המועל
2 אשר חטא בתוספת חמץ וקרבן, וזה הוא דין המועל;
3 (ב) שלא לעבד בקדשים; (ג) שלא לגז קדשים. ובאור
4 מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

5 א. אסור להדייט להנות מקדשי ה', בין מדברים הקרבין
6 על גבי המזבח, בין מקדשי בדיק הבית [- המקדש]; וכל
7 הנהנה בשנה פרוטה מקדשי ה', מעל.
8 ב. דברים שהתרו באכילה מן הקרבנות - כגון בשר
9 חטאת ואשם אחר זריקת דמן, או שתי הלחם [של
10 שבועות] אחר זריקת דם שני הפכשים - אין בהן מעילה.
11 אפילו אכל הור מאלו וכיוצא בהן - הואיל והן מתרין
12 למקצת בגי אדם להנות בהן, כל הנהנה מהן לא מעל.
13 ואפילו נפסלו ונאסרו באכילה - הואיל והיתה להן שעת
14 התר, אין חיבין עליהן מעילה.

15 ג. המועל בזדון - לוקה, ומשלם מה שפגם מן הקדש
16 בראשו [- קרן]. ואזהרה של מעילה, מזה שגאמר: "לא
17 תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך. . . ונגדך" - מפי
18 השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה לאוכל
19 מבשר עולה, הואיל וכלה לשם; והוא הדין לשאר כל
20 קדש שהוא לה' לבדו - בין מקדשי מזבח, בין מקדשי
21 בדיק הבית - אם נהנה מהן בשנה פרוטה, לוקה. מעל
22 בשגגה - משלם מה שנהנה, ותוספת חמץ, ומביא איל
23 בשני סלעים ומקריבו אשם, ומתכפר לו; וזה הוא הנקרא
24 'אשם מעילות', שגאמר: "וחטאת בשגגה מקדשי ה',
25 והביא את אשמו. . . ואת אשר חטא מן הקדש ישלם, ואת
26 חמישתו וגו'". ושלום הקרן בתוספת חמץ, עם הבאת
27 הקרבן - מצות עשה.

28 ד. תשלום הקרן והבאת האשם מעכבין הכפרה; ואין
29 החמץ מעכב, שגאמר: "באיל האשם" - איל ואשם
30 מעכבין, ואין החמץ מעכב.

31 ה. הביא מעילתו עד שלא הביא אשמו - לא יצא. נסתפק
32 לו אם מעל או לא מעל - פטור מן התשלומין ומן הקרבן
33 והחמץ. והרי הוא בתחלת ההקדש; ואם נהנה בו, מוסיף
34 חמץ על החמץ. וכבר בארנו במה פעמים, שהחמץ -
35 אחד מארבעה מן הקרן, עד שיהיה הוא וחמשו חמשה.
36 ו. יש דברים שאין חיבין עליהן משום מעילה מדברי
37 תורה, אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים; והנהנה
38 בהן, משלם קרן בלבד, ואינו מוסיף חמץ, ואינו מביא
39 אשם.

40 ז. כל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים -
41 אסורין בגזזה ועבודה, שגאמר: "לא תעבד בבכור שורך,
42 ולא תגז בכור צאנך"; והוא הדין לשאר קדשים. והגוזז
43 את השור או העובד בצאן - לוקה מן התורה; ותולש אינו
44 כגוזז. ויראה לי שאינו לוקה עד שיגזז כדי רחב הפיט
45 כפול [- מידת טוויה] - לא יהיה זה חמור מן השבת.

מועלין, עד שיתנו ממנו מתנותיו [- שתעשה עבודתו];
נתנו ממנו המתנות - התרו השירים באכילה, כבשר
חטאת ואשם.

יא. כל דמי שחטת הקדשים - אין מועלין בו, בין לפני
כפרה בין לאחר כפרה, עד שיצא לנחל קדרון; יצא לנחל
קדרון - מועלין בו, מפני שהיה נמכר לגנות, ודמיו
הקדש. אבל המקוץ דם לבהמת קדשים - הרי הוא אסור
בהנזה, ומועלין בו; הואיל ואינה יכולה לחיות בלא דם,
הרי הוא כגופה.

יב. העצמות והגידים והקרנים והטלפים שפרשו מקדשי
קדשים לפני זריקת דמים - מועלין בהן; פרשו לאחר
זריקת דמים - אין מועלין בהן. עצמות העולה שפרשו
לפני זריקה - אין מועלין בהן לאחר זריקה; שהזריקה
מתרת אותן. ואם פרשו אחר זריקה - מועלין בהן לעולם.
עצמות העולה שפקעו [קפצו] מעל המזבח - קדם חצות
הלילה, מועלין בהן; לאחר חצות, אין מועלין בהן; אף
על פי שפקעו קדם חצות - כיון שהגיע חצי הלילה, נעשו
כל האברים כמי שנתאכלו ונעשו אפר.

יג. גחלת שפקעה מעל המזבח, בין לפני חצות בין לאחר
חצות - לא נהנין ולא מועלין; אבל גחלת של קדשי בך
הבית - מועלין בה. והשלכת - לא נהנין ולא מועלין.
יד. דשן [אפר] המזבח החיצון, בין קדם הרמת הדשן
בין אחר הרמה - מועלין בו.

טו. דשון המזבח הפנימי ודשון המנוחה - לא נהנין ולא
מועלין.

טז. כל בהמת קדשי קדשים שהיא בעלת מום - בין
שקדם מום קבוע להקדשה, בין שקדם הקדשה למום
קבוע, ואפלו היתה מחסר זמן [כגון: פחות מח' יום
ללידתו - שאסור להקריבו] - מועלין בה משהקדשו, עד
שיפדו. אבל תורין [קטנים] שלא הגיע זמנן, ובגו יונה
שעבר זמנן, והן קדשי מזבח - אף על פי שאסור להנות
בהן, הנהנה לא מעל; הואיל ואינן ראויין לפדיון, הרי הן
כחטאות המתות; לפיכך אין מועלין בהן.

יום רביעי ח' אלול ה'תשע"ג

פרק ג

א. קדשי מזבח שמתו - יצאו ידי מעילה דבר תורה, אבל
מועלין בהן מדברי סופרים [חכמים]. וכן אם נפסלו
בדברים שיפסלו בהן הקרבנות, שכתב בארנום - מועלין
בהן מדברי סופרים. במה דברים אמורים? בשלא היה
להן שעת הטר לאכילת פהנים; אבל אם היה לקדשי
קדשים הנאכלין שעת הטר, ואחר כך נפסלו ונאסרו
באכילה - הואיל והתרו שעה אחת, אין מועלין באותו
דבר שהיה ראוי לאכילה כמו שבארנו. ביצד? קדשי
קדשים שנפסלו קדם שיגיע הדם למזבח בהלכתו - כגון
ששחטן בדרום, אף על פי שקבל בצפון, או ששחטן

שבארנו. אפלו העלה האמורין שלהן למזבח קדם זריקה
- אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. הוציא אמוריהן לחוץ
[- חוץ לעזרה] קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שיזרק
הדם. נזרק הדם - אף על פי שעדין הן בחוץ ולא החזירן,
מועלין בהן; שהזריקה מועלת ליוצא בין להקל בין
להחמיר.

ב. כל קדשי קדשים - מועלין בהן משהקדשו עד שיזרק
הדם. נזרק הדם - מועלין בהן בדבר שפלו לאשים, עד
שישרף ויצא לבית הדשן; ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו
שבארנו.

ג. ביצד? העולה, אחד עולת העוף ואחד עולת בהמה,
והקמץ [הקרב מן המנחה], והלבונה [מין עשב למנחות],
ומנחת פהנים, והחבתין [מנחת חביתין], ומנחת נסכים
[הבאה עם הקרבנות] - מועלין בהן משעת הקדשן, עד
שיצאו אחר שרפתן על המזבח לבית הדשן.

ד. וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין - מועלין בהן
משעת הקדשן, עד שישרפו ותגמר שרפתן בבית הדשן
ויתוף הבשר; אבל קדם שיתוף - מועלין בו והוא בבית
הדשן.

ה. וכן פרה אדמה מועלין בה משהקדשה עד שתעשה
אפר; אף על פי שהיא קדשי בך הבית, הרי נאמר בה:
"חטאת היא". ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר
פרה.

ו. חטאת בהמה, ואשם, וזבחי שלמי צבור - מועלין בכלן
משהקדשו עד שיזרק הדם. נזרק הדם - מועלין באמוריהן
עד שיצאו לבית הדשן; ואין מועלין בבשר. וכן חטאת
העוף - מועלין בה משהקדשה עד שיזה דמה. הזה דמה
- אין בה מעילה, אבל אסור להנות במראתה [מצבור
הפטולת] ונזחיתה; והנהנה בהן אחר הזזה, לא מעל.

ז. המנחות - מועלין בהן משהקדשו, אף על פי שעדין
לא נתקדשו בכלי שרת, עד שיקטיר הקמץ; קרב הקמץ
- התרו השירים באכילה. ואם נפסלו השירים או חסרו
ואחר כך הקטיר הקמץ - הואיל והקטרה זו אינה מתרת
השירים באכילה, הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה או
לא יצאו.

ח. לחם הפנים - מועלין בו משהקדש, אף על פי שעדין
לא נאפה, עד שיקטיר הבזיכין; הקטיר הבזיכין - הטר
באכילה. וכן שתי הלחם - מועלין בהן משהקדשו, קדם
שיאפו, עד שיזרק דם הכבשים; נזרק דם הכבשים - התרו
באכילה.

ט. הנסכים - מועלין בהן משהקדשו; גרדו לשיתין
[תעלות תחת המזבח], אין מועלין בהן. מים שמוסכין בחג
הספות - כל זמן שהן כפד של זֶהב, אין נהנין בהן;
והנהנה, לא מעל. נתנו אותן בצלוהית - מועלין בכלן,
שהרי הן מקלל הנסכים.

י. לוג שמן של מצרע - מועלין בו משהקדש בכלי, עד
שיזרק דם האשם; נזרק דם האשם - לא נהנין ולא

מתוך מהדורת חזק

המקום -] שחשב לאכלה לא במקומה], וכן שתי הלחם
[של שבועות] ולחם הפנים שנתפגלו או שנפסלו
במחשבת המקום - מועלין בהן, שהרי לא היתה להן
שעת התר.

ט. וכן קמץ [ממנחה] שיצא לחוץ -] חוץ לעזרה] או לן,
וחזר והקטירו - מועלין בשירים, שהרי לא היתה שם
שעת התר; אבל אם נטמא הקמץ והקטירו - אין מועלין
בשירים; שהצץ [של הכהן הגדול] מרצה [מכפר] על
הטמא, ואינו מרצה לא על הלן ולא על היצא. יצאו
השירים או נטמאו, ואחר כך הקטיר הקמץ - אף על פי
שהן אסורין באכילה - אין מועלין בהן, שהרי קרב הקמץ
במצותו.

י. הנהגה מקדשי קדשים בלן לפני זריקת דמן, או
מאמורי [אברי] קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהגה מן
העולה בלה, או מן הקמץ והלבונה ומנחת פהנים
והחבתין -] מנחת חביתין] - יפל מה שנהגה לנדבה; מעל
בקרבנות הצבור - יפל מה שנהגה ללשפה [לבדק הבית].
יא. נהגה קדם זריקה מבשר קדשי קדשים שנטמא, או
שנהגה מאמורי קדשים קלים, אף על פי שהעלן לראש
המזבח - הרי זה פטור.

יב. קדשי המזבח - חלכן וביציהן אסור להנות בהן;
והנהגה לא מעל. לפיכך ולד הקדשים, וכן ולד המעשר -
לא יצק מאמו, אלא מבמהמה אחרת חל. ויש לאדם
להתנדב ולומר: 'חלב בהמה זו החלין, יהיה קדש לזולות
הקדשים שיינקוהו, כדי שלא ימותו'.

יג. הקדיש בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, כגון שאמר:
'דמי בהמה זו לנסכים, ודמי בן יונה זה לשלמים' - הרי
הן כקדשי בדק הבית, ומועלין בחלכן ובביציהן כמו
שיתבאר.

יום חמישי ט' אלול ה'תשע"ג

פרק ד

א. המפריש מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו, לתורים
ובגני יונה - מועלין בהן משעה שהפריש; הפריש לשלמים
- אין מועלין בהן.

ב. הקדיש אכר אחד לדמיו -] את שוויין] למזבח - הרי
זה ספק אם פשטה קדשה בכלו או לא פשטה. לפיכך
תקרב, ולא יפדה; ואם נפדה, אין מועלין בפדיונו.

ג. המפריש מעות לגזירותיו -] לקרבנותיו], אסור להנות
בהן; ואם נהגה, לא מעל - מפני שהן ראויין לבוא בלן
שלמים, ואין בשלמים מעילה אלא באמוריהן [החלקים
שמקטירים על המזבח] אחר זריקת דמים. מת, יפלו
לנדבה: היו מפדשין -] פירש כל מטבע לקרבן מסוים] -
דמי חטאת ילכו לים המלח [שלא יהנו בהם], ולא נהנין
ולא מועלין; דמי עולה - יביאו עולה, ומועלין בהן. אמר:
'אלו לחטאתי, והשאר לגזירותי' - אם נהגה בכל השאר,

1 בצפון וקבל בדרום, או ששחט ביום וזרק בלילה, או
2 ששחט בלילה וזרק ביום, או ששחט במחשבת הזמן או
3 במחשבת המקום -] שחשב שלא לאכלה בזמנה או
4 במקומה], או שקבלו הפסולין [לעבודה] את דמן אף על
5 פי שזרקוהו בשירים, או שזרקוהו פסולין אף על פי
6 שקבלוהו בשירים, או שיצא הבשר או הדם בלו [חוץ
7 לעזרה] קדם זריקת הדם, או שלן הדם - בכל אלו מועלין
8 בכלן לעולם, שהרי לא היה להן שעת התר. אבל אם הגיע
9 הדם למזבח במצותו, ואחר כך לן הבשר או האמורין, או
10 שנטמא הבשר או האמורין [חלקים המוקטרים], או שיצא
11 הבשר או האמורין לחוץ, או שיצא מקצת הבשר קדם
12 זריקת דמים - בכל אלו וכיוצא בהן, אין מועלין בשאר
13 בשרן; שהרי היה לו שעת התר לאכילה, כמו שבארנו.
14 ב. קבלו הפסולין את הדם והזרקוהו, וזוהי הקשרים
15 לעבודה, וקבלו שאר דם [שיצא בן] הנפש והזרקוהו - אין
16 מועלין בבשרן; שאין הפסולין עושין שאר דם הנפש
17 שירים -] שפסולין לזריקה], חוץ מן הטמא - הואיל וראוי
18 לעבודת צבור, עושה שאר הדם שירים.

19 ג. ביצד? קבל הטמא וזרק - אף על פי שחזר הבשר
20 וקבל שאר דם הנפש והזרקו, הרי אלו לא היתה להן שעת
21 התר, ומועלין בכלן; שזה הדם שירים הוא, ואין זריקת
22 השירים מועלת. כבר בארנו, שאין בקדשים קלים מעילה
23 לעולם, חוץ מאמוריהן אחר זריקת הדם - והוא שתהיה
24 זריקה המועלת. אבל קדשים קלים שנתפגלו [ונפסלו] -
25 אף על פי שזוהי הדם, אין מועלין באמוריהן; וכן אם
26 יצא הדם - אף על פי שהחזירו והזרקו, אין מועלין
27 באמורין.

28 ד. כל חטאות המותות, כגון ולד חטאת ותמורתה -]
29 החליף קרבן בבהמה אחרת - ונתקדשו שניהם] וכיוצא בהן
30 - אסור להנות בהן; ואם נהגה, לא מעל.

31 ה. וכל חטאת [שדינה] שתתעב עד שיפול בה מום -
32 מועלין בה עד שתפדה.

33 ו. המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה, ואחר
34 כך נמצאת הראשונה, והרי שתייהן עומדות, ושחט שתייהן
35 כאחת, וזרק דם אחת מהן - אין מועלין לא בבשר זו
36 שזוהי דמה ולא בבשר תחתיה, ואף על פי שאינו ראוי
37 לאכילה, הואיל ואם רצה מזה זורק ואם רצה מזה זורק.
38 אבל אם שחט זו אחר זו - אין דמה מועיל לבשר תחתיה,
39 ואפילו לאחר זריקה; שהרי לא היתה לה שעה הראויה
40 להתר בשורה.

41 ז. כל חטאת העוף או עולת העוף שנפסלה בשנוי עשייתה
42 או בשנוי מקום עשייתה - מועלין בה, חוץ מעולת העוף
43 שנמלקה למטה במליקת חטאת לשם חטאת; שאף על פי
44 שלא עלת לבצלים לשם חובה -] חובת קרבנס], אין
45 מועלין בה - הואיל ושנה שמה ומקום עשייתה, ושנה
46 מעשייה לשם דבר שאין בו מעילה.

47 ח. מנחה שנתפגלה [ונפסלה] או שנעשית במחשבת

ט. יש מעילה בנדרים. כיצד? האומר: 'כפר זו עלי
קרנך', או 'הקדש', ואכלה - מעל, אף על פי שהיא מתרת
לאחרים; לפיכך אין לה פדיון [אם אפשר לפדותה],
שהרי אינה קדש אלא לזה בלבד. אומר: 'כפר זו קדש',
או 'קרנך', ואכלה בין הוא בין אחר - מעל; לפיכך יש
לה פדיון. היתה לפניו כפר של הקדש, ואמר: 'כפר זו
הקדש' - נטלה על מנת לאכלה, מעל לפי בלה; על מנת
להוריש, מעל לפי טובת הגיה שבה.

י. האומר לחברו: 'כפרי עליך הקדש', וחזר ונתנה לו -
המקבל מתנה זו מעל לכשיצא [כשיהנה בה], שהרי
הנותן אינה אסורה עליו. וכן כל פיוצא בזה משאר
הקונמות [נדרים באמצעות התפסת קדושת קרבן], יש בהן
מעילה לנאסר בהן. וכל דברים הנאסרין עליו בנדר כזה,
מצטרפין; ואם נתנה מכלל בשנה פרוטה, מעל.

יא. האומר: 'הרי הנטיעות האלו קרנך אם אינן נקצצות
היום, וטלית זו קרנך אם לא תשרף היום', ועבר היום
ולא נקצצו הנטיעות ולא נשרפה הטלית - הרי הן הקדש;
ויפדו כשאר ההקדשות, ואחר כך יהנה בהן. אבל אם
אמר: 'הרי הנטיעות האלו קרנך עד שיקצצו' - אינו יכול
לפדותן; שבכל עת שיפדו - יחזרו הקדש עד שיקצצו;
וכיון שנקצצו - אינן צריכין פדיון, אלא נהנין בהן מיד.
במה דברים אמורים? בשפדן המקדש. אבל אם פדן
אחר - הרי אלו יוצאין לחלין אף על פי שפדן לא נקצצו,
יהיו מתרין אף למקדיש.

יום שישי י' אלול ה'תשע"א

פרק ה

א. אחד המקדיש לבדק הבית [הוצאות המקדש] דבר
הראוי לבדק הבית, כגון אבן או קורה, או המקדיש לבדק
הבית דבר הראוי למזבח, כגון כבשים ותורים, או
המקדיש למזבח דבר הראוי לבדק הבית, כגון אבן או
קורה, או המקדיש לזה ולזה דברים שאינן ראויין לא לזה
ולא לזה, כגון המקדיש תנגולין וחמץ וציר או קרקע,
אפלו הקדיש אשפה מלאה וכל או עפר או אפר - מועלין
בכלן משעה שהקדשו, עד שיפדו דברים הראויין
להפדות.

ב. כל קדשי בדק הבית, עם דברים שמועלין בהם מקדשי
מזבח - מצטרפין זה עם זה למעילה; ואם נתנה בשנה
פרוטה מכלל, מעל.

ג. אכל והאכיל חברו, או נתנה ומהנה חברו - אכילתו
והננת חברו, או אכילת חברו והננתו - פלן מצטרפין
למעילה; ואם נעשה מן הכל הנה בפרוטה, מעל.

ד. המעילה מצטרפת לזמן מרבה. כיצד? נתנה היום מן
ההקדש, ונתנה לאחר כמה ימים בהעלם אחד [שלא
נודע לו בנתיים על מעילתו הראשונה] - הרי אלו
מצטרפין לפרוטה, ומעל.

מַעַל; נִהְנֶה בְּמִקְצָתוֹ, לֹא מַעַל. וְכֵן אִם אָמַר: 'אֵלּוּ
לְעוֹלָתִי, וְהִשָּׁאֵר לְנִזְרוֹתַי', וְנִהְנֶה בְּכֻלּוֹ - מַעַל; נִהְנֶה
בְּמִקְצָתוֹ - לֹא מַעַל, שֶׁאֵין בְּדָמֵי שְׁלָמִים מַעֲלָה. הַפְּרִישׁ
מַעוֹת וָאָמַר: 'אֵלּוּ לְעוֹלָתִי וְאֵלּוּ לְחֻטָּאתִי וְאֵלּוּ לְשְׁלָמִי',
וְנִתְעַרְבוּ - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן, וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתוֹ. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה?
יִקַּח שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת, וּמִחֻלָּל [פּוֹדֵה] דָּמֵי חֻטָּאת בְּכָל מָקוֹם
שֶׁהוּא עַל הַחֻטָּאת, וְדָמֵי עוֹלָה עַל הָעוֹלָה, וְדָמֵי שְׁלָמִים
עַל שְׁלָמִים.

ד. אחד ממחייב קנין [קני עופות] שהפריש מעות
ואמר: 'אלו לחובתי' - מועלין בכלן, ומועלין במקצתן.
ואם מת - יפלו לנדבה כמו שבארנו בנזירות, ומועלין
בהן.

ה. המפריש חטאת על אכילת חלב, והביאה על אכילת
דם - הרי זה לא כפר, לפיכך לא מעל. הפריש מעות
לחטאת חלב, וקנה בהן חטאת לדם בשוגג - כפר, לפיכך
מעל; במזיד - לא כפר, לפיכך לא מעל.

ו. המפריש שתי סלעים לאשם, ולקח בהן שני אילים
לחלין - הואיל וקנה חלין בדמי אשם, מעל, וחייב לשלם
עשרה דינרים שהן שני סלעים וחמשון, וביא בהן אשם;
וביאר אשם על מעילתו. לפיכך, אם היה אחד משני
האילים שקנה יפה שתי סלעים והשני יפה עשרה דינרין
- יביא השנה עשרה אשם תחת המעילה עם החמש,
וביאר השנה שני סלעים אשם על מעילתו. לקח אחד
לאשם ואחד לחלין - אם היה של אשם יפה שתי סלעים,
יביא אותו לאשמו הראשון. וכן אם היה זה החלין יפה
שתיים - יביא אותו אשם מעילתו, שהרי מעל בסלע אחת
מדמי האשם; וישלם חמשה דינרין, ויפלו לנדבה.

ז. הנהנה מדמי חטאת עד שלא קרבה חטאתו - יוסיף
חמש על מה שנהנה, ויביא בדמים חטאתו [בהמה יותר
יפה], ויביא קרנך אשם על מעילתו; וכן אם נתנה מדמי
אשם עד שלא קרב אשמו - יוסיף חמש, ויביא בדמים
אשמו, ויביא אשם אחר למעילתו; שקרבנות המזבח,
[דמי] מעילתן לקרבנות המזבח [לרכישת קרבן], וקדשי
בדק הבית, מעילתן לבדק הבית. נודע לו שמעל, ואחר
כך קרבה חטאתו ועדין לא הפריש מעילתו, או שהפרישה
ולא כללה בדמי חטאתו - יוליד המעילה וחמשה לים
המלח; נודע לו שמעל אחר שקרבה חטאתו - יפלו מעות
המעילה וחמשה לנדבה; שאין מפרישין פתחלה לאבוד
[שאינו יכול לצרפם כבר לקרבן]. ובין כך ובין כך, יביא
אשם מעילתו. ובאשם, בין שנודע לו שמעל קדם שקרב
אשמו או אחר שקרב - תפל מעילתו וחמשה לנדבה,
מפני שהיא כמותר אשם; ויביא אשם מעילתו.

ח. המוכר עולתו ושלמיו - לא עשה פלוס. ודין תורה,
שיחזרו המעות חלין כמות שהיי; וקנסו אותו חכמים,
שיפלו המעות לנדבה; אפלו היתה בהמה שנה ארבעה
ומכרה בחמשה - החמשה פלן יפלו לנדבה. ואין כאן
מעילה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

יב. שמרים של הקדש שנמת עליהן מים - ראשון ושני
ושלישי, אסור להנות בו; והנהנה לא מעל. רביעי, מתר.
במה דברים אמורים? בקדשי בדק הבית; אבל קדשי
מזבח - אף מרביעי ואילף, לעולם אסור.
יג. המקדשי תרנגולת למזבח - מועלין בה ובביצתה;
הקדשי חמור למזבח - מועלין בה ובחלבה. הקדשי
תורים לבדק הבית - מועלין בהן ובביצייתן, כמו שבארנו.
יד. פתנות כהנה שכלו - מועלין בהן כשאר קדשים;
והחדשים - הואיל ונתנו להנות בהן, אין מועלין בהן.
טו. קדשי גויים - אם לבדק הבית הקדשי, מועלין בהן.
ואם קדשי מזבח הן - אין בהן מעילה מן התורה, שנאמר
בקרבת: "דבר אל בני ישראל"; אבל אסור להנות בהן
מדברי סופרים.

טז. קול ומראה גרים של הקדש - לא נהנין ולא מועלין.
במה דברים אמורים? בשהרים הקטרת אחר שעת
התמלך; אבל אם הרים בקטרת כשתפלה תמרתה, מעל.

יום שבת קודש י"א אלול ה'תשע"ג

פרק ו

א. יש דברים שהאדם נהנה בהן ולא יפגמו - כגון
המשתמש בכלי זהב טהור; ויש דברים שיפגמו - כגון
בגדים, וכלי כסף ונחשת וברזל, וכיוצא בהן. והנהנה
בשנה פרוטה מן ההקדש שאינו מחבר בקרקע - אם נהנה
בדבר שאין בו פגם, כגון שנשתמש בכלי זהב של הקדש
- מעל. נהנה בדבר שיפגם - כגון שלבש בגדי הקדש, או
בקע בקרדס - לא מעל, עד שיפגם בהקדש בשנה פרוטה
באותו דבר עצמו שנהנה בו, ויתפון להנות, ויפגם ונהנה
כאחת. נהנה בכחצי פרוטה ופגם בכחצי פרוטה, או
שנהנה בשנה פרוטה ופגם בשנה פרוטה בדבר אחר, ולא
נהנה במה שפגם ולא פגם במה שנהנה - הרי זה לא
מעל; עד שיהנה בשנה פרוטה, ויפגם באותה נהנה בשנה
פרוטה בדבר עצמו. כיצד? הרי שהתיר מטלית מבגד
הקדש, ויתפרה בבגדו וילבשה ונהנה בה בשנה פרוטה,
והפסיד בבגד שהתירה ממנו בשנה פרוטה, ולא הפסיד
במטלית כלום - הרי זה לא מעל; מפני שנהנה בדבר, ופגם
בדבר אחר. וכבר בארנו שנהנה ומהנה חבירו - מצטרף,
ואפילו לזמן מרבה.

ב. קדשי קדשים התמימים שחלש מצמרן, כיון שנהנה
בפרוטה - מעל, אף על פי שלא פגם; שהרי הן דומין לכוס
של זהב, שאינו נפגם - שאין תלישת הצמר פוסלת אותם
מלקרב. אבל אם נפל בהן מום - הואיל ולמכירה עומדין,
והנה פוגמת דמיהן - לא מעל, עד שיהנה ויפגם בפרוטה.
חלש מהן אחר שמתו - כיון שנהנה, מעל; שאין פגם
למתה. ומעילה זו מדבריהם [של חכמים], כמו שבארנו.
ג. המועל בקדשי בדק הבית - כיון שמעל בשגגה - נחלל
הקדש, וזה שיהנה אתריו פטור. מעל בזדון - הואיל ואינו

ה. אין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע; אבל הנהנה
בקרקע עצמה או במחבר לה - לא מעל, אפילו פגם.
כיצד? החורש שדה הקדש, או הזורע בה - פטור; ונטל
מאבקה ונהנה בו, ופגמה - מעל. הדש בשדה הקדש -
מעל; שהאבק שלה מועיל לשדה, והרי נהנה באבק ופגם
השדה. וכן אם חרש שדה הקדש כדי להעלות אבק לעשב
שנתן בה, ונטל העשב - מעל. הדר במקצת הקדש, או
בצל אילן, או שוכף של הקדש - אף על פי שנהנה, לא
מעל; וכן המקדשי בית בנוי - הדר בו לא מעל. אבל
המקדשי עצים ואבנים ובהן בית - הדר שם מעל,
כמו שיתבאר.

ו. גדולי הקדש מועלין בהן. כיצד? הקדשי שדה
והוציאה עשבים, אילן ועשה פרות - מועלין בהן; אבל
המקדשי את הבור ריקן ואחר כך נתמלא מים, הקדשי
אשפה ואחר כך נתמלא זבל, שוכף ונתמלא יונים -
הואיל ואינן גדולי הקדש, אין מועלין בהן. וכך הזבל
והפרש שבתצר הקדש - לא נהנין ולא מועלין; ומה
יעשה בהן? ימכרו, ויפלו דמיהן ללשכה [- לקרבות].
מעין שהוא יוצא מתוך שדה הקדש - אסור להנות במים
שיוצאין ממנו בתוך השדה; והנהנה לא מעל. יצאו המים
חוץ לשדה - מתר להנות בהן. ערכה הגדלה בשדה הקדש
- לא נהנין ולא מועלין. אילן של הדיוט הסמוך לשדה
הקדש, ושרשיו יוצאין בתוך השדה - אם בינו לבין
השדה עד שש עשרה אמה - הרי אותן השרשין שבתוך
השדה אסורין, והנהנה בהן לא מעל; הרי האילן רחוק
יתר על שש עשרה אמה - הנהנה בהן מעל. אילן של
הקדש הסמוך לשדה הדיוט, ושרשיו יוצאין בתוך השדה
- אם הריה בתוך שש עשרה אמה, מועלין בהן; הריה רחוק
יתר על שש עשרה אמה - אותן השרשין שבתוך שדה
הדיוט, לא נהנין ולא מועלין.

ז. קן שבראש האילן של הקדש, שבהנה אותו העוף
מעצים ועשבים וכיוצא בהן - כל הקן, עם הביצים שבו,
עם האפרוחים הצריכין לאמן - אין נהנין בהן; והנהנה
לא מעל.

ח. המקדשי את היצר - מועלין בכלו, בין באילנות, בין
בכל קן שבראש האילנות או שביניהם.

ט. גזברים ששפן [שייפו] עצי הקדש וקצצו אותן -
מועלין באותן העצים הקטנים שחתכו בעת שקצצו; אבל
אין מועלין לא בשפוי, ולא בנסרת, ולא בנביה של עצים,
והוא הגוף הקשה העלל שבתוך העץ הדומה ליבלת, שלא
יצלח למלאכה.

י. המקדשי עבדו - אין מועלין בו, ולא בשערו, אף על
פי שהוא עומד להגזז, מפני שהוא מחבר לו; וכל זמן
שהוא מחבר, הולך ומשפית.

יא. הזורע פרות הקדש, פודה אותן בשעת זרען; ואף
על פי שלא פדה - הרי הגדולים חלין, ואין מועלין בהן,
ואין משלמין מהן קרן וחמש, וחיבין בחלה.

הדברים אמורים, אלא במועל בידון – שהרי לא נתחלל
הקדש. הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו – לא
מעל עד שיוציא אותה בחפציו, או עד שיתן אותה במתנה.
נתנה לחברו – הוא מעל, וחברו לא מעל; שאין מועל אחר
מועל בשאר הקדשות, כמו שבארנו. וכן כל פיוצא בזה.
ח. נטל אבן או קורה של הקדש – לא מעל, שהרי לא
נהנה עדין. בנה אותה בתוך ביתו – מעל; נתנה על גבי
חלון שבמקרה ולא חברה – לא מעל, עד שידור תחתיה
בשנה פרוטה; שאין זו נהנה הנכרת.
ט. נטל פרוטה של הקדש ונתנה לבן – אף על פי שלא
רחץ – מעל, שהרי נהנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצה. וכן
אם נתנה לאחד מבני אמוניות – מעל, אף על פי שעדין
לא עשו מלאכתו.
י. קנה בה חפץ ולא משך – אם מן הגוי, מעל – שמענות
קונות בגוי; ואם משראל, לא מעל [שקנין ישראל
במשיכה].
יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חלין – אף
על פי שלא הוציאן בדברי חל, מעל. כיצד? המביא
חטאתו ונאשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר פפרה
שהביא כפרתו מן ההקדש – מעל; וכלן אין מועלין עד
שיצרק הדם. לפיכך, המביא מנחות ונסכים ולחם תודה מן
ההקדש – אף על פי שעבר עברה – לא מעל, שאין כאן
וריקת דם לכפר עליו.
יב. נתן שקלו ממעות הקדש – כשיתרמו התרומה, ויקנו
ממנה אפלו בהמה אחת ויצרק דמה – ימעל השוקל, שהרי
חלקו באותה בהמה שצורק דמה.
יג. הפריש שקלו והוציאו בשאר צרכיו, בין הוא בין חברו
– מעל. נתנו לחברו לשקלו על ידו, הלך ושקלו על ידי
עצמו – אם נתרמה התרומה, מעל השוקל; שהתורם תורם
על העתיד להגבות, כמו שבארנו בשקלים, וכאלו הגיע
שקל זה ללשפה; ולפיכך מעל. ואם עדין לא נתרמה
תרומה, לא מעל. ולעולם אין מועלין בשיגרי הלשפה.

חייב בקרבן מעילה – לא נתחלל הקדש, אלא הרי הוא
בהנחתו, ואם בא אחר ונהנה בו בשגגה, מעל. במה דברים
אמורים? בשמעל בקדש, והוציאו בתורת חלין, והקנהו
לאחר; אבל אם נהנה בו ופגמו, ולא הקנהו לאחר – יש בו
מועל אחר מועל.
ד. ואין מועל אחר מועל במקדשין, אלא בבהמה וכלי
תשימש בלבד. כיצד? בקע בקרדס של הקדש, ונהנה
בפרוטה ופגם, ובא חברו ובקע בו, ונהנה ופגם, ובא חברו
ובקע בו, ונהנה ופגם – כלן מעל; נטל הקרדס ונתנו
לחברו – הוא מעל, אבל חברו לא מעל. שתה בכוס של זהב
ונהנה בפרוטה, ובא חברו ושתה ונהנה, ובא חברו ושתה
ונהנה – כלן מעל; נטל הכוס ונתנו לחברו מתנה או מכרו
– הוא מעל, וחברו לא מעל. רכב על גבי החמור, ונהנה
בפרוטה ופגם, ובא חברו ורכב עליו, ונהנה ופגם, ובא
חברו ורכב עליו, ונהנה ופגם – כלן מעל; נתן החמור
לחברו מתנה, או מכרו, או שכרו – הוא מעל, וחברו לא
מעל. וכן המשאיל קרדס של הקדש – הוא מעל לפי טובת
הנזה שבו, וחברו מתר לבקע בו לכתחלה; והוא הדין
לבהמה.
ה. בהמת קדשי מזבח אינה כן, אלא יש בה מועל אחר
מועל על כל פנים. כיצד? תלש מן החטאת, ובא חברו
ותלש, ובא חברו ותלש – כלן מעל; וכן אם נתנה לחברו,
וחברו לחברו – כלן מעל. ויראה לי שדין המנחות,
והעופות, והנסכים, וכלי שרת – דין בהמה; שכלן קדשת
הגוף הן.
ו. בהמת קדשי קדשים שנפל בה מום – הואיל והיא
עומדת לפדיון, הרי היא קדשי בדם הבית, שהיא קדשת
דמים; ואם נתנה לחברו, וחברו לחברו – הראשון בלבד
מעל.
ז. אמרו חכמים, שהנוטל אבן או קורה של הקדש, ונתנה
לחברו – שניהן מעל; ואם נתנה לזה הגזבר שהיתה תחת
ידו – הוא מעל, והגזבר לא מעל. ויראה לי, שאין אלו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ה' – י"א אלול ה'תשע"ג

הכליות (שהוא אסור) והאחרת חלב חלב (שהוא מותר),
ואכל אחת מהן ואכל אחר את השניה או שאבדה,
ונסתפק ונתעורר אצלו חשש אם החתיכה שאכל היתה
המתרת או האסורה – זהו שמקריב קרבן על הספק
המתעורר הזה כדי להתכפר בו, וזה נקרא 'אשם תלוי'
(שידור עדיין תלוי ועומד עד שהספק יתברר). אם נתברר
אחר-כך, שמה שאכל הוא חלב הכליות – הרי נתאמת
שזו שגגה ונקריב חטאת קבועה. והכתוב האמור בקרבן

יום ראשון ה' אלול ה'תשע"ג

65

מצות עשה ע.

המצוה המשלימה שבעים – הוא הצווי שצטטנו
להקריב קרבן מסים אם יארע לנו ספק באחת מאותן
העברות הגדולות שחייבים על זדון פרת ועל שגגתן
חטאת קבועה – וקרבן זה נקרא 'אשם תלוי' ואין
הספק הזה אשר אם יארע חייבים עליו אשם תלוי, הוא:
כגון שיש לפניו שתי חתיכות חלב, אחת מהן חלב

66

67

68

69

70

71

72

כִּי־תִחַטֵּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹה גּוֹ' אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע
בְּכָל־דְּבַר טָמֵא גּוֹ' וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ גּוֹ' וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם אוֹ
נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבָטָא בְּשִׁפְתָּיִם גּוֹ' וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ גּוֹ'
וְהָיָה כִּי־יֵאָשֵׁם גּוֹ' וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ גּוֹ' וְאִם־לֹא תִגִּיעַ
יָדוֹ גּוֹ' וְאִם־לֹא תִשָּׁיג יָדוֹ גּוֹ' (ויקרא ה, אִי־א). וְלִכְּנֹן
נִקְרָא 'עוֹלָה וְיֹרֵד' — לְפִי שְׂאִינוֹ קְבוּעַ בְּמִין, אֲלֵא פַעַם
יִיבֵא מִמִּין זֶה וּפַעַם מִמִּין אַחֵר, כְּפִי אֲשֶׁר תִּשָּׁיג יָד
הַחוּטָא הַחֵיב בְּקִרְבָּן. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוֹ גַּם דִּינִי מִצְוָה זֹו
בְּמַסְכַּת כְּרִתוֹת (י) וּבְמַסְכַּת שְׁבוּעוֹת (ז).

יום רביעי ח' אלול ה'תשע"ג

מצות עשה סח. עה. עו.

הַמִּצְוָה הַס"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ שִׁיקְרִיב בֵּית דִּין
קִרְבָּן, אִם שְׁגָגוּ וְהוּרִי שְׁלֹא כְּהִלְכָה, וְזֶהוּ אֲמָרוֹ יִתְעַלֶּה:
"וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיָנִי הַקֹּהֶל"
(ויקרא ד, יג). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוֹ דִּינִי מִצְוָה זֹו וְהִתְנַאֲמִים שְׂבָה
בְּשִׁלְמוֹת בְּמַסְכַּת הוֹרִיּוֹת וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת מִמַּסְכַּת זִכְחִים.
הַמִּצְוָה הַע"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ שְׁכַל־אִשָּׁה זָכָה, אִם
נִתְרַפְּאָה מִן־הַזִּיבוֹת, תִּקְרִיב קִרְבָּן, וְקִרְבָּן זֶה הוּא: "שְׁתִּי
תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה" — וְזֶהוּ קִרְבָּן זָכָה, וְהִיא מְחַסְרֶת
כְּפָרָה עַד שֶׁתִּבְיָאָנוּ. וְאוֹלֵי יִקְשֶׁה עָלֵי מִקְשֶׁה וְיֹאמַר: כִּיִּן
שְׁקִרְבָּן הַזֶּבֶב קִרְבָּן הַזָּכָה, וְהָרִי אֶתָּה מוֹנֶה (בַּמִּנִּין הַמִּצְוֹת)
אֶת־מִין הַקִּרְבָּן — יִהְיֶה הַחֵיב בּוֹ מִי שִׁיְהִיָּה — כְּמוֹ
שֶׁעֲשִׂיתָ בְּקִרְבָּן חֲטָא וְקִרְבָּן אֲשָׁם וְדָא וְקִרְבָּן אֲשָׁם
תְּלוֹי וְקִרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד, שְׁמַנִּית כָּל־אֶחָד מִצְוָה בְּכִנִּי
עֲצֻמָּה, וְלֹא חֲשִׁשְׁתָּ לְרִבּוּי הַחֲטָאִים (לַמְנוּת כֹּל חֲטָא בַּפִּי
עֲצֻמָּה, מִפְּנֵי) שֶׁעַל כָּל־אֶחָד מֵהֶם חֵיבִים אוֹתוֹ הַקִּרְבָּן —
כֶּף גַּם כָּאֵן אֵל תַּחוּשׁ לְמַסְפֵּר הָאֲנָשִׁים, שְׁכַל־אֶחָד מֵהֶם
נִתְחַיֵּב קִרְבָּן הַעוֹף? ! יָדַע (הַמִּקְשָׁה) שְׁקִרְבָּן זָב וְזָכָה אֵינוֹ
בָּא עַל חֲטָאִים, אֲלֵא הוּא קִרְבָּן חוֹבָה בְּמַצֵּב מִסֵּם. אֵלוֹ
הָיָה מַצֵּב הַזֶּה בְּאִישׁ וּבְאִשָּׁה דְּבַר אֶחָד — כְּמוֹ שֶׁהֵם
בָּשָׂם, שֶׁהֵשֵׁם שָׁל זֶה "זָב" וְשָׁל זֹו "זָכָה" — כִּי אִזֹּה הָיָה
צָרִיף לַמְנוּתָם אֶחָד; אֲבָל אֵין הַדְּבַר כֵּן, כִּי הִגְרַת שְׁכִבְתָּ
זָרַע מִן־הָאִישׁ הִיא שְׁחִיב עָלֶיהָ קִרְבָּן, אִף אִם נִגְרַ כְּעִין
שְׁכִבְתָּ זָרַע מִן־הָאִשָּׁה אֵינָה זָכָה, אֲלֵא זֹוֹב הַדָּם מִן־
הָאִשָּׁה הוּא שְׁחִיבָתָ עָלָיו קִרְבָּן; וְאִם זָב הַדָּם מִן־הָאִישׁ
אֵינוֹ חֵיב עָלָיו קִרְבָּן. וּמִלַּת 'זִיבוֹת' אֵין עֲנִינָה אֲלֵא
הַנְּזִילָה, וְאֵין כָּל־הַנְּזִילִים אוֹתוֹ הַדְּבַר עֲצֻמָּה. וּבְכַפּוּשׁ
אֲמָרוֹ (נִדָּה לִב): "הָאִישׁ מִטְמֵא בְּלִבָּן וְהָאִשָּׁה בְּאֶדָם",
וְאֵין דִּין זָב וְזָכָה בְּדִין מִצְרַע וּמִצְרַעַת. וְהַרְאָה הַבְּרוּרָה
לְזֶה אֲמָרָם בְּכִרְתוֹת (ח): "אֲרַבְּעָה מְחַסְרֵי כְּפָרָה (שִׁקְרָב)
"חֲטָא" שִׁלָּהֶם (וְכֹל הַבִּיטוּיִם שֶׁל "חֲטָא" ו"כְּפָרָה" הַמוֹפִיעִים
בַּהֲקָשֶׁר לֹוֹב חֻבָּה אֵינֶם בְּמוֹבָנִים הַמִּצְוִי אֲלֵא בְּמוֹבָנִים הַמַּעֲשִׂי
שֶׁל "חֲסִרּוֹן" ו"הַשְׁלָמָה" מַעֲכָבִן מִלֹּאכּוֹל בְּקִדְשִׁים), וְאֵלוֹ
הֵם: הַזָּב וְהַזָּכָה וְהַיֹּלֶדֶת וְהַמִּצְרַע. הֵנָּה רִוְאָה, אִיף

זֶה הוּא אֲמָרוֹ בְּכִרְשֶׁת וִיקְרָא: "וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תִחַטֵּא
וְעִשְׂתָּהּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְלֹא־יָדַע
וְאָשֵׁם וְנִשְׂא עוֹנוֹ וְהִבִּיא אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאֵן בְּעִרְכָּךְ
לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגָגָתוֹ אֲשֶׁר שְׁגָג
וְהוּא לֹא־יָדַע" (ויקרא ה, יז־יח) — כְּלוֹמֵר: עַל מָה שְׁלֹא
יָדַע אִם שְׁגָג אוֹ לֹא שְׁגָג. וְעַנֵּן זֶה קוֹרְאִים לוֹ חֲכָמִים 'לֹא
הוֹדַע', וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוֹ דִּינִי מִצְוָה זֹו בְּמַסְכַּת כְּרִתוֹת (ז).

יום שני ו' אלול ה'תשע"ג

מצות עשה עא.

הַמִּצְוָה הַע"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ שְׁמִי שֶׁעֲבַר עֲבֹרֹת
מִסִּימֹת יִקְרִיב קִרְבָּן אֲשָׁם וְיִתְכַפֵּר לוֹ — וְזֶהוּ אֲשָׁם
וְדָא. הַעֲבֹרֹת שְׁחִיבִים עָלֶיהֶן קִרְבָּן זֶה הֵן: מַעֲלָה
וְגוֹלָה וְכִיָּאֵת שְׁפָחָה חֲרוּפָה (חֲצִיָּה שְׁפָחָה וְחֲצִיָּה בַת חוּרִין.
כְּגוֹן שֶׁאֶחָד הַשׁוֹתָפִים בַּה שְׁחִרְרָה) וְשִׁקְרָב בְּשִׁבּוּעַת פְּקֻדוֹן
(הַשׁוֹמֵר עַל פְּקֻדוֹן חֲבִירוֹ וְנִשְׁבַּע לִשְׁקֵר עַל אַחַת הַטַּעֲנוֹת
הַפּוֹטְרוֹת אוֹתוֹ לַחֲחִזִּיר הַפְּקֻדוֹן): כָּל־הַמּוֹעֵל בְּשִׁגְגָה, וְהוּא
שִׁיְהִיָּה בְּשׁוּה פְּרוּטָה מִן־הַקֹּדֶשׁ — בֵּין הַקֹּדֶשׁ בְּדָק
הַבֵּית וּבֵין הַקֹּדֶשׁ מִזְבֵּחַ — אוֹ הַגּוֹזֵל חֲבֵרוֹ שְׁוֹה פְּרוּטָה
וְלַמַּעֲלָה וְנִשְׁבַּע; אוֹ הַבָּא עַל שְׁפָחָה חֲרוּפָה אוֹ הַפּוֹפֵר
בְּפְקֻדוֹן וְנִשְׁבַּע — (וְכֹל אֵלוֹ) בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד —
הָרִי זֶה חֵיב לְהַקְרִיב קִרְבָּן עַל חֲטָאָתוֹ, וְאֵינוֹ קִרְבָּן חֲטָאָת
אֲלֵא קִרְבָּן אֲשָׁם; וְקִרְבָּן זֶה נִקְרָא 'אֲשָׁם וְדָא' (כִּי וְדָא
שָׁגָג). אֲמָר יִתְעַלֶּה בְּמַעֲלָה: "וְתִחַטֵּא בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשִׁי ה'
וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַה' אֵיל תָּמִים" (ויקרא ה, טו); וְאֲמָר:
"וְכִחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפְקֻדוֹן גּוֹ' וְנִשְׁבַּע עַל־שִׁקְרָב גּוֹ' וְאֶת־
אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַה' אֵיל תָּמִים" (שם, כֹּא־כֹה). וְאֲמָר: "וְאִישׁ
כִּי־יִשָּׁכַב אֶת־אִשָּׁה שְׁכִבְת־זָרַע וְהִיא שְׁפָחָה נִחְרַפֶּת לְאִישׁ
גּוֹ' וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַה' גּוֹ'" (שם יט, כֹּא־כֹה). וְכִבֵּר
נִתְבָּאָרוֹ דִּינִי מִצְוָה אֵלוֹ בְּמַסְכַּת כְּרִתוֹת (ט).

יום שלישי ז' אלול ה'תשע"ג

מצות עשה עב.

הַמִּצְוָה הַע"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַקְרִיב קִרְבָּן עוֹלָה
וְיֹרֵד עַל עֲבֹרֹת מִסִּימֹת. הַעֲבֹרֹת שְׁחִיבִים עָלֶיהֶן קִרְבָּן
זֶה הֵן: טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְטְמֵאָת קִדְשִׁי וְשִׁבּוּעַת בְּטוּי
וְשִׁבּוּעַת הַעֲדוּת. מִי שֶׁנִּשְׁטָמָא בְּאָב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאָאוֹת, כְּמוֹ
שֶׁקִּבְּעֵנוּ בְּהַקְדַּמַּת סֵדֶר טְהוֹרוֹת, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁגְגָה
— זֹהִי טְמֵאָת מִקְדָּשׁ; אוֹ שֶׁאֲכַל בִּשְׂרָ קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה —
זֹהִי טְמֵאָת קִדְשִׁי; אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת בְּטוּי (נִשְׁבַּע
לַעֲשׂוֹת אוֹ שֶׁלֹא לַעֲשׂוֹת דְּבַר מָה, וְלֹא קִיָּים) וְלֹא קִיָּמָה
בְּשִׁגְגָה; אוֹ נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַעֲדוּת (נִשְׁבַּע כֹּאִילוֹ אֵינוֹ יוֹדַע
עֲדוֹת לַחֲבֵרוֹ) לְשִׁקְרָב — בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד — הָרִי
זֶה מְקִרִיב עַל אֶחָד הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה שִׁיַּעֲשֶׂה קִרְבָּן
הַנִּקְרָא: "קִרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד". וְהוּא אֲמָרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְנִפְשׁ

45 וארבעת מחסרי פפרה אלו כבר נתבארו דיניהם ודיני
46 קרבנותיהם בכללות ופרטות בפרק ח' מנזירות וסוף
47 נגעים ומסכת קנים ובמקומות רבים המפורים בתלמוד,
48 אלא שרבים בכלם במקומות שהעירנו עליהם.

יום שישי י' אלול ה'תשע"ג

מצות לא תעשה קו. מצות עשה פז.

51 המצוה הק"ו — האזהרה שהזהרנו מלהחליף את
52 (בהמת) הקדשים (ולתת בהמה אחרת כחולין) זו היא
53 התמורה, והוא אמרו יתעלה: "לא יחליפנו ולא ימיר
54 אתו" (ויקרא כו, י). וכבר בא לאו מיוחד בפעשׁר בלבד.
55 והטעם לכך מה שאמרו בספרא (פרשת בחוקות), והוא
56 אמרם: "מעשׁר בכלל הנה ולמה יצא? להקיש אליו:
57 כשם שהמעשׁר קדשי מזבח ואסור להמירו — כך
58 כל-הקדשים שהזהיר על תמורתם באמרו: "לא יחליפנו"
59 אינם אלא קדשי מזבח בלבד; ומי שהמיר — לוקה.
60 וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת תמורה.

61 המצוה הפ"ז — הצווי שנוצטוינו שתהא התמורה
62 (בהמת החולין שהקדישה בתמורת בהמת הקדשים. הרי אף
63 שלמעשה אינה עומדת במקום זו של קודש, גם היא —) קדש,
64 והוא אמרו יתעלה: "והיה-הוא ותמורתו יהיה-קדש"
65 (שם, לג). ובפרוש אמרו בריש מסכת תמורה (ד, ט). שאמרו
66 יתעלה: "לא ימירנו" הוא מצות לא-תעשה שנתק לעשה
67 (שקיום העשה — שהתמורה קודש — מנתקת ומבטלת את
68 הלאו). אמרו: הלא ממיר דלאו שנתק לעשה הוא? ושם
69 נאמר גם טעם לכך שהממיר לוקה, אף-על-פי שהוא
70 לאו שנתק לעשה: "לא אתי עשה ועקר תרי לאוין".
71 כלומר: הלאו על התמורה נכפל פעמים: "לא יחליפנו"
72 ו"לא ימיר אותו" (שם, י), וכא עשה אחד — "והיה-הוא
73 ותמורתו יהיה-קדש". הגה נתבאר מה-שרצינו. וכבר
74 נתבארו דיני מצוה זו במסכת תמורה, כלומר: איך
75 תתקנים ואיך לא תתקנים ומה-דינה ואיך קרבה.

יום שבת קודש י"א אלול ה'תשע"ג

מצות לא תעשה קז. מצות עשה קז.

78 המצוה הק"ז — האזהרה שהזהרנו מלשנות את-
79 הקדשים מקרבן לקרבן, כגון שהיה שלמים, לעשותו
80 אשם, או אשם, לעשותו חטאת — שנה וכיוצא בו
81 בלא-תעשה, והוא אמרו יתעלה בכוור בהמה: "לא-
82 יקדיש איש אתו" (ויקרא כו, כו). וכא בקבלה (ערכין פרק
83 ח משנה ז) "לא-יקדיש איש אתו" — הקדש מזבח.
84 ולשון ספרא (פרשת בחוקות): "אין לי אלא ככור, מנין
85 לכל-הקדשים שאין משנין אותם מקדשה לקדשה?
86 תלמוד לומר: "בבהמה לא-יקדיש איש אתו" — רמז

1 מונים זב וזכה בשנים ומונים מצרע פאחד — בין שהוא
2 איש או אשה — לפי שזיבות האיש אינה זיבות האשה.
3 והפסוק הנאמר על קרבנה: "ואם-טהרה מזוכה וגו'
4 וביום השמיני תקח-לה שתי תרים וגו'" (שם טו, כח-כט).

5 המצוה הע"ו — הצווי שנוצטוינו שכל-יולדת תקריב
6 קרבן, והוא: כבש בן-שנתו לעולה ובן-יונה או תר
7 לחטאת. ואם היא עניה, מקריבה שתי תורים או שני בני
8 יונה אחד עלה ואחד חטאת. וגם היא ממחסרי פפרה עד
9 שתקריב, כמו שאמר יתעלה: "ובמלאת ימי טהרה לבן
10 או לבת תביא כבש בן-שנתו וגו'" (שם יב, ו).

יום חמישי ט' אלול ה'תשע"ג

מצות עשה עד. עז.

13 המצוה הע"ד — הצווי שנוצטוינו שכל-איש זב אם
14 נרפא מזיבותו יקריב קרבן, וקרבן זה הוא: "שתי תרים
15 או שני בני יונה אחד חטאת והאחד עלה" — וזהו קרבן
16 הזב, והוא מחסר פפרה עד שיקריבנו (אף שטבל והעריב
17 היום). והוא אמרו יתעלה: "וכי-יטהר הזב מזובו וגו'
18 וביום השמיני יקח-לו שתי תרים וגו'" (ויקרא טו, יג-טו).

19 המצוה הע"ז — הצווי שנוצטוינו שכל-מצרע (שנראתה
20 לבונית בעורו) יקריב קרבן אם נרפא מנגעו, והן שלש
21 בהמות: עולה וחטאת ואשם ולוג שמן. ואם הוא עני —
22 מקריב כבש לאשם ושתי תרים או שני בני יונה אחד
23 לעלה ואחד לחטאת, וזהו הרביעי ממחסרי פפרה. והוא
24 אמרו יתעלה: "וביום השמיני יקח שני-כבשים תמימים
25 וכבשה אחת" (שם יד, י). ואם יאמר אדם: מדוע אינך מונה
26 קרבן מחסרי פפרה כלם כמצוה אחת כיון שיש להם ענין
27 אחד הכוללם, והוא חסור הפפרה, ואז זה היה מין ממיני
28 הטהרה מן-הטמא והיית אומר: המצוה הפלוגית —
29 הוא הצווי שנוצטוינו שלא תשלם טהרת מקצת הטמאים,
30 והם זב וזכה ויולדת ומצרע, עד שיקריבו קרבן, שהרי כן
31 אמה מונה טהרה במקנה (מצות עשה קט) מצוה אחת —
32 יתחייב בה איזה טמא שיהיה, ואינך חושש למין הטמא
33 שנוטמא בה — כך היית יכול למנות קרבן מחסרי פפרה
34 כמצוה אחת, ולא תחוש למין טמא? ! השם יודע ועד
35 שכן היה צריך להיות בהחלט, אלו היה קרבן כל-אחד
36 מארבעת מחסרי פפרה אלו קרבן אחד שאין בו שוני, כמו
37 טהרה בפנים (במקוה) שהיא מין טהרה וחובה על כל-
38 טמא; אבל מניין ששנשנתו קרבנותיהם כמו שאמה רואה,
39 צריך למנות כל-קרבן לבדו בהכרח, כי הדבר שבו נשלמת
40 טהרתו של זה אינו הדבר שבו נשלמת טהרתו של זה.
41 והרי זה כמו מי נדה (מי הואה שבהם היו מערבים את אפר
42 הפרה) ומי מקנה וארבעה מינין שבמצרע (בהם משתמשים
43 לטהרתו: צפרים, עץ ארו וכו') שהן שלש מצות, אף-על-פי
44 שכלן לטהרת טמאים כמו שאבאר (מצות עשה קי).

- 1 על מה שנתאמר: "אשר יבכר לה' בבהמה לא-יִקְדִּישׁ וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ה' מִתְמַוָּה. 4
2 אִישׁ אֶתוֹ" כָּאֵלּוּ אָמַר: כָּל-מִה שֶׁיֵּהָא לֵה' בְּבִהְמָה לֹא הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת הַמֵּת מְטָמָא, 5
3 יִקְדִּישׁ אִישׁ אֶתוֹ קִדְשָׁה אַחֲרָת, אֲלֹא יִשְׁאַר כְּמוֹ שֶׁהוּא. וּמִצְוָה זוּ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאָת מֵת. 6

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אלול, תשי"ט
ברוקלין.

... לשאלתו מאז איזה ספרים מכ"ק מו"ח אדמו"ר וכו' יקדים לרכוש לספרי' שלו - יתחיל בלקוטי דבורים (ניצאו לאחרונה בד' כרכים. ויושלחו לו עתה מכאן, כיון שאין ידוע היש להשיגם כבר באה"ק ת"ו), ס' השיחות, קובצי המכ'.

במש"כ בדברי הרמב"ם (הלי' תשובה ספ"ט) שבימות המשיח עולם כמנהגו נוהג כו' - כן כתב ג"כ בהלי' מלכים רפ"ב. ויעוין בזה בס' עבודת הקודש (לר"מ בן גבאי) ח"ב פל"ח. וגם ע"פ שטחיות לשו[נו] ברמב"ם בזה, הנה ברור הביע דעתו מוחלטה, אודות המאורעות שיהיו קודם התגלות המשיח וסדרן, ז.א. קודם שתתחיל הגאולה. וז"ל בהלי' מלכים פ"א: המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה כו' ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל כו' מי שאינו מחכה לביאתו... כופר בתורה כו' [ואח"כ מבאר מהותו וסדר המאורעות] מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד כו' ויכוף כל ישראל לילך בה כו' וילחם מלחמות ה' כו' ונצח כל האומות שסביביו.

באם כותב בצרפתית או אשכנזית - יש להתענין אודות הדפסת מאמריו שמזכיר במכתביו במכ"ע (נרחוץ?) המופיע שם. אלא שאיני יודע בפרטיות איזה חומר מתאים לקוראי המכ"ע. ויכול לפנות עדכ"ז לד"ר ערמן שם, ומובן שברשותו להוסיף שפונה אליו ע"פ הצעתי, כיון שמכירו הנני כידיד ליובאוויטש מאז ומקדם.

ב"ה, י"ג אלול, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"ב אלול.

ת"ל על הטבת בריאותו, וזה עצמו צריך להוסיף בתקוה שלו ובטחון שילך הלוך וטוב, וככל שיתחזק יותר בבטחון בהשי"ת, דקודם רואים הברכה.

ובמ"ש שקשה לו צוטראגין זיך אל הלימוד וכו', בטח גם זה יוטב במשך הזמן, אבל מובן שהעדר לימוד לגמרי אינו טוב, ובודאי שיקל עליו ללמוד לכה"פ שעות קצרות, וטוב שילמוד בחבורה, ואם חוזר הוא על לימודו ואין לו חבר, ילמוד דוקא מבפנים, ומה טוב להוציא הדברים בדבור ולא להסתפק במחשבה לבד, כן לא ידחוק על עצמו (שפארין זיך מיט זיך) להתחיל ללמוד תומ"י שעות ארוכות כי אם יתחיל מעט מעט, ובודאי כשידבר בהאמור עם הנהלת הישיבה יסייעו לו בזה.

בטח שומר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - לאמרו בכל יום אחר תפילת הבוקר, נוסף על השיעור בחומש הידוע.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולכוח"ט.

מלכים א יח מד-מו

מד וַיְהִי בִשְׁבָעִית וַיֹּאמֶר הַנֶּהֱעָב קִמְנָה בְּכַף־אִישׁ עֲלֶיהָ מִיָּם וַיֹּאמֶר עָלֶיהָ אָמֹר אֶל־אֲחָאֵב אֶסֶר וְרָד וְלֹא יַעֲצֹרְכָה הַגֶּשֶׁם: מה וַיְהִי | עַד־כֹּה וְעַד־כֹּה וְהַשָּׁמַיִם הִתְקַדְּרוּ עִבִים וְרוּחַ וַיְהִי גֶשֶׁם גָּדוֹל וַיִּרְכַּב אֲחָאֵב וַיֵּלֶךְ וַיִּרְעָאֲלָה: מי וַיִּדְיָהוּהָ הֵיחָל אֶל־אֱלֹהָיו וַיִּשְׁנֶם מִתְּנִי וַיִּרְץ לִפְנֵי אֲחָאֵב עַד־בֹּאָהָה וַיִּרְעָאֲלָה:

מלכים א יח א-ח

א וַיֵּגֶד אֲחָאֵב לְאִיזֹבֵל אֶת פֶּלֶאֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהָיו וְאֶת פֶּלֶאֲשֶׁר הָרַג אֶת־פְּלִי־הַנְּבִיאִים בַּחֶרֶב: ב וַתִּשְׁלַח אִיזֹבֵל מַלְאָךְ אֶל־אֱלֹהָיו לֵאמֹר כֹּה־יַעֲשֹׂנוּ אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסְפוֹן כִּי־כַעַת מֵחָר אֲשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ בְּנַפְשׁ אֶחָד מֵהֶם: ג וַיֵּרָא וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ אֶל־נַפְשׁוֹ וַיָּבֹא בְּאֵר שָׁבַע אֲשֶׁר לַיהוָה וַיִּנַּח אֶת־נַעְרוֹ שָׁם: ד וְהוּא־הָלָךְ בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יוֹם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב תַּחַת רֶתֶם (אחת) אַחֵד וַיִּשְׁאַל אֶת־נַפְשׁוֹ לְמוֹת וַיֹּאמֶר | רַב עֲתָה יְהוָה קָח נַפְשִׁי כִּי־לֹא־טוֹב אֲנִי מֵאֲבֹתַי: ה וַיִּשְׁכַּב וַיִּישָׁן תַּחַת רֶתֶם אַחֵד וְהַנֶּהֱיָה מַלְאָךְ נֹגֵעַ בּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֲכֹל: ו וַיָּקִם וַהֲנִה מְרֹאשֵׁתָיו עָנָה רְצָפִים וַצִּפְחַת מִיָּם וַיֹּאכַל וַיֵּשֶׁת וַיֵּשֶׁב וַיִּשְׁכַּב: ז וַיֵּשֶׁב מַלְאָךְ יְהוָה | שְׁנִית וַיִּנְעֵבֵּן וַיֹּאמֶר קוּם אֲכֹל כִּי רַב מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ: ח וַיִּקָּם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיֵּלֶךְ בִּכְתָּ | הָאֲכִילָה הַהִיא אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה עַד הָר הָאֱלֹהִים חֶרֶב:

רש"י

(מד) אסור ורד. אסור מרכבותיך ורד מהר הכרמל (שופטים יג טז) אם תעצרני לא אכל לא אכל ללמד לשון זיור, נזדרז כגבור: (ב) כה יעשון אלהים. כמו שעשית לנביאי הבעל: (ד) רותם. יניכר"א בלע"ז: ויאמר רב. (תרגום:) סגי לי ארכא, עד אימתי אנא מטריף כדין: (ו) רצפים. פחמים, וכן (ישעיהו ו ט): ובידו רצפה:

(מד) אסור ורד. אסור מרכבותיך ורד מהר הכרמל לשוב לביתך, פן ידחק אותך הגשם בדרך: (מה) עד כה ועד כה. בתוך שהלך השליח ובתוך שאסר המרכבה, והשמים התקדרו: (מו) ויד ה'. (תרגום:) רוח גבורה מן קדם ה' נתלבש כח לרוץ לפני המרכבה ברגליו, שלא ילך אחאב יחידי, שחלק כבוד למלכות

מצודת ציון

(מד) אסור. קשור הסוסים להמרכבה: יעצרה. יעכב אותך, כמו (שופטים יג טז) אם תעצרני לא אכל: (מה) התקדרו. נחשכו, כמו (יואל ב י) שמש וירח קדרו: (מו) וישנס. ענין חגורה, ואין לו דומה: עד באכה. עד אשר תבוא, וכאילו ידבר למול היורד המקום: (ב) כעת. הכ"ף באה לאמתת הדבר: (ד) רתם. שם אילן, שגחליו תמיד חמים מאוד, וכן (תהלים קכ ד) גחלי רתמים: (ו) מראשותיו. סמוך לראשו: עוגת. חררה: רצפים. אפויה על גבי גחלים, כמו (ישעיהו ו ט) ובידו רצפה:

מצודת דוד

(מד) אסור ורד. אסור המרכבה ורד לביתך, לבל יעכב אותך הגשם, כי אם תשהה עוד, תהיה מעוכב מן הגשם: (מה) עד כה ועד כה. בין כך ובין כך, רוצה לומר: בעוד שאסר המרכבה וירד ממקומו, חשכו השמים ברבוי העבים, ונשב הרוח ויהי הגשם: וירכב. עם שהיה הגשם: (מו) ויד ה'. רוצה לומר: רוח גבורה מה': וישנס. חגר מתניו, להיות מזורז ביותר ורץ רגלי, לפני מרכבת אחאב, עד המקום אשר יבואו בו ליזרעאל, ועשה זאת לחלוק כבוד למלכות: (א) אשר עשה. בהורדת האש והגשם: (ב) כה יעשון וכו'. הוא ענין שבועה וגזמה ולא אמרה, וכאילו אמרה כהטובה ההיא יעשון וכו', ועוד יוסיפו טובה, כי כעת מחר וכו', ואמרה לשון רבים, כי עבדה לבעל ולאשרה: (ג) וירא. ראה עצמו בסכנה: אל נפשו. בעבור למלט נפשו: אשר ליהודה. ואינה ממשלת אחאב: (ד) תחת רותם. לחסות בצלו: וישאל. שאל מה' לקחת נפשו ולמות בידי שמים: רב עתה. רצה לומר: הואיל ואני עתה בצער, הנה נחשבים לי ימי למרובים, ואין לי חפץ בהם, ולכן קח נפשי, כי לא לעולם אחיה, כי לא טוב אנכי מאבותי, להנצל מן המיתה, ואם כן מה לי עתה, מה לי לאחר זמן: (ה) וישכב וכו'. רוצה לומר: אף כשבא לשכב ולישן בהתפשטות רגליו, לא מצא שנים (רתמים) יחד, לחסות בצילם כל אורך הגוף: והנה זה. הלשון הזה יורה למהירות הדבר, לומר מיד כשישן בא אליו המלאך וכן (שיר השירים ב ח): קול דודי הנה זה בא: נוגע בו. להקיצו, משנתו: (ז) כי רב ממך הדרך. רצה לומר: הדרך שאתה רוצה ללכת בה, היא מרחק רב מפה, ולא תמצא מה לאכול, ולזאת קום ואכול שוב, וממנו תשבוע זמן רב: (ח) בכח האכילה ההיא. על פי נס, לא נתעכלה במעיו כל הזמן ההוא: עד הר. עד בואו להר האלהים, והוא הר חורב:

וכו', ועוד יוסיפו טובה, כי כעת מחר וכו', ואמרה לשון רבים, כי עבדה לבעל ולאשרה: (ג) וירא. ראה עצמו בסכנה: אל נפשו. בעבור למלט נפשו: אשר ליהודה. ואינה ממשלת אחאב: (ד) תחת רותם. לחסות בצלו: וישאל. שאל מה' לקחת נפשו ולמות בידי שמים: רב עתה. רצה לומר: הואיל ואני עתה בצער, הנה נחשבים לי ימי למרובים, ואין לי חפץ בהם, ולכן קח נפשי, כי לא לעולם אחיה, כי לא טוב אנכי מאבותי, להנצל מן המיתה, ואם כן מה לי עתה, מה לי לאחר זמן: (ה) וישכב וכו'. רוצה לומר: אף כשבא לשכב ולישן בהתפשטות רגליו, לא מצא שנים (רתמים) יחד, לחסות בצילם כל אורך הגוף: והנה זה. הלשון הזה יורה למהירות הדבר, לומר מיד כשישן בא אליו המלאך וכן (שיר השירים ב ח): קול דודי הנה זה בא: נוגע בו. להקיצו, משנתו: (ז) כי רב ממך הדרך. רצה לומר: הדרך שאתה רוצה ללכת בה, היא מרחק רב מפה, ולא תמצא מה לאכול, ולזאת קום ואכול שוב, וממנו תשבוע זמן רב: (ח) בכח האכילה ההיא. על פי נס, לא נתעכלה במעיו כל הזמן ההוא: עד הר. עד בואו להר האלהים, והוא הר חורב:

תהלים צ ב.ז.

ב בטרם | הָרִים יִלְדוּ וַתְּחַלֵּל אֶרֶץ וַתִּבֵּל וּמַעוֹלָם עַד־עוֹלָם אֵתָה אֵל: ג תֵּשֶׁב אָנוּשׁ עַד־דָּכָא וַתֹּאמֶר
שׁוּבוּ בְנֵי־אָדָם: ד כִּי אֵלֶּף שָׁנִים בְּעֵינַיִךְ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר וַאֲשִׁמּוּרָה בַּלַּיְלָה: ה זֶרְמָתָם שָׁנָה יִהְיוּ
בַּבֶּקֶר כַּחֲצִיר יַחֲלֶף: ו בַּבֶּקֶר יִצְיֵן וְחֲלָף לְעֶרֶב יִמּוֹלֵל וַיִּבֶשׁ: ז כִּי־כָלִינוּ בְּאֶפֶס וּבַחֲמַתְךָ נִבְהַלְנוּ:

רש"י

היו ימי בני אדם רבים שלא היו אלף שנים בעיניך
אלא כיום הולך שעבר וחלף ומעט מן הלילה עמו
שהרי אמרת לאדם הראשון (בראשית ב) כי ביום אכלך
ממנו מות תמות וחיה תשע מאות ושלושים שנה נמצאו
אלף שנים עולים ליום שלם ומעט מן הלילה עמו:
כיום אתמול כי יעבור. שכבר עבר: (ה) זרמתם
שנה יהיו. עכשיו חטפתם לאותם השנים והבאתם
לימים מועטים שאינם אלא כשנת תנומה ששני
הדורות שבעים שנה הם, כמו שמפורש בסוף הענין
ימי שנותינו בהם שבעים שנה, והם חשוכים שינה
אחת כענין (לקמן קכ"ז) בשוב ה' את שיבת ציון היינו
כחולמים ועל שבעים שנה של גלות בבל נאמר שהיה
שבעים שנה: זרמתם. לשון שטיפה כמו (חבקוק א) זרם
מים: בבקר כחציר יחלוף. הנוול בלילה מת בבוקר
לסוף השנה. ואם (ו) בבקר יציץ. מיד חלף ועד בא
הערב ימולל ויבש, למה: (ז) כי כלינו באפך וגו'.
ועל כל זאת:

(ב) בטרם הרים יולדו. נבראו ובטרם חוללת ארץ
ותבל ומעולם ראשון ועד עולם אחרון אתה אל:
(ג) תשב אנוש עד דכא. מביא אתה יסורין על האדם
עד שאתה מחזיריו להיות תשוש כח וקרוב למות,
ותאמר לו ביסורין שובו בני אדם מדרכיכם הרעים:
(ד) כי אלף שנים בעיניך. אלף שנים של בני אדם
הם כיום אחד של הקב"ה ועוד מן הלילה עמו כי יום
א' של הקב"ה ומעט מן הלילה של הקב"ה הם אלף
שנים שהרי לא אמר הכתוב שיהא יומו של הקב"ה
אחד כאלף שנים אבל כשיצא מעט מן הלילה עמו אז
יומו שלם והוא אלף שנים ולכך מת אדם הראשון תוך
אלף שאם היה חי אלף היה יותר מיומו של הקב"ה
ושמא שיעור אותה אשמורה הוא כמו שיש ממינת
אדם הראשון עד אלף שנים ואנן לא ידעין כמה הוי
אותה אשמורה כי אם מסברא. (מצאתי) כי אלף שנים
בעיניך וגו'. וכשעלתה תשובה בדעתך מתחלה יפה
דנת ובראת אותה וראוין היו השנים לכך לפי (שלא)

מצודת ציון

(ב) ותחולל. ענין יצירה כמו הן בעון חוללתי (לעיל נא): ארץ
ותבל. כשהם סמוכים יורה ארץ על המקום הבלתי מיושבת
ותבל על מקום המיושבת: (ד) ואשמורה. הוא חלק משלשה
חלקי הלילה נקראים אשמורה בלשון מקרא: (ה) זרמתם.
ענין מרוצת המים כמ"ש כזרם מים (ישעיה כח) והושאל למרוצת
השנים: יחלוף. ענין התחדשות כמו יחליפו כח (שם מא):
(ו) יציץ. יפריח: ימולל. ענין כריתה כמו כי אמילם (לקמן
קיא) יבש. ר"ל וכבר נעשה יבש וכן אתה קצפת ונחטא
(ישעיה סד):

ממשורות הלילה כי לאחר שעבר הזמן משמר אחד ואלף שנים לאחת תחשב: (ה) זרמתם. מרוצת חייהם המה כחלום השנינה
כי בהקיצו אין דבר מדברי החלום כן אין ממש בחיי האדם: בבקר. ר"ל בימי הנעורים לבד מחדש ומחליף כח כחציר הזה
שרק בבוקר יחליף כח: (ו) בבקר יציץ. אם בבקר יציץ ומחליף כח הלא לערב בימי הזקנה ימולל ויבש ודומה הוא לחציר
הנתייבש אחר שזרחה החמה עליו כל היום: (ז) כי כלינו. עתה ידבר על לשון בני הגלות בבל שיאמר אם חיי כל אדם הוא
הבל אף אם המה בשלוה כל שכן אנחנו אשר כלינו באפך שאנפת בנו על עונותינו: ובחמתך. הוא כפל במ"ש:

יהל אור

אכלך ממנו מות תמות וחיה תשע מאות ושלושים שנה נמצאו
אלף שנים עולים ליום שלם ומעט מן הלילה עמו עכ"ל. וע'
במד"ר פ' מסעי ע"פ והקרייתם לכם ערים דף רפ"ד ד':

מצודת דוד

(ב) בטרם. עד לא ילדו ונבראו ההרים ועד לא חוללת הארץ
ותבל ומטרם שהיה העולם ועד סוף ימי העולם בכל עת אתה
אל ר"ל חזק ובעל היכולת: (ג) תשב אנוש. אתה משיב את
האדם מן רוב אומץ חזקו אשר יהיה מדוכא ביסורים
המחלישים כח ובוזה כאילו תאמר לבני אדם שובו מדרכיכם
הרעים על כי אין יסורים בלא עון: (ד) כי אלף שנים. ר"ל
ע"י היסורים כאילו תאמר להאדם הלא אף אם תחיה אלף
שנים הלא יהי' בעיניך כיום אתמול כאשר יעבור כי אחר
שעבר הזמן מה לו אם היה זמן מרובה או זמן מועט הלא
הלך לו ואינו: ואשמורה בלילה. וכמו משמרה אחת

ממשורות הלילה כי לאחר שעבר הזמן משמר אחד ואלף שנים לאחת תחשב: (ה) זרמתם. מרוצת חייהם המה כחלום השנינה
כי בהקיצו אין דבר מדברי החלום כן אין ממש בחיי האדם: בבקר. ר"ל בימי הנעורים לבד מחדש ומחליף כח כחציר הזה
שרק בבוקר יחליף כח: (ו) בבקר יציץ. אם בבקר יציץ ומחליף כח הלא לערב בימי הזקנה ימולל ויבש ודומה הוא לחציר
הנתייבש אחר שזרחה החמה עליו כל היום: (ז) כי כלינו. עתה ידבר על לשון בני הגלות בבל שיאמר אם חיי כל אדם הוא
הבל אף אם המה בשלוה כל שכן אנחנו אשר כלינו באפך שאנפת בנו על עונותינו: ובחמתך. הוא כפל במ"ש:

ד כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ואשמורה
בלילה. ופירש"י אלף שנים של בני אדם הם כיום אחד של
הקב"ה כו' ומעט מן הלילה עמו כו' שהרי אמרת לאדה"ר ביום

ח (פיוצא בו) רוצח שגלה לעיר מקלטו, ורצו אנשי העיר לכבדו – יאמר להם: רוצח אני. אמרו לו: אף על פי כן – יקבל מהן, שנאמר (דברים יט, ד): "וזה דבר הרצח". מעלים היו שכם ללויים; דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: לא היו מעלים להן שכם. וחזר לשקרה שהיה בה; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: לא היה חזר לשקרה שהיה בה.

פ ר ק ש ל י ש י

א ואלו הן הלוקין: הפא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה; אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל

פירוש ברטנורא

ח מעלים היו שכם ללויים. בארבעים ושנים עיר שנים הם קולטות, מעלה הרוצח שכם לבעה"ב שהוא דר בו: רבי מאיר אומר וכו'. ואין הלכה כר' מאיר. ודוקא במ"ב עיר, אבל בשש עיר מקלט כולי עלמא מודו שאין מעלה שכם לבעה"ב: לא היה חזר לשקרה שהיה בה. דכתיב (ויקרא כ"ה) ושב אל משפחתו ואל אחות אבותיו ישוב, למשפחתו הוא חזר, ואינו חזר למה שהוחזקו אבותיו. ואין הלכה כר' יהודה:

ג אלו הן הלוקין. אלו לאו דוקא, דתנא ושייר לוקין טובא. אלא תנא חייבי כריתות, לאשמועינן דיש מלקות בחייבי כריתות. ותנא אלמנה וגרושה, לאשמועינן אלמנה והיא גרושה חייבין עליה משום שני שמות. ותנא טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, דלא מפרשא אזהרה דידהו כדריהו. וכן הקדש שלא נפדה. ואידי דתנא הקדש, תני מעשר שני, דתרווייהו מלקות דידהו משום מחסרי פרייה. וכן ברובן איכא צד חידוש: נתינה. מן הגבעונים היא. ומלקות דידה מלא תחתן כס: אלמנה. שנתאלמנה מאיש אחר, והיא גרושה, חייב עליה שני מלקות: משום שני שמות. משום שני אזהרות. ששניהם

משניות מבוארות – קהתי

היה חזר לשקרה שהיה בה – שרבי יהודה דורש: "ישוב הרוצח אל ארץ אחותו" – לארץ אחותו הוא שב, ואינו שב למה שהחזיקו אבותיו. והלכה כרבי יהודה.

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה עוסק בחייבי מלקות ובפרטי דיניהם. ושלושה סוגים של חייבי מלקות הם: א. העובר על "לא תעשה" שחייבים עליו כרת, ואין בו מיתת בית דין, כגון האוכל חמץ בפסח, שאם התרו בו למלקות, הרי הוא לוקה. בגמרא מבואר שאין כאן שתי פורעניות, שכן חייבי כריתות שעשו תשובה, בית דין של מעלה מוחלים להם, ונפטרים מכרת. ב. העובר על "לא תעשה" שחייבים עליו מיתה בידי שמים, כגון האוכל טבל. ג. העובר על לאו שיש בו מעשה, כגון האוכל בשר בחלב. כל חייבי כריתות שלוקים הם עשרים ואחד; כל חייבי מיתה בידי שמים שלוקים הם שמונה עשר; כל חייבי מלקות שאין בהם כרת או מיתה בידי שמים הם מאה ששים ושמונה. נמצאו כל הלוקים מאתיים ושבעה, וסימנך: ילקו "זר" (ומב"ם הל' טנהדרין פרקים יח-ט). פרקנו המתחיל "אלו הן הלוקין" אינו בא למנות את כל חייבי מלקות, אלא אלו שיש בהם צד חידוש, כגון חייבי כריתות הנישנות במשנתנו, וכיוצא בזה, כפי שיבאר. ואמנם נימנו בפרקנו אף חייבי מלקות אחרים שאין בהם צד חידוש, אבל אלה נישנו כאן אגב חייבי מלקות אחרים.

ואלו הן הלוקין – עוברי עבירה שדינם מלקות ארבעים חסר אחת: הפא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה – הבא על אחת מאלו חייב כרת ולא מיתה בית דין (ענין כתובות ג, א), ואם התרו בו למלקות, חייב מלקות, כפי שבארנו לעיל. משנתנו באה להשמיע, שיש מלקות בחייבי כריתות; אבל בחייבי מיתות בית דין אין מלקות. אלמנה לכהן גדול – כהן גדול שנשא אלמנה, ועבר על לאו "אלמנה וגרושה..." לא יקח" (ויקרא כא, יד), גרושה וחלוצה לכהן הדיוט – כהן הדיוט שנשא גרושה, ועבר על לאו "ואשה גרושה מאישה לא יקח" (ויקרא כא, ז), או שנשא אשה שחלצה, שהיא אסורה עליו מדברי סופרים, ולוקה עליה מכת מדרות (מלקות מדרבנן); ממזרת ונתינה לישראל – ישראל שנשא ממזרת (שנולדה מאחת העריות), ועבר על לאו "לא יבוא ממזר בקהל ה'" (דברים כג, א), או שנשא נתינה, מן הגבעונים שנתנם יהושע חוטיבי עצים ושואבי מים, וגזר עליהם יהושע ואחר כך דוד, שלא יבואו בקהל ישראל, כלומר שלא להתחתן בהם (ענין יבמות עט, א), ולוקה עליה מכת מדרות. ויש אומרים שחייב עליה מלקות ארבעים, משום שכתוב (דברים ז, ג): "ולא תחתן כס" (כתובות כט, א), תוספות דיבור המתחיל "אלו"; וכן פת ישראל שנישאה לנתינ וּלְמִזְמֵר – כל אלו חייבי מלקות הן, ונימנו במשנתנו משום הסיפא דלקמן. אלמנה

ב א ו ר מ ש נ ה ח

משנתנו, המסיימת את הפרק "אלו הן הגולין", באה ללמד, כיצד מתייחסים תושבי עיר המקלט לגולה.

(פיוצא בו) – בהרבה נוסחאות אחרות חסרות שתי התיבות הללו, ואף רוב המפרשים מגיהים, שתיבות אלו אין מקומן כאן, אלא שמשנתנו שנויה גם במסכת שביעית (פרק י מנחה טז). ושם היא מתחילה "כיוצא בו" בקשר לענין דומה השנוי שם ברישא, ומשם הועתקו כנראה תיבות אלו ונכנסו גם למשנתנו. ויש מבארים שפיסקה זו מתייחסת לסוף משנה ה, שדורשים שם את הכתוב "וזה דבר הרוצח", שהרוצח צריך לדבר לגואל הדם; כיוצא בו דורשים את הכתוב הזה אף במשנתנו ("תפארת ישראל"). רוצח שגלה לעיר מקלטו, ורצו אנשי העיר לכבדו – לחלוק לו כבוד, יאמר להם: רוצח אני – שכן צריך הוא להודיע ולפרסם שהוא נכנע ונעצב על שבאה תקלה על ידו (המאירי), אמרו לו – אנשי העיר: אף על פי כן – אנו רוצים לכבדך, יקבל מהן – ולא יאמר להם שנית, שהוא רוצח ואינו ראוי לכבוד, שנאמר: "וזה דבר הרצח" – אין לך אלא דיבור הראשון (תוספות מכות ג). מעלים היו שכם ללויים – הגולים היו שוכרים דירות מאת הלויים, תושבי עיר המקלט, ומשלמים להם שכר דירה, ויש מפרשים, שהיו משלמים להם מסים וארנוניות (תוספות), דברי רבי יהודה – בגמרא מבואר, שלא אמר רבי יהודה שמעלים שכר ללויים אלא בארבעים ושנים עיר של הלויים, אבל בשש עיר המקלט אף רבי יהודה סובר, שאין משלמים שכר, שכתוב (במדבר לה, יב): "והיו לכם הערים למקלט", ודורשים: "לכם" – לכל צרכיכם. ומה שכתוב (במדבר לה, ו): "ועליהם תתנו ארבעים ושנים עיר" לא נאמר אלא לענין קליטה, שקולטות כשש הערים, אבל לא לענין שכר. רבי מאיר אומר: לא היו מעלים להן שכם – אף בארבעים ושנים עיר של הלויים לא היו משלמים שכר ללויים, שרבי מאיר דורש: "ועליהם תתנו" – מה שש עיר המקלט לכל צרכיכם, אף אלו לכל צרכיכם. והלכה כרבי יהודה. וחזר לשקרה שהיה בה – הגולה ששב לעירו, אחרי מות הכהן הגדול, חזר לשררה שהיה בה קודם לגלותו, כגון אם היה נשיא או ראש בית אב וכיוצא, הרי הוא חזר לגדולתו, דברי רבי מאיר – טעמו מבואר בגמרא (מכות יג, א), שנאמר בגולה (במדבר לה, כח): "ישוב הרוצח אל ארץ אחותו", וכתוב בעבר עברי (ויקרא כה, מא): "ואל אחות אבותיו ישוב", ולמדים בגזרה שווה "שיבה, שיבה", מה עבר שב למה שהחזיקו אבותיו, אף הרוצח שגלה שב למה שהחזיקו אבותיו. רבי יהודה אומר: לא

לְנִתִּין וּלְמִמּוֹר. אֲלֻמָּנָה וְגִרוּשָׁה – חֵיבִין עָלֶיהָ מָשׁוּם שְׁנֵי שְׁמוֹת. גִּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה – אֵינוֹ חֵיב אֲלָא מָשׁוּם אֶחָד בִּלְבָד.

ב הַטָּמֵא שְׂאֵכֵל אֶת הַקֹּדֶשׁ, וְהָבָא אֶל הַמִּקְדָּשׁ טָמֵא, וְהָאוֹכֵל חֵלֶב, וְדָם, וְנוֹתֵר, וּפְגוּל, וְטָמֵא; הַשּׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלָה בַּחוּץ, וְהָאוֹכֵל חֶמֶץ בִּפְסָח, וְהָאוֹכֵל וְהַעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהַמִּפְטֵם אֶת הַשֶּׁמֶן, וְהַמִּפְטֵם אֶת הַקְּטֹרֶת, וְהַפֶּדֶת בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְהָאוֹכֵל נְבִלּוֹת וְטִרְפוֹת, שְׂקָצִים וְרִמְשִׁים; אֵכֵל טָבֵל וּמַעֲשֵׂר רֹאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ; כִּמָּה יֵאָכֵל מִן הַטָּבֵל וְיִהְיֶה חֵיב? רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כָּל שֶׁהוּא; וְחֻכָּמִים

פירוש ברטנורה

מפורשות במקרא, ואזהרה אתרווייהו קאמר: גרושה. והיא חלוצה, אינו חייב עליה משום שני שמות. שהחלוצה אינו כתובה, אלא מרבויא מיתנין לה, דתניא, גרושה אין לי אלא גרושה חלוצה מנין, תלמוד לומר ואשה:

ב המפטם את השמן. העושה שמן דוגמת שמן המשחה: והפך בשמן המשחה. שעשה משה רבינו ע"ה: אכל טבל. ואזהרה מלא יחללו את קדש בני ישראל אשר ירימו (ויקרא כ"ב), בעתדין לתרום הכתוב מדבר: ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. שאף הוא במיתה כטבל, דכתיב (במדבר י"ח) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וגו'; ומעשר שני שלא נפדה. מעשר שני שנמטא ואפילו הוא בירושלים אסור לאוכלו עד שיפדה, והאוכלו בירושלים עד שלא נפדה לוקה. ואזהרתו מולא בערתי ממנו בטמא (דברים כ"ו), בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא. ומנין למעשר שני שנמטא שפורין אותו בירושלים, שנאמר (שם י"ד) כי לא תוכל שאתו, פירוש, לא תוכל לאכלו, כדכתיב (בראשית מ"ג) וישא משאות מאת פניו: והקדש שלא נפדה. לא כתיב

משניות מבוארות – קהתי

בַּחוּץ – השוחט קרבן או המקריבו קרן לבית המקדש, שנאמר (ויקרא יז, ד): "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו... דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו", וכן כתוב (שם שם, ח-ט): "אשר יעלה עולה או זבח. ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו... ונכרת האיש ההוא מעמיו". ואזהרתו ממה שנאמר (דברים יב, יג): "השמר לך פן תעלה עלולותיך בכל מקום". ואזהרת שוחט בחוץ יש למדים מהכתוב (ויקרא יז, ז): "ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים", ויש למדים בגזרה שווה "הבאה, הבאה" ממעלה בחוץ (רש"י); וְהָאוֹכֵל חֶמֶץ בִּפְסָח – שנאמר (שמות יב, טו): "כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל". ואזהרתו (שמות יג, ג): "ולא יאכל חמץ"; וְהָאוֹכֵל וְהַעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים – שנאמר (ויקרא כג, כח-ל): "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, כי יום כפורים הוא... כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה. וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה, והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה" (בענין אזהרתו של האוכל ביום הכיפורים עינין גמרא יומא פא. א: ועינין "חוספות יום טוב"). וְהַמִּפְטֵם אֶת הַשֶּׁמֶן – העושה שמן דוגמת שמן המשחה שבמקדש, שנאמר בשמן משחת קודש (שמות ל, לב-ג): "ובמתכונתו לא תעשו כמוהו... איש אשר יקח כמוהו... ונכרת מעמיו". וְהַמִּפְטֵם אֶת הַקְּטֹרֶת – העושה קטורת דוגמת הקטורת של המקדש, שנאמר (שמות ל, לז-לח): "והקטורת... במתכונתה לא תעשו לכם... איש אשר יעשה כמוהו... ונכרת מעמיו". וְהַפֶּדֶת בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה – שעשה משה במדבר, שנאמר (שם שם, לב-ג): "על בשר אדם לא ייסך... ואשר יתן ממנו על זר, ונכרת מעמיו". כל אלו חייבי כריתות הם, ואם התרו בהם למלקות, הרי הם לוקים. – מכאן ואילך מונה המשנה חייבי מלקות שאין בהם כרת: וְהָאוֹכֵל נְבִלּוֹת – שכתוב (דברים יד, כא): "לא תאכלו כל נבלה", וְטִרְפוֹת – שכתוב (שמות כב, ל): "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", שְׂקָצִים וְרִמְשִׁים – שכתוב (ויקרא יא, יא-יג): "וישקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו... ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם", וכן כתוב (שם שם, מד): "ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ" (עינין ב"חוספות יום טוב", אילו הם שקצים ואילו הם רמשים). אֵכֵל טָבֵל – תבואה שלא הופרשה ממנה תרומות ומעשרות, שחייב מיתה בידי שמים, ואזהרתו ממה שנאמר (ויקרא כב, טו): "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו...", ודרשו: בעתידים לתרום הכתוב מדבר. וּמַעֲשֵׂר רֹאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ – אכל מעשר ראשון קודם שהופרשה ממנו תרומת מעשר לכהן, שדינו כטבל, שנאמר (במדבר יח, כו-כז): "ואל הלויים תדבר... כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר... והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר."

וְגִרוּשָׁה – אלמנה שהיא גם גרושה, היינו שלאחר שנתאלמנה נישאה לאיש אחר ונתגרשה ממנו, חֵיבִין עָלֶיהָ מָשׁוּם שְׁנֵי שְׁמוֹת – משום שתי אזהרות, שאם כהן גדול בא עליה הריהו חייב מלקות פעמיים, מפני שעבר על שני לאוים. גִּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה – כהן הדיוט שבא על גרושה שהיא גם חלוצה, דהיינו שנתגרשה מבעלה הראשון, וחלוצה לאחר שמת בעלה השני, אֵינוֹ חֵיב אֲלָא מָשׁוּם אֶחָד בִּלְבָד – משום לאו אחד בלבד, והוא לאו של גרושה, לפי שאיסור חלוצה אינו אלא מדרבנן, ולכן לוקה פעם אחת מלקות ארבעים משום גרושה, ואינו לוקה מכת מדרות משום חלוצה.

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה לפרט חייבי מלקות, ותחילה מונה המשנה חייבי כריתות, כפי הסדר שנישנו במסכת כריתות פרק א, ואחר כך מונה חייבי מלקות שאין בהם כרת.

הַטָּמֵא שְׂאֵכֵל אֶת הַקֹּדֶשׁ – שנאמר (ויקרא ז, כ): "והנפש אשר תאכל מזבח השלמים... וטומאתו עליו, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ואזהרתו ממה שנאמר ביולדת (ויקרא יב, ד): "בכל קודש לא תגע", וְהָבָא אֶל הַמִּקְדָּשׁ טָמֵא – שנאמר (במדבר יט, יג): "את משכן ה' טימא ונכרתה הנפש ההיא מישראל", ואזהרתו ממה שנאמר (במדבר י, ג): "אל מחוץ למתנה תשלחום (כל צדוע וכל זב וכל טמא לנפשו), ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם"; וְהָאוֹכֵל חֵלֶב, וְדָם – שכתוב (ויקרא ז, כח): "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה", ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה", וכן כתוב (שם שם, כז): "כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". ואזהרתו ממה שנאמר: "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו" (שם שם, כג); וְנוֹתֵר – האוכל בשר קרבן שנותר לאחר הזמן שמותר לאכלו; וּפְגוּל – קרבן ששחטו אותו או קיבלו או הוליכו או זרקו את דמו על מנת לאכלו חוץ לזמנו הקבוע, שנאמר (ויקרא יט, ו-ח): "ביום זבחכם יאכל וממחרת, והנותר עד יום השלישי באש ישרף. ואם האכל יאכל ביום השלישי, פגול הוא לא ירצה. ואוכליו עוונו יא... ונכרתה הנפש ההיא מעמיה"; וכן כתוב (ויקרא יח, יח): "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה, והנפש האוכלת ממנו עוונה תשא"; פסוק זה מדבר באוכל פיגול, ולמדים בגזרה שווה "עוון, עוון" מנות, שעונשו כרת. ואזהרתו ממה שנאמר (שמות כט, לז): "ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קודש הוא", ואף אזהרת פיגול מפסוק זה (עינין רש"י בגמרא); וְטָמֵא – האוכל בשר קרבן שנטמא, שנאמר (ויקרא ז, יב-כ): "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל... והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים... וטומאתו עליו, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". הַשּׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלָה

אומרים: פזית. אמר להם רבי שמעון: אין אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חיב? אמרו לו: מפני שהיא פבריתיה; אמר להן: אף חטה אחת פבריתיה.

ג האוכל בפורים עד שלא קרא עליהן, קדשי קדשים חוץ לקלעים, קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה. השובר את העצם בפסח הפטור – הרי זה לוקה ארבעים. אבל המותר בטהור והשובר בפטמא – אינו לוקה ארבעים.

פירוש ברטנורה

כיה לאו בהדיא, אלא אתיא אוהרה דידה גזירה שוה דחמא חמא מתרומה. ואע"ג דמיעט רחמנא ומתו בו, ולא במעילה, ממתה מעטת ולא מאוהרה: באוכל נמלה שהוא חיב. משום שרץ השורץ על הארץ (ויקרא י"א), ואע"ג דלית בה כשעור: אף חטה אחת פבריתיה. ולית הלכתא כר' שמעון. דלא קרינן בריה אלא לבריה שיש לה נשמה לבריה:

ג עד שלא קרא עליהם. ארמי אובר אבי וגו'. אבל לאחר שקרא עליהם, אינו לוקה אם אכל, לפי שהן ממונו של כהן. וזו דברי ר' עקיבא. אבל חכמים אומרים, ביכורים הנחה מעכבת כהן, קריאה אין מעכבת כהן, והאוכל אחר הנחה בעורה אע"פ שעדיין לא קרא עליהן אינו לוקה. והלכה כחכמים. ואוהרתן מדכתיב (דברים י"ב) לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' ותרומת ידך, ואמר מר, ותרומת ידך אלו הביכורים, דאילו תרומה אינה טעונה הבאת מקום. וביכורים נמי אינו לוקה עליהן אלא אם אכלן אחר שראו פני ירושלים קודם הנחתן בעזרה, אבל אכלן בגבולין קודם שיכנסו לירושלים אינו לוקה: קדשי קדשים חוץ לקלעים קדשים קלים חוץ לחומה. כל הני אוהרתן מלא תוכל לאכול בשעריך וגו' וכל נדרך אשר תדור. שכל אכילה חוץ למקום הקבוע לה מקרי אכילה שעריך: ומעשר שני. לעיל תנן מעשר שני טמא שלא נפדה, כדפרשנין. והכא תנן מעשר שני טהור שאכלו חוץ לחומה. ודוקא שאכלו חוץ לחומה אחר שראה פני ירושלים הוא שלוקה, אבל האוכל מעשר שני בגבולין קודם שיכנס לירושלים אינו לוקה, דכתיב (שם) לפני ה' אלהיך תאכלנו, ואח"כ לא תוכל לאכול בשעריך: המותר. אינו לוקה, דכתיב (שמות י"ב) לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרוף, בא הכתוב ליתן

משניות מבוארות – קהתי

את הפרשה עליהם, הריהו חיב מלקות. בגמרא מבואר הטעם, משום שנאמר (דברים י"ב, יז): "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך... ותרומת ידך", ושנינו בברייתא: "ותרומת ידך" – אלו ביכורים (שנאמר בהם: "ולקח הכהן הטנא מידך" – דברים כו, ז). אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו? אם לאוכל חוץ לחומה (שהאוכל ביכורים חוץ לחומה ירושלים עובר על לאו). קל וחומר ממעשר הקל! ומה מעשר הקל, האוכל חוץ לחומה – לוקה, ביכורים לא כל שכן?! הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מביכורים עד שלא קרא עליהם, שהוא לוקה, אבל לאחר שקרא עליהם, הרי הם נכסי כהן. ברם, זו דעת רבי עקיבא הסובר כרבי שמעון. אבל חכמים סוברים: "ביכורים הנחה מעכבת בהם, קריאה אין מעכבת בהן". כלומר שכהן האוכל מביכורים אינו לוקה אלא אם כן אכל מהם קודם הנחתם בעזרה, אבל האוכל לאחר הנחה, אף על פי שעדיין לא נקראה הפרשה עליהם, אינו לוקה. והלכה כחכמים. האוכל קדשי קדשים – בשר חטאת או אשם, חוץ לקלעים – של חצר המשכן, וכן חוץ לחומה העזרה במקדש (ענין משנה זבחים ה, ג), או האוכל קדשים קלים – כגון בשר שלמים, ומעשר שני – במשנה הקודמת מדובר במעשר שני טמא שלא נפדה, וכאן מדובר באוכל מעשר שני טהור, חוץ לחומה – של ירושלים, הרי הוא לוקה משום "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו'. ברם, במעשר שני אינו חיב מלקות כשאכלו חוץ לחומה אלא אם כן אכלו לאחר שהביאו לירושלים, אבל האוכל מעשר שני בגבולין קודם שהביאו לירושלים אינו לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך... כי אם לפני ה' אלהיך תאכלנו", ודרשו חכמים: כל שקוראים בו "לפני ה' אלהיך תאכלנו" קוראים בו "לא תוכל לאכול בשעריך", וכל שאין קוראים בו "לפני ה' אלהיך", אין קוראים בו "לא תוכל לאכול בשעריך"; מכאן למעשר שני שאין חיבים עליו אלא משיראה פני החומה (גמרא). השובר את העצם בפסח הפטור – בקרבן פסח טהור, הרי זה לוקה ארבעים – משום שעבר על לאו "ועצם לא תשרוף בו" (שמות יב, ח). אכל המותר בטהור – שכתוב בתורה (שמות יב, י): "ולא תותירו ממנו עד בוקר, והנותר ממנו עד בוקר באש תשרוף", ובאה המשנה להשמיענו, שאם עבר והותר ממנו עד בוקר, אפילו בקרבן פסח טהור, והשובר בפטמא – וכן השובר עצם בקרבן פסח טמא, כלומר בקרבן פסח שמביא קהל שנטמא כולו או רובו, או שהיו הכהנים טמאים (ענין פסחים ז, ו), אינו לוקה ארבעים – בגמרא מבואר, שהמותר בטהור אינו לוקה. משום שהלאו "לא תותירו ממנו עד בוקר" הוא "לאו הניתק

ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן" וגו'. ומעשר שני והקדש שלא נפדו – האוכל מעשר שני שלא נפדה; בגמרא מבואר שמדובר כאן במעשר שני שנטמא, ואפילו הוא בירושלים אסור לאכלו עד שיפדהו, ובאה המשנה להשמיע שהאוכל בירושלים קודם שנפדה, הרי הוא לוקה, ואוהרתו ממה שנאמר (דברים כו, יז): "ולא בערת ממנו בטמא", בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא (מכות יט, ב; וענין "תוספות יום טוב"). וכן האוכל הקדש שלא נפדה, הרי הוא לוקה. ברם, אוהרתו אינה מפורשת כל כך, אלא שלמדים מאוהרה של תרומה שכתוב בה (ויקרא כב, י): "וכל זר לא יאכל קדש" (ענין רש"י בגמרא מכות יג, א). פמה יאכל מן הטבל ויהא חיב – מלקות? רבי שמעון אומר: כל שהוא; וחכמים אומרים: פזית – אבל אם אכל פחות מכזית פטור ממלקות. אמר להם רבי שמעון – לחכמים: אין אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא – שאין בה כזית, שהוא חיב – מלקות, משום "השרץ השורץ על הארץ" (ויקרא יא, מב) אמרו לו – חכמים לרבי שמעון: מפני שהיא פבריתיה – כמו שנבראה, ולפיכך יש לה חשיבות, אף שאין בה כזית, והאוכל אותה חיב מלקות. אבל האוכל טבל אינו חיב עד שיאכל כזית. אמר להן – רבי שמעון לחכמים: אף חטה אחת פבריתיה – אף חיטה אחת היא כמו שנבראה, ולכן יש לחייב מלקות אף האוכל חיטה אחת. ברם, חכמים סוברים שאינה קריה בריה אלא אם כן יש בה נשמה. והלכה כחכמים.

באור משנה ג

האוכל בפורים עד שלא קרא עליהן – כתוב בתורה (דברים כו): "והיה כי תבוא אל הארץ... ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך... ושמת בטנא. והלכת אל המקום אשר יבחר ה'... ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה'... וענית ואמרת... ארמי אובר אבי וגו'; מכאן, שהביכורים טעונים הנחה "והניחו לפני מזבח ה'" וקריאה ("וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה" וכו'). וכבר שנינו (ביכורים ג, א), שהביכורים, משכנסו לירושלים, דינם כתרומה, וזר שאכלם במזיד עובר על לאו, וחייב מיתה בידי שמים, שבתרומה נאמר (ויקרא כב, טו): "ומתו בו כי יחללוהו... וכל זר לא יאכל קודש", ואף ביכורים נקראים תרומה. משנתנו באה ללמד, שמשביא אדם את ביכוריו לירושלים, כל זמן שלא קרא עליהם את הפרשה "ארמי אובר אבי" וגו', אסורים הם באכילה אף לכהנים; וזהו ששנינו: האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהן – כלומר כהן שאכל קודם שקרא המביא

ד הנוטל אם על הבנים – רבי יהודה אומר: לוקה, ואינו משלח; וחכמים אומרים: משלח, ואינו לוקה. זה הכלל: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה – אין חיבין עליה.

ה הקורח קרחה בראשו, והמקיף פאת ראשו, והמשחית פאת זקנו, והשורט שריטה אחת על המת – חיב. שרט שריטה אחת על חמישה מתים, או חמש שריטות על מת אחד – חיב על כל אחת ואחת. על הראש – שתיים,

פירוש ברטנורה

עשה אחר לא תעשה, לומר אם עברת על לאו, קיים עשה שבה ואיך לוקה. ועוד, לא תותירו היו לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: והשובר. עצם בפסח טמא אינו לוקה. דאמר רחמנא (שם) ועצם לא תשברו בו, בכשר ולא בפסול:

ד לוקה ואינו משלח. דסבירא ליה לר' יהודה שלח משלח מעיקרא משמע. ואע"ג דכתיב שלח תשלח אחר לא תקח, לאו למימרא דאם לקחת תשלח, אלא לא תקח אבל שלחנה קודם לקחת. ואין זה לאו הניתק לעשה: וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה. קסברי שלח לאחר לקחת משמע, והיו לאו הניתק לעשה. והלכה כחכמים: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה. שאמרה תורה אם עברת על לאו קיים העשה, כגון לא תקח האם על הבנים, ואם לקחת שלח תשלח. לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו, ואם באת והעבטת עבוטו השב תשיב לו את העבוט. כל אלו, אם קיים העשה, אינו לוקה. אבל לא קיים העשה, כגון שלח האם על הבנים ושחטתה או שמתה, לקח העבוט מכיתו וגשרף שאינו יכול לקיים העשה, הרי זה לוקה:

ה הקורח קרחה. משום דמחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה ועל כל פאה ופאה, מה שא"כ באוכל חלב וחלב, משום הכי תנינחו במתניתין. אבל שאר לאוי גרדי שאין בהן חידוש לא תנא: קרחה. על מת. דכתיב (דברים י"ד) ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת. ואע"ג דגבי כהנים לא כתיב על מת, כבר למדו בגמרא שות מוקרחה קרחה, מה בישראל על מת, אף בכהנים על מת. ושעור קרחה כגרים: המקיף את ראשו. משום צדעיו לאחריו אונן ופרחתו. ואפילו על גילוח שבמספרים שאין בו השחתה חייב על פאת הראש, דדוקא בוקן כתיב השחתה ואינה אלא בתער, אבל בפאת הראש הקפה כתיב, בכל ענין שהוא מקיף חייב: שריטה אחת על חמישה מתים או חמש שריטות על מת אחד. דכתיב (ויקרא י"ט) ושרט לנפש לא תתנו, לחייב על כל שריטה ושריטה ועל כל נפש ונפש, ואע"פ שלא היתה שם אלא התראה אחת והיו כל חמש שריטות בבת אחת, חייב: על הראש שתיים. אחת על זימן

משניות מבוארות – קהתי

את האם ושחטה או שמתה קודם ששלחה, הרי הוא לוקה. והלכה כחכמים.

באור משנה ה

משנה זו ממשיכה בחייבי מלקות שיש בהם צד חידוש, כפי שיבואר.

הקורח קרחה בראשו – על מת, שכתוב (דברים יד, א): "ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת", וכן כתוב בכהנים (ויקרא כא, ח): "לא יקרחו קרחה בראשם". בגמרא מובאת ברייתא: "לא יקרחו" – יכול אפילו קרח ארבע וחמש קריחות, לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר: "קרחה" (תיבת "קרחה" יתירה היא – רש"י). לחייב על כל קרחה וקרחה. "בראשם" מה תלמוד לומר? לפי שנאמר (דברים יד, א): "לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת", יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים בלבד, מניין לרבות כל הראש? תלמוד לומר: "בראשם" – לרבות כל הראש. ואין לי אלא בכהנים שריבה בהן הכתוב מצוות יתירות; ישראל מניין? נאמר כאן (בישראל א?) "קרחה", ונאמר להלן (בכהנים) "קרחה" – מה להלן חייב על כל קרחה וקרחה, וחייב על הראש כבין העינים, אף כאן חייב על כל קרחה וקרחה, וחייב על הראש כבין העינים; ומה להלן על מת אף כאן על מת. וכמה שיעור קרחה? כגרים, היינו כדי שלושים ושש שערות (עין נגעים ו, א). **והמקיף פאת ראשו** – שנאמר (ויקרא יט, כז): "לא תקיפו פאת ראשכם". בברייתא בגמרא מבואר: פאת ראשו – סוף ראשו, ואיזהו סוף ראשו? זה המשווה צדעיו לאחריו אונן ולפדחתו. יש חילוקי דעות בין הפוסקים, אם דווקא בתער או אפילו בלא תער. **והמשחית פאת זקנו** – שנאמר (בהמשך הפסוק הקודם): "ולא תשחית את פאת זקנו", ויבואר להלן במשנתנו. **והשורט שריטה אחת על המת** – שכתוב (ויקרא יט, כח): "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם"; כל אחד מאלו שנימנו כאן במשנתנו **חיב** – מלקות. בענין השורט מבואר בברייתא בגמרא: "ושרט" – יכול אפילו שרט על ביתו שנפל, ועל ספינתו שטבעה בים? תלמוד לומר: "לנפש", אינו חייב אלא על המת בלבד. **שרט שריטה אחת על חמישה מתים** – מחמת צערו על חמישה מתים, או חמש שריטות על מת אחד – מחמת צערו על מת אחד, **חיב** – מלקות, על כל אחת ואחת – על כל נפש ונפש, או על כל שריטה ושריטה, שנאמר: "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם", בא הכתוב לחייב על כל שרט ועל כל נפש. ואף על פי שלא היתה שם אלא התראה אחת והוא שרט כל חמש השריטות

לעשה", כלומר, לאו שכתובה אחריו מצוות "עשה": "והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו". והדין הוא ש"לאו הניתק לעשה" אין לוקים עליו, שכן הכתוב בא לומר: אם עברת על הלאו, קיים את מצוות "עשה", ואיך לוקה. ועוד טעם בדבר, שהלאו "לא תותירו" הוא לאו שאין בו מעשה, שהרי המותר אינו עושה כל מעשה בידים, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. השובר בטמא אינו לוקה, לפי שכתוב: "ועצם לא תשברו בו", ודורשים: "בו" – בפסח טהור הוא מוזהר על כך, ולא בפסח טמא.

באור משנה ד

כתוב בתורה (דברים כב, יז): "כי יקרא קו צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרוחים או ביצים והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים, לא תקח האם על הבנים. שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, למען ייטב לך והארכת ימים". משנתנו באה להשמיע מחלוקת רבי יהודה וחכמים, אם לאו זה – "לא תקח האם על הבנים" – הוא לאו הניתק לעשה, שהרי כתוב אחריו: שלח תשלח את האם, או שאין זה לאו הניתק לעשה, כפי שיבואר במשנה. וכבר הזכרנו במשנה הקודמת בענין "המותר בטהור", שלא הניתק לעשה אין לוקים עליו.

הנוטל אם על הבנים – מקן צפור, ועובר על "לא תעשה", כמו שהזכרנו לעיל, **רבי יהודה אומר: לוקה, ואינו משלח** – לוקה משום שעבר על לאו שבתורה, וכיון שעבר ולקח את האם, אינו חייב לשלח אותה, שרבי יהודה סובר: "שלח" מעיקרא משמע (גמרא חולין קמא, א), כלומר שמצווה האדם מתחילה לא לקחת את האם אלא לשלח אותה, ופירוש הכתוב הוא: "לא תקח האם"... אלא "שלח תשלח" אותה; ומי שעבר ולקחה, שוב אין לו תקנה. מכאן, שלדעת רבי יהודה אין זה לאו הניתק לעשה, אלא לאו שקדמו עשה, ולפיכך הנוטל אם על הבנים, לוקה ואינו משלח. **וחכמים אומרים: משלח, ואינו לוקה** – שסוברים חכמים: לאו הניתק לעשה הוא, כי פירוש הכתוב הוא: "לא תקח האם"..., ואם עברת ולקחת, "שלח תשלח את האם", כלומר שיכול אדם, שנטל את האם על הבנים, לתקן את הלאו על ידי מצוות שילוח האם אחר כך, ולפיכך משלח ואינו לוקה. **זה הכלל: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה** – ששם עוברים עליה, יש לקיים בה מצוות עשה, כמו בענייננו לדעת חכמים, או כגון בענין עבוט, שכתוב (דברים כד, י): "לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו", ואם באת והעבטת, "השב תשיב לו את העבוט" – כיון שמקיימים את מצוות עשה, **אין חיבין עליה** – אין חייבים מלקות על מצוות "לא תעשה", ברם, אם לא קיים מצוות עשה, כגון שלקח

אחת מכאן ואחת מכאן; ועל הזקן – שתיים מכאן, ושתיים מכאן, ואחת מלמטה. רבי אליעזר אומר: אם נטלו פלו פאחת – אינו חיב אלא אחת; ואינו חיב, עד שיטלנו בתער; רבי אליעזר אומר: אפלו לקטו במלקט או ברהיטני – חיב.

והכותב פתכת קעקע; פתב ולא קעקע, קעקע ולא פתב – אינו חיב, עד שיכתב ויקעקע בדיו, ובכחול, ובכל דבר שהוא רושם. רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון אומר: אינו חיב עד שיכתב שם השם, שנאמר (ויקרא יט, כח): "וכתבת קעקע לא תתנו בכם אני ה'".

ז נזיר שהיה שותה ביין כל היום – אינו חיב אלא אחת. אמרו לו: אל תשתה, אל תשתה; והוא שותה – חיב על כל אחת ואחת.

פירוש ברטנורא

ואחת על שמאל; ועל הזקן שתיים מכאן ושתיים מכאן. מקום חיבור הסנטר לעצם, אחת מימין הסנטר ואחת משמאלו, ושכחול הזקן באמצע, הרי שלש, וחיבור הצדעים מכאן ומכאן הרי חמש. לחי העליון המחובר לצדעים ולחי התחתון שבימין, ולחי העליון והתחתון שבשמאל, הרי שתיים מכאן ושתיים מכאן, וסוף הזקן שהשער יוצא ממנו כעין שכחול, לפיכך נקרא שכחול הזקן, הרי זה חמש: רכיון דלאו אחד הוא, הרי הוא כאוכל שתי יותים של חלב בהתראה אחת: עד שיטלנו בתער. אפאת זקן קאי, דכתיב ביה גילוח ותשתחת: מלקט. כלי העשוי כעין מלקחים, ללקט את השער: רהיטני. הוא מעצד בלשון מקרא. כלי שבו מחליק חרש עצים פני הלוח. ואין הלכה כר' אליעזר:

ו כתובת קעקע. מקרע בסכין על בשרו כעין אותיות, ואח"כ ממלא את הקרעים דיו או כחול: כתב. על בשרו בדיו או בכחול ולא קרע בסכין, או קרע בסכין ולא מילא בדיו או בכחול, אינו חיב, עד שיכתוב ויקעקע. לישנא דקרא נקט, דכתיב כתובת קעקע, כתיבה ברישא והדר קעקע. אבל לעולם הקעקע תחלה ואח"כ הכתב. וקרא הכי משמע, וכתובת בתוך הקעקע לא תתנו בכם: שיכתוב שם השם. בגמרא מפרש דשם עבודה וזה קאמר. הכי מפרש לקרא, לא תתנו בכם שם עבודה זרה, כי אני ה' ולא תשתפו אחרים עמי. ואין הלכה כר' שמעון:

ז אינו חיב אלא אחת. על מה ששתה תוך כדי דיבור של התראה. ואם היה לפניו כלי שיש בו כמה רביעיות יין ואמרו לו אל תשתה כלי זה שיש בו כך וכך שעורים שתלקה כך וכך מלקות, חיב על כל שיעור ושיעור, אע"פ שלא התרו בו אלא התראה אחת:

משניות מבוארות – קהתי

ויקעקע בדיו, ובכחול – בצבע עיניים, ובכל דבר שהוא רושם – משנתנו נוקטת לשון הכתוב: "כתובת קעקע" – תחילה כתיבה ואחר כך קעקע, אבל לעולם מקעקע תחילה ואחר כך כותב. ופירוש הכתוב הוא: וכתובת בתוך הקעקע לא תתנו בכם (ברטנורא: רמב"ם). ויש מפרשים: כותב תחילה על בשרו בסם או בסיקרא ואחר כך מקעקע הבשר במחט או בסכין, ונכנס הצבע בין העור לבשר, ונראה בו כל הימים (רש"י). רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון אומר: אינו חיב – מלקות, עד שיכתב שם – בקעקע שבעור בשרו, השם – של עבודה זרה, שנאמר: "וכתבת קעקע לא תתנו בכם אני ה'" – ודורשים: אני ה', ולא אחר (בריייתא בגמרא), ומכאן שיעקר חיוב מלקות הוא משום השם של עבודה זרה שבכתובת קעקע. ואין הלכה כרבי שמעון. אלא כל כתובת קעקע מחייבת מלקות.

באור משנה ז

שלוש מצוות "לא תעשה" ישנן בנייר: א. לא לשחות יין, ובכלל לא לאכול ולא לשחות מכל היוצא מן הגפן. שנאמר (במדבר ו, ג-ד): "מיין ושכר יויר, חומץ שכר לא ישתה, וכל משרת ענבים לא ישתה, וענבים לחים ויבשים לא יאכל. כל ימי נזרו, מכל אשר יעשה גנפו היין מחוצנים ועד זג לא יאכל". ב. לא לגלח שער ראשו, שנאמר (שם ש, ה): "כל ימי נזר נזרו תעור לא יעבור על ראשו". ג. לא להיטמא למת, שנאמר (שם ש, ו): "כל ימי הזירו לה, על נפש מת לא יבוא". משנה זו באה ללמדנו דיני חיוב מלקות בנייר שעבר ושחה יין.

נזיר שהיה שותה ביין כל היום – ולא התרו בו אלא התראה אחת, אינו חיב – מלקות, אלא אחת – פעם אחת בלבד; והוא שהתחיל לשחות תוך כדי דיבור של ההתראה ולא הפסיק מלשתות כל היום (ברטנורא: "חוטפות יום טוב"). אבל אם אמרו לו – לנזיר: אל תשתה, אל תשתה; והוא שותה – שהתרו בו בין כל שתייה לשתיה, ולא נמנע משתיית היין, חיב על כל אחת ואחת – חיב מלקות על כל שתייה ושתייה. וכן אם היה לפניו כלי מלא יין, ואמרו לו: אל תשתה כלי זה, שיש בו כך וכך שיעורים, ותהא חיב מלקות על כל שיעור ושיעור, אף על פי שלא התרו בו אלא התראה אחת בלבד, הריהו חיב על כל שיעור ושיעור ששתה (ברטנורא: רמב"ם בפירושו בשם הירושלמי).

בבת אחת, הרי הוא חיב חמש פעמים מלקות (ברטנורא). על הראש – המקיף פאת ראשו, שתיים – חיב שתי פעמים מלקות, לפי שיש בראש שתי פאות, אחת מכאן – מצד ימין, ואחת מכאן – מצד שמאל. ועל הזקן – המשחית פאת זקנו, חיב חמש פעמים מלקות, לפי שיש בזקן חמש פאות, שתיים מכאן – מצד ימין, ושתיים מכאן – מצד שמאל, ואחת מלמטה – בענין המקומות המדויקים של פאות הזקן ישנן דעות שונות במפרשים, ולכן אין לגלח כלל את הזקן כולו. רבי אליעזר אומר: אם נטלו פלו פאחת – אם גילח הזקן כולו בבת אחת, אינו חיב אלא אחת – פעם אחת מלקות בלבד, שהחיל ולא אחד הוא, הריהו כאוכל חלב בשיעור שני יותים בהתראה אחת. ואין הלכה כרבי אליעזר. ואינו חיב – מלקות משום השחתת הזקן, עד שיטלנו בתער – אלא אם כן גילחו בתער. בבריייתא בגמרא מבואר: "ופאת זקנם לא יגלחו" (ויקרא כא, ה) – יכול אפילו גילחו במספריים יהא חיב? תלמוד לומר: "לא תשחית" (ויקרא יט, כח). אי "לא תשחית" יכול אם לקטו במלקט (צבת קטנה ללקיטת שערות ולתלישתן). ורהיטני (מקצוע שבו מחליקים קורות וקדרשים). יהא חיב? תלמוד לומר: "לא יגלחו". הא כיצד גילוח שיש בו השחתה? הוי אומר זה תער. רבי אליעזר אומר: אפלו לקטו במלקט או ברהיטני – כמבואר לעיל, חיב – מלקות, משום "ולא תשחית את פאת זקנך", שלדעת רבי אליעזר, אף אלו עושים השחתה, ודרך בני אדם לגלח בהם. ברם תנא קמא סובר, שאף על פי שמשחיתים, אין דרך בני אדם לגלח בהן. והלכה כתנא קמא.

באור משנה ו

כתוב בתורה (ויקרא יט, כח): "וכתובת קעקע לא תתנו בכם". משנתנו באה ללמד פרטי הלאו הזה. כתובת קעקע – סימנים חזותיים בעור הגוף, על ידי דקירה או צריכה בעור, וממולאים בדיו או בצבע אחר שאינו נמחה. וזה היה מנהגם של עובדי אלילים, שהיו רושמים עצמם לעבודה זרה, כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה (רמב"ם).

הכותב פתכת קעקע – כמו שבארנו לעיל, חיב מלקות. כתב – על העור בדיו או בצבע אחר, ולא קעקע – לא חרת את הכתובת בעור בשרו; או קעקע – חרת בעור בשרו, ולא כתב – לא מילא את החריטות בדיו או בצבע אחר, אינו חיב – מלקות, עד שיכתב

ח הִיָּה מִטְּמֵא לַמֵּתִים כָּל הַיּוֹם – אֵינּוּ חֵיֵב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּטְמָא, אֵל תִּטְמָא; וְהִיָּה מִטְּמָא – חֵיֵב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הִיָּה מְגַלַּח כָּל הַיּוֹם – אֵינּוּ חֵיֵב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּגְלַח, אֵל תִּגְלַח; וְהוּא מְגַלַּח – חֵיֵב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הִיָּה לְבוּשׁ בְּכָלֵּאִים כָּל הַיּוֹם – אֵינּוּ חֵיֵב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּלְבֹּשׁ, אֵל תִּלְבֹּשׁ; וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלּוֹבֵשׁ – חֵיֵב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

ט יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֵּלָם אֶחָד וְחֵיֵב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁמוֹנֶה לְאוּיִן: הַחוֹרֵשׁ בְּשׂוֹר וְחִמּוֹר, וְהֵן מְקַדְשִׁים, בְּכָלֵּאִים בְּפָרֶם, וּבִשְׂבִיעִית, וְיוֹם טוֹב, וְכֵהֶן וְנִזְיִר בְּבֵית הַטְּמֵאָה. תִּנְגְּיָא בֵּן חֲכִינְאִי אוֹמֵר: אֵף הַלּוֹבֵשׁ כְּלָאִים. אָמְרוּ לוֹ: אֵינּוּ הַשֵּׁם. אָמַר לָהֶם: אֵף לֹא הַנִּזְיִר הוּא הַשֵּׁם.

פירוש ברטנורא

ח והוא פושט ולובש. ולא פושט לגמרי, אלא כיון שהוציא ראשו והחזירו חייב. ובגמרא קאמר דאינו פושט ממש, אלא ששהה בין התראה להתראה כדי לפשוט וללבוש, הוי כפושט וחזרו ולובש וחייב על כל התראה והתראה:

ט תלם אחת. שורה אחת של שדר. וחייב עליו משום שמונה לאוין. והוא שהתירו בו על כולם: והן מוקדשים. שור קדשי מזבח, וחמור קדשי בדק הבית. ובשור אית ביה לאו דלא תעבוד בכבוד שורך, ובחמור אוהרה דמעילה ונפקא לן חטא חטא מתרומה, ולאו דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, הרי כאן שלשה לאוין: וכלאים בכרם. על ידי שחורש מחפה חטה ושעורה וחרצן בעפר, ועובר משום לא תזרע כרמך כלאים. דקיי"ל המחפה בכלאים לוקה, אע"פ שלא זרען, אלא חפה עפר עליהן, הרי זה ארבעה לאוין. והרמב"ם חשב כלאים בכרם, שני לאוין. אחד משום כלאי זרעים, שהן שני מיני זרעים, חטה ושעורה, וחד משום כלאי הכרם בשביל החרצן, ולא חשב מוקדשים של שור וחמור אלא ללאו אחד: שביעית. שבת לה' שדך לא תזרע: וזו"ט. כל מלאכת עבודה לא תעשו: כהן ונזיר. והוא בבית הקברות. וקעבר לנפש לא יטמא בעמיו האמור בכהנים, ועל נפש מת לא יבוא האמור בניזיר: אף הלוֹבֵשׁ כלאים. בשעה שהיה חורש: אינו מן השם. לאו של לבישת כלאים אינו בשביל התלם: אף כהן ונזיר. דחשבתו לאו, אינו בשביל חרישה אלא בשביל

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ח

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו דיני חיוב מלקות בניזיר שעבר ונטמא למת, או שגילח שער ראשו. כן מוסיפה המשנה ללמדנו דיני חיוב מלקות במי שלובש כלאים.

הִיָּה – הנזיר, מִטְּמֵא לַמֵּתִים כָּל הַיּוֹם – ולא התירו בו אלא פעם אחת, אֵינּוּ חֵיֵב אֶלָּא אַחַת – מלקות אחת בלבד. אָמְרוּ לוֹ – לנזיר: אֵל תִּטְמָא, אֵל תִּטְמָא; וְהִיָּה מִטְּמָא – שהתירו בו על כל טומאה וטומאה, והוא לא נרתע, והוסיף להיטמא למתים, חֵיֵב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – חייב מלקות על כל טומאה וטומאה, כגון אם נטמא למת ופירש, וחזרו ונגע במת אחר, או שנכנס לאוהל שיש בו מת, וכיוצא בזה. הִיָּה הנזיר, מְגַלַּח כָּל הַיּוֹם – בהתראה אחת, אֵינּוּ חֵיֵב אֶלָּא אַחַת – מלקות אחת בלבד. אבל אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּגְלַח, אֵל תִּגְלַח; וְהוּא מְגַלַּח – שהתירו בו בכל שעה ושעורה, והמשך בגילוח, חֵיֵב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – חייב מלקות על כל שעה ושעורה בפני עצמה. הִיָּה לְבוּשׁ בְּכָלֵּאִים כָּל הַיּוֹם – כאן לא מדובר על נזיר, אלא כל אדם שהיה לבוש כלאיים כל היום, ועבר על מצוות "לא תעשה", שכתוב בתורה (ויקרא יט, יט): "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך", וכן כתוב (דברים כב, יא): "לא תלבש שעטנו, צמר ופשתים יחדיו", ולא התירו בו אלא פעם אחת, אֵינּוּ חֵיֵב אֶלָּא אַחַת – מלקות אחת בלבד, אבל אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּלְבֹּשׁ, אֵל תִּלְבֹּשׁ; וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלּוֹבֵשׁ – בגמרא מבואר, שאפילו אינו פושט את הבגד כולו, אלא מוציא ראשו מן הבגד ומחזירו, מוציא ראשו ומחזירו, כיון שהתירו בו כל פעם, הרי הוא חֵיֵב מלקות עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – על כל פעם שהחזירו. ברם, לפי מסקנת הגמרא, אפילו אינו פושט לגמרי אלא ששהה בין התראה להתראה כדי לפשוט וללבוש, הרי זה כפושט וחזרו ולובש, וחייב מלקות על כל התראה והתראה. ואף על פי שאינו עושה מעשה, כיון שמתחילה עשה מעשה כשלבש, ועתה שוהה כדי לפשוט וללבוש, חשוב מעשה, כיון שהתירו בו על כל שהייה ושהייה (הדר"ן).

באור משנה ט

משנה זו באה להשמיענו, שיש עושה מעשה אחד, וחייב עליו הרבה מלקויות משום שעבר במעשה זה על הרבה לאוים.

יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֵּלָם אֶחָד – שורה אחת בשדה, וְחֵיֵב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁמוֹנֶה לְאוּיִן – שעובר בחרישתו על שמונה מצוות "לא תעשה", ואם התירו בו על כולן, הריהו חייב מלקות על כל אחת ואחת: הַחוֹרֵשׁ

בְּשׂוֹר וְחִמּוֹר – והוא עובר משום "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" (דברים כב, י); הרי לאו אחד: וְהֵן מְקַדְשִׁים – השור מוקדש כקרבת למזבח, והחמור, שאינו ראוי לקרבן, מוקדש לבדק הבית, והרי הוא עובר על שני לאוים נוספים: א. לגבי השור שהוא מוקדשי מזבח, עובר משום "לא תעבוד בכבוד שורך" (דברים טו, יט), ונלמדים שאר הקדשים מן הכבוד; ב. לגבי החמור, שהוא מוקדשי בדק הבית, עובר על איסור מעילה בקדשים, ואזהרתו ממה שכתוב (דברים יב, יז): "לא תוכל לאכול בשערך מעשר דגנך... וכל נדריך אשר תדור" (רמב"ם הל' מעילה א, א); בְּכָלֵּאִים בְּפָרֶם – כגון שמחפה על ידי חרישתו חיטה ושעורה וחרצן בעפר, ועובר משום "לא תזרע כרמך כלאים" (דברים כב, ט), שכן ההלכה היא: המחפה בכלאים לוקה, אף על פי שלא זרען, אלא חיפה עפר עליהן (ברטנורא); הרי לאו רביעי. יֵשׁ מפרשים, שעל כלאים בכרם יש שני לאוים, אחד משום כלאי זרעים, שכתוב (ויקרא יט, יט): "שדך לא תזרע כלאים", שהרי מחפה בעפר שני מיני זרעים, חיטה ושעורה, ואחד משום כלאי הכרם, שמחפה גם על החרצן; ואילו במוקדשין אין אלא לאו אחד "לא תעבוד בכבוד שורך" (רמב"ם); וּבִשְׂבִיעִית – שחורש בשנת השמיטה, ועובר משום "ובשנה השביעית... שדך לא תזרע" (ויקרא כה, ז), שכן החורש לכסות את הזריעה הרי זו תולדת הזרע (רש"י פסחים מז, ב); והרי לאו חמישי. וְיוֹם טוֹב – שחורש ביום טוב, ועובר משום "כל מלאכת עבודה לא תעשו" (ויקרא כג, ז); הרי לאו ששי. ולא נקטה משנתנו שבת, לפי שאין חייבים מלקות על מלאכת שבת, אלא מיתה כשהתירו בו, וכתר כשלא התירו בו. וְכֵהֶן וְנִזְיִר בְּבֵית הַטְּמֵאָה – שחורש בבית הקברות והוא כהן ונזיר, והרי הוא עובר משום "לנפש לא יטמא בעמיו" האמור בכהן (ויקרא כא, א), ומשום "כל ימי הזיזר לה' על נפש מת לא יבוא" האמור בניזיר (במדבר ו, ו). הרי כאן שני לאוים נוספים. נמצא חייב על חרישה זו משום שמונה לאוין, ולוקה שמונה פעמים מלקות. תִּנְגְּיָא בֵּן חֲכִינְאִי אוֹמֵר: אֵף הַלּוֹבֵשׁ כְּלָאִים – בשעת החרישה חייב משום לאו נוסף, שנאמר (ויקרא יט, יט): "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך", ונמצא חייב משום תשעה לאוין. אָמְרוּ לוֹ – חכמים לחנניא בן חכניאי: אֵינּוּ הַשֵּׁם – חיובו במלקות של הלוֹבֵשׁ כלאים אינו משום החרישה, ואילו אנו מונים שמונה לאוין, שעבר עליהם על ידי חרישתו. אָמַר לָהֶם – חנניא בן חכניאי לחכמים: אֵף לֹא הַנִּזְיִר הוּא הַשֵּׁם – כלומר, אף כהן ונזיר שמינתם, אין חיובו בא משום חרישה, אלא משום שנכנס לבית הטומאה. ברם,

י כִּמְהָ מִלְקִין אוֹתוֹ? אַרְבָּעִים חֹסֶר אַחַת, שְׁנָאִמְר (דברים כה, ג): "בְּמִסְפַּר אַרְבָּעִים", מִנֵּן שֶׁהוּא סְמוּךְ לְאַרְבָּעִים. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אַרְבָּעִים שְׁלֹמֹת הוּא לֹקֶה, וְהִיכָן הוּא לֹקֶה אֶת הִיתֵרָה? בֵּין בְּתִפּוֹ. יֵאָ אֵין אֹמְדִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמִכּוֹת הָרְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּלֵּשׁ. אֲמַדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, לֶקֶה מְקַצָּת, וְאָמְרוּ שְׂאִינוּ יָכוֹל לְקַבֵּל אַרְבָּעִים – פְּטוּר. אֲמַדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, מִשְׁלָקָה אָמְרוּ שְׂיָכוֹל הוּא לְקַבֵּל אַרְבָּעִים – פְּטוּר. עֶבֶר עֲבָרָה שְׂישָׁ בֶּה שְׁנֵי לֹאִין: אֲמַדוּהוּ אֶמֶד אֶחָד – לֹקֶה וּפְטוּר; וְאִם לֹא – לֹקֶה וּמִתְרַפָּא וְחֹזֵר וְלֹקֶה. יב בִּיצֵד מִלְקִין אוֹתוֹ? בּוֹפֵת שְׁתֵּי יָדָיו עַל הָעֵמּוּד הִילָךְ וְהִילָךְ, וְחֹזֵן הַנֶּנֶסֶת אוֹחֻז בְּבִגְדָיו, אִם נִקְרָעוּ נִקְרָעוּ, וְאִם פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

הליכה למקום טומאה. ומיהו ת"ק חשיב להו בכלל לאוי התלם, לפי שאינו יכול לחרוש בשוורים אא"כ הולך עמהם ומנהיגם: י מִנֵּן שֶׁהוּא סְמוּךְ לְאַרְבָּעִים. שְׁנוֹרָם לִמּוֹר אַחֲרָיו אַרְבָּעִים, דִּהִינּוּ תִשְׁעַ וּשְׁלֹשִׁים. אִי הוּא כְּתוּב אַרְבָּעִים בְּמִסְפָּר, הוּא אֵמִינָא אַרְבָּעִים בְּמִנְיָנָא, הִשְׁתָּא דְכְּתוּב בְּמִסְפָּר אַרְבָּעִים, בְּמִסְפָּר הַגּוֹרֵם לִמּוֹר אַחֲרָיו אַרְבָּעִים, דִּהִינּוּ תִשְׁעַ וּשְׁלֹשִׁים: וְהִיכָן הוּא לֹקֶה אֶת הִיתֵרָה. שְׂאִינָה רְאוּיָה לְהִשְׁתַּלֵּשׁ. דִּתְשַׁע וּשְׁלֹשִׁים רְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּלֵּשׁ, שְׁלֹשׁ מִלְפָּנָיו וּשְׁתֵּי יָדָיו אַחַת עַל כְּתָף זוֹ וְאַחַת עַל כְּתָף זוֹ, וְזוֹ שֶׁל אַרְבָּעִים הִיכָן לֹקֶה אוֹתָהּ: בֵּין בְּתִפּוֹ. וְאֵין הִלְכָה כִּי יִתְּוֹרָה: יֵאָ אֵין אֹמְדִין אוֹתוֹ וְכוּ'. שֶׁכֵּל חֲלוּקִין בְּכ"ד הִיוּ צְרִיכִין לֵאמֹדֵן בְּתַחֲלָה שְׁלֹא יוֹמוֹת מַחֲמַת הַהִכָּאוֹת. מִדְּכִתִּיב לֹא יוֹסִיף, מִכָּלל שְׂאִם צָרִיךְ לִגְרוּעַ גּוֹרֵעִין: אֵלָּא בְּמִכּוֹת הָרְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּלֵּשׁ. וְאֵין מוֹסִיפִין לְעוֹלָם עַל הָאוֹמֵד: אֲמַדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים. חֹסֶר אַחַת. אֵלָּא לִישָׁנָא דְקָרָא נִקְטָ: אֲמַדוּהוּ אֹמֵד אֶחָד. לִשְׁתֵּי מִלְקוֹת. כְּגוֹן אֲמַדוּהוּ לְלִקּוֹת אַרְבָּעִים וּשְׁתֵּים: וְאִם לֹא. שְׁלֹא אֲמַדוּהוּ אֵלָּא לְמִלְקוֹת אַחַת: יב עַל הָעֵמּוּד. שֶׁהוּא נִעוֹץ בְּקִרְקַע וְקוֹף וְגוֹבֵה כִּדִּי לְהִשְׁעֵן עָלָיו: וְחֹזֵן. שֶׁשֵּׁם שְׁלִיחַ בֵּית דִּין: נִפְרָמוּ. נִקְרָעוּ חוּטֵי הַתְּפִירָה: מֵאֲחֻרָיו. שֶׁל חֲלוּקָה: וּרְצוּעָה

משניות מבוארות – קהתי

אֵין אֹמְדִין אוֹתוֹ – אֵת הַנִּידוֹן לְמִלְקוֹת, אֶלָּא בְּמִכּוֹת הָרְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּלֵּשׁ – בְּמִסְפָּר מִכּוֹת שֶׁאִפְשֶׁר לְחַלְקוֹ לְשִׁלוּשָׁה, כְּלוֹמֵר שְׂאִם אֹמְדִים אֵת הַנִּידוֹן לְמִסְפָּר מִלְקוֹת שֶׁהוּא פְּחוֹת מֵאַרְבָּעִים חֹסֶר אַחַת, כְּגוֹן שֶׁהוּא חֹלֵשׁ וְאֵינוּ יָכוֹל לְסַבּוֹל מִסְפָּר כֹּזֶה, אֵין אֹמְדִים אוֹתוֹ אֵלָּא בְּמִסְפָּר הַמִּתְחַלֵּק לְשִׁלוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ לַעֲלִי; וְאֵין מוֹסִיפִים עוֹלָם עַל הָאוֹמֵד, כְּגוֹן אִם אֲמַדוּהוּ לְשִׁבְעַ עֶשְׂרֵה מִלְקוֹת, אֵין מִלְקִים אוֹתוֹ אֵלָּא חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּלִבְדּוֹ, וְלֹא שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, מִשּׁוּם "לֹא יוֹסִיף". אֲמַדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים – חֹסֶר אַחַת, לֶקֶה מְקַצָּת – וְרֵאוּ הָאוֹמְדִים, שֶׁהוּא נִעֲשֶׂה חֹלֵשׁ, וְאָמְרוּ שְׂאִינוּ יָכוֹל לְקַבֵּל אַרְבָּעִים – שְׂאִינוּ יָכוֹל לְקַבֵּל יוֹתֵר מִלְקוֹת, נֹסֵף עַל אֵלוֹ שְׂקִיבֵל, פְּטוּר – אֵינוּ מְקַבֵּל יוֹתֵר. אֲמַדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה – מִלְקוֹת, אֲבָל מִשְׁלָקָה אָמְרוּ שְׂיָכוֹל הוּא לְקַבֵּל אַרְבָּעִים – חֹסֶר אַחַת, שִׁישׁ לוֹ כּוֹחַ וְיָכוֹל הוּא לְסַבּוֹל יוֹתֵר מִלְקוֹת, אֵף בְּכָגוֹן זֶה פְּטוּר – מִלְקַבֵּל יוֹתֵר. בְּרֵם אִם לֹא לֶקֶה עֲדִיין, מוֹתֵר לְשִׁנּוֹת אֵת הָאוֹמֵדֵן הָרֵאשׁוֹן וְלְהוֹסִיף עָלָיו אוֹ לִגְרוּעַ מִמֶּנּוּ (וְשׂי). עֶבֶר עֲבָרָה שְׂישָׁ בֶּה שְׁנֵי לֹאִין – וְחִיבִי פַעֲמִיִּים מִלְקוֹת, אֲמַדוּהוּ אֶמֶד אֶחָד – לְשִׁנֵּי הַחִיּוּבִים, כְּגוֹן שֶׁאִמְרוּ שְׂיָכוֹל הוּא לְקַבֵּל שְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעַ מִלְקוֹת לֵאלּוֹ אֶחָד, וְעוֹד שְׁלוֹשׁ מִלְקוֹת לֵאלּוֹ שְׁנֵי, לֹקֶה – אַרְבָּעִים וּשְׁתֵּים מִלְקוֹת, וּפְטוּר – מִלְקַבֵּל יוֹתֵר, שֶׁכֵּן סִפֵּג מִלְקוֹת עַל שְׁנֵי הָלֹאִין. וְאִם לֹא – שְׁלֹא אֲמַדוּהוּ אֵלָּא לֵאלּוֹ אֶחָד בְּלִבְדּוֹ, לֹקֶה – כִּמְהָ שֶׁאֲמַדוּהוּ עַל לֹא אֶחָד, וּמִתְרַפָּא – מֵהַמִּלְקוֹת שְׂקִיבֵל, וְחֹזֵר וְלֹקֶה – עַל הָלֹא הַשְּׁנִי, כִּפִּי שְׂאוּמְדִים אוֹתוֹ עַכְשִׁיו. בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, שְׂאִם אֲמַדוּהוּ אֹמֵד אֶחָד לְשְׁנֵי לֹאִין, אֵלָּא שֶׁאֲמַדוּהוּ לְאַרְבָּעִים וְאֶחָד מִלְקוֹת, וּמִכֵּל שֶׁכֵּן לְפָחוֹת מִמִּסְפָּר זֶה, דִּהִינּוּ שְׁלֹא הוֹסִיפוּ לֵאלּוֹ הַשְּׁנִי אֵלָּא שְׁתֵּי מִלְקוֹת אוֹ פְּחוֹת, דִּינוּ כִּמִּי שֶׁלֹּא אֲמַדוּהוּ אֵלָּא לֵאלּוֹ אֶחָד, וְהוּא לֹקֶה וּמִתְרַפָּא וְחֹזֵר וְלֹקֶה.

באור משנה יב

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות על מספר המלקות, באה משנתנו ללמד בענין סדר המלקות.

בִּיצֵד מִלְקִין אוֹתוֹ – אֵת הַנִּידוֹן לְמִלְקוֹת? בּוֹפֵת – קוֹשֶׁר, שְׁתֵּי יָדָיו – שֶׁל הַלּוּקָה, עַל הָעֵמּוּד – שֶׁל עֵץ הַנִּעוֹץ בְּקִרְקַע, וְגוֹבֵה עַד תַּחַת לְבוֹ, וְהַלּוּקָה כְּפוֹף וּמוֹטָה עָלָיו; וְכּוֹפְתִים לוֹ יָדָיו בְּצִידֵי הָעֵמּוּד, הִילָךְ וְהִילָךְ – כֵּל יָד לְצַד אַחֵר שֶׁל הָעֵמּוּד, וְחֹזֵן הַנֶּנֶסֶת – הִשְׁמַשׁ שֶׁל בֵּית הַכִּנְסֵת, שֶׁהוּא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין, אוֹחֻז בְּבִגְדָיו – בְּבֵית הַצְּוָר, כִּדִּי לְהַפְשִׁיטוֹ, וְאִם נִקְרָעוּ נִקְרָעוּ, וְאִם נִפְרָמוּ – שֶׁהוֹתֵר הַתְּפִירָה שִׁלָּהֶם, נִפְרָמוּ – כְּלוֹמֵר שֶׁאֵין לוֹ לְדַקֵּק בֶּכֶךְ; וְיֵשׁ מְפֹרְשִׁים: "נִפְרָמוּ",

חכמים סוברים, הואיל ואי אפשר לחרוש התלם בבית הטומאה, אלא אם כן נכנסים לשם, נמצא חיובו של כהן ונזיר על הטומאה בא מחמת החרישה, ולכן כהן ונזיר מן השם הוא.

באור משנה י

בענין מלקות כתוב בתורה (דברים כה, ג): "והיה אם כן הכות הרשע, והפילו השופט והכהן לפניו כדי רשתעו במספר. ארבעים יכנו לא יוסיף..." ובאה משנתנו ללמד, שנחלקו תנאים בפירוש הכתוב לגבי מנין המלקות.

כִּמְהָ מִלְקִין אוֹתוֹ – אֵת הַנִּידוֹן לְמִלְקוֹת? אַרְבָּעִים חֹסֶר אַחַת – שְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעַ מִלְקוֹת, שְׁנָאִמְר: "בְּמִסְפַּר אַרְבָּעִים" – פְּסוּק בִּמְסִיִּם: "כִּדִּי רִשְׁעוֹ בְּמִסְפָּר", וּפְסוּק ג' מִתַּחֲלִיל: "אַרְבָּעִים יִכְנוּ", וְדוֹרֵשׁ תֵּנָא קַמָּא כִּיאוֹל כְּתוּב: "בְּמִסְפָּר אַרְבָּעִים", הִינּוּ: מִנֵּן שֶׁהוּא סְמוּךְ לְאַרְבָּעִים – בְּגִמְרָא מְבֹאֵר: הוֹאִיל וְלֹא כְּתוּב "אַרְבָּעִים בְּמִסְפָּר", אֵלָּא לְהִיפֹךְ: "בְּמִסְפָּר אַרְבָּעִים", מִכָּאֵן שֶׁבֵּא הַכְּתוּב לִמּוֹר: "מִנֵּן שֶׁהוּא סוֹכֵם אֶת הָאַרְבָּעִים", כְּלוֹמֵר מִסְפָּר, שֶׁאֲחֲרָיו בֵּא הַמִּסְפָּר אַרְבָּעִים, הִינּוּ שְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעַ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אַרְבָּעִים שְׁלֹמֹת הוּא לֹקֶה – כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּכְתוּב: "אַרְבָּעִים יִכְנוּ", וְהִיכָן הוּא לֹקֶה אֶת הִיתֵרָה – הִלָּךְ בְּמִשְׁנֵה יֵג נִלְמַד, שֶׁמִּחְלָקִים אֵת הַמִּלְקוֹת לְשִׁלוּשָׁה חֲלָקִים, וּמִלְקִין אֵת הַנִּידוֹן שְׁלֹשׁ מִלְפָּנָיו, וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים מֵאַחֲרָיו – שְׁלִישׁ עַל כָּל כְּתָף, וְשׁוֹאֵלֵת הַמִּשְׁנָה לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהוּא לֹקֶה אַרְבָּעִים שְׁלֹמֹת, הִיכָן הוּא לֹקֶה אֵת זוֹ הָאַרְבָּעִים, הִיתֵרָה עַל שְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעַ מִלְקוֹת, הַמִּתְחַלְּלוֹת לְשִׁלוּשָׁה שְׁלִישִׁים: בֵּין בְּתִפּוֹ – אֵת הָאַחֲרוֹנָה מִכֵּין אוֹתוֹ בֵּין כְּתִפּוֹ. וְאֵין הִלְכָה כִּי רַבִּי יְהוּדָה הִרְמִיבֵם מְבֹאֵר, שֶׁהַתּוֹרָה אִמְרָה "יִכְנוּ בְּמִסְפָּר" לְלַמֵּד, שֶׁלֹּא יִכְנוּ אֵלָּא בְּמִנֵּן מְשׁוּעֵר, כִּפִּי כּוֹחוֹ שֶׁל הַנִּידוֹן, כִּמְהָ שְׂיָכוֹל לְסַבּוֹל, וְמֵה שֶׁאִמְרָה "אַרְבָּעִים" הוּא, שֶׁאֵין מוֹסִיפִים עַל אַרְבָּעִים, אִפִּילוּ הִיָּה חֹזֵק וּבְרִיא כְּשֶׁמִּשּׁוּן. וּלְפִיכָן אֵין מִשְׁעִרִים לְהַכּוֹת יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעַ, שְׂאִם יֵאָרֵעַ שֶׁהוֹסִיף וְהִכָּה עוֹד אַחַת, נִמְצָא לֹא הִכְהוּ אֵלָּא אַרְבָּעִים הָרְאוּיוֹת לוֹ, וְלֹא עֶבֶר עַל "פֶּן יוֹסִיף".

באור משנה יא

כבר הזכרנו במשנה הקודמת, שארבעים חסר אחת הוא מספר המלקות הגדול ביותר שמקבל העובר על לאו אחד, ואפילו הנידון יכול לסבול יותר מזה, כגון שהוא חזק ובריא כשמשוּן, אינו לוקה אלא ארבעים חסר אחת. ברם, אומדים בתחילה את הנידון, אם יכול הוא לקבל את מספר המלקות המלא, ואם אמדוהו שאינו יכול לסבול ארבעים מלקות חסר אחת, כגון שהוא חלש, ועלול הוא לחלות ולמות מחמת המלקות, מלקים אותו פחות, בהתאם למצב בריאותו. משנתנו באה להשמיע, שאם מלקים אותו פחות מהמספר הקבוע, אין מלקים אותו אלא מנין המתחלק לשלושה; ואין מוסיפים אלא גורעים, כפי שיבואר.

נִפְרָמוּ נִפְרָמוּ, עַד שֶׁהָיָה מְגִלָּה אֶת לְבֹו. וְהָאֵבֶן נְתוּנָה מֵאַחֲרָיו, חֲזַן הַכִּנְסָת עוֹמֵד עָלֶיהָ וְרִצּוּעָהּ שֶׁל עֶגֶל בְּיָדוֹ, כְּפֹלֶה אֶחָד לְשָׁנִים וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה, וּשְׁתֵּי רִצּוּעוֹת עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת בָּהּ. יֵג יָדָה טַפַּח, וְרַחֲבָה טַפַּח, וְרִאשָׁה מִגְעַת עַל פִּי כֶרֶסוֹ. וּמִכָּה אוֹתוֹ שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו וּשְׁתֵּי יָדוֹת מִלְּאַחֲרָיו; וְאִינוּ מִכָּה אוֹתוֹ לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב, אֲלָא מָטָה, שְׁנָאֲמַר (דברים כה, ב): "וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט". וְהַמִּכָּה מִכָּה בְּיָדוֹ אֶחָת בְּכָל כַּחֲזוֹ.

פירוש ברטנורא

של עגל. שנאמר ארבעים יכנו, וסמוך ליה לא תחסום שור בדישו: כפולה לשנים ושנים לארבעה. ארבע רצועות תפורות זו על גבי זו. ושת רצועות. דקות של חמור: עולות ויורדות בה. כעין קלקלי של אוכף. ומעמא, משום דכתיב (ישעיה א') ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו, אמר הקב"ה יבוא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו:

יג ידה טפח. בית יד שהרצועה תלויה בה, ארכו טפח: ורחבה. של רצועה של עגל טפח: וראשה מגעת על פי כריסו. לכך צריך שיהא בבית יד של רצועה נקב, שהחזן המלקה יכול להאריך ולקצר הרצועה כרצונו. שאין מלקין לאדם אלא ברצועה שראשה מגעת על פי כריסו שהוא מבור: שליש מלפניו. דכתיב (דברים כ"ה) והכהו לפניו כדי רשתתו, לפניו כדי רשתתו אחת, ולאחריו כדי שתיים. מלפניו, על לבו. מאחוריו. שליש על כתף זו ושליש על כתף זו: מכה בידו אחת. אבל כשמגביה הרצועה מגביה בשתי ידיו: בכל כחו. דכתיב (שם) מכה רבה:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמדנו בענין סדר המלקות. **יָדָה טַפַּח** – הידיה שהרצועה של עגל תלויה בה, אורכה טפח (9½ ס"מ בערך), וְרַחֲבָה טַפַּח – רוחב הרצועה עצמה טפח, וְרִאשָׁה – של הרצועה, מִגְעַת עַל פִּי כֶרֶסוֹ – כלומר שאורכה של הרצועה היא, כדי שתהא מגעת עד פי כריסו, היינו טבורו; ומכאן שהרצועה היתה נתונה בנקב הידיה, באופן שאפשר היה לקצרה ולהאריכה כפי מידת הלוקה. וּמִכָּה אוֹתוֹ – השמש מכה את הנידון, שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו – שלוש עשרה מלקיות על חזהו, וּשְׁתֵּי יָדוֹת – שני שלשים, היינו עשרים ושש מלקיות, מִלְּאַחֲרָיו – על כתפיו, שליש על כל כתף. בגמרא מבואר הטעם, שכתוב בפרשת מלקות: "והכהו לפניו כדי רשתתו" – לפניו כדי רשתתו אחת, ולאחריו כדי שתיים. וְאִינוּ מִכָּה אוֹתוֹ לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב – כלומר שהלוקה, כשהוא סופג את המלקות, אינו עומד ולא יושב, אֲלָא מָטָה – כשהוא כפוף על העמוד, שְׁנָאֲמַר: "וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט" – ומכאן שמכהו כשהוא מוטה. וְהַמִּכָּה מִכָּה בְּיָדוֹ אֶחָת בְּכָל כַּחֲזוֹ – שנאמר בפרשת מלקות (דברים כה, ג): "מכה רבה". בגמרא מובאת ברייתא: "כשהוא מגביה, מגביה בשתי ידיו, וכשהוא מכה, מכה בידו אחת".

שנקרעו קרעים הרבה, עַד שֶׁהָיָה מְגִלָּה אֶת לְבֹו – כלומר שמגלה אותו מלפניו ומלאחריו כנגד לבו, לפי שצריך להלקותו על בשרו ולא על בגדיו, שנאמר (דברים כה, ג): "והכהו". ולא את כסותו (ומב"ם), וְהָאֵבֶן נְתוּנָה מֵאַחֲרָיו – של הלוקה, חֲזַן הַכִּנְסָת עוֹמֵד עָלֶיהָ – השמש המלקה את הנידון עומד על האבן, כדי שתבוא ההכאה מלמעלה בכוח (תפארת ישראל), וְרִצּוּעָהּ שֶׁל עֶגֶל בְּיָדוֹ, כְּפֹלֶה אֶחָד לְשָׁנִים וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה – כלומר רצועה שכפל אותה לשתיים וחזר וכפלה, ונעשו ארבע רצועות (המאירי; תפארת ישראל): וּשְׁתֵּי רִצּוּעוֹת – דקות, של חמור, עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת בָּהּ – ברצועה כפולת הארבע של עגל, כלומר שהיו נקבים ברצועה הכפולה של עגל ובהם היו תחובות שתי הרצועות של חמור (עיין תפארת ישראל). בגמרא מבואר: מניין לרצועה שהיא של עגל, שכתוב: "ארבעים יכנו" וסמוך לו (דברים כה, ד): "לא תחסום שור בדישו". ולמה שתי הרצועות של חמור? משום שכתוב (ישעיה א, ג): "ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן" – אמר הקב"ה: יבוא מי שמכיר אבוס בעליו, ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו (גמרא מכות כג, א).

המשך ביאור למס' פסחים ליום ראשון עמ' ב

19 נקרא 'פרי', סובר בְּרַבִּי יוֹסִי, דְּתַנֵּן (ערלה פ"א מ"ז), רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, 20 סְמֵדָה – הפירות הנראים בצורת ענבים מיד לאחר נפילת פרח 21 הגפן, אֲבִיזָה משום ערלה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פִּיר – שכבר יש שם 'פרי' 22 עליו. וּפְלִיגֵי רֶבֶן עָלֶיהָ – אך רבנן חולקים עליו (שם), ואומרים 23 שסמדר מותר בערלה, הרי שרבנן סוברים שסמדר אינו חשוב פרי 24 משום שלא נגמר, ורבי אילעאי שקצץ את הדקל עם הכפניות 25 עשה כדעת רבנן. 26 רב שימי מנהרדעא מקשה על תירוץ הגמרא: מִתְקַף לָהּ – 27 מקשה על כך רב שימי מְנַהֲרָא, וּמִי פְלִיגֵי רֶבֶן עָלֶיהָ דְּרַבִּי 28 יוֹסִי – וכי חכמים חולקים על רבי יוסי מלבד בגפן גם בְּשֶׁאֵר 29 אֵילָנוֹת, וסוברים שכפניות אינן נחשבות 'פרי', וְהָא תַנֵּן – והלא 30 שנינו (שביעית פ"ד מ"ה) מֵאֵמַרְתִּי אֵין קוֹצְצִין אֶת הָאֵילָנוֹת 31 בְּשִׁבְעִית – מאיזה שיעור של לבלוב האילנות אסור לקצוץ 32 אותם בכדי להשתמש בענפיהם, משום שבכך מפסיד פירות 33 שביעית, בֵּית שַׁמַּי אֹמְרִים, כָּל הָאֵילָנוֹת מְשֻׁזְצִיאוֹ את תחילת 34 העלים בימי ניסן. וְכֵן הָלַל אֹמְרִים, עֲצֵי הַחֲרוּבִין זִמְנָם 35 מְשֻׁשְׁרֵשִׁי – משעה שיראו בהם כשרשרות של חרובים, 36 וְהַפְּנִיָּם זִמְנָם

1 מבררת הגמרא את הקושיא: וְכֵן תִּימָא הָיָה מִיָּלִי הֵיכָא דְּנִתִּית 2 לְפִירָא – ואם תרצה לומר שכל האיסור להפסיד פירות שביעית 3 אינו אלא בפרי שנגמר גידולו, שרק אז הוא נקרא 'פרי', אֲכָל הֵיכָא 4 דְּלֹא נִתִּית לְפִירָא – אבל פרי שעדיין לא נגמר גידולו, לֹא – אין 5 איסור לגרום לו הפסד, כיון שאינו נקרא 'פרי'. וכי תוכל לומר כך, 6 וְהָאֵמַר – והרי אמר! רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה פִּר אֲבִיזָה, הָיָה מִתְקַלִּי 7 – קליפות הגדילות סביב תמרים בקטנותם! דְּעָלָה – שגדלו בתוך 8 שלש שנים לנטיעת הדקל, אֲסִיר – אסורות בהנאה כמו פירות 9 ערלה, ואפילו שאינן ראויות לאכילה אינן נחשבות כמו העץ 10 עצמו המותר בהנאה, אלא שם 'פרי' עליהן הוֹאִיל וְנַעֲשֵׂה שוֹמֵר 11 לְפִירָא – כיון שהן מגינות על התמרים. והרי שוֹמֵר לְפִירָא אֵימַת הוּא 12 – הקליפות המגינות על התמרים מתי הן נמצאות, בְּכּוּפָרִי – כשחן 13 כפניות, כלומר רק כשהתמרים קטנים, שאילו כשהתמרים גדילים 14 הקליפות מתייבשות ונופלות, וְקָא קָרִי לָהּ פִּיר – וקרא רב נחמן 15 לכפניות אלו 'פירות', וביאר שיש בהן איסור ערלה, הרי שכפניות 16 נחשבות 'פרי', וקשה איך רבי אילעאי קצץ את הדקל והפסיד את 17 הכפניות. 18 מתרצת הגמרא: רַב נַחֲמָן דְּאָמַר שפרי שלא נגמר (וכגון כפניות)

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

במאי עסקינן. האי מגללין להן הפרוכת ומראין להן הכרובים: **מי הווי כרובים.** דקס"ד בכרובים שעשה שלמה אצל הארון מזה ומזה קאמר: **דבני.** שכנגד הפתחים פתח אולם והיכל ובית קדשי הקדשים: **שלוש עשרה פרוכות היו במקדש שני.** שבעה לשבעה שערי העזרה שנים בדביר במקום אמה טרקסין ושנים כנגדן לחוץ בין עליית ההיכל לעליית בית קדשי הקדשים וכי היכי דבמקדש שני היו פרוכות כנגד הפתחים הכי נמי במקדש ראשון: **כרובים דצורתא.** מצויירין בכותל במיני סממנים או חקוקין בקירות העץ מלפנים מכותלי האבנים: **מסב קלע.** צורות רשתות וקליעות:

דף נד עמוד ב: כאיש המעורה בלוייה שלו. הנדבק וחבוק באשתו בין זרועותיו: **הוציאום לשוק.** קיפלום מן הכותל: **מציון נברא.** ציון נבראת תחילה וסביביה נדבקו רגבים עד סוף העולם מכל צד: **בצקת עפר למוצק.** מוצק אחד היה לו ומשם נדבקו רגבים סביביו:

דף נד עמוד א. הגמרא מפרשת את דברי רב קטינא שהיו מראים לעולי רגלים את הכרובים. שואלת הגמרא: **במאי עסקינן, אי נימא -** אם מדובר **במקדש ראשון, מי הווי פרוכות** אצל קודש הקדשים, הרי היה שם כותל בעובי אמה במקום הפרוכת שהיתה במשכן, ואין אמר רב קטינא שהיו גוללים את הפרוכת. **אלא** נאמר שזה היה **במקדש שני,** שהיתה שם פרוכת להבדיל בין ההיכל לקודש הקדשים, **מי הווי פרוכים** במקדש שני, שהרי כשניטל הארון משם עוד קודם בית שני ניטלו גם הכרובים, וכיצד אמר שהיו מראים להם את הכרובים.

משיבה הגמרא: **לעולם** מדובר **במקדש ראשון** שהיו שם כרובים, **וימא -** ומה שאמר רב קטינא שהיו גוללים **'פרוכת',** כוונתו **לפרוכת דבני,** שהיו גוללין את הפרוכות שהיו פרוסות בפתחים [כדלהלן בדברי רבי זירא אמר רב], בפתח האולם, בפתח ההיכל ובפתח קדש הקדשים, והיו מכוונים הפתחים זה כנגד זה, וכשגללו את הפרוכות שבפתחים אלו יכלו ישראל לראות את הכרובים שהיו כנגד הפתח. **דאמר רבי זירא אמר רב, שלשה עשר פרוכות היו במקדש שני, שבעה כנגד שבעה שערים** של העזרה, ועוד **שתיים, אחת לפתחו של היכל ואחת לפתחו של אולם,** ועוד **שתיים בדביר** לפני קדש הקדשים במקום האמה טרקסין שהיה במקדש ראשון, **ושתיים כנגדן** של השתים שבדביר היו **בפליה** בקומה העליונה. וכשם שבמקדש השני היו פרוכות כנגד הפתחים, כן גם במקדש הראשון, אף שהיה אמה טרקסין, מכל מקום פתחים היו בו, והיו פרוכות כנגד הפתחים.

יישוב נוסף: **רב אחא בר יעקב אמר, לעולם** רב קטינא אמר דבריו **במקדש שני,** ואף שלא היו כרובים על הארון, מכל מקום **וכרובים דצורתא הווי קיימי -** כרובים היו מצויירים שם בכתלים, שזה נשאר כמו בבית ראשון ואותם הראו לעם. ומנין שהיו כרובים מצויירים בכותלי המקדש, **דכתיב** גבי מקדש שבנה שלמה (מלכים א' ו כט) **'ואת כל קירות הפתח מסב קלע' -** הקיף בצורות רשתות וקליעות, **['פיתוחי מקלעות -** חקוקות צורת] **כרובים, 'ותמרת' -** צורת דקלים, **'ופטרי ציצים' -** גבעולי פרחים, **['וכתיב] 'וצפה זהב מישר על המחקק' -** וציפה את הצורות בציפוי זהב מכוון על החקיקה, שיהיה שוקע במקום שהצורה שוקעת ובוטל במקום שהצורה בולטת, כדי שלא יבטל צפוי זהב את צורות הציורים. **וכתיב** (מלכים א' ז לז) **'ויפתח**

על הלחם וגו' כרובים וגו' **במעור איש וליזת' -** כדיבוק איש בלוייתו. מוכח מכאן שהיו צורות כרובים בכותלי בית המקדש השני.

מבררת הגמרא: **מאי -** מה פירוש **'במעור איש וליזת'.** מבארת הגמרא: **אמר רבה בר רב שילא,**

דף נד עמוד ב: **כאיש המעורה בלוייה שלו -** כאיש הנדבק וחבוק באשתו, וכך היה צורת הכרובים.

אמר ריש לקיש, בשעה שנכנסו נכרים לחיכל בחורבן בית שני, ראו בכותל ההיכל צורות כרובים המעורין זה בזה, קילפו אותם מהכותל והוציאו **לשוק ואמרו, ישראל הללו שהם חשובים שפרכתן פרכה וקללתן קללה, יעסקו בפרכים הללו,** בדברי חשק כעין הכרובים שמעורין זה בזה. **מיד הוילו -** התחילו לזלזל בהם, **שנאמר** (איכה א ח) **'כל מכבדיה' -** שכיבדוה בעבר **'הוילוה' -** הוזלה בעיניהם, והטעם, **'כי ראו ערותה',** והיינו הכרובים שמעורין זה בזה.

שנינו במשנה: אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ו**שתייה היתה נקראת.** **תנא** בברייתא, שתייה היתה נקראת, לפי **שמןנה חוששת -** נוסד **העולם.** **תנן -** דברי המשנה כאן הם **במאן דאמר מציון נברא העולם,** שציון נבראה תחילה, וסביב לה נדבקו רגבי עפר ונתפשטה הארץ לכל צד עד סוף העולם. **דתנא** בברייתא שנחלקו תנאים מהיכן נברא העולם, **רבי אליעזר אומר, עולם מאמצעיתו נברא -** אמצע העולם נברא תחילה וממנו נתפשטה הארץ, **שנאמר** בדברי הקב"ה על בריאת העולם (איוב לח לח) **'בצקת עפר' -** ביום שיצקתי עפר **'למוצק' -** לעשות יסוד לעולם באמצעיתו **'ורגבים ידבקו' -** והדבקתי רגבים סביבותיו עד שנתמלא מכל הצדדים, מוכח מכאן שהיה יסוד אחד וסביבו נדבקו רגבים.

וכך כוונת תנא קמא, או המוליך פירות ממקום שלא כלו למקום
שלא כלו ושפע שכלו במקומו הראשון שהוא מקומם הראשון של
הפירות, חייב לבקר במנהג המקום הראשון, ואפילו שבשעה
שהוציאם משם עדיין לא היו נוהגים שם חומרא וזו בהם ואין כאן
'חומרי מקום שיצא משם'. רבי יהודה מיקל ואומר, שהוא פטור
מלבער, משום שהוא יכול לומר לכן המקום הראשון, אינו משנה
ממנהגם, שהרי הולכתי הפירות למקום שלא כלו, וצא והבא לך
אף אתה מהיבא דאיתניהו – מהיכן שהם נמצאים, והא לא כלו להו
– והרי במקום הזה הם לא כלו ותוכל למצוא הרבה מהם.
הגמרא דנה באופן האמור בבאור מחלוקת תנא קמא ורבי יהודה.
תמזה הגמרא: למיבא דרבי יהודה לקולא קאמר – האם ניתן
לומר שרבי יהודה שאמר 'אומרים לו צא והבא לך אף אתה' בא
לחלוק על תנא קמא ולהקל, והאמר – והלא אמר רבי אלעזר, כך
מקובלני מרבי, לא אומר רבי יהודה 'אומרים לו צא והבא לך אף
אתה', אלא לחומרא – להחמיר יותר מתנא קמא, ואיך אמר רב
שישא שרבי יהודה מיקל מתנא קמא. מיישבת הגמרא: אלא איפוק
– יש להפוך תוספת זו שהוספתו על ההמשנה, וכך נאמר שתנא קמא
סובר, שהמוליך פירות ממקום שלא כלו למקום שלא כלו ושפע
שכלו במקום הראשון, אינו חייב לבקר, כיון שאין כאן משום
'חומרי מקום שיצא משם', שהרי כשהוציאם עדיין לא נאסרו. רבי
יהודה מחמיר ואומר, שחייב לבער, שאם לא כן יש כאן זילזול בבני
מקומו הראשון, שהם אומרים לו צא עשיו והבא לך אף אתה
פירות מהיבא דאיתניהו – מהיכן שהבאת פירותיך, והא כלו להו.
הגמרא מעמידה את מחלוקת תנא קמא ורבי יהודה באופן שלישי
ומקשה עליו: אפי' אפי' לעולם אין מדובר במשנה שמביא
ממקומו למקום השדה לו וכלומר, ממקום שלא כלו למקום שלא
כלו, אלא בקרקעני – כפי ששינוי בה, שהביא למקום שונה מהיכן
שהוא היה, והכי קאמר – וכך כוונת תנא קמא, המוליך פירות
שביעית ממקום שכלו למקום שלא כלו, או ממקום שלא כלו
למקום שכלו, חייב לבער. ואם הולכים ממקום שלא כלו למקום
שכלו, והחזיר למקומו הראשון ועדיין לא כלו שם, אינו חייב לבקר.
רבי יהודה מחמיר ואומר, שחייב לבער, כי אומרים לו, צא והבא
לך אף אתה מהיבא דאיתניהו – מהיכן שחזרת והבאת אותם
עכשיו, והא כלו להו שם. מקשה הגמרא: מתקנה לה רב אשי על
ביאורו של אביי, לרבי יהודה המחייב בביעור כשהולכים ממקום
שלא כלו למקום שכלו, אף שהחזירם למקומו הראשון ועדיין לא
כלו שם, יש לתמוה, אטו אנבא דחמרא קלטיניהו – וכי גב החמור
שהכניסם לתוך המקום החמור ושכלו שם, קלטם שיחולו עליהם
חומרי אותו מקום לחייבם בביעור, וכבר לא יועיל להחזירם
למקומם הראשון, הרי לא גדלו שם וגם אינו אוכלם שם.
הגמרא מביאה אופן רביעי לבאר את מחלוקתם: אלא אמר רב
אשי, תנא קמא ורבי יהודה נחלקו בחלקו בפלוגתא דהני תנאי –
במחלוקתם של אלו התנאים, דתנן – ששינוי במשנה (שביעית פ"ט
מ"ה), הבובש שלשה כבשין ו-מניח שלשה מיני ירקות לזמן מרובה
בתוך חומץ או ציר כדי שיתקיימו אותם ירקות) בקבית אחת וזמן
ביעורו של כל אחד מהירקות שונה משל חברו. רבי אלעזר אומר,
אובלין על הראשון – מותר לאכול משלשתם רק על פי זמנו של
המין הממזרז לכלות לחיה מן השדה ראשון, שמשעה שאחד
מהמינים כלה כולם אסורים, כיון שכבישת שלוששתם יחד עשתה
אותם כירק אחד. רבי יהושע אומר, אף על האחרון – מותר לאכול
אפילו משני המינים שכבר כלו לחיה מן השדה, על סמך המין
האחרון שעדיין לא כלה. רבן גמליאל אומר, כל שכלה מינו מן
השדה – כל מין בשעה שהוא כלה מן השדה, יבקר מינו – יבער את
אותו מין מן הקבית, אך שאר המינים שלא כלו מותרים. מסיימת
המשנה: והלכה כרבנן של רבן גמליאל. מעתה כך מתפרשת
המחלוקת במשנתנו, תנא קמא ששנה 'או שהולך ממקום שלא
כלו למקום שכלו חייב לבער' סובר כרבי יהושע שאפשר לאכול
על סמך המין שלא כלה, וכך נשמע מדבריו, המוליך מיני פירות
כבושים יחד ממקום שלא כלו למקום שכלו כל המינים, חייב

בשישבו לא עבדינא – אם אבא ביום טוב שני למקום שאין שלוחי
בית דין באים לשם, והם נוהגים שלא לעשות בו מלאכה, בתוך
היישוב ודאי שלא אעשה מלאכה, מפני שינוי המחלוקת – הואיל
ובני המקום נוהגים בו איסור לא אשנה את מנהגם לעיניהם, אך
אני מסתפק אם אודיה פמדבר, שאינו מקום יישוב, ואין שם חשש
מחלוקת, מצי – האם גם שם אני צריך שלא לעשות מלאכה.
פושטת הגמרא: אמר ליה רבי אבא לרב ספרא, הכי אמר רב אמי,
באופן כזה, ביישוב אסור בעשיית מלאכה, פמדבר מותר בעשיית
מלאכה.
העובר על מה שאסרו חכמים, אפשר להענישו באחד משני
עונשים, או לנדותו או להלקותו 'מכת מרדות'.
הגמרא מביאה מעשה באדם שעבר על דברי חכמים, ודנה בעונש
הראוי לו. מספרת הגמרא: רב נתן בר אסיא אול (הלך) מבי רב
לפומבדיתא ביום טוב של עצרת (חג השבועות), ומאותו בית
מדרש עד פומבדיתא היה יותר מאלפיים אמה, ובהליכה זו עבר
על איסור מדרבנן של חילול יום טוב שני. שמתיה – נדדה רב יוסף.
שאלת הגמרא: אמר ליה אפי' לרב יוסף, ולגמיה מר נגדי – ללקוח
מר 'מכת מרדות'. משיבה הגמרא: אמר ליה רב יוסף לאביי, עדיפא
עבדי ליה – במה שנידתי אותו העונשיו בעונש היותר חמור,
שהנידתי חמור ממכת מרדות, דבמערכת מימנו אנגידא דבר בי רב
ולא מימנו אשמתא – שהרי בארץ ישראל נהגו שכשתלמיד סרח
היו החכמים נמנים ומתחברים להלקותו, אך לא היו מתחברים
לנדותו, שלא רצו לנדותו משום שהנידתי חמור הוא, וחששו
לכבוד התורה, הרי שנידתי חמור ממכת מרדות.
הגמרא מביאה לשון אחרת בענין העונש שבמעשה האמור: איבא
דאמרי, נגדיה רב יוסף – רב יוסף הלקוה לרב נתן בר אסיא מכת
מרדות. שאלת הגמרא: אמר ליה אפי' לרב יוסף, נשמתיה – נידהו
מר, שזהו עונש יותר חמור, וזהו העונש הראוי למי שחילל יום טוב
שני, דרב ושמאלא דאמרי תרוניהו, מנדין על עשיית מלאכה בשני
ימים טובים של גלויות. משיבה הגמרא: אמר ליה רב יוסף לאביי,
הני מילי איניש דעלמא – רק בסתם אדם מנדים על חילול יום טוב
שני של גלויות, אבל הכא צורבא מדרבנן הוא – כאן תלמיד חכם
הוא זה שחילל יום טוב שני, דמבא ליה עבדי – לכן העונשיו
בעונש יותר קל, דבמערכת מימנו אנגידא דבר בי רב ולא מימנו
אשמתא, הרי שמכת מרדות זהו עונש יותר קל.
שינוי במשנה: ביוצא בו המוליך פירות שביעית וכו' ממקום שכלו
שם הפירות לחיה שבשדה (וזהו זמן הביעור) למקום שלא כלו,
או ממקום שלא כלו למקום שכלו, חייב לבער. רבי יהודה אומר,
אומרים לו, צא והבא לך אף אתה. והבינה הגמרא בכוונת רבי
יהודה, שהמביא ממקום שלא כלו למקום שכלו אינו חייב לבער,
שהדבר לא יביא למחלוקת, משום שיכול לומר לכן מקום שכלו,
צא והבא לעצמך אף אתה ממקום שהבאתי ותמצא שלא כלו שם
הפירות לחיה שבשדה, ותאכל ממה שתביא משם, ורק הפירות
שיש לך בבית אסורים כיון שהם גדלו כאן, ובאן כבר כלו לחיה
שבשדה. ומשמע, שכאשר אין חשש מחלוקת, רבי יהודה אינו
סובר שצריך לנהוג בחומרי המקומות. ועל כך מקשה הגמרא:
ולית ליה לרבי יהודה – וכי רבי יהודה אינו סובר הא דתנן (לעיל ג)
לענין ההולך ממקום שאין עושים מלאכה למקום שעושים או
ממקום שעושים למקום שאין עושים, נותנין עליו חומרי המקום
שיצא משם (וחומרי המקום שחלף לשם לאסרו בעשיית מלאכה,
שהרי כשהולך ממקום שאין עושים למקום שעושים אין חשש
מחלוקת אם יעשה מלאכה, ואף על פי כן הוא נאסר לעשות
מלאכה משום חומרי המקום שיצא משם, ולפי זה כמו כן המוליך
פירות ממקום שלא כלו למקום שכלו, יש לו לנהוג כחומרת
המקום שהלך לשם, אפילו שאין חשש מחלוקת.
הגמרא מבארת שאין כוונת רבי יהודה לפטור מביעור את המוליך
ממקום שלא כלו למקום שכלו, ומעמידה את מחלוקתו עם תנא
קמא באופן אחר: אמר רב שישא בריה דרב אדי, מילתא אחריית
קאמר רבי יהודה – רבי יהודה מדבר על אופן אחר, והכי קאמר –

פסחים. פרק רביעי - מקום שנהגו דף נב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קטו רש"י

1 ביישוב לא עבדינא — מלאכה ביום טוב שני, הואיל ונהגו בו איסור, לא אשנה
2 לעניינם את המנהג. דעריפא מינה — החמורה ממנה. עברי ליה — עשיתי לו.
3 מימנו אנגרא דבר בי רב — תלמיד שסדרו היו נמנין להלקותו ולא לגדותו. משום
4 דשמתא חמורה, וחוששין לכבוד התורה. ולית ליה לרבי יהודה ב' — דמשמע
5 שיכול לומר לו בן מקום שלא כלו לבן מקום
6 שכלו: צא והבא לך אף אתה ממקום
7 שהבאת, ותמצא שלא כלו שם לחיה, ואבול
8 מאותן שתיבא. ואתה שלך שיש לך בבית —
9 אסורין. וטעמא — משום דגדלו כאן, ובזה
10 המקום כלו. אבל אני הבאתי את שלי ממקום
11 היתר, ואין כאן מחלוקת. ולית ליה לרבי
12 יהודה דאסור משום חומרי מקום שהלך לשם
13 ואפילו אין שם מחלוקת, דהא ממקום שאין
14 עושין למקום שעושין, וטעמא לאו משום
15 מחלוקת הוא — ואסורין ליה משום חומרי
16 מקום שיצא משם: הכי גרסין. מילתא אחריית
17 קאמר — או ממקום שלא כלו למקום שלא
18 כלו, ושמע שכלו במקומן — חייב לבער. ורבי
19 יהודה אומר: צא והבא לך אף אתה מזהבית
20 דאיתניהו, והא לא כלו. מילתא אחריית
21 קאמר — תנא קמא. ושמע שכלו במקומן
22 חייב לבער — ואף על גב דאין כאן חומרי
23 מקום שיצא משם, שבשעה שיצא עדיין לא
24 היו נוהגין בהן חומרא. רבי יהודה אומר צא
25 — יכול זה לומר לבני מקומן שיצא משם:
26 איני משנה ממנהגכם, דהא הולכתים למקום
27 שלא כלו — וצא והבא לך משם, ותוכל
28 למצוא הרבה. לחיפויא אמהר רבי יהודה —
29 הכי הוה גמיר לה רבי אלעזר מרביה, דרבי
30 יהודה אמר לחומרא. אלא איפוך — תוספת
31 זו שהוספו על המשנה, ואימא: או ממקום
32 שלא כלו למקום שלא כלו, ושמע שכלו
33 במקומן — אינו חייב לבער, דאין כאן משום
34 חומרי מקום שיצא משם, שכשהוציאם עדיין
35 לא נאסרו. רבי יהודה אומר: יש כאן ויליזול
36 מקומו, דאמרי ליה בני מקומו הראשון: צא
37 והבא לך מזהבית דאיתניהו, ממקום שהבאתם,
38 ותמצא שכבר כלו. לעולם בדיקתני — דלא
39 איירי מתניתין מנביא ממקומו למקום השנה
40 לו, אלא למקום שאין שוה לו. והכי קאמר
41 — מתניתין: המוליך פירות שביעית ממקום
42 שכלו למקום שלא כלו, או ממקום שלא כלו
43 למקום שכלו — חייב לבער. החזיר למקומן
44 ועדיין לא כלו — אינו חייב לבער. ורבי
45 יהודה מחמיר, דאמרין ליה: צא והבא לך אף
46 אתה מזהבית דאיתניהו משתא, והא כלו לזה.
47 נבא דחמרא קלשיניהו — גבו של חמור
48 שהכניס לתוך אותו מקום, החמור קלטן
49 בחומרי אותו מקום שלא יוכל להחזירן עוד?
50 הא לא גדלו שם, ואינו אוכלן שם! הכובש
51 שלשה כבשים — שלשה מיני ירק בחבית
52 אחת של חומץ, או של ציר, כדי להתקיים.
53 אוכלין — משלשתן. על הראשון — על סמך הראשון הממדר להיות כלה לחיה
54 מן השדה, דמשעה שיכלה אחד מהן מן השדה — שלשתן אסורין, דכבשייהו משוי
55 להו כחד. אף על האחרון — על סמך מין הכלה אחרון, ואוכל משלשתן. ואף על פי שמין השנים כלה לחיה כבר. ותנא דמתניתין ורבי יהודה בהא פליגי: דתנא קמא
56 סבר לה כרבי יהושע דמיקל, והכי מישתמעא למילתיה: ממקום שלא כלו למקום שכלו כולן — חייב לבער. אבל כלו מקצתן — אוכל אף ממין הכלה, כרבי יהושע,
57 דאובלין אף על האחרון. רבי יהודה אומר: צא והבא לך אף אתה מאותו המין מן השדה, וחרי לא תמצא בשדה, ואסור — כרבן גמליאל. אוכלין בתמרים — בכל ארץ
58 יהודה, עד שיכלה דקל האחרון שבצורה, שהיא עיר התמרים. ותנן לקמן: שלש ארצות לביעור, שאין בני יהודה אוכלין משכלו בכל ארץ יהודה, ואף על פי שלא כלו בגליל.
59 אבל אוכלין דן ביחודה ואפילו במקום שכלה, עד שיכלה מקום אחרון שבכל ארץ יהודה. לפי שהיה כשאניה מוצאת כאן — הולכת למקום אחר, והיא מתפרנסת שם, ורחמנא
60 תולה בה כדלקמן.

1 ביישוב לא עבדינא — אפילו בציענא, ואפילו דעתו לחזור — דלא אפשר למלאכה
2 בציענא כמו שאר דברים.
3 במקום שכלו למקום שלא כלו חייב לבער — תימה לרבינו יצחק: והלא אסור לשנות
4 מפני המחלוקת אפילו לקולא, כדאמר לעיל: אין בזה מפני שינוי המחלוקת,
5 דמימר אמרי כמה בטלני איכא בשוקא. הא אי
6 לאו האי טעמא — הוה אסור לשנות מפני
7 המחלוקת! ומיהו יש לומר: אי דראורייתא חייב
8 לבער — משום מחלוקת לא יעבור על דברי תורה.
9 ועוד אומר רבינו יצחק: דלא שייך מחלוקת אלא
10 בדבר שתלוי בגוף האדם, אבל בפירות — לא
11 שייך מחלוקת, דמארין ממקום שכלו באו.
12 אבי אמר לעולם כדקתני. לדבריו אין חסר
13 כלום מן המשנה, דרבי יהודה אריקא
14 דמתניתין קאי.
15 הכובש שלשה כבשים — כגון לפת ובצל
16 וקפלוט, שאין ביעורן שוה. רבי
17 אליעזר אומר: אוכלין על הראשון, שטעמו אסור
18 כולם, ולא חשיב כמבוטרי. אך לרבי יהושע תימה
19 לרבינו יצחק: איך מותר גוף אותם שכלו ואומר
20 רבינו תם: דבתורת כהנים בפרשת "בהר סיני"
21 פליגי בקרא, ותניא: "מן השדה תאכלו את
22 תבואתה" כל זמן שאתה אוכל מן השדה — אתה
23 אוכל מן הבית וכו'. מכאן אמרו חכמים: הכובש
24 שלשה כבשים בחבית, רבי אליעזר אומר: כיון
25 שכלה אחד מן השדה — יבער הכל מן הבית,
26 ודיינו אוכלין על הראשון דבשעתין. ואם תאמר:
27 לר' אליעזר, לישתוק קרא מיניה דנפקא לן
28 מ"לחבתה" ויש לומר: דסבר ר' אליעזר דאי
29 לאו האי קרא — הוה אמינא דאותו המין דוקא
30 יבער, ולא יותר, אף על פי שטעם האיסור מעורב
31 בהן. דלא דמי איסור דביעור לשאר איסורים,
32 דהא שרי לעניים. והוה אמינא דניחשביה
33 כמבוטרי, כיון שאין כאן אלא הטעם, ור' יהושע
34 סבר: דודאי הטעם חשיב כמבוטרי, והאי קרא אתי
35 להחיר אף גוף אותו שכלה, והאיל ומעורב בהן
36 הטעם המתירין. ר'מן השדה" משמע ליה — מן
37 דבר שמקצת הטעם ממנו בשדה, תאכלו אף
38 האיסור שנעמו. ורבן גמליאל סבר: ממשות של כל
39 אחד שכלה מן השדה — אסור, אבל הטעם הוא
40 כמבוטרי. ובמגילת סתרים דרבינו נסים פירש:
41 דראשון — היינו שניתן ראשון כבבוש, ואחרון —
42 שניתן אחרון כבבוש. והכי אמרין בירושלמי: מה
43 טעם דרבי אליעזר — הראשון נותן טעם באחרון.
44 הלכך, אם כלה מן השדה אותו שכבש ראשון —
45 אסור הכל. אבל האחרון אינו נותן טעם בראשון,
46 ואם כלה מין האחרון מן השדה — אינו אסור
47 אותם שנכבשו קדם. וטעם דרבי יהושע: אחרון
48 נותן טעם בראשון. פירוש: אף האחרון, כדאמר
49 הכא אף על האחרון. וקסבר ר' יהושע דמיד
50 שכלה אחד מהמינים. האחרון או הראשון או
51 האמצעי — כולן אסורין, דנותן טעם זה בזה. ורבי
52 יהודה דמתניתין לחומרא בוותיה, ורבן גמליאל
53 סבר בדפרישית, דהגוף שכלה אסור, וטעם הוי כמבוטרי.
עד
קמא
סבר לה כרבי יהושע דמיקל, והכי מישתמעא למילתיה: ממקום שלא כלו למקום שכלו כולן — חייב לבער. אבל כלו מקצתן — אוכל אף ממין הכלה, כרבי יהושע,
דאובלין אף על האחרון. רבי יהודה אומר: צא והבא לך אף אתה מאותו המין מן השדה, וחרי לא תמצא בשדה, ואסור — כרבן גמליאל. אוכלין בתמרים — בכל ארץ
יהודה, עד שיכלה דקל האחרון שבצורה, שהיא עיר התמרים. ותנן לקמן: שלש ארצות לביעור, שאין בני יהודה אוכלין משכלו בכל ארץ יהודה, ואף על פי שלא כלו בגליל.
אבל אוכלין דן ביחודה ואפילו במקום שכלה, עד שיכלה מקום אחרון שבכל ארץ יהודה. לפי שהיה כשאניה מוצאת כאן — הולכת למקום אחר, והיא מתפרנסת שם, ורחמנא
תולה בה כדלקמן.

עד שיכלה אחרון שבה – פירש הקונטרס: עד שתכלה האחרונה שבארצותיה, והשלש ארצות שבכל אחת שוות הן, ואין נראה, דאם אינם חלוקות – למה שונה שלש ארצות בכל אחת? ועוד קשה לרבינו יצחק: דתנן בפרק חשיעי דשביעית (משנה ב) שלש ארצות לביעור, ושלש ארצות בכל אחת, עד שיכלה האחרונה שבה. ר' שמעון אומר: לא אמרו שלש ארצות אלא ביהודה. מכלל דלחנא קמא

שלש ארצות חלוקות, שכל אחת חלוקה לביעור, ור' שמעון נמי מודה להו ביהודה! לכך יר' לומר: דאחרון שבה – היינו פירות שבה, עד שיכלה אחרון שבה, ופירות שבמעמקים – עד שיכלה אחרון שבמעמקים, וכן שבשפלה – עד שיכלה אחרון שבשפלה. ובירושלמי יש: אמר ר' חייא בר' עקיבא בשם ר' יוסי בר' חנינא: שיעור לומר אין חיה שבה גרילה בעמק, וחדה שבמעמק אין גרילה בהר ולפי זה משמע דהוי מדאורייתא. ולא תיקשי הא דאמרין בשמעתין דאין חיה שביהודה גרילה על של גליל – דמיירי אפילו מדר להר. והיינו דמסקינן בשלח שמעתין, דחנינא: אמר רבן שמעון בן גמליאל סימן להרים מילין וכו'. דנפקא מינה נמי לשלש ארצות שביהודה. והא דלא קאמר לקמן: נפקא מינה לביעור – משום דחילוק הר ושפלה ועמק לא שייך אלא ביהודה גרידא, דכתנינן במסכת שביעית בהדיא. אבל ביכורים ונחל איתון שייכים בכל ארץ ישראל, ובגמרא דירושלמי במסכת שביעית, עלה דההיא "סימן" להרים מילין" קאמר: אית דבעי למימר למידק דהא איתמר. פירוש: לענין שלש ארצות נאמר אותו סימן.

מתבערין בכל מקום – פירש הקונטרס: שנותנין אותן למרמס דיה ובחמה. ולא נראה, דהא מותרין אחר ביעור לעניים לכלול עלמא, דתנן התם (משנה ח): מי שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור – מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד. עניים אוכלים אחר הביעור ולא עשירים, דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר: אחד עניים ואחד עשירים אוכלים אחר הביעור. ובתוספתא קתני: מי שיש לו פירות שביעית, והגיע שעת הביעור – מחלק מזון לשכניו ולקרוביו וליתדעיו, ומוציא ומניח על פתח ביתו, ואומר: אחינו בית ישראל מי שצריך לטול – יטול. ודוד ומכניס לחור ביתו וחולק ואוכל עד שיכלה ואומר רבינו יצחק: הא דמשמע בכל מקום לאסור לאכול אחר הביעור – היינו כשמשעה בביתו בחוקת שלו. אבל אם מפקדין ומוציאו מרשותו, שיהא כל מי שצריך, הן אדם והן חיה – מותר להכניסו ולאכול אחר הביעור. **רב** ספרא אפיק גרבא דחמרא מארץ ישראל לחור לארץ – הקשה רבינו יצחק בן אשר, דתנן בפרק ששי דשביעית (משנה ה): אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מן הארץ לחור לארץ! ותרץ: דהתם מיירי לאכילה, ורב ספרא אפיק לסחורה, דיש סחורה שמוותרת. אי נמי: בשוגג הוציא. מפני

אובלין על של בין הכיפין, ואין אובלין על שבין השיצין. תנן התם: שלש ארצות לביעור; יהודה, ועבר הירדן, וגליל. ושלש ארצות בכל אחת ואחת. ולמה אמרו שלש ארצות לביעור – שהיו אובלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון שבה. מנא הני מילי? אמר רב הונא בר עוקבא אמר רבי יוסי בר חנינא: אמר קרא "ולבחתמך ולחיה אשר בארצך" כל זמן שחיה אוכלת מן השדה – האכל לבחתמך שפבית. פלה לחיה אשר בשדה – פלה לבחתמך מן הפית. וגמירי דאין חיה שביהודה גרילה על פירות שבגליל, ואין חיה שבגליל גרילה על פירות שביהודה. תנו רבנן: פירות שיצאו מארץ ישראל לחוצה לארץ – מתבערין בכל מקום שהן. רבי שמעון בן אלעזר אומר: יחזרו למקומן ויתבערו, משום שנאמר "בארצך", הא אפיקתיה! קרי ביה "בארץ", "בארצך", אי נמי: כ"אשר בארצך". רב ספרא נפק מארץ ישראל לחוצה לארץ, הוה בהדיה גרבא דחמרא דשביעית. לוו בהדיה רב הונא בריה דרב איקא ורב פהנא. אמר להו: איקא דשמיע ליה מיניה דרבי אבהו הלכה פרבי שמעון בן אלעזר או לא? אמר ליה רב פהנא, הכי אמר רבי אבהו: הלכה פרבי שמעון בן אלעזר. אמר ליה רב הונא בריה דרב איקא, הכי אמר רבי אבהו: אין הלכה פרבי שמעון בן אלעזר. אמר רב ספרא: נקוט הא פללא דרב הונא בידך, דדייק וגמר שמעתתא מפומיה דרביה פרחבה דפומבדיתא. דאמר רחבה אמר רב יהודה: הר הפית סטיו פפול היה, סטיו לפניו מסטיו. קרי עליה רב יוסף: "עמי בעצו ישאל וינקלו ויגיד לו" – כל המיסקל לו מגיד לו. רבי אליעזר קץ בפנייתא דשביעית, היכי עבד הכי? "לאכלה" אמר רחמנא, ולא להפסד! וכי תימא: הני מילי – היכא דנחית לפירא, אבל היכא דלא נחית לפירא – לא. והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: הני מתחלי דערלה אסירי, הואיל ונעשו שומר לפירי. ושומר לפירי אימת הוה – פכופרי, וקא קרי להו פירי! רב נחמן דאמר פרבי יוסי דתנן, רבי יוסי אומר: סמך אסור מפני שהוא פירי. ופליגי רבנן עליה. מתקיף לה רב שימי מנהרדעא: ומי פליגי רבנן עליה דרבי יוסי בשאר אילנות? והא תנן: מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית? בית

משנירעיו

אובלין על של בין הכיפין – דרך דקלים להיות בעיקרן קוצים סביב, והיינו שיצים, ומן הדקל עצמן הן, ולמעלה עליו שלו עשוין כסדרן כמין כפות תמרים, וכשהיה מנשב התמרים נופלין ונשאין באותן כיפין, ולמטה בשצין. וקאמר רבן שמעון, דכל זמן שמצוין בכיפין – אובלין מאותן שבבית. אבל אין אובלין מן הבית על סמך אותן שבשצין, לפי שאין החיה יכולה לטול מפני הקוצים, ומתניתין הכי קאמר תנא קמא: כלה לגמרי, אף מבין השיצין – חייב לבער, אבל כל מן הכיפין ועדיין יש בשצין – אינו חייב לבער. רבי יהודה אומר: צא והבא לך אתה ממקום הראוי לטול, ולא תמצא. ולחומר אמר רבי יהודה: שלש ארצות – בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין ביעור, שאין זו סומכת על זו משבלי בה. ואף על פי שלא כלו בחבורתה. ושלש ארצות בכל אחת ואחת – שחלוקות במנהג קיום פירותיהן, שפירותיהן כלות שזו קודם לזו, ואף על פי כן עשיתו כולן אחת לביעור כדמפרש ואזיל. ולמה אמרו שלש ארצות – הואיל ושלש ארצות לכל אחת הרי כאן תשע ארצות, למאי הילכתא אמרו שלש ארצות לביעור, ותו לא? שהיו אובלין בכל אחת – עשאו שלש שבכל אחת כאילו הן אחת, ואובלין בכל אחת ואחת מהשלש החלוקות לביעור עד שיכלה האחרון שבשלש ארצותיה. אובלין ביהודה עד שיכלה אחרון שבשלש ארצותיה, וכן בעבר הירדן וכן בגליל. מנא הני מילי – דאובלין ביהודה עד שיכלה אחרון שבשלש ארצות שבה, אבל אין אובלין ביהודה על ידי אותן שבגליל? וגמירי – מסורת מאבותינו. דאין חיה שביהודה – מתרחקת כל כך לצאת מיהודה לגליל ולמגילא ליהודה, אבל יוצאה היא מגליל לגליל ומיהודה ליהודה. מתבערין – כשתגיע עונת הביעור שכלו לחיה. בכל מקום שהן – ולא מטורחין ליה להחזירן לארץ לבער שם. משום שנאמר בארץ – "לחיה אשר בארץ", וזהו ביעור – שמפקדין במקום דריסת דיה ובחמה. הא אפיקתיה – למעוטי דאין סומכין בני יהודה אלא על ארצם, ולא על של גליל. קרי ביה בארץ בארץ – אי הוה כתיב "בארץ", הוה שמעת מינה חדא מנייהו. השתא דכתיב "בארץ" – דרוש בה תרתין. אי נמי – "אשר" לרשא. לוו בהדיה – נתלו עמו בחבורה. מיניה דרבי אבהו – תלמידיו היו. דקים ליה דאיהו דייק שמעתא מפומיה דרביה – כשהשמעה יוצאה מפיו רבו מדקדק ואומר לרבו לשנונה פעם שנייה, ומבחיך דימנו או הן או לאו. רחבה דפומבדיתא – שהיה מדקדק בשמועתה, לדעת ממי קיבלה. רבי יהודה – ספק שמעה מרב יהודה או מרבי יהודה נשיאה, דהוה נמי בההוא דרא. סטיו פפול היה – איצטבאות סביב לו, כפולות זו לפניהם וזה סביב. קרי רב יוסף עליה – דרב ספרא. קץ בפנייתא דשביעית – דקל טעון כפניות, והן תמרים קטנים שלא בישלו. וקצץ הדקל לעצים, והפסיד כפניות. דנתת לפירא – פירי שנגמר אסור להפסידו. מתחלי דערלה – שומר הגדל סביבות התמרים בקטן, כעין פקס

הגדל סביבות אגוזי יער הדקות. אסירי – משום ערלה. דלא הוה כעץ, אלא שם פירי עליהם, והאיל דנעשו שומר לפירי. ושומר פירי אימת הוי בכופרי – כהן קטנות. וכופרא הוא כפניות, וכשגדלין הוא יבש ונופל, אלמא: כפניות קרוין פירי. רב נחמן – דאמר: פירי שלא נגמר קרוי פירי. דאמר רבי יוסי – דאמר: משפלה פרח הגפן ונראית צורת הענבים, והיינו סמדר – אסור משום ערלה, מפני שהוא פירי. ובלעז' קרוין אשפניר. ופליגי רבנן עליה – במסכת ערלה, דקתני רישא: העלין והחולבין ומי גפנים וסמדר – מותרים משום ערלה. ורבי אלעאי דעבד כרבנן, בשאר אילנות – חוץ מגפן, אין קוצצין – לעצים מפני שמפסיד הפירי, ורחמנא אמר: "לאכלה", ולא להפסד. משיצאו – תחילת העלין בימי ניסן, משישרשו – משיראו בהן כעץ שרשרות של חרובין.

פסחים דף נב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קיז

שאין היא הולכת לארץ אחרת, אבל אם באותה ארץ כלו במקום
אחד ובמקום אחר לא כלו, הולכת החיה לאותו מקום, ולא נחשב
שכלו לחיה שבשדה.
הגמרא דנה היכן מבערים פירות שביעית שהוציאו לחוץ לארץ:
תנו רבנן בברייתא, פירות שביעית שייצאו מארץ ישראל לחוצה
לארץ, מתבצרים בשכלו לחיה והגיע זמן ביעורם, ככל מקום שהיו,
ולא מטריחים אותו להחזירם לארץ לבערם שם. רבי שמעון בן
אלעזר אומר, יחזרו למקומן – לארץ ישראל, ויתבצרו שם, משום
שנאמר בפסוק שממנו למדנו דין ביעור פירות שביעית (ויקרא כה וז)
'ולבנהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל', כלומר,
צריך להפיק הפירות במקום דריסת חיה ובהמה שבארץ.
מקשה הגמרא: הא מפיקתיה – הרי כבר דרשת מפסוק זה שאין בני
ארץ אחת יכולים לסמוך אלא על הפירות שלא כלו בארצם, ולא
על הפירות שלא כלו בארץ אחרת, ואיך רבי שמעון בן אלעזר
דורש ממנו דרשה נוספת. מתרצת הגמרא: קרי ביה 'בארץ בארץ'
– בכדי לדרוש רק דרשה אחת די היה לכתוב 'בארץ', עתה
שכתוב 'בארץ' יש לדרוש שתי דרשות. מתרצת הגמרא תירוש
נוטת: אי נמי, דרשה אחת דורשים מתיבת 'בארץ', ואת הדרשה
השנייה דורשים מ'אשר בארץ' – מתיבת 'אשר'.
הגמרא מביאה מעשה בענין ביעור פירות שביעית בחוץ לארץ.
מספרת הגמרא: רב ספרא נפק ל-יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ,
היה פתחיה נרמא דחמרא – והיתה עמו איפה של יין דשביעית. לוו
בהיה – נתלו עמו בחבורתו, רב הונא בריה דרב איקא ורב כהנא,
תלמידיו של רבי אבהו. אמר להו – שאל אותם רב ספרא, האם
איכא דשמיץ ליה מניה דרבי אבהו – יש מכם מי שמעו מרבי
אבהו, אם הלכה בריבי שמעון בן אלעזר הסובר שיש לבער פירות
שביעית דווקא בארץ, או לא, ואפשר לבערם גם בחוץ לארץ.
אמר ליה רב כהנא לרב ספרא, הוי ו-כך אמר רבי אבהו, הלכה
ברבי שמעון בן אלעזר. אמר ליה רב הונא בריה דרב איקא לרב
ספרא, הוי אמר רבי אבהו, אי הלכה בריבי שמעון בן אלעזר. אמר
רב ספרא, נקוט הא ככלל דרב הונא בריך – החזק בידך את מה
שאמר רב הונא בריה דרב איקא בשם רבו ושאין הלכה כרבי
שמעון בן אלעזר ואין צריך לבער פירות שביעית דווקא בארץ
ישראל, ולא את מה שאמר רב כהנא בשמו, כיון דרבי יוסף
שמעון תתא מפומיה דרבי – שרב הונא מדקדק בלימוד השמועה
מפי רבו, כמו דהך (שם של אמורא) דפומבדיתא ו-מהעיר
פומבדיתא.
הגמרא מביאה היכן מצינו שרחבה דקדק בשמועתו: דאמר דהך
– דקדק ואמר בלשון זו, אמר רבי יהודה, הר הבית, סטיו ו-ספטיל
כפול היה, סטיו לפנים מסטיו – בהר הבית היו שני היקפים של
פוסטלים סביב סביב זה לפנים מזה, ורחבה דקדק לומר בלשון רבו
סטיו כפול היה, ולא אמר איצטבט כפול היה, אפילו
שבלשון המשנה (לעיל יא) נקרא אותו ספטיל.
מסיימת הגמרא את סיפור המעשה ברב ספרא: מאחר שרב ספרא
סמך על רב הונא להקל ולא על רב כהנא להחמיר, קרי עליה רב
יוסף – קרא רב יוסף על רב ספרא פסוק זה הנאמר בגנותם של עם
ישראל (דברים יב), 'עמי בעצו וישאלו, ומקלו יגיד לו', ודרש רב יוסף
את תיבת 'מקלו' מלשון קולא, כלומר, כל המקלו לו – האומר לו
דבר להקל, מגיד לו – הוא מקבל את דבריו וסומך עליו.
הגמרא מבררת מאיזה שיעור תמרים ושאר פירות בתחילת
גידולם, כבר נחשבים 'פרי' לענין שיאסר להפסידם בשביעית,
ולענין שיאסרו בהנאה משום ערלה. מספרת הגמרא: רבי אילעאי
קין – קצץ דקל טעון בפנייתא – תמרים קטנים שעדיין לא נתבשלו
דשביעית, וקצצו להשתמש בגזעו, וגרם בכך הפסד לכפניות שלא
יבשילו. מקשה עליו הגמרא: הוי עביד הכי – איך רבי אילעאי
עשה כן לקצוץ את הדקל ולהפסיד את הכפניות שלא יבשילו,
והרי בענין פירות שביעית, ודיתה שבת הארץ לכם לאכלה, אמר
ר' חמא – אמרה התורה (ויקרא כה וז) ולומדים מכך שפירות שביעית
ניתנו לאכילה ולא להפסד.

אובלין מזה ואין צריך לבערם, על סמך התמרים של בין הכיפין –
שנמצאים בין כפות התמרים, ואין אובלין על סמך התמרים
שנמצאים בין השיצין – הקוצים הגדילים סביב הדקל, שכל זמן
שמצויים תמרים בין העלים, הם מצויים לחיה שבשדה, ואפשר
לאכול מהתמרים שבבית, אבל אם בשדה מצויים תמרים רק בין
הקוצים, אין החיה יכולה ליטלם משם מפני הקוצים, ואין לאכול
מהתמרים שבבית אלא צריך לבערם.
ומעתה כך מתפרשת המחלוקת במשנתנו, תנא קמא ששנה
שכאשר 'כלו' הפירות מן השדה חייב לבער, כוונתו שהם כלו
לגמרי, אבל אם עדיין יש פירות בין הקוצים אינו חייב לבער. ורבי
יהודה מחמיר וסובר כדעת רבן שמעון בן גמליאל, שאין אוכלים
על סמך הפירות שבין הקוצים, ולכן שנה שאומרים לו 'צא והבא
לך אף אתה' ממקום הראוי ליטלם ולא תמצא, ועל כן אתה חייב
לבער.
התבאר לעיל (ג.נב.) שפירות שביעית שכלו במקום אחד ולא כלו
במקום אחר חייבים לבער רק במקום שכלו. הגמרא מביאה את
פרטי חלוקת המקומות לענין זה. אומרת הגמרא: תנן התם – שנינו
במשנה (שביעית פ"ט מ"ב), 'שלוש ארצות לביעור – ארץ ישראל חלוקה
לשלוש ארצות לענין חובת הביעור כשכלים פירות שביעית מן
השדה, שבכל אחת מן הארצות שכלו בה הפירות חייבים לבער
בה את הפירות, ואין אחת מהן שכלו בה הפירות סומכת על
ארצות אחרות שלא כלו בהן. ואילו הן שלשת הארצות, ארץ
יהודה, וארץ עבר הירדן, וארץ גליל. ושלוש ארצות ככל אחת ואחת
– ובכל אחת ואחת משלוש הארצות שנזכרו, יש שלשה מקומות
חלוקים בזמן כילוי הפירות ואלו הם, הר, עמק, שפלה.
שואלת המשנה (שם פ"ט מ"ג): ולמה אמרו – לענין איזו הלכה אמרו
שיש רק שלוש ארצות לביעור, הרי אם בכל אחת מהארצות יש
שלשה מקומות שונים זה מזה לענין הזמן שכלים בהם הפירות
לחיה, יוצא שיש תשע ארצות שונות זו מזו בזמן הביעור. משיבה
המשנה: שיהיו אובלין ככל אחת ואחת מאותן שלוש ארצות
החלוקות לביעור (שהן יהודה ועבר הירדן וגליל), עד שייכלה
מהמקום האחרון מהשלשה מקומות שבה, כלומר, כל השלשה
מקומות (הר ועמק ושפלה) שבתוך אותה ארץ, נחשבים ארץ
אחת, וכגון ביהודה נחשבים הרעה ועמקיה ושפלותיה ארץ אחת,
ואפשר לאכול בכל יהודה עד שיכלה הפרי מכל יהודה, וכן כל
השלשה מקומות שבעבר הירדן נחשבים ארץ אחת, ואפשר
לאכול בכל עבר הירדן עד שיכלה הפרי מכל עבר הירדן, וכן כל
השלשה מקומות שבגליל נחשבים ארץ אחת.
הגמרא מבררת את מקור הדין: מנא הני מילי – מהיכן למדנו
דברים אלו, וכגון שאוכלים בכל אחד מהמקומות שבארץ יהודה
על סמך מה שלא כלו הפירות באחד המקומות שבה, ואם כלו
בכל המקומות שבה, אין אוכלים בה על סמך מה שלא כלו
הפירות בארץ אחרת. משיבה הגמרא: אמר רב חמא בר עוקבא
אמר רבי יוסי בר חנינא, אמר קרא – נאמר בפסוק (ויקרא כה וז), בענין
פירות שביעית שיהיו מופקדים לכל אדם לאוכלם, 'ולבנהמתך
ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל', ויש לדייק מדוע
הוצרך הפסוק לומר 'ולבנהמתך' שבהמתו יכולה לאכול, הרי אם
החיה יכולה לאכול, בודאי שבהמתו שצריך לדאוג למונותיה
יכולה לאכול, אלא התורה באה להקיש את הבהמה לחיה, שכל
זמן שהיה אובלין מן השדה – שפירות שביעית מצויים בשדות
אובלין החיה, האכל – מותר לך להאכיל מהם לבנהמתך שבהמתך,
אבל אם עליך – נגמרו הפירות לחיה אשר בשדה, כלה לבנהמתך מן
הפית – עליך לכלות מבייתך את פירות השביעית שהכנסת עבור
בהמתך, וגמיר – ומסורת בדינו מאבותינו, דאין היה שביהודה
גדילה על פירות שנגליל – שחיה הנמצאת בארץ יהודה אינה
מתרחקת כל כך לאכול מהפירות שבארץ הגליל, וכן אין היה
שנגליל גדילה על פירות שביהודה, אבל באותה ארץ וכגון בארץ
יהודה או בארץ הגליל הולכת היא ממקום למקום ואוכלת שם,
לכן אם כלו בכל אותה ארץ נחשב שכלו לחיה שבשדה, משום

מְשִׁיגְדֵלוּ הַעֲנָבִים מֵעַט, וְהִיתִים מְשִׁינִצּוּ – מִשְׁתַּגְּדֵל
עֲלֵיהֶם הַקְלִיפָה הַדָּקָה הַקְרוּיָה 'נֶץ', וְשָׂאָר כָּל הָאֵלִינוֹת מְשִׁינִצּוּ
אֶת הַפֶּרִי.

מִמְשִׁיךְ רַב שִׁמְיָא מִנְהֶרְדָּעָא בְּקוּשִׁיתָּהּ; וְהָרִי כֻלָּל אֶמֶר רַב אֲסִי, כֹּל
מְקוֹם שֶׁשֵּׁנִינּוּ 'בּוֹסֵר' אוֹ 'גִּירוּע' אוֹ 'פּוֹל הַלֶּבֶן' – [מִמִּינֵי הַזֵּרִיעִים],
הוּא בּוֹסֵר הוּא גִירוּע הוּא פּוֹל הַלֶּבֶן – דְּבַר אֶחָד הֵם, וְיֵשׁ לִשְׂאוֹל
עַל דְּבָרֵי רַב אֲסִי, פּוֹל הַלֶּבֶן כְּלָקָא דְּעֶקֶף – וְכִי עוֹלָה בְּדַעְתָּךְ
שֶׁגִּירוּע' הוּא פּוֹל הַלֶּבֶן, הֲלֹא 'מִשְׁיגְרִיעוּ' שֵׁנִינוּ עַל גַּפְנִים וְמָה
עֵינֵנו לִפּוֹל הַלֶּבֶן, וְיֵשׁ לְהַשִּׁיב, אֵלָּא אֶמֶר – כִּךְ תֵּאֵמַר אֶת דְּבָרֵי רַב
אֲסִי, שֶׁיַּעֲרוֹל שֶׁל בּוֹסֵר וְשֶׁל גִּירוּע הוּא כְּגוֹדֵל שֶׁל פּוֹל הַלֶּבֶן, וּמִכָּל
מְקוֹם מוֹכֵחַ מִדְּבָרֵי רַב אֲסִי, שֶׁאֵין לֹאמֹר שֶׁ'מִּשְׁיגְרִיעוּ' שֵׁנִינוּ לְעֵנִין
גַּפְנִים הוּא סְמֹדֵר, אֵלָּא 'מִשְׁיגְרִיעוּ' הוּא בּוֹסֵר. וְאֵמֶן שְׂמַעְתָּ לִּי
דְּאֶמֶר – וְמִי הוּא הַתָּנָא שֶׁשִּׁמְעָתָא אֹתוֹ אוֹמֵר שֶׁרֶק כִּשְׁהַעֲיִב גְּדֹל
וְנַעֲשֶׂה בּוֹסֵר, אֵין – הוּא נַחֲשֵׁב פְּרִי, אֲבָל אִם לֹא גְדֹל הוּא רֶק
כְּסֹדֵר, לֹא – עֲדִינן אֵינוֹ נַחֲשֵׁב פְּרִי, דְּכָנֶן הֵם שְׁסוּבֵרִים כִּךְ, שֶׁאֵילוֹ
רַבִּי יוֹסִי סוֹבֵר (לַעֲלֵי נֵב) שֶׁגַּם סְמֹדֵר נַחֲשֵׁב פְּרִי, הָרִי שִׁמְשֵׁנָה זֹו
שֵׁנִינוּ לְגַבִּי שְׁבִיעִית 'הַגַּפְנִים מִשְׁיגְרִיעוּ', הִיא דְּבָרֵי רַבִּנָּה, וְכָתְנִי –
וּמִכָּל מְקוֹם שֵׁנִינוּ, שֶׁשָּׂאָר כָּל הָאֵלִינוֹת [וּכְגוֹן דְּקָלִים] אֲסוּר
לְקוּצָצָם בְּשִׁבְעִית מְשִׁינִצּוּ פִירוֹת, כְּלוֹמֵר שֶׁדָּקֵל עִם כִּפְנוֹת
אֲסוּר לְקוּצָצוֹ, וְאִם כִּךְ אֵי אֲפֻשֶׁר לְתַרְץ שְׂרָבִי אֵילְעָא שְׂקָצָךְ דָּקֵל
עִם כִּפְנוֹת עֲשֶׂה כְּדַעַת רַבִּנָּה.

הַגְּמָרָא חוֹרֶזֶת בָּהּ מִתִּירוּצָה הַקּוֹדֵם וּמִתַּרְצַת תִּירוּץ אַחֵר: אֵלָּא
הַתִּירוּץ הוּא, שֶׁרָבִי אֵילְעָא בְּדִנְיָהּ קֵץ – מָה שֶׁקָּצַץ הִיָּה דָּקֵל זָכַר
שֶׁרָגִילִים לְקַטּוֹף אֶת תַּמְרוֹתָיו בְּנִסָּן, וְהַתַּמְרִים שָׁבוּ אֵינֶם מִתְבַּשְׁלִים
בַּלְעוֹלָם, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הִפְסִידִם דְּבַר בְּקִיצָתוֹ.

הַגְּמָרָא מְבַאֵרָה בְּרִייתָא הַמְבַּאֵרָת אֶת זְמַנֵּי הַבִּיעוּר שֶׁל עֲנָבִים
וְזִיתִים תַּאֲנִים וְתַמְרִים שֶׁל שְׁבִיעִית: תָּנִי רַבִּנָּה בְּבִרְייתָא, אוֹכְלִין
בְּעֲנָבִים שֶׁל שְׁבִיעִית, עַד שֶׁיִּכְלְוּ הָעֲנָבִים מִדְּלִיּוֹת – מִהַגַּפְנִים
הַמּוֹדֵלוֹת עַל גְּבִי נְסִירִים שֶׁל אוֹכֵל – שֶׁמֶם מְקוֹם שִׁישׁ בּוֹ כְּרַמִּים. וְאִם
יֵשׁ בְּמְקוֹם אַחֵר גַּפְנִים מְאֻחָרוֹת מִן, שְׁעִידִין לֹא כֻלּוֹ בִּזְכוֹן הָעֲנָבִים,
אוֹכְלִין עֲלֵיהֶן. אוֹכְלִים בְּזִיתִים שֶׁל שְׁבִיעִית, עַד שֶׁיִּכְלְוּ מֵעֵץ הַזֵּית
הָאֲחֵרוֹן שֶׁבְּתַקְוָה – שֶׁמֶם מְקוֹם שִׁישׁ בּוֹ וְזִיתִים. רַבִּי אֵלְעָזָר אוֹמֵר,
אוֹכְלִים בְּזִיתִים שֶׁל שְׁבִיעִית, עַד שֶׁיִּכְלְוּ מֵעֵץ הַזֵּית הָאֲחֵרוֹן שֶׁל גֹּשֶׁם
הַזֶּה שֶׁגַּם בּוֹ יֵשׁ וְזִיתִים הֶרְבֵּה. וּמִתּוֹרֵל אֲכֹלָל מִן הַפִּירוֹת שֶׁבִּבֵּית עוֹד
שִׁיכֹל כֹּל כִּךְ כְּדִי שִׁיָּהָ עֵנִי יוֹצֵא לַחֲפֹשׁ וְזִיתִים, וְאֵינוֹ מוֹצֵא לֹא
כְּנֻפֹּא – בַּעֲנַפֵּי הָעֵץ, וְלֹא בְּעֵקְרָהּ – בְּתַחֲתִיתוֹ, שִׁיעוֹר רֹכֵעַ הַקֵּב.
מִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: אוֹכְלִין בְּגִירוּנוֹת – תַּאֲנִים יִבְשׁוּת שֶׁל שְׁבִיעִית,
עַד שֶׁיִּכְלְוּ פִּי – תַּאֲנִים דְּקוֹת שֶׁל בֵּית הַיֵּנִי – שֶׁמֶם מְקוֹם. אֶמֶר רַבִּי
יְהוֹדָה, לֹא הוֹצִירוּ פִּי בֵּית הַיֵּנִי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לְהִיחָשֵׁב פִּירוֹת, אֵלָּא
לְעֵנֵן מַעֲשֶׂה (דְּתָנִין) שֶׁפִּי בֵּית הַיֵּנִי שֶׁהֵם קִטְנִים לַעֲלוֹם, וְאֵחָדֵי
דְּטוֹבִינָא – וְתַמְרִים שֶׁל מְקוֹם הַנִּקְרָא טוֹבִינָא, שֶׁהֵם קִטְנִים לַעֲלוֹם,
חֵיבִין בְּמַעֲשֶׂה, אֲבָל לְעֵנִין זְמַן הַבִּיעוּר בְּשִׁבְעִית לֹא הוֹצִירוּ פִּי
בֵּית הַיֵּנִי. מִמְשִׁיכָה עוֹד הַבְּרִייתָא: אוֹכְלִין בְּתַמְרִים שֶׁל שְׁבִיעִית, עַד
שֶׁיִּכְלְוּ מִהַדְקֵל הָאֲחֵרוֹן שֶׁבְּצוּצָהּ – עֵיר הַתַּמְרִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
נְמִלְיָאֵל אוֹמֵר, אוֹכְלִין תַּמְרִים שֶׁל שְׁבִיעִית, עַל סִמֵּךְ הַתַּמְרִים שֶׁל בֵּין
הַבֵּיטִין – הַנִּמְצָאִים בַּעֲנַפֵּי הַדָּקֵל הַנִּקְרָאִים כְּפוֹת תַּמְרִים, וְאֵין
אוֹכְלִין עַל סִמֵּךְ הַתַּמְרִים שֶׁל בֵּין הַשִּׁינִין – הַנִּמְצָאִים בְּקוּצִים
הַגְּדִילִים סְבִיב הַדָּקֵל, לִפִּי שֶׁאֵין הַחִיָּה יוֹכֵלָה לְקַחַת אֹתָם מִשֶּׁם
מִפְּנֵי הַקּוּצִים.

הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת הָאֵם דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא שֶׁהוּבָא לַעֲלֵי בַעֲנִין זְמַנֵּי
הַבִּיעוּר שֶׁל פִּירוֹת שְׁבִיעִית, וְדְבָרֵי בְּרִייתָא אַחֶרֶת בַּעֲנִין זֶה,
סוֹתֵרִים אֵלּוֹ אֶת אֵלּוֹ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְדִמְיָהּ – וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת,
שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּבִרְייתָא אַחֶרֶת, אוֹכְלִין בְּעֲנָבִים שֶׁל שְׁבִיעִית, עַד הַפֶּסַח שֶׁל
שָׁנָה שְׁמִינִית, וְכֵן אוֹכְלִים בְּגִירוּנוֹת – תַּאֲנִים יִבְשׁוּת שֶׁל שְׁבִיעִית, עַד
הַחֲנוּכָה, וְכֵן אוֹכְלִים בְּתַמְרִים שֶׁל שְׁבִיעִית, עַד הַפּוּרוֹם. וְעַל
בְּרִייתָא זֹו אֶמֶר רַב בִּיבִי, רַבִּי יוֹחָנָן תְּרַבִּי בְּתַרְיָא מְחַלֵּף – הַחֲלִיף
אֶת זְמַנֵּי שְׁנֵי הָאֲחֵרוֹנִים [בְּגִירוּנוֹת עוֹד הַחֲנוּכָה, וּבְתַמְרִים עוֹד
הַפּוּרוֹם] זֶה בּוֹדֵה, וְכִךְ הוּא שׁוֹנֵה, 'בְּגִירוּנוֹת עוֹד הַפּוּרוֹם, בְּתַמְרִים
עוֹד הַחֲנוּכָה'. וּמִכָּל מְקוֹם קִשָּׁה שֶׁכֹּל אַרְבַּעַת הַזְּמַנִּים שֶׁבְּבִרְייתָא זֹו

אֵינֶם כּוֹמֵנִים שֶׁבְּבִרְייתָא הַקּוֹדֵמָת. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: אֵידי וְאֵידי – זֶה
וְזֶה, כְּלוֹמֵר שְׁנֵי הַזְּמַנִּים שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּשְׁנֵי הַבְּרִייתוֹת עַל כָּל מִין וּמִין,
חֵד שֶׁעֲנִיָּא הוּא – זְמַן אֶחָד הוּא. וּכְגוֹן עֲנָבִים שֶׁבְּבִרְייתָא הָרִאשׁוֹנָה
נֹאמַר שֶׁאוֹכְלִים עַד שִׁיכְלוּ דְלִיּוֹת שֶׁל אוֹכֵל, וּבְבִרְייתָא הַשְּׁנִיָּה
נֹאמַר שֶׁאוֹכְלִים עַד הַפֶּסַח, הוּא זְמַן אֶחָד, שֶׁרֶק בְּפֶסַח כֻּלָּם דְּלִיּוֹת
שֶׁל אוֹכֵל.

מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא תִירוּץ נוסף: וְאֵי קְעִית אֶמֶר – וְאִם תַּרְצָה תוֹכֵל
לִישֵׁב זֹאת כִּךְ, אִמְנָם הַזְּמַנִּים שֶׁבְּבִרְייתָא הַשְּׁנִיָּה אֵינֶם שׁוֹיִם
לְזְמַנֵּים שֶׁבְּבִרְייתָא הָרִאשׁוֹנָה, אֲךָ הֵא קָתְנִי בְּהָדִין – הָרִי שֵׁנִינוּ
בְּמִפְרֵשׁ בְּבִרְייתָא הָרִאשׁוֹנָה, אִם יֵשׁ מְאֻחָרוֹת מִן אוֹכְלִין עֲלֵיהֶן,
וּמִעַתָּה אֵין מְקוֹם לְהַקְשׁוֹת מִדְּבָרֵי הַבְּרִייתוֹת אֵלּוֹ עַל אֵלּוֹ, שֶׁכֵּן
הַשִּׁיעוּרִים שֶׁבְּבִרְייתָא הָרִאשׁוֹנָה אֲמוּרִים בְּאוֹפֵן הַרְגִּיל, וְאֵילוֹ
הַזְּמַנִּים שֶׁבְּבִרְייתָא הַשְּׁנִיָּה אֲמוּרִים בְּאוֹפֵן שֶׁאֵירַע וְאֵף לְאַחֵר מִכֵּן
נוֹתֵרוּ פִירוֹת בְּמְקוֹם אַחֵר. וּכְגוֹן עֲנָבִים, בְּאוֹפֵן הַרְגִּיל אוֹכְלִים עַד
שִׁיכְלוּ דְלִיּוֹת שֶׁל אוֹכֵל, וְאִם אֵירַע שֶׁאֵף לְאַחֵר שִׁיכְלוּ בְּדִלִיּוֹת שֶׁל
אוֹכֵל נוֹתֵרוּ עֲנָבִים בְּמְקוֹם אַחֵר, אֲפֻשֶׁר לְהַמְשִׁיךְ וּלְאַכּוֹל עַד
הַפֶּסַח.

הַגְּמָרָא מְבַאֵרָה בְּרִייתָא הַנוֹתֶנֶת סִימְנִים לְדַעַת מִזְוֵה הָר, עֲמָק, נַחֵל,
וּשְׁפִלָּה: תָּנִיא בְּבִרְייתָא, רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן נְמִלְיָאֵל אוֹמֵר, סִימֵן
לְמִקְמוֹת שֶׁהֵם נַחֲשִׁבִים 'תְּרִים', מִלֵּין – עַצְמֵים הַגְּדִילִים בּוֹ נַעֲשִׂים
יָפִים וּמוֹשׁוּבָחִים. וְסִימֵן לְמִקְמוֹת שֶׁהֵם נַחֲשִׁבִים 'עֲמָקִים', דְּקָלִים –
הַתַּמְרִים הַגְּדִילִים בָּהֶם מְשׁוּבָחִים. וְסִימֵן לְמִקְמוֹת שֶׁנַּחֲשִׁבִים
נְחִלִים, הוּא שְׁגִדִּילִים בָּהֶם קָנִים. וְסִימֵן לְמְקוֹם שֶׁנַּחֲשֵׁב שְׁפִלָּה –
אַרְץ מִישׁוֹר, הוּא שְׁגִדִּילִים בּוֹ עֲצֵי שְׂקָפָה – מִין עֵץ שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה
פִירוֹת, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵין רָאָה לְדָבָר שִׁסְמִין לְשַׁפְּלָה שְׁקָמָה, מִכָּל
מְקוֹם יֵשׁ זֶכֶר [–רַמּוֹ] לְדָבָר, שְׂנָאֵמֶר (מַלְכִּים א') י כו, דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' ט כו),
עַל רִיבּוֹי הָעוֹשֵׁר בְּזִמְנֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, וְיִתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף
בִּירוּשָׁלַם בְּאֲבָנִים, וְאֵת הָאֲדָמִים יִתֵּן בְּשָׂקִים אֲשֶׁר בְּשַׁפְּלָה לְרֹב,
הָרִי שֶׁדֶּרֶךְ שְׁפִלָּה שְׁגִדִּילִים בָּהּ שְׁקָמִים.

הַגְּמָרָא מְבַאֵרָה לֵאזִיזָה צוּרֵךְ שֵׁנִינוּ בְּבִרְייתָא סִימְנִים אֵלּוֹ. אוֹמֶרֶת
הַגְּמָרָא: מָה שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּבִרְייתָא 'סִימֵן לְתִרִים מִלֵּין' וְכֵן 'סִימֵן לְעֲמָקִים
דְּקָלִים', נִפְקָא מִיָּנָה – הַדִּין הַיּוֹצֵא מִכֵּךְ לְמַעֲשֶׂה הוּא לְעֵנִין בְּכּוּזִים,
לִידַע מִהֵיכָן אֵין לְהַבִּיאַם, דְּתָנִין בְּמִשְׁנָה (בִּיכּוּרִים פ"א ג), אֵין מְבַאֵין
בְּכּוּזִים אֵלָּא מִשְׁכַּעַת הַמִּינִין שֶׁנִּשְׁתַּבַּחַה בָּהֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְלֹא
מִדְּקָלִים שְׂבָהֲרִים – וְגַם מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים אֵין מְבַאֵיִם תַּמְרִים
מִדְּקָלִים הַגְּדִילִים בָּהֶרִים שֶׁהֵם אֵינֶם מְשׁוּבָחִים. וְלֹא מִפִּירוֹת
שְׂבָהֲרִים – וְכֵן אֵין מְבַאֵיִם בִּיכּוּרִים מִחֲטִים וְשִׁיעוּרִים הַגְּדִילִים
בְּעַמְקִים, כִּיּוֹן שֶׁהֵמִים מוֹתַסְפִּים וּמִתְעַכְּבִים שֶׁם וְהַתְּבוּאָה נִכְמַשֶּׁת
וְנִרְקֶבֶת. וְכֵן מָה שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּבִרְייתָא 'סִימֵן לְנְחִלִים קָנִים', נִפְקָא מִיָּנָה
– הַדִּין הַיּוֹצֵא מִכֵּךְ לְמַעֲשֶׂה הוּא לְעֵנִין נַחֵל אֵינֵן שְׁבוּ מִקִּיּוּמִם
מִצוֹת עֲגֻלָּה עֶרּוּפָה, שֶׁצִּרִּיךְ שִׁיגְדֹל בּוֹ קָנִים, וְאִם לֹא גְדִילִים בּוֹ
קָנִים אֵינוֹ נִקְרָא נַחֵל. וְכֵן מָה שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּבִרְייתָא 'סִימֵן לְשַׁפְּלָה
שְׂקָפָה', נִפְקָא מִיָּנָה – הַדִּין הַיּוֹצֵא מִכֵּךְ לְמַעֲשֶׂה הוּא לְעֵנִין מִקָּח
וּמִקְבָּר, שֶׁאִם אֲמֹר לְחִבְרוֹת 'הִרִנִי מוֹכֵר לָךְ שְׁפִלָּה', אֵינוֹ 'שְׁפִלָּה'
אֵלָּא אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁקָמִים.

מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: הַשְּׂתָא דְּאֵתִית לְהָי – עַתָּה שְׁבֹאת לְכָךְ, שֶׁהִסְמִין
שֵׁנִינוּ בְּשַׁפְּלָה הוּא לְעֵנִין מִקָּח וּמִמְכָּר, בּוֹלְהוּ נָמִי – כֹּל שֶׁאֵר
הִסְמִינִים גַּם כֵּן הַדִּין הַיּוֹצֵא מִזֶּה הוּא לְעֵנִין מִקָּח וּמִקְבָּר, שֶׁאִם
מִכֵּר לוֹ הָר צִרִּיךְ שִׁיחָא רֹאוּי לְגַדֵּל מִלֵּין – עַצְמֵים מְשׁוּבָחִים, וְאִם
מִכֵּר לוֹ עֲמָק צִרִּיךְ שִׁיחָא רֹאוּי לְדְקָלִים – תַּמְרִים מְשׁוּבָחִים, וְאִם
מִכֵּר לוֹ נַחֵל צִרִּיךְ שִׁיחָא רֹאוּי לְקָנִים.

מִשְׁנָה

חֲכָמִים אֲסוּרוֹ לְמִכּוֹר לְגוֹי בַּהֲמָה גִּסָּה כְּדִלְהֵן בְּמִשְׁנָה. מִשּׁוּם
שֶׁחֲשִׁשׁוּ שִׁיבּוּא לְהַשְׁאִילָה אוֹ לְהַשְׁכִּירָה לוֹ, וְיַעֲשֶׂה עִמָּה הַגּוֹי
מִלֵּאכָה בִּשְׁבֹת, וְהַיִּשְׂרָאֵל מִצּוּוֹה עַל שְׁבִיתָתָהּ בַּהֲמָתוֹ, שֶׁנֹּאמַר
(דְּבָרִים ה' ג'), 'לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה וְגו' וְכָל בְּהֶמְתָּךְ'. וְכֵן חֲשִׁשׁוּ
שִׁימְכִרְנָה לְגוֹי בְּעֶרֶב שַׁבַּת סְמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה, וְיִרְצָה הַגּוֹי
לְנִסּוּתָהּ, וְיִקְרָא לָהּ הַיִּשְׂרָאֵל שְׁתֵּלָךְ, וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא מְכִירָה אֶת קוֹלוֹ
תֵּלָךְ בִּשְׁבֹת כְּשֶׁהִיא טַעוּנָה, אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הֶרְבִּים, וְיַעֲבֹר
הַמֶּשֶׁךְ בַּעֲמוּד קִנְז

פסחים. פרק רביעי - מקום שנהגו דף נג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קיט רש"י תוספות

משיגירעו — משגלדו העגבים קצת ונקראו גירעו. ולקמן מפרש: שיעורו כפול הלכן. משיגירעו — משיגלדו הנץ עליהן, והוא כעין מתחלי. ודומה לו בברכות (לג.) הפטמה של רימון מצטרף, והנץ שלו אינו מצטרף. הוא כוסר — דאמר: כל היכא דתנן או בוסר או גירעו — כולדו חדא נינהו. בוסר — תנן בגיטין (לא.א.) משעת כניסת המים לבוסר. פול הלכן סלקא דעתך — דא בגפנים קיימא.

ומאן — תנא דשמעת ליה דאמר בוסר הוא דהוי פירי, בדקתני משיגירעו — דהיינו בוסר. אבל סמדר — לא, רבנן היא. וקתני דמודו בשאר אילנות. הא דרב אסי הוא בוסר הוא גירעו נקט הכא, משום דלא תימא גירעו היינו סמדר, ורבי יוסי היא. בדניסחתי קץ — תמרים של דקל זכר, ואינן מתבשלים עד ברעמית, וגודרין אותן בגיטין וכן מתבשלות מאלוהין בכלי כפות תמרים, ולעולם הן קטנות. הלכן, רבי אילעאי לא אפסיד מידי. אוכל — מקום כרמים. ואית גרסי: של אבל, והוא אבל כרמים. דליות — טרייליש. תקיע — מקום ויתים, כדתנן במנחות (פה.ב.) תקיע אלפא לשמן. ומתוך שהשמן מצוי שם ורגילין בו מציין חכמים בהן, כדכתיב (שמואל ב יד) "וישח יואב תקועה" וגו'. גוש חלב — נמי איכא ויתים טובים, והוא בחלקו של אשר, דכתיב ביה: "וטובל בשמן גלגל" במנחות (שם). כרי שיהא עני יוצא בו' — מותר לאכול מן הכנוסין עד שיכלו בשדה כל כך שיהא עני יוצא לבקש ואינו מוצא בו. גרונות — תאנים יבשים. פני בית חני — תאנים של אותו מקום. לא הוכירו — בבית המדרש להחשב פירי, אלא למעשר. איתני — תמרים. דמיכניא — מקום. ואותן פנים ואותן תמרים לעולם קטנים: ואמר רב ביבי גרסינן ולא תירוצא הוא. תרתי בתרייתא מחליף — בגרונות עד הפורים, בתמרים עד חנוכה. סימן להרים מילין — עפצין, גליש. אבל שאר אילנות שבהרים אין יפך. ונפקא מינה דלא מייחנין בכורים מנייה, כדלקמן. דקלים — תמרים. שקמה — אינה עושה פירי. שפלה — ארץ מישור. ולקמיה מפרש מאי נפקא מינה. כשקמים אשר בשפלה — שמע מינה דרך שפלה לשקמים. ומיהו, לאו ראיא גמורה היא ליתר דאם אין בה שקמים לא תהא קרייה שפלה. בבכורים כתיב "אשר תביא מארצך", ודרשינן במנחות (פה.ב.) נאמר כאן "ארצך", ונאמר להלן "ארץ חסד ושערה" וגו', מה להלן שבה ארץ, דהא בשבחה הכתוב מדבר, אף כאן שבה ארץ. וילפינן מינה דאין מביאין אלא משבעת המינין האמורין שם, ואין מביאין אלא ממקום משובת, ותמרים משבעת המינין הם, דכתיב "ודבש", דהיינו דבש תמרים. ולא מרדקין שבהרים — דאינן משובחין אלא

מפני שנהא במקדיש קדשים בחוץ — בכלי שמעתא פירש רש"י שעכשיו קורא שם, ופירש נמי שלא התנבד בדרך המתנבדים — היינו דמחיים לא קרא לו שם פסח. ואי נמי קרא לו שם בשעת צליה — הוי שלא בדרך המקדישין. וקשה, דקאמר: נראה כמאביל קדשים בחוץ — והלא גם בפנים אין לעשות כן, דאינו קרוש אלא לדמיו. והוה ליה למימר שהוא קרוב למעילת קדשים! ועוד: בגדי מקולס,

לר' שמעון, נדי דליכא למיחש שמא הקדישו עכשיו שאין זה בדרך המתנבדים — מכל מקום ליחסר למיעבר הכי, שלא אימור מחיים אקדשה, דסופו מוכיח על תחלתו שעשאו מקולס. ועל כרחק טעמא משום הכי הוא, דהא מוקמינן לא שנת אמר ולא שנת לא אמר. לכך נקרא דעל ידי שאומר עכשיו בשר זה לפסח — סברי אינשי דמחיים אקדשה. ורבי שמעון אפילו אקדשה מחיים ולשחוט בחוץ לא הוי הקדש, משום שלא התנבד בדרך המתנבדים, כדמוכח בתוספתא בפרק תרוא דמנחות. דקאמר: הרי עלי עולה על מנת שאקרינה בבית חוני — רבי שמעון אומר: אין זה עולה. והכי נמי הוי במקדיש דעל ידי להקריב בחוץ הוא דאינו קדוש. והא דלא מייתי לה הכא, אלא מייתי דהיא דמנחה — משום דמפרש בה בהדיא שלא התנבד בדרך המתנבדים.

רבי

על של בין הכיפין, ואין אוכלין על של בין השיצין. ורמינהי: אוכלין פגעבים עד הפסח, פיתים עד העצרת, בגרונות עד החנוכה, בתמרים עד הפורים. ואמר רב ביבי: רבי יוחנן תרתי בתרייתא מחליף! אידי ואידי חד שיעורא הוא. ואי פגית אימא: הא קתני בהדיא: אם יש מאחרות מהן — אוכלין עליהן. תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר: סימן להרים — מילין, סימן לעמקים — דקלים, סימן לנחלים — קנים, סימן לשפלה — שקמה. ואף על פי שאין ראייה לדבר — זכר לדבר, שנאמר: "ויתן המלך את הכסף בירושלים פאבנים ואת הארזים נתן בשקמים אשר בשפלה לרוב". סימן להרים — מילין, סימן לעמקים — דקלים. נפקא מינה לבכורים, דתנן: אין מביאין בכורים אלא משבעת המינין, ולא מדקלים שבהרים ולא מפירות שבעמקים. סימן לנחלים קנים — נפקא מינה לנחל איתן. סימן לשפלה שקמה — נפקא מינה למקח וממכר. השתא דאיתת להכי — פולחו נמי למקח וממכר. משנה מקום שנהגו למכור בהמה דקה לגוים — מוכרין, מקום שלא נהגו למכור — אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה, עגלים וסיחין שלמין ושביו. רבי יהודה מתיר בשבועה. בן בתירא מתיר בפסח. מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים — אוכלין, מקום שנהגו שלא לאכול — אין אוכלין. גמרא אמר רב יהודה אמר רב: אסור לו לאדם שיאמר "בשר זה לפסח הוא" — מפני שנהגה במקדיש בהמתו, ואוכל קדשים בחוץ. אמר רב פפא: דוקא בשר, אבל חיותי — לא, דמינטר לפסחא קאמר. ובשר לא? מיתבי, אמר רבי יוסי: תודום איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים, שלחו לו: אלמלא תודום אתה — גורנו עליך נדוי, שאתה מאביל את ישראל קדשים בחוץ. "קדשים" סלקא דעתך?! אלא אימא:

קרוב

נחל. למקח וממכר — שפלה אני מוכר לך — צריך שיהיו בה שקמים. משנה מקום שנהגו שלא למכור — דהחמירו על עצמן דילמא אתי למכור גסה. ובכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה — דגזור ביה רבנן משום שאלה, ומשום שכירות, ומשום סניגין, במסכת עבודה זרה (טו.א.). וישראל מצווה על שביתת בהמתו בשבת. עגלים וסיחיים קטנים, ואף על גב דלאו בני מלאכה נינהו — מחילפי במכירת גדולים, ושבורים מחילפי במכירת גדולים פסחים. בשבועה — דלא משווי לה, ושחטו לה, הלכן לא חזי ליה ישראל גבי גו, ולא אתי למישריה מכירה אחרית. בן בתירא פתיר בסוף — לפי שמלאכתו לרכיבה. ונסינו דידה ליכא למיגור בהן, דאינן בה אלא משום שבות, דאין רוכבין על גבי בהמה" גבי שבות תנן לה, במסכת ביצה (לג.) שלא לאכול — דמיהו כאוכל פסח בחוץ. גמרא בשר זה — ואפילו שחטה כבר. אבל חישו — לא דמו מידי לקדשים. וכי קאמר חזינן אלו לפסח — דמנטר לפסח קאמר, אצניש לפסח לאוכלם. ולא אמרין מיהו כמאן דאמר למוכרין ולקנות פסח בדמיהן: הכי גרסינן. אמר רבי יוסי תודום איש רומי — ישראל חשבו שהיה ברומי. מקולסין — צולין ראשו על כרעיו ועל קרבו כצליית הפסח, ותניא ב"כיצד צולין" (לקמן עה.א.) רבי עקיבא קורדו מקולס. לפי שתולה ברעיו חוצה לו בעדו כנושא כלי זיני בעדו. "כובע נחושת" בגלית (שמואל א יז) תרגמו "קולסא דנחשא". אלמלא תודום אתה —

אדם חשוב.

קרוב

רבי שמעון בשיטת רבי יוסי אמרה דאמר אף בגמר דבריו וכו' – אף על גב דלר' יוסי חיילי תרוייהו – היינו משום דתרי מילי קאמר, ואינם פירוש זה לזה. אבל הכא מן השעורים – הוא פירוש מה שאמר הרי עלי מנחה. וכיון דאף בגמר דבריו אדם נתפס – מבטלים להא דאמר בתחלה הרי עלי מנחה. ואפילו אם אמר אילו הייתי יודע שאין נדרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך, והיינו שעמא דרבנן דאליס להו לשון ראשון ולא הוי נדר ופתחו עמו, כי אמר אילו הייתי יודע כו', כדאמרין ב"המנחות והנסכים" (מנחות קנ.א). **מה** ראו חנניה מישאל ועזריה – פירש הקונטרס: מה ראו שלא דרשו "והי בהם" ולא שימות בהן. וקשה: דהא בפרהסיא הוה, ומסקין בסנהדרין (עזר.א, דלכולי עלמא בפרהסיא חייב למסור עצמו אפילו אמנחה קלה. ומפרש רבינו חסד: דעלם זה שעשה נבוכדנצר לא עבדה וזה הוה, אלא אינרסטא שעשה לכבוד עצמו. ולכך קאמר: מה ראו. וכן משמע, מדכתיב: "לא לך לית אנהא פלחין ולצלם דהבא" – אלא נסגור משמע דאלמא ידידיה וצלמא תרי מילי נינהו. ואתי נמי שפיר הא דאמרין ב"אלו נערות" (כתובות לג.ב), אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא. ואי עבדה וזה הוה – חס ושלום שהיו משתחיים לו. ומיהו, לשון פלחו לא אתי שפיר. ורבינו יצחק מפרש: מה ראו שלא ברוח, שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח, כמו שעשה דניאל כדאמר ב"חלק" (סנהדרין צג.א). שלשה היו באותה עצה. **אין** מברכין על האור אלא במוצאי שבת – הקשה הרב ר' יוסף: למה אין מברכין בכל שעה שנתנה ממנו? דאסור ליהנות מן העולם הזה בליל ברכה! ותייר: דהני מילי כשנפשו נהנה, אבל שאר תנאה – לא. ואף על גב דמברכין על אור השמש בכל יום – היינו משום שמתחדש בכל יום.

אלה

אחת כמזה וכמה! רבי יוסי בר אבין אמר: מפיל מלאי לכים של תלמידי חכמים הוה, דאמר רבי יוחנן: **כל המפיל מלאי לכים תלמידי חכמים – זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר: "כי בצל החכמה בצל הכסף". משנה מקום שנהגו להדליק את הנר בליל יום הכפורים – מדילקין, מקום שנהגו שלא להדליק – אין מדילקין. ומדילקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובמבואות האפלים, ועל גבי החולים. גמרא תנא: בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק – שניהן לדרב אחד נהפוננו. אמר רב יהושע, דרש רבא: "ועמך בלם צדיקים לעולם ירשו ארץ וגו'" בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק שניהם לא נתפוננו אלא לדרב אחד. אמר רב יהודה אמר שמואל: אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת, הואיל ותחלת ברייתו הוא. אמר ליה ההוא סבא, ואיתימא רבה בר בר חנה: ישר, וכן אמר רבי יוחנן. עולא הוה רבי חמא וזויל, והוה שקיל וזויל רבי אבא מימיניה, ורבה בר בר חנה משמאליה. אמר ליה רבי אבא לעולא: ודאי דאמרתו משמיה דרבי יוחנן אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת, הואיל ותחלת ברייתו הוא? הדר עולא חזא ביה ברבא בר בר חנה בישות. אמר ליה: אגא לאו אהא אמרי, אלא אהא אמרי. דתני תנא קמיה דרבי יוחנן, רבי שמעון בן אלעזר אומר: יום הכפורים שחל להיות בשבת, אף במקום שאמרו שלא להדליק – מדילקין, מפני פבור השבת. ועני רבי יוחנן בתריה: וחכמים אוסרים. אמר ליה: ערד תהא. קרי עליה רב יוסף: "מים עמוקים עצה בלב איש**

את הנה – בגמרא מפרש שעמא. **גמרא** בין שאמרו להדליק – אותן שנהגו להדליק והנהגין שלא להדליק, לא נתכוונו אלא לדבר אחד – להפריש עצמו ממשכבי אשה. והאומרים להדליק – משום דאין אדם משמש מטתו לאור הנה. והאומרים שלא להדליק סוברים – כשהנר דולק, רואה את אשתו ומתאוה לה. יישר – שפיר קאמרת, וכן אמר רבי יוחנן. ולא גרסינן יישר. ודאי דאמרתו כו' – אמרת דהרב ששמעתי עליכם שאתם אומרים משמיה דרבי יוחנן הכי? הדר עולא חזא ביה ברבא בר בר חנה בישות – נסתכל בו בפנים וזעופות. כלומר, אתה אמרת בשם רבי יוחנן, והוא לא אמר כן, אלא אף במוצאי יום הכפורים מברכין עליו, הואיל ודבר חוש הוא, ונסתור בו כל היום ועכשיו נהנה ממנו. **אנא אהא אמרי** להו – משמיה דרבי יוחנן, דענה אתה התנא: וחכמים אוסרין להדליק את הנר אף ביום הכפורים שחל להיות בשבת עד מוצאי שבת, ולא הזכרתי שמו של רבי יוחנן על אור במוצאי שבת אלא כזה, והם סוברים שעל דבר ברכת האור הזכרתי שמו. **ערד תהא** – זאת תהיה – בזו אני מודה שאמרה רבי יוחנן. **זה עולא** – שהבין מדבריו של רבה בר בר חנה טעות, וחזא ביה בישות, וסתם דבריו שלא אמר לו כלום. והיינו "עצה בלב איש" – דנקיט ליה בלביה, ולא אמר לו למה אמרת כך.

קרב להאכיל – דומה לקדשים. שאינו מקולם לא – וקשיא לרב, דאמר: בשך גרידא מילחף בפסח. ומשני: מקולם, אף על גב דלא אמר בשך זה לפסח, ולא מזכיר עליו את השם – אסור. אבל שאינו מקולם, אמר: הרי בשך זה לפסח – אסור, משום דנראה כקורא שם. רב אחא מתיי לה להא מתנייה – דתודוס. כרבי שמעון – אמר רבי שמעון: תודוס איש רומי כו'. **רבי שמעון פוטר** – באומר הרי עלי מנחה מן השעורים, דתנן במנחות: מביא מן החיטין. דכיון דאמר הרי עלי מנחה – תפוס לשון ראשון, ומנחה אינה באה מן השעורים נדבה, הלכך ביא מן החיטין. ורבי שמעון פוטר, דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס ונדבק, ודעתו לכל מה שמוציא בפיו. ולמנחת שעורין נתכוין, וסבור שאדם יכול להתנדב ולהביא כן. ולפיכך אין בדבריו כלום. והאי מאכיל גדי מקולם נמי, מאי קרב לקדשים בחוץ איכא? הלא מחיים לא קרא עליו שם פסח ואפילו היה קורא על שם בשעת צליה – שלא כדרך המקדישין הוא, ואין השם חל עליו. רבי שמעון – דפטר באומר מנחה מן השעורים, ולא חייביה משום תפוס לשון ראשון – בשטת רבי יוסי אמרה, דאמר במסכת תמורה (כה.ב) אף בגמר דבריו אדם נדבק ותפס. כלומר, תופס הוא את גמר דבריו. דתנן: הרי זו תמורת עולה, תמורת שלמים – הרי זו תמורת עולה, דברי רבי מאיר, דאמר תפוס לשון ראשון, רבי יוסי אומר: אם לכך נתכוין תחלה, הואיל ולא הוה אפשר ליה להוציא שני שמות כאחד, ועל כרחו הוציא זה אחר זה – דבריו קיימין, ותרעה עד שתסתאב, ותמכר, ויביא בדמי חציה עולה וברמי חציה שלמים. מאי לאו מדרבי שמעון סבר לה כרבי יוסי – בתפישת גמר דברים. רבי יוסי סבר לה כרבי שמעון – במתנדב סבר לה כרבי שמעון דלא אמר כלום. וההיא דתודוס לא מתוקמא כרבי יוסי: הכי גרסינן. לא רבי שמעון סבר לה כרבי יוסי ולא רבי יוסי סבר לה כרבי שמעון – והכי פירושא: לא היא כרבי שמעון – והכי פירושא: לא היא כדאמרת, אלא: רבי שמעון סבר לה כרבי יוסי, דאף בגמר דבריו נתפס דעת האדם, והוה ליה מתנדב שלא כדרך המתנדבין. ורבי שמעון סבר: הואיל ושלל כחוגן התנדב – אין בדבריו כלום. אבל רבי יוסי לא סבר כרבי שמעון במתנדב שלא כדרך המתנדבין דלא אמר כלום, אלא חזיבי מחייב ליה להביא מנחת חיטין, ולא משום תפוש לשון ראשון, אלא משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה. וגבי גדי מקולם נמי, אף על גב דשלל כדרך המקדישין הוא – הוה ליה קרב להאכיל קדשים בחוץ. דאי הוה אמר עליה הרי זה לפסח – אמרי לדמי פסח קאמר. גברא רבה הוה – ומפני כבודו לא גזרו עליו נדוי. או בעל אנרופין – ומפני דיראה. ועוד זו דרש – אלמא גברא רבה הוה. מה ראו – שלא דרשו "והי בהן" – ולא שימות בהן. מפיל מלאי – נותן סחורה לתלמידי להשתכר בה. בצל החכמה – במחיצת החכמה יכנס זה שהנהגו מנכסין. **משנה** מקום שנתנו להדליק

אחיה – בגמרא מפרש שעמא. **גמרא** בין שאמרו להדליק – אותן שנהגו להדליק והנהגין שלא להדליק, לא נתכוונו אלא לדבר אחד – להפריש עצמו ממשכבי אשה. והאומרים להדליק – משום דאין אדם משמש מטתו לאור הנה. והאומרים שלא להדליק סוברים – כשהנר דולק, רואה את אשתו ומתאוה לה. יישר – שפיר קאמרת, וכן אמר רבי יוחנן. ולא גרסינן יישר. ודאי דאמרתו כו' – אמרת דהרב ששמעתי עליכם שאתם אומרים משמיה דרבי יוחנן הכי? הדר עולא חזא ביה ברבא בר בר חנה בישות – נסתכל בו בפנים וזעופות. כלומר, אתה אמרת בשם רבי יוחנן, והוא לא אמר כן, אלא אף במוצאי יום הכפורים מברכין עליו, הואיל ודבר חוש הוא, ונסתור בו כל היום ועכשיו נהנה ממנו. **אנא אהא אמרי** להו – משמיה דרבי יוחנן, דענה אתה התנא: וחכמים אוסרין להדליק את הנר אף ביום הכפורים שחל להיות בשבת עד מוצאי שבת, ולא הזכרתי שמו של רבי יוחנן על אור במוצאי שבת אלא כזה, והם סוברים שעל דבר ברכת האור הזכרתי שמו. **ערד תהא** – זאת תהיה – בזו אני מודה שאמרה רבי יוחנן. **זה עולא** – שהבין מדבריו של רבה בר בר חנה טעות, וחזא ביה בישות, וסתם דבריו שלא אמר לו כלום. והיינו "עצה בלב איש" – דנקיט ליה בלביה, ולא אמר לו למה אמרת כך.

פסחים דף נג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכא

שנינו בברייתא לעיל ששלחו לתודוס, שאם לא שאיש חשוב אתה
היינו מנדים אותך. מסתפקת הגמרא מה היתה חשיבות: **אִיבְעֵינָא**
לְהוֹ, תוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי, נִכְרָא רַבָּה הָיָה – אָדָם גָּדוֹל בַּתוֹרָה הִיָּה
וּמְשוּם כֵּן לֹא נִידוּהוּ, אוּ בְעַל אֲגָרוֹפִין הָיָה – בַּעַל כַּח וַחֲזוֹק הִיָּה,
ופחדו ולא נידוהו.
הגמרא מביאה מברייתא שהיה גדול בתורה: **תָּא שְׁמַע, עוֹד זֶה דְּרִישׁ**
תוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי וּבִירַר, מָה רָאוּ הַנְּנִיָּה מִשְׁאָל וְעוֹרֵיהֶּ שְׁמִסְרוּ
[עֲצָמָן] עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם לְכַבֵּשׁ הָאֵשׁ, וְלֹא קִיַּמוּ הַנֶּדֶר שֶׁ(יִמָּא פה)
מִן הַכּוֹתֵב, וְיִקְרָא י"ח ה) 'וְשִׁמְרָתָם אֶת בְּקִימֵי הַמִּצְוֹת וְלֹא שִׁימוּת עַל
אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם', שיחיה בקיום המצוות ולא שימוּת עַל
קיומם. וביאר תודוס: **שֶׁנֶּשְׂאוּ וְ(דנו) קָל וְחוֹמֵר בְּעֲצָמָן מִצְּרִדֵּיעִים**
בַּמִּצְרִים, וְמָה צִצְרִדֵּיעִים שְׂאִין מִצְוִין עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם בְּתֵיב בָּהוּ
וְ(נאמר בהם) (שמות ז כח), (ובאור) 'וְנָעֲלוּ וְכָאוּ' בְּבִיתָךְ [וגו'] וּבְחֶדֶר
מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל מִטְתְּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמְּךָ, וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָלֶיךָ
וְ(עיסות בצק), ומשמעות הפסוק שיבואו למשארות שבתוך
הַתַּנּוּר, וְאִמִּיתִי מִשְׁאָרוֹת מִצְוִיּוֹת אֵצֶל תַּנּוּר, הֵיוּ אוֹמְרֵי בְשִׁעָה
שֶׁתַּנּוּר חָם, וּבִכָּךְ מִסְרוּ הַצִּפְרָדִּיעִים אֶת עֲצָמָם לַמִּיתָה, אֲנִי
שְׁמִצְוִין עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם עַל אַחַת בָּהֶם וְכָמָּה שִׁישׁ לָנוּ לַמִּסּוֹר
עֲצָמָנוּ לַמִּיתָה. וּמִמָּה שֶׁהַבְּרִייתָא מְבִיאָה דִּרְשָׁת תוֹדוֹס רואים
שֶׁהִיָּה גָדוֹל בַּתוֹרָה.
הגמרא מביאה אפשרות נוספת בחשיבותו של תודוס: **רַבִּי יוֹסִי בִּרְ**
אֲבִין אֲמַר, מִטְּוִיל מְלֵאִי – נוֹתָן סְחוּרָה לְכִים שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים
שימכרו אותה ויתחלקו ברווח הֵיךְ תוֹדוֹס, ולכן לא נידוהו, **דְּאֲמַר**
רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַמְּטִיל מְלֵאִי לְכִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים זֹכֵה וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה
שֶׁל מְעֻלָּה, שְׁנֵאמַר (קהלת ז יב), 'כִּי בָצַל הַחֲכָמָה בָּצַל הַכֶּסֶף' –
בַּמְחִיצָת חֲכָמִים בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה שְׁהִיא כַּעֲיֵן צַל סוֹכָה, יִכְנַס גַּם
בַּעַל הַכֶּסֶף שֶׁהִנְהוּ מִכְסָּפוֹ.

משנה

משנה זו מבארת את דיני הדלקת הנר בליל יום הכיפורים: **בְּמִקוֹם**
שֶׁנֶּהְיָה לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בֵּית לַיְלִי יוֹם הַכִּיפּוּרִים, מְדַלֵּקִין וְאִין לָהֶם
לִשְׁנוֹת מִמֶּנְהֶם. וּבְמִקוֹם שֶׁנֶּהְיָה שְׁלֵא לְהַדְלִיק אִין מְדַלֵּקִין וְאִין
לָהֶם לִשְׁנוֹת מִמֶּנְהֶם. וּמְדַלֵּקִין בְּבֵית בְּנִינֹת וּבְבֵית מִרְשָׁוֹת,
וּבְמִבְּאוֹת הָאֶפְסָלִים, וְעַל גִּבֵּי הַחוּלִים וְ(בשביל החוללים), ואִין הַדָּבָר
תְּלוּי בַּמִּנְהָג הַמּוֹקֵם.

גמרא

שנינו במשנה, שיש מקומות שנהגו להדליק את הנר בבית בליל
יום הכיפורים, ויש מקומות שנהגו שלא להדליק. הגמרא מבארת
את טעם שני המנהגים: **תָּנָא בִּין אֵלּוּ שְׁאֲמָרוּ שֶׁהִמְנָה בְּמִקוֹמָם**
לְהַדְלִיק בֵּיתָם, וּבִין שְׁאֲמָרוּ שֶׁהִמְנָה בְּמִקוֹמָם שְׁלֵא לְהַדְלִיק, שִׁנְיָן
וְ(שני המנהגים) לְדָבָר אֶחָד נִתְבָּחוּ – לַטַּעַם אֶחָד הַתְּבוּנָה, כִּדִּי
שִׁפְרוּשׁ מִתְּשַׁמִּישׁ הַמִּיטָה, כְּלוּמַר, לַמִּנְהָג שֶׁמְדַלֵּקִים אֶת הַנֵּר,
הַטַּעַם הוּא כִּיּוֹן שְׂאִין אָדָם מִשְׁמֵשׁ מִיטָתוֹ לְאוֹר הַנֵּר. וְלַמִּנְהָג שֶׁלֹּא
מְדַלֵּקִים, הַטַּעַם הוּא כִּיּוֹן שֶׁכִּשְׁהֵנָּה דוֹלֵק רֹאֵה אֶת אִשְׁתּוֹ
וּמִתְּאוּוֹה לָהּ, וּלְכֵן נִהְיָה שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק כִּדִּי שֶׁלֹּא יִבּוֹא לִידֵי מִכְשׁוֹל.
הגמרא מביאה דרשה על כך שלשני המנהגים טעם אחד: **אֲמַר רַב**
יְהוֹשֻעַ, דְּרִישׁ רַבָּא אֶת הַפְּסוֹק שֶׁנֶּאֱמַר מִנְּבוֹאוֹת עַל יְמֹת הַבְּרָשָׁה
(ישעיהו ס כא), 'וְעַמְּךָ בָּלֵם צִדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ' וְגו', מִבְּמַר רַבָּא,
פְּסוֹק זֶה יֵשׁ לְדִרוֹשׁ עַל מָה שֶׁשְּׁנֵינוּ בַּבְּרִיתָא שֶׁבִין אֵלּוּ שְׁאֲמָרוּ
לְהַדְלִיק בֵּיתָם, וּבִין אֵלּוּ שְׁאֲמָרוּ שְׁלֵא לְהַדְלִיק בֵּיתָם, שִׁכִּין שֶׁנֶּהְיָה
לֹא נִתְבָּחוּ אֵלָּא לְדָבָר אֶחָד כִּדִּי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֵבֶרִיָּה,
כּוֹלֵם צִדִּיקִים, וּלְכֵן יִירְשׁוּ אֶרֶץ.
הגמרא עוברת לדון אם צריך לברך על האש במוצאי יום
הכיפורים: **אֲמַר רַב יְהוֹנָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, אִין מְכַרְבִּין בְּרַכַּת 'בּוֹרָא**
מֵאוּרֵי הָאֵשׁ' עַל הָאוֹר וְ(האש) אֵלָּא בְּמוֹצָאֵי שְׁכֶת וְלֹא בְּמוֹצָאֵי יוֹם
הַכִּיפּוּרִים, הוּאִיל וְתַחֲלַת בְּרִיתָהּ הוּא – כִּיּוֹן שֶׁבְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת נִבְרָאָה
הָאֵשׁ, לְפִיכָךְ מְבָרְכִים בְּרִיתָהּ בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת.
אֲמַר לִיָּה הֵהוּא קַבָּא וְ(אותו זקן) לִרְבִּי יְהוּדָה, וְאִיתִימָא דְּרַבִּי בִּרְ

קְרִיב אֶתָּה לְהֶאֱכִיל אֶת יִשְׂרָאֵל קְדָשִׁים בְּחוּץ, שְׁגִדִּים מְקוֹלָסִים
נִרְאִים כְּקִרְבָּנוֹת פֶּסַח, וְיִאֲמְרוּ הָרֹאִים שֶׁהוֹקְדְּשׁוּ לַפֶּסַח, וְנִרְאִה
בַּעֲיִנֵּיהֶם שֶׁאֵתָּה מֵאֲכִיל קְדָשִׁים בְּחוּץ.
מסיימת הגמרא הקושיא: הרי ממה שנקט 'מקולסין' יש לדייק,
מְקוֹלָסִים אִין – רַק מְקוֹלָס אֲסוּר שֶׁנִּרְאִה כְּקְדָשִׁים, אֲבָל שְׂאִין מְקוֹלָס
לֹא שְׂאִינוּ נִרְאִה כְּקְדָשִׁים, וְלֹא כִרְב שֶׁאֲסֹר אֲפִילוּ בִּשְׂר סָתָם.
מתרצת הגמרא: **אֲמַרִּי בְנֵי הִישִׁיבָה, שְׁלִכְךָ נִקְטָה הַבְּרִיתָא**
'מְקוֹלָסִין' לַלְמַדְנָה חוֹמְרָא שִׁישׁ בְּמִקוֹלָס, שֶׁבְּמִקוֹלָס לֹא שְׂנָא אֲמַר
'בִּשְׂר זֶה לַפֶּסַח, לֹא שְׂנָא לֹא אֲמַר, שֶׁלֹּא הוֹכִיר שֵׁם פֶּסַח, אֲסוּר
מְשׁוּם שֶׁנִּרְאִה כְּקְדָשִׁים בְּחוּץ. אֲךָ שְׂאִינוּ מְקוֹלָסִים, אִף שֶׁגַּם הוּא
אֲסוּר, מִכָּל מִקוֹם רַק אִם פִּירֵשׁ 'בִּשְׂר זֶה לַפֶּסַח' אִין – יֵשׁ אִיסוּר
בְּדָבָר, שֶׁנִּרְאִה שֶׁהוֹקְדִישׁוּ, אֲבָל אִם לֹא פִירֵשׁ 'בִּשְׂר זֶה לַפֶּסַח' לֹא –
אִין אִיסוּר. וּמִכִּיּוֹן שְׂאִין הַבְּרִיתָא עוֹסֶקֶת בַּמִּפְרָשׁ, נִקְטָה מְקוֹלָסִין
שֶׁאֲסוּרִים בְּכָל אֹפֶן.
הגמרא מביאה שיש ששונה הברייתא בשם רבי שמעון, ומקשה
עליה: **רַב אֲחָא מִתְּנִי לָהּ לְהָא מִתְּנִיתָא – רַב אַחָא שְׁנֵה הַבְּרִיתָא**
שֶׁהוֹבָאָה לְעִיל (ע"א) פְּרָבִי שְׁמַעוֹן – שְׂרַבִּי שֶׁמַּעוֹן אִמְרָה וְלֹא רַבִּי
יוֹסִין.
מִתְּקִיף לָהּ רַב שִׁשְׁתִּי, בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּתֵי לָהּ וְ(למי ששונה אותה)
פְּרָבִי יוֹסִי נִיחָא שֶׁהִיא כְּגִדִּי מְקוֹלָס נִרְאִה כְּאוֹכֵל קְדָשִׁים בְּחוּץ,
אֵלָּא לְמָאן דְּתֵינִי וְ(אך למי ששונה אותה) פְּרָבִי שְׁמַעוֹן מִי וְ(וכי)
נִיחָא, וְתֵינִי בְּמִנְחוֹת (ק), הָאוּמֵר 'הָרִי עָלֵי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים'
יִבִּיא מִן הַחִטִּים, שִׁכִּין שְׂאִין מִנְחָת נִדְבָה בָּאָה מִן הַשְּׁעוּרִים, לֹא
חַל נִדְרוֹ לְהִבִּיא מִן הַשְּׁעוּרִים, וְאִנּוּ תוֹפְסִים אֶת תַּחֲלִילַת דְּבָרֵינוּ
שֶׁאֲמַר 'הָרִי עָלֵי מִנְחָה' וְחִיב לְהִבִּיא מִנְחָה מִן הַחִטִּים. רַבִּי שְׁמַעוֹן
פּוֹמֵר, מְשׁוּם שֶׁאִף בְּגִמְר דְּבָרֵינוּ אָדָם נִתְפַּס, כְּלוּמַר, אֲנִי דִּנִּים לְפִי
כָּל דְּבָרֵינוּ, וְאִף לְפִי סִימָנִי, שְׁדַעְתּוֹ לְכָל מָה שֶׁאֲמַר, וְהוּא הַתְּבוּנָה
לַמִּנְחָת שְׁעוּרִים שְׁטַעָה וְסָבַר שֶׁאֲפֹשֶׁר לְהַתְּנֵב מִנְחָת שְׁעוּרִים,
וּלְכֵן אִין בְּדָבָרֵינוּ כְּלוּם. וְאִין אוֹמְרִים שֶׁבְּכָל זֹאת כּוֹוֹנֵנוּ לַמִּנְחָה
הָרֹאִיָּה וְעִלּוֹי לְהִבִּיא מִנְחָת חִטִּים, מְשׁוּם שְׁמִכָּל מִקוֹם לֹא תִתְּנֵב
בְּדִרְךָ הַתְּנִידִים, כְּלוּמַר אִין הִדְרָךְ לְהַתְּנֵב מִנְחָת חִטִּים בְּאִמְרִיה
זֶה, וּפְטוּר. וְאִם כֵּן, לְשִׁיטַת רַבִּי שֶׁמַּעוֹן אִין לְחוּשׁ שְׁגִדִּי מְקוֹלָס נִרְאִה
כְּקְדָשִׁים, שֶׁהִיָּה בְּחֵי הַגִּדִּי לֹא הוֹקְדִישׁוּ לַפֶּסַח, וּבִשְׁעַת הַצִּלִּיָּה גַּם
אִם אִמְרָה הָרִי זֶה לַפֶּסַח אִינוּ כְּלוּם, שְׂאִינוּ כְּדִרְךָ הַמְּקִדִּישִׁים, שְׂאִי
אֲפֹשֶׁר לְהוֹקְדִישׁ קְדוּשַׁת קֶרֶב עַל גִּדִּי שְׁחוּט.
הגמרא מוסיפה להקשות גם למי ששנאה כרבי יוסי: **אֲמַר לִיָּה**
רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי, וְכָאן דְּתֵינִי לָהּ פְּרָבִי יוֹסִי מִי נִיחָא, וְהָאֲמַר רַבָּא,
רַבִּי שְׁמַעוֹן הַפּוֹטֵר בְּשִׁשְׁתִּי רַבִּי יוֹסִי אֲמָרָה – סוֹבֵר בּוֹזֵה כְּשִׁיטַת רַבִּי
יוֹסִי דְּאֲמַר אִף בְּגִמְר דְּבָרֵינוּ אֲדָם נִתְפַּס, כְּלוּמַר שְׁדַעְתּוֹ לְכָל מָה
שֶׁאֲמַר, וּלְכֵן דִּנִּים אֲנִי אִף לְפִי סִיּוֹם דְּבָרֵינוּ. וּמַעֲתָה יֵשׁ לְדוֹן, מָאִי
שִׁיטַת רַבִּי יוֹסִי בְּמִתְנַבֵּב שֶׁלֹּא כְּדִרְךָ הַמִּתְנַבֵּבִים, לָאוּ – הָאֵם לֹא
נִאֲמַר, מִכָּךְ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבַר לָהּ פְּרָבִי יוֹסִי, רַבִּי יוֹסִי נָפִי סָבַר לָהּ
פְּרָבִי שְׁמַעוֹן שֶׁהִתְנַבֵּב שֶׁלֹּא כְּדִרְךָ הַמִּתְנַבֵּבִים, לֹא חַל נִדְרוֹ, וְאִם
כֵּן גַּם לְרַבִּי יוֹסִי קִשָּׁה, מָה חֲשַׁשׁ יֵשׁ בְּאִכִּילַת גִּדִּי מְקוֹלָס, וְהִלָּא לֹא
הַתְּנַבֵּב כְּדִרְךָ הַמִּתְנַבֵּבִים.
מתרצת הגמרא: **לֹא כְּדָבָרִיךְ שְׂרַבִּי יוֹסִי סוֹבֵר כְּרַבִּי שֶׁמַּעוֹן, אֵלָּא**
רַבִּי שְׁמַעוֹן הַפּוֹטֵר אֶת הָאוּמֵר הָרִי עָלֵי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים, אֲבָן
סָבַר לָהּ פְּרָבִי יוֹסִי שֶׁאִף בְּגִמְר דְּבָרֵינוּ אָדָם נִתְפַּס, וּכִיּוֹן שֶׁבְּגִמְר
דְּבָרֵינוּ אִמְרָה 'מִן הַשְּׁעוּרִים' נִמְצָא שֶׁהִתְנַבֵּב שֶׁלֹּא כְּדִרְךָ הַמִּתְנַבֵּבִים.
(ולא רבי יוסי) [ואולם רבי יוסי לא] סָבַר לָהּ בְּמִתְנַבֵּב שֶׁלֹּא כְּדִרְךָ
הַמִּתְנַבֵּבִים פְּרָבִי שְׁמַעוֹן שְׂאִין בְּדָבָרֵינוּ כְּלוּם, אֵלָּא סוֹבֵר שֶׁהִיא כְּדִרְךָ
הָרִי עָלֵי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים, חִיב לְהִבִּיא מִן הַחִטִּים. וְאִף שֶׁסוֹבֵר
שֶׁאִף בְּגִמְר דְּבָרֵינוּ אָדָם נִתְפַּס, וְלִפִּי סוֹף דְּבָרֵינוּ הָרִי לֹא נִתְחִיב
בְּכָלוֹם, מִכָּל מִקוֹם חִיב, מְשׁוּם שֶׁסוֹבֵר שֶׁהִנְדוּר אִינוּ מוֹצִיא דְּבָרֵינוּ
לְבִטְלָה, וּלְכֵן כּוֹוֹנֵנוּ לְחִיבֵי אֶת עֲצָמָם בְּמָה שֶׁאֲפֹשֶׁר לְהַתְּחִיב, אִף
מָה שְׂאִין בְּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵינוּ, וּלְכֵן לְרַבִּי יוֹסִי נִרְאִה גִּדִּי מְקוֹלָס
כְּקְדָשִׁים, מְשׁוּם שֶׁאִם אוֹמֵר בִּשְׁעַת צִלִּית הַגִּדִּי 'הָרִי זֶה לַפֶּסַח', אִף
שְׂאִי אֲפֹשֶׁר לְהוֹקְדִישׁ בְּקְדוּשַׁת קֶרֶב בְּהִמָּה שְׁחוּטָה, מִכָּל מִקוֹם
נִפְרַשׁ דְּבָרֵינוּ כִּדִּי שֶׁלֹּא יְהִי לְבִטְלָה, שְׁכוּוֹנֵנוּ לְהוֹקְדִישׁוּ בְּקְדוּשַׁת
דְּמִים לַפֶּסַח.

הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתא שהאש נבראה במוצאי שבת.
מקשה הגמרא: ואור במוצאי שבת איברי – וכי האש נבראה
במוצאי שבת, והא תניא, עשרה דברים נבראו בערב שבת והראשון
שבששת ימי בראשית] בין השמשות. אלו הן, באר – בארה של
מרים שממנה היה מים לבני ישראל בזמן הליכתם במדבר. והמן –
שירד לבני ישראל במדבר. וקשת – שנראית בענן ביום גשם. כתב
– צורת האותיות. ומקתב – עט סופר, שבו חקק ה' את עשרת
הדברות על הלוחות. והלוחות – הראשונות. וקרו של משה –
חלל הקבר שנקבר בו משה. ומקרה שעמד בו משה ואליהו, התיחת
פי האתון של בלעם. ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים – ערת
קורת, שהיה מוכן הפתח מששת ימי בראשית, ונפתח בשעתו.
הברייתא מביאה מחלוקת, אלו דברים נוספים נבראו בערב שבת:
רבי נחמיה אומר משום ר' אביו, אף האור והפרד – מין בהמה
הנולדת מכלאים של סוס וחמור, נבראו בזמן זה. רבי יאשיה אומר
משום אביו, אף האיל של אברהם, שנשחט במקום יצחק. והשמי
מין תולעת, שבכוחה לחתוך כל דבר. רבי יהודה אומר אף הצבת
– מלקחים של ברזל, שכל ידה מחזיק הנפח את הברזל היוצא
מכבשן האש, ומתקנו לכלי, נבראה בערב שבת בין השמשות.
רבי יהודה מבאר את ההכרח לדבריו: הוא – רבי יהודה] הנה
אומר, צבתא – הצבת שעושים הנפחים, בצבתא מתקבדא – על
ידי צבת אחרת היא נעשית. שעל ידה מוציא הנפח את הברזל
מכבשן האש, ועל ידה אוחדה ומכה בפטיש עד שנעשית לצבת.
וצבתא קפיתא מאן עבד – ואת הצבת הראשון בעולם מי עשה,
שהרי לא היתה צבת בעולם להחזיק בה הברזל, הא לאי – ובאמת
על כרחך צריך לומר שהצבת הראשונה בריה ביד שמים היא
ונבראה בערב שבת בין השמשות.
הברייתא דוחה את הוכחתו של רבי יהודה שהצבת הראשונה
נבראה בידי שמים: אמר ליה – אחד התנאים, לרבי יהודה] אפשר
יעשה – את הצבת] בפרש – בתבנית בצורת צבת, והיינו שיתכו
את המתכת, ויצקו אותה לתוך תבנית שעשויה בצורת צבת.
ויקבעה בין – ויקבע את צורת הצבת כולה בבת אחת. הא לאי
בריה ביד אדם היא ולא נבראה בידי שמים. ומבואר, שלשיטת רבי
נחמיה האש נבראה בערב שבת. וקשה ממה ששינונו לעיל, שהאש
נבראה במוצאי שבת.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא שאמרה שהאש נבראה
במוצאי שבת, מדברת באור דין – באש שלנו, שנבראה לצורך
שימוש בני אדם. הא – רבי נחמיה שאמר שהאש נבראה בערב
שבת, מדבר באור דניהם – באש של גהנום. ומבארת הגמרא: אור
דין במוצאי שבת נברא, ולכן מברכים עליו במוצאי שבת. אור
דיניהם בערב שבת בין השמשות נברא.
מקשה הגמרא: ואור דניהם בערב שבת איברי – וכי אש של גהנום
בערב שבת נבראה, והא תניא, שבעה דברים נבראו קודם שנברא
העולם. ואלו הן, תורה, ותשובה, וזן ער, וניהם, וכפא תבד, ובית
המקדש, ושמו של משיח.
הברייתא מביאה פסוקים המלמדים שבעה דברים אלו נבראו
קודם שנברא העולם: תורה נבראה קודם בריאת העולם, דכתיב
בפרק העוסק במעלות התורה (משלי ח כב), 'ה' קנני ראשית דרכי
קדם מפעלי מאז, – ה' ברא אותי – התורה] להיות קנויה לו,
בתחילת הבריאה קודם בריאת העולם. תשובה נבראה קודם
שנברא העולם. דכתיב (תהלים צ ב), 'בפרים הרים יולדו' – קודם
שנבראו ההרים. וכתב 'תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם'
– מביא אתה יסורים על האדם, עד שנעשה תשוב כח וקרוב
למות, ועל ידי היסורים אתה אומר לו לשוב בתשובה, והוא
המשך הפסוק הקודם, שקודם בריאת העולם כבר נבראה
התשובה. זן ער, דכתיב בבריאת העולם (בראשית ב ח), 'וישע ה'
אלהים זן בערן מקדם' – ו'מקדם' היינו קודם בריאת העולם. ניהם
דכתיב (ישעיה ל א), 'כי ערוך מאתמול תפתה' – קודם בריאת
העולם כבר הוכן הגיהנום, הנקרא 'תפתה' על שם שכל המתפתה
ביצרו נופל בו. כפא תבד ובית המקדש, דכתיב (ירמיה יז יב), 'כפא

ואיש תבונה ידלנה' – אבל איש בעל תבונה יצליח לשאוב אותם
בכך שחוקר את הדברים, עד אשר יבין את המחשבה הטמונה
בלבו של החכם.
רב יוסף מסביר כיצד הוא קורא עליהם את הפסוק: 'מים עמוקים
עצה כלב איש', זה עולה ששתק, ולא אמר לרבה בר בר חנה
שטעה, אלא הסתכל עליו בפנים וזעפות. 'ואיש תבונה ידלנה', זה
רבה בר בר חנה שהבין מה התכוין עולא במה שהסתכל עליו
בפנים וזעפות.
הגמרא מבררת את שיטת עולא ורבה בר בר חנה, לגבי ברכת
האש במוצאי יום הכיפורים. שואלת הגמרא: ואינהו – והם] עולא
ורבה בר בר חנה שלא רצו להודות לרבי אבא, שאמר משמו של
רבי יוחנן שאין מברכים על האש במוצאי יום הכיפורים. כמאן
סבריה – כמי הם סוברים.
משיבה הגמרא: עולא ורבה בר בר חנה סוברים, כי הא דאמר רבי
בגין בר רבא, אמר רבי יוחנן, מקרבין על האור – האש] בין במוצאי
שבת, ובין במוצאי יום הכיפורים. מוסיפה הגמרא: וכן עמא דבר –
וכן העם נוהג, שמברכים על האש, בין במוצאי שבת ובין במוצאי
יום הכיפורים.
מקשה הגמרא: מתיבי, שנינו בברייתא, אין מקרבין על האור אלא
במוצאי שבת, הואיל ותחילת ברייתו הוא.
הברייתא מביאה מחלוקת מתי מברכים על האש: ובין שרואה את
האש מקרב מיד ואינו ממתין לברך עליהם בשעת ההבדלה. רבי
יהודה אומר סוחר – את ברכת הבשמים והאש על הכוס של
הבדלה. ואמר רבי יוחנן, הלכה בריה יהודה שסודרן על הכוס.
מבואר בברייתא, שמברכים על האש רק במוצאי שבת. וגם רבי
יהודה אף שנחלק עם תנא קמא לגבי הסדר של ברכת האש
והבשמים, מודה רבי יהודה לתנא קמא שאין מברכים על האש
אלא במוצאי שבת. וכיון שפסק רבי יוחנן כרבי יהודה מבואר
שהוא סובר, שאין מברכים על האש במוצאי יום הכיפורים. וקשה
על רבי בנימין שאמר בשם רבי יוחנן, שמברכים על האש גם
במוצאי יום הכיפורים.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, כמאן באור ששבת – מה שאמר רבי
בנימין שמברכים גם במוצאי יום הכיפורים, היינו על אש ששבתה
ממלאכת עבירה, ודלקה ביום הכיפורים בהיתר, שאש זו היתה
בעולם ביום הכיפורים, והיה אסור לו ליהנות ממנה וכעת
מתחדשת הנאתו ממנה, ועל כך מברך. כמאן באור היוצא מן העצים
ומן האבנים – ומה ששינונו בברייתא שמברכים רק במוצאי שבת,
היינו על אש שהדליקה במוצאי שבת, ולא נתחדשה כעת ההנאה
ממנה, לכן מברך עליה רק במוצאי שבת, משום שהוא זמן תחילת
בריאת האש.
הגמרא מקשה סתירה בין שתי ברייתות בענין ברכת האש: תני
חדא – שנינו בברייתא אחת, אור היוצא מן העצים ומן האבנים –
שהודלק במוצאי היום מעצים ואבנים מקרבין עליו. ותני חדא –
ושנינו בברייתא אחרת, שאין מקרבין עליו.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, כמאן במוצאי שבת – הברייתא שאמרה
שמברכים על אור שהודלק מעצים ואבנים, מדברת במוצאי שבת
ולכן מברכים, משום שהוא זמן תחילת בריאת האש, ומברכים על
בריאת האש. כמאן במוצאי יום הכיפורים – הברייתא שאמרה שאין
מברכים, מדברת במוצאי יום הכיפורים, ולכן אין מברכים, כיון
שצריך דווקא את שדלקה היום והשבת ממלאכת עבירה.
בברייתא שהובאה לעיל נחלקו הדיוטות מתי מברכים על האש
והבשמים במוצאי שבת. הגמרא מביאה את הנהגתם של רבי ורבי
חייא בענין זה: רבי מפרין – כשראה אש במוצאי שבת היה מברך
מיה. ולאחר מכן כשהביאו לו בשמים היה מברך עליהם, ולא
המתין לברך כל הברכות בשעת ההבדלה על הכוס. רבי תניא
מקנן – מכנס את ברכת הנר והבשמים יחד עם ברכת ההבדלה
על הכוס, כמו שאנו עושים. אמר רבי יצחק בר אבדימי, אף על פי
שרבי מפרין, חוזר וסודרן – חוזר לסדר את ברכת הנר והבשמים
על הכוס של הבדלה, כדי להוציא ידי חובה את פניו ובני ביתו.

פסחים. פרק רביעי - מקום שנהגו דף נד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזלץ)
ד"ר
תוספות

ואיש תבונה ידלנו — הבין מה היה בלבו של עולא שהיה מסתכל בו. **ואינינו כמאן סבריה** — עולא ורבה שלא רצו להודות לדברי רבי אבא. **עמא דבר** — נהוג. **באור ששבת** — שהיה בשבת, שלקל דיוס. וכמל מקום, ממלאכת בעירה שבת, שלקל בהיתור, כגון של היה ושל חילה, או נה הדולק מערב יום הכפורים — מברכין אף במוצאי יום הכפורים, וההיא ברכה משום דדבר חידוש הוא לו, שלא נהנה מן האור דיוס. **באור היוצא סהעצים** — דנברא עכשיו — אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים, אלא במוצאי שבת, שאף הוא תחילה בריית אור: **רבי מפוזין** — כמר כשראה אור — מברך עליו מיד, וכשמביאין לו בשמים לסוף שעה — מברך עליהן. **במנכן** — על הדיוס, כמו שאנו עושין. **באר** — בארז של מרים, על ששיצא ממנו המים על ידי

משה, ועגול כמין כברה יהיה, ומתגלגל עמקו
 כל מקום שהולכין. כתב — קריאת שם
 האותיות. הכתב — חקיקתן וצורתן. כך
 שמתע. ולי נראה: כתב — זו היא חקיקת
 צורתן, והמכתב — הוא עט וחרט שנתבט ב
 חקיקת הלחיות. כל ההיא קדקדשו (כאב.) מניין
 לרבות הסול והסירא והמכתב. ונראין דברי,
 דקרייה לא קרי ליה כתב. ופערה שער' בו
 משה — "שמשתיך בנקרת הצור עד עבר"
 (שמות לג), וכן באלהיה "וילך עד הר האלהים"
 חזר ויבא שם לא במערה וילך עם' (מלכים
 א טו). לבלוע את הרשעים — עדת חרד. ופירש
 10

11 האבנים. מני חדא: אור הוצא מן העצים ומן האבנים

12 - מְבָרְכִין עָלָיו. וְתָנִי חֲדָא: אֵין מְבָרְכִין עָלָיו. לֹא קִשְׁיָא; בָּאן - בְּמוֹצָאי שְׁבֶת, בָּאן - בְּמוֹצָאי
 13 יוֹם הַכַּפּוּרִים. רַבִּי מִפְּנֶזֶר, רַבִּי חֵיטָא מְכַסֵּן. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי: אַף עַל פִּי שְׂרָבִי
 14 מִפְּנֶזֶר - חֲזוֹר וְסוֹדְרֵן עַל הַכּוֹס, כְּדִי לְהוֹצִיא בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ. וְאוּר בְּמוֹצָאי שְׁבֶת אֵיכְרִי?
 15 וְהָא תַנְיָא: עֲשֶׂרֶה דְּבָרִים נִבְרָאוּ בְּעֶרֶב שְׁבֶת בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת, אֶלּוּ הֵן: בָּאֵר, וְהַמֶּן, וְקִשְׁתָּה,
 16 כְּתָב, וּמִכְתָּב, וְהַלּוּחֹת, וְקִבְרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וּמַעֲרָה שֶׁעָמַד בּוֹ מֹשֶׁה וְאַלֶּיהוּ, פְּתִיחַת פִּי הָאֵתָּוֶן,
 17 וּפְתִיחַת פִּי הָאֶרֶץ לְבָלוֹעַ אֶת הָרָשָׁעִים. רַבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר מִשּׁוּם אָבִיו: אַף הָאוּר וְהַפֶּרֶד.
 18 רַבִּי יֵאֻשִׁיָּה אָמַר מִשּׁוּם אָבִיו: אַף הָאֵל וְהַשְּׁמִי. רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר: אַף הַצִּבְתָּה. הוּא הִיָּה
 19 אָמַר: צִבְתָּא בְּצִבְתָּא מִתְּעַבְרָא, וְצִבְתָּא קִמְיָתָא מָאן עֲבַד? הָא לֹא - בְּרִיה בִּידֵי שְׁמַיָּם
 20 הִיא. אָמַר לִיה: אֲפָשֶׁר יַעֲשֶׂנָּה בְּדַפּוּם וְיִקְבָּעֶנָּה בִּינוֹן. הָא לֹא - בְּרִיה בִּידֵי אָדָם הִיא! לֹא
 21 קִשְׁיָא; הָא - בְּאוּר דִּידֶן, הָא - בְּאוּר דְּגִיְהִנָּם. אוּר דִּידֶן - בְּמוֹצָאי שְׁבֶת, אוּר דְּגִיְהִנָּם
 22 - בְּעֶרֶב שְׁבֶת. וְאוּר דְּגִיְהִנָּם בְּעֶרֶב שְׁבֶת אֵיכְרִי? וְהָא תַנְיָא: שְׁבָעָה דְּבָרִים נִבְרָאוּ קֹדָם
 23 שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵן: תּוֹרָה, וְתַשְׁבּוּתָּה, וְגֵן עֵדֶן, וְגִיְהִנָּם, וְכַסָּא הַכְּבוֹד, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
 24 וְשִׁמּוֹ שֶׁל מוֹשִׁיָּה. תּוֹרָה - דְּכִתְבִּי: "ה' קִנְיֵי רְאִשִׁית דְּרַפּוֹ". תַּשְׁבּוּתָּה - דְּכִתְבִּי: "בְּמִדָּם הַרִים
 25 יִלְדוּ", וְכִתְבִּי: "תִּשָּׁב אֲנֹשׁ עַד דְּכָא וְתֵאמַר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם". גֵּן עֵדֶן - דְּכִתְבִּי: "וַיִּשַׁע ה'
 26 אֱלֹהִים גֵּן עֵדֶן מִקְדָּם". גִּיְהִנָּם - דְּכִתְבִּי: "כִּי עֲרוֹד מֵאֲחַמּוּל תִּפְתָּח". כַּסָּא הַכְּבוֹד וּבֵית
 27 הַמִּקְדָּשׁ - דְּכִתְבִּי: "כַּסָּא כְּבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן מְקוֹם מְקַדְשֵׁנוּ". שִׁמּוֹ שֶׁל מוֹשִׁיָּה - דְּכִתְבִּי:
 28 "יְהִי שִׁמּוֹ לְעוֹלָם לְפָנֵי שְׁמִי וְגֹן שִׁמּוֹ". אָמַר: חֲלָלָה הוּא דְּנִבְרָא קֹדָם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם,
 29 וְאוּר דִּידֵיהּ בְּעֶרֶב שְׁבֶת. וְאוּר דִּידֵיהּ בְּעֶרֶב שְׁבֶת אֵיכְרִי? וְהַתַּנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אוּר
 30 שְׁבָרָא תְּקֻדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשֵׁנִי בִּשְׁבֶת - אֵין לוֹ כְּבִידָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "וַיִּצְאֻ וְרָאוּ בְּפָנָיו
 31 הָאֲנָשִׁים הַפְּזֻשִׁים כִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאַשֶּׁם לֹא תִכָּבֵּה". וְאָמַר רַבִּי בִּנְיָמִן בְּרִיָּה
 32 דְּרַבִּי עוֹלָא: מִפְּנֵי מַה לֹּא נֵאמַר "כִּי טוֹב" בְּשֵׁנִי בִּשְׁבֶת - מִפְּנֵי שְׁנִבְרָא בּוֹ אוּר שֶׁל גִּיְהִנָּם.
 33 וְאָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: אַף עַל פִּי שְׁלֹא נֵאמַר בּוֹ כִּי טוֹב - חֲזוֹר וּבְלָלוּ בְּשֵׁנִי, שְׁנֵאמַר: "וַיִּרְא
 34 אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד". אֱלֹא: חֲלָלָה קֹדָם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, וְאוּר דִּידֵיהּ
 35 בְּשֵׁנִי בִּשְׁבֶת. וְאוּר דִּידֶן, בְּמַחֲשָׁבָה עָלָה לִּפְרָאוֹת בְּעֶרֶב שְׁבֶת, וְלֹא נִבְרָא עַד מוֹצָאי שְׁבֶת.
 36 דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר: שְׁנֵי דְּבָרִים עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה לִּפְרָאוֹת בְּעֶרֶב שְׁבֶת וְלֹא נִבְרָאוּ עַד
 37 מוֹצָאי שְׁבֶת, וּבְמוֹצָאי שְׁבֶת נִתֵּן תְּקֻדָּה בְּרוּךְ הוּא דִּיעָה בְּאָדָם הָרָאוּשׁוֹן מַעֲזִין דִּינְקָמָא שֶׁל
 38 מַעֲלָה, וְהִבְיָא שְׁנֵי אֲבִינִים וְטַחְנֵן זֶו בְּזוֹ וַיִּצְא מֵהֶן אוּר. וְהִבְיָא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת וְהִרְפִּיב זֶו בְּזוֹ
 39 וַיִּצְא מֵהֶן פֶּרֶד. רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: פֶּרֶד בִּימֵי עֲנָה הִיָּה, שְׁנֵאמַר: "הוּא עֲנָה
 40 אֲשֶׁר מִצָּא אֶת הַיָּמִם בְּמִדְבָּר". דוֹרְשֵׁי חֲמוּרוֹת הִיוּ אוֹמְרִים: עֲנָה פְּסוּל הִיָּה, לְפִיכָּךְ הִבְיָא
 41 פְּסוּל לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "אֵלֶּה בְנֵי שְׁעֵיר הַחֲרִי", וְכִתְבִּי: "אֵלֶּה בְנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וְעֵנָה". אֱלֹא,

בגדו 42 מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה. ודילמא תרי ענה הווי? אמר רבא. אמניא מילתא דשבור מלכא לא אמרה, ומנו - שמואל. איבא דאמרי, אמר רב פא: אמניא מילתא דשבור מלכא לא אמרה, ומנו רבא. אמר קרא: "היא ענה" - הוא ענה דמעיקרא. תנו רבנן: עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן: באר, ומן, ומנשה, הכתב, והמכתב, והלוות, קברו של משה, ומערה שעמד בה משה ואלהיו, פתיחת פי האתון, ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים. ויש אומרים: אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה, ויש אומרים אף הפזיזין, ויש אומרים: אף בגדו

אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב — פירש הקונטרס: לאכול מבעוד יום, ולאסור במלאכה, ושאר חומרי האמורים שם, ואם תאמר: תשעה באב מי היו בתענית ציבור לאסור במלאכה? ויש לומר: דהכי קאמר אין תענית ציבור בבבל, אפילו במקום שלא נהגו לעשות מלאכה. **אין** בין תשעה באב ליום הכפורים — הא דלא חשיב מלאכה שמותר

בתשעה באב במקום שנהגו — נראה לרבינו יצחק משום דבסיפא מסיק לה לשריאת דמלאכה גבי אין בין תשעה באב לתענית ציבור. והא דלא חשיב תפילת נעילה, דליתא בתשעה באב כדלקמן — משום דבברייתא לא איירי אלא במידי דאסור ודחיה.

לאו דשרי בין השמשות ידידה — תימה לרבינו יצחק: אמאי קתני גבי יום הכפורים ספיקו? הא אפילו ודאי יום אסור, דתוספת יום הכפורים דאורייתא! ותירץ: דנקט ספיקו — לאשמועינן דבתשעה באב אפילו ספיקו מותר.

לקביעא דירחא — אין לפרש כגון בני בבל שאין יודעים מתי הוקבע החדש בארץ ישראל, שהיו צריכים לעשות יום הכפורים שני ימים. דבהדיא אמר בסוף פרק קמא דראש השנה (כ"א, א) שאין עושין אלא יום אחד. אלא הכי פירושו: ספיקו אסור — אם מסתפק אפילו בארץ ישראל מתי הוקבע החדש, כגון שמהלך במדבר — עשה שבני ימים כדן כל ספיקות דאורייתא, דאולין לחומרא. הקשה רבינו שמשון בן אברהם: דמשמע לקביעא דירחא הן חלוקין, הא לכל דבריהן — שוין, והא יום הכפורים תוספתו אסור, ותשעה באב תוספתו מותר! ותירץ רבינו יצחק: דלא מיירי אלא בדברים דשייכי בתענית עצמו.

והאמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל כל היום — אף על גב דר' יוחנן איירי דוקא בספק לא התפלל, אבל ודאי התפלל — אסור להתפלל, כדמוכח ב"מ שמו" (ברכות כ"א, א) דקאמר: ספק התפלל ספק לא התפלל — אל יתפלל, ור' יוחנן אמר: ולואי שיתפלל כל היום. וקאמר: אם התפלל ומצא ציבור מתפללין, אם יכול לחדש דבר בתפלתו — יחזור ויתפלל, ואם לאו — אל יתפלל. מכל מקום פריך שפיר, כיון דר' יוחנן על הספק מחייב להתפלל — אם כן בתשעה באב, דדמי לתענית ציבור בכמה דברים, ובתענית ציבור איכא תפלת נעילה — בתשעה באב נמי יתפלל! ומשני: התם חובה וחכא רשות. פירושו: לא לגמרי רשות, אלא לאו חובה הוי, אלא מצוה מיהא איכא.

קולי

עבד לא מיהוי פיוהרא. אבל מיסר — לא אסרו אלא מאי אינו בתענית ציבור — לתפילת נעילה, והאמר רבי יוחנן: ולואי שיתפלל אדם והולך כל היום פולו! התם חובה, הקא רשות. ואיבעית אימא: מאי אינו בתענית ציבור — לעשרים וארבעה. רב פפא אמר: מאי "אינו בתענית ציבור" — אינו פראשנות, אלא פאחרנות, ואסורה. מיתבי: אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר. מאי ספיקו מותר — לאו בין השמשות? שול? אמר רב שישא בריה דרב אידי: לא, לקביעא דירחא. הא לכל דברים — זה וזה שוין. מסייע לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: אסור לו לאדם שיששית אצבעו במים בתשעה באב, כדרך שאסור להשיט אצבעו ביום הכיפורים. מיתבי: אין בין תשעה באב לתענית ציבור אלא שזה אסור פשיטת מלאכה, וזה מותר פשיטת מלאכה במקום שנהגו. הא לכל דבריהם — זה וזה שוין. ואילו גבי תענית ציבור תנאי: כשאמרו אסור ברהיצה — לא אמרו אלא כל גופו, אבל פניו ורגליו — לא! אמר רבי פפא:

בגדו של אדם הראשון. תנו רבנן: שבעה דברים מכוסים מבני אדם, אלו הן: יום המיתה, ויום הנחמה, ועומק הדיון, ואין אדם יודע מה בלבו של חברו, ואין אדם יודע פמה משהתבר, ומלכות בית דוד מתי תחזור, ומלכות חייבת מתי תכלה. תנו רבנן: שלושה דברים עלו במחשבה ליפראות, ואם לא עלו — דין הוא שיעלו: על המת שישיריה, ועל המת שישתבח מן הלב, ועל התבואה שתתקב. ויש אומרים: על המטבע שיצא. **משנה** מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב — עושין. מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה — אין עושין. ובכל מקום תלמודי חכמים בטלים.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם. **גמרא** אמר שמואל: אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בבל. למימרא דסבר שמואל תשעה באב בין השמשות? שול אסור? והאמר שמואל: תשעה באב, בין השמשות? שול מותר! וכי למעוטי מאי — לאו למעוטי בין השמשות. לא, למעוטי משחשיכה. נימא מסייע ליה: אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר. מאי ספיקו מותר — לאו בין השמשות? לא — כדאמר רב שישא בריה דרב אידי: לקביעא דירחא, הקא נמי: לקביעא דירחא. דרש רבא: עוברות ומניקות מתענות ומשלימות בו, כדרך שמתענות ומשלימות ביום הכיפורים, ובין השמשות? שול אסור. וכן אמרו משמיה דרבי יוחנן, ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבי יוחנן: תשעה באב אינו בתענית ציבור. מאי לאו לבין השמשות? לא, למלאכה. מלאכה? תנינא!

מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב — עושין, ובמקום שנהגו שלא לעשות — אין עושין. ואפילו רבן שמעון בן גמליאל לא אמר אלא דכי יתיב ולא פליג. **אבל מיסר** — לא אסרו אלא מאי אינו בתענית ציבור — לתפילת נעילה, והאמר רבי יוחנן: ולואי שיתפלל אדם והולך כל היום פולו! התם חובה, הקא רשות. ואיבעית אימא: מאי אינו בתענית ציבור — לעשרים וארבעה. רב פפא אמר: מאי "אינו בתענית ציבור" — אינו פראשנות, אלא פאחרנות, ואסורה. מיתבי: אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר. מאי ספיקו מותר — לאו בין השמשות? שול? אמר רב שישא בריה דרב אידי: לא, לקביעא דירחא. הא לכל דברים — זה וזה שוין. מסייע לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: אסור לו לאדם שיששית אצבעו במים בתשעה באב, כדרך שאסור להשיט אצבעו ביום הכיפורים. מיתבי: אין בין תשעה באב לתענית ציבור אלא שזה אסור פשיטת מלאכה, וזה מותר פשיטת מלאכה במקום שנהגו. הא לכל דבריהם — זה וזה שוין. ואילו גבי תענית ציבור תנאי: כשאמרו אסור ברהיצה — לא אמרו אלא כל גופו, אבל פניו ורגליו — לא! אמר רבי פפא:

תנא

בגדו של אדם הראשון — שהיו חקוקות בו כל מין חיה ובהמה. והוא נמסר לנמורד, ועל כן יאמר כנמורד גבור ציד" (בראשית י), ועשו הרגו ונטלו, לפיכך היה איש ציד. והן שכתוב בהן "החמדות אשר אתה בבית" (שם כז). ואני שמעתי: בגדיו של אדם הראשון — היינו כתנות עור שהיו לו. ויום הנחמה — של כל אדם, מתי יתנחם מודאגתו. ועומק הדיון — הרוב טועים בו. אי נמי: עומק הדיון העתיד. מלכות חייבת — רומי, שכתוב בה:

"גבול רשעה", ורשעה היינו חייבת. עלו בפחשבה — ונתקיימו. ואם עלו דין הוא שיעלו — דאם לא כל לא אדם מתקיים. שסיריה — שאם לא כן הקרובים היו מצניעין אותו, ורואין את צערן תמיד לפנייהם. ועל התבואה שתתקב — שאם לא כן היו בעלי בתים מאצין אותה, ומביאין רעבון לעולם. **משנה** ובכל מקום — בין נהגו בין לא נהגו. תלמודי חכמים בטלים — ממלאכה אותו היום. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם. **גמרא** אמר שמואל: אין תענית ציבור בבבל — הואיל ואין צריכין לנשמים. אם גזרין על דבר אחר — אין חומר תענית ציבור נהג בו לאכול מבעוד יום ולאסור במלאכה ושאר חומרי האמורים שם. בין השמשות? שול אסור — באבילה ובמלאכה, דמחמירין על ספיקו, כדאמרין בתענית ציבור. ושמואל קא משו תשעה באב בתענית ציבור. מבעוד יום למעוטי מאי לאו למעוטי בין השמשות? ספק. לא למעוטי משחשיכה — ודאי, אבל על ספיקו — לא מחמירין. אין בין תשעה באב ליום הכפורים — לכתחילה קאמר. אבל דאי עבד — טובא איכא, זה כרת וזה איסור בעלמא. דרב שישא — לקמן. לקביעא דירחא — לעשות שבני ימים. כי מספקא לן אם עבר בית דין חדש שעבר אי לא.

מאי לאו — לאבילת בין השמשות. לא למלאכה — של יום עצמו משתחשך. ואשמעינן דבתענית ציבור אסור, ובתשעה באב שרי. ואפילו לרבי שמעון — לאו למיסר אתא, אלא אם ירצה מי שאינו תלמיד חכם לעשות עצמו תלמיד חכם, וליבטל במקום העושר — רשאי, ולא חיישינן דילמא מיהוי כיוחרא. לתפלת נעילה — שבתענית ציבור היו מתפללין תפלת נעילה, כדתן בפרק בתרא דתענית (כ"א, א) בשלשה פרקים בשנה בחגים נושאים פסיון ארבעה פעמים ביום, שחרית ומוסף ומנחה ונעילה, ואלו הן שלשה פרקים: תענית ומעמדות ויום הכפורים. והאמר רבי יוחנן — במסכת ברכות, דאין בתפלה יתירה משום ברכה לבטלה. התם רחובה — בתענית צבור חובה מדרבנן, ובתשעה באב אשמעינן דלאו חובה הוא. ומכל מקום אם בא להתפלל כל ימות השנה — מותר, ולואי, לעשרים וארבעה — דתנן במסכת תענית (ט"א, א) שמוסיפין בתענית ציבור שש ברכות על שמונה עשרה. **רב פפא** אמר — לעולם כדסלקא דעתין מעיקרא, דאניו בתענית ציבור דאמר — לבין השמשות קאמר, ולא תקשי לרבי יוחנן קמייאת, דהאי דקאמר אינו בתענית ציבור — לחומרא קאמר, ודכי קאמר: אינו כשלש ראשונות שמותר בין השמשות שלחן, כדתן בהו בתענית אוכלין ושותין משחשיכה. אלא כאחרונות, דתנן בהו: אוכלין ושותין מבעוד יום. לאו בין השמשות — וקשיא לרבא ולרבי יוחנן, דאמרי בין השמשות? שול אסור. הא לכל דבריהן זה וזה

שוין — מילתא באפי נפשה היא, ודייק לה ממתניתין דלעיל, דקתני: אין בין תשעה באב ליום הכפורים שיהא מותר לכתחלה בזה מה שאסור בזה, אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר. אין בין תענית ציבור לתשעה באב — קא סלקא דעתך בין להקל בין להחמיר. אלא: לא חמיר תשעה באב מתענית ציבור, ובתענית ציבור תניא דפניו דיו ורגליו מותר. תנא

שוין — מילתא באפי נפשה היא, ודייק לה ממתניתין דלעיל, דקתני: אין בין תשעה באב ליום הכפורים שיהא מותר לכתחלה בזה מה שאסור בזה, אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר. אין בין תענית ציבור לתשעה באב — קא סלקא דעתך בין להקל בין להחמיר. אלא: לא חמיר תשעה באב מתענית ציבור, ובתענית ציבור תניא דפניו דיו ורגליו מותר. תנא

שוין — מילתא באפי נפשה היא, ודייק לה ממתניתין דלעיל, דקתני: אין בין תשעה באב ליום הכפורים שיהא מותר לכתחלה בזה מה שאסור בזה, אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר. אין בין תענית ציבור לתשעה באב — קא סלקא דעתך בין להקל בין להחמיר. אלא: לא חמיר תשעה באב מתענית ציבור, ובתענית ציבור תניא דפניו דיו ורגליו מותר. תנא

פסחים דף נד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קכה

דוחה הגמרא: לא, אין כוונת הברייתא לגבי ספק לענין בין
השמשות, אלא כדאמר רב שישא בריה [בנו] דרב אידי להלן
בסמוך, שהספק המדובר בברייתא הוא לקביעת דירקא – לענין
קביעות החדש, כשיש לנו ספק האם עיברו בית דין את החדש
הקודם ביום נוסף, וראש חודש זה הוא יום אחד מאוחר יותר או
לא, שנוהגים שני ימים מספק רק ביום הכיפורים ולא בתשעה
באב, והקא נמי – ואף כאן יש לומר כתירוצו זה, שכוונת הברייתא
לקביעת דירקא – לספק בקביעות החדש, אך בבין השמשות אף
בתשעה באב אסור.
הגמרא מביאה דעה אחרת לענין בין השמשות של תשעה באב:
דרש רבא, עוקרות [מעוברות] ומניקות מתענות ומשלימות את
התענית עד חשיכה זו – בתשעה באב, כדרך שמתענות ומשלימות
את התענית עד חשיכה ביום הכיפורים, ואף בין השמשות שלו –
של תשעה באב אסור באכילה ובמלאכה. וכן אמרו משמיה דרב
יוחנן.
הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יוחנן: ומי אמר רבי יוחנן הכי,
שבין השמשות של תשעה באב אסור באכילה ובמלאכה, והאמר
רבי יוחנן, תשעה באב אינו כתענית ציבור. ומאי לא – האם אין
כוונתו שאינם שווים לענין בין השמשות, שבתענית ציבור אסור
באכילה ושתיה אף בבין השמשות, ובתשעה באב אסור רק
משחיבה.
מתרצת הגמרא: לא, אין כוונתו שתשעה באב אינו כתענית ציבור
לענין איסור אכילה ומלאכה בבין השמשות, אלא לענין איסור
מלאכה ביום התענית עצמו כשכבר ודאי לילה, שבתענית ציבור
אסורים במלאכה (תענית יב), והשמייענו רבי יוחנן שתשעה באב
אינו כתענית ציבור, ומותר במלאכה מעיקר הדין מלבד מקום
שנהגו בו איסור.
מקשה הגמרא: הרי לענין איסור מלאכה, הרי כבר תנינא במשנתנו
שתשעה באב אינו כתענית ציבור, ששנינו מקום שנהגו להתיר
לעשות מלאכה בתשעה באב, עושי, ובמקום שנהגו שלא לעשות
מלאכה בו, אין עושי. ומבואר שהדבר אינו איסור, אלא תלוי
במנהג. ואפילו רבן שמעון בן גמליאל לא אמר – אין כוונתו במה
שאמר שכל אדם יעשה את עצמו כתלמיד חכם וינהג איסור
במלאכה בתשעה באב, שאכן אסור לעשות מלאכה בתשעה
באב, אלא דכי יתיב ולא עבד – שאם אדם רוצה לעשות את עצמו
כתלמיד חכם, ולישב בטל בלא לעשות מלאכה בתשעה באב
במקום שנהגו לעשותה, הרשות בידו ולא מיתוי ביהורא – ואין
חוששים שמה הדבר נראה כגאווה, משום שהרואים אותו בטל
תולים שלא מצא מלאכה ולכן יושב בטל, וכפי שיתבאר, אכל
מיקר – לאסור בו מלאכה לגמרי לכל אחד לא אפר. וכיון שכבר
מבואר במשנה שמלאכה אינה אסורה בתשעה באב, לא הוצרך
רבי יוחנן להשמייענו זאת.
לכן מתרצת הגמרא באופן אחר את דברי רבי יוחנן: אלא, מאי
תשעה באב אינו כתענית ציבור, היינו לתפילת נעילה, שבתענית
ציבור מתפללים תפילת נעילה ביום הכיפורים, ואילו בתשעה
באב אין מתפללים תפילת זו.
מקשה הגמרא: וכי יתכן שסבר רבי יוחנן שאין להתפלל נעילה
בתשעה באב, והאמר – והרי אמר רבי יוחנן (ברכות כא), ולמי
שיתפלל אדם והולך כל היום בולו, ולכן אדם שמסתפק אם
התפלל, חוזר ומתפלל, ומוכח שאין בתפילה יתירה משום ברכה
לבטלה, ואם כן הרי ניתן להתפלל נעילה בתשעה באב.
מתרצת הגמרא: על אף שמותר להתפלל תפילת נעילה גם
בתשעה באב, ולואי שיתפלל אדם כל היום, מכל מקום יש הבדל
בזה בין תשעה באב לתענית ציבור, היום – שם בתענית ציבור
תפילת נעילה חובה היא מתקנת חכמים, ואילו הקא – כאן בתשעה
באב השמייענו רבי יוחנן שתפילת נעילה היא רק רשות ולא חובה.
הגמרא מתרצת באופן נוסף את דברי רבי יוחנן שתשעה באב אינו
כתענית ציבור: ואיבעית אקא – ואם תרצה אמור, מאי – מה כוונת
רבי יוחנן שתשעה באב אינו כתענית ציבור, היינו לענין עשרים
ואיבעיה ברכות שבתפילת תענית ציבור (תענית טו), שהיו מוסיפים

בגדו של אדם הראשון שהיו חקוקות בו צורותיהם של כל החיות
והבהמות שבעולם.
אגב הברייתא הקודמת מביאה הגמרא ברייתא נוספת: תנו רבנן,
שבועה דברים מכוסים מפני אדם – אינם ידועים לבני אדם, אלו הן,
יום המיתה – יום שימות בו. ויום הנחמה של כל אדם, מתי יתנחם
מדאגתו. ועומק הדין, שרוב בני אדם אינם יורדים לעומק הדין,
וטועים לדון שלא כהלכה. ואין אדם יודע מה בלבו של חברו, ואין
אדם יודע כמה משתגר – באיזה מסחר יצליח וירוויח ממנו.
ומלכות בית דוד מתי תחזור למלוך. ומלכות תיבת – מלכות רומי
מתי תכלה מן העולם.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת שמונה דברים נוספים שעלו
במחשבה ליבראות: תנו רבנן, שלשה דברים עלו במחשבה ליבראות
ולבסוף נבראו, ואם לא עלו – במחשבה ליבראות, דין הוא שיעלו,
כיון שבלעדיהם לא היה אדם מתקיים. ואלו הם, על המה שיסירה,
שאם לא היה כן, היו קרוביו מצניעים אותו, ורואים את צערם
תמיד לפנייהם. ועל המה שישתכח מן הלב, שאם לא כן יחשוב
עליו תמיד ויצטער הרבה. ועל התבואה שתרקב, שאם לא היה כן,
היו בעלי התבואה שומרים אותה לעצמם, ומביאים רעב לעולם.
ויש אומרים, על הממבע שצא, שאם לא כן, במה היו מתפרנסים
העניים שאין להם שדה וכרם, כיון שלא יוכלו להחליף סחורות זו
בזו, ועל ידי המטבע יוכלו לקנות סחורות ולהתפרנס.
משנה
משנתנו מבארת הלכה נוספת התלויה במנהג המקום, לגבי עשיית
מלאכה בתשעה באב: במקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב,
ולא נהגו איסור בזה, עושי – מותרים לעשותה, ובמקום שנהגו
שלא לעשות מלאכה בתשעה באב, אין עושי – אסורים בעשייתה.
ובכל מקום ואף במקום שלא נהגו איסור, תלמידי חכמים בשלים –
צריכים להתבטל, כיון שראוי שכיבדו בחיסרון בית המקדש יותר
מאחרים. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לעולם יעשה אדם – יש
לאדם רשות לעשות את עצמו כתלמיד חכם לענין זה ולהתבטל
ממלאכה.
נמרא
הגמרא דנה אם תשעה באב דינו כשאר תענית ציבור: אמר
שמואל, אין חומרות של תענית ציבור על עצירת גשמים, כגון
התענות כבר מהלילה ולהאסר במלאכה, נוהגות בכלל, אלא
בתשעה באב בלבד, כיון שאין מתענים בבבל על עצירת גשמים,
כיון שבבבל אינה צריכה להם, ומשום כך בשאר התעניות שגזרום
בה על צרות אחרות, אין נוהגים בהן בחומרות של תענית ציבור.
מקשה הגמרא: למימרא – וכי בא הדבר ללמד דפסר שמואל,
שתשעה באב בין השמשות שלו אסור באכילה ובמלאכה, והאמר
שמואל, תשעה באב, בין השמשות שלו מותר באכילה ובמלאכה.
וכי תימא דפסר שמואל שכל תענית ציבור בין השמשות שלו
מותר באכילה ובמלאכה, ולכן השווה אליו את תשעה באב, והאנן
תנו לגבי תענית ציבור (תענית יב), שאוכלין ושותין רק ממעוד יום,
ולמעושי מאי בא דין זה, האם לאו למעושי שאסורים באכילה
ושתיה בבין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה, וחזרת הסתירה
בדברי שמואל האם תשעה באב דינו כתענית ציבור או לא.
מתרצת הגמרא: לא, אין כוונת המשנה למעט שאסורים אף בבין
השמשות, אלא אמרה שרק בערב התענית מבעוד יום מותר, כדי
למעושי שרק בערב התענית מבעוד יום מותר לאכול ולשתות, אך
משחיבה אסור, אולם אכן בבין השמשות סבר שמואל שמותר.
ראיה שבין השמשות של תשעה באב מותר באכילה ובמלאכה:
ימא מסייע ליה, ששנינו בברייתא, אין הבדל בין תשעה באב ליום
הכיפורים, שיהיה מותר לכתחילה בתשעה באב מה שאסור ביום
הכיפורים, אלא שנה – יום הכיפורים, כיון שהוא מן התורה שפיקו
אסור, וזה – תשעה באב, שפיקו מותר. מוכיחה הגמרא, מאי שפיקו
מותר, האם לאו שמותר בבין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה.

דין עשיית מלאכה בליל ארבעה עשר בניסן לבני הגליל: הלילה
של ארבעה עשר בניסן, בית שמיאי אומרין בו עשיית מלאכה,
שהלילה הולך אחר היום לענין איסור מלאכה, ובית הלל מתיירין
כל הלילה עד הנהיגה ולא רק עד עלות השחר, שכיון שאין בזה
איסור מן התורה, לא החמירו לאסור הלילה כמו היום.

גמרא

סתירה למשנתנו ממה ששנינו במשנה בתחילת הפרק: מעיקרא
תנא מנהגא – בתחילת הפרק (לעיל ג) שנה התנא, שבמקום שנהגו
לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושים, ובמקום שנהגו
שלא לעשות אין עושים, ומוכח שתלה את עשיית המלאכה בערב
פסח במנהג המקום, ואילו לרפא לרפא במשנתנו תנא אומר – שנה
בלשון איסור 'הלילה בית שמיאי אומרין', ומשמע שמלאכה
אסורה בערב פסח בכל מקום.

מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן, לא קשיא, הא – המשנה הראשונה
ששנינו שעשיית מלאכה בערבי פסחים עד חצות תלויה במנהג,
נשנתה בדעת רבי מאיר, והא – משנתנו נשנתה בדעת רבי יהודה,
שסבר שאין הדבר תלוי במנהג המקומות, אלא יש סוברים שאסור
בכל מקום, ויש סוברים שמותר בכל מקום, דתנא – ששנינו
בברייתא, אמר רבי יהודה, ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים
עד חצות, ובגליל אין עושין מלאכה כל עיקר ואף קודם חצות. אמר
לו רבי מאיר, מה ראית ממעשי בני יהודה וגליל לבאן, הרי אין באן
איסור, אלא הדבר תלוי במנהג המקומות, שבמקום שנהגו היתר
במלאכה בערב פסח קודם חצות, מותר, ובמקום שנהגו לאסור
אסור, ולא ניתן להביא ראיה לכך ממעשי בני יהודה או בני הגליל.
אלא כך יש לשנות הלכה זו, במקום שנהגו לעשות מלאכה בערב
פסח קודם חצות, עושין – מותר לבני המקום לעשות מלאכה,
ובמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בערב פסח קודם חצות, אין
עושין – אסור לעשות מלאכה. מדרבאמר – ומכך שאומר רבי מאיר
כשבא לחלוק על רבי יהודה, שהדבר תלוי במנהגא, מכלל –
משמע מזה דרבי יהודה שחילק בין יהודה לגליל אסורא קאמר –
מתכוין לומר שהדבר תלוי באיסור, כלומר שבני יהודה סברו
שמותר לעשות מלאכה בערב פסח קודם חצות, ובני הגליל סברו
שאסור, שאם אכן גם כוונת רבי יהודה להשמיע מנהגיהם, במה
נחלק עליו רבי מאיר, הלא אף הוא סבר כמותו שהדבר תלוי
במנהג, אלא שהשמיע שביהודה נהגו בו היתר ובגליל החמירו על
עצמם ונהגו איסור.

קושיא על המובא בברייתא שרבי יהודה התיר עשיית מלאכה
בערב פסח עד חצות: וכי סבר רבי יהודה שיום ארבעה עשר בניסן
מותר בעשיית מלאכה עד חצות, והתנא, רבי יהודה אומר, המנכש
– העוקר עשב מבין התבואה בשליש עשר בניסן, ובטעות נקשרה
שיבולת התבואה עצמה עם שורשה ביד יחד עם העשב, ורוצה
לשותלה שוב באדמה, שותלה רק במקום השמי, כלומר, במקום לח
הממחר לקלוט את הזרע, כדי שתמחר השיבולת להוציא שרשים
ותקלט באדמה קודם שיבוא זמן הקרבת קרבן העומר ביום ששה
עשר בניסן, שהקרבת העומר מתירה באכילה רק את התבואה
שנורעה וכבר הוציאה שרשים באדמה, ואין שותלה במקום הנריד
– אדמה יבשה, שאינה ממחרת לקלוט את הזרע, מפני שלא
תיקלט השיבולת באדמה עד זמן הקרבת העומר, ולא יוכל לאכול
את הצומח ממנה עד הקרבת העומר הבא בשנה הבאה. ומכך
ששנה רבי יהודה הלכה זו במנכש בשלשה עשר בניסן, יש לדייק,
שדווקא המנכש בשליש עשר אין – אכן מותר לו לשתול את
השיבולת שוב, אך המנכש בארבעה עשר, לא. ויש לדקדק את
הטעם שהתיר רבי יהודה דווקא בשלשה עשר ולא בארבעה
עשר, אם משום שלא תיקלט באדמה לפני הקרבת העומר ביום
ששה עשר כמבואר, מפרקי שמעון ליה – הרי שמעון דרבי יהודה
דאמר במשנה (שביעית פ"ב מ"ז), שכל הרפכה – נטיעת ענף אילן
באילן אחר, וכל שכן נטיעה רגילה, שאינה קולפת את הזרע
ומוציאה שרשים לשליש ימים, כלומר, בתוך שלשה ימים, שוב

אין לתלמוד מדברי הברייתא שיש הבדל בין תשעה באב לתענית
ציבור בעשיית מלאכה, שהם שוים בשאר הדברים ואף ברחיצה,
שכן אף אם תאמר שתנא אחד שנה את שתי הברייתות שאין בין
תשעה באב ליום הכיפורים וכו' ושאין בין תשעה באב לתענית
ציבור וכו', יש לומר שהתנא קולי קולי קתני – שנה בהן את
הדברים שבהם תשעה באב קל מתעניות אחרות. בתחילה שנה
שאין תשעה באב קל מיום הכיפורים בכתחילה, רק בספיקו, ובסוף
שנה שתשעה באב קל מתענית ציבור רק בעשיית מלאכה. אך
בחומרות שתשעה באב חמור מתעניות אחרות לא עסק התנא,
וממילא אין לדייק מדבריו שלענין שאר הדברים הם שווים.
שנינו במשנה: וכל מקום תלמידי חכמים וכו' בטלים ממלאכה
בתשעה באב. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לעולם יעשה אדם
עצמו תלמיד חכם.

סתירה במחלוקת רבן שמעון בן גמליאל וחכמים: למימרא – וכי
ניתן לומר דרבן שמעון בן גמליאל סבר לא חיישין ליוהרא – שאין
חוששים לגאווה, ולכן מותר לעשות עצמו כתלמיד חכם ולהתבטל
ממלאכה, ורבן סבר דחיישין ליוהרא, ולכן התירו זאת רק
לתלמיד חכם, והא אפכא שמעון ליה – והרי שמעון ששניהם
סברו להיפך, דתנן (ברכות טז), תתן אם ירצה לקרות קרית שמע
בלילה הראשון של נישואיו, אף שאינו מחויב בזה (שם ע"א), קורא –
רשאי לקרוא. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כיון שפטור מקריאת
שמע, לא כל הירצה ליטול את השם יטול, כלומר לא כל אחד יכול
ליטול לעצמו כתר פרישות ויראת חטא, לומר שאינו יכול
להתבטל מקבלת מלכות שמים בקריאת שמע אפילו לילה אחד,
משום שנראה כמתגאה, והעושה כן מוחים בידו, ורק אם היה
מוחזק לרבים כחסיד מותר לו. ומבואר שרבן שמעון בן
גמליאל חשש לגאווה, וחכמים לא חששו.

מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן, מוחלפת השיטה של שני התנאים,
שהתנא שסידר שתי מחלוקות אלו, טעה באחת מהן והחליף את
השיטות.

תירץ אחר: רב שיטא פריה [בנו] דרב אידי אמר, לעולם לא תיפוך
– אל תהפוך את השיטות באחת מן המחלוקות, שכן ניתן לתרץ
את הסתירות בזה, שהסתירה מדבריהם דרבנן בברכות שלא
חששו שמעשיו נראים כגאווה, אדרבן כאן שחששו שמעשיו
נראים כגאווה, לא קשיא, שכן הקא במשנתנו לגבי התבטלות
מעשיית מלאכה בתשעה באב במקום שנהגו לעשותה, בין דבולי
עלמא עברי מלאכה ואילו לא עברי, ומשנה ממנהג שאר בני
המקום, דבר כזה מיתוי ביהורא – נראה כגאווה, אבל הים בחתן
הקורא את שמע, בין דבולי עלמא קרי – קוראים קריאת שמע,
ואילו קרי עמהם, ואינו משנה ממנהג שאר האנשים, לא מיתוי
מעשהו ביהורא. וגם הסתירה מדבריו דרבן שמעון בן גמליאל
בברכות שחשש שמעשהו נראה כגאווה, אדרבן שמעון בן גמליאל
כאן שלא חשש שמה שמתבטל ממלאכה נראה כגאווה, לא קשיא,
כיון שיש לתרץ, דהים הוא דבעינן ביהורא – שדווקא שם בקריאת
שמע, צריך כוונה בקריאתה, ואין סתרי דלא מצי ביהורא דעתיה –
ואנו עדים שאינו יכול לכיון דעתו משום טירדת בעילת מצוה של
הנישואין, אם אף על פי כן קורא קריאת שמע, מיתוי ביהורא,
שמתגאה שיכול לקרוא ולכוין דעתו יותר מחתן אחר, אבל הקא
במשנתנו לענין התבטלות מעשיית מלאכה בתשעה באב במקום
שנהגו לעשותה, לא מיתוי ביהורא, שהרואים אותו מתבטל אומר,
שעושה כן משום שמלאכה היא דלית לעסוק בה, ולא משום
שנהגו איסור בזה, ופוק חיי במה בלתי איבא בשוקא – צא וראה
כמה בטלנים יש בשוק שלא מצאו מלאכה לעסוק בה.

משנה

המשנה חוזרת לבאר המנהג בענין עשיית מלאכה בערבי פסחים,
ומבארת מנהג ארץ ישראל בזה: וחכמים אומרין, ביהודה שבארץ
ישראל היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ובגליל לא היו
עושין מלאכה כל עיקר אף קודם חצות.

פסחים. פרק רביעי – מקום שנהגו דף נה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קבז רש"י

קולי קולי נקט – כל הני "אין בין" – חד תנא אמרינן, וקולי קולי נקט. ברישא
תנא אין בין תשעה באב קל מיום הכפורים לכתחלה, אלא שזה ספקו כו', וסיפא תנא
אין תשעה באב קל מתענה ציבור אלא לענין מלאכה. ובחומרי דחמיר תשעה באב
מתענית ציבור – לא איירי הכא, דתידיק מינה זה וזה שוין. ולעולם לענין רחיצה תשעה
באב חמיר. לישול לו את השם – כתר פרישות
ויראת חטא, שאינו יכול לבטל הימנו מלכות
שמים אפילו לילה אחד – לא כל הרצפה ליטלו
יטלנו, דמיחוי כיוהרא, ומחנין בידיה. מוחלפת
השיטה – התנא ססידן טעה באחת מהן,
והחליף שיטתו. אמרי מלאכה לית ליה –
הרואה אותו בטל אומרים: אין לו מה לעשות,
ולא מיחוי כנוהג בו איסור. **משנה** חלילה –
אור לארבעה עשר. **גמרא** מעיקרא תנא
מנהגא – תלה במנהג. ולבסוף תנא איסורא –
דקתני: בית שמאי אוסרין, דמשמע בכל מקום.
מה ראה יהודה וגליל לבאן – אף קל מקום
שהנוהג היתר – ויתר, כנוהג איסור – איסור.
מכלל דרבי יהודה איסורא קאמר – רבני יהודה
מתירין ובני גליל אוסרין. דאי מנהגא קאמר –
מאי פלוגתיה דרבי מאיר? הא רבי יהודה נמי
הכי הוה אמר, בגליל היו נוהגין בו איסור,
שהחמיר על עצמן, וביהודה הנהגין בו היתר.
וסבר רבי יהודה מותר – דקאמר בני יהודה
מתירין. מנכש – מבין תבואת דגן. בשלשה
עשר בניסן – מפרש ואזיל שלשה עשר אמאי
נקט. ונעקרה בידו – השיבולת עצמה נעקרה
בידו שורשה מן הארץ, ובא לחזור ולשותלה.
שותלה במקום הטיפ – שתומחר לקלט קודם
העומר, שהעומר מתייר את הנשרשין. אבל
הנשרשין אחר העומר – אסרין משום חדרש,
עד שיבא עומר הבא. תגריד – יבש, שאינו
ממחר לקלוט. מנכש בשלשה עשר – קתני,
מנכש בארבעה עשר – לא קתני. ומאי טעמא
נקט שלשה עשר, ולא קתני ארבעה עשר? אי
משום דלא מיקלטה לפני העומר הקרב בשעה
עשר – מכדי שמעינן לרבי יהודה כו' בפרק
קמא דראש השנה (יב), ואי ארבעה עשר מותר
במלאכה – ניקוט ארביסר נמי, דהא איכא
מקצת ארביסר וחמיסר כוליה ומקצת שיתר
עד שעת הקרבנות. בגליל שנו – שלא היו
עושין מלאכה כל עיקר בארבעה עשר, ובבין
נשנית משנה זו. והא איכא לילה – ומצי
ליתני המנכש לילי ארבעה עשר. כבית שמאי
– דמתניתין, דתנן: הלילה בית שמאי אוסרין.
הכי גרסינן. רבינא אמר לעולם ביהודה –
ודקשיא לך ליתני בארבעה עשר ובחשרשה –
חד מקצת אמרינן, תרי מקצת לא אמרינן.
לענין חשרשה חד מקצת היום ככולו אמרינן.
אם היה מנכש בין השמשות של כניסת ארבעה
עשר – הוה אמרינן דקלטה בארבעה עשר
שלם ובחמשה עשר שלם ומקצת ששה עשר.
אבל תרי מקצת, כנון מנכש בארבעה עשר,
דמיבעי לן למימר תרי מקצת – לא אמרינן.
משנה שלש אומניות עושין מלאכה – בכל
מקום. וטעמא מפרש בגמרא. רצעינן –
אושכפין. **גמרא** לצורך המועד תנן – הא
דרבי מאיר. או דילמא שלא לצורך המועד תנן
– ומשום הכי אין מתחילין. אבל לצורך המועד
– אפילו אתחילי נמי שרי כו'. צילצול –
בגדי"ל לחזור. שכבה – על הראש.
גומרה

קולי קולי קתני – בלא דר' אלעזר דאסר להושיט אצבעו במים צריך לומר קולי קולי קתני,
דהא בתשעה באב לכל הפחות כל גופו אסור אפילו בצונן, ובתענית ציבור מותר
בצונן, כדמוכח בפרק קמא דתענית (א.א.). **אמר** ר' מאיר מה ראייה יהודה וגליל לבאן –
לרבי מאיר דאית ליה דהוי מנהגא – קסבר דלא נחלק בית שמאי ובית הלל בדבר זה,
דבמנהג לא שייך פלוגתא, דליחוי היכי נהוג.
מדקאמר ר' מאיר מנהגא מכלל דרבי יהודה
איסורא קאמר – אמתניתין ליכא למידק הכי,
מדקאמר תנא קמא מנהגא – מכלל דחכמים
איסורא קאמרי. דאמתניתין איכא למימר
דהריווייהו סברי מנהגא, והכי קאמרי חכמים ויהא
קמא: למה אתה סוטה דברייך? והלא אתה יכול
לפרש דברייך ולבאר, דבגליל אין עושין וביהודה
עושין. ובברייתא לא שייך לפרש כן.
כל הרבבה שאינה קולטת – ואם תאמרו: אם כן
למה אינו שותלה במקום הגריד? אי קלטה
עד שלשה ימים – שרי לה עומר, ואי לא קלטה
– שוב לא תקלוט, ואינו צריך היתר כמו חטא
דכדרא ויש לומר: דבמקום הגריד מאחרת לקלוט
יותר משלשה ימים. אי נמי: יש לחוש כשיראה
שלא תקלוט – שישתול אותה במקום חטיט אחר
העומר.
ומאי אפילו אפילו הני נמי דווסרי. הוה מצי
לשנוי כדבסמוך: אפילו הני נמי דלצורך
המועד מיגמר – אין, אתחולי – לא. אלא ניהא
ליה למיחד, שלא יפשוט מינה ככל הדשחא מצי
למימר דלצורך המועד אתחולי נמי מתחילין.
עול

תנא קולי קולי קתני. "ובכל מקום תלמידי חכמים
וכו'". **למימרא** דרבן שמעון בן גמליאל סבר: לא
חיישינן ליהורא, ורבנן סברי: חיישינן ליהורא? והא
איפכא שמעינן להו, דתנן: הנה, אם ירצה לקרות
קריית שמע לילה הראשון – קורא. רבן שמעון בן
גמליאל אמר: לא כל הרוצה ליטול את השם יטול.
אמר רבי יוחנן: מוחלפת השיטה. רב שישא בריה
דרב אידי אמר: לא תיפוד. דרבנן אדרבנן לא קשיא;
הכא, פיון דכילי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא עבדי
– מיחוי כיוהרא. אבל התם, פיון דכילי עלמא קרי
ואיהו נמי קרי – לא מיחוי כיוהרא. דרבן שמעון בן
גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא; התם
הוא דרעינן פיונה, ואין סהדי דלא מצי פיונה דעתיה
– מיחוי כיוהרא. אבל הכא, לא מיחוי כיוהרא –
אמר: מלאכה היא דלית ליה. פוק חוי פמה בטלני
איכא בשוקא. **משנה** וחכמים אומרים: ביהודה היו
עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ובגליל לא
היו עושין כל עיקר. חלילה, בית שמאי אוסרים, ובית
הלל מתירין עד הניח החמה. **גמרא** מעיקרא תנא מנהגא, ולבסוף תנא איסורא! אמר רבי
יוחנן: לא קשיא; הא – רבי מאיר, הא – רבי יהודה. דתניא, אמר רבי יהודה: ביהודה היו
עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ובגליל אינן עושין כל עיקר. אמר לו רבי מאיר:
מה ראייה יהודה וגליל לבאן? אלא, מקום שנהגו לעשות מלאכה – עושין, מקום שנהגו
שלא לעשות – אין עושין. מדקאמר רבי מאיר מנהגא – מכלל דרבי יהודה איסורא קאמר.
וסבר רבי יהודה ארבעה עשר מותר בעשיית מלאכה? והתניא, רבי יהודה אומר: המנכש
בשלשה עשר ונעקרה בידו – שותלה במקום הטיפ, ואין שותלה במקום הגריד. בשלשה
עשר – אין, בארבעה עשר – לא. מכדי שמעינן ליה לרבי יהודה דאמר: כל הרבבה שאינה
קולטת לשלשה ימים – שוב אינה קולטת, ואי סלקא דעתך ארבעה עשר מותר בעשיית
מלאכה – למה לי שלשה עשר? והאיכא ארביסר, וחמיסר, ומקצת שיתר! אמר רבא:
בגליל שנו. והאיכא ליליא! אמר רב ששת: בבית שמאי. רב אשי אמר: לעולם בבית הלל,
לפי שאין דרבן של בני אדם לנפש בלילה. רבינא אמר: לעולם ביהודה, ובהשקשה, חד
מקצת היום ככולו – אמרינן, תרי מקצת היום ככולו – לא אמרינן. **משנה** רבי מאיר
אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר – גומרה בארבעה עשר, אבל לא יתחיל
בה בתחלה בארבעה עשר, אף על פי שיכול לגומרה. וחכמים אומרים: שלש אומניות
עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ואלו הן: החייטין, והספרים, והפוכסין. רבי יוסי
בר יהודה אומר: אף רצעינן. **גמרא** איבעיא להו: לצורך המועד תנן, אבל שלא לצורך
המועד – אפילו מיגמר נמי לא, או דילמא: שלא לצורך המועד תנן, אבל לצורך אתחול
מתחילין. או דילמא: בין לצורך המועד בין שלא לצורך, מיגמר – אין, אתחול – לא. תא
שמע: אבל לא יתחיל בתחילה בארבעה עשר אפילו צלצול קטן, אפילו שכבה קטנה. מאי
"אפילו"? לאו אפילו הני דלצורך המועד, מיגמר – אין, אתחול – לא. מפלג דשלא לצורך –
מיגמר נמי לא גמרינן! לא, לעולם דשלא לצורך – מיגמר נמי גמרינן. ומאי "אפילו" – אפילו
הני נמי דווסרי ניהו. דסלקא דעתך אמינא: התחלתן זו היא גמר מלאכתן, נתחיל בהו
נמי לכתחילה – קמשמע לן. תא שמע, רבי מאיר אומר: כל מלאכה שהיא לצורך המועד
גומרה

גומרה בארבעה עשר — אפילו במקום שלא נהגו לעשות מלאכה. לא נהגו לא — אפילו גמור, דהא בגמור קיימין. החייטין — משום הכי שרו בארבעה עשר בכל מקום, שכן מצוין בהן קולא משאר אומניות גבי חולו של מועד. שכן התרייט תופר בדרבו — משנה היא במועד קטן. הדיוט — שאינו אומן בכך. הלכך, בארבעה עשר, דקול מחולו של מועד — אפילו אומן נמי שרי. שכן הבא מפרטת חים וכו' — וכיון דאשכחן בהן היתר קצת בחולו של מועד — הלכך בארבעה עשר דקול — שרי לכולי עלמא. תחילת מלאכה — דרענן שעושין מנעלים חדשים. מסוף מלאכה — תיקון מנעלים. משנה מושיבין שובבין — כשנותנין ביצים תחת תרנגולת להתחמם, לגדל אפרוחים, קרי מושיבין שובבין. ותרגולת — המחממת ביצים. שברחה — מעליהם — מחזירין אותה.

ובגמרא פריך: השתא אותובו מושיבין, אחרורי מבעינא? לישנא אחריתא: הכי כתיב בסדר המשנה: מושיבים שובבין ותרגולת. כלומר, שובבין ליונים, ותרגולת דהו מושיבין להתחמם לגדל אפרוחים. והכי מסתברא. דשובך לא שייך אלא ביונים. גורפין — ומשליכין לחורץ. ובמועד שחמור יותר — אין משליכין לחורץ, אלא מסלקין לצידים. גמרא סיפא — דקתני מחזירין — בחולו של מועד קאמר. והכי קאמר: מושיבין שובבין בארבעה עשר, ותרגולת שברחה בחולו של מועד — מחזירין אותה משום הפסד ביצים. דדבר האבד מותר. לא שנו — דאף במועד מחזירין, אלא תוך שלשה למורדה, שעדיין לא עברו שלשה ימים שברחה מעליהן. דאיתא לא פרה צימרא — לא עבר חמימיתא ממנה, והיא נוחה להחזיר. צימרא — כמו אשתא צמירתא (עבודת זרה כה, א —). ולאחר שלשה לשיבתה — שכבר נשבה עליון שלשה ימים קודם שעמדה מעליהן, וכבר נשתנו הביצים, ואם לא תחזור — הרי הן אובדין, דאין ראויין לאכילה. אבל לאחר שלשה למרדה — שהיא קשה, וטורח גדול להחזיר, או אפילו תוך שלשה למרדה, אם תוך שלשה עמדה מעליהן, דאכתי לא פסדי בעי שוהי ראויין לאכילה — לא מהדרין. אפילו תוך שלשה לשיבתה — הואיל ונשתנו קצת, ואין ראויין לכל אדם אלא למי שדעתו יפה ואינו איסטניס — מהדרין. להפסד מועט — שמוכרים בוול למי שדעתו יפה. לצדיין — ולא לאשפה חורץ לחצר. אם נעשית חצר ברפת — שנתקלקלה כולה, ואין מקום לסלק לצדיין — מוציאין אותן לאשפה. בריק לן — מנסה אותנו. לחצר אחרת — אצל האומן. אבל לא יביאם לביתו שרוחק מבית האומן, מפני הטורח. כמאמינו — לאומן שלא ימכרם — אין מביאין, לישנא אחריתא: מאמינו שלא יתבע שכרו פעם אחרת, והוא צריך לשכרו עכשיו. והתניא — בניחוחא. כגון כד מבית הכדר וכו' מבית הונג — שצריכין למועד. ונג — עושה כלי זכוכית. אבל לא צמר — שאין צורך המועד. ואם אינו מאמינו וכו' — אלמא: שאני לן בין מאמינו לשאין מאמינו. תרצת מביאין — דמתניתין ואין מביאין דמועד קטן — תרתייהו בחולו של מועד. ומתניתין דהבא — בשלא מאמינו. אבל מוליכין קשיא, דקתני מתניתין: מוליכין, והתם מאי אין מאמינו איכא? ובהדיא קתני אין מביאין, וכל שכן דאין מוליכין. מעיקרא — מתניתין בארבעה עשר, וההיא בחולו של מועד. משנה ששה דברים עשו אנשי ייחיו — היו נהגין ישראל הדרים בייחיו. מריבין דקלים כל היום — של ארבעה עשר. בלעז אינטיר. ובורכין את שמע — מפרש בגמרא: וקורצין לא גרסינן.

גומרה בארבעה עשר אימתי - בזמן שהתחיל בה קודם ארבעה עשר, אבל לא התחיל בה קודם ארבעה עשר - לא יתחיל בה בארבעה עשר, אפילו צילצול קמן. אפילו שבכה קמנה, לצורך המועד - אין, שלא לצורך המועד - לא! הוא הדין דאפילו שלא לצורך נמי גמרינן, והא קא משמע לן: דאפילו לצורך המועד, מיגרם - אין, אתחולי - לא. תא שמע, רבי מאיר אומר: כל מלאכה שהיא לצורך המועד - גומרה בארבעה עשר, ושאניה לצורך המועד - אסור. ועושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות במקום שנהגו. מקום שנהגו - אין, לא נהגו - לא! ושמע מינה: לצורך המועד - אין, שלא לצורך המועד - לא, שמע מינה. "הכמים אומרים שלש אומניות". תנא: החייטין - שכן הדיוט תופר בדרבו בחולו של מועד, הפפרין והבוכסין - שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורין מספרין ומכבסין בחולו של מועד. רבי יוסי בריה יהודה אומר: אף הרעענין, שכן עולי רגלים מתקנין מנגליהן בחולו של מועד. במאי קמפלגי? מר סבר: למדין תחילת מלאכה מסוף מלאכה. ומר סבר: אין למדין תחילת מלאכה מסוף מלאכה. משנה מושיבין שובבין לתרגולת בארבעה עשר, ותרגולת שברחה מחזירין אותה למקומה. ואם מתה - מושיבין אחרת תחתיה. גורפין מתחת רגלי בהמה בארבעה עשר, ובמועד מסלקין לצדיין. מוליכין פלים ומביאין מבית האומן, אף על פי שאינם לצורך המועד. גמרא השתא אותובו מחזירין, אחרורי מבעינא? אמר אביי: סיפא אתאן לחולו של מועד. אמר רב הונא: לא שנו אלא תוך שלשה למרדה, דאפתי לא פרח צימרא מינה. ואחר שלשה לשיבתה - דפפרא לה ביעי לגמרי. אבל לאחר שלשה למרדה, דפרח לה צימרא מינה, ותוך שלשה לשיבתה דאפתי לא פסדי ביעי לגמרי - לא מהדרין. רבי אמי אמר: אפילו תוך שלשה לשיבתה מהדרין. במאי קמפלגי? מר סבר: להפסד מרובה - חששו, להפסד מועט - לא חששו, ומר סבר: להפסד מועט נמי חששו. "גורפין מתחת". תנו רבנן: הובל שפחצר מסלקין אותו לצדיין, שפרפת ושפחצר - מוציאין אותו לאשפה. הא גופא קשיא! אמרת: וכל שפחצר מסלקין אותו לצדיין. והדר תני: שפרפת ושפחצר מוציאין אותו לאשפה! אמר אביי: לא קשיא; כן - בארבעה עשר, כן - בחולו של מועד. רבא אמר: הא והא בחולו של מועד, והכי קאמר: אם נעשה חצר ברפת - מוציאין אותו לאשפה. "מוליכין פלים ומביאין מבית האומן". אמר רבי פפא: בדיק לן רבא, תנו: מוליכין ומביאין פלים מבית האומן, אף על פי שאינן לצורך המועד. ורמינהו: אין מביאין פלים מבית האומן, ואם חשש להן שמא יגנבו - מפני לחצר אחרת! ומשינן: לא קשיא; כן - בארבעה עשר, כן - בחולו של מועד. ואיפעת אימא: הא והא בחולו של מועד, ולא קשיא; כן - במאמינו, כן - בשאינו מאמינו. והתניא: מביאין פלים מבית האומן, כגון הפד מבית הכדר, והכוס מבית הונג. אבל לא צמר מבית הצבע, ולא פלים מבית האומן. ואם אין לו מה יאכל - גותן לו שכרו ומניחו אצלו. ואם אינו מאמינו - מניחין בבית הסמוך לו. ואם חשש שמא יגנבו - מביאין בצניעה בתוך ביתו. תרצת מביאין, מוליכין קשיא. דקתני: אין מביאין, וכל שכן דאין מוליכין! אלא מחזירתא ברשנין מעיקרא. משנה ששה דברים עשו אנשי ייחיו, על שלשה מיחו בידם. ועל שלשה לא מיחו בידם. ואלו הן שלא מיחו בידם: מריבין דקלים כל היום, ובורכין את שמע, וקוצרין וגורשין לפני העומר. ואלו שמיחו בידם: מתירין גמזות של הקדש, ואוכלין

דהא היתר גמור הוא, דקיימא לן במנחות בפרק "רבי ישמעאל" (עא.א.) ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר. ותבואת ייחיו של עמקם היא, ואינה כשירה לעומר, דאין מנחות באה ממנו, דבעינן משבח ארץ ישראל, דילפינן התם גזירה פה.א.) אין מביאין סולת למנחה לא מבית השלחין ולא מבית העמק וכו'. ולהכי אינה כשירה לעומר, דאין מנחות באה ממנו, דבעינן משבח ארץ ישראל, דילפינן התם גזירה שוה "ארץ" "ארץ". מתירין גמזות — גידולין, ענפים שגדלו בחורבן ושיקמן שהקדישו אבותיהן — הן היו מתירין ליהנות מן הגידולים. דרך חרוב ושקמה לקוצצו לשבע שנים, והן חוזרין וגידולין ומיתוספין. וקודם קציצתן קרי ליה בתולת שיקמה, ומשקנץ קרי ליה סדן שיקמה. והקדישו מתחילה כשון מקוצצין, וניתוסף לאחר מכן גמזות. ואוכלין

פסחים דף נה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קכט

שנקרעו בחול המועד, מכל מקום לא התירו את תחילת המלאכה
דהיינו לעשות מנעלים חדשים אף בערב פסח.

משנה

המשנה מפרטת כמה מלאכות שמותר לעשותן בארבעה עשר
בניסן ובמועד: מושיבין שובבין לתרגולין – מניחים ביצים תחת
התרנגולות כדי שירבצו עליהן ויתחממו ויגדלו אפרוחים, כיום
ארבעה עשר בניסן. וכן תרגולת הרובצת על הביצים שברחה,
מחזירין אותה למקומה שתמשך לרבוץ עליהן. ואם התרגולות
הרובצת מתה, מושיבין תרגולת אחרת תחתיה.
וכן גורפין לאשפה שבחוץ, וזל הנמצא מתחת רגלי הבהמה כיום
ארבעה עשר בניסן, ובמועד – בחולו של מועד, רק מסלקין אותו
לצדדין.

וכן מוליכין פלים מקולקלים לבית האומן כדי שיתקנם, ומביאין
כלים מתוקנים מבית האומן לביתו, אף על פי שאינם לצורך המועד
– שאינו צריך להשתמש בהם במועד.

גמרא

שנינו שבארבעה עשר מותר להושיב תרגולות לרבוץ על ביצים
וכן להחזיר תרגולות שברחה. שואלת הגמרא: השתא אותובי
מושיבין – עתה ששנינו שמותר להושיב לכתחילה תרגולות
לרבוץ על ביצים, אהורי מיבעיא – וכי צריך להשמיענו גם שאם
ישהו וברחה שמותר להחזירה. משיבה הגמרא: אמר אביי, מה
שנכתב בסיפא שמותר להחזיר, אמתא – בא ללמד לחולו של מועד
שזא אסור להושיב לכתחילה ומשמיעתנו המשנה שלהחזיר
מותר.

הגמרא מגבילה את ההיתר להחזיר בחולו של מועד: אמר רב
הונא, לא שנו שמותר להחזיר תרגולות שברחה בחולו של מועד
אלא בתוך שלשה ימים למרדה – לזמן שמרדה וברחה דאפתי לא
פריח צימרא מינה – שעדיין לא נסתלקה החמימות מהתרנגולת
וקל להחזירה. וכן דווקא באופן שברחה אחר שלשה ימים
לישיבתה על הביצים, דפסידא לה פיעי לגמרי – שנפסדו הביצים
ואינן ראויות לאכילה כלל, ואם לא תחזור לרבוץ יפסדו לגמרי.
אבל לאחר שלשה ימים למרדה, דפריח לה צימרא מינה – שנסתלקה
ממנה החמימות וקשה להחזירה, וכן אם ברחת תוך שלשה ימים
לישיבתה, דאפתי לא פסידא פיעי לגמרי – שעדיין לא נפסדו הביצים
לגמרי והן ראויות לאכילה למי שאינו איסטניס, לא מהדרין.

דעה החולקת על רב הונא: רבי אמי אמר, אפילו אם ברחת בתוך
שלשה ימים לישיבתה, מהדרין כדי שתמשך לדגור כיון שראויות
רק למי שדעתו יפה ואינו איסטניס.

מבררת הגמרא: במאי קמיפלגי רב הונא ורבי אמי, מר – רב הונא
סבר להפסד מרובה חששו ולכך כשמרדה לאחר שלשה ימים
התירו להחזירה כדי שלא יפסדו הביצים לגמרי, אך להפסד מועט
לא חששו ולכך כשברחה תוך שלשה ימים לישיבתה, כיון
שראויות הן להימכר בזול, לא התירו להחזירה, ומר – רבי אמי
סבר להפסד מועט נמי חששו והתירו להחזירה.

שנינו במשנה: גורפין את הזבל מתחת רגלי הבהמה בארבעה עשר
ובמועד מסלקין לצדדין.

תנו רבנן, הובל שנמצא בפיצה, מסלקין אותו לצדדין אבל אין
מוציאים אותו לאשפה שבחוץ, והובל שברפת וכן הובל שפחצה,
מוציאין אותו לאשפה שבחוץ.

מקשה הגמרא: הא גופא קשיא, שבתחילה אמרת שזבל שפחצה
מסלקין אותו לצדדין, והדר תני, וזל שברפת ושפחצה מוציאין אותו
לאשפה, ואם כן יש סתירה בברייתא האם מותר להוציא זבל
מחוץ לחצר או רק לסלקו לצדדים.

מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא קשיא, כאן – הדין שמותר לסלק
לחוץ נאמר כיום ארבעה עשר, כאן – הדין שמותר לסלקו לצדדים
נאמר בחולו של מועד.

תירוצי נוסף: רבא אמר, הא והא – שני הדינים בברייתא נאמרו
בחולו של מועד ולכך נאמר ברישא שמותר רק לסלקו לצדדים.

המשך בעמוד קלז

גומרה בארבעה עשר בניסן, אף במקום שנהגו שלא לעשות בו
מלאכה. מבארת הברייתא: אימתי מותר לגומרה, בזמן שהתחיל
בה קודם ארבעה עשר, אבל אם לא התחיל בה קודם ארבעה עשר,
לא יתחיל בה בארבעה עשר, ואסור אפילו להתחיל לעשות צילצול
קמן או אפילו שכתב קמנה. ומדויק, שדווקא מלאכה הנעשית
לצורך המועד אין – אכן מותר לגומרה בארבעה עשר, אך אסור
להתחיל בה, אבל מלאכה הנעשית שלא לצורך המועד לא – אף
לגומרה אסור, ומוכח כפי הצד הראשון של הספק, שרק מלאכה
שהיא לצורך המועד מותר לגומרה ואסור להתחיל בה, אבל שלא
לצורך המועד אסור אף לגמור.

דוחה הגמרא: לעולם יש לומר שהוא הדין דאפילו מלאכה
הנעשית שלא לצורך המועד נמי גמרינן – גם מותר לגומרה, והא
קא משמע לן הברייתא כשאמרה שמלאכה לצורך המועד גומרה,
דאפילו לצורך המועד מיגמר אין אך אתחולי לא.

פשיטת הספק מברייאת אחרת: תא שמע, ששנינו בברייתא, רבי
מאיר אומר, כל מלאכה שהיא לצורך המועד, גומרה – מותר
לגומרה בארבעה עשר בניסן, אפילו במקום שנהגו שלא לעשות
מלאכה בערב פסח, וכל מלאכה שאינה לצורך המועד, אסור אף
לגומרה בערב פסח וכלא רק להתחיל בה. ועושין – ומותר לעשות
מלאכה בערבי פסחים עד חצות, במקום שנהגו היתר בזה, ואף אם
אינה לצורך המועד. מדייקת הגמרא: מכך שהברייתא עוסקת
בגמור מלאכה שאינה לצורך המועד, ועל כך שנינו שמותר בערב
פסח במקום שנהגו לעשות בו מלאכה, משמע שדווקא במקום
שנהגו אין – אכן מותרים לגמור מלאכה בערב פסח אף שאינה
לצורך המועד, אך במקום שלא נהגו לעשות מלאכה בערב פסח
לא, ואף שאינו מתחיל במלאכה אלא רק גומרה אסור, ורק לגמור
מלאכה שהיא לצורך המועד מותר. ושמע מינה – ומוכח שבמקום
שנהגו שלא לעשות מלאכה בערב פסח, רק לצורך המועד אין –
אכן מותר לגמור את המלאכה, אבל שלא לצורך המועד לא, כפי
הצד הראשון של הספק. מסיקה הגמרא: שמע מינה – אכן יש
להוכיח כך.

שנינו במשנה: ותקמים אומרים שלש אומניות עושין מלאכה בערבי
פסחים עד חצות, ואלו הן, החייטין והספרים והכובסין. רבי יוסי בר
יהודה אומר, אף רצענין.

ברייאת המבארת את טעם ההיתר לעשות מלאכות אלו בערב
פסח: תנא, החייטין מותרים במלאכתם בערב פסח, שכן מצינו
שמלאכה זו איסורה קל יותר משאר מלאכות, שמבואר במשנה
(מ"ק ח) שהחייטין שאינו אומן בתפירה, תופר בדרבא אף בחולו של
מועד שאיסור עשיית מלאכה בו חמור יותר מבערב פסח, וממילא
בערב פסח הקל יותר, הקילו שאף לחייט אומן מותר לתפור
בדרכו. והספרין והכובסין מותרים במלאכתם בערב פסח, שכן אף
מלאכות אלו איסורן קל יותר, שמבואר במשנה (ש"ס יג) שהקא
מדינת הים והיוצא מבית האסורין מספרין ומכבסין בחולו של
מועד, אף שלכל אדם אסור, כיון שלא היו יכולים לעשות זאת
לפני המועד, וכיון שמצינו במלאכות אלו היתר במקצת אף בחול
המועד החמור, בערב פסח הקל יותר הקילו לכל אדם. ורבי יוסי
ברבי יהודה אומר שאף הרצענין מותרים במלאכתם בערב פסח,
שאף מלאכה זו איסורה קל יותר משאר המלאכות, שכן עולי
רגלים מתקנין – מותרים לתקן את מנעליהן שנקרעו או שנפרס
התפר שלהם בחולו של מועד, וכיון שמצינו שהקילו בהם בחול
המועד בתיקון, בערב פסח שהוא קל יותר הקילו אף לעשות
מנעלים חדשים.

הגמרא מבררת במה נחלקו רבי יוסי ברבי יהודה וחכמים: במאי
קמיפלגי רבי יוסי ברבי יהודה וחכמים, האם למדים מעולי רגלים
להתיר עשיית מנעלים חדשים בערב פסח. משיבה הגמרא: מר –
רבי יוסי ברבי יהודה סבר, שלמידין היתר אף לתחילת המלאכה של
מנעלים, דהיינו עשיית מנעלים חדשים, כמה שהתירו את סוף
המלאכה שהוא תיקון מנעלים בחול המועד. ומר סבר – וחכמים
סברו, שאין למידין את תחילת המלאכה של מנעלים מפני המלאכה
שלחם. שאף שהתירו את סוף המלאכה דהיינו לתקן מנעלים

ב. ואוכלין מתחת הנשרים בשבת – והיו אוכלים פירות שנשרו תחת
הדקל בשבת. ג. ונותנין פאה לדרך – ומשאירים פאה בשדה ירק
אף שהוא פטור מפאה, ומיחו בידם חכמים על דברים אלו.

נמרא

הגמרא מביאה ברייתא כעין משנתנו, בענין חזקה המלך: תנו
רבנן, ששה דברים עשה חזקה המלך, על שלשה מהם חכמים
הסכימו עמו והודו לו, ועל שלשה לא הודו לו.

שלוש הדברים שעליהם הודו לו: א. ירד את עצמות אהו אביו
שהיה רשע על מטה של תבלים ולא קברו בכבוד במטה נאה, מפני
כידוש השם כדי לזכותו שלא ילמדו ממעשיו ובכך תהא לו כפרה,
והודו לו חכמים על כך. ב. ביתת – בתש את נחש הנחשת שעשה
משה במדבר, והודו לו. ג. גנו את ספר הרפואות והודו לו.

ועל שלשה דברים לא הודו לו חכמים: א. קיצץ את הדלתות של
היכל בית המקדש ושינן למלך אשור, ולא הודו לו. ב. סתם מי
מעין הניחון העליון כדי שלא יהיה מים לצבא סנהריב שצר על
ירושלים, ולא הודו לו משום שהיה לו לבטוח בה' שהבטיחו ונגזתי
על העיר הזאת להושיעיה' (ישעיה לו לח). ג. עיבר ניזן בניזן – ביום
השלשים של אדר שראוי לקובעו לראש חודש ניסן ואם בית דין
יקדשו בו את החודש, עיבר את השנה והפכו לתחילת אדר שני,
ולא הודו לו שכיון שיום זה הוא ראוי להיות מחודש ניסן, אסור
לעבר בו את השנה כמו שאסור בניסן עצמו.

שנינו במשנה: 'מריבין דקלים כל היום' וכו'.

מבררת הגמרא: היכי עבדי את ההרכבה. אמר רב יהודה, מיתי
אפא דרא – מביאים הדס לח ושיכרא דדפא – שבר שעשוי מפרי
אילן הקרוי 'דפא', וקומחא דשערי דמיא במנא דלא חלפי עליה
ארבעין יומין – וקמח שעורים המונח בכלי שלא חלפו עליו
ארבעים יום מטחינתו, ומרתחי להו לחדו להו לדיקלא בליביה –
ומרתחין אותו ומשליכין בלב הדקל ומועיל לו להתקיים.
ממשיכה הגמרא: וכל אילן דקא בארבע אמות דידיה – שנמצא
בתוך ארבע אמות של עץ הדקל הזה, אי לא עבדי ליה חבי – אם
לא עושים גם לו כמו שעשו לדקל, צאני לאלתר – אותו האילן
מתייבש מיד.

ביאור נוסף: רב אחא בריה דרבא אמר, מנחי בופרא דיקרא
לנוקבתא – מניחין ותוחבין ענף רך של דקל זכר לתוך סדק
שעושים בדקל נקבה.

שנינו במשנה: 'ובורבין את שמע'. מבררת הגמרא: היכי עבדי, אמר
רב יהודה, היו אומרים 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד' (דברים יד)
ולא היו מפסיקין לאחר מכן אלא מיד היו מתחילים לומר 'ואהבת'
וכו'.

ביאור נוסף: רבא אמר, מפסיקין היו בין פרשת 'שמע' ל'ואהבת',
אלא שהיו אומרים 'היום על לבבך' (דברים שם ו), ללא הפסקה בין
'היום' ל'על לבבך'. דמשמע מזה שרק היום יהיו הדברים על לבבך
ולא יהיו מחוץ על לבבך.

הגמרא מביאה בזה מחלוקת תנאים: תנו רבנן, ביצד היו אנשי
יריחו בורבין את שמע. היו אומרים 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד'
ולא היו מפסיקין אלא מיד היו מתחילים לומר 'ואהבת' וכו', אלו
דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, מפסיקין היו בין 'אחד' ל'ואהבת',
אלא שלא היו אומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.
הגמרא מבררת את ענין אמירת 'ברוך שם' שואלת הגמרא: ואנן
מאי מעמא אמינן ליה – מה הטעם שאנו אומרים זאת.

מבארת הגמרא: בדרוש רבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן
לקיש, נאמר על יעקב אבינו טרם מיתתו (בראשית מט א), 'ויקרא יעקב
אל בניו ויאמר האספו ואנידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית
הימים', מלמד שביקש יעקב לגלות לבניו את קץ תמינ' – זמן

הגאולה ונסתלקה ממנו שכינה ולא יכל לגלות להם. אמר יעקב,
שמא הם ושלום יש במקומו – (בורעין) פסול שיש בהם מי שאינו
מאמין שזה הוא אחד, באברהם שיצא ממנו ושמעאל ואבי יצחק
שיצא ממנו עשו ולכן השכינה נסתלקה ממני. אמרו לו בניו, שמע
ישראל ויעקב הנקרא ישראל ה' אלהינו ה' אחד' וכך אמרו לו,
כשם שאין בלבך אלא ה' אחד כך אין בלבנו אלא ה' אחד. באותה
שעה פתח יעקב אבינו והודה ואמר, 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד'.

ממשיכה הגמרא: אמרי רבנן היכי נעביד – כיצד ננהג בענין 'ברוך
שם' אם נאמרוהו – נתקן לאומר, הלא לא אמרו משה רבינו
בפרשת 'שמע ישראל' שבתורה, ואם לא נאמרוהו, הלא אמרו
יעקב. לכך התקינו חכמים, שהיו אומרים אותו בחדשאי – בלחש.

הגמרא מביאה לזה משל: אמר רבי יצחק, אמרי דבי רבי אמי, משל
לבת מלך שהריחה צינן קרירה – תבלין לתבשיל ערב ומבושם,
ותאונה לאכול ממנו, ואינה יודעת כיצד לנהוג, אם תאמר
לעבדיה שיביאו לה ממנו, הרי יש לה גנאי במה שמבקשת. ואם
לא תאמר, יש לה צער שהרי היא מתאוה לאוכלו. התחילו עבדיה
שהבינו מעצמם שהיא רוצה, להביא לה ממנו בחדשאי ונמצא
שצערה הסתלק בלא גנאי.

מסיימת הגמרא: אמר רבי אבהו, לאחר זמן התקינו שהיו אומרים
אותו בקול רם מפני תרעומת המינין – שלא יאמרו הכופרים שאנו
אומרים בחדשאי דבר שאינו הגון. וכן הדרעא דליבא מינין – שאין
שם כופרים, עד השתא אמרי לה בחדשאי – עד עכשיו אומרים זאת
בשקט כמו עיקר התקנה.

הגמרא מביאה ברייתא כעין משנתנו: תנו רבנן, ששה דברים עשו
אנשי יריחו, שלשה מהם היו ברצון חכמים, כלומר, שלא היו
מקפידים על זה, ושלשה שלא ברצון חכמים. ואלו הן שלוש
הדברים שהיו ברצון חכמים, מריבין דקלים כל היום של ארבעה
עשר בניסן, ובורבין את שמע, וקוצרין מהתבואה החדשה לפני
שהקריבו את קרבן העומר. ואלו הן שלוש הדברים שלא היו
ברצון חכמים, גודשין – עושים ערימה מהתבואה החדשה לפני
שהקריבו את קרבן העומר, ופורצין פרוצות בגדרות של גנותיהן
ובגדרות של פרוסותיהן כדי להאכיל נשר לעניים – שהעניים יוכלו
ליכנס ולאכול את מה שנשר מהאילנות בשני – (בשנות) בצורת
בשפחות וימים טובים, ומתירין בהנאה גמולות של הקדש של חרוב
ושל שקמה – ענפים שגדלו בעצי חרוב ושקמה לאחר שהוקדשו
העצים, אלו דברי רבי מאיר.

ממשיכה הברייתא: אמר לו רבי יהודה לרבי מאיר, אם כדברך
שאת שלוש הדברים הראשונים ברצון חכמים היו עושין, אם כן
שהיו כל אדם עושין בן לכתחילה. אלא ודאי אלו ואלו – כל ששת
הדברים שלא ברצון חכמים היו עושין, אלא שעל שלשה שהיו
חמורים יותר, מיחו בידם חכמים, ועל שלשה שלא היו חמורים כל
כך, לא מיחו בידם חכמים.

ממשיך רבי יהודה בדבריו: ואלו הדברים שלא מיחו חכמים בידם,
מריבין דקלים כל היום ובורבין את שמע וקוצרין וגודשין לפני
העומר. ואלו הדברים שמיחו חכמים בידם, מתירין גמולות של
הקדש של חרוב ושל שקמה, ופורצין פרוצות בגנותיהן ופרדסיהן
להאכיל נשר לעניים בשפחות וימים טובים בשני בצורת, ונותנין
פאה לדרך אף שירק פטור מפאה, ומיחו בידם חכמים.

הגמרא מקשה על דברי רבי יהודה בברייתא שמנה את הקצירה
(בנוסף לגדישה) לפני העומר, בין ההנהגות שלא היו ברצון חכמים
אלא שלא מיחו בהם: וכי כבר רבי יהודה שהקצירה שלא ברצון
חכמים היא. והתנן – והלא שנינו (מנחות פ"י מ"ח), שאנשי יריחו היו
קוצרין לפני העומר ברצון חכמים וגודשין לפני העומר שלא ברצון
חכמים ואף שמה שגדשו לא היה ברצונם מכל מקום לא מיחו
בידם חכמים.

פסחים. פרק רביעי – מקום שנהגו דף נו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלא רש"י

1 ואוכלין מתחת הנשרין – תחת הדקל המשיך פירותיו היו אוכלין מן הנושרות. וטעמא דכולהו מפרש בגמרא. ונותנין פיאא לירק – והוא פטור מן הפיאא. כדמפרש בגמרא. ומיחו
2 בירן – משום דקא מפקעי ליה ממעשר, שהיו עניים אוכלין אותה פיאא בטיבלה, דסבורין שהיא פיאא גמורה, ולקט שכחה ופיאה פטורין מן המעשר משום דהפקר נינהו. גמרא
3 גירר עצמות אביו – משום כפרה, ולא קברו בכבוד בדרגש ומטה נאה. ומפני קידוש השם, שיתגנה על רשעו ויטור הרשעים. ביתא נחש הנחשת – לפי שהיו טועים אחריו. וגנו ספר
4 רפואות – כדכתיב: "הטוב (והישר) בעיניך עשיתי", ואמרין בברכות שגנו ספר רפואות, לפי שלא היה לבם נכנע על חולים אלא מתרפאין מיד. סתם מי גיחון – כדכתיב (דברי

הימים ב לב: "למען לא יבאו מלכי אשור
5 וימצאו מים לשתות". ולא הורו לו – שהיה לו
6 לבטוח בהקדוש ברוך הוא שאמר (מלכים ב ט):
7 "וגויתי על העיר הזאת להרשיעה". עיבר ניסן
8 בניסן – לאחר שנכנס ניסן גמלך ועשאו גיר
9 השני, כדכתיב (דברי הימים ב ל): "ויעץ המלך
10 חזקיה לעשות פסח בחדש השני וגו', כי מרבית
11 העם רבים אשר לא הוטרדו" עדיין מטומאות
12 שהחזיקו בהן בימי אביא אחז הרשע. ולא הורו
13 לו – כדאמר בסנהדרין ובברכות ויב: "החדש
14 החדש" וגו' – זה ניסן, ואין אחר ניסן. אמר דא
15 – הריס עלה. ושיבאר דדפא – שבר של עץ
16 שקורין ליר, וגדילין בו פרי שקורין ביי"ש. דלא
17 מלו עליה ארבעין יומי – משנחנה. ושדו ליה
18 ליקלא בליבית – דקל יש לו לב מתוכו, ויש לו
19 מוח לאורכו. כמו שיש לעץ שקורין שנברג
20 ולאנו. והמשקה הזה מועיל לדקל להתקיים:
21 וכל – אילן דקאי בארבע אמות ידידה דלא
22 עבדי ליה הכי. צאי – מתייבש. רב אחא בריה
23 דרבא אמר – לאו היינו מורכבין דמתניתין.
24 אלא מנחי כופרא דוכרא לנוקבתא. מניחין
25 ותוחבין גמזיות רכה בת שנתה שניתוספה באילן
26 בשנה שעברה, וקרי ליה כופרא דיכרא על שם
27 שמכניסין אותו בענף האילן. שחצין ענף גדול
28 וסודקו, ומשים את זה בתוכו. לשון אחר: כופרא
29 ענף רך של דקל זכר, ומרכיבו בסדק
30 של דקל נקיבה, מפני שדקל נקיבה אינה עושה
31 פירות, והזכרים עושין פירות. ולא היו מפסיקין
32 – בין "אחד" ל"ואחבת", אף על פי דצריך
33 להאריך ב"אחד", ולהפסיק בין קבלת מלכות
34 שמם לדברים אחרים. שכל אחד מקבל עליו
35 ואומר אחד הוא אלהינו בפסוק ראשון, ופסוק
36 שני לשון צוואה הוא. רבי יהודה אומר מפסיקין
37 היו אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד
38 מלכותו. ובורבין – כלומר, שהיו מדבקין כל
39 הקרייה כמות שהיא, ולא היו מוסיפין. ואית
40 דגרסי: שהיו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו.
41 פירוש: שהיו אומרים אותו בקול רם. קץ הימין
42 – שיחזיר ימינו לפניו, שהשיב אחר ימינו מפני
43 איב. שמע ישראל – לאבאים היו אומרים.
44 נימריה – להאי "ברוך שם כבוד מלכותו"
45 בקריית שמע. ציקי קרייה – ארשדור"א. יש לה
46 צער – צער גופה, מחמת התאוה. מפני
47 תרעומת המינין – שלא היו אומרים עליו
48 שאנו מוסיפין דבר שאינו הגון בחשאי. ומאן
49 דגרסי: שהיו אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו
50 לעולם ועד", מפרש: שהיו אומרים אותו בקול
51 רם כשאר הקרייה, וביניין לא היו מינין. נשר –

לא היו מפסיקין – בין שמע ישראל לשם,
דמשמע דאומר לשם שישמע ישראל
ויענם.
מחלוקת

והורו לו, ביתא נחש הנחשת – והורו לו, גנו ספר רפואות – והורו לו. ועל שלשה לא הורו
לו: קיצין דלתות של היכל ושיגין למלך אשור – ולא הורו לו, סתם מי גיחון העליון – ולא
הורו לו, עיבר ניסן בניסן – ולא הורו לו. "מרביבין דקלים כל היום וכו'". היכי עבדי? אמר
רב יהודה: מייתי אסא דרא, ושיבאר דדפא, וקיימא דשערי דרמי במנא דלא חלפי עליה
ארבעין יומין, ומרתחי להו ושדו להו לדיקלא בליבית. וכל דקאי בארבע אמות ידידה, אי
לא עבדי ליה הכי – צאי לאלתר. רב אחא בריה דרבא אמר: מנחי כופרא דיכרא לנוקבתא.
"וכורבין את שמע". היכי עבדי? אמר רב יהודה: אומרים "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד"
לא היו מפסיקין. רבא אמר: מפסיקין היו אלא שהיו אומרים "היום על לבדך" דמשמע:
היום על לבדך, ולא מחר על לבדך. תנו רבנן: ביצד היו פורבין את שמע? אומרים: "שמע
ישראל ה' אלהינו ה' אחד" ולא היו מפסיקין, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: מפסיקין
היו, אלא שלא היו אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ואנן מאי טעמא אמרין
ליה? פדריש רבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר
האספו ואגידה לכם". ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכניה. אמר: שמו
חם ושלום יש בממתי פסול, באברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו.
אמרו לו בניו: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד". אמרו: בשם שאין בלבד אלא אחד – כך
אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד. אמרי רבנן: היכי נעבדי? נאמרוהו – לא אמרו משה רבינו, לא נאמרוהו – אמרו יעקב.
התקינו שהיו אומרים אותו בחשאי. אמר רבי יצחק, אמרי דבי רבי אמי: משל לבת מלך
שהריחה ציקי קדידה, אם תאמר – יש לה גנאי, לא תאמר – יש לה צער. התחילו עבדיה
להביא בחשאי. אמר רבי אבהו: התקינו שהיו אומרים אותו בקול רם מפני תרעומת המינין.
וכנהרדקא דליפא מינין – עד השתא אמרי לה בחשאי. תנו רבנן: ששה דברים עשו אנשי
יריחו, שלשה ברצון חכמים ושלשה שלא ברצון חכמים. ואלו ברצון חכמים: מרביבין דקלים
כל היום, וכורבין את שמע, וקוצרין לפני העומר. ואלו שלא ברצון חכמים: גודשין לפני
העומר, ופורצין פרצות בגנותיהן ויפרדסותיהן להאכיל נשר לעניים בשני בצורת בשבתות
ומים טובים, ומתירין גמזיות של הקדש, של חרוב ושל שקמה, דברי רבי מאיר. אמר לו
רבי יהודה: אם ברצון חכמים היו עושין – יהו כל אדם עושין בן. אלא: אלו ואלו שלא
ברצון חכמים היו עושין, על שלשה מיחו בידם ועל שלשה לא מיחו בידם. ואלו שלא מיחו
בידם: מרביבין דקלים כל היום, וכורבין את שמע, וקוצרין וגודשין לפני העומר. ואלו שמיחו
בידם: מתירין גמזיות של הקדש, של חרוב ושל שקמה, ופורצין פרצות בגנותיהן ויפרדסיהן
להאכיל נשר לעניים בשבתות ומים טובים בשני בצורת, נותנין פיאא לירק, ומיחו בידם
חכמים. וסבר רבי יהודה קצירה שלא ברצון חכמים היא? והתנן: אנשי יריחו קוצרין לפני
העומר ברצון חכמים, וגודשין לפני העומר שלא ברצון חכמים, ולא מיחו בידם חכמים!?

מאן

פירות הנושרין: הכי גרסינן. מתירין גמזיות של הקדש של חרוב ושל שקמה – כשהוקדשו הסדקין תחילה, וניתוסף הגידולין. קוצרין לפני העומר ברצון חכמים – כלומר, לא הקפידו
חכמים. דאיסורא דאורייתא ליכא. דמקום שאי אתה מביא הוא. ואיסורא דרבנן נמי ליתא, דילמא אתי למיכל מיניה לא גזרו – דרא חדש מיבדל בדילי מיניה כולי שותא, שאינו נוהג
אותו כל השנה. וגודשין שלא ברצון חכמים – כיון דלאו פסידא הוא – גזרו רבנן שימתניו, משום שמתוך שהוא מתעסק בו אתי למיכל מיניה.

מאן

מחלוקת בשל מכבדות — פירש הקונטרס כולה שמעתא בנחלשו ביום טוב, ודווקא בשל מכבדות, דאיכא נמי מחבורות גזר רבנן שמא יעלה ויתלוש. וקשה: נהי דלא גזר בני יריחו בשל מכבדות שמא יעלה ויתלוש — תיפוק ליה שמשחמש במחור, דאטו לית להו את דתנן (ביצה לו.ב): אין עולין באילן וכו'. ובין הכיפין נמי, אמאי דברי הכל מותר? הא קמשתמש באילן. כדאמר ב"כירה'

(שבת מה.א): אין מניחין נר על גבי דקל, שמא ישתמש באילן בשעת נטילתה. וכן משמע בעירובין (ק.א) ובכמה דוכתי. ועוד: לא גרע בין הכיפין מביצה שגולדה, שהיא על הקרקע, דאסרינן יצחק: דשמעתא איירי בתלושין מערב יום וליכא לאוקמא בפרות משלשה טפחים דמותר להשתמש — דמכל מקום הוה ליה לפלוני בבין הכיפין בין פחות משלשה טפחים ליותר. ונראה לרבינו יצחק: דשמעתא איירי בתלושין מערב יום טוב, במכבדות ובכיפין ומונחים שם בין השמשות. וקאמר: מחלוקת בשל מכבדות דרבנן אסרי אפילו נפלו לארץ ביום טוב, כיון דמכבדות איכא נמי מחבורים — גזרינן שמא יעלה ויתלוש, כיון דבין השמשות היו על האילן אף על פי שהן תלוש. ובני יריחו לא גזרו, כיון דתלוש מערב יום טוב. אבל בשל בין הכיפין, הואיל ולא היו שם מחבורים — ליכא למיגזר אטו שמא יעלה ויתלוש ממקום שלא נשרו. והשתא אתי שפיר, דלא דמיא לביצה. ודחתם שגולד ביום טוב — גזרינן, והכא בנחלשו מערב יום טוב. וקצת תימה: איך יכירו בין אתם שנשרו אתמול לאותם שנשרו היום, ונשר מן הכיפין לנשר מן המכבדות? ופריך: והא מוקצה נינהו, כיון דהיו בין השמשות על האילן ולא היו ראויות לינטל שלא ישתמש באילן, ובידולשמי דסוף פרקין פריך: במה אנו קיימין? אי בנשרו מערב יום טוב — דברי הכל מותרים, ואי ביום טוב — דברי הכל אסורים. אלא במה קיימין — בסתם. פירוש: דבסתם לא שייך למיגזר שמא יעלה ויתלוש, אלא דוקא בנשר ודאי ביום טוב. והיכא דנשרו ודאי ביום טוב — אפילו בשל בין הכיפין אסור. ופריך: והא מוקצות נינהו. פירוש: ספק מוקצות נינהו. אבל מכל מקום קשה: דתריפוק ליה שמשחמש במחור.

דתנן רבי יהודה אומר אם לא היתה נבילה מערב שבת — תימה: הא התם לא היו מוכן לאדם, דאסור לשוחט בשבת! ומפרש הרב ר' יוסף: דממשנה יתירא דייק, דלא הוה ליה למיתני לפי שאינה מן המוכן — כיון דבר תנא אסורא. אלא, אפילו היה מוכן שאין מוקצה מחמת איסור — לא היו מוכן לכלבים. ורבינו יצחק מפרש: מוכן לאדם — היינו שעומדת לאכילת אדם, ואף על גב דאין ראיה לאדם לאותה שבת — היינו מחמת איסור, ולא מחמת הקצאה, שלא היה רוצה שיחנה בה אדם, ולא אמרינן עמידתה לאדם כעמידתה לכלבים, שאלו היתה עומדת לכלבים כמו שעומדת לאדם — היתה מותרת כשנתנבלה בשבת, דלגבי כלבים ליכא מוקצה מחמת איסור. כי יש דברים שראויים לינות לכלבים חיים, גזר עופות וכיוצא בהן ולא אמר דהיו מוכן לכלבים, אף על גב דלכסוף היו מוכן לכלבים. אלא אדרבה, לפי שסתמא עומד לאדם — מקצי ליה מכלבים. הכי נמי, מוכן לעורבים לא היו מוכן לאדם, אף על גב דלכסוף היו מוכן לאדם. **מוכן** לעורבים — אפילו אי לא שרי הבא אלא למי שיש לו עורבים — איצטרך בריש ביצה (א.ג.) למיסר פירות הנושרין מטעם גזירה שמא יעלה ויתלוש, דלא מצי למימר התם איסורא משום מוקצה — שהרי מעמיד שם המשנה בתרגולת העומדת לאכילה, אם כן איסור מוקצה לא שייך בה למיגזר, אי לאו משום גזרה שמא יעלה ויתלוש.

בלל

אמרו בפאה כו' — נראה לרבינו תם ומדאורייתא לא מייחייב בפאה אלא זית וזרע ושדו דבתיבי בהריא בקרא. ואחריני תקנתא דרבנן נינהו. ושאינן מכניסין לקיים — לא רצו לתקן פיאה, דאינו דבר חשוב. ותאניה וכל דמי לה, אף על גב דחשיב — איכא בטול עניים, לפי שאין לקטתן כאחד והפסד יתר על הריעות. וכמיהין ופטריות, הואיל ואין בנינו חיובא שאין גרל בקרקע — לא תקנו. והא דרירש בתורת כהנים: יכול שאני מרבה קישואין ודלועין שידיו חייבין בפאה — תלמוד לומר: "ובקצרכם את קציר ארצכם" מה קציר שהוא אוכל וגשומר ונידולו מן הארץ אף כל כו', יצאו ירקות כו', אסמכתא בעלמא היא, כמו שדורש שם מקרא מעשר ירק, אף על גב דהיו דרבנן.

אלא

מפני שאמרו חכמים אין פיאה לירק — ואם תאמר: מכל מקום ליפטר ממעשר, מפני שהפקדים, והפקר פטור ממעשר! ויש לומר: כבית הלל, דאמרי במסכת פאה ופרק ששי משנה א: אינו הפקר עד שיופקר לעניים ולעשירים כשמיטה. וילפינן (בירושלמי) משמיטה, דבתיבי: "תשמיטנה ונטשתה" מה תלמוד לומר ונטשתה — יש לך נטישה אחרת שהיא כזו, ומה

מאן שמעת ליה — דנקט לישנא דמיחו ולא מיחו — רבי יהודה היא, דשמעת ליה לעיל. ולישנא דמיחו — דסבירא לך. הא דלעיל דקתני "אלו ואלו שלא ברצון חכמים" כו' מתרצתא דהיא, דקא רמית אחריתי עליה — ליפרכיה מינה ובה, דקתני "על שלשה לא מיחו", וקא חשיב ארבעה: מרכיבין, וכורכין, וקוצרין, וגודשין. ונגידולין — גרסינן. **כמאן דאמר אין מעילה בנידולין** — במסכת מעילה (י.ג.א).

מחלוקת — דאנשי יריחו ורבנן, בשל מכבדות — כפות תמרים וכן בראש הדקל, וכפופות זו אצל זו כעין כלי, וכשהתמרים נושרין — מקבלות אותן, וכיון דגבוה, וצריך לעלות על הדקל לנטולן — חיישינן שמא יתלוש מן המחבורת, דהוי אב מלאכה. בשל בין הכיפין — למטה מנפיקה, נופות התחתונים. וליכא למיחש לתלישה, דאין כאן מחבורות. והא מוקצות נינהו — שמעב שבת בין השמשות היו מחבורות, ונמצאו מוקצות מחמת איסור תלישה, ומוקצה בין השמשות מוקצה לכל היום. וכי תימא הואיל והיו — במחורב לעורבים שיש לו, הגדילות בתוך ביתו לגדולה, ומותר להעמידם עליהן לאוכלם: נבילה שנתנבלה בשבת היתה עומדת בין השמשות לאדם, ולא חשיב לה מוכן לגבי כלבים. ונשמר — שאינו מופקר, ומקפידין עליו לשמור. ומכניסין לקיום — שמתקיים ימים רבים. ספחיו פטים וקוצה — קשין לאכילה. אבל סטיו וקוצה שאינם ספחיים — חזו לאכילה. סטיו = מוריקא, קרוג. קוצה — וויישרא: תאינה אינה מתבשלת כאחת, אלא זו גמורה היום ואחרת יוצאת בצידה, כל ימות הקיץ. ראשי לפתות — עלי הלפת מכניסין אותן לקיום על ידי האמהות. ללפת — לעלין. דבאימהות כולי עלמא מודו דהא תמיקיימן. **הכי**

בשל בין כיפין, דרבנן סברי: מוכן לעורבים לא היו מוכן לאדם, ואנשי יריחו סברי: מוכן לעורבים היו מוכן לאדם. אבל בשל מכבדות — דברי הכל אסור, גזרינן שמא יעלה ויתלוש. "ונותנין פיאה לירק". ולית להו לאנשי יריחו הא דתנן, כלל אמרו בפאה: כל שהוא אוכל, וגשומר, ונידולו מן הארץ, ולקטתו פאחת, ומכניסו לקיום — חייב בפאה. כל שהוא אוכל — פרט לספחיו פטים וקוצה. וגשומר — פרט להפקר, ונידולו מן הארץ — פרט לכמהין ופטריות, ולקטתן פאחת — פרט לתאנים, ומכניסו לקיום — פרט לירק. **אמר רבי יהודה** אמר רב: **הכא בראשי לפתות עסקינן, ומכניסו לקיום על ידי דבר אחר קמיפלגי.** מר סבר: מכניסו לקיום על ידי דבר אחר — שמייה קיום, ומר סבר: לא שמייה קיום. **הגו רבנן:** בראשונה היו נותנין פיאה ללפת ולכרוב. **רבי יוסי** אומר: אף לקפלוט. ונתניא אידיד: היו נותנין פיאה ללפת ולקפלוט, **רבי שמעון** אומר: אף לכרוב, **נימא**

יצחק מפרש: מוכן לאדם — היינו שעומדת לאכילת אדם, ואף על גב דאין ראיה לאדם לאותה שבת — היינו מחמת איסור, ולא מחמת הקצאה, שלא היה רוצה שיחנה בה אדם, ולא אמרינן עמידתה לאדם כעמידתה לכלבים, שאלו היתה עומדת לכלבים כמו שעומדת לאדם — היתה מותרת כשנתנבלה בשבת, דלגבי כלבים ליכא מוקצה מחמת איסור. כי יש דברים שראויים לינות לכלבים חיים, גזר עופות וכיוצא בהן ולא אמר דהיו מוכן לכלבים, אף על גב דלכסוף היו מוכן לכלבים. אלא אדרבה, לפי שסתמא עומד לאדם — מקצי ליה מכלבים. הכי נמי, מוכן לעורבים לא היו מוכן לאדם, אף על גב דלכסוף היו מוכן לאדם. **מוכן** לעורבים — אפילו אי לא שרי הבא אלא למי שיש לו עורבים — איצטרך בריש ביצה (א.ג.) למיסר פירות הנושרין מטעם גזירה שמא יעלה ויתלוש, דלא מצי למימר התם איסורא משום מוקצה — שהרי מעמיד שם המשנה בתרגולת העומדת לאכילה, אם כן איסור מוקצה לא שייך בה למיגזר, אי לאו משום גזרה שמא יעלה ויתלוש.

אמרו בפאה כו' — נראה לרבינו תם ומדאורייתא לא מייחייב בפאה אלא זית וזרע ושדו דבתיבי בהריא בקרא. ואחריני תקנתא דרבנן נינהו. ושאינן מכניסין לקיים — לא רצו לתקן פיאה, דאינו דבר חשוב. ותאניה וכל דמי לה, אף על גב דחשיב — איכא בטול עניים, לפי שאין לקטתן כאחד והפסד יתר על הריעות. וכמיהין ופטריות, הואיל ואין בנינו חיובא שאין גרל בקרקע — לא תקנו. והא דרירש בתורת כהנים: יכול שאני מרבה קישואין ודלועין שידיו חייבין בפאה — תלמוד לומר: "ובקצרכם את קציר ארצכם" מה קציר שהוא אוכל וגשומר ונידולו מן הארץ אף כל כו', יצאו ירקות כו', אסמכתא בעלמא היא, כמו שדורש שם מקרא מעשר ירק, אף על גב דהיו דרבנן.

אלא מפני שאמרו חכמים אין פיאה לירק — ואם תאמר: מכל מקום ליפטר ממעשר, מפני שהפקדים, והפקר פטור ממעשר! ויש לומר: כבית הלל, דאמרי במסכת פאה ופרק ששי משנה א: אינו הפקר עד שיופקר לעניים ולעשירים כשמיטה. וילפינן (בירושלמי) משמיטה, דבתיבי: "תשמיטנה ונטשתה" מה תלמוד לומר ונטשתה — יש לך נטישה אחרת שהיא כזו, ומה

פסחים דף נו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום חמישי) קלג

המוכן לאדם לא הוי מוכן ללבלבים, דכל מידי דחוי לאיניש – משום
שכל דבר שראוי לאדם לא מקצה ליה מדעתיה – לא מסיר דעתו
מלהשתמש בזה לאדם, ולא חשב להשתמש בזה לכלבים. אבל
דבר המוכן בבין השמשות רק לעורבים, הוי מוכן לאדם, משום
דכל מידי דחוי לאיניש, דעתיה עליו – שכל דבר שראוי מצד עצמו
לאדם, אף שבבין השמשות היה אסור לו, מכל מקום דעתו על זה
שאם יוכל ישתמש לעצמו. ולכן כיון שהפירות מצד עצמם היו
ראוים לאדם בבין השמשות, אף שהיו אסורים משום שהיו
מחוברים, לא הקצה דעתו מהם, וחשב שאם יתלשו מעצמם או
על ידי עורבים, יאכלם.
ביאור נוסף במחלוקת רבנן ואנשי יריחו: כי אתא רבין אמר בשם
רבי שמעון בן לקיש, לא כמו שאמר עולא בשמו, אלא שהמחלוקת
היא בשל בין ביפין, שבזה אין חשש שמא יעלה ויתלוש, ורבין
סבר שמה שמוכן לעורבים לא הוי מוכן לאדם, ולכך התמרים
מוקצות ואסור ליטול מהן בשבת, ואנשי יריחו סברי דמוכן
לעורבים הוי מוכן לאדם ואינו מוקצה. אבל בשל מןכבדות דברי
הכל אסור דנורין שמא יעלה ויתלוש.
הנהגה במשנה: 'ונתנין פיהא לירק' והיינו שהשאירו פאה בשדה
הירק אף שהוא פטור מפאה, ומיחו בהם משום שיכול לצאת מזה
מכשול שיאכלו אותה העניים בלא מעשר, אף שבאמת חייבת
במעשר.
הגמרא מקשה על מנהג אנשי יריחו ממשנה בפאה: ולית להו
לאנשי יריחו את הא דתנן (פאה פ"א מ"ד), כלל אמרו חכמים בפיהא,
כל מה שהוא אוכל ונשקר ונידולו מן הארץ ולקטתו בפתח
ומכניסו לקיום, חייב בפיהא.
הגמרא מבארת את דברי המשנה: מהנאמר 'כל שהוא אוכל, יש
למעט פרוט לספיהי פרוט' – [כרכום] וספיהי קוצה שקשים לאכילה
שאינם חייבים בפאה. מהנאמר 'ונשקר' כלומר שרק מה שאינו
מופקר ומקפידים עליו לשומרו, חייב בפאה, יש למעט פרוט
להפקר שפטור. מהנאמר 'ונידולו מן הארץ', יש למעט פרוט לבמחין
ופקטיות שאינם יונקים מן הארץ אלא יונקים מן האויר, שפטורים
מפאה. 'ולקטתו בפתח' – שמלקטים את כל הפירות שבשדה בזמן
אחד, פרוט לתאנים שאין נגמר ביטולם של כל הפירות יחד
וממילא אינן נלקטות בזמן אחד. 'ומכניסו לקיום' כלומר שאפשר
לשומרו ימים רבים, פרוט לירק שאינו מתקיים לאחר זמן. מבואר
אם כן במשנה שירק פטור מפאה, וקשה מה סברו אנשי יריחו
שנהגו להשאיר בזה פאה.
מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, הקא – במנהגן של אנשי
יריחו להשאיר פאה בשדה ירק, בראשי לפתות עסקין – מדובר
בעלי הלפת ומכניסו לקיום על ידי דבר אחר – ששומרים אותן אגב
עיקר הלפת שמתקיים. ובה קמיפלגי, מר סבר – אנשי יריחו,
מכניסו לקיום על ידי דבר אחר שמייה קיום – עלי הלפת נחשבים
'מכניסו לקיום' ואף שאינם נשמרים, מכל מקום כיון שמכניסים
אותן לקיום אגב עיקר הלפת, הם חייבים בפאה וממילא פטורים
ממעשר, ומר סבר – וחכמים שמיחו בהם סברו, שדבר שמכניסים
אותו לקיום אגב דבר אחר, לא שמייה קיום ועלי הלפת פטורים
בפאה וממילא חייבים במעשר.
הגמרא מביאה שתי ברייתות בענין מנהגן של אנשי יריחו. ברייתא
ראשונה: תנו רבנן, בראשונה וקודם שמיחו בהם הוי אנשי יריחו
נותנין פיהא לעלי הלפת ולברוב, וזהו דעת תנא קמא. רבי יוסי
אומר שבראשונה היו נותנים פאה אף לקפלוט – [כרתין].
ברייתא שניה: ונתנין אידך, בראשונה היו נותנין פיהא לקפלת
ולקפלוט, וזהו דעת תנא קמא. רבי שמעון אמר, אף לברוב.

מדייקת הגמרא: מאן שמעת ליה דאמר 'מיחו ולא מיחו', הלא זהו
רבי יהודה שנקט בברייתא לשון זו, ומסתמא אף משנה זו מדבריו
נקטנו בה שקוצרין ברוצח חכמים, ומוכח שדעת רבי יהודה
שקצירה היא לכתחילה ברוצח חכמים ולא כדבריו בברייתא.
לפני שהגמרא מתרצת בתחילה מקשה על המקשן: ולישעמיה
[המקשן], משמע שהברייתא עצמה מיושבת, והרי קשה שבתחילה
כתוב שיש שלשה דברים שלא מיחו והיו – הדברים שמנתה
הברייתא, ארבעה הן: מרכיבין וכורכין וקוצרין וגודשין.
מתרצת הגמרא: אלא ודאי סמי מיכן קצירה – יש למחוק
מהברייתא את תיבת 'קוצרין' ובכך מיושבת הברייתא וגם אין
סתירה ברבי יהודה שהרי מעולם לא אמר שקצירה אינה ברוצח
חכמים.
שנינו בברייתא: ומתירין להשתמש בנפוזות – [ענפים] של עצי
הקדש, של חרוב ושל שקמה.
הגמרא מבארת את מחלוקת: אנשי יריחו אמרו, אבותינו לא
הקדישו אלא את הקודרות – [הגזעים] ולכן אנו נתיר את הנפוזות –
הענפים של עצי הקדש, של חרוב ושל שקמה, ובגידולין הפאין
לאחר מכן עסקין – ומדובר בענפים גדלו לאחר שאבותיהם
הקדישו את העצים. ואנשי יריחו סברי לה כמא דאמר שאין דין
מעלה בגידולין. ורבין שמיחו בהם סברי, נהי דמעלה ליבא איסורא
מיחא איבא – אמנם אין בזה דין מעלה, אבל איסור יש.
שנינו בברייתא: ופוזרין פרוצות כדי שיוכלו עניים ליכנס בשבתות
ובימים טובים ולקחת פירות שנשרו.
מבארת הגמרא: אמר עולא אמר רבי שמעון בן לקיש, המחלוקת
בין אנשי יריחו לחכמים היא בשל מןכבדות – בתמרים שנפלו
בשבת לתוך כפות התמרים הנמצאות בראש הדקל וכפופים שם
זו ליד זו והם בעין כלי, ורבין סברי שכיון שהתמרים שנשרו הם
במקום גבוה, נזרין לאסור ליטול מהן שמא יעלה באילן ליטול
ויתלוש גם תמרים מחוברות ויעבור על איסור תורה של תלוש,
ואנשי יריחו סברי לא נזרין שמא יעלה ויתלוש, אבל בשל בין
הביפין – אבל ליטול תמרים שנשרו בשבת ונמצאות בענפים
הנמוכים של הדקל, דברי הכל מותר משום שאין שם תמרים
מחוברות.
רבא מקשה על עולא: אמר ליה רבא לעולא, והא התמרים שנשרו
בשבת מוקצות ניהו כיון שבתחילה השבת הם היו מחוברות והיה
אסור לתולשם, נעשו מוקצות לכל השבת.
ממשיך רבא: וכי תימא הואיל דחוי לעורבין – כיון שבתחילת שבת
התמרים היו ראויים לעורבים אף בעודן מחוברות, לכן אינן
מוקצות, אי אפשר לומר כן משום דהשתא מוכן לתחילת שבת לאדם ובאמצע
לכלבים – הרי דבר שהיה מוכן בתחילת שבת לאדם ובאמצע
השבת נתקלקל ובעת הוא ראוי רק לכלבים, נחשב מוקצה, משום
שבתחילה לא היה מיועד לכלבים, ואין אומרים שמחמת שהיה
מוכן לאדם הרי הוא גם מוכן לכלבים. ודתנן (שבת קנ"ו) שמותר לתת
נבלה לפני הכלבים בשבת ורבי יהודה אומר, אם לא היתה נבלה
מערב שבת אלא נתנבלה בשבת, אסורה לפי שאינה מן המוכן
לכלבים מערב שבת, הואיל ובתחילת השבת עמדה למאכל אדם
על ידי שחיתה, ולכך היא מוקצה, ורק אם היתה נבלה מערב שבת
מותר ליתנה לכלבים בשבת משום שמלכתחילה עמדה לזה והיא
ככל מאכל בהמה שאינו מוקצה. וממילא האם יתכן שדבר המוכן
בתחילת השבת רק לעורבים, הוי מוכן גם לאדם, ואם כן לא שייך
לומר שהתמרים המחוברות אינן מוקצה לאדם משום שהיו
ראויים לעורבים. וקשה מדוע התמרים שנשרו אינם מוקצה.
עולא מתרץ את קושיית רבא: אמר ליה עולא לרבא, אין, דבר

מבררת הגמרא: נִמְא תְּלָתָא תַּנְאִי הוּוּ – שיש שלש שיטות תנאים:
 א. תנא קמא של הברייאא הראשונה, שנתנו ללפת ולכרוב. ב.
 תנא קמא של הברייאא השנייה, שנתנו ללפת ולקפלוט. ג. רבי יוסי
 ורבי שמעון, שנתנו לכרוב, ללפת ולקפלוט.
 דוחה הגמרא: לֹא, אלא רק תְּרֵי תַּנְאִי הוּוּ, וְתַנְא קַמָּא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן
 שבברייאא השנייה, הִיִּינוּ – זהו רבי יוסי. וְתַנְא קַמָּא דְרַבִּי יוֹסִי
 שבברייאא הראשונה, הִיִּינוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן. ויש רק שתי שיטות: א.
 רבי יוסי, שנתנו ללפת ולקפלוט. ב. רבי שמעון, שנתנו ללפת
 ולכרוב.
 מבררת הגמרא: וּמַאי הַלְשׁוֹן 'אֶת' שאמרו רבי יוסי ורבי שמעון,
 שמשמע מזה שבאו להוסיף מִין שלישי. מבארת הגמרא: אֶתְּמַרְיָא
 – להוסיף מִין אחר על הלפת שהוא המִין הראשון שאמר תנא
 קמא, במקום המִין השני שאמר התנא קמא שבברייאא שלהם.
 מעשה בענין פאה בירק: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, בֵּן שֶׁל בּוֹהֲרִין, נָתַן פִּיֶּיָּה לִירֵק
 בשדהו של אביו, וְכַא אֲבִיו לִגְיַתּוֹ, וּמִצָּאָן לְעִנִּים שֶׁהָיוּ מְעוּזִין
 בִּירֵק שֶׁאִסְפוּ מִהַפָּאָה וְעוֹמְדִין עַל פֶּתַח הַיְנִיָּה לַיֶּלֶךְ. אָמַר לָהֶם
 בּוֹהֲרִין לְעִנִּים, בְּנֵי, הַשְּׁלִיכוּ מִעֲלֵיכֶם אֶת מַה שְּׁלִיקְתֶּם וְאַיִן נוֹתֵן
 לָכֶם כְּפָלִים מִמָּה שֶׁאִסְפַּתֶּם, בְּמַעוֹשָׁךְ – מִירֵק חוֹלִין מְעוֹשֵׁר.
 המשיך בזה: אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם כֵּן לֹא מִפְּנֵי שְׁעִינִי צָרָה בְּמַה
 שֶׁאִסְפַּתֶּם, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁאִמְרוּ חֲכָמִים שְׂאִין נוֹתֵנִן פִּיֶּיָּה לִירֵק מִשּׁוּם
 שֶׁשֶּׁדָּה הִירֵק פְּטוּרָה מִפָּאָה וּלְפִיכָךְ מַה שֶׁאִסְפַּתֶּם חַיִּיב בְּמַעֲשֶׁר
 וְאִינוּ כָּכָל פָּאָה שֶׁפְּטוּרָה מִמַּעֲשֶׁר.
 מבררת הגמרא: לָמָּה לֵּיהּ לְמִיָּקְרָא לָהּ לֹא מִפְּנֵי שְׁעִינִי צָרָה וְכו',
 והלא ממה שהבטיחם שיתן להם כפול, כבר מוכח שאין עֵינֵי צָרָה
 בהם. מבארת הגמרא: בִּי הִיכִי דִלָּא לִימְרוּ דְחֻזִּי קָא מְדַחֵין לָן – כִּדִּי
 שִׁיאֲמִינוּ לוֹ שֶׁאֵבֶן יִתֵּן לָהֶם כְּפָלִים וְלֹא יֵאמְרוּ שְׁכוּנוֹתוֹ רַק
 לדחותם כִּדִּי שִׁישְׁלִיכוּ אֶת מַה שֶׁאִסְפוּ, וְלֹאחֵר מִכֵּן לֹא יֵבִיא לָהֶם.
 הגמרא מביאה ברייאא המספרת מַה הָיוּ עוֹשִׂים בְּעוֹרוֹת הַקִּדְשִׁים:
 תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מְנִיחִין אֶת הָעוֹרוֹת שֶׁל בְּהֵמוֹת הַקִּדְשִׁים
 שֶׁהָיוּ נִיתְּנִים לְכַהֲנִים, בְּלִשְׁבֹּת בֵּית הַפָּרוֹה, וְלַעֲרֵב הָיוּ מְחַלְקִין אוֹתָן
 לְאִנְשֵׁי בֵּית אֲב שֶׁעֲבָדוּ בָּאוֹת הַיּוֹם. וְהָיוּ בְּעָלֵי זְרוּעוֹת – הַחוֹזְקִים
 מִבֵּין הַכַּהֲנִים נוֹמְלִין אוֹתָן בְּזֵרֵעַ – נוֹטְלִים בִּכּח עוֹרוֹת יוֹתֵר
 מִחֻלְקָם. מִשְׁרָאוּ חֲכָמִים שֹׁכֵךְ הוּא, הִתְקִינוּ שֶׁהָיוּ מְחַלְקִין אוֹתָן רַק
 מְעַרְבִּי שֶׁבֶת לַעֲרֵב שֶׁבֶת וְ– כֹּל עֵרֵב שֶׁבֶת דְּאִתְּרִין בּוֹלְהוּ מִשְׁמֵרֹת –
 שֶׁכֵּל כַּהֲנֵי הַמִּשְׁמֵרֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַשְּׁבוּעַ בָּאִים, וְלֹא יִנְחוּ לְבַעֲלֵי
 הַזְרוּעַ לִיטוֹל בִּכּח יוֹתֵר מִחֻלְקָם, וְשִׁקְלָן בְּהִדְדִי – וַיִּחְלְקוּ בְּשׁוּה
 לְכוֹלָם.
 ממשיכה הגמרא: וְעֲדִין הָיוּ גְדוּלֵי כְּהוֹנָה נוֹמְלִין אוֹתָן בְּזֵרֵעַ –
 הַכַּהֲנִים הַחֲשׁוּבִים נִטְלוּ יוֹתֵר מִחֻלְקָם, עֲמָדוּ בְּעֵלִים – כֹּל כַּהֲנֵי
 הַמִּשְׁמֵרֹת יַחַד שֶׁהֵם הַבְּעָלִים עַל הָעוֹרוֹת, וְהַקִּדְשׁ לְשִׁמְשׁוֹ וּפְסָקוֹ
 מִלִּיטֵלָם. אָמְרוּ, לֹא הָיוּ יָמִים מוֹעֲזִים – מֵאִז שֶׁפְּסָקוֹ מִלִּיטֵלָם,
 וְהִתְאַסְפָּה כְּמוֹת מְרוּבָּה כֹּל כֵּךְ שֶׁל עוֹרוֹת, שֶׁכְּשֶׁמְכַרְסוּ וְקִנוּ
 בְּכִסְפָּם זָהָב, הִיָּה כֹּל כֵּךְ הִרְבָּה עַד שֶׁחִפּוּ וְ– צִיפּוֹן אֶת תְּהִיבֵל כּוֹלָו
 בְּמִבְלָאוֹת וְ– לֹחוֹתוֹ שֶׁל זָהָב שֶׁחֵן בְּשִׁיעוֹר אִמָּה עַל אִמָּה וְעוֹבִיין

בְּעוֹבֵי דִינָר זָהָב. וְלָרְגֵל – לַפְנֵי הָרְגֵל, הָיוּ מְקַפְּלִין אוֹתָן וּמְנִיחִין אוֹתָן
 עַל גֵּב מַעֲלָה וְ– מִדְּרָגָה בְּהָר הַבֵּית כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ עוֹלֵי הָרְגֵלִים רֹאִין
 שֶׁמִּלֻּאֲכֶתֶם נָחָה וְאִין בָּהּ דָּלָם – דּוּפִי.
 עוד ברייאא בענין בעלי זרוע: תַּנְא, אָמַר שְׂאוֹל אוֹמֵר, קוֹרוֹת שֶׁל
 שְׁקָמָה – גּוֹעִים שֶׁל אֵילָנוֹת שֶׁקָּמָה הָיוּ בִּירֵחוֹ, וְהָיוּ בְּעָלֵי זְרוּעוֹת
 נוֹמְלִין אוֹתָן בְּזֵרֵעַ וְ– בִּכּח מִבְּעַלְדֵּיהֶן עֲמָדוּ בְּעָלִים וְהַקִּדְשׁ לְשִׁמְשׁוֹ
 כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מֵהֶם. עֲלִיהֶם – עַל בְּעָלֵי הַזְרוּעַ הַלָּלוּ וְעַל כִּיּוֹצֵא
 בָּהֶם, אָמַר אָבָא שְׂאוֹל בֵּן בְּמִנְיַת מִשּׁוּם אָבָא יוֹסֵף בֵּן חֲנִין, אוֹי לִי
 מִבֵּית בִּיְיָתוֹם אוֹי לִי מֵאֶלְתָּן – מִמְּקוֹלוֹתֵיהֶן. אוֹי לִי מִבֵּית חֲנִין, אוֹי
 לִי מִלְּחִישָׁתָן – מִדִּיבּוּרָן שֶׁהָיוּ יוֹעֲצֵי רַע. אוֹי לִי מִבֵּית כְּתָרוֹם, אוֹי לִי
 מִקְּלוֹמָן – מִכְּתִיבָתָן שֶׁהָיוּ כּוֹתְבִין אִיגְרוֹת לְרַעָה. אוֹי לִי מִבֵּית
 יִשְׁמַעְיָאֵל בֵּן פְּיָאָה, אוֹי לִי מֵאֶנְדְּרָפִן. שֶׁהֵם וְכָל הַמּוֹזְכְּרִים כֵּאֵן בְּהֵנִים
 גְּדוּלִים וְכִנְיָן גְּיוֹבְרִין, וְחֲתֻנֵּיהֶם אֶמְרָבִלִין – הָאֲחֻרָאִים עַל הַגּוֹבְרִים
 וְקוֹבְעִים בְּכָל עֲנִינֵי הַקּוֹדֶשׁ, וְעֲבָדֵיהֶן הָיוּ חוֹבְשִׁין אֶת הָעָם בְּמִקְלָוֹת.
 עוד ברייאא שמוזכרים בה כהנים שלא נהגו כראוי: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ,
 אֲרַבְּעַ צְוֹחוֹת צְוָחָה עֲזָרָה – בַּת קוֹל יֵצֵאָה וְצוּחָה אַרְבַּע צוּחוֹת
 וְנִשְׁמַעוּ בְּעוֹזָרָה, שְׁתֵּי לִגְנָאִי וְשְׁתֵּי לִשְׁבֹּת. שְׁתֵּי הַצְּוֹחוֹת שֶׁל
 גִּנָּאִי: רֵאשׁוֹנָה, צֵאָה מִכָּאן בְּנֵי עָלִי חֲפְנִי וּפְחוּס שְׁמִיָּמָא הִיבֵל ה' כְּמוֹ
 שֶׁנֶּאֱמַר עֲלֵיהֶם (שְׁמוּאֵל א' ב כב), 'אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנְּשִׁים הַצְּבָאוֹת
 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד'.
 ועוד צווחה העזרה, צֵא מִכֵּן יִשְׁשָׁכָר אִישׁ כֹּפֵר בְּרַקָּא, שְׁמִכְבֵּד אֶת
 עֲצָמוֹ וּמְחַלֵּל קִדְשֵׁי שָׁמַיִם, דְּהוּוּ בְּרִיד דִּידֵּה בְּשִׁירָא – שֶׁהִיָּה כּוֹרֵךְ
 יָדָיו בְּמִשִּׁי שֶׁלֹּא יִתְּכַלְכוּ בְּבֶשֶׂר וּבָדָם וְרַק לְאַחֵר מִכֵּן עֲבִיד עֲבֹדָה
 – הַתַּעֲסֵק בְּעַבְדוֹת הַקֶּרְבָּנוֹת.
 שְׁתֵּי הַצְּוֹחוֹת שֶׁהָיוּ לִשְׁבֹּת: וְעוֹד צְוֹחָה הָעוֹזָרָה, שְׂאוּ שְׁעָרִים
 רֵאשִׁיכֶם וְיָבִנֶם יִשְׁמַעְיָאֵל בֵּן פְּיָאָה תִּלְמִידוֹ שֶׁל פְּנִיָּה וְיִשְׁמַשׁ בְּכַהֲנֻתָּה
 גְּדוּלָּה.
 ועוד צווחה העזרה, שְׂאוּ שְׁעָרִים רֵאשִׁיכֶם וְיָבִנֶם יוֹחָנָן בֵּן נִרְבָּאִי
 תִּלְמִידוֹ שֶׁל פְּנִיָּה וְיִמְלֵא בְּרִיסוֹ מְקִדְשֵׁי שָׁמַיִם – וַיֵּאכֹל מִבֶּשֶׂר
 הַקִּדְשִׁים. הַגְּמָרָה מְסַפֶּרֶת עָלָיו: אָמְרוּ עָלָיו יוֹחָנָן בֵּן נִרְבָּאִי,
 שֶׁהָיָה אוֹכֵל בְּסַעֲוָדָה הוּא וּבְנֵי בֵּיתוֹ שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת עֲנָלִים, וְשׁוֹתָה שֶׁלֹּשׁ
 מֵאוֹת גִּרְבֵי יֶין – חֲבִיתוֹת יֶין, וְאוֹכֵל אֲרַבְּעִים סָאָה שֶׁל גּוֹלָלוֹת בְּקִנּוּתָה
 הַסְּעוּדָה. עוֹד אָמְרוּ, שֶׁכָּל יָמָיו שֶׁל יוֹחָנָן בֵּן נִרְבָּאִי לֹא נִמְצָא בֶּשֶׂר
 נוֹתֵר בְּמִקְדָּשׁ.
 מבררת הגמרא: מַאי סָלָא בִּיה בִּישְׁשָׁכָר אִישׁ כֹּפֵר בְּרַקָּא – מַה
 עָלָה לוֹ בְּסוּפּוֹ וּכִיצַד נִעְנַשׁ עַל שֶׁהִיָּה עוֹטֵף אֶת יָדָיו בְּשַׁעַת
 הָעֲבוּדָה.
 מספרת הגמרא: אָמְרִי, פַּעַם אַחַת מִלְּכָא וּמִלְּבָתָּהּ הָיוּ יָתֵבִי – הַמֶּלֶךְ
 וְהַמְּלִכָּה הָיוּ יוֹשְׁבִים, מִלְּכָא אָמַר, גְּדִיאִי יָאִי – בֶּשֶׂר גָּדִי הוּא טוֹב
 לִמְאֹכֵל יוֹתֵר מִבֶּשֶׂר כֶּבֶשׂ. וּמִלְּבָתָּהּ אָמְרָה, אִימָרָא יָאִי – בֶּשֶׂר כֶּבֶשׂ
 טוֹב לִמְאֹכֵל יוֹתֵר מִבֶּשֶׂר גָּדִי. אָמְרוּ, מֵאֵן מוֹזְבָּה – מִי יוֹכִיחַ לָנוּ מִדֵּי
 הָאֲמַת, בּוֹדָאִי שֶׁכֵּהֵן גְּדוּל, דְּקָא מְסִיק קְרִבְנֹת כָּל יוֹמָא – שְׁעוֹסֵק
 כָּל הַיּוֹם בְּקִרְבָּנוֹת, וּבוֹדָאִי בָקִיא בּוֹזָה. אָתָּא אִיהוּ – הִגִּיעַ יִשְׁשָׁכָר
 אִישׁ כֹּפֵר בְּרַקָּאֵי לַפְנִיהֶם, וְלֹאחֵר שֶׁנִּשְׁאָל,

פסחים. פרק רביעי – מקום שנהגו דף נז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלה רש"י

1 היא זו – הפקר לעניים ולעשירים. אי נמי: אפילו בית שמאי, דילפי מפיה וסביר דהפקר
2 לעניים הפקר – (הכא מחייבי משום דהפקר בטעות הוה). וטעמא מפרש התם, דכתיב
3 בפאה "לעני ולגר" מה חלמוד לומר "תעזוב אותם" – יש לך עזיבה אחרת שהיא כזו, ומה
4 היא זו – לעניים ולא לעשירים. ומיהו, בפאה גופיה כולי עלמא מודו דפטורא, כדררשין
5 בספרי: "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" –
6 יצא זה שיש לו חלק בזה, שאם הוא לוי עני
7 נוטל פאה.
8 **דבריו** ידיה בשיראי – פירש בקונטרס:
9 וחציצה פוסלת בקדשים, דכתיב "ולקח
10 הכהן בעיניו שתיקה לקחה בעצמו של כהן. ואם
11 תאמר: והא גבי לולב לא אמרין הכי, בפרק
12 "לולב הגזול" (סוכה לזא) גבי: לא לניקוט אינש
13 לולבא בסודרא. רבא אמר: לקחה על ידי דבר
14 אחר שמה לקחתו ותירץ רבינו יצחק: דחתם מיירי
15 באוחז הלולב על ידי סודר כעין צבת, כגון שוכר
16 הלולב בסודר ואוחז בסודר, שהסודר מסייע
17 להחזיק – וכי האי גונא לא היא חציצה. וכן
18 משמע בהדיא שמעתא, דבכחי מיירי. דהא קאמר
19 חתם לא ליהדוק אינש לולבא בהושענא, דילמא
20 נתרי טריפי דחוי בחציצה. רבא אמר: מין מבני
21 אינו חוצץ. משמע דבשאינו מינו – חוצץ. והיינו
22 משום דהדיא דוי כעין דשמעתין, דבריו ידיה
23 בשיראי – דכי האי גונא שייכא חציצה.

הדרן עלך מקום שנהגו

1 על אמה בעובי דינר זהב. ולהלל היו מקפלין אותן ומניחין אותן על גב מעלה ביהר הבית,
2 כדי שיהיו עולי רגלים רואין שמלאכתם נאה ואין בה דלם. תנא, אבא שאול אומר: קורות
3 של שקמה היו ביריחו, והיו בעלי ורועות נוטלין אותן בורוע. עמדו בעלים והקדישום לשמים.
4 עליהם ועל פיצא בהם אמר אבא שאול בן במנית משום אבא יוסף בן חנין: אוי לי
5 מבית ביתוס אוי לי מאלתן, אוי לי מבית חנין אוי לי מלחישתן, אוי לי מבית קתרום
6 אוי לי מקולמוסן, אוי לי מבית ישמעאל בן פיאכי אוי לי מאגרופן. שהם כהנים גדולים,
7 ובניהן גיזברין, וחתניהם אמרפלין, ועבדיהן חובטין את העם במקלות. תנו רבנן: ארבע
8 צווחות צווחה עזרה, ראשונה: צאו מכאן בני עלי שטימאן היכל ה'. ועוד צווחת: צא מיכן
9 יששכר איש פפר ברקאי שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים, דהוה פרוי ידיה בשיראי
10 ועבד עבודה. ועוד צווחה העזרה: שאו שערים ראשיכם ויפגם ישמעאל בן פיאכי תלמידו
11 של פנחס, וישמש בכהונה גדולה. ועוד צווחה העזרה: שאו שערים ראשיכם ויפגם יוחנן
12 בן נרפאי תלמידו של פנקאי, וימלא פרום מקדשי שמים. אמרו עליו על יוחנן בן נרפאי
13 שהיה אוכל שלש מאות עגלים, ושוחה שלש מאות גרבי יין, ואוכל ארבעים סאה גזלות
14 בקנינה סעודה. אמרו: כל ימיו של יוחנן בן נרפאי לא נמצא נותר במקדש. מאי סלקא ביה
15 ביששכר איש פפר ברקאי? אמרי: מלכא ומלכא הוה יתבי, מלכא אמר: גדיא יאי, ומלכא
16 אמרה: אימרא יאי. אמרו: מאן מוכח – כהן גדול, דקא מסיק קרנגות כל יומא. אתא איהו

אהוי

1 הכי גרסין. נימא תלתא תנאי הוו לא תרי תנאי הוו – תנא קמא דרבי יוסי היינו רבי
2 שמעון, ותנא קמא דרבי שמעון היינו רבי יוסי. ומאי "אף" – אקמייטא. לימא תלתא תנאי
3 הוו – תנא קמא דרבי יוסי ללפת ולכרוכ ולא לקפלוט, ותנא קמא דרבי שמעון ללפת
4 ולקפלוט ולא לכרוכ, ורבי יוסי ורבי שמעון כי הדדי סבירא להו, דללפת ולכרוכ
5 ולקפלוט. לא – תנא קמא דרבי שמעון הוא רבי
6 יוסי, ותנא קמא דרבי יוסי הוא רבי שמעון. ומאי
7 "אף" דקאמרי תרווייהו – אקמייטא דתנא קמא
8 דידהו קיימי, דהיינו אלפת דקאמר תנא קמא
9 דרבי יוסי ללפת ולכרוכ, וקאמר ליה רבי יוסי
10 אף לקפלוט כמו ללפת, אבל לכרוכ לא. ותנא
11 קמא דרבי שמעון נמי הכי קאמר ללפת
12 ולקפלוט כרבי יוסי, וקאמר ליה רבי שמעון: אף
13 לכרוכ כמו ללפת, אבל לקפלוט לא – דהיינו
14 כתנא קמא דרבי יוסי. בן בוחין – שם אביו
15 בודיין. בפליים במעושר – גרסין, אני אתן לכם
16 כפליים שיש לכם עכשיו פיאה, אתן לכם חולין
17 מתוקין ומעושרין: אין נותנין פיאה לירק –
18 משום דמפקע ליה ממעשר, דכתיב (דברים יד)
19 "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" – מי
20 שאין לו חלה עמך חייב לעשר, יצא פיאה שיש
21 לו נחלה עמך, דהפקר נתינה. וכן בשביעית,
22 דהפקר פטור ממעשר, דכתיב (שמות כג)
23 "ואכלו אבינו עמך, ויתרם תאכל חית השדה".
24 מה חיה אוכלת ופטורה ממעשר – אף אבינו
25 פטורין מן המעשר. לפה ליה למימר להן לא
26 מפני כו' – הא קא ידיב להן כפליים, ומיחזי
27 חזו דלא עין צר היה. דלא נפרו דהיי מרזי
28 לן – ולא יתן לנו כלום, דמה לו ליטול זו וליתן
29 פי שנים? לפיכך הוצרך לפרש להן טעמא של
30 דבר. עירות קרשים – עור עולה וחסאות
31 ואשמות וקרבתו ציבור. שמתחלקן עורות
32 קדשי הקדשים לכהנים, דכתיב (ויקרא ז)
33 "ועולה אשר הקריב, וילפינן בובחים (קג).
34 מעולה כל עורות קדשי קרשים. ולערב – שכל
35 יום היו מחלקין אותן לאנשי בית אב שעבדו
36 היום. שהמשמר היה חלוק לששה בתי אבות
37 לששה ימים, ומה שהגיע ליומן, הן מרובה הן
38 מועט – הוא נוטל, אף על פי שיש יום שמרבים
39 היחידים להביא ביום זה מחבירו. בעלי ורועות
40 – שהיו כבהנים חזקים מחביריהם. לערב שבת
41 – דכולי משמרה תיהיו התם, ולא יניחו לבעלי
42 ורועות ליטול בורוע. גדולי כהונה – שרים
43 שבהן. עמדו בעלים – כל כהני משמרות יחד,
44 והקדישום לבדק הבית. בהר הבית – רחבה
45 פניה חוץ לעזרה, ויש שם מעלות, כדאמרין
46 בפרק קמא דימא (טזא). דלם – דופי. קורות
47 – מחזירין. עובי של אילן קרי קורה. בייתום –
48 כהן גדול היה, וכן כולן, והיו להן עבדים
49 חמסין, וחובטין את העם. אלחן – מקלותיהן, כמו "לא באלה ולא ברומח" במסכת שבת (טזא). לחישתן – יועצי רע. קולפוסין – שהיו כותבין אגרות לרעה. אמריכלים – אמר
50 כולה, על פיו נחקר כל צורך הקדש. שטימאן – כדכתיב (שמואל אב) "אשר ישכב את הנשים". בריך ידיה בשיראי – וחציצה פוסלת בקדשים, דבעינן "ולקח הכהן", שיקח בעצמו
51 ועוד, דבזיון הוא. ישמעאל בן פיאכי – כשר היה, אבל אנשי ביתו היו בעלי זרוע. שלש מאות עגלין – שהיה מגדל בביתו כהנים הרבה. מאי סלקא ביה – מה גמול נשתלם? מלכא
52 ומלכא – מלכי בית חשמונאי. גדיא יאי – גדי טוב למאכל יותר מן הכבש.

אהוי

- 1 אחיו בידה: אי גדיא יאי - יסק לתמידא! אמר מלכא: הואיל ולא הוי ליה אימתא דמלכותא
2 - ניפסקו לימיניה. יהב שוחד ופסקיה לשמאליה. שמע מלכא ופסקיה לימיניה. אמר רב יוסף:
3 בריד רחמנא דאשקליה ליששכר איש פפר ברקאי למיטרפסיה מיניה בהאי עלמא. אמר רב
4 אשי: ייששכר איש פפר ברקאי לא תנא מתניתין. דתנן, רבי שמעון אומר: פכשים קודמים
5 לעזים בכל מקום, יכול מפני שמוכרחין במינן - תלמוד לומר: "אם פכש יביא קרבנו" - מלמד
6 ששניהן שקולין באחד. רבינא אמר: אפילו מקרא נמי לא קרא, דכתיב: "אם פכש" "אם עז"
7 אי פעי - פכש לייתה, אי פעי - עז לייתה.
- הדרן עלך מקום שנהגו וסליקא לה פסח ראשון

אגרות קודש

ב"ה, י"ד אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מה' אלול, במ"ש אל מי לפנות בהנוגע להדרכה בלימוד החסידות.

כמדומני שמזמן לזמן מבקרים במקום מושבו מחסידי חב"ד, כן לפעמים קרובות בא הוא לירושלים ת"ו או לתל אביב, אשר שם נמצאים כמה מהנ"ל, אבל בכלל הרי בהשתדלות מתאימה, בטוחני שגם בעצמו יבין כשילמוד ולבו חפץ, שהרי מתבארים הענינים באר היטב בכמה מקומות, וכידוע מאמר רז"ל, בהנוגע לכל חלק תורה"ק, דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר, ולתכלית זו נדפס מפתח ענינים בסוף ספר התניא, תורה אור, דרך מצותיך ועוד בכדי למצוא ביאור הענין בכ"מ שאחד מוסיף ביאור על השני.

בנוגע ללימוד התניא בעצמו, עצתי בכגון דא היא, להתחיל בחלק אגרת התשובה, לאחר זי שער היחוד והאמונה, ורק לאחר זי חלק ראשון. כן מהנכון אשר ישיג קונטרס ומעין וספר דרך מצותיך לאדמו"ר הצמח צדק, שסגנונם מתאים יותר לזה שלא הורגל כ"כ בספרי חסידות, אבל כנ"ל העיקר לראש ולראשונה שיהי' כעצת חז"ל, לבו חפץ, והלימוד יהי' בהשתדלות וכהבטחתם יגעת ומצאת.

בברכה לבשו"ט בהנ"ל וכן בענינים הכללים ולכוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

פסחים דף נו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלז

בתורה שהזכרו שניהם. מבררת המשנה: יכול שכבשים הוקדמו
מפני שהם מוכתרים במינן יותר מעיזים. דוחה המשנה: תלמוד לומר
לענין חטאת יחיד (ויקרא ד כח) 'להביא קרבנו שעירת עזים' ולאחר
מכן נאמר (שם ד לב) 'אם כבש יביא קרבנו', ומכך שבוה הקדימה
התורה את העז לכבש, זה מלמד אותנו ששניהן שקולים כאחד.
רבינא אמר, יששכר איש כפר ברקאי לא רק שלא למד משנה
וברייתא, אפילו מקרא נמי לא קרא, דכתיב לענין קרבן שלמים
(ויקרא ג י) 'אם כבש הוא מקריב, ולאחר מכן כתוב (שם ג י) 'ואם עז
קרבנו', ומכך שלא רמו הפסוק איזה מהם מובחר יותר, מבואר
שאינן עדיפות לכבש, אלא אי בעי כבש, ליתיה – אם רוצה להביא
לקרבנו כבש, שיביא, אי בעי עז, ליתיה – אם רוצה להביא לקרבנו
עז, שיביא.

הדרן עלך מקום שנהגו וסליקא לה פסח ראשון

אחוי בדיה – הראה בידו בדרך צחוק וזלזול ואמר, אי נדיא יאי יפק
לתמידא – אם הגדי יותר טוב, שיקריבו אותו לקרבן התמיד ומכך
שמקריבים כבש בודאי שהוא משובח מן הגדי. אמר מלכא, הואיל
ולא הוי ליה אימתא דמלכותא שהרי לא די שלא אמר כמותי אלא
שאמר בלשון צחוק וזלזול, ניפקו לימיניה – שיחתכו את יד ימינו.
ממשיכה הגמרא בסיפור המעשה: יהב שוחר לשליח המלך כדי
שיחתוך את ידו השמאלית, ואכן השליח פסקיה לשמאליה – חתך
את ידו השמאלית. שמע מלכא מכך ופסקיה לימיניה – וצוה
שיחתכו לו גם את יד ימין. אמר רב יוסף, בריה דרמנא, דאשקליה
ליששכר איש כפר ברקאי למיטרפסיה מיניה בהאי עלמא – שנפרע
מיששכר איש כפר ברקאי והענישו כגמולו, כבר בעולם הזה.
הגמרא מלמדת שטעה מחמת שלא למד: אמר רב אשי, יששכר
איש כפר ברקאי, לא תנא מתניתין – לא שנה משניות, שאם כן היה
יודע שכבשים ועיזים שוים. דתנן (כריתות כח), רבי שמעון אמר,
כבשים קודמים לעיזים – כבשים כתובים לפני עיזים, ככל מקום

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' ב

ומשאיר את הכלים אצל האומן ולא יטלם לביתו. ואם בעל הבית
אינו מאמינו וחושש להשאירם אצלו, מניחן בפניו הסמוך לו
ולאומן אבל לא יטלם לביתו, ואם חושש שזאם ינבנו משם, מביאן
בצינעה בתוך ביתו – לתוך ביתו כדי שלא יפסיד. ומוכח כמו התירוך
השני, שדין הבאת כלים מהאומן תלוי אם מאמינו.
הגמרא דוחה את התירוך השני: תרצת מביאין – התירוך
השני אמנם תירץ את הסתירה בדין 'מביאים כלים מבית
האומן' אבל הסתירה בדין 'מוליכין כלים לבית האומן' קשיא,
דקתני במועד קטן אין מביאין כלים מבית האומן, ואם אסור
להביא, יש ללמוד דכל שכן דאין מוליכין מביתו לבית האומן
ואילו משנתנו התירה להוליך. ובוה אי אפשר לתרץ כאן
במאמינו וכאן בשאינו מאמינו שהרי הכלים עדיין אצל בעל
הבית.
מסיימת הגמרא: אלא על כרחך מתוודתא בדישנין מעיקרא – צריך
לומר כמו התירוך הראשון.

משנה

אגב המשניות שלימדו איזה מלאכות הותרו בארבעה עשר,
הובאה משנתנו על מנהגי אנשי יריחו, שאחד מהם היה בענין זה.
ששה דברים עשו – נהגו לעשות אנשי יריחו, על שלשה מהם מיהו
חכמים בידם ועל שלשה לא מיהו חכמים בידם.
ואלו הן שלשת ההנהגות שעליהם לא מיהו בידם: א. שהיו מרביכין
דקלים כל היום של ארבעה עשר בניסן. ב. ובזרבין את שמע. ג.
וקוצרין וגורשין – עושים ערימה מהתבואה החדשה שנקצרה לפני
שהקריבו את קרבן העומר.
ואלו שלשת ההנהגות שעליהם מיהו בידם חכמים: א. מתירין
גמזות – הורו היתר בענפים שגדלו בעצי חרוב ושקמה של הקדש
– שאבותיהם הקדישו עצי חרוב ושקמה בלא ענפים, והם נהנו
מהענפים שגדלו לאחר מכן.

והבי קאמר בסיפא, אם נעשה חצר כרפת – אם כל החצר
נתלכלכה ואין מקום לסלק לצדדים, מוציאין אותו לאשפה.
שנינו במשנה: מוליכין כלים לבית האומן ומביאין מבית האומן אף
על פי שאינם לצורך המועד.
הגמרא מביאה סתירה בין שתי משניות: אמר רב פפא, בדיק לן
רבא – רבא בדיק אותנו אם נדע להשיב, והקשה, שבמשנתנו תנן,
מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אף על פי שאינן לצורך המועד.
וקמיניה שבמועד קטן (ג). תנן, אין מביאין כלים מבית האומן במועד
מפני הטורה. ואם הוא חושש להן שזאם ינבנו מבית האומן, מפינן
להצר אחרת הסמוכה לבית האומן אבל אסור לו לטרוח ולהביאם
עד לביתו. נמצא שיש סתירה בין המשניות האם מותר להביא
מבית האומן לביתו.
הסתירה מתורצת בהמשך דברי רב פפא: ומשנינן – והשבנו לרבא
לא קשיא, כאן – במשנתנו ששנינו שמוחר להביאם לביתו מדובר
ביום ארבעה עשר, כאן – ששנינו שאסור להביאם לביתו, מדובר
בחולו של מועד שלא הותרה הטיחה לטלטל עד לביתו שרחוק
מבית האומן, שלא לצורך המועד.
תירוך נוסף: ואיבעית אימא, הא וקא – שתי המשניות עוסקות
בחולו של מועד, ולא קשיא, כאן במאמינו – במשנה שאסרה
להביאם לביתו מדובר שבעל הבית מאמין לאומן שלא ימכרם
לאחר, כאן בשאינו מאמינו – במשנתנו שהתירה להביאם לביתו
מדובר שלא מאמין לו וחושש שימכרם לאחר וכיון שיש חשש
הפסד, מותר להביאם במועד.
ראיה לתירוך השני: והתניא, מביאין כלים מבית האומן בחולו של
מועד. גזון את הקד מביית הקדש – אומן העושה כדים ואת הפוס
מביית הונו – אומן העושה כלי זכוכית) שהם נצרכים למועד. אבל
לא מביאים את הצמר מבית הצבע שאינו לצורך המועד ולא שאר
כלים שאינם לצורך המועד מבית האומן. ואם אין לו ולאומן מה
שיאכל במועד, בעל הבית נותן לו את שקרו ומניחו אצלו –

פרק חמישי – תמיד נשחט

מפרק זה ועד סוף פרק תשיעי עוסקת המסכת בכל ענייני קרבן הפסח שהיה קרב ביום ארבעה עשר בניסן. בפרק זה יבוארו הלכות שחיטת הפסח, הכוללות את זמן שחיטתו, ואת דיני השחיטה עצמה שתהא לשם פסח ולשם הבעלים, ושלא ישחט בשעה שיש חמץ לאחד מהמנויים עליו, וכן סדר שחיטת הפסח, וזיקת דמו, הפשטת עורו והקטרת אימוריו.

משנה

משנה זו עוסקת בביאור הזמן שנקבע לשחיטת הפסח, שבתורה נאמר (שמות יב ו') וְשִׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים, ובמשנתנו יבואר מהי השעה שנקבעה לשחיטה, ושלא היה זמן זה שיה בכל ערב פסח. וכיון שבכל יום היו מקריבים בבין הערבים קרבן תמיד, כמו שנאמר בתורה (במדבר כח ג-ד) וְהָאֵשָׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה בְּבֹשֶׁת בְּגֵי שָׁנָה תְּמִימִים שְׁנִים לְיוֹם עֹלָה תָּמִיד, אֵת הַבֶּכֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֹקֶר וְאֵת הַבֶּכֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים, ודרשו (לקמן נט) מפסוקים שקרבן התמיד קודם לקרבן הפסח, לכך מבארת משנתנו מתי הוא זמן הקרבת תמיד של בין הערבים, ומתי הוא זמן הקרבת הפסח.

קרבן תמיד הקרב בכל יום בין הערבים, בכל ימות השנה נִשְׁחַט בְּשִׁמּוֹנָה שעות וּמִחְצָה – לאחר שעברו שמונה ומחצה שעות מהבוקר, ומתעסקים בשחיטה, ובהפשט ובנייתו ובהדחת הקרביים ובהולכת האברים לכבש ומהכבש למוזב במשך שעה אחת, וְקָרְבַּן – וגמר הקרבתו שהוא הקטרת האברים על גבי המזבח היה בַּתְּשָׁעָה שעות וּמִחְצָה. ובימי עֶרְבֵי פֶסַחִים, כיון שהיו צריכים לשחוט את הפסח לאחר הקרבת התמיד, היו מקדימים להתעסק עם התמיד, והיה התמיד נִשְׁחַט בְּשִׁבְעָה שעות וּמִחְצָה, וְקָרְבַּן – וגמר הקרבתו היה בְּשִׁמּוֹנָה וּמִחְצָה. וזמן זה קבוע הוא בֵּין כשחל ערב פסח בַּיּוֹמֹת הַחֹל, וְבֵין כשחל בַּשַּׁבָּת. אבל כשחל עֶרְבַּ פֶסַח לַהֲיוֹת בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת, מאחר שהיו צריכים להספיק לשחוט את הפסח לאחר התמיד ולצלולו מבעוד יום, היו מקדימים יותר את הקרבת התמיד, והיה התמיד נִשְׁחַט בְּשֵׁשׁ שעות וּמִחְצָה, וְקָרְבַּן – וגמר הקרבתו היה בְּשִׁבְעָה וּמִחְצָה. ושחיטת הַפֶּסַח היתה לַאֲחֵרֵי – מיד לאחר גמר הקרבת התמיד.

גמרא

הגמרא מבררת את הטעם לקביעת זמן שחיטת התמיד שבכל יום בשמונה וחצי שעות. ושאלת הגמרא: מָה הָיָה מִלִּי – מדיכין למדנו דברים אלו, שבכל יום תמיד של בין הערבים נשחט בשמונה שעות ומחצה וגמר הקרבתו בתשע שעות ומחצה.

משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, יש ללמוד זאת, מִדְּאָמַר קָרָא – מכך שבפסוק המדבר במצות הקרבת התמיד נאמר (במדבר כח ד) וְאֵת הַבֶּכֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֹקֶר וְאֵת הַבֶּכֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים, ולכאורה התורה היתה צריכה לכתוב וְאֵת הַבֶּכֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בַעֲרֵב דִּהְיִינוּ מחצות היום שהחמה מתחילה לנטות למערב ועד הלילה, והטעם ששינתה וכתבה 'בין הערבים', הוא כדי ללמדנו, חֲלָקָהּ לְבֵין שְׁנֵי עֶרְבִים – יש לך לחלק את הערב שהוא שש שעות לשני חלקים, שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמִחְצָה לְבָאן – לפני הקרבת התמיד, וְשְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמִחְצָה לְבָאן – לאחר הקרבת התמיד, וְשָׁעָה אַחַת בִּינְיָהוּ, לַעֲשִׂיתוֹ שֶׁל הַתָּמִיד. ומכאן שזמן הקרבת התמיד הוא משמונה שעות ומחצה ועד תשע שעות ומחצה.

הגמרא מקשה על דברי רבי יהושע בן לוי: מִתֵּיב רָבָא, שנינו במשנתנו, בְּעֶרְבֵי פֶסַחִים נִשְׁחַט בְּשִׁבְעָה וּמִחְצָה וְקָרְבַּן בְּשִׁמּוֹנָה וּמִחְצָה בֵּין כְּחֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת, וְאֵי סָלְקָא דְעֵתָךְ שִׁמּוֹן הַתָּמִיד בְּכָל יְמֹת הַשָּׁנָה בְּשִׁמּוֹנָה וּמִחְצָה הוּא מִדְּאִרְיִיתָא, יקשה, הִיכִי מְקַדְּמִין לֵיהּ – איך מותר בערב פסח להקדימו לשבע ומחצה, והרי התורה לא חילקה בין הימים.

הגמרא חוזרת ומפרשת טעם אחר לענין קביעת זמן שחיטת התמיד: אֵלֹא אָמַר רָבָא, לעולם מן התורה מִצְוַת דְּתָמִיד – זמן קיום

מצות הקרבת התמיד הוא מִשְׁמִינֵי צֶלְלֵי עֶרֶב – משעה שצל האדם העומד כנגד החמה נוטה למזרח, והוא מחצי שעה לאחר חצות היום. מברר רבא: מֵאֵי פֶסַחָא, מפרש רבא, משום דְּאָמַר קָרָא (שם) בֵּין הָעֶרְבִים, וזמן זה הוא, מְעִידָא דְּמִתְחִיל שְׁמִשָּׁא לְמַעֲרָב – משעה שהחמה מתחילה לנטות לצד מערב. ממשיך רבא לבאר את הטעם שקבעו זמנים חלוקים להקרבת התמיד: הַלְכָּהּ, בַּשָּׂאָר יְמֹת הַשָּׁנָה, אף שלכאורה יש להקדים את שחיטת הפסח לשש שעות ומחצה משום שזריזים מקדימים למצוות, מכל מקום, כיון דְּאִיבָא קרבנות של נְדָרִים וְנִדְבּוֹת שצריכים להקריבם קודם קרבן התמיד, משום דְּרַחֲמֵינָא אָמַר (ירמיה ו ד) לגבי קרבן תמיד של שחר וְעֶרֶךְ עֲלֶיהָ הֶעֱלָה וְהִקְטִיר עֲלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים, וְאָמַר מֵר – ופירש רבא לקמן (ע"ב) שלמדים מדרשת הכתוב (עֲלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים) שְׁעִלָּהּ – לאחר קרבן התמיד הקרב בכל בוקר, הַשְּׁלָם – יש להשלים ולגמור להקריב את כָּל הַתְּקַרְבָּנוֹת כּוֹלֵם שבאותו היום, ואין להקריב לאחר תמיד של בין הערבים, ולפיכך מִאֲחֵרֵינוּ לֵיהּ – קבעו חכמים לאחר את זמן שחיטת התמיד של בין הערבים שמתחיל בשש ומחצה, בְּתַרְתֵּי שְׁעֵי – בשתי שעות, וְעֶבְרִין לֵיהּ – ומתחילים את עשיית התמיד בְּשִׁמּוֹנָה שעות וּמִחְצָה, כדי שיספיקו להקריב את כל הקרבנות הצריכים להקריב באותו היום. וְעֶבְרִי פֶסַחִים, מאחר דְּאִיבָא קרבן פֶּסַח שצריכים כל ישראל להקריב אֲחֵרֵי – לאחר קרבן התמיד של בין הערבים, קְדָמִין לֵיהּ – מקדימים את שחיטת התמיד משאר כל ימות השנה בַּשָּׁעָה אַחַת, וְעֶבְרִין לֵיהּ בַּשָּׁבַע וּמִחְצָה, כדי שיספיקו כל ישראל להקריב את פסחיהם עד הלילה. וכשחל עֶרֶב פֶּסַח לַהֲיוֹת בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת, דְּאִיבָא נָמִי – שיש גם את צִלְתָּוֹ שֶׁל הַפֶּסַח דְּלֹא דְּחֵי שַׁבָּת, וצריך לעשותה מבעוד יום, מקדימים יותר את שחיטת התמיד, וּמִקְדָּמִין לֵיהּ אֲרִינָה – ומעמידים את זמן שחיטתו על עיקר דינו, שהוא בַּשָּׁשׁ וּמִחְצָה.

הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה רבי ישמעאל ורבי עקיבא לענין זמן שחיטת התמיד, והגמרא מבארת שנחלקו אמוראים בפירוש דבריהם: תָּנוּ רַבֵּנָא בְּבִרְיָתָא, בְּסִידוּרֵי – כסדר שהיה נוהג בזמן שחיטת התמיד של בין הערבים בַּיּוֹמֹת הַחֹל, כִּךָּ הוּא גַם סִידוּרֵי – סדר זמן שחיטת התמיד בַּשָּׁבַת, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, שסדר זמן שחיטת התמיד בשבת הוא בְּסִידוּרֵי בְּעֶרְבַּ פֶּסַח.

מבררת הגמרא: מֵאֵי קָאָמַר – מהו פירוש דברי הברייתא בהבאת מחלוקתם, לפי שלא התבאר בברייתא האם נחלקו לענין ערב פסח או לענין שאר ימות השנה. מבארת הגמרא: אָמַר אַבְיִי, הָכִי קָאָמַר, בְּסִידוּרֵי כְּחֹל בְּעֶרְבַּ הַפֶּסַח – כשם שבשחל ערב פסח בימות החול, סדר זמן שחיטת התמיד של בין הערבים הוא בשבע שעות ומחצה, כִּךָּ הוּא סִידוּרֵי בַּשָּׁבַת בְּעֶרְבַּ הַפֶּסַח – כשחל ערב פסח בשבת, שזמן שחיטת התמיד בשבע שעות ומחצה, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, בְּסִידוּרֵי בְּעֶרְבַּ הַפֶּסַח שְׁחָל לַהֲיוֹת בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת, שזמן השחיטה הוא בשש שעות ומחצה, כִּךָּ הוּא סִידוּרֵי בְּעֶרַב פסח שחל בַּשָּׁבַת, שמקדימים את שחיטתו לשש שעות ומחצה, והטעם, מפני שבשבת אין צריך לאחר את התמיד מחמת הנדרים והנדבות שצריכים להקריב לפניו, משום שנדרים ונדבות אינם קרבים בשבת, ולפיכך יש להקדים את זמן שחיטת התמיד ככל היותו, כדי שישאר זמן רב להקרב כל הפסחים. וּמִתְנִיתִין דְּתָנִי – ולפי זה משנתנו שכתוב בה, שבערב פסח, התמיד נשחט בשבע ומחצה בֵּין כְּחֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת, כַּדְעָת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הוּא, שאילו לדעת רבי עקיבא, בערב פסח שחל בשבת שחיטת התמיד היא בשש ומחצה.

מבררת הגמרא: מֵאֵי קָאָמַר מִיפְּלִגִי – מהו טעם מחלוקתם, והרי לכאורה טעמו של רבי עקיבא מסתבר הוא, שבשבת שאין מקריבים נדרים ונדבות, יש להקדים את התמיד לשש ומחצה. מבארת הגמרא: בְּמוֹסָפִין קוֹדְמִין לְבִיבִין מִיפְּלִגִי – עיקר מחלוקתם היא לגבי הקטרת שני ביזיכ הלבונה שעל גבי השלחן של לחם הפנים, שנחלקו האם היה זה קודם הקרבת שני הכבשים שמקריבים למוסף בכל שבת, או אחריהם, שרבי יִשְׁמָעֵאל כִּכְר

פסחים. פרק חמישי – תמיד נשחט דף נח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קל"ט

1 **משנה** תמיד של בין הערבים. וקרב בתשעה ומוצא – גמר הקרבנות, שהיו שודק שעה
2 אחת בעשייתו. ובגמרא מפרש טעמא. **ערבי ספחים** – מקדימין ליה, משום
3 דבעי למיעבד פסח אחריו. בברייתא מפרש בגמרא מנא לן דפסח ארז תמיד. חל **ערב**
4 **פסח** בקרב שבת – בעינן לאקדמוי טפי, משום דבעי לשחוט פסח אחריו ולצללו מבעד
5 יום. **גמרא** ארז הערבים – משש טעמא

וּלְמַעַלָּה שֶׁהָצַל נוֹטָה קֵרִינָן בֶּן הָעֲרֵבִים. וְדוּחָה
לִיָּה לְמַכְתָּב "בַּעֲרֵב", וְשֵׁנִי בְּדוּבּוּרִיָּה וְכַתָּב "בֶּן"
הָעֲרֵבִים — לְדַרְשָׁה: חֲלוֹק הָעֲרֵב לִשְׁנֵי חֲלָקִים,
שְׁתֵּי שְׁנוֹת וּמוֹחָזָה לִכְאֵן קוֹרֵם לְשִׁיעִיתָהּ. וְשֵׁנִי
שְׁנוֹת וּמוֹחָזָה לִכְאֵן אַחֲרָי עֲשִׂיתָהּ. אֵלָּא אִמָּר
רָבָא — כּוּלָּה תִּקְנָתָא דְרַבְנָן הִיא. דְּמִדְאֻרִייתָא
כִּי שֵׁשׁ שְׁנוֹת אַחֲרוֹנוֹת מִשְׁחִיזָה, וְהִיטִינוּ מִכִּי
יִנְטוּ לְצַלֵּל עֲרֵב, וְהִיטִינוּ מִשְׁחִיזָה שֶׁבַע וְאֶחָד
שֶׁהַחֲמִמָּה נוֹטָה לְמַעַרְב וְהִצֵּל לְמִזְרָח. כְּשֶׁאִדָּר
עֹמֵד כִּגְגֵּד הַחֲמִמָּה צִלּוֹ נוֹטָה לְמִזְרָח, חֲצִי שֵׁשׁ
וְחֲצִי שֶׁבַע הִיא עֹמֵדֶת בְּאִמְצַע הָרִיקָעָה, וְאֵין צֵל
נוֹטָה אֵלָּא צֵל כֹּל אֲדָמָה תַּתְּיֹתָי. וְאִמָּר מִר —
לִקְמוֹן בְּהָאֵי פִּירְקָא. עֲלִיָּה חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים — עַל
תְּמִיד שֶׁל שְׁנֵי חֲלָלִים הַשְּׁלָם כִּלְקַרְבּוֹת, וְהָעֲרֵב
תְּחִלְמָם עַל תְּמִיד הָעֲרֵב. דְּלֹאֲרֵן הָאֵי הָאֵי הָעֲרֵב
לֹא תִּקְרִיב קִרְבָּן. לְפִיכָךְ, אָף עַל פִּי שְׁרִירִים
מִקְדִּימִין לְמִצּוֹת — הַתְּקִינוּ אַחֲרֵהֶם, כְּדִי שִׁבְיָאוּ
נִדְרֵיהֶם וְנִדְבּוּתֵיהֶן וְיָהֵא כֶּשֶׁר לַהֲקִרְבָּן. וּבִשְׁבַת
נִמְי, אָף עַל גַּב דְּלִיכָא נִדְרִים וְנִדְבּוֹת — מֵאֲחֻרָיָן
לִיָּה מִשּׁוּם סִדְרָא גְזִירַת נִדְרִים וְנִדְבּוֹת דְּחוּל,
כִּסְדִּירוּ שְׁבֻעַת לִקְמוֹן. צִלִּית פֶּסַח אִינוּ דּוּחָה שֶׁבַת —
מִפְּנֵי שְׁצוֹר הָדִיּוּט הִיא, וְכִיבֵל לְצִלּוֹת מִבְּעֻד
יוֹם. וּמוֹכִינִין לִיָּה אִיּוֹרִית — מִכּוֹל יֶשֶׁת הַצִּלְלִים,
דְּהִיטִין בֶּשֶׁשׁ וּמוֹחָזָה. כִּסְדִּירוּ — כִּי שֵׁשׁ תְּמִיד.
כִּסְדִּירוּ עֲרֵב פֶּסַח גְּרִסִּין רַבִּי עֲקִיבָא. כִּסְדִּירוּ
בְּחוּל עֲרֵב הַפֶּסַח — דְּהִיטִינוּ בִּשְׁבַע וּמוֹחָזָה. כִּךְ
סִידְרוּ בִּשְׁבַת עֲרֵב הַפֶּסַח. רַבִּי עֲקִיבָא אִמָּר —
בִּשְׁבַת שֶׁל עֲרֵב הַפֶּסַח הוּא בֶּשֶׁשׁ וּמוֹחָזָה,
כִּסְדִּירוּ עֲרֵב הַפֶּסַח שְׁחָל לְהִיּוֹת בַּעֲרֵב שֶׁבַת.
דְּכִינּוּ דְּבִרָא מֵיטֵיב פֶּסַח אַחֲרָיו, וּבִשְׁבַת לֹא
קִרְבֵּי נִדְרִים וְנִדְבּוֹת דְּנִיגְטִירֵךְ לֵאחִירֵהֶם —
מוֹקְמִינִין לִיָּה אִדִּינָה שֶׁבֶשׁ וּמוֹחָזָה. וּמִתְנִינִין
דְּקֵתָי — עֲרֵבִי פִּסְחִים נִשְׁחַט בִּשְׁבַע וּמוֹחָזָה בֶּן
בְּחוּל בֶּן בִּשְׁבַת — רַבִּי שְׁמַעְיָאֵל הִיא. בְּמֵאֵי קָא
מִיִּלְנִי — אִמָּאֵי קָא מֵאֲרֵר לִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעְלָאֵל
הָא מִסְתַּבֵּר טַעְמָא דְרַבִּי עֲקִיבָא. מִפְּנֵי שֶׁהַפֶּסַח
מְחֻבָּל לִשְׁחוֹט לִקְרִיבָא אַחֲרָיו. דְּשִׁמְשָׁא כְּשֶׁהוּא
אֵלָּא בְּחוּל — מֵאֲחֻרָיָן לִיָּה חֲדָשׁ שְׁמַטָּה שְׁמֹנֶה
נִדְרִים וְנִדְבּוֹת. אֲבָל בִּשְׁבַת, לְמַעַן לִי לֹאֲחִירֵהֶם
בְּשִׁלְמָא בְּשֹׂאֵר שְׁבַתוֹת, — לֹא חִיִּשִּׁינָן לֵאקְדוּמִי
וְלִשְׁנֵי מַחֹל יִידִיָּה מִשּׁוּם נִדְרִים וְנִדְבּוֹת דְּחוּל.
אֲבָל הַשְּׁמָטָה מִשּׁוּם פִּסְחִים — בַּעֲיָנָן לֵאקְדוּמִיָּה
בְּיוֹכִינ — הִיא לְבוֹנָה הַתְּנוּתָה בְּשֵׁנִי בְּיוֹכִינ עַל
שֶׁתִּי עֲרֵבָה וְשֶׁלֹּא לָחֵם הַפִּנִּים. וּבִשְׁבַת הִיא
מִלְּקַח הַבֶּשֶׂת וּמִסְדִּירָא אֶל הַחֲדָשָׁה. כְּדִתְבִּי: "בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנוּ", וּמִקְטִיר הַבּוֹיָכִין, וְחוֹן
לְהַתְּסֵק יִשְׁכָּנָאֵל אֶל הַחֲדָשָׁה קוֹרְבָּנִין — לְסִילּוֹק בּוֹיָכִין וְהִקְטִירָתוֹ. וְזִמְנָן מוֹסְפִין
בְּסִדְרָא יוֹמָא בְּפִרְקָא "אֲמַר לָחֵן הַמִּמּוֹנָה" (לֵד, א). בְּקֵר הַזֶּה הַקְדָּמָה, וְיוֹם מִשְׁמַע אִיחֹר. וְבוֹיָ
וּמִהֲכָא לִפְנֵינָן טַעְמָא דְאֲמַר מוֹסְפִין קוֹרְמִין לְבוֹיָכִין בְּמִסְכַּת יוֹמָא (שֵׁם) מִדְּכַת בְּהוּ "בְּיוֹם הַשַּׁבָּת"
שְׁמוֹנָה, אֵלָּא חֲדָא — דְּשִׁמְנָא אֵין חִילּוֹק לָחֵם הַפִּנִּים כֹּלָּה בְּסוֹף שְׁבַעָה. וְעוֹד, כֹּל הֵי יוֹמָא לֹא
וְטַעְמָא מִמִּי מִפְּרַשׁ תַּחֲתָי: גִּמְרָא וְהִיא חֻקָּה מִחֻבִּיתָי. מִי "תַּחֲנִי כו'" — בְּמִלְּתֵיהֶם דְּרַבִּי עֲקִיבָא. וְלֵד
פִּירְקָא לִיָּה רַבֵּה בִּר עוֹלָא לִקְמוֹן. כִּסְדִּירוּ — שֶׁ תְּמִיד. בְּחוּל דְּעִלְמָא — כֹּל יוֹמָא הַשְּׁנָה. וְדִיד
אַחֲרָיו. וְהוּאֵל וְאִינוּ יִכְלִי לְצִלּוֹת עַל שְׁתַּחֲשֵׁךְ — חִיִּשִּׁינָן שְׁמָא יִתְחַבֵּשׁ בְּרַשׁ הַפֶּסַח וְיִסְתִּירָהּ
חִיִּשִּׁינָן לְכַבְ

תמיד נשטט – מאזרחין ליה תרתי שעי. אבל טפי לא – שלא היו רוצין לעשות כל כך
במצמוצם סמוך לחשיכה, ורובא דמפרש לקמן מילתיה דר' ישמעאל כסדרו בחול
בעלמא כן סדרו בשבת ערב הפסח, וקרבי הפסח (בשמונה) ומצחה – היינו ברוחק משום
מכמור בישראל.

הַיּוֹם וּמַחְצָה, וְקָרַב בְּתִשְׁעָה
יָמִים וְשָׁחַט בְּשִׁבְעַ וּמַחְצָה,
חֹחַל בֵּין בִּשְׁבַת. חַל עֶרֶב
שָׁחַט בְּשֵׁשׁ וּמַחְצָה, וְקָרַב
נִמְרָא מֵאָה הֵנִי מִיָּלִי?
יָקָרָא: "אֶת הַכֶּבֶשׂ אֲחֵד
שְׁנֵי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרָבִים"
שְׁעוֹת וּמַחְצָה לְכֹאֵן שְׁתֵּי
חַת לַעֲשִׂיתוֹ. מֹתִיב רָבָא:
וּמַחְצָה, וְקָרַב בְּשִׁמּוֹנָה
בִּפְתָּ. וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ
הֵיכִי מְקַדְמִינָן לִיה? אֵלָּא
מִשְׁנִינְטוּ צִלְלֵי עֶרֶב. מֵאִי
הָעֲרָבִיִּים" - מַעֲדִנָּא
רָבָא, בְּשֹׁאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה
מֵאֵמָּה אָמַר: "עֲלִיָּה חֲלָבִי
חֲלָבִי הַשְּׁלָמִים - עֲלִיָּה
מֵאַחֲרֵינָן לִיה תַּרְתִּי שְׁעִי,
בְּעָרְבִי פִסְחִים, דְּאֵיכָא
שְׁעָה אַחֶת, וְעַבְדִּינָן לִיה
לְחֵיוֹת עֶרֶב שִׁבְתָּ, דְּאֵיכָא

בחול כך סידורו בשבת, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אִמָּר? אִמָּר אַבִּי, הֵב קֶאֱמֹר: בְּסִידוֹרוֹ בַּחֹל בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, כֵּךְ דְּבִרִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: בְּסִידוֹרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שָׁחַל בְּשַׁבָּת. וּמִתְנִיתִין דְּקִתְנִי בֵּין בַּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת - רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל סָפֵין קוֹדֶמִין לְבִזְיִין קִמְפִּילְגִי: רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל סָבֵר: מוֹסְפִין קוֹדֶמִין בְּשַׁבָּת, וְעֵבֵיד לִיהַ לְתַמִּיד בְּשַׁבָּת וּמַחֲצֵה. רַבִּי עֲקִיבָא בִּזְיִין בַּחֲמִשׁ, וּמוֹסְפִין בְּשֵׁשׁ, וְעֵבֵיד לִיהַ לְתַמִּיד בְּשֵׁשׁ וּמַחֲצֵה. וְיִכָּא בְּסִידוֹרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שָׁחַל לְהוּיֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת קִתְנִי? בְּסִידוֹרוֹ לֹא אִמָּר רַבָּא, הֵב קֶאֱמֹר: בְּסִידוֹרוֹ בַּחֹל דְּעֻלְמָא - כֵּךְ סִידוֹרוֹ בִּי יִשְׁמַעְאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: בְּסִידוֹרוֹ בְּעֶרֶב הַפֶּסַח. וּמִתְנִיתִין רַבִּי עֲקִיבָא הִיא. בְּמֹא קֹא מִפְּלִגִי - בְּמִכְמֹר בִּשְׂרָא קִמְפִּילְגִי; לְמִכְמֹר בִּשְׂרָא, וּרְבִי עֲקִיבָא סָבֵר: לֹא חִישִׁינן לְמִכְמֹר בִּשְׂרָא.

פסחים דף נח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמא

הגמרא מביאה ברייתא נוספת שנחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא
בענין זה, ויש להקשות ממנה על פירוש אביו שלדעת רבי
ישמעאל זמן השחיטה בערב פסח שחל בשבת הוא בשבע ומחצה
ולדעת רבי עקיבא בשש ומחצה: מיתני – הקשו בני הישיבה על
אביו, שנינו בברייתא, חל ערב פסח להיות בשש, זמן שחיטת
התמיד הוא בסידרו בכל ימות השנה כולו, שהוא בשמונה
ומחצה, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר, זמן שחיטת התמיד
הוא בסידרו בערב הפסח שחל בימות החול, שהוא בשבע ומחצה.
הגמרא מפרשת שלדברי רבא מובנת הברייתא ולאביי קשה:
בשלא לאמר לרבא ניחא – לדברי רבא מובנים דברי שניהם, שכן פירש
את דבריהם בברייתא הראשונה, שלדעת רבי ישמעאל זמן
שחיטת התמיד הוא בשמונה ומחצה, ולדעת רבי עקיבא זמן
שחיטת התמיד הוא בשבע ומחצה. אלא לאביי שאמר שלדעת רבי
ישמעאל זמן שחיטת התמיד הוא בשבע ומחצה ולדעת רבי
עקיבא זמן שחיטת התמיד הוא בשש ומחצה, קשיא, שבברייתא זו
מפורש שלדעת רבי ישמעאל זמן שחיטת התמיד הוא בשמונה
ומחצה ולדעת רבי עקיבא זמן שחיטת התמיד הוא בשבע ומחצה.
מתרצת הגמרא: אמר לך אביי, לא תימא – אל תאמר בדברי רבי
ישמעאל שזמן שחיטת התמיד בערב פסח שחל בשבת הוא
בסידרו כל השנה, אלא אומר בסידרו של ערב פסח שבכל השנים
כולן, שהוא בשבע ומחצה, דברי רבי ישמעאל, ורבי עקיבא אומר,
בסידרו בערב הפסח, וכונתו לערב פסח שחל להיות בערב שבת,
שזמן שחיטת התמיד בו הוא בשש ומחצה.
הסוגיא שלפנינו עוסקת בבירור סדר הקרבת הקרבנות בכל יום
כפי שנלמד מהפסוקים: תנו רבנן בברייתא, מניין שלא יהא דבר
נקטר על גבי מערכה גדולה של עצים שעל גבי המזבח קודם
לתמיד של שחר, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב (ויקרא ו) וְהָאֵשׁ
עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּקְרָא בֹו לֹא תִכְבֶּה וְבַעַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בְּבֹקֶר
וְעֶרֶב עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהַקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלֵמִים, ומכך שלאחר
שנאמר 'ובער עליה הכהן עצים' שהיא סידור המערכה נאמר
'וערב עליה העולה', יש ללמוד שהדבר הראשון שמקטירים על
המערכה הוא עולת התמיד ולא דבר אחר.
מבררת הגמרא: מאי תלמודא – כיצד לומדים מפסוק זה ש'העולה'
האמורה בכתוב היא תמיד של שחר. מבארת הגמרא: אמר רבא,
יש ללמוד זאת מכך שנאמר 'העולה', שהיתה התורה יכולה
לכתוב 'וערב עליה עולה' בלא האות ה"א, ומכך שכתבה 'העולה'
בה"א, שומעים אנו שהכוונה לעולה החשובה הכתובה ראשונה
לכל העולות בסדר קרבנות המועדות שבפרשת פנחס (במדבר כח),
והיא עולת התמיד.
מוסיפה הברייתא: ומנין שאין דבר קרב על המערכה אחר תמיד
של בין הערבים, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב (ויקרא ו) וְהָקְטִיר
עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלֵמִים.
מבררת הגמרא: מאי תלמודא – כיצד לומדים מפסוק זה שאין
להקריב אחר תמיד של בין הערבים. מבארת הגמרא: אמר אביי,
יש לדרוש את הפסוק כך, שרק עליה – אחרי עולת תמיד של שחר
האמורה בתחילת פסוק זה (וכמבואר בתחילת הברייתא) ניתן
להקריב קרבנות שלמים, ולא על חביריה – לאחר תמיד של בין
הערבים אין להקריב יותר קרבנות שלמים.
רבא מקשה על פירושו של אביי: מתקין לה רבא על דברי אביי,
אימא, שלמים הוא ולא נקריב – שרק קרבנות שלמים אין להקריב
אחר תמיד של בין הערבים, הא עולות, נקריב – יהא מותר להקריב
אף לאחר תמיד של בין הערבים, שכן בפסוק זה אין ללמוד אלא
לענין שלמים, ומדוע נאמר בברייתא שאין קרבן הקרב אחר תמיד
של בין הערבים.
רבא מבאר את הדרשה בצורה אחרת: אלא אמר רבא, יש לדרוש
את תיבת 'השלמים' מלשון השלמה, ופירוש הפסוק 'עליה חלבי
השלמים' כך הוא, עליה – לאחר קרבן תמיד של שחר, השלם –
גמור ותשלם את הקרבן בל תקרננות כולו, אבל לאחר תמיד של
בין הערבים אין להקריב יותר.
עתה מפרשת הגמרא שיש עבודות שהיו נעשות לאחר הקרבת
התמיד של בין הערבים: תנו רבנן בברייתא, תמיד של בין הערבים
קודם להקרב קרבן פסח, וקרבן פסח קודם להקטרת הקמח של
בין הערבים, והקטרת הקמח קודמת להדלקת נרות המנורה,

ממשיכה הגמרא ושואלת על טעמו של רבי עקיבא: אי לא חישינן
שהבשר יתחמם ויתקלקל, נייעבדיה – היה לו להקדים לעשות את
התמיד בשש ומחצה, כדי שיהיה די זמן לשחוט את הפסחים
המרובים משבע ומחצה, ובשבת הלא אין מביאים נדרים ונדבות
שיש לאחר עבורם. משיבה הגמרא: קא סבר רבי עקיבא, שהקרת
המוספין קודמין להקטרת הקיובין, ונמצא שבשעה השביעית
מקטירים את הבזיכים, ואי אפשר לעשות את התמיד בשעה זו,
ולכך עבדי להו למוספין בשש, ויוביין בשבע, ועבדי ליה לתמיד
בשבע ומחצה.
רבא בר עולא מקשה על פירושו של רבא: מתקין לה רבא בר
עולא, מיד – וכי בברייתא 'בסידרו בחול בן סידרו בשבת בערב
הפסח דברי רבי ישמעאל' קתני, והלא 'בן סידרו בשבת' קתמא
קתני – כתוב 'שבת' בסתם, ומשמע שמחלוקתם היתה לגבי כל
שבתות השנה, ולא רק לגבי ערב פסח שחל בשבת.
מביאה הגמרא פירוש שלישי בדברי הברייתא: אלא אמר רבא בר
עולא, קתני – כך היא כוונת הברייתא, בסידרו של תמיד בימות
החול דעלמא – בימות החול של כל השנה, שהוא בשמונה ומחצה,
בן סידרו בשבת דעלמא – בשבתות של כל השנה, שלעולם זמן
שחיטת התמיד הוא בשמונה ומחצה, ואף שבחול טעם האיחור
הוא מחמת קרבת הנדרים והנדבות, ובשבת אין מקריבים אותם,
מכל מקום קבעו זמן זה גם לשבת כדי שלא יבואו לטעות להקדים
גם בחול, ולא יוכלו להקריב נדרים ונדבות לאחריו. וכמבואר
בגמרא להלן, אלו דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא חולק ואומר,
בסידרו של התמיד בערב הפסח דעלמא – שבכל ימות השנה, שהוא
בשבע ומחצה, בן סידרו בשבת דעלמא – בכל שבתות השנה,
לפי שאין נדרים ונדבות קריבים בשבת, ולכך אין טעם לאחר את
שחיטת התמיד לשמונה ומחצה, ולא גזרו על שבת משום חול.
ולפי זה נמצא שלא נחלקו כלל לגבי ערב פסח, ומתניתין דקתני –
ולפי זה משנתנו שכתוב בה, שבערב פסח נשחט התמיד בשבע
ומחצה בין בחול בין בשבת, דברי הכל היא.
מבררת הגמרא: במאי קמיפלגי – מהי סברת מחלוקתם לגבי כל
שבתות השנה. משיבה הגמרא: בגורת נדרות ונדבות קמיפלגי –
שולקים הם האם יש לגזור בשבתות לאחר את זמן השחיטה כדי
שלא יבואו להקדים בחול ולא יוכלו להקריב הנדרים והנדבות
שרבי ישמעאל סבר, גורין – יש לגזור על שבת, אטו – משום ימות
החול, ורבי עקיבא סבר, לא גורין על שבת, ולכך ניתן לשחוט
בשבת בשבע ומחצה.
שואלת הגמרא על רבי עקיבא: אי לא גורין על שבת, נייעבדיה –
יש לנו להקדים ולעשות את שחיטת התמיד בשש ומחצה, מפני
שזריזים מקדימים למצוות. משיבה הגמרא: קסבר רבי עקיבא,
שהמוספין קודמין לזיבין, ולכך מוספין נעשים בשש, ולאחר מכן
עבודת הקיובין בשבע, ועבדי ליה לתמיד לאחר מכן בשבע ומחצה.
הגמרא מקשה על רבא שפירש בדעת רבי ישמעאל, שזמן שחיטת
התמיד בערב פסח החל בשבת הוא בשמונה ומחצה: מיתני, שנינו
בברייתא, תמיד של בין הערבים, בכל ימות השנה כולו קרב
בהלכתו – כעיקר הזמן שקבעו לו חכמים, שהוא, נשחט בשמונה
ומחצה, וקרב – וגמר הקרבנות בתשע ומחצה, ובערב הפסח, התמיד
נשחט בשבע ומחצה, וקרב – וגמר הקרבנות בשמונה ומחצה, ואם
חל ערב פסח להיות בשבת, הרי הוא כאילו חל ערב פסח להיות
ביום שני בשבת, ונשחט בשבע ומחצה, אלו הם דברי רבי ישמעאל.
רבי עקיבא חולק ואומר, בסידרו בערב הפסח. הגמרא מפרשת
שלדברי אביי הברייתא מובנת ולדברי רבא קשה: בשלא לאמר
ניחא – לדעת אביי שפירש בדעת רבי ישמעאל שזמן שחיטת
התמיד בערב פסח שחל בשבת הוא בשבע ומחצה, דברי רבי
ישמעאל מובנים, אלא לרבא שאמר שלרבי ישמעאל זמן שחיטת
התמיד בערב פסח שחל בשבת הוא בשמונה ומחצה ואין
מקדימים אותו משום שחוששים לחימום הבשר, קשיא,
שבברייתא כאן מבואר, שלדעת רבי ישמעאל זמן השחיטה הוא
כמו ערב פסח שחל בחול שהוא בשבע ומחצה.
מתרצת הגמרא: אמר לך רבא, לא תימא – אל תאמר בדברי רבי
ישמעאל שחל ערב פסח בשבת דינו כחל ערב פסח בשני בשבת,
אלא אימא בדבריו, שדינו בשני בשבת דעלמא – כשני בשבת של
שאר ימות השנה, שהתמיד נשחט בשמונה ומחצה.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' ב

18 כך אמרתי בשם רבי יוחנן, שאין מברכים על האש במוצאי יום
19 כיפור, אלא אהא אמרי, דתני תנא קמיה דרבי יוחנן – ששנה אחד
20 החכמים שהיה רגיל לשנות ברייתות לפני רבי יוחנן, רבי שמעון בן
21 אלעזר אומר, יום הכיפורים שחל להיות בשבת, אף במקום שאמרו
22 כפי המנהג שכשחל יום הכיפורים בחול שלא לתדליק בבית,
23 כשחל בשבת מדליקין מפני כבוד השבת. ועני רבי יוחנן בתריה –
24 וענה רבי יוחנן אחריו, ואמר שחכמים אוקרים להדליק נר בבית
25 בליל יום הכיפורים שחל להיות בשבת עד מוצאי שבת. והזכרתי
26 את שמו של רבי יוחנן על האש במוצאי שבת על דברים אלו, והם
27 היו סבורים שהזכרתי את רבי יוחנן על ברכת האש במוצאי יום
28 כיפור.
29 אמר ליה עולא לרבה בר בר חנה ערא תהא – זאת תהיה, כלומר
30 בזו אני מודה שכך אמר רבי יוחנן.
31 הגמרא מביאה דרשה על המעשה שהיה בין עולא ורבה בר בר
32 חנה: קרי (עליה) [עלייהו] – קרא על עולא ורבה בר בר חנה רב
33 יוסף, את הפסוק במשלי (כ ה) 'מים עמוקים עצה בלב איש' –
34 מחשבתו של החכם, הרי היא כמים עמוקים שקשה לשאוב אותם,
35 כיון שדרך החכם להסתיר את מחשבתו בעומק הלב.

1 תנה לרב יהודה, ישר – יפה אמרת, וכן שמעתי שאמר רבי יוחנן
2 שאין מברכים על האש במוצאי יום הכיפורים.
3 הגמרא מבררת האם אכן שיטת רבי יוחנן היא שאין מברכים על
4 האש במוצאי יום הכיפורים. ומביאה הגמרא מעשה: עולא הוה
5 רבי תמרא ואויל – עולא היה רוכב על חמור והולך, והוה שקיל
6 ואויל – והיה נושא והולך רבי אמא מימיניה – מצד ימין של עולא,
7 ורבה בר בר חנה היה הולך מצד
8 שמאל של עולא,
9 אמר ליה רבי אמא לעולא, ודאי דאמרייתו משמיה דרבי יוחנן – האם
10 אמת הדבר ששמעתי עליכם, שאתם אומרים בשם רבי יוחנן שאין
11 מקריבין על האור אלא במוצאי שבת, הואיל ותחלת פרייתו הוא.
12 תר – [החזיר] עולא את פניו לשמאלו, הוה ביה – [הסתכל בו]
13 פריה בר בר חנה, בישות – בפנים זועפות, כלומר, עולא התכוין
14 בכך לרמוז לו, שהוא זה שאמר כך בשם רבי יוחנן, והרי רבי יוחנן
15 לא אמר כך, אלא סבר שגם במוצאי יום הכיפורים מברכים על
16 האש.
17 אמר ליה רבה בר בר חנה לעולא, אנא לאו אהא אמרי – אני לא

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מג' אלול ומ"ש שחסר ברוחניות וכו' ושואל להורותו הדרך.

יעוין מטה אפרים סימן תקפ"א [וביחוד ההוראה ממנהיג] דחדש אלול מיוחד אשר כל שימצא שם בדק במצות לתקנם ואופן התקון הרי מבואר בתורת החסידות של רבותינו נשיאנו בכ"מ, והרי כמה מזקני אנ"ש בסביבתו ועמם יתדבר, וידוע הפס"ד דאין לך דבר העומד בפני הרצון.

ולהודעתו מהולדת הבן למזל טוב.

יהי רצון שיגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

ב"ה, י"ב אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בשאלתו השני אודות העתקה ל... ע"פ בקשתה של זוג' תחי.

צדק בהטענה שקשה לעקור מקום דירתו ממקום שדר בו כחמשים שנה, ובפרט שענין פרנסתו שם, ובית מסחרו שם, אלא שכיון שהוזהרנו ביחוד על אונאת האשה (ראה בשו"ע רבנו הזקן הלכות אונאה בסופם) כי רכות בטבע וכו', יש לפייס דעתה של זוגתו תחי' של הנ"ל בענינים אחרים, ולא להסתפק בשכנוע ע"י טענות שכליות של המוח בלבד.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

שבת, ובמוצאי שבת נתן הקדוש ברוך הוא דיעה באדם הראשון מעין
דוגמא של מעלה שיוכל לברוא את האש והפרד. והביא שני אבנים
(ומחנן) [ומחן] – הכה ושפשוף זו בזו ויצא מהן אור, והביא שתי
בהמות – סוס וחמורה והרביב [הרביעם] זו בזו ויצא מהן פרד.
הברייתא מביאה דעה חולקת, בזמן בריאתו של הפרד: רבן שמעון
בן גמליאל אומר, פָּרַד הראשון, בימי עֵנָה הִתָּה, שְׁנֵאמַר כשהתורה
מונה את בני שעיר החורי (בראשית לו כד), וְאֵלֶּה בְנֵי צִבְעוֹן וְאֵיהֶם
וְעֵנָה, הוא עֵנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיָּמִים [פרדים] בְּמִדְבָּר בְּרֵעוֹתוֹ אֶת
החמורים במדבר, הרביע חמור על סוס נקבה וילדה פרד.
הברייתא מביאה דרשה הקשורה לפסוק שהביא רבן שמעון בן
גמליאל: דִּוְרָשִׁי הַמְדוּת – דורשי מקראות סתומים הִיוּ אוֹמְרִים,
עֵנָה פְסוּלָה הִיָּה – ממזר, שאחיו מאמו היה אביו. לְפִיכָךְ הִכִּיָּה פְסוּלָה
[פרד הבא מן הכלאים] לְעוֹלָם. ומנין שהיה ממזר, שְׁנֵאמַר (בראשית
לו כ), אֵלֶּה בְנֵי שְׁעִיר הַחֹרִי יִשְׁבִּי הָרָרָךְ, לוֹטֵן וְשׁוֹבֵל וְצִבְעוֹן וְעֵנָה/
הרי שצבעון וענָה אחים הם מבני שעיר. וְכֵתִיב (שם לו כד), וְאֵלֶּה
בְנֵי צִבְעוֹן וְאֵיהֶם וְעֵנָה, הרי שענָה הוא בנו של צבעון. ובפסוק לעיל
נאמר שהיו אחים, וכיצד יתכן הדבר. אֵלֶּה מְלֻמָּד שְׁכָא צִבְעוֹן עַל
אִמּוֹ אֵשֶׁת שְׁעִיר, וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה אֶת עֵנָה. נמצא שענָה הוא אחיו של
צבעון מאמו וגם בנו. הרי שענָה פְסוּלָה הִיָּה.
שואלת הגמרא: מִנֵּין ש'ענָה' האמור בבני שעיר, הוא 'ענָה' האמור
בבני צבעון, וְדִלְקָא תָרִי עֵנָה הִיוּ – ואולי היו שני אנשים שקראו
להם ענָה, אחד בנו של שעיר והשני בנו של צבעון, ומנין שענָה
היה פְסוּלָה. משיבה הגמרא: אִמֶּר רַבָּא, אֲמִינָא מִלְתָּא דְשִׁבּוּר מְלֻכָא
לֹא אִמְרָה – אני אומר דבר שאפילו המלך שנקרא שבור, לא אמר
זאת.
מבררת הגמרא: וּמִנּוּ – ומי הוא המכונה בפי רבא 'שבור מלכא',
משיבה הגמרא: שְׁמוּאֵל. ורבא כינה אותו 'שבור מלכא', כיון
שהיה בקי בדיני ממונות והלכה כמותו, כדן היוצא מפי המלך
שמתקיים. אִיכָא דְאִמְרִי, אִמֶּר רַב פָּפָא, אֲמִינָא מִלְתָּא דְשִׁבּוּר
מְלֻכָא לֹא אִמְרָה, וּמִנּוּ – ומי הוא המכונה בפי רב פפא בשם זה,
רַבָּא. וזהו התירוף, שאין לדחות ולפרש ששני 'ענָה' היו, דְאִמֶּר
רַבָּא (שם לו כד), וְאֵלֶּה בְנֵי צִבְעוֹן וְאֵיהֶם וְעֵנָה הוּא עֵנָה, וכונת
הכתוב בהוסיפו תיבת 'הוא' קודם לשמו של 'ענָה' ללמדנו
ש'ענָה' האמור כאן, הוּא עֵנָה דְמַעֲקָא שהוזכר לעיל בין בניו של
שעיר, ולכך אנו למדים שענָה פְסוּלָה הִיָּה.
הגמרא חוזרת לדון בדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות.
ומביאה ברייתא שמונה דברים נוספים על מה שמנינו לעיל: תָּנוּ
רַבֵּנּוּ, עֲשֶׂה דְבָרִים נְבִירָא בְּעֶרְבֵי שֶׁבֶת בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת, וְאֵלֶּה הֵן, בָּאֵר,
וְקֵן, וְקִשְׁתָּ, הַכֶּתֶב, וְהַמִּכְתָּב, וְהַלּוּחוֹת, קִבְּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהַעֲרָה
שֶׁעָמַד בַּהּ מֹשֶׁה וְאֵלֶּיהָ, פְּתִיחַת פִּי הָאֵתָן, וְפְתִיחַת פִּי הָאֵרֶץ לְבָלֹעַ
אֶת הַרְשָׁעִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אֵף מִקְלּוֹ שֶׁל אֶחָד, וְשִׁכְרִיהָ וְפִדְרִיהָ
שִׁיצְאוּ מִהַמֶּקֶל, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֵף תְּפוּיָקִין – שדים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֵף

כְּבוֹד מְרִים מֵרָאשׁוֹן מְקוֹם מְקַדְשָׁנוּ – כסא הכבוד שנמצא במזרח,
נברא מקודם לעולם. וכן מקום מקדשנו נברא מקודם לעולם. שְׁמוֹ
שֶׁל מֹשֶׁה דְכֵתִיב בְּמִזְמוֹר הַמְדַּבֵּר בְּמִשִּׁיחַ (תהלים עב יז), וְהִי שְׁמוֹ
לְעוֹלָם לְפָנֵי שְׁמִשׁ יָנוֹן שְׁמוֹ – שמו של משיח נברא קודם בריאת
השמש, והיינו קודם בריאת העולם.
מבואר בברייתא שהגהנום נברא קודם בריאת העולם, ואם כן אין
לתרץ שאור של גהנום נברא בערב שבת.
מתרצת הגמרא: אִמְרִי – אמרו בני הישיבה, חֲלָלָה – מקום הגהנום,
הוּא דְנִבְרָא קוֹדֵם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם. וְאֵלֶּם אוֹר דִּידִיהָ – אש של גיהנם
נבראה בְּעֶרְבֵי שֶׁבֶת בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת.
מקשה הגמרא: וְאוֹר דִּידִיהָ בְּעֶרְבֵי שֶׁבֶת אִיכָר – וכי אש של גיהנם
בערב שבת נבראה. וְהִתְנִיָּא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אוֹר שְׁבִירָא הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּשַׁנֵּי בְשֶׁבֶת – ביום השני לבריאת העולם, שהוא אור
של גהנום, אֵין לוֹ בְּבִיחָה לְעוֹלָם – אינו נכבה לעולם. שְׁנֵאמַר
בְּנוֹבָא הַמְדַּבֵּר לְאַחַר מִלְחַמַת גֹּג וּמִגּוֹג, שֶׁה' יִהְיֶה בְעֵמֶק
יְהוֹשֻפֶט, וְלֹאֲחֹר מִכֵּן יִבְרָאוּ כָל הַגּוֹיִם הַנִּשְׁאָרִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
ה' (ישעיה סו כד), וְיִצְאוּ וְרָאוּ בְּפָנֵי הָאֱנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי, בִּי תוֹלְעָתָם
לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּפֵּה – ויצאו הגוים ושבאו להשתחוות לפני
ה' מירושלים וראו את פגרי האנשים הפושעים, שהתולעת
שאוכלת את בשרם לא תמות, והאש ששורפת את בשרם לא
תכבה.
הגמרא מביאה הוכחה נוספת שאש של גיהנם נבראה ביום שני:
וְאִמֶּר רַבִּי בְּנָהָה, בְּרִיָּה דְרַבִּי עֲזֵרָא, נֹאמַר בְּפִסְקֵי בְרִיאת הָעוֹלָם
(בראשית א-ד לא), לְאַחַר בְּרִיאת כָּל יוֹם יִצְרָא אֱלֹהִים בִּי טוֹב. וּמִפְּנֵי
מָה לֹא נִצְמַר 'בִּי טוֹב' לְאַחַר שְׁנֵאמַר בְּפִסְקֵי מַה שֶׁנִּבְרָא בְּשַׁנֵּי
בְשֶׁבֶת, מִפְּנֵי שְׁנִבְרָא בּוֹ אוֹר שֶׁל גִּיהֶנֶם. וְאִמֶּר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵף עַל פִּי
שְׁלֹא נִצְמַר בּוֹ – ביום שני בִּי טוֹב, חֲזוֹר וּבְלָלוּ לְקִרְוֹת אֶת יוֹם שֶׁנִּי
טוֹב, בְּיוֹם שֶׁנִּי לְאַחַר גִּמְרֵי הַבְּרִיָּאָה. שְׁנֵאמַר בְּפִסְקֵי הַמְדַּבֵּר עַל
הַבְּרִיָּאָה שֶׁל יוֹם שִׁשִּׁי (בראשית א לא), וְיִצְרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה
וְהָיָה טוֹב מְאֹד – הביט הקב"ה על כל מעשיו ופעולותיו שעשה,
אִם יֵשׁ לְחַקֵּן שׁוּם דָּבָר בָּהֶם. וְהָיָה כּוֹלֵם יָפִים וּמִתּוֹקְנִים. וְנִכְלָל
בְּפִסְקֵי זֶה גַם בְּרִיאת אֵשׁ שֶׁל גִּיהֶנֶם בְּיוֹם שֶׁנִּי, שֶׁגַם בּוֹ יֵשׁ טוֹבָה,
לְדוֹן בּוֹ אֶת הַרְשָׁעִים, וְלִכְפֹּר עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם. וְקִשָּׁה עַל מַה
שֶׁתִּרְצָה הַגִּמְרָא שֶׁאֵשׁ שֶׁל גִּיהֶנֶם נִבְרָאָה בְּעֶרְבֵי שֶׁבֶת.
מתרצת הגמרא: אֵלֶּה, חֲלָלָה – מקום הגהנום נברא קודם שְׁנִבְרָא
הָעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁתִּרְצָה הַגִּמְרָא לְעִיל, וְאוֹר דִּידִיהָ – ואש של גיהנם
נבראה בְּשַׁנֵּי בְשֶׁבֶת, וְאוֹר דִּידִין – ואש שלנו, ששנינו לעיל בשם
רבי נחמיה שנבראה בערב שבת, היינו, שְׁמִיחָא שְׁבִירָא עָלָה לִיבְרִאות
בְּעֶרְבֵי שֶׁבֶת, וְלֹא נִבְרָא בְּפוֹעַל עַד מוֹצָאֵי שֶׁבֶת כְּמוֹ שֶׁשֶׁנִּינוּ לְעִיל,
שֶׁתְּחִילַת בְּרִיאת האש היתה במוצאי שבת.
הגמרא מביאה ראיה לכך מהברייתא: דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, שְׁנֵי
דְבָרִים עָלוּ בְּמִחְשָׁבָה לִיבְרִאות בְּעֶרְבֵי שֶׁבֶת וְלֹא נִבְרָאוּ עַד מוֹצָאֵי

ורבי יהודה במשנתנו: רַבִּינָא אִמֶּר, תְּנָא קמא ורבי יהודה
נחלקו בְּפִלּוּתָא דְהִנֵּי תַנְיָא, (דתנן) [דתניא], אוֹבְלִין בְּתַמְרִין
שֶׁל שְׁבִיעִית אִפִּילוּ בְּמִקּוֹם שֶׁכָּלוּ בּוֹ תְּמָרִים לְחִיָּה מִן הַשְּׂדֵה,
עַד שִׁכְלָה הָאֲחֵרִין שְׁבָצוּעַ – עד שיכלו התמרים מהדקל
האחרון שבצוּעַר [עיר התמרים]. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
אוֹמֵר,

לבער, אבל אם כלו רק מקצת מהמינים אינו חייב לבער, ורשאי
לאכול אף מהמין שכלה. ורבי יהודה סובר כרבן גמליאל שכל מין
שכלה חייב לבערו, ולכן שנה שאומרים לו 'צא והבא לך אף אתה'
מן השדה מאותו המין שכלה, והרי לא תמצאנו שם, ועל כן אותו
מין חייב בביעור.
הגמרא מביאה אופן חמישי לבאר את מחלוקת תנא קמא

משנה

המשנה מבארת מלאכות שהתירו אף במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בערב פסח: רבי מאיר אומר, כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר בניסן, אף במקומות שנהגו שלא לעשות מלאכה בערב פסח, מכיון שכבר התחיל בה גזירה בארבעה עשר בניסן עד חצות. אבל לא נתחיל בה בתחלה – לכתחילה – בארבעה עשר בניסן במקום שנהגו שלא לעשות בו מלאכה, ואף על פי שיכול לגמרה קודם חצות.

שיטה המוסיפה להקל שיש אומניות שמותר אף להתחיל בהן: והקמים אומרים, שלש אומניות בעליהן עושין מלאכה באומנותם בערבי פסחים עד חצות בכל מקום לצורך המועד, ואילו הן, החיטין והספירים והבבסיין. רבי יוסי בר יהודה אומר, אף לרצננין – עושי מנעלים חדשים, מותר לעשות את מלאכתם בערב פסח עד חצות.

גמרא

שנינו במשנה: רבי מאיר אומר, כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר, גומרה בארבעה עשר.

ספק באופן וטעם דינו של רבי מאיר: איכא לא, מה שאמר רבי מאיר שמותר לגמור מלאכה בארבעה עשר בניסן, אך אין להתחיל בו מלאכה, האם במלאכה שהיא לצורך המועד תנן, אבל במלאכה שהיא שלא לצורך המועד, אפילו מיגמר נמי לא – אסור אף לגמור את המלאכה בארבעה עשר בניסן. או דילמא, דווקא במלאכה שהיא שלא לצורך המועד תנן – שנינו שלרבי מאיר אסור להתחיל, ומכל מקום לגמור מותר, אבל אם המלאכה היא לצורך המועד, איתחולי מתחילין – מותר אף להתחיל בה. או דילמא – שמה נאמר צד שלישי, שרבי מאיר דיבר בין במלאכה לצורך המועד ובין שלא לצורך המועד, שבשני מיני המלאכות מיגמר אין – אכן מותר לגמור מלאכה שהתחיל בה, אך איתחולי לא.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק: תא שמע לפשוט את הספק, ששנינו בברייתא בדברי רבי מאיר, אבל לא נתחיל במלאכה בתחילה – לכתחילה – בארבעה עשר בניסן, ואסור אפילו לעשות רק צלצול קטן – חגורה קצרה, או אפילו שכלה קטנה – כיפה קטנה העשויה כרשת שעל ראש האשה. ומאי – מה כוונת הברייתא בתיבת 'אפילו', האם לאו שאפילו תני – דברים אלו דלצורך המועד נעשים, מיגמר אין איתחולי לא – מותר רק לגמור אך לא להתחיל, ומכלל – משמע מזה, דשלא לצורך המועד מיגמר נמי לא נמדין – אף לגמור את המלאכה אסור, ונפשוט שכך סבר רבי מאיר.

דוחה הגמרא: לא, לעולם יתכן לומר דשלא לצורך מיגמר נמי נמדין – שאף מלאכות שאינן לצורך המועד שהתחיל בהן קודם ארבעה עשר מותר גם לגמורן ורק לא להתחיל בהן, ולצורך המועד יתכן שאף מותר להתחיל, ומאי 'אפילו' שאמר הברייתא על צלצול קטן ושכבה קטנה, היינו שאפילו תני נמי דומדין ניהו – גם דברים אלו שקטנים הם, דסלקא דעתך אמינא, שכיון שעשייתם נמשכת רק זמן מועט, התחלתן זו היא כבר גמר מלאכתן, ולכן נתחיל בהן נמי לעשותם לכתחילה בערב פסח, קמשמע לן הברייתא שדווקא לגומרם מותר, אך להתחיל בעשייתם אסור.

נסיון אחר לפשוט הספק: תא שמע, ששנינו בברייתא, רבי מאיר אומר, כל מלאכה שהיא לצורך המועד,

אינה קולמת, ואין מועילה זריעה והרכבה זו, ואי סלקא דעתך שלרבי יהודה ארבעה עשר בניסן מותר בעשיית מלאכה, למה לי – מדוע היה צריך רבי יהודה לשנות ברייתא זו דווקא בשלשה עשר, והאיכא ארביסר והמיסר ומקצת שיטת – והרי אף אם ישתול בארבעה עשר, יש שלשה ימים שתקלט השיבולת עד זמן הקרבת העומר, והיינו מקצת יום ארבעה עשר שנשאר לאחר ששתל, ויום חמשה עשר, ומקצת יום ששה עשר עד זמן ההקרבה, וביום הראשון והאחרון יחשב מקצת היום ככולו, והיה לרבי יהודה לשנות דין זה אף בארבעה עשר. אלא מוכרח שסבר רבי יהודה שיום ארבעה עשר בניסן אסור בעשיית מלאכה אף קודם חצות, וקשה על המבואר בברייתא לעיל, שלרבי יהודה היו בני יהודה עושים מלאכה בערב פסח.

מתרצת הגמרא: אמר רבא, בגליל – לבני הגליל שגזנו ברייתא זו, שכיון שהם סוברים שאסור לעשות מלאכה בארבעה עשר, הוצרך רבי יהודה לומר את ההלכה של המנכש ועקר תבואה ושותלה, בשלשה עשר בניסן בדווקא.

חוזרת הגמרא ומקשה: והאיכא ליילא – והרי לבית הלל הותרה מלאכה בליל ארבעה עשר בניסן אף לבני הגליל, והיה לו לומר את ההלכה במנכש ועקר בליל ארבעה עשר בניסן ולא דווקא ביום שלשה עשר. מתרצת הגמרא: אמר רב ששת, רבי יהודה שנה זאת בבית שמאי, שאסרו במשנתנו מלאכה לבני הגליל גם בליל ארבעה עשר בניסן.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רב אשי אמר, לעולם רבי יהודה שנה את דין מנכש ועקר, בבית הלל, ומכל מקום אמר דין זה ביום שלשה עשר ולא בליל ארבעה עשר, לפי שאין דרך של בני אדם לנכש שדותיהם בלילה אלא ביום, ורבי יהודה דיבר במשנה רק על אופן שהוא דרך בני אדם.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף על הקושיא מהברייתא: רבינא אמר, לעולם שנה רבי יהודה את ההלכה שהמנכש ועקר תבואה ושותלה בשלשה עשר בניסן, ביהודה שבה התירו מלאכה ביום ארבעה עשר בניסן, ומכל מקום לא היה יכול להעמיד דבריו בארבעה עשר, כיון שבאופן זה ישארו להשרשה רק יום חמישה עשר בניסן כיום שלם, ואילו הימים ארבעה עשר וששה עשר בניסן ישארו רק במקצתם, ובהשרשה, דהיינו שהזרע מוציא שרישים רק אם נקלט בתוך שלשה ימים, חד מקצת היום ככולו אמינא – אומרים שנחשב מקצת היום ככולו רק ביום אחד, כגון אם מנכש ושותל בבין השמשות של כניסת ארבעה עשר, שקודם הבאת העומר נשארו שני ימים שלמים של ארבעה עשר וחמשה עשר בניסן, ומקצת ששה עשר בניסן, ועליו אומרים שנחשב מקצת היום ככולו, ויש לומר שהתבואה נקלטה באדמה קודם העומר, והקרבת העומר התירה באכילה את התבואה שתגדל, אבל תרי מקצת היום ככולו לא אמינא – בשני ימים אין אומרים שמקצת כל אחד מהם יחשב ככולו, וכגון המנכש ושותל בארבעה עשר בניסן, שנשארו עד העומר מקצת יום ארבעה עשר, וכל יום חמישה עשר, ומקצת יום ששה עשר, שבאופן זה אין אומרים שכל אחד מהם יחשב ככולו.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 מו' וְכָל הָאִסּוּרִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בַּחֲמוּם בְּגִיגַת הַמְדוּרָה אוֹ בֵּית הַחֹרֶף אֵינָן אֶלָּא בְּאַרְצוֹת שְׂאִינָן קְרוֹת אֶבֶל
2 בְּאַרְצוֹת הַקְּרוֹת בָּמוֹ בְּמִדְיָנוֹת אֵלּוּ מִתֵּר לֹמֶר לְנֹכְרֵי לְעִשּׂוֹת מְדוּרָה בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם שֶׁחֶקֶר גָּדוֹל
3 וְכֵן לֹמֶר לוֹ לְחַמֵּם אֶת בֵּית הַחֹרֶף לְפִי שֶׁהֶכַל הֵם בְּחוּלִים אֶצֶל הַקֶּר הַגָּדוֹל¹⁰⁰ אֶבֶל בְּיוֹם שְׂאִין הַקֶּר

הלכתא רבנא

יבואו לידי חולי - מותר לומר לנכרי לחממו¹⁰³.
אבל כשאין חשש חולי אין לחממו אפילו אם יימנעו
ע"י נשים מטבילה¹⁰⁴.
מח' הקור הגדול - התקלקלה מערכת החימום בזמן
שהקור גדול ואין לו להיכנס ללכת, יכול להזמין ע"י
נכרי חברה שתתקן את מערכת החימום, ולא יזכיר
סכום המעות בפיו, וישלם לאחר השבת¹⁰⁵.
ממ' הקור הגדול - מותר לומר לנכרי להדליק מאוורר
(וענטילאטור) או מזגן בקיץ במקום מצוה¹⁰⁶, או

מח' הקור הגדול - קור גדול הוא כשיש חשש שיבואו
לידי חולי, ולא כל האנשים שווים בזה¹⁰⁰.
מז' הקור הגדול - מי שאינו יכול לסבול את קרירות
המזגן בשבת¹⁰¹, יכול לומר לנכרי לכבות את המזגן,
ודיקא בביתו שאין לו מקום אחר לשהות בו, אבל
בבית הכנסת או במקום אחר - אסור לומר לו לכבות
את המזגן כשאפשר להתפלל במקום אחר¹⁰².
מז' הקור הגדול - מצאו בשבת בימות החורף הקרים
שהמקוה קרה מאוד - עד שישנו חשש שהטובלים

ציונים והוספות

באופן שלא הכירו שהוא מקוה כשרה, ואירע שהתחילו
להחם המרחץ רק בשבת, והבלין היה ישראל, וממילא גם
המקוה הוחמה בתערובות חמין שהוחמו בשבת ע"י ישראל,
והוא שעת הדחק גדול - שאין מקום אחר לטבול שם.
והתיר שתטבול שם כשאי אפשר לטבול ביום אחר או
בפושטין - אף שהוחמו ע"י ישראל במזיד, אלא שלא
תשהה שם להנאתה.
104) שלא התירו איסור דאורייתא אפילו במקום מצוה,
ובשו"ע"ר לא התיר אפילו במקום מצוה דרבים, וכשידוע
שיכול להגרם מכשול, אפשר לומר לנכרי לעשות בשינוי
כלאחר יד.
105) שו"ת נשמת שבת ח"ה סימן צז, שהוא בכלל ההיתר
ש'הכל חולים אצל הקור הגדול', וכיון שחברות תיקונים
עובדות בד"כ בקבלנות וכן הישראל אינו מזכיר סכום
המעות - אין כאן איסור שכירות פועל או מקח וממכר
בשבת, שהם שבות גמורה האסורה אפילו במקום מצוה.
106) הדלקת מזגן אינה אסורה מן התורה אפילו כשיש
ניצוצות (שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' כג), ולכך מותר לומר
לנכרי להדליקו לצורך מצוה כגון בבית הכנסת כשאי
הדלקת המזגן יגרום לאנשים להתפלל ללא מניין, אבל
במקרה אחר אינו נחשב כצורך מצוה - ויש למחות בנכרי
הבא להדליק.
ולצורך סעודת שבת במקום שאי אפשר לאכול בלעדי
המזגן נחשב כצורך מצוה, אבל כשאפשר לאכול בלעדי
אינו נחשב כצורך מצוה, וכל זה לא הותר אלא בשעת
הדחק - אבל לכתחילה יש לכוון המזגן עם 'שעון שבת'.
ולרמז לנכרי להגביה קור המזגן מותר אפילו שלא במקום
מצוה כדלעיל סעיף יג ע"פ המהדור"ב.
ובשו"ת מנחת יצחק שם דן עוד האם יש להתיר בזה גם
מדין שהכל נחשבים כחולים בזה.

100) ערוך השלחן סי"ב בהגהה, ובסימן תקז בקו"א סק"ד
ביאר רבינו שלא הביא ענין זה בנוגע להלכות יו"ט משום
שדין זה לא שייך במדינתנו שאין הקור גדול כ"כ בימי פסח
וסוכות (ממוצע של 10 מעלות).
101) ששכח לכוונו מראש, או שנעשה פתאום קר באופן
שיכול להצטנן ולחלות ממנו.
102) שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סימן מב, והוסיף שם
שאם כמה מהמתפללים יעזבו את בית הכנסת בעקבות הקור
ולא יתפללו בציבור - מותר לומר לנכרי לכבות את המזגן
משום שהותרה אמירה לנכרי לצורך מצוה של רבים. ואף
לשיטת רבינו שלא מצינו היתר זה, מכל מקום אפשר להתיר
משום דכיבוי מזגן הוא שבות דשבות שהותרה במקום
מצוה.
103) כיון שחימום המים הוא איסור דאורייתא לא הותר
אלא במקום שישנו חשש שיבואו לידי חולי, ולא כשישנו
צער גדול, וכן לא התירו אלא כשידוע שאנשים יטבולו גם
בלא החימום (ויכולים לחלות), אבל אם אף אחד לא יטבול
במקוה מחמת קרירותה - אסור לחממו (שו"ת נשמת שבת
ח"ה סימן קסח).
ובמנחת שבת סימן פ"ו ה': ומה שנוהגים בזמן הזה להקל
בזה (חימום מקוה ע"י נכרי) ואין מוחה בידם, י"ל כיון
שבמדינות אלו נוהגין עפ"י האר"י ז"ל לטבול בשבת
שחרית והוי מצוה ובפרט לבעלי קרי ר"ל, ובזמן הזה
נחלשו הדורות, והכל חולים אצל צינה, לכן י"ל דסומכין
בזה על בעל העיטור המובא ברמ"א רע"ו ב'. וסיים שם
דלמעשה אין להתיר. וכן משמע בשו"ע"ר שאין סומכים
בשום אופן על דעת בעל העיטור, ואין להתיר אלא במקום
חשש חולי כפפנים.
ובשו"ת אגרות משה או"ח סימן קכו נשאל בענין מקוה
שתקנו בימי הגזרה ברוסיה בבית המרחץ של המושלים

- 1 גְּדוֹל כָּל כֶּךָ אִם אֵין לוֹ קָטָנִים שְׁמַצְטָעִים הֶרְבֵּה אָסוּר לִזְמַר לְנִכְרִי לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה אוֹ לְחַמֵּם בֵּית הַחֵרֶף.
2 וְאִם עוֹשֶׂה מְדוּרָה מַעְצָמוֹ מַעְצֵי יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְמַחֹת בִּידוֹ¹⁰⁹ וְאִם לֹא מִיחָה אָסוּר לְהִתְחַמֵּם כְּנִגְדָּה¹¹⁰ וְאִם
3 חָמֵם בֵּית הַחֵרֶף מַעְצָמוֹ בְּשֻׁבִּיל יִשְׂרָאֵל מַעְצֵי יִשְׂרָאֵל אָסוּר לִכְנֵס בּוֹ פְּדִי לְהִתְחַמֵּם¹¹¹ אָבֵל אִם הוּא דָר בּוֹ
4 אֵין צָרִיךְ לְצֵאת מִמֶּנּוּ^{[R]112}:

חלק ב סימן רעו דיני נר שהדליק הנכרי בשבת סעיף טו

הלכתא רבנא

- במקום צער גדול¹⁰⁷, והוא הדין לכבות תנור חימום כשאינו סובל החום ואין לו מקום אחר ללכת אליו¹⁰⁸.
נ] כדי להתחמם - אסור להכנס כדי להתחמם אפילו חיים הבית מעצי הנכרי¹¹¹, אבל לצורך אחר מותר

ציונים והוספות

- (107) בסימן שיג סי"ז משמע שבמקום שיש צער מחום כגון בסעודות גדולות התיירו שבות דשבות, והדלקת מזגן נחשבת כשבות דשבות.
ומקום צער גדול הוא כשאינו יכול לשבת וללמוד מפני החום, או שאינו יכול לישן שנת הלילה, אבל אם הוא לתענוג בעלמא או לשנת הצהרים - אין להקל, שהרי יכול לוותר על שינה זו.
ולהעיר שבמקום שהתירו הפעלת המיזוג הוא גם במקום שנדלקות נורות בקרה בשעת ההפעלה - משום שאין בנורות אלו איסור דאורייתא, ועוד שהוא פס"ר שהתירו בנכרי.
(108) ואפילו הוא תנור של גז, מכל-מקום הוי שבות דשבות שהתירו במקום מצוה או צער גדול (שו"ת נשמת שבת ח"ה סי' סג).
וראה שם סימן עז שהתיר גם להפעיל ע"י נכרי לצורך חולה מכונה המייבשת את האויר, או מכונה המוציאה אדים חמים.
- (109) כדלעיל ס"ג. וראה במצויין לעיל שם ובס"ה, מסקנת רבינו במהדורא בתרא, שאם הוא כדי שהישראל יהנה ממלאכה זו בשבת צריך למחות אף כשעצים של נכרי, ואם הוא רק מוסיף על המדורה אין צריך למחות אף כשהעצים של ישראל, שבוה תלוי גם אם מותר להתחמם כנגדו (שלמהדו"ב איסור ההנאה תלוי באיסור המחאה).
(110) אם מיחה בנכרי ולא השגיח בו - מותר להתחמם כנגדה (לעיל ס"ג וס"ה וסי"א).
(111) אף שאין צריך למחות בו בעצי הנכרי - מכל-מקום אסור ליהנות (ולמהדו"ב צריך אפילו למחות בו).
(112) כדלעיל ס"ב.
(113) בשו"ת הר צבי או"ח א סימן קפה התיר משום שלא שייך שיהיה כאן ריבוי, ואינו דומה למדורה אלא לגז, אמנם אם ישראל (המחלל שבת לע"ע) הדליק את החימום, אסור ליכנס לחדר זה או להתקרב אל גופי החימום על מנת ליהנות מהם.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **כג** להחליף משכונ לנכרי בשבת יתבאר בסי' שכ"ה:
2 **כד** הלוקח בית או שדה בארץ ישראל מן הנכרי מותר לו
3 לומר לנכרי לכתוב לו שטר מכירה בשבת אם הנכרי
4 הולך לדרכו בשבת ומעלהו בערכאות שלהם לחתום לו
5 שאמירה לנכרי בשבת אינה אסורה אלא מדברי סופרים
6 ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו אף על פי שגזרו בשאר
7 מצות:
8 **כה** מי שאבדה לו אבידה מותר שיכריזו בשבת שמי
9 שיודע בה יבא ויגיד ואפילו האבידה היא דבר שאסור
10 לטלטלו בשבת מפני שהשבת אבידה מצוה ולומר למי
11 שיודע ממנה ששיבנה אמירה זו מחפצי שמים שמותרים
12 בשבת (ונהגו להכריז גם על אבידת נכרי מפני דרכי שלום
13 שאנו מצווין מדברי סופרים להתנהג עמהם בדרכי שלום
14 והרי זה כעין מצוה כמ"ש בסי' שכ"ה):
15 **כו** אם מותר להחרים או לנדות בשבת או להתיר הנדוי
16 והחרם יתבאר בסי' שמ"א:
- 17 **כז** אסור להכריז בשבת על קרקע הנמכרת שכל מי שיש
18 לו זכות עליה יבא ויגיד ואם לאו יאבד זכותו מפני
19 שמה שאומר ואם לאו יאבד זכותו הוא כדן את הדין ואין
20 דנין בשבת ואף אם מכריז סתם כל מי שיש לו זכות יבא
21 ויגיד שאינו כדן את הדין אף שיש תקנה בעיר שאם לא
22 יגיד בטל זכותו מכל מקום אסור משום ודבר דבר אלא
23 שבמקום שנהגו להקל להכריז סתם אין למחות בידם כי יש
24 מקום לומר שזהו כצרכי רבים שמותר לדבר בהם בשבת
25 שכל דבר שהוא תיקון המדינה והוא מזדמן תדיר נקרא
26 צורך רבים כיון שהוא מזדמן תדיר ומטעם זה נקראו הדינין
27 צורכי רבים לענין חולו של מועד כמ"ש בסי' תקמ"ה ומה
28 שאין דנין בשבת הוא משום שהוא שבות גמור כמ"ש בסי'
29 של"ט ולא התירו שבות גמור לצרכי רבים אלא הדיבור
30 בלבד כמו שנתבאר למעלה אבל במקום שאין שם מנהג זה
31 אין לנהוג כן לכתחילה:
32 **כח** אסור להכריז בשבת אצל מי שיש יין למכור אם הוא
33 מקום שהיין מצוי בו הרבה שאין צורך מצוה בהכרזה

25 אפילו בעשיית מלאכות גמורות אם יצטרך להן.
 26 ולא אמרו שאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך אלא
 27 כשחבירו פשע בזה וע"י פשיעתו בא לו האונס אח"כ כגון
 28 שהדביק פת בתנור בשבת ונזכר קודם שתיאפה שאף
 29 שמותר לו לרדות מן התנור כדי שלא יבא הוא לידי איסור
 30 חמור ממנו אסור לאדם אחר לרדותה כדי שלא יבא חבירו
 31 לידי איסור חמור של אפיית הפת בשבת כיון שחבירו פשע
 32 במה ששכח והדביק פת בתנור בשבת אבל כאן זה שהנכרים
 33 רוצים לאנסו לצאת מכלל ישראל לא פשע מאומה.
 34 אבל אם אין רוצים להוציאו מכלל ישראל אלא שאונסים
 35 אותו לעבור עבירה אחת אפילו לעבור עבודה זרה ואח"כ
 36 יניחוהו להחזיק דתו אין מחללין עליו שבת באיסור של
 37 תורה בשביל הצלתו (בין הוא בעצמו בין אחרים) מפני
 38 שלא ניתנה שבת לרחות אלא בשביל פיקוח נפש ולא
 39 בשביל הצלת עבירה חמורה ממנה אבל לחלל שבת
 40 באיסורי דברי סופרים מותר (אפילו לאחרים) כיון שהוא לא
 41 פשע (ואפילו אם אין רוצים לאנסו לעבודה זרה אלא לעבור
 42 על מצות לא תעשה אחרת של תורה אבל בשביל מצות
 43 עשה אין דוחין שבות כמ"ש בס"י תקפ"ו).
 44 וכל זה ביחיד אבל להציל רבים מעבירה (חסר).
 45 (עיין סוף סי' תקפ"ו ותרנ"ה בט"ז וצ"ע בכה"ג):

חלק ב סימן שו באיזה חפצים מותר לדבר בשבת טעמים כג"כ

1 זו ואסור משום ודבר דבר אבל במקומות שאין היין מצוי
 2 כל כך מותר להכריז עליו בשבת שזהו צורך מצוה לקנות
 3 יין לקידוש ולכבוד היום ובלבד שלא יזכיר סכום מעות
 4 שזהו אסור אפילו לצורך מצוה אלא אם כן מכריז קודם
 5 ברכו וטוב לנהוג כן לעולם להכריז קודם ברכו ושאר משקין
 6 אסור להכריז כלל אחר ברכו בשבת אפילו בלא סכום מעות
 7 כיון שאין בהם צורך מצוה אלא אם כן מכריז קודם ברכו:
 8 **כט** מי שנודע לו בשבת שהוציאו נכרים את בתו מביתו
 9 להוציאה מכלל ישראל מצוה לשום לדרך פעמיו
 10 להשתדל להצלתה ויצא אפילו חוץ ל"ב מיל ואפילו אם
 11 יצטרך לעשות מלאכה גמורה להצלתה ואפילו אם הוא ספק
 12 אם יצילנה מפני שענין זה הוא כפיקוח נפש שמחללין
 13 השבת אפילו בספק הצלה שאין לך פיקוח נפש יותר מזה
 14 שלא תצא מכלל ישראל ותחלל שבתות כל ימיה ומוטב
 15 לחלל עליה שבת אחת משתחלל היא שבתות הרבה
 16 שמתעם זה ג"כ מחללין שבת בשביל פיקוח נפש שאמרה
 17 תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה
 18 (ולפיכך אף אם הבת היא קטנה שאינה מחוייבת עדיין
 19 במצות יחלל עליה להצילה שלא תחלל שבתות הרבה
 20 כשתגדיל שמתעם זה מחללין שבת לפיקוח נפש הקטנים).
 21 ואם אינו רוצה להשתדל בהצלתה בחילול שבת כופין אותו
 22 והוא הדין אם אינה בתו אלא בת או בן איש אחר אע"פ
 23 שאינו קרובו ויש יכולת בידו להשתדל במצוה זו אע"פ
 24 שהוא ספק אם יציל כופין אותו להשתדל בכל מה שאפשר

לקוטי תורה

18 **דהיינו שאהבה מסותרת שבלב כל אחד ואחד**
 19 **מישראל היא בהעלם ובהסתתר, ובבחינת שינה.**
 20 בחינת "אברהם" שבכל אחד היא מדת האהבה
 21 - שזוהי מדת אברהם שקראו הקב"ה "אברהם"
 22 אוהבי"; ובכל אחד ואחד מישראל, יהי' מי שיהי',
 23 יש בנפשו פנימה מדת האהבה לה'.
 24 כלומר:
 25 בתוך כל אדם מישראל חקוקה אהבה טבעית
 26 להקב"ה, כמו אהבת בן להוריו שאינה אהבה
 27 הנולדת על ידי התבוננות (כמו: בטובות שהוריו
 28 עושים עבורו), אלא אהבה טבעית החקוקה בלבו,
 29 ונקראת "אהבה עצמית", כלומר, שהבן קשור עם
 30 הוריו בכל עצמותו ומהותו להיותם "עצם אחד"
 31 ("עצמי ובשרי"), וקשר זה הוא יסוד האהבה
 32 שביניהם; וכך יש לבני ישראל אהבה טבעית
 33 להקב"ה, כי נשמות ישראל הן "חלק אלקה ממעל
 34 ממש", היינו שקשורות עם אלקות בעצם מהותן.
 35 אלא שאהבה זו היא "אהבה מסותרת", כי אף

1 **ולהבין ענין התפלה.**
 2 ויש להקדים תחילה ביאור ענין עבודת
 3 התפילה ("מדת לילה") - היינו, ביאור ענין
 4 הדביקות באלקות הנפעל על ידי התפילה.
 5 **דכתיב וישכם אברהם בבקר.**
 6 אמרו חז"ל אברהם אבינו תיקן תפלת שחרית,
 7 שנאמר "וישכם אברהם בבוקר".
 8 והנה, הפירוש הפשוט בזה הוא, שאברהם
 9 אבינו השכים בבוקר כדי להתפלל תפלת שחרית;
 10 אבל לפי הביאור הפנימי, הכתוב מלמדנו את ענינה
 11 ותוכנה של תפלת שחרית.
 12 פירוש: בלב כל אחד ואחד מישראל, יש
 13 בחינה ומדה של אברהם אבינו אלא שהיא בבחינת
 14 "שינה", ובכל בוקר בתפלת שחרית היא עת רצון
 15 וזמן מסוגל ומוכשר לעורר אותה משינתה.
 16 **[ופירוש ענין בחינת אברהם שאותה צריך כל אדם**
 17 **לעורר בנפשו בתפלת שחרית:]**

40 כל ענינה של תפלת שחרית ("תפלת אברהם"),
41 להעיר ולעורר את האהבה המסותרת שבלב.

42 וענין ה"שינה" של אהבה זו הוא כמו למשל
43 אדם הישן, שהמחשבה שלו היא בבחינת
44 הסתלקות למעלה מהמוח, ואינה מלובשת
45 במוחו כלל, ולכן החלומות הם דמיונות בלבד.

46 אבל בחקיצו נכנס המחשבה זו בתוך המוח,
47 ומלובשת בתוך מוחו לחשוב בהם כרצונו,
48 משא"כ בחלום אין בו בחירה ורצון כלל.

49 ענין ה"שינה" של אהבה מסותרת זו להקב"ה,
50 הוא בדוגמת ענין השינה כפשוטו.

51 בעת השינה כל כחות הנפש מסתלקים מן הגוף,
52 אלא שאינם מסתלקים לגמרי ח"ו (כמו בעת המיתה)
53 אלא הם כמו "מרחפים" למעלה מן הגוף, בבחינת
54 "מקיף".

55 כלומר:

56 כשאדם ער, כחות נפשו פועלים באברי הגוף
57 (כמו - כח הראי' בעין; שמיעה - באוזן, וכיוצא
58 בזה בשאר כחות הנפש) באופן כזה שהכח הוא
59 "בהתלבשות" באבר, פירוש, שהכח נרגש ונתפס
60 בתוך האבר עד שאי אפשר להפריד ביניהם.

61 משא"כ בעת השינה, כחות הנפש מתעלמים מן
62 האברים והם רק בבחינת "מקיף" עליהם מלמעלה,
63 ולכן אין הכחות והאברים פועלים פעולתם באופן
64 מסודר כו'.

65 ולדוגמא - בכח המחשבה של הנפש, שממנו
66 באות כל המחשבות במוחו של אדם, הנה בשעה
67 שהוא ער יש לו בחירה לחשוב במוחו רק מחשבות
68 כאלו שהוא רוצה בהן, והמחשבות עצמן מסודרות
69 כראוי, כי כח המחשבה "מלובש" במוחו ופועל על
70 ידו כאדם העושה בתוך שלו.

71 משא"כ בשעת השינה, כשכח המחשבה הוא
72 "למעלה מהמוח", ואינו שולט על מוחו, אין האדם
73 מסוגל לחשוב במוחו מחשבות מסודרות, ואינו
74 בעל בחירה על מוחו לבחור איזה מחשבות הוא
75 רוצה לחשוב - אלא כל מחשבותיו בעת השינה הן
76 רק חלומות אשר שוא ידברו ואינם אלא דמיונות,
77 עד שניתן "להרכיב ב' ענינים הפכיים כמו ספינה
78 רצה באור".

1 שנמצאת בכל אדם בנפשו פנימה, מכל מקום היא
2 "מסותרת" בלבו, ואינה נרגשת בגלוי בכל עת, לפי
3 ש"היא בהעלם ובהסתור ובבחינת שינה".

4 וצריך לעוררה משינתה.
5 וזהו עיקר עבודת האדם בתפלתו, לעורר אהבה
6 זו מ"שינתה" (על ידי התבוננות בגדולת ה',
7 כמבואר לקמן).

8 כמו שכתוב אם תעירו ואם תעוררו את האהבה
9 עד שתחפץ, שיש זמן ועת לחפיצה ותשוקה של
10 אהבה מסותרת הנ"ל.

11 וזהו שנאמר "השבעתי אתכם וגו' אם תעירו
12 ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ":

13 לפי פשוטו, הכתוב מדבר על התעוררות וגילוי
14 אהבת הקב"ה לבני ישראל בעת שהקב"ה ירצה
15 ו"יחפץ" לגאלם מגלותם;

16 אך לפי הפירוש הפנימי, כוונת הכתוב היא
17 להתעוררות אהבתם של ישראל לאביהם שבשמים,
18 ועל זה אומר "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה
19 עד שתחפץ", פירוש, האדם צריך להעיר ולעורר
20 את האהבה הזאת לה' (כיון שמצד עצמה היא
21 "מסותרת" ובבחינת "שינה");

22 אמנם, לא ניתן להעיר אהבה זו "עד שתחפץ",
23 כלומר, עד שיגיע הזמן והעת "לחפיצה ותשוקה
24 של אהבה מסותרת" זו - כי בכל יום ויום יש זמן
25 מיוחד שהוא מוכשר ומסוגל להתעוררות האהבה
26 הטבעית להקב"ה.

27 רחיינו בשחרית.
28 מבואר בזהר שבכל יום ויום בעת הבוקר היא
29 עת רצון למעלה, שמתעוררים חסדים העליונים,
30 ולכן בשחרית הוא הזמן המסוגל "לעורר" את
31 ה"אהבה המסותרת" משינתה.

32 וזהו וישכם אברהם בבקר.
33 וזהו התוכן הפנימי בכתוב "וישכם אברהם
34 בבוקר" - שבכל בוקר מתעוררת ("משכימה")
35 ומתגלית מדת החסד שהיא מדתו של אברהם,
36 הנקראת "בוקר דאברהם"; וגילוי מדת החסד בזמן
37 זה נותן כח לכל אדם לעורר את האהבה המסותרת
38 שבלבו.

39 ולכן למדו חז"ל מכאן תפלת שחרית, כי זהו

40 והעברה בעלמא על המות, ואינו מלובש ונכנס
41 בתוך מוחו.

42 היות שהאמונה לא נכנסה בתוך פנימיות מוחו,
43 אלא רק מרחפת עליו (כמו מחשבות האדם בעת
44 החלום), לכן אין בכוחה למנוע אותו מלעבור על
45 איסור הגניבה; ולא זו בלבד, אלא שהוא משתמש
46 באמונה זו עצמה לעשות דבר שהוא היפך רצונו
47 יתברך, אף שיש בכך סתירה מיני' ובי'!

48 והיינו לפי שהאמונה רק "מרחפת" עליו, והרי
49 היא כמו החלומות בעת השינה שניתן לחבר בהם
50 שני הפכים בחדא מחתא.

51]שינה" רוחנית זו הגורמת להנהגה של "גנבא
52 אפום מחתרנא רחמנא קריא", יכול כל אחד למצוא
53 בעצמו, לפי ערכו ומהותו; כגון, כאשר אדם עוסק
54 בעניניו הגשמיים וטרוד ומתייגע בהם כל כך עד
55 שאינו מוצא פנאי לקביעות עתים לתורה, ולפעמים
56 גם אינו מתפלל בציבור, ואעפ"כ הנה עומד הוא
57 ומבקש את ברכת הוי' שיצליח בעניניו - הרי אין זה
58 אלא לפי שההשגה באלקות היא אצלו רק בכללות,
59 ובבחינת מקיף בלבד.

60 וכמו שהוא בבעל עסק, כמו כן יכול גם יושב אהל
61 למצוא בעצמו ענין זה של "שינה" רוחנית - שמחד
62 גיסא הוא מאמין שהתורה היא חכמתו ורצונו של
63 הקב"ה, ואם כן כל ההצלחה בהשגת התורה תלוי' רק
64 בהקב"ה שהוא הנותן לו כח לעשות חיל בלימודו;
65 ומכל מקום כשמצליח בלימודו בפועל, הרי הוא
66 מתפאר בזה, או באופן גרוע יותר - שלומד על מנת
67 להתפאר, עד שלפעמים יטה את הענין, ובלבד שתהא
68 ידו על העליונה.

69 וכן יש אנשים שבגלל טרדתם ועסקם בתורה הרי
70 הם עוברים לפעמים על דין בשולחן-ערוך, ועכ"פ
71 מונעים את עצמם מלעסוק בתפלה באריכות, ומכל-
72 שכן מלהתבונן בגדלות ה' לפני התפילה.

73 והסיבה לכל זה היא מפני שחושב שהתורה
74 שלומד היא "תורתו", תורה שלו, וצריך לחדש בה
75 בשכל אנושי שלו, ולכן מונע עצמו מענינים הנ"ל כיון
76 שדרוש על זה משך זמן, והרי הוא זקוק לזמן זה כדי
77 שיוכל לחדש בתורה;

78 אבל אם הי' לומד תורה מפני שהיא חכמתו
79 ורצונו של הקב"ה, אזי הי' מבין שלא יתכן שענינים

1 כמו כן הענין באהבה זו כשהיא בבחינת שינה.
2 וכך הוא בנמשל באהבה זו המסותרת, דאע"פ
3 שהיא נמצאת בנפש האדם תמיד ואף משפיעה
4 עליו, מכל מקום אינה "נכנסת" בתוך הלב אלא
5 נשארת בבחינת "מקיף" עליו מלמעלה, ולפיכך
6 אופן ההשפעה והפעולה שלה הוא על-דרך ענין
7 המחשבות והדמיונות שבזמן החלום - דהיינו:

8 אף שזוכר את ה' בלבו, ויודע דרך כלל שמלא
9 כל הארץ כבודו, מכל מקום יכול לעשות דבר
10 עבירה שהוא נגד רצונו ית', ואפילו באותה
11 שעה.

12 מצד אחד אהבה זו משפיעה על האדם שיזכור
13 את ה' בלבו תמיד, כי סיבתה של אהבה זו היא
14 הקשר ה"עצמי" בין הנשמה לאלקות (כמו הקשר
15 בין בן להוריו כנ"ל), ולפיכך בכל מצב יש לכל
16 אדם מישראל אמונה בה' (וכל בני ישראל הם
17 "מאמינים בני מאמינים"), ויודע אשר מלא כל
18 הארץ כבודו ואי אפשר להסתתר מפניו יתברך;

19 אבל מכל-מקום יתכן מצב שבו "זכירה" זו
20 אינה נכנסת לתוך פנימיות מוחו ומחשבתו, אלא
21 "מרחפת" על מוחו בדרך דמיון והעברה בעלמא,
22 ולכן אינה פועלת עליו במדה כזו שבגללה ימנע
23 מלעשות דבר עבירה שהוא נגד רצונו ית', אלא
24 באותה שעה עצמה שזוכר את ה', הרי הוא עלול
25 להתנהג ח"ו היפך רצון השם.

26 כמאמר רז"ל גנבא אפום מחתרנא רחמנא
27 קריא, שיצליח בגנבתו.

28 אמרו רז"ל שגנב העומד בפי המחתרת
29 ומתכוון לגנוב, קורא ומתפלל להקב"ה שיצליח
30 בגניבתו. הרי שהגנב מאמין בהקב"ה וביכולתו,
31 ובגלל אמונה זו הוא מתפלל להקב"ה שיצליח
32 בגניבתו, היינו שהוא מכיר במציאותו של הקב"ה
33 ויודע שההצלחה (או העדר ההצלחה) שלו תלוי'
34 בהקב"ה;

35 ולכאורה, כיצד יתכן שבשעה זו גופא שזוכר
36 את ה' ואף מתפלל אליו, יעשה דבר עבירה נגד
37 רצונו ית' ויגנוב?

38 [אלא הטעם:]

39 והוא מפני שאין זכירה זו אלא דרך דמיון

27 יש השפעה גדולה על המדות שכלב, והמדות
28 נגררות אחרי השכל; וכפי שרואים במוחש באהבת
29 אב לבנו, למשל, שהיא נטועה עמוקה בלב האב,
30 ומכל מקום, אם הבן נמצא במרחקים במשך זמן
31 ארוך, יתכן שרגשי האהבה שכלב יחלשו ויתעממו,
32 וכדי לחזור ולעוררם צריך האב להתבונן היטב
33 במוחו ומחשבתו אודות בנו אהובו, וככל שיעמיק
34 יותר במחשבתו אודות בנו, כך תתעורר יותר
35 האהבה הטבעית שכלבו לבנו אהובו.

וכן הוא בנדון דידן:

37 כדי לעורר משינתה את האהבה לה' המסותרת
38 בלב האדם, צריך האדם להתבונן היטב במוחו
39 אודות מציאות הא"ל ורוממותו ועל ידי זה יתעורר
40 בו "הקשר העצמי" לאלקות החקוק בלבו.

41 ומדייק רבינו שצריכה להיות התבוננות דוקא,
42 היינו שלא די בהבנה והשגה בלבד, אלא דרושה גם
43 התבוננות, שענינה - לקשר שכלו בענין אלקי
44 "בחוזק ובהתמדה" ובהעמקת הדעת, "עד שתהא
45 מחשבתו מקושרת בה' בקשר אמיץ וחזק כמו שהיא
46 מקושרת בדבר שרואה בעיני בשר ומעמיק בו
47 מחשבתו" - שרק אז, האהבה לה' (היינו ה"קשר
48 העצמי" שלו להקב"ה כנ"ל) "חודרת" לתוך מוחו
49 ולבו (ולא נשארת בבחינת מקיף").

50 ובזה גופא - לא די בהתבוננות אחת בגדלות
51 ה', אלא צ"ל "התבוננות רבים", כלומר, על האדם
52 להתבונן בכל הענינים הרבים של גדלות ה'
53 המתוארים בפרטי מזמורי התפלה.

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק א

1 שצונו הקב"ה לעשותם כדי להתכונן כדבעי קודם
2 התפילה, היינו ללמוד חסידות, לטבול במקוה וליתן
3 צדקה [כמבואר בלקוטי תורה] - יהיו מניעה מלימוד
4 התורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה.

5 אלא הוא מונע את עצמו מכל זה לפי שהאמונה
6 שלו היא בבחינת "מקיף", על-דרך גנבא אפוס
7 מחתרתא רחמנא קריא].

8 וצריך האדם לעורר את האהבה משינתה,
9 ולהכניסה בתוך מוחו ומחשבתו.

10 וזהו כל ענין עבודת התפילה, "לעורר את
11 האהבה משינתה", היינו שהאהבה לה' תתגלה
12 ו"תיכנס" "בתוך מוחו ומחשבתו" באופן פנימי,
13 כאדם ער שהמחשבות שלו מלוכשות בפנימיות
14 מוחו כנ"ל (ולא באופן של חלום ודמיון בלבד).

15 [וכיצד מעוררים את האהבה? -]

16 על ידי התבוננות רבים מהתחלת התפלה עד
17 קריאת שמע.

18 הזמן המיוחד להתעוררות האהבה לה' בלב
19 האדם הוא בעת קריאת שמע, באמירת "ואהבת את
20 ה' אלקיך";

21 אך כדי שבשעת ק"ש תהי' האהבה מורגשת
22 בפנימיות המוח והלב, האדם צריך להתכונן לכך
23 על ידי התבוננות מרובה בפרטי הענינים שאומרים
24 "מהתחלת התפילה עד קריאת שמע".

ליתר ביאור:

26 הקב"ה יצר את נפש האדם כך שלשכל שבמוח

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

9 של היש. הוא למטה מבחי' אין דיש האמתי. מטעם
10 המובן מכל המשלים הנ"ל וד"ל. ובכ"ז יובן ענין הנ"ל.
11 במ"ש כי אל דעות ה' כו'. ב' דעות. א' בחי' דעה
12 עליונה. איך דקמיה כולא כלא וכאין חשוב. שזהו מיש
13 לאין כנ"ל. דהיינו מבחי' היש האמיתי. שהוא בחי'
14 עצמותו ומהותו ממש. ומה שנמשך הארה בעלמא
15 להיות בבחי' סובב וממלא כלא וכאין כו'. ואמנם הגם
16 שבחי' הארה זו נקר' אין לגבי השתלשלות העולמות

1 (כו) ועוד משל ד' והוא מענין התהוות הטפה רוחניית
2 במוח שנק' אין של היש הולד הנולד
3 ומצטייר ברמ"ח אברים כו' והוא כלא חשיב לגבי כח
4 העצמי שבנפש. שמשם נמשך טפה זו במוח. שבכח זה
5 להמשיך ולהוליד עד אין שיעור כו' וד"ל:

6 וכן הוא בענין התהוות השכל מלמעלה מן השכל.
7 שנק' נקודה כאין. כמ"ש והחכמה מאין תמצא
8 כו'. אבל אין זה שממנו נמצא החכמה ליש. שנק' אין

14 כלא וכאין. לפי שזה הבטול דאין משום דקמיה כלא
15 וכאין ה"ז מצד עצמות אא"ס דוקא משא"כ בחי' אין
16 לגבי היש. מאחר שהוא בצמצום רק לפי ערך התהוות
17 היש בלבד (ומלבד זה המה ב' הפכים:
18 דאין דיש הוא בבחי' בטול דכלא כו'. ואין ליש. הרי
19 נמשך להיות בבחי' יש. ולא נק' אין רק להמקבל
20 כו') וזהו ב' דעות הפכיים. דעה שאצל המשפיע שהוא
21 מיש האמיתי לאין. ודעה דמקבל. שהוא מאין ליש
22 גבולי. וכתוב כי אל דעות. שסובל ב' דעות. משום
23 דקמיה עצמותו כמו שהוא קודם שיבא לכלל ההשפעה
24 לגמרי גם מיש לאין. מאחר שאין ערך כלל אליו:
25 ב' דעות הללו שוין ממש. דהיינו מפני שהמשפיע
26 והמקבל שוין כו' ודל':

שנער הפורים

1 דאבי"ע שנק' יש. ה"ז הענין דומה לענין נביעת המעיין
2 לגבי הנהר כו'. או לקבלת התלמיד כשטריד למבלע
3 ואח"כ משפיע לזולתו כנ"ל. או כמשל הגרעין והטפה
4 כו'. שמבואר למעלה דבבחי' אין זה. יש ב' מדרגות
5 ובחי' אין דכלא חשיב לגבי עצם המשפיע. הרי זה
6 הגבה למעלה הרבה ממה שנעשה אח"כ אין ליש
7 גבולי כו'. וזהו דמיון להבין למעלה בכללות
8 ההשתלשלות שראשית שלהם הוא בחי' החכמה
9 שמאין תמצא. דהיינו מאין ליש גבולי. שהרי מהחכמה
10 ולמטה נמשך בבחי' השתלשלות בבחי' אורות וכלים
11 המגבילים האור כו' עד שמתהווה בחי' גבול ממש
12 כידוע. וא"כ הרי בחי' אין זה אין לו ערך כלל לגבי
13 בחי' אין שלפני עצמותו שהוא מיש לאין. איך דקמיה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

15 ונמנו וגמרו שגדול תלמוד שמביא לידי מעשה, ויובן
16 מזה שתלמוד גדול רק מפני שמביא לידי מעשה שהוא
17 עיקר הכוונה, ומעלת התו' שגבוה מהמצות הוא לפי
18 שהוא המשכת בחי' ח"ע שגבוה מהמשכה שע"י
19 המצות בחי' המדות אבל בשורשם יש מעלה ברמ"ח
20 פיקודין רמ"ח איברי' שהוא עיקר המשכת גילוי אלקות
21 למטה, וזה"ע ועשיתם אתם את"ם כתי' מעלה אני
22 עליכם כאלו עשאוני, ולכאורה צ"ל מ"ש מעלה עליהם
23 כאלו עשאוני הלא הם העושים גופא ומהו מעלה אני
24 עליהם כו', אך באמת פי' ומעלה עליהם כאלו עשאוני
25 שע"י מעשה המצות שישאל עושים את הכלים עי"ז
26 מעלה עליהם כאלו עשאו להמשכת האור אא"ס בהם
27 שע"י כלי המצות שעושים להשראת האור ה"ז דומה
28 כאלו עושים לעצם אוא"ס כביכול כו'.

להבין ענין התומצ"צ שמבואר בלק"א פכ"ג

1 והנה המצות נק' בשם איברים וכן"ל ובאבר יש ג'
2 בחי' בשר וגידין ועצמות, ורוב בנינו של אדם
3 הוא העצמות שהם עצם האדם והגידים הם המקשרים
4 ומחברים את הבשר להעצמות, וככה ג"כ נמצאים
5 במצות ג' בחי' מחשבה דבור ומעשה, והוא ג"כ כוונת
6 המצוה בחי' מחשבה, וברכת המצות בחי' דבור, ועצם
7 המעשה של המצוה, והו"ע ג' מיני אותיות אותיו'
8 המח' ואותיו' הדבור כו', והעיקר הו"ע כוונת המצות
9 נק' בשם עצם, והמעשה עצמה נק' בשם בשר ולבוש
10 וכן"ל שכח המעשה נק' רק בשם לבוש, ואמנם יש
11 מעלה בעצם מעשה המצוה שגבוה ג"כ אפי' ממדרגת
12 התו' והוא לפי שעיקר המכוון הוא במעשה המצות
13 המשכת אא"ס למטה דירה בתחתונים, וזה"ע
14 המחלוקת שבגמ' אם תלמוד גדול או מעשה גדול

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

5 הגילוי כמו שאמרו בים זה אלי כו', וכענין משה נתנבא
6 בזה זה הדבר כו', ובר"ח הוא בחי' גילוי היינו כי
7 הלבנה מקבלת הארה מבחי' שמש הוי' כו', אך כדי
8 שיהי' הגילוי מבחי' שמש הוי' שכינתא עילאה (ע')

1 ומעתה יובן ענין ר"ח שהוא ג"כ בחי' גילוי שנק' זה
2 כמ"ש החדש הזה וכמ"ש ביום הזה באו
3 מדבר סיני וארז"ל שהי' בר"ח נא' כאן הזה ונא' החדש
4 הזה כו', והיינו כי ר"ח נק' זה להיות כי זה רומז לבחי'

13 יפתח, ביום השבת וביום החדש דוקא יפתח להיות כי
14 בשבת ובר"ח מאיר מבחי' שמש הוי' כו', וזהו
15 שאומרים בשבת לשמש שם אהל בהם והוא כחתן
16 יוצא מחופתו, פי' אהל הוא בחי' מל' בחי' ש' אלקי'
17 המסתיר על בחי' השמש הוא בחי' שמש הוי', וכדי
18 שיהי' בחי' שמש הוי' יוצא כחתן הוא בחי' חות דרגא
19 צ"ל נמשך כח לזה מחופתו בחי' החופה שעל כל כבוד
20 כו', דהיינו בחי' פונה קדים הנ"ל, ואומרים זה בשבת
21 לפי שבשבת הוא גילוי שם הוי' כו', וזהו ג"כ ענין
22 משארז"ל על ר"ח שאמר הקב"ה הביאו עלי כפרה על
23 שמיעטתי את הירח, פי' עלי היינו כמו על הוי' והיינו
24 בחי' הפונה קדים כו'.

שלוש פנמים בשנה

בס"ד. (ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, ל"ב).

1 בפרד"ס בעה"כ פך"א) בסיהרא בחי' שכנתא תתאה
2 צ"ל נמשך כח לזה מלמעלה, והיינו שכדי שיהי' יחוד
3 שמשא וסיהרא צ"ל נמשך כח לזה מבחי' הגבוה יותר.
4 וזה מ"ש שער החצר הפנימית הפונה קדים סגור יהי'
5 ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש
6 יפתח, פי' הפונה קדים כי קדם הוא למעלה מבחי'
7 ראשית כי כשיש ראשית יש שנית ושלישית והיינו
8 בחי' ע"ס שחכ' היא ראשית ההשתל', אבל בחי' קדם
9 הוא למעלה מע"ס והיינו בחי' כתר כו', וכדי שיהי'
10 יחוד שמשא וסיהרא נמשך מבחי' קדם, וזהו סגור יהי'
11 ששת ימי המעשה כי בששת ימי המעשה הוא בחי'
12 הסתר והעלם כנ"ל, וביום השבת יפתח וביום החדש

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

כג.

המשל מאות ב' שנפרדה מתיבת ברוך, והנמשל
בספירות הגנוזות שנפרדו על ידי הצמצום ונעשו
בבחינת מציאות ובמיעוט אור.

למדנו בפרק הקודם כי הספירות הגנוזות לפני הצמצום
מאוחדות ומעורבות זו עם זו, וכשירדו לאחר הצמצום
הרי הם נמשכו באופן שכל אחת הופיעה בפני עצמה,
ולכן האור התמעט. הנה על ענין זה מביא הרבי נ"ע משל:
והמשל בזה כמו בקיבוץ וצירוף ג' או ד' אותיות יחד
נעשה מהם תיבה - מילה אחת אשר היא - התיבה כלי
להשכלת איזה ענין שהשכלה זו מובנת מתוך אותיות
אלו, זה יהיה משל לספירות הגנוזות המעורבות יחד
לפני הצמצום.

על דרך משל תיבת ברוך שבצירוף ד' אותיות יחד מושג
ומושכל בזה ענין ברכה שהוא - כלומר משמעות הברכה
בפשטות היא שמברכו איש שיגדל ויתרבה טובו וחיוו
הרי זה השכלת ענין ממש.

לפני שהרבי נ"ע מפרט את המשל בזה לעשר הספירות
הגנוזות, הוא מסביר בקצרה את המשמעות הפנימית
של ענין הברכה על פי הסוד:

ונבי ברכה העליונה - כלומר כשעוסקים בברכה

העליונה שנמשכת מלמעלה, הרי מרומז שרש ומקור
הברכה בתיבת ברוך וכמו שכתוב בתיקוני זוהר⁴⁵
דתיבת ברוך ראשי תיבות ראש ומקור כל ברכה, והיינו
שרש הברכה שנמשך מבחינת הכתר כו', - שכתו, הוא
המקור הקדום של ענין הברכה, שעניינה באופן כללי
המשכה למטה.

וכוהר פרשת עקב דף רע"א עמוד א' מבאר באופן אחר
דברוך הוא בחכמה ובדרך כלל הוא בחינת יסוד אבא
- כלומר כח ההשפעה של החכמה, כי יסוד זה כח
ההשפעה, וענין הברכה היא ההשפעה למטה של דרגת
החכמה, וכמו שכתוב במאורי אור⁴⁶.

ויש הפרש בין תיבת ברוך לשון זכר לתיבת ברכה לשון
נקבה, דאיהו (- הוא) ברוך עניינו הוא בחינת יסוד אבא
- כלומר כח ההשפעה של החכמה, הנקראת אבא, ואיהי
(- היא) ברכה בחינת יסוד אימא - כלומר כח ההשפעה
של הבינה, הנקראת אמא,

ויש הפרש בין ברוך דברכת השחר שאומרים בבוקר
וברכת המצות שמברכים לפני עשיית מצוה וברכת
הנהנין שמברכין לפני שנהנין מהעולם הזה, כמו אכילה,
שהן מלמעלה למטה - כלומר שממשיכים את השפע
מהעולם העליון לעולם הזה, וברכת העמידה מלמטה

45. קכ, ב.

כ"ז ק"ל גם יסוד ועיר נק' ברוך גם היכל ק"ק נק' ברוך כי כל היכלות
תתאין נכללו בו גם ברוך עם האותיות גי' ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן.

46. מערכת אות הבי"ת, סעיף לט, וזה לשונו: ברוך נק' יסוד
אבא המיוחד תוך יסוד אימא ונק' שביל ונתיב דאעיל בה וברוך גי' ע"ב

7 הרי מכל הנ"ל רואים שבתִּיבַת ברוך יש בזה השכלה
8 גדולה.
9 עד כאן זה היה ביאור קצר על התוכן וההשכלה
10 הטמונה בתיבת ברוך. כעת חוזר הרבי נ"ע למשל
11 מתיבת ברוך לירידת והתגלות עשר הספירות הגנוזות.

שבת פרשת שלח תער"ב

50. וזה לשונו שם (עמוד מ): דהנה עד"מ המבדִּיך את הגפן שעושה מקור ושרש לנטיעה זו ממקום אחר וכן העושה מקור לבריכה של מים ממקור המעין כו' שכל אלה בלה"ק נק' ברוך להיות כי ממנו בא מקור הברכה וההמשכה כו'. וגם למעלה יובן שכדי שיומשך בחי' רדל"א להלביש מאמרות דא"ק כו' צריך שיומשך מהעלם עצמיות א"ק מקור ושרש לזאת ההמשכה עד שתהא אח"כ ביכלת' לבא מההעלם אל הגילוי להיות אמר ויהי העולם וזהו ברוך רדל"א בתחיל' מעצמות א"ק ואח"כ יוכל להיות שאמר כו' ופירוש ברוך בחי' הכתר דעתיקא. וכן פי' ברוך הוא הנה פי' הוא בחי' ההעלם דא"א שהוא שרש הנאצלים כנ"ל. ופי' ברוך הוא היינו שיתברך מהעלם עצמיות שיהיה משם שרש להתהוות בחי' העלם זה ענקאר הוא והוא בחי' הכתר דא"א בכלל. ויובן ענין זה למטה בעבודת ה' דהנה הנפש האלקית ידוע שהיא מקבלת גילוי אור אלקי מבחינת העלם אור אלקי נקרא מה שבא בבחי' הגילוי בפש בשם ברוך כמ"ש ברוך ה' מן העולם ועד העולם כו' כי דוע. ולכאורה ענין ברוך זה הוא היפוך לענין ופי' ברוך בדרך הקבלה למעלה בסדר ההשתלשלות שהרי עפ"י דרך הקבלה בחינת ברוך למעלה הוא ענין ומקור העלם הברכ' שמשם נמשך כו' וע"ד העבודה פי' ברוך הוא בחי' גילוי אור למטה. אך הענין הוא דעניהם אמת משום דהא בהא תליא דכאשר יומשך ויתרבה השפע דעצמות אא"ס ב"ה בתוס' מרובה בבחינת הכ"ע שזוהו כפי' חכמי הקבלה במז' ברוך הוא כנ"ל איז ממיילא תתגלה ותתפשט השפע למטה בפש האלקית מן ההעלם לגילוי אור ונקרא ברוך מפני הגילוי כו'. ויובן זה עד"מ מחבית מלאה מים שכאשר תתמלא החבית כולה דוקא איז מתגברים המים שבה ויוצאין ונוטפין לארץ מפי החבית מאחר שנתמלאה עד שאין להם מקום עוד בחבית בהכרח שיצאו מפי החבית למטה. וכענין המאמר אגבירי חזמרא אדקדקי כי היכי דלימרו מלתא דכאשר המשפיע נתמלא ברוב שפע יותר מכפי המדה איז בהכרח שיתגל' ממנו למקבל עד"מ מה שנוטפין מים מפי החבית המלאה ביותר. וכך יובן למעלה דכאשר יצוה ה' את הברכה ממקור הברכות למעלה עד ענקר' ברוך למעלה איז ממיילא בא תמשך מה שיוצא העודף והיותר שלא לפי המדה שנמדד מבחי' קו המדה וכי' ומאיר ובא למטה וזהו שנגעשה בחינת ברוך למטה ע"י בחינת ברוך שלמעלה דזוקא כי הא בהא תליא מטעם משל הנ"ל וד"ל.

1 למעלה שמתפללים ומבקשים מהקב"ה מתוך מצב של
2 'מטה', שהרי המתפלל הוא נמצא במצב שמבקש את
3 צרכיו וחסרונותיו, וכמו שכתוב בפרי עין חיים⁴⁷,
4 ועיין מה שכתב הרמ"ז (רבי משה זכות) בזהר שם⁴⁸
5 ועיין מה שכתוב בלקוטי תורה דיבור המתחיל קא
6 מיפלגי בו/49⁴⁹ ובסידור בפירוש ברוך שאמר⁵⁰,

47. וזה לשונו שער הברכות פרק א': כוונה כוללת, בכל ברכת המצות, או ברכת הנהנין. חוץ מברכת העמידה בלבד, והוא, כי בכלם המשכת השפע מלמעלה למטה, חוץ מחי' ברכות העמידה, שהם להעלותם מ"ן מלמטה למעלה.

48. וזה לשונו שם: לאקרא ברכאן לתתא – שהרי הוא ראש האצילות בכלל גדול שבידו שתחלת הספירות להימנות בכל פרצוף הוא מחכמה ולמטה, כי הוא המוח הראשון המשפיע למטה, אבל כתר נחשב לשל עולם עליון ממנו וא"כ הרקת השפע העצמי הוא מאבא עילאה, ואומרו ברכאן ירמוז לחי' שהם עצמות האור הנשפע ועליהם כתיב ברכות לראש צדיק שה"ס התקבצותם בעטרת היסוד הנקרא ראש צדיק, ואומרו לתתא הוא לזעיר שלעולם הוא למטה מאבא עילאה, משא"כ ביט"ס ות' שדרכן להכנס בתוכו שלכן נקרא מלכא קדישא. וגם ירמוז באומרו ברכאן לב' יסודות דא"א שנקרא ברוך וברכה, ועליהם נאמר ממעמקים קראתי ה' פי' משני מעמקים הומנתיך ועוררתי שרשך ה' שהוא מלכא קדישא.

49. פרשת תזריע כב, ג. וזה לשונו: והנה בתיבת ברוך יש ג"כ שני פירושים. הא' מלשון והמלך שלמה ברוך שהפי' שהוא נתברך והינו שמקבל הברכה עד שנגעשה ברוך. והפי' הב' היינו שהוא ברוך ו"ל מקור הברכות שמברך את הכל וכמ"ש מזה ע"פ לבבתי אחותי כלה. ושני הפי' אמת כי הנה אף על פי שנת' דחכמה נק' ברוך וכמ"ש בפע"ח שיוסד אבא נק' ברוך מ"מ לפענמים נקרא המלכות ברוך וזהו ענין והמלך שלמה ברוך (ועיין בזהר ר"פ בראשית ד"ג סע"א בענין אות ב' דהוא סימן ברכה ובוהר הרקיע שם שהיא בחי' מלכות כו'. וכמ"מ בזהר ר"פ יוגש דר"ה ע"ב ע"פ כי אתה אבינו (ועיין במא"א אות ב' סל"ט וסל"ה ועיין בפ' פקודי דרס"א ע"א ובמקמ"מ שם גבי ברוך)). והוא כפי' הא' דברוך היינו שהוא מתברך ומקבל הברכה וכך המלכות היא מקבלת הברכה וההמשכה מלמעלה והיינו מבחי' חכמה שהוא נק' ברוך כפי' הב' מקור הברכה והיינו ר"ת ברוך ראש ומקור כל ברכה כמ"ש בפרדס בערך ברוך. וכמו בריכה שממשיכים ממנה מים לכל אלא שהבריכה היינו ההמשכה שכבר נמשך מבחי' חכמה ענק' ברוך מקור הבריכה. וז"ש בזהר איהו ברוך ואיהו ברכה. פי' איהו המל' נקרא ברכה שהיא בחי' ממכ"ע מלכותך מלכות כל עולמים איהו היינו יסוד אבא נק' ברוך כי הוא מקור המשפיע בבחי' ממכ"ע.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

1 אהבת בכל נפשך גדולה מבכל לבבך, כי היא מתפשטת בכל הכחות והחושים. אהבת
2 בכל מאדך – בלי-גבול, יציאה מגדר הכחות והחושים. אבל בעצם גם היא מוגבלת, כי
3 האדם מוגבל. אלא שאצלו היא אהבה בלי-גבול, בכל מאדך

4 (ה) וְיִיבֶן זֶה עַל דְּרָךְ מְשָׁל, שְׁנֵי אוֹהֲבִים נֶאֱמָנִים, הָרִי
5 פֶּל אֶחָד מֵהֶם הֵנָּה לִכְבוֹ מְלֵא מֵאֲהָבָתוֹ
6 לְחֵבְרוֹ, וְהֵינִי דְּכָל לִכְבוֹ מְלֵא מֵאֲהָבַת חֵבְרוֹ, וּמִפְּלִ מְקוֹם
7 הוּא רַק פֶּלֶב, שֶׁהִיא פְּלִי אֶל הָאֲהָבָה בְּלִבָּהּ. וְיֵשׁ אֲהָבָה

1 גדולה מזו, שהאֱהָבָה מתפשטת אוֹיף אֵין דִּי כחות פּוֹן־
 2 שְׂכַל רֵאִיָּה וְדבור וּפְעַל וְהַדוּמָה, שֶׁהֵם בְּעֶצְמָם אֵינִם
 3 כְּלִים אֶל הָאֱהָבָה, אָבֵל מַגְדֵּל הָאֱהָבָה מִתְפַּשְּׁטֶת גַּם שָׁם,
 4 וּכְמוֹ שֶׁאֵנוּ רֹאִים בְּמוֹחַשׁ דְּכֹאֲשֵׁר אֶהְבְּתוּ לַחֲבֵרוֹ הִיא
 5 גְּדוּלָּה בְּמֵאֹד אֲזִי מְשַׁכֵּיל בְּשִׁכְלוֹ בְּטוֹכַת חֲבֵרוֹ, וְדַבּוּרוֹ
 6 עִמּוֹ הוּא בְּעֵנֵי, וְגַם כָּל טְרַחַא גְּדוּלָּה בְּשִׁכְלִיל חֲבֵרוֹ הוּא
 7 נִקְל לֹו וְעוֹשֶׂה זֹאת בְּשִׁמְחָה רַבָּה, וְהוּא לְפִי שֶׁהָאֱהָבָה
 8 מִתְפַּשְּׁטֶת בְּכָל הַכּחוֹת וְהַחוּשִׁים, דָּאֶהְבָּה זֹו הִיא גְּדוּלָּה
 9 יוֹתֵר מִכּוֹ שֶׁהָאֱהָבָה הִיא רַק בְּלִכּוּבּוֹ בְּלִכּוּבּוֹ, וּכְמוֹ כֵּן
 10 הוּא בְּעֵבֻדָּה, שֶׁהָאֱהָבָה ד' "בְּכָל נִפְשָׁךְ" הִיא כֹּאֲשֵׁר
 11 הָאֱהָבָה מִתְפַּשְּׁטֶת בְּכָל הַכּחוֹת, וּכְמוֹ הֵרִץ לְדַבֵּר מִצְוָה
 12 שְׁנֵהוּ מִפְּנֵי יָקָר הַמִּצְוָה אֲצִלּוֹ, וְסִבַּת יָקָר הַמִּצְוָה הִיא
 13 מִפְּנֵי אֶהְבַּת הָרִי, וּכְמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר בְּסִפְרָא שֶׁל בֵּינֵינוּ:²⁶
 14 [=בְּסִפְרָא הַתִּנְיָא] כִּי הִמְקִימֵן בְּאַמַּת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שָׁם
 15 הָרִי, וְחִפֵּץ לְדַבְּקָהּ בּוֹ כּו', וּמִפְּלִ מְקוֹם הֵנָּה גַּם הָאֱהָבָה

שבת פרשת תבוא. תרפ"ט

(26) ראה תורה אור מקץ לט, ריש עמוד ד. ספר המצוות (דרך מצוותיך) להצמח צדק קס, ב, ובכמה מקומות.

י. גם בכוחות של.

לקוטי דיבורים

1 הגאון הצדיק הר"ר מנחם מענדל נ"ע מויטבסק -
 2 בעל "פרי הארץ" - היה מתלמידיו הקשישים של
 3 המגיד ממזריטש. הוא היה גאון אדיר בנגלה ובנסתר.
 4 הגאון ר' מנחם מענדל היה מחדש גדול. ברם, את
 5 חידושי התורה שלו בנגלה ובנסתר היה אומר בקיצור
 6 נמרץ. רבנו הזקן - בעל התניא והשו"ע - אמר,
 7 כשהר' מנחם מענדל היה אומר תורה הן בנגלה והן
 8 בחסידות, היו צריכים להחזיק ראש שיוכלו לקלוט.
 9 כשהגאון הצדיק הר' מנחם מענדל התיישב
 10 בהורדוק - מחוז ויטבסק - היו קשישי תלמידי
 11 המגיד ממזריטש, הגאון ר' יששכר בער
 12 מליובאוויטש, רבנו הזקן מליאזנא, הגאון ר' אברהם
 13 מקאליסק, הגאון ר' ישראל מפולוצק, הגאון ר' יוסף
 14 נח מביחוב ועוד, מתכנסים מספר פעמים בשנה אצל
 15 הגאון הר' מנחם מענדל בהורדוק לכמה ימים,
 16 לחזור ולדון בתורות שקיבלו בכתב על ידי שלוחים
 17 ממזריטש.

18 פעם אחת, בשעה שהחבריא קדישא ובראשם
 19 הגאון הר' מנחם מענדל היו שקועים עמוק בתורה
 20 של הרבי, המגיד ממזריטש, נכנס אחד מהחסידים
 21 הרגילים של המגיד ממזריטש - שחתנו ר' זאב היה
 22 אברך למדן וחסיד נלהב - בראש וביללה ומתוך בכיה
 23 סיפר שחתנו זאב מסוכן, הרופא התיאש מחייו.
 24 החבריא קדישא היתה בצער גדול. תוך כדי כך,
 25 קם רבנו הזקן ואמר:
 26 בהיותו אצל הרבי במזריטש, חזר בפניו הרבי,
 27 המגיד ממזריטש, אימרה מהרבי הבעל-שם-טוב:
 28 הבעש"ט אמר: ברכה של ידידים חשובה בשמים
 29 להתקבל יותר מאשר המלצתו הטובה והתעוררות
 30 רחמי שמים של מלאך מיכאל.
 31 החבריא קדישא והגאון הצדיק בראשם עמדו
 32 כולם ממקומם וברכו את ר' זאב בברכת רפואה
 33 שלימה.

ה' תרומה, ב' אדר, ה'תש"ה

יומן כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

[אייר תרנ"ו]

מסיפורי¹⁰² הרא"פ¹⁰³ בשם ר"מ וילענקער¹⁰⁴:

אחד מאזרחי העיר ויטעבסק ור' טובי' [חיים שמו, הי' ממתפללי בית הכנסת של הגביר רי"ל סגל¹⁰⁵, והיה רט"ח¹⁰⁶ איש ישר הולך, שומע בלימודים, ומשתתף בהשיעורים הנלמדים בחול ובשבת קודש ומועד.

נוסף למזגו הישר היה רט"ח אוהב תלמידי חכמים ונוהג בהם כבוד רב, ובכל עת מצוא הי' מהנה אותם יותר מכפי יכולתו, וכאשר היה מזדמן איזה ת"ח עובר אורח, היה מכניסו לביתו, הוא ואשתו היו משרתים אותו, ונותנים לו מהטוב והמשובח הנמצא בביתם.

גם אשת רט"ח בתי' שמה, קנתה לה שם טוב בגודל צדקת טוב לבה ונועם מדותי', כי כל מה שעשתה בצדקה וחסד היה באופן חשאי, מעולם לא דיברה בהטוב שעשתה, ומעולם לא נשמע קולה ברבים, ומעולם לא כעסה, ואף גם לא התאוננה על מרבית דבריהם טענותיהם ודרישותיהם של עניים ומרי הנפש שהיו סובבים אותה מהשכם בקר עד שעה מאוחרת בלילה.

לא הי' ענף של צדקה וחסד אשר רט"ח ובתי' אשתו לא לקחו בהם חלק, הן בממונם והן בגופם, אבל עם זה, הנה עיקר עבודתם הי' לדאוג לחנך יתומים ויתומות, לפרנסם ללמדם אומנות ולהביאם למצב משפחתי, כי חשוכי בנים היו.

במשך יותר על עשרים שנה הנה כבר גידלו הרט"ח ובתי' – בעזרתם של כמה אנשים ונשים – הרבה עשירות – ואפשר גם מאות – יתומים ויתומות, ויביאום למצב משפחתי, ומהם אשר הצליחו ויהיו מראשי המנדבים לקופתו של הרט"ח ובתי'.

כראות הרט"ח ילד נער בחור למדן יודע תורה, הי' נמשך אחריו, ומתנהג עמו באהבה וחיבה ומתרועע עמו, אשר בזה נראה גודל תשוקתו וכיסופו לזכות לבן ולגדלו לתורה. וכאשר הרי"ל סגל שידך את בתו¹⁰⁷ ויקח לו את הוד כ"ק רבינו אדמו"ר הזקן לחתן¹⁰⁸, הנה התדבק הרט"ח אליו בכל לבו נפשו ומאודו, וכאשר הוד כ"ק אדמו"ר הזקן התחיל לפרסם את תורת החסידות, היה הרט"ח מראשי השומעים בלימודיו, ועומד על ימינו של הוד כ"ק אדמו"ר.

באחד משבתות השנה בשנת תקכ"ז¹⁰⁹, אמר הוד כ"ק אדמו"ר¹¹⁰ מאמר ע"פ¹¹¹ והאמין בה'

חסידות חב"ד דור ראשון דור שני" (קה"ת, תשס"ט) ס"ה. סל"ח הערה כט.

(109) רבינו הזקן, בבואו ממעזריטש, אמר מאמרים קצרים (ראה ספר השיחות תש"א ע' 25 ואילך. וראה גם ספר השיחות תש"ו ע' 23. וש"נ).

וראה רשימת מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים על סדר השנים הנדפסת בסוף ספר מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים (קה"ת, תשמ"א) ע' תריא (וע"פ מ"ש בפנים, יש להוסיף מאמר זה לרשימת המאמרים שם).

(110) אדמו"ר הזקן.

(111) לך לך טו, ו.

(102) רשימה זו היא (כנראה) המשך לרשימת היומן דיום א', כ' אייר תרנ"ו (דלעיל ע' 000 ואילך).

(103) החסיד ר' אברהם אבא פערסאן. ראה אודותו לעיל ע' 000. וש"נ.

(104) ראה אודות ר' משה ווילענקער ואודות אחיו ר' זאב וואַלף הנזכר בסמוך – "התמים" חוברת ו ע' ח [רעא, ב] ואילך.

(105) ר' יהודה ליב סג"ל. ראה אודותו – רשימת רבינו "דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" (קה"ת, תשע"א) ע' כ. בית רבי ח"א פכ"ד (נד, ב).

(106) = ר' טובי' חיים.

(107) הרבנית סטערנא. ראה אודותה – בית רבי שם.

(108) ראה רשימת רבינו "אופן ההשתלשלות בהתייחסות

- 1 ויחשבה לו לצדקה, והקשה, הלא אאע"ה הי' לו מס"נ על אלקות וקידש שם שמים בכבשן
2 האש¹¹², מהו הפלא שהאמין בה'. ותירץ, כי תביעתו של אברהם אבינו עליו השלום שיהי' לו
3 בן הוא מס"נ דכבשן האש¹¹³, ועשה זאת לגודל תשוקתו, כי תשוקתו שיהי' לו בן אשר יירש
4 את אופן עבודתו בעבודת ה', ועל זה הובטח לא ירשך זה כ"א כו¹¹⁴. אבל הוקשה לאברהם
5 הלא יצחק הוא בעל בחירה, ואיך יכול להיות בטוח בזה שילך בעקבותיו, וזהו האמונה שהאמין
6 בה'. והסביר, כי הידיעה שלמעלה אינה מכרחת את הבחירה¹¹⁵.
- 7 בעת ששמע החסיד רט"ח את התורה, בכה בבכי' חרישית מקירות לבו בלי נשמע ונראה
8 לעומדים אצלו, ויתפלל בלבו להשי"ת כי לא ישארו ערירים.
- 9 בשנת תקכ"ח נולד לרט"ח ואשתו בתי' בן, מה שהפליא ושמח את כל מיודעיהם – ויקראו
10 לו – עפ"י הוראת הוד כ"ק אדמו"ר – בשם ישראל.
- 11 הרט"ח ובתי' אשתו המשיכו לעשות צדקה וחסד עם יתומים ויתומות, והשי"ת נתן ברכה
12 במסחרם ופרנסתם היתה בריווח, ויחנכו את בנם ישראל בעדת החסידים, וידריכוהו אצל מלמדים
13 טובים, ובהיותו כבן עשרים שנה הנה כבר הי' בין תלמידי רבנו בחדר השני¹¹⁶.

(115) ראה ביאורי הזהר להצ"ח ח"א ע' רסה ואילך. ועוד.
(116) ע"ד סידור החדרים – ראה מאמר "אבות החסידות"
ב"התמים" חוברת ב' ע' נ [עב, ב] ואילך. רשימת רבינו "ויכוח
הגדול במינסק" (קה"ת, תשס"ט) ע' ה. וש"נ. ספר השיחות
השי"ת ע' 400. וש"נ.

(112) ראה פסחים קיח, א. פרקי דר"א פכ"ו. רפנ"ב. ב"ר
פל"ח, יג.
(113) הוא מס"נ דכבשן האש: כ"ה בהעתקה שלפנינו. ואולי
הכוונה שעצם התביעה היא מס"נ, ע"ד המס"נ דכבשן האש.
(114) לך לך שם, ד. והמשך הכתוב: כי אם אשר יצא ממעיך
הוא יירשך.

אגרות קודש

9 לטובת תלמידי החדרים והתלמוד תורה'ס ברוסיה,
10 הדרושה עזר וסעד כאמור.

11 ידעתי חריצות עבודתו לטובת אחינו בית ישראל הי'
12 עליהם יחיו בכל עת, בתעצומת דעת, ומה גם בהנוגע
13 להחזקת התורה והיראה, וזריעתם על ליבות הטהורות,
14 ילדי בית יעקב. אמנם באשר לא אדע ברור, אי' איפוא
15 נמצא כבוי, לא אוכל להרחיב את הדיבור בזה, ורק הנני
16 מושיט ידי בבקשת עזרה, בספרים בגדים אוכל וכסף בעד
17 כל תלמידי החדרים והתלמוד-תורה'ס בכל מרחבי מדינות
18 רוסיה, כן ירבו.

19 והנני להודיעם ממצבם ותשוקת נפשם להתפלל
20 ולשפוך נפשם אל אל בשמים, וסידורי תפלה אין, חפצים
21 הם ללמוד וחומש לא ימצא, ובכן עזרה נחוצה.

22 תקותי תאמצני אשר בקרוב יתאשר מטעם הממשלה
23 ועד שלשת הרבנים בעיר מאסקבא, המשתדל לטובת

ב"ה הי' אדר"ח כסלו רפ"ב

ראסטוב דאן

כבוד ידידי עוז הנכבד ומרומם, אוהב
עמו ודורש שלומו טובו ואשרו, בחכ'
וביראת ה', משכיל על דבר, בבניה
יתירה, אי"א מו"ה פנחס שי' המכונה
דאקטור כהן

1 שלום וברכה!

2 ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, להשביע
3 משאלת לב אוהבים ורעים, לשוחח איש בשלום רעהו,
4 ולדרוש שלו' אחינו, מחמדי נפשינו, אשרם וטובם, יברכם
5 האלקים, והוא יתברך יזכינו להתראות פנים בשובע
6 שמחות, ועינינו תחזינה בנועם ישראל ותורתו.

7 ידיד נפשי ראה יראה את אשר כתבתי לידידינו הנעלה
8 מר ראזענהיים יחי' אודות התעמולה בכל מרחבי המדינות

- 1 התלמידים הנ"ל. ועתה, השתדלו נא עשות למען תלמידי
 2 חדרי ישראל תלמוד תורה'ס והשיבות במרחבי רוסיא.
 3 ובגלל זאת תתברכו בברכת נותן התורה מנפש ועד
 4 בשר.
 5 מאד ינעם לי לשמוע מנועם שלומו הטוב, אנחנו כולנו

אג"ק מוהרריי"צ כך יד

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' א

- 1 על איסור מחמר אחר בהמות בשבת. וחששות אלו שייכים רק
 2 בבהמה גסה שהיא מיועדת למלאכה ולא בבהמה דקה, אך יש
 3 מקומות שנהגו להחמיר על עצמם גם במכירת בהמה דקה. ומשום
 4 שפרק זה עוסק בדיני המנהגים שנינו משנה זו.
 5 מקום שנהגו למכור בהמה דקה לנכרים, משום שאין עושים בה
 6 מלאכה, מוכרין – מותר למכור להם. מקום שלא נהגו למכור,
 7 שהחמירו על עצמם שמא יבואו למכור להם בהמה גסה, אין
 8 מוכרין – אסור למכור להם.
 9 המשנה דנה במכירת בהמות גסות לגוים: ובכל מקום אף שנהגו
 10 למכור בהמה דקה, אין מוכרין להם בהמה גסה משום שמיוחדת
 11 למלאכה. והאיסור הוא אף בעגלים ופיהין (חמורים קטנים), שאף
 12 שאינם ראויים עכשיו למלאכה, יש לחשוש שהרואים יטעו ויתירו
 13 אף מכירת גדולים. ואסור בין שלמים ובין שבוירין, ואף שהשבוירים
 14 אינם ראויים למלאכה, גזרו לאסור מכירתם מחשש שיתירו אף
 15 מכירת שלימים.
 16 המשנה מביאה שיש החולקים בזה: רבי יהודה מתיר בשבועה,
 17 שכיון שאינה ראויה למלאכה אין הגוי משהה אותה, אלא שוחטה
 18 מיד, ואין ישראל רואה אותה אצלו, ולא יבוא להתיר למכור לו
 19 שלימה.
 20 בן בתירא מתיר בסוס, שאינו עומד אלא לרכיבה, ואין לגזור בו
 21 משום שמא ישאלו או ישכירו לגוי וירכב עליו בשבת, או שינסה
 22 אותו וילך מחמתו כשהגוי רוכב עליו, משום שרכיבה אינה
 23 מלאכה האסורה מהתורה אלא איסור 'שבות' מדרבנן.
 24 קרבן פסח מצותו לאוכלו צלי, ומצוה לצלותו כשהוא שלם.
 25 במשנתנו יבואר אם בזמן הזה יש לנהוג שלא לאכול בשר צלי
- 26 בליל פסח: מקום שנהגו לאכול בשר צלי בזמן הזה בלילי פסחים,
 27 ואינם חוששים שיראה כאוכל קרבן פסח חוץ לירושלים, אוכלין
 28 – מותר להם לאכול. מקום שנהגו שלא לאכול, אין אוכלין, שלא
 29 יראה כאוכל פסח חוץ לירושלים.
- 30 **גמרא**
 31 אומרת הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, אסור לו לאדם שיאמר
 32 בשם ר' (אף לאחר שנשחט) לפסח הוא, אף שכוונתו שיהיה לצורך
 33 אכילת בשר בחג הפסח, מפני שנהגה במקדש בהמתו לקנות
 34 בדמיה קרבן פסח, ואוכל קדשים בחוץ. מוסיפה הגמרא: אמר רב
 35 פפא, דוקא בשם שראוי לקרבן, אבל בחיטי (בחסות) שאינם
 36 ראויים לקרבן פסח, לא, ומותר לומר חטים אלו לפסח, ואין
 37 לחשוש שיאמרו שהקדיש דמיהם לצורך קרבן פסח, כי יפרשו
 38 דבריו, דמינטר לפסחא קאמר – כוונתו שיהיו מוצנעים ומשומרים
 39 לאוכלם בפסח.
 40 מקשה הגמרא: ובשם לא – וכי על בשר אכן אסור לומר 'זה
 41 לפסח', מיתבי, אמר רבי יוסי, תודום איש רומי הנהיג את
 42 בני רומי לאכול גדיים מקולסין – צלויים בשלמותם כדרך
 43 צליית קרבן הפסח, בלילי פסחים, ובר לקרבן פסח. שלחו לו
 44 חכמים, אלמלא תודום – אם לא שאדם חשוב אתה, גזרנו
 45 עליך נדוי, שבהנהגתך זאת אתה מאכיל את ישראל קדשים
 46 בחוץ.
 47 מבררת הגמרא: קדשים סלקא דעתך – וכי תעלה על דעתך
 48 שהאכילם קדשים בחוץ, הרי לא הקדישו את הגדיים. משיבה
 49 הגמרא: אלמא אימא – אלא כך תאמר לפרש מה ששלחו לו,

פרק ב משנה ט

חֲמִשָּׁה תְּלִמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, וְאֵלּוּ הֵן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן חֲנַנְיָה, וְרַבִּי יוֹסִי הַבֶּהֱן, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְדָּה. הוּא הָיָה מוֹנֵה שִׁבְחָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס, בּוֹר סוּד שְׂאִינוֹ מֵאֶבֶד טֶפֶת. רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן חֲנַנְיָה, אֲשֶׁרִי יוֹלְדָתוֹ. רַבִּי יוֹסִי הַבֶּהֱן, חָסִיד. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל, יָרָא חֲטָא. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְדָּה, בְּמַעַן הַמִּתְנַבֵּר. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִם יִהְיוּ כָל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בִּבְרָה מֵאֻנִּים, וְאֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס בִּבְרָה שְׁנִיָּה, מְכַרֵּעַ אֶת כָּלָם. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר מִשְׁמוֹ, אִם יִהְיוּ כָל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בִּבְרָה מֵאֻנִּים, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס אֶף עִמָּהֶם, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְדָּה בִּבְרָה שְׁנִיָּה, מְכַרֵּעַ אֶת כָּלָם.

נקודות משיחות קודש

שקבל ארבעה החומשים הראשונים מפי הקב"ה, נעשה "כמעין המתגבר" ואמר משנה תורה "מפי עצמו"¹¹.

חֲמִשָּׁה תְּלִמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי
מבואר במפרשים¹², שלרבי יוחנן בן זכאי היו יותר מחמשה תלמידים, כמובן, אלא הפירוש הוא שכל תלמידיו נחלקים לחמשה סוגים ודרגות.

ויש לומר, שכן הוא גם לגבי כל התלמידים ולומדי תורה בכלל – וכן כל ישראל, עליהם נאמר¹³ "וכל בניך לימודי ה'" – שהם מחולקים לחמשה סוגים.

והנה, מלבד חלוקה זו לחמשה, מתחלקים בני ישראל גם לשבעה דרגות, כנגד שבעת המדות: יש מי שעובד מאהבה, יש מי שעובד מיראה, ועד למלכות¹⁴. וכן מצינו שני אופנים בחלוקת התורה: חמשה חומשי תורה ו"שבעה ספרי תורה"¹⁵. ויש לבאר את ההבדל בין שני אופני החלוקה – חמשה ושבעה:

חמשה קשור בכלל עם העבודה בקדושה, ואילו שבעה מורה על העבודה גם בעולם. וכפי שהוא בספירות, חמש המדות מחסד עד הוד כוללים את עיקר המדות, כידוע¹⁶ שהספירה החמישית, הוד, הוא "סוף ותשלום הספירות בעיקר המדות"; והספירה הששית והשביעית, יסוד ומלכות, הן מקור ההשפעה לבי"ע¹⁷ עלמא דפרודא¹⁸.

זהו אחד ההבדלים בין חלוקת בני ישראל לשבעה ולחמשה: שבעה – כולל כל הדרגות בישראל, גם הדרגות התחתונות ("בריות בעלמא"¹⁹), כנגד הספירה הששית והשביעית. חמשה – בני ישראל מתחלקים למספר זה בתור לומדי חמשה חומשי תורה ופירושה כולו (חמשה תלמידיו של רבי יוחנן בן זכאי, שכל ענינו ה' תורה וקדושה), היינו כפי שהם קשורים בעיקר עם קדושה (חמש ספירות).

ועל דרך זה בחלוקת התורה: החלוקה הרגילה היא לחמשה ספרים, שכן עיקר ענין התורה קשור בקדושה. אך היות שהיא צריכה לפעול גם בעולם, שנברא בשבעת ימי בראשית, לכן יש בה גם החלוקה לשבעה, כולל הדרגה הששית והשביעית, שהן מקור ההשפעה בעולם²⁰.

רז"ל אמרו¹ שישנו דמיון מסויים בין רבי יוחנן בן זכאי למשה רבינו: שניהם חיו מאה ועשרים שנה שנחלקו לשלש תקופות של ארבעים שנה. משה ה' במצרים ארבעים שנה, ובמדבר ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה; ורבי יוחנן בן זכאי עסק בפרקמטיא ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה.

במשנתנו ניתן למצוא צדהשווה נוסף: התורה, שנקראת "תורת משה", מחולקת לחמשה חומשים (וכן הלוחות שניתנו על ידי משה נחלקים לשתיים, כשבכל צד מצויות חמש דברות); וכן תורתו של רבי יוחנן בן זכאי נתחלקה לחמשה סוגים של תלמידים, וכל אחד מהם הוא כנגד אחד מחמשה חומשי תורה.

רבי אליעזר בן הורקנוס, שנקרא "רבי אליעזר הגדול"², הוא כנגד חומש בראשית, כמאמר רז"ל³ "הגדולה – זו מעשה בראשית".

רבי יהושע בן חנניא, עליו אמר רבו "אשרי יולדתו, הוא כנגד חומש שמות, בו מסופר על גאולתם של ישראל ממצרים, שנמשלה ללידה⁴. קשר נוסף: רבי יהושע בן חנניא נהג להרבות בויכוחים עם חכמי אומות העולם⁵, ומסתבר שדוקא רבי יהושע בן חנניא עסק בכך להיותו "קרוב למלכות"⁶; וזה קשור לויכוחים שניהל משה – שגדל בביתו של פרעה – עם פרעה מלך מצרים, עליהם מסופר בחומש שמות.

רבי יוסי הכהן הוא כנגד חומש ויקרא, שנקרא "תורת כהנים"⁷.

רבי שמעון בן נתנאל ה' "ירא חטא", היינו שפחד מעצם החטא והחסרון⁸, לא מעונש או מניעת שכר. וזהו כנגד חומש במדבר, שנקרא "חומש הפקודים"⁹, כי הדרך להגיע לדרגת "ירא חטא" הוא על ידי מניין ומספר: כשאדם סופר תמיד את הימים שניתנו לו כדי למלא את שליחותו בעולם, אזי הוא מנצל את זמנו בשלימות, ללא "חטא" וחסרון.

רבי אלעזר בן ערד, שה' "כמעין המתגבר", הוא כנגד חומש דברים, שאמרו משה "מפי עצמו"¹⁰, היינו שעל ידי

רשימת השומעים בלבד. 12. מד"ש בשם הרשב"ץ. 13. ישעי' נד, יג. 14. ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. 15. סידור עם דא"ח דש, א. 16. אוה"ת בהעלותך ס"ע שעד. 17. ראה תו"א בראשית ג, א. 18. ראה תניא פל"ב. 19. כי ספר במדבר נחלק לג' ספרים (שבת קטז, א). 20. ספה"ש תנש"א ח"ב עמ' 608.

1. ספרי שם. 2. ראה קונטרס שם האחד אליעזר בהקדמה לפרקי דר"א. 3. ברכות נח, א. 4. יחזקאל טז, ד ואילך. וראה ילקוט"ש ואתחנן עה"פ לקחת לו גוי מקרב גוי. 5. ראה תולדות תנאים ואמוראים (היימאן) בערכו (עמ' 626). 6. רש"י. 7. קידושין לג, א. 8. חטא מלשון חסרון (לקו"ת מטות פב, א). 9. יומא סח, ב. 10. מגילה לא, ב. 11. משיחת ש"פ דברים תשמ"ב – על פי

פרשת כִּי־תֵצֵא

כא • כִּי־תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבוּיִם: ^א וְרֹאִיתָ בַּשָּׂבִיָּה
אִשָּׁה יִפְתָּהָר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָךְ
לְאִשָּׁה: ^ב וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וּגְלַחְתָּ אֶת־
רֹאשָׁהּ וְעָשִׂיתָהּ אֶת־צַפְרָנֶיהָ: ^ג וְהִסִּירָהּ אֶת־
שְׂמֹלֶת שְׂבִיָּהּ מֵעַלֶּיהָ וְיֹשְׁבָהּ בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ
אֶת־אִבִּיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֲרַיִם בֵּן תָּבוֹא
אֵלֶיהָ וּבְעֻלָּתָהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה: ^ד וְהָיָה
אִם־לֹא חֲפָצָתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר
לֹא־תִמְכְּרָנָה בַּפֶּסֶף לֹא־תִתַּעַמְרָהּ בָּהּ תַּחַת
אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: ^ה ^(לוי) ^ו כִּי־תִהְיוּן לְאִישׁ שְׁתֵּי
נָשִׁים הָאֶחָת אֶהְיֹבָהּ וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וְיִלְדוּ־לָהּ
בָּנִים הָאֶהְיֹבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר
לְשְׂנוּאָהּ: ^ז וְהָיָה בְיוֹם הַנִּחֲלֹל אֶת־בָּנָיו אֶת
אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֶהְיֹבָה
עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר: ^ח כִּי אֶת־הַבְּכֹר
בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יִפִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בָּכָל
אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רֹאשִׁית אֲנֹו לוֹ מִשְׁפָּט
הַבְּכֹרָה: ^ט ^(ישראל) ^י כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר
וּמוֹרֵה אֵינָנו שְׂמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרוּ
אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: ^{יא} וְתַפְּשׂוּ בּוֹ אָבִיו
וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שֹׁעַר
מִקְדָּו: ^{יב} וְאִמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר
וּמוֹרֵה אֵינָנו שְׂמֵעַ בְּקוֹלָנוּ זֹלָל וְסָבָא: ^{יג} וְרָגְמָהוּ
כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בָּאֲבָנִים וּמָת וּבִעֲרֶתָ הָרָע

מִקִּרְבְּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ: ^{יד}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' עמ' 32)

זכור את אשר עשה ה' אליך למרים

הפּעֵל־שֵׁם־טוֹב הָיָה לוֹמַד עִם תַּלְמִידָיו שְׁעוֹר גִּמְרָא.
כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְמִסְכַּת עֶרְכִּין (טו, ב) וְלִמְדוּ אֶת הַמֶּאֱמָר "לִישָׁנָא
תְּלִיתָא קָטִיל תְּלִיתָאִי", פָּרַשׁ הַפּעֵל־שֵׁם־טוֹב: לְשׁוֹן הָרַע
הוֹרֵג כָּל הַשְּׁלֵשָׁה – הַמִּמְצִיא, הַמְּסַפֵּר, וְהַמְּאִזִּין. אֵלָּא שֶׁהוּא
רָצִיחָה בְּלִבוֹשִׁים רִחְנָנִים, שֶׁהִיא קָשָׁה יוֹתֵר מִרְצִיחָה גִּשְׁמִית.

שְׁנֵי כֹב וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲמָא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמַת
וְתָלִית אֹתוֹ עַל־עֵץ: ^{טו} לֹא־תִלֵּין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ
כִּי־קָבֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בְיוֹם הַהוּא כִּי־קָלַלְתָּ אֱלֹהִים
תְּלוּי וְלֹא תִטְמֵא אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: ^{טז} **כב** • לֹא־תִרְאֶה
אֶת־שׂוֹר אַחֶיךָ אוֹ אֶת־שׂוֹי נְדָחִים וְהִתְעַלְמָתָּ
מֵהֶם הַשֹּׁב הַשֹּׁב תִּשְׁיָבָם לְאֶחֶיךָ: ^{יז} וְאִם־לֹא קָרֹב
אֶחֶיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יָדַעְתָּ וְאִם־פָּתוּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ
וְהָיָה עִמָּךְ עַד דָּרַשׁ אַחֶיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבָּתוֹ לוֹ:
^{יח} וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחַמּוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשְׂמֹלָתוֹ וְכֵן
תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֶבְרַת אַחֶיךָ אֲשֶׁר־תֵּאֱבָד מִמֶּנּוּ
וּמִצָּאָתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: ^{יט} • לֹא־תִרְאֶה
אֶת־חַמּוֹר אַחֶיךָ אוֹ שׂוֹר נְפִלִים בְּיָדְךָ
וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הֵקֵם תִּקִּים עִמּוֹ: ^כ • לֹא־יִהְיֶה
כְּלִי־גִבּוֹר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבָּשׁ גִּבּוֹר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה
כִּי תִעַבְּתָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֹּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה: ^{כא} כִּי
יִקְרָא קוֹן־צָפוֹר | לְפָנֶיךָ בְּיָדְךָ בְּכָל־עֵץ | אוֹ
עַל־הָאָרֶץ אֲפֹרָחִים אוֹ בִיצִים וְהָאֵם רִבְצָתָהּ
עַל־הָאֲפֹרָחִים אוֹ עַל־הַבִּיצִים לֹא־תִקַּח הָאֵם
עַל־הַבָּנִים: ^{כב} וְשִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת־הָאֵם וְאֶת־
הַבָּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהִתְרַכַּת
יָמִים: ^{כג}

~ נקודות משיחות קודש ~ (הדו"ס יום יג חשוון)

זכור את אשר עשה ה' אליך למרים

מִבְּאֵר בַּתְּנִיָּא (אגרת הקדש ס"ב), שְׁמִחָתָהּ לְשׁוֹן הָרַע
חֲמוּרָה יוֹתֵר מִדְּבוּר: "וְאִישׁ אֶת רַעַת רַעַתוֹ אֵל תִּתְּשׁוּ
כְּלִבְבְּכֶם כְּחִיב, וְלֹא יַעֲלֶה עַל לֵב לַעֲוֹלָם, וְאִם תַּעֲלֶה יִהְיֶה כְּפִנָּה
מִלְּבוֹ כְּהִנְדֵּף עֵשֶׂן, וְכִמּוֹ מִחֲשָׁבָתָהּ עֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשׁ. כִּי
גְדוּלָּה לְשׁוֹן הָרַע כְּגִיד עֲבוּדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרִיּוֹת וּשְׁפִיכוֹת
דָּמִים, וְאִם כְּדְּבוּר כָּךְ כּו'. וְכִבֵּר נִזְדַּע לְכָל חֶסֶם לֵב יִתְרוֹן
הַכֶּשֶׁר הַמִּתְּשַׁבֵּה עַל הַדְּבוּר, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְמוֹטָב".

שְׁלִישִׁי ^כ כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגְדְּךָ
וְלֹא־תִשֵּׂא דָמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ:
^{כא} לֹא־תִזְרַע בְּרִמָּה בְּלֵאִים פֶּן־תִּקְדָּשׁ הַמְּלָאָה

הִזְרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֹת הַכֶּרֶם: ^א לֹא תִחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר־וּבְחֹמֶר יַחֲדוּ: ^ב לֹא תִלְבֹּשׁ שַׁעֲמֹנִי צֹמֶר וּפִשְׁתִּים יַחֲדוּ: ^ג גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל־אַרְבַּע פָּנּוֹת בְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה־בָּהּ: ^ד כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וְכָא אֱלֹהֶּהּ וּשְׁנָאָהּ: ^ה וְשֵׁם לָהּ עַל־לֵיל דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מִצָּאתִי לָהּ בְּתוּלִים: ^ו וְלָקַח אָבִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה וְאָמְרָה וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה אֶל־זִקְנִי הָעִיר הַשְּׁעָרָה: ^ז וְאָמַר אָבִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה אֶל־הַזִּקְנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ: ^ח וְהִנֵּה־הוּא שֵׁם עַל־לֵיל דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא־מִצָּאתִי לְבִתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלִי בְּתִי וּפָרְשׁוּ הַשְּׂמֻלָּה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר: ^ט וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהִוא אֶת־הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ: ^י וַעֲנִשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנֶּעֱרָה כִּי הוֹצִיֵא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יֻכַּל לְשַׁלְּחָהּ כְּלִימָיו: ^{יא} וְאִם־אָמַת הָיְתָה הַדֹּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצָאוּ בְּתוּלִים כְּתִיב לִנְעָרָה: ^{יב} וְהוֹצִיאוּ אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקִלּוּהָ אֲנָשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי־עָשְׂתָה גְבֻלָּה בְּיִשְׂרָאֵל לְזִנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ^{יג} כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב עִם־אִשָּׁה בְּעַלְת־בָּעַל וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ^{יד} כִּי יִהְיֶה כְּתִיב נָעַר קְרִי הַנֶּעֱרָה בְּתוּלָה מֵאַרְשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשֹׁכֵב עִמָּה: ^{טו} וְהוֹצֵאתֶם אֹת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהִוא וּסְקִלְתֶם אוֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה עַל־דְּבַר אֲשֶׁר לֹא־צִעֲקָה בָּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רָעָהּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ^{טז} וְאִם־בְּשֻׁלָּה

יִמָּצֵא הָאִישׁ אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה הַמֵּאַרְשָׁה וְהַחֲזִיק־בָּהּ הָאִישׁ וְשֹׁכֵב עִמָּהּ וּמָתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־שֹׁכֵב עִמָּהּ לְבָדּוּ: ^{יז} כְּתִיב וְנָעַר קְרִי הַנֶּעֱרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דְּבַר אֵין כְּתִיב לִנְעָרָה חֲמָא מוֹת כִּי כָּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וּרְצָחוּ נָפֵשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: ^{יח} כִּי בְשׂוֹרָה מִצָּאָה צִעֲקָה כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה הַמֵּאַרְשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: ^{יט} כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ כְּתִיב נָעַר קְרִי הַנֶּעֱרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אַרְשָׁה וּתְפֹשָׁה וְשֹׁכֵב עִמָּהּ וּנִמְצָאוּ: ^כ וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה חֲמָשִׁים כֶּסֶף וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יֻכַּל שְׁלַחָה כְּלִימָיו: ^{כא} לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כְּנָף אָבִיו: ^{כב} לֹא־יָבֵא בְּצוּע־דָּבָא וּבָרוֹת שְׂפָכָה בַּקֹּהֶל יְהוָה: ^{כג} לֹא־יָבֵא מִמֹּזֵר בַּקֹּהֶל יְהוָה גַּם דֹּזֵר עֲשִׂיָּי לֹא־יָבֵא לוֹ בַּקֹּהֶל יְהוָה: ^{כד} לֹא־יָבֵא עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי בַּקֹּהֶל יְהוָה גַּם דֹּזֵר עֲשִׂיָּי לֹא־יָבֵא לָהֶם בַּקֹּהֶל יְהוָה עַד־עוֹלָם: ^{כה} עַל־דְּבַר אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלַחֵם וּבְכַמִּים בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת־בְּלָעִם כִּי־בָעוּר מִפְּתוֹר אָרֶם נִתְּרִים לְקַלְלֶךָ: ^{כו} וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַת אֶל־בְּלָעִם וַיַּחֲפֹץ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַקֹּלָלָה לְכַרְכָּה כִּי אֶהְבֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{כז} לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וּמִבְּתָם כְּלִימָיִךְ לְעוֹלָם: ^{כח}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 29)

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִצְרַיִם

אָמְרוּ רַבּוֹתָא ל"לִישְׁנָא תְּלִיתָא קָטִיל תְּלִיתָא" - הַמְדַּבֵּר, הַשּׁוֹמֵעַ וְהַאֲדָם שְׁעָלֵיו מְדַבְּרִים. וְקָשָׁה, מִהִי אֲשַׁמְתּוּ שֶׁל הָאָדָם שְׁעָלֵיו דְּבָרוֹ. וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, דְּהִנֵּה הַדְּבָר מוֹצֵא מִן הַהֶעֱלָם, מִחֲשָׁבָה, אֵל הַגּוֹלִי. כָּל עוֹד לֹא מְדַבְּרִים עַל הָרַע שֶׁבָּאָדָם, הָרִי זֶה בְּהֶעֱלָם, וְהַקְבָּ"ה מֵאַרְיֵן אָף וּמִחֲסָה שִׁשּׁוּב בְּתִשּׁוּבָה. אָף כְּשֶׁמְדַבְּרִים עַל כָּךְ וְהַדְּבַר מִתְגַּלָּה בְּעוֹלָם הַדְּבָר, עָלוּל לְצֵאת מִזֶּה קְטוּגָה שִׁיגָרִים גִּזְק.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ז' עמ' קצד)

זְכוּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֵלֶיךָ לְמִדָּוָה
שְׁמַעְתִּי מִכָּ"ק מו"ח אֲדָמוֹר זְכוּלֵלֵה"ה נבג"מ זי"ע,
שִׁסְפָּר לִי, אֲשֶׁר נִכְנַס אֵלָיו אַחַד לִיחִידוֹת וְשָׂאֵל תִּקְוָן עַל
אִיזָה עֲנִינִים, וּבִשְׁעַת מַעֲשֵׂה תֵּאָר מִצְבוֹ הַרוּחָנִי בְּאוֹתִיּוֹת
מִבְּהִילוֹת. וְעָנָהוּ כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר, אֲשֶׁר יְדוּעַ חֲמֵר הַעֲנָן
דְּלִשׁוֹן הַרְע, שְׁאִסּוֹר לְסַפֵּר עַל חֲבֵרוֹ וְגַם עַל עֲצָמוֹ. וד"ל.

חמישי כה כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים
בנפשו שבועך ואל-פליך לא תתן: ם כו כי
תבא בקמת רעך וקטפת מלילת בידך וחרמש
לא תניף על קמת רעך: ם כד כִּי־יִקַּח
אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֻלָּה וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן
בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר
כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וּשְׁלָחָה מִבֵּיתוֹ: ד וַיֵּצֵאָהּ
מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר: ג וּשְׁנֵאִיָּהּ
הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן
בְּיָדָהּ וּשְׁלָחָה מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ
הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: ד לֹא־יֻכַּל
בְּעֻלָּה הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר־שְׁלָחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ
לְחַיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־
תֹעֲבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תִחַטֵּא אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נִחְלָה: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 310)

זְכוּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמֶלֶק
שֶׁלֹּשׁ מִצְוֹת נִצְטוּ יִשְׂרָאֵל בְּכַנְסֶתָן לְאָרֶץ - מִנִּי מֶלֶךְ,
מַחֲיֵת עֲמֶלֶק וּבְנֵי בֵּית הַמֶּלֶךְ. הָרִי שְׁמַחֲיֵת עֲמֶלֶק מִבְּיָאָה
שְׁלֵמוֹת בְּבֵית הַמֶּלֶךְ. וְהָיָה, יֵשׁ שְׁנֵי אוֹפְנֵי נְקוּדַת כְּתַבַּת
”זָכַר” – בְּצִירֵי אוֹ בְּסֻגִּל. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׁזָכַר בְּצִירֵי, ב' נְקוּדוֹת,
רוֹמְזוֹת עַל מַחֲיֵת עֲמֶלֶק שְׁקִדְמָה לְשִׁמְתִּי מִקְדָּשׁוֹת, בֵּית רֵאשׁוֹן
וּבֵית שְׁנִי. וְזָכַר בְּסֻגִּל, שְׁלֹשׁ נְקוּדוֹת, רוֹמְזוֹ עַל מַחֲיֵת עֲמֶלֶק
שְׁקוּדְמַת לְבֵית הַמֶּלֶךְ הַשְּׁלִישִׁי.

שִׁי כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא
וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכַל־דָּבָר נָקִי יְהִיָּה לְבֵיתוֹ שְׁנָה
אַחַת וְשִׁמְחָה אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: ו לֹא־יִחַבֵּל

רביעי ח לא־תתעב אדמי כי אחיך הוא לא
תתעב מצרי פיגר היית בארצו: ט בנים
אשר־יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל
יהוה: ם כִּי־תֵצֵא מִחֲנֶה עַל־אִבֶּיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ
מִכָּל דְּבַר רָע: י כִּי־יְהִיָּה בֶן אִישׁ אֲשֶׁר
לֹא־יְהִיָּה טָהוֹר מִקְרָה־לֵּילָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ
לְמַחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: יב וְהָיָה
לְפָנוֹת־עָרֹב יִרְחָץ בַּמַּיִם וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא
אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: יג וְיָד תְּהִיָּה לְךָ מַחוּץ לְמַחֲנֶה
וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ: יד וַיִּתֵּד תְּהִיָּה לְךָ עַל־אֲזָנוֹךְ
וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרָתָה בָּהּ וְשִׁבְתָּ וּכְסִיתָ
אֶת־צִאָתְךָ: טו כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ | בְּקֶרֶב
מַחֲנֶיךָ לְחַצְיָלֶיךָ וְלִתְּת אִבֶּיךָ לִפְנֶיךָ וְהָיָה
מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בֶן עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב
מֵאֲחֵרֶיךָ: ם טז לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדָנָיו
אֲשֶׁר־יִנְצַל אֱלֹהֶיךָ מֵעַם אֲדָנָיו: יז עַמּוֹךְ יִשָּׁב
בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ
בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוֹ: ם יח לֹא־תְהִיָּה קִדְשָׁה
מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יְהִיָּה קִדָּשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
יט לֹא־תִבְיֹא אֶתְנֶן זוֹנָה וּמַחֲרִי פֶלֶא בֵּית יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְכָל־גִּידֹר כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
גַּם־שְׁנִיָּהֶם: ם כ לֹא־תִשָּׂיךְ לְאִחֶיךָ נָשֶׁךְ בְּסֹף
נָשֶׁךְ אֹכֵל נָשֶׁךְ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׂיךְ: כא לִנְכַרִּי
תִּשָּׂיךְ וְלֹא־אִחֶיךָ לֹא תִשָּׂיךְ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה
בֹּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ם כב כִּי־תִדְרֹךְ גִּידֹר לִיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ כִּי־דָרֵשׁ יִדְרָשְׁנוּ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמּוֹךְ וְהָיָה בֶן חֲטָא: כג וְכִי
תִּחְדָּל לְגִידֹר לֹא־יְהִיָּה בֶן חֲטָא: כד מוֹצָא
שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעִשְׂתִּי פֹאֲשֶׁר נִדְרָתָ לִיהוָה
אֱלֹהֶיךָ נִדְכָּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: ם

רחים ורכב פִּי־נֶפֶשׁ הוּא הַבֵּל: ם פִּי־יִמְצֵא
אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַתַּעֲמָרְבוּ
וּמִכְרוּ וּמֵת הַגֵּנֵב הַהוּא וּבָעֵרַת הָרַע
מִקֶּרְבְּךָ: ם הַשֹּׁמֵר בְּגִנְעֵה־צִרְעַת לִשְׁמֹר מֵאֵד
וְלַעֲשׂוֹת כָּכָל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֲתָכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם
כְּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: ט זָכוֹר אֵת
אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמֹרִים בְּדֶרֶךְ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ם פִּי־תִשָּׂה בְּרַעַךְ מִשְׁנַת
מֵאוֹמָה לֹא־תִבֵּא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲכֹט עֲבָטוֹ:
י בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהֹאִישׁ אֲשֶׁר אֵתָּה נִשֶּׂה בּוֹ
יֹצֵיא אֱלֹהֶיךָ אֶת־הָעֲבֹט הַחוּצָה: יי וְאִם־אִישׁ
עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁבֵב בְּעֲבָטוֹ: יג הַשֹּׁב תָּשִׁיב לוֹ
אֶת־הָעֲבֹט כִּבּוֹא הַשֹּׁמֵשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ
וּבִרְכֶּךָ וְלֹךְ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ט א ענ' 328)

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמֶלֶק

שְׁלֹשָׁה פְּרוּשִׁים בַּתְּבַת "קֶרֶךְ", זֶה לְמִטָּה מְזֶה. קְרִירוֹת –
עֲמֶלֶק מִקְרָר אֵת הָאֵדֶם, שֶׁבֹדְתוֹ תִּהְיֶה בְּקִרְרוֹת. מִקְרָה –
עֲמֶלֶק גּוֹרֵם לָאֵדֶם לֹא לְרֹאוֹת עֲנִינֵי הַשְּׂנֵחָה פְּרִטִּית. טִמְאָה
– עֲמֶלֶק מְטַמֵּא אֵת הָאֵדֶם, כְּפֹרֶשׁ יִישׁ פְּרִשֶׁת וַיִּקְרָא "לִשׁוֹן
עֲרֵאִי וְטִמְאָה, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב וַיִּקָּר אֱלֹקִים אֵל בָּלַעַם".

שְׁבִיעִי יי לֹא־תַעֲשֶׂק שָׂכִיר עָנִי וְאִבּוֹן מֵאֲחֶיךָ אוֹ
מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בְּשַׁעֲרֶיךָ: ט בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן
שָׂכָרוֹ וְלֹא־תִבּוֹא עָלָיו הַשֹּׁמֵשׁ כִּי עָנִי הוּא
וְאֵלָיו הוּא נִשָּׂא אֶת־נִפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ
אֶל־יְהוָה וְהָיָה כִּךְ חֲטָא: טי לֹא־יֹמְתוּ אֲבוֹת
עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יֹמְתוּ עַל־אֲבוֹת אִישׁ
בְּחֲטָאוֹ יֹמְתוּ: ם יי לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט גֵּר יִתּוֹם
וְלֹא תַחֲבֹל בְּגֵד אֶלְמָנָה: יג וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ
בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אֲנֹכִי
מִצְוֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה: ם יי כִּי תִקְצֹר
קִצִּירְךָ בַּשָּׂדֶה וְשָׁכַחְתָּ עֹמֵר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב
לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לִיתּוֹם וְלֹא־לְמָנָה יְהִיָּה לְמַעַן
יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: ם יי כִּי

תַּחֲבֹל זֵיתֶיךָ לֹא תִפָּאֵר אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לִיתּוֹם
וְלֹא־לְמָנָה יְהִיָּה: טא כִּי תִבְצֹר בְּרִמְךָ לֹא תַעֲוֹלֵל
אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לִיתּוֹם וְלֹא־לְמָנָה יְהִיָּה: טב וְזָכַרְתָּ
כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאַרְץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה: ם כה « פִּי־יְהִיָּה
רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנָשִׁים אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם
וְהַצְדִּיקוּ אֶת־הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הַרָשָׁע:
ד וְהָיָה אִם־כֵּן חַפּוֹת הָרָשָׁע וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט
וְהַכְּהוּ לִפְנֵי כְּרִי רָשָׁעוֹ בְּמִסְפָּר: ז אֲרָבַעִים
יָכֵנוּ לֹא יִסִּיף פֶּן־יִסִּיף לְחַכְתּוֹ עַל־אֵלֶּה מִכָּה
רַבָּה וְנִקְלָה אַחֲרֶיךָ לַעֲיִיךָ: ח לֹא־תַחֲסֹם שׂוֹר
בְּדִישׁוֹ: ט הַפִּי־יִשָּׁבוּ אֲחִים יַחְדוֹ וּמֵת אֶחָד
מֵהֶם וּבֵן אֵין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה אֶשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה
לְאִישׁ זָר יִכְמֹה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּ לָּהּ לְאִשָּׁה
וַיִּכְמֹה: י וְהָיָה הַכָּבוֹד אֲשֶׁר תִּלָּד יָקוּם עַל־שֵׁם
אֲחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: יא וְאִם־
לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת־יִבְמָתוֹ וְעָלְתָּ
יִבְמָתוֹ הַשְּׂעֵרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יִכְמִי
לְחָקִים לְאֲחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יִכְמִי:
יב וְקִרְאוּ־לוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדָבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר
לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ: טב וְנָגְשָׁה יִבְמָתוֹ אֵלָיו
לַעֲיִנֵי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נַעֲלָהּ מֵעַל רַגְלָהּ וַיִּרְקָה
בְּפָנָיו וְעָנְתָּה וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר
לֹא־יִכְנֶה אֶת־בֵּית אֲחִיו: יג וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל
בֵּית חֲלוּץ הַנַּעֲלָה: ם יי פִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדוֹ
אִישׁ וְאֲחִיו וְקִרְבֵּל אֶשֶׁת הָאָחִד לְהַצִּיל אֶת־
אִשָּׁה מִיַּד מִכְּהוֹ וּשְׁלַחַה יָדָהּ וְהַחֲזִיקָהּ
בְּמִבְשָׁיו: יד וְקִצְתָּה אֶת־כַּפֶּה לֹא תַחֹם
עֵינֶיךָ: ם יי לֹא־יְהִיָּה לָךְ בְּכִסֶּךָ אֶבֶן וְאֶבֶן
גְּדוֹלָה וְקִטְמָה: יי לֹא־יְהִיָּה לָךְ בְּבִיתְךָ אִיפָּה
וְאִיפָּה גְּדוֹלָה וְקִטְמָה: טא אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק
יְהִיָּה־לָּךְ אִיפָּה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יְהִיָּה־לָּךְ לְמַעַן
יִאָּרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתחלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר ^ח זכור את אשר־עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: ^ה אשר קרך בדרך ויזנב בך בל־הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: ^י והיה בהניח יהוה אלהיך ^א לך מפל־איבך מסביב בארץ אשר יהוה־אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את־זכר * (זכר)

עמלק מתחת השמים לא תשכח: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"נ א עמ' 345)

זכור את אשר עשה לך עמלק

כאן נאמר "מחה תמחה", פעלת האדם, ואילו בסוף פרשת בשלח נאמר "מחה אמחה", פעלת ה', וכתוב "מלחמה לה' בעמלק", שבזה מדגשת הודאות של בטול עמלק לגמרי. ויש לבאר, דהנה פרשתנו היא במשנה תורה, שאמר משה "מפי עצמו" (ויברוח הקדש), לא כמו ד' הספרים הראשונים, שאמר "מפי הגבורה". וכיון שהגלוי שלמעלה מאיר בך הספרים יותר, מדגש בטול עמלק בפגשת בשלח יותר מאשר בפגשתנו.

ק"י פסוקים, על"י סימן.

נתן לך: ^{טו} כי תועבת יהוה אלהיך כל־עשה אלה כל עשה עול: פ ^ז זכור את אשר־עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: ^ה אשר קרך בדרך ויזנב בך בל־הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: ^י והיה בהניח יהוה אלהיך ^א לך מפל־איבך מסביב בארץ אשר יהוה־אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את־זכר * (זכר) עמלק מתחת

השמים לא תשכח: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות עמ' 104)

זכור את אשר עשה לך עמלק

עמלק הוא מלשון "עמלק את ראשו", הוא 'חונף' ואינו מאפשר להקנה השכלית שבמח לרדת למדות שבלב. זהו שנאמר בו "אשר קרך", שקרר את אמות העולם שלא יפחדו מישראל, למרות הנסים והנפלאות של יציאת מצרים וקריעת ים סוף: שבע האמות הן שבע המדות הרעות, ועמלק גרם לך שהמדות שבלב לא ישפיעו מההקנה השכלית של גדלות ועצמת ה' וישראל.

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא ברעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומוכו ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך

(* מנהיגו שהבעל קורא אומר פעמים תיבת זכר, הראשון זכר (בצורה) והשני זכר (בסגול).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהיגו להראות באצבע. * מנהיגו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עז־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחויץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטר כמזמור שבוספר תורה.

ברכת ההפטר לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטר כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטר כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטר ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטר כי תצא לקריאה בציבור ולשמו"ת

בישעיה פרק נד

ביאור על ההפטר מתוך החומשים ע"פ שי למורה

נד א רַנִּי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פִּצְחִי רָנָה וְצִחְלִי לֹא-חָלָה פִּי-רַבִּים בְּנִי-שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָהּ אָמַר יְהוָה: ב הֲרִחִיבִי מְקוֹם אֶהְלֶךְ וִירִיעוֹת מִשְׁכְּנוֹתַי: וַיְהִי אֶל-תַּחֲשֹׁכִי הָאֲרִיכִי מִיתְרִי: וַיִּתְּנֵיךְ חֲזָקִי: ג בִּי-יָמִין וּשְׁמָאוֹל תִּפְרָצִי וְזִרְעֶךָ גִּוִּים יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹות יוֹשִׁיבוּ: ד אֶל-תִּירְאִי כִּי-לֹא תִבּוֹשִׁי וְאַל-תִּפְלֹמִי כִּי-לֹא תִחַפְּרִי כִּי בִשֵׁת עֲלוּמִיךָ תִּשְׁפָּחִי וְחִרְפַּת אֲלֻמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי-עוֹד: ה כִּי בְּעִלְיֶךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צָבָאוֹת שְׁמוֹ וְגִאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל-הָאָרֶץ יִקְרָא: ו כִּי-כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קְרָאךָ יְהוָה וְאַשֵׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵם אָמַר אֱלֹהֶיךָ: ז בְּרַגַּע קָמָן עֲזוּבֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ: ח בְּשִׁצָף קָצַף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גִּאֲלֶךָ יְהוָה: ט בִּי-יָמִי

א רַנִּי, לשון רנה ושמחה. עקרה לא ילדה, את ירושלים אשר הייתה פעקרה שלא ילדה, כי אנשיה גלו מפנה ואינם. אבל עתה בזמן הגאולה תרני ותשמחי. **פצחי רנה**, פתחי פה לתרים קול רנה. וצחלי, ועלוי בקול גדול. **לא חלה**, שלא ילדה, והוא על שם חבלי חלה, כמו "חיל ביולדה" (תהלים מזח). **בני שוממה**, בני ירושלים שנקזרו מהגלות. **בעולה**, ארץ אדום שהיתה מושבת. **ב** מיתריך, הם החבלים, ובשביל שיוכלו לתרחיב את האהל, צריך להאריך את החבלים. **ג** תפוצי, תתחזקי. **ד** כי לא תבושי, כי לא תבושי עוד לעולם להיות בגלות. **ה** לא תחפרי, כי תהיי מבטחת שלא תהיי עוד לחרפה. **עלומיך**, נעוריה, והוא קמו על גלות בית ראשון ובית שני. **אלמנותיך**, חסרונ המלכות. **ו** כי בעלית עשיך, כי אדונך מגדיל אותך. **ז** ואשת נעורים וגו', כמו אשת נעורים, שאם תמאם בעיני בעלה לא יתמיד המאום, כי ישוב וירחם. **ח** ברגע קמן עזבתיך, אף על פי שארכו ימי הגלות, כלם יהיו נחשבים ברגע קמן כנגד הרחמים שהיו גדולים בשאקבצך. **"ברגע"**, כמו בזמן. **ח** בשצף קצף, במעט קצף. **י** התרים ימוש ויחבטות תמוטני, אף אם תכלה זכות האבות והאמהות.

נח זאת לי אשר נשפעת מעבר מינח עוד על-הארץ בן נשפעת מקצף עליך ומגערך: **י** כי התרים ימוש והגבעות תמוטני וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך יְהוָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שָׁפַל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן,
אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יֵשׁוּב רִיקָם,
כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבָת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁפָּעֶתָ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלַמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹךְ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
תחילת ליל רביעי, ח' אלול

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' א

ימות השנה שהוא בשמונה ומחצה, כך הוא סידרו בשבת שעבר
הפסח, דברי רבי ישמעאל ואין מקדימים אותו לשבע ומחצה
כשאר ערב פסח, והטעם מבואר בגמרא להלן. ורבי עקיבא אומר,
שזמן שחיתת התמיד בערב פסח שחל בשבת הוא קסידרו בכל ערב
הפסח החל בימות החול שהוא בשבע ומחצה. ומתניתין דקתני –
ולפי זה משנתנו שכתוב בה, שבערב פסח, התמיד נשחט בשבע
ומחצה בין בחול בין בשבת, כדעת רבי עקיבא היא, שאילו לרבי
ישמעאל כשחל בשבת, זמנו בשמונה ומחצה.
מבררת הגמרא: קמאי קא מיפלגי – במה תלויה מחלוקתם,
שלדעת רבי ישמעאל כשחל ערב פסח בשבת אין מקדימים
לשחוט את התמיד בשבע ומחצה, ולדעת רבי עקיבא מקדימים.
מבארת הגמרא: במכבד בשבט קמפלגי – מחלוקתם תלויה בנידון
האם חוששים שיתחמם הבשר ויטריח, או לא, רבי ישמעאל סבר,
חיישינו למכבד בשבט – חוששים שאם יקדימו להקריב את הפסח,
יתחמם הבשר ויטריח עד שיבואו לצלותו במוצאי שבת, שכן אין
צלייתו דוחה את השבת, ועל כן מאחרים את הקרבתו, ולפיכך אין
מקדימים לשחוט את התמיד בשבע ומחצה כבשאר ערבי פסחים,
אלא הוא קרב בשמונה ומחצה. ורבי עקיבא סבר, לא חיישינו
למכבד בשבט – אין לחוש שמא יתחמם הבשר ויטריח עד הערב,
ולכן יש להקדים את שחיתת התמיד לשבע ומחצה כדי שיספיקו
כל ישראל לשחוט את פסחיהם.

1 שהמוספין קודמין להקטרת הקזיבין, לפי שבמוספין נאמר פעם
2 אחת 'יום', 'דבר יום ביומו' (ויקרא כג לו), ובבזיבין נאמר שני פעמים
3 'יום', 'ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד' (שם כד ח),
4 וכיון ש'יום' משמעותו איחור, כשנאמר שני פעמים 'יום' יש
5 לאחריו יותר, ולכן עבר להו' למוספין – הקרבת המוספין נעשית
6 בשש – בשעה השישית, ולאחר מכן הקטרת הקזיבין נעשית
7 בשבע – בשעה השביעית, ולכן עבד ליה לתמיד – שחיתת
8 התמיד נעשית בשבע ומחצה, ואי אפשר להקדימה לשש ומחצה,
9 מפני עבודת הבזיבין שנעשית באותה שעה. ורבי עקיבא סבר,
10 קודמין למוספין, ונמצא שהקטרת הקזיבין נעשית בפתח –
11 בשעה החמישית, ולאחר מכן עבודת המוספין נעשית בשש,
12 וכיון שכן, עבד ליה לתמיד – שחיתת התמיד נעשית בשש
13 ומחצה.
14 רבא מקשה על פירושו של אביי בדברי רבי עקיבא: מתקנה לה
15 רבא, מיר – וכי בדברי רבי עקיבא, 'קסידרו בערב הפסח שחל
16 להיות בערב שבת' קתני, הלא 'קסידרו בערב הפסח' סתמא קתני –
17 כתוב 'בערב פסח' בסתם, ומשמע שכוונתו לזמן ההקדמה בערב
18 פסח שחל בימות החול שהוא בשבע ומחצה.
19 הגמרא מביאה פירוש שני בביאור מחלוקת רבי ישמעאל ורבי
20 עקיבא. מפרש רבא את דברי הברייתא: אלא אמר רבא, הכי קאמר
21 – כך היא כוונת הברייתא, 'קסידרו של התמיד בחול דעלמא – בכל

לוח זמנים לשבוע פרשת תצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:01	6:04	8:49	8:50	9:21	9:22	10:29	10:30	19:31	19:25	19:56	19:49	19:06	19:59
חיפה (ק)	5:57	6:01	8:47	8:48	9:19	9:20	10:28	10:28	19:33	19:26	19:58	19:51	18:57	20:02
ירושלים (ק)	5:56	6:00	8:47	8:48	9:18	9:19	10:27	10:27	19:32	19:25	19:57	19:50	18:47	19:59
תל אביב (ק)	6:00	6:04	8:48	8:50	9:21	9:22	10:29	10:30	19:31	19:25	19:57	19:50	19:06	20:01
אוסטריה, וינה (ק)	5:39	5:47	8:45	8:49	9:17	9:21	10:31	10:33	20:19	20:09	20:52	20:40	19:52	20:56
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:07	6:59	9:12	9:08	9:44	9:40	10:38	10:35	17:44	17:49	18:11	18:16	17:31	18:26
אוקראינה, אודסה (ק)	5:48	5:55	8:50	8:54	9:23	9:26	10:36	10:37	20:16	20:06	20:47	20:37	19:50	20:41
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:14	5:23	8:20	8:23	8:52	8:55	10:06	10:08	19:52	19:42	20:25	20:14	19:26	20:18
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:25	5:33	8:30	8:34	9:03	9:06	10:17	10:19	20:04	19:54	20:37	20:26	19:37	20:30
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:46	5:55	8:53	8:57	9:26	9:30	10:41	10:43	20:34	20:23	21:08	20:56	20:06	21:00
אוקראינה, קייב (ק)	5:37	5:46	8:46	8:50	9:18	9:22	10:33	10:35	20:28	20:17	21:02	20:50	20:01	20:54
איטליה, מילאנו (ק)	6:16	6:23	9:18	9:21	9:50	9:53	11:03	11:04	20:40	20:30	21:11	21:01	20:14	21:15
אקוואדור, קיטו (ח)	6:08	6:07	8:42	8:40	9:12	9:10	10:14	10:13	18:30	18:29	18:51	18:50	18:11	18:54
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:35	7:29	9:42	9:38	10:15	10:11	11:10	11:07	18:22	18:27	18:48	18:52	18:08	19:03
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:34	8:26	10:39	10:35	11:10	11:06	12:04	12:00	19:06	19:12	19:34	19:39	18:53	19:43
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:13	6:19	9:08	9:10	9:40	9:42	10:51	10:52	20:09	20:01	20:37	20:28	19:44	20:32
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:59	6:05	8:56	8:58	9:28	9:30	10:39	10:40	20:03	19:54	20:31	20:22	19:38	20:34
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:00	6:06	8:56	8:58	9:28	9:31	10:39	10:40	20:02	19:54	20:30	20:22	19:37	20:35
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:31	6:38	9:31	9:33	10:02	10:05	11:14	11:15	20:42	20:34	21:12	21:02	20:17	21:15
ארה"ב, הווסטן (ק)	6:44	6:47	9:31	9:32	10:03	10:04	11:11	11:11	20:09	20:03	20:33	20:27	19:46	20:37
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:08	6:12	8:59	9:01	9:31	9:32	10:40	10:40	19:48	19:41	20:14	20:06	19:24	20:16
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:50	6:52	9:33	9:34	10:06	10:06	11:12	11:12	20:02	19:57	20:26	20:20	19:40	20:30
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:55	6:01	8:51	8:53	9:24	9:26	10:35	10:36	19:58	19:49	20:26	20:18	19:33	20:32
ארה"ב, שיקאגו (ק)	5:50	5:56	8:49	8:52	9:20	9:23	10:32	10:33	20:01	19:52	20:30	20:21	19:36	20:32
בוליביה, לה-פס (ח)	6:43	6:40	9:09	9:07	9:38	9:36	10:38	10:36	18:32	18:34	18:55	18:56	18:15	19:00
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:20	6:29	9:29	9:33	10:01	10:06	11:17	11:19	21:14	21:02	21:49	21:36	20:46	21:55
בלגיה, בריסל (ק)	6:20	6:29	9:30	9:34	10:02	10:06	11:17	11:19	21:14	21:02	21:49	21:36	20:46	21:54
ברזיל, ס. פאולו (ח)	6:30	6:26	8:48	8:45	9:19	9:16	10:17	10:14	17:53	17:55	18:16	18:18	17:37	18:25
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ח)	6:15	6:11	8:33	8:31	9:05	9:02	10:02	10:00	17:41	17:43	18:04	18:06	17:24	18:12
בריטניה, לונדון (ק)	5:35	5:45	8:47	8:51	9:18	9:22	10:34	10:36	20:34	20:22	21:10	20:57	20:06	21:15
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:38	5:48	8:52	8:56	9:24	9:28	10:40	10:43	20:49	20:36	21:26	21:12	20:20	21:32
גרמניה, ברלין (ק)	5:39	5:49	8:51	8:55	9:23	9:27	10:39	10:42	20:43	20:30	21:19	21:06	20:15	21:10
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:04	6:13	9:14	9:17	9:45	9:49	11:00	11:02	20:56	20:44	21:30	21:18	20:28	21:22
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:33	6:28	8:51	8:48	9:21	9:18	10:18	10:16	17:53	17:56	18:17	18:19	17:38	18:23
הודו, בומביי (ח)	6:17	6:18	8:55	8:56	9:28	9:28	10:33	10:33	19:11	19:07	19:34	19:29	18:50	19:33
הודו, פונה (ח)	6:11	6:13	8:52	8:52	9:23	9:24	10:29	10:29	19:08	19:04	19:31	19:26	18:47	19:30
הונגריה, בודפשט (ק)	5:31	5:39	8:36	8:39	9:08	9:11	10:21	10:23	20:06	19:55	20:38	20:27	19:39	20:31
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:07	6:13	9:04	9:06	9:36	9:38	10:47	10:48	20:11	20:02	20:39	20:30	19:46	20:34
יוון, אתונה (ק)	6:34	6:39	9:28	9:30	10:00	10:02	11:10	11:11	20:26	20:18	20:53	20:45	20:02	20:49
מולדובה, קישינב (ק)	5:54	6:02	8:57	9:00	9:30	9:33	10:43	10:45	20:24	20:14	20:56	20:45	19:58	20:49

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ק)	7:08	7:10	9:53	9:53	10:23	10:23	11:29	11:29	20:15	20:10	20:37	20:33	19:53	20:37
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:28	7:20	9:27	9:22	10:00	9:55	10:51	10:48	17:41	17:48	18:10	18:16	17:30	18:20
נפאל, קטמנדו (ח)	5:26	5:29	8:15	8:16	8:45	8:46	9:53	9:53	18:51	18:46	19:16	19:10	18:29	19:14
סינגפור, סינגפור (ח)	7:02	7:02	9:32	9:31	10:04	10:03	11:06	11:05	19:17	19:16	19:39	19:37	18:58	19:41
פולין, ורשא (ק)	5:08	5:18	8:21	8:25	8:52	8:57	10:08	10:11	20:13	20:00	20:49	20:35	19:45	20:39
פרו, לימה (ח)	6:21	6:18	8:42	8:40	9:15	9:13	10:15	10:13	18:06	18:06	18:28	18:28	17:48	18:32
צרפת, ליון (ק)	6:32	6:39	9:35	9:38	10:07	10:10	11:19	11:21	20:59	20:49	21:30	21:19	20:33	21:34
צרפת, פריז (ק)	6:34	6:42	9:41	9:44	10:12	10:16	11:27	11:29	21:17	21:06	21:50	21:38	20:50	21:54
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:46	5:45	8:22	8:21	8:52	8:51	9:55	9:54	18:17	18:15	18:39	18:37	17:58	18:41
קנדה, טורונטו (ק)	6:14	6:21	9:14	9:17	9:46	9:49	10:58	11:00	20:30	20:21	21:00	20:51	20:05	21:04
קנדה, מונטריאול (ק)	5:47	5:54	8:49	8:52	9:21	9:24	10:33	10:35	20:11	20:01	20:42	20:32	19:45	20:46
קפריסין, לרנקה (ק)	6:01	6:06	8:51	8:52	9:24	9:26	10:33	10:33	19:39	19:32	20:05	19:58	19:15	20:02
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:20	6:31	9:36	9:41	10:08	10:13	11:25	11:28	21:41	21:28	22:20	22:05	21:12	22:09
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:48	6:00	9:08	9:13	9:39	9:44	10:57	11:00	21:20	21:06	22:00	21:45	20:50	22:05
רוסיה, רוסטוב-נא-דון (ח)	6:10	6:18	9:13	9:17	9:46	9:49	10:59	11:01	20:42	20:32	21:14	21:03	20:15	21:07
שווייץ, ציריך (ק)	6:12	6:20	9:18	9:21	9:49	9:53	11:03	11:05	20:49	20:39	21:21	21:10	20:23	21:24
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:02	6:03	8:38	8:38	9:10	9:10	10:15	10:14	18:44	18:41	19:06	19:03	18:24	19:07

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התנועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840
Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00386
11/08/2013

P.P.
שולם
1949
תל אביב

